

TÖRÖK-MAGYAR OKLEVÉLTÁR

1533—1789.

A KONSTANTINÁPOLYI LEVÉLTÁRAKBAN/GYÜJTÖTTE

ÉS MAGYARRA FORDITOTTA

NÉHAI KARÁCSON IMRE

A MAGYAR KIR. MINISZTERELNŐKSÉG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTÉK

THALLÓCZY LAJOS

KRCSMÁRIK JÁNOS SZEKFŰ GYULA,

FRAKNÓI VILMOS

ALAPJÁBÓL KIADTA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT TUDOMÁNYOS

ÉS IRODALMI OSZTÁLYA

BUDAPEST

STEPHANEUM NYOMDA R. T.

1914.

ELŐSZÓ.

I.

Pályája derekán letört tudós félbenmaradt munkásságának eredményeit terjesztjük itt a magyar történeti kutatás elé. Karácson Imrének a konstantinápolyi levéltárakból négy éven át lan-
kadatlan szorgalommal összegyűjtött anyagát foglalja magában e
kötet. Ő jutott be elsőnek a régi török levéltárakba, nemcsak az
európai tudósok közül, hanem egyáltalában, mert eleddig a törö-
kök nem törődtek multjuk emlékeivel. Ebből érthető a levéltári
anyagnak századok folytán történt elzülése és rendezetlensége.
Most, midőn először bocsájtjuk a nyilvánosság elé e fáradságos
kutatások eredményét, magyarázattal tartozunk, hogy miért nem
folyhatott e buvárkodás rendszeres alapon és hogy miért kellett
a feledhetetlen kutatónak a különféle időszakokból eredő anya-
got úgy szedni össze, ahogy éppen találta.

Karácson Imre konstantinápolyi buvárkodása II. Rákóczi
Ferenc fejedelem és bujdosó társai hamvainak visszahozatalával
áll szoros összefüggésben, sőt annak egyenes folyománya. Midőn
ugyanis 1904-ben a magy. kir. kormány azzal bizta meg e sorok
íróját, hogy a bujdosók hamvainak visszahozatalára nézve tegye
meg a szükséges előkészületeket, Abdul Hamid szultán egy írá-
dét (császári parancsot) bocsátott ki, melynek második része
így szól: «A magyar országos küldöttség részére engedély adatik,
hogy a konstantinápolyi levéltárakban buvárlatokat eszközöljön:
1. a törökök és magyarok történeti vonatkozásait illetőleg általá-
ban, 2. különösen a Rákóczi és a Thököly emigrációra vonat-
kozólag». Midőn a magyar országos küldöttség 1906. évi október
27-én Orsovánál a bujdosók hamvait ünnepélyesen átadta az
akkori magy. kir. kormánynak, Wekerle Sándor miniszterelnök

rövid úton beleegyezett, hogy e sorok írója Konstantinápolyban az idéztük iráde alapján azonnal indítsa meg a kutatásokat és állapítsa meg, hogy körülbelül hol és mily gyűjteményekben lehet eredménnyel kutatni. Visszatérve Konstantinápolyba, az akkori nagyvezér, Ferid pasa engedelmével Jankó Miklós cs. és kir. főkonzul, hazánkfia, a török nyelv és irodalomnak talán legjobb európai ismerőjének társaságában és segélyével a török állami levéltár aligazgatójánál, Izzeddin bejnél jelentkeztünk, aki az 1716-iki defterekből II. Rákóczi Ferencre vonatkozó négy török államiratot azonnal felkutatott.

A további kutatások folyamán kiderült, hogy minden ügy a szultán jelenlétében végeztetett el, minthogy az eredeti török államszervezet egyenesen a bizanti autokratizmus alapjára helyezkedett. 1453-tól 1519-ig a régi portai kezelésre vonatkozólag igen kevés adat áll rendelkezésre, azonban 1519-ben Szulejmán el Kánúni, a nagy hódító, megszervezte a levéltárakat is és elrendelte, hogy valamennyi államirat fogalmazatát leiratások után könyvekbe kell foglalni, úgynevezett defterekbe, hogy azokat könnyen meg lehessen találni. Ezrekre megy a defterek száma, amelyek körülbelül azonkép, mint a velencei Copia dei Commemorialik a velencei levéltárban, szép egyenletes kötésekben őriztettek az Eszki Szerájban. (Régi szeráj.) Amidőn a török úgynevezett államlevéltárat a XIX. század folyamán megalapították, az Eszki Szerájból a defterek közül mintegy 4000 darabot áthoztak, de természetesen mindig csak a szükséghez képest. A legrégibb ilyenféle defter II. Szulejmán idejéből való. Eredetileg az egész szultáni levéltár rendben volt, de minthogy az államlevéltár a nagy szultáni levéltárból úgyszólván kihasított, a régibb defterek ládába csomagolva a jelenlegi kincstár háta megett épületben, a régi pénzverőház mellett őriztetnek. Megjegyzendő, hogy a defterek igen szépen írvák és mindenik kötet mellé mutató van csatolva, amely természetesen csak török fogalmak szerint használható, mikor is a kutatónak mindig meg kell magyarázni, hogy az illető nem török nevet törökösen hogyan ejtették ki.

Ami már most a diplomáciai jelentéseket, vagyis a portához küldött európai követek levelezését illeti, azok a Reisz effendinél őriztettek, akinek örökébe később a külügyminiszter lépett. Mindezen iratok a török külügyminiszteriumban őriztetnek. Ezekre

vonatkozólag Gavril effendi, aki a török diplomáciai történetet illetőleg igen érdemes egy munkát szerkesztett, egybeállítván a török államszerződések gyűjteményét, a következő fölvilágosítást adta a Khazine-i evrák,¹ (a porta udvarán levő levéltári épület) tartalmát illetőleg: Az ő tudomása szerint körülbelül a keresztény XVII. század közepétől kezdve találhatók ott Magyarországra (kivált Erdélyre) vonatkozó akták, a fejedelmek és pasák levelei stb. Az ily régi iratok egy része az imént említett, újabb eredetű, kockaalakú épületben, egy másik része pedig a — még titokteljesebb — régi szeráj egyik helyiségében alussza álmait, a szokásos török torbákba (aktás zsákokba) bekötve, anélkül, hogy bármiféle chronologikus vagy egyéb szempont megmagyarázná azt, hogy miért van épen az egyik zsák már imitt, a másik pedig még amott. A bejlikdzsinél, a levéltár őrnél (kinél Jankóval együtt voltunk) csakis azon okmánymásolatok foglaltatnak a nekünk megmutatott könyvekben, melyek szultáni vagy nagyvezéri irádéknak (a régi időben a nagyvezéreknek is volt bizonyos iráde-joguk) alapul szolgáltak. Indexet ezen bejlikdzsi-féle protokollumokhoz is csak újabb időben készítettek s Gavrilnak tudomása van arról, hogy egyidejűleg, egy nagyvezéri parancs folytán, a fentemlített Khazine-i-evrák levéltárában is belefogtak akkoriban egy megfelelő index összeállításába. Hogy e munkával mely korszakig jutottak el (visszafelé), arról nincs tudomása.

Régebben egyes török krónikások, szerzők és történetírók ugyan megtekintették az állami levéltári anyagot is, de természetesen a maguk mesemondó modorában minden közelebbi jelzet nélkül emlegetik és csak a tartalomtól lehet megállapítani, hogy mely államokiratról van szó.

Már maga ez az előzetes vizsgálódás is biztos nyomként szolgált arra nézve, hogy történeti kutatásunk számára egészen új szemhatár fogna nyílani, ha valaki, aki a török nyelvben jártas és a Konstantinápolyban való kutatást életcéljának tekinté, — mint ahogy azt pl. a magyar nemzet eredetét illetőleg Kőrösi Csoma Sándor vagy Reguly Antal tették — nagy eredmény volna elérhető. De oly egyént kell találni, aki élte munkáját szenteli e föladatnak és nem riad vissza semmi

¹ Erről lásd Karácson I. jelentését.

fáradtságtól, akit a törökök indolenciája és halasztgatása zavarba nem hoz, mert hisz a megadott iráde csak kiindulási pontul szolgálhat. A magyar történeti kutatás szerencséjére sikerült megtalálni azt a férfiút, aki minderre fanatikus önbizalommal, szívós kitartással és nagy tudományával készséggel vállalkozott: dr. Karácson Imre, győri küsszemináriumi igazgató személyében. Karácson Imrét addigi irodalmi munkássága, a török népies nyelv alapos ismerete és páratlanul szelid, mindenkit megnyerő modora mintegy praedestinálta erre a küldetésre. A m. kir. miniszterelnökség 1907. február havában ennek következtében megbizta dr. Karácson Imrét, hogy a konstantinápolyi levéltárakban és mecsetekben található anyagot kutassa fel, a találandó magyar vonatkozású okmányokról másolatot és fordítást készítsen és kutatásainak eredményéről az anyag bemutatásával időszakonként tegyen jelentést.

Karácson Imre az eddigi kutatások alapján és a magyar-török vonatkozásokat illetőleg régibb megjelent okmánytárakkal fölszerelve, nagy kedvvel indult útjára. A kutatásokat, a sok időt igénybe vevő előzetes jelentkezések után már 1907. április 6-án megkezdte. Nem tartóztatta vissza sem betegség, sem a rossz lakásviszonyok, minden kellemetlenség ellenére összes idejét tudományos buvárlatainak szentelte. 1908. óta 1911-ig, a magyar kormányhoz küldött részletes jelentései, melyek szigorú tárgyilagossággal számolnak be az eredményről, világos képet adnak arról, hogy hol s mily sorrendben dolgozott Karácson és milyen forrásokból merített.

Jobban nem jellemezhetjük Karácson buvárkodásainak irányát, minthogy a m. kir. miniszterelnökség engedélyével alább közöljük 1—4. sorrendben az ő beszámoló jelentéseit.

1.

1907. dec. 20.

Konstantinápolyban ezideig végzett történelmi kutatásaimról jelentésemet tisztelettel a következőkben terjesztem elő.

A történelmi kutatás Törökországban egészen szokatlan dolog és annyi nehézséggel és olyan akadályokkal jár, hogy semmi-

kép sem hasonlítható ahhoz az eljáráshoz, ahogy ez nálunk Magyarországon vagy bármely más európai országban történik.

Elsősorban megnehezítette feladatomat az a körülmény, hogy a törököknél nincs oly központosított országos levéltár, mint Magyarországon vagy másutt s egyáltalán nincsenek európai értelemben vett rendezett levéltárak, hanem a régi időkben fennmaradt irományok különböző helyeken szétszórva vannak.

A másik nehézséget az okozta, hogy a törököknél, mint általában a muszulmán népeknél igen kevéssé észlelhető a multak emlékei iránt való kegyelet s azért nem sok gondot fordítanak az elmúlt századok emlékeire, legkevesebbet pedig a régi irományokra, hacsak nincsenek szoros összefüggésben az iszlám vallással. Csupán a régi szultánok fermánjait őrizték meg nagyobb gondossággal, egyéb iratok fennmaradása pedig egyedül a szerencsés véletlen munkája volt. Épen ezen érdeklődés hiánya okozta, hogy még a legilletékesebbeknek vélt közegek is, akikhez fordultam, a legcsekélyebb útbaigazítást vagy felvilágosítást nem tudták adni, nemcsak a régi levéltárak tartalmára, de még azok helyére nézve sem s így csak sok utánjárás, nyomozás után sikerült fölföldözni azokat a helyeket, ahol nagyobb mennyiségű régi iratok vannak.

Mindezekhez hozzájárult az a körülmény, hogy mostanában Törökországban a szélsőségig vitt autokrata kormányzás miatt minden egyes helyiség fölnyithatására, ahol gyaníthatólag régi iratok vannak, külön-külön szultáni engedély szükséges s az egyes levéltári és könyvtári helyiségekbe való bejuthatásra az engedély kieszközlése mindenkor a Magas Portáról a nagyvezir közvetítése alapján történik. Meglepődéssel tapasztaltam, hogy az egyes minisztereknek, kiknél személyesen voltam, még csak annyi rendelkezési joguk sincs, hogy a közvetlen fölügyeletük alá tartozó levéltárak vagy könyvtárak használatát a szultán előleges beleegyezésének kikérése nélkül megengedhetnék. Sőt mivel ezideig hallatlan és szokatlan dolog volt, hogy valaki régi török kéziratokat keressen, azért a török hivatalos közegek gyanakodva fogadtak s nagyon is szembeötlő bizalmatlansággal kutatták, hogy történetírás ürügye alatt, nem lappang-e küldetésemben egészen más, talán politikai cél. E gyanakodásból kifolyólag sok kellemetlen huzavonának és akadékoskodásnak voltam kitéve, míg csak némileg is sikerült a bizalmatlanságot eloszlatni. Hogy egyáltalán eredményt érhettem el, azt csakis Ferid pasa nagyvezir ő magasságának köszönhettem, ki felhatalmazott, hogy amikor valamire szükségem lesz,

mindenkor személyesen mehetek hozzá s csakugyan minden alkalommal, midőn valamely ügyben nála megjelentem, szíves jóindulattal fogadott.

Az ő szívesége folytán kaptam meg az engedélyt, elsőbben a Magas Porta levéltárának és a mecsetkönyvtáraknak felkutatására. S ebben a két irányban kezdtem meg kutatásaimat, közben pedig nyomoznom kellett, hogy hol lappanganak még levéltárak.

Anélkül, hogy ez alkalommal az eddig átvizsgált levéltárak és könyvtárak részletesebb leírásába, vagy épen az illető hivatalos közegek akadékoskodásának elbeszélésébe bocsátkoznám, csupán felemlítem, hogy kutatásokat végeztem a Magas Portán levő Khazine-i evrákban és ugyanott a Diván-i humájun levéltárában. A Khazine-i evrák, mely a régi rejsz-efendik levéltárából kihalászott külügyminiszteri levéltár, felkutatása nem járt eredménnyel, mert sajnos! a régi iratok innen mind hiányoznak. A legrégebbi iratok ebben a levéltárban I. Mahmud szultán idejéből valók, a XVIII. század közepéből s gyűjteményemben csakis egy török irat s egy másolat van ebből a levéltárból. A rejsz-efendik ügykörébe tartozó régebbi iratok másutt lappanganak és nem a Portán. Ebben a levéltárban tehát nincs több keresni valónk.

Sokkal bővebb anyagot szolgáltatott a Diván-i humájun levéltára, melynek célja eredetileg a szultáni fermánok megőrzése volt, de egyéb anyag is bőven található benne. Ebből való az általam összegyűjtött anyag legnagyobb része, melyet részint a török szövegek letisztázott másolatával együtt, részint pedig csupán fordításban tisztelettel bemutatok. Ebben a levéltárban még sok anyag van, de igen különféle természetű.

A szultán külön iradéja alapján átvizsgáltam a régi szeráj könyvtárát, hol egykor a Corvinák voltak. Minden darab codexet átvizsgáltam, de kétségtelen, hogy mind bizanciak s így ránk nézve egyenes történeti értékük nincs. A könyvtár a csekély számú görög és egyetlen latin munka (latin-görög szótár) kivételével arab nyelvű muszlimán theologiai munkákból áll nagyrészt. Ebben a könyvtárban tehát szintén nincs többé keresni valónk.

Temérdek sok régi török kézirat van a mecsetekben s e kéziratok közt számos magyar vonatkozású található. Ezek közül egy teljes kötetre menő kéziratot magyar fordításban már a múlt hónap végén elküldöttem Budapestre az Akadémiához s a folyó hó 13-án kelt hivatalos levélben Fejérpataky László úr útján

értésített az Akadémia történelmi bizottsága, hogy ezt a kéziratot már az 1908. év folyamán kinyomatja s így azt, noha munkálkodásom eredményének tetemesebb részét épen az képezi, most már eme jelentésemmel kapcsolatban nem terjeszthetem be, hanem majd nyomtatásban leszek bátor Nagyméltóságodnak bemutatni.

Ramazán hónapban, midőn a törököknél szünetelt a munka, elmentem Phanárba az orthodox pátriárka levéltárának átvizsgálására. Ez a levéltár a mi történelmünkre vonatkozólag igen szégyennek bizonyult. Nem is találtam ott mást, mint a magyarországi románok uniója miatt a pátriárkának 1701. Rácz Istvánhoz intézett kiátkozó levelét, melynek másolatát magyar fordítással együtt szintén a török gyűjteményhez csatoltam.

Csak nemrég sikerült kinyomoznom, hogy a régi defterdárók levéltára Sztambulban az Átmejdán téren levő telekkönyvi épület alsó helyiségeiben van mindenféle iratokkal együtt összehalmozva. Ebben, valamint az Evkáf-miniszteriumban található magyar vonatkozású iratoknak áttekintésére újabban kaptam a nagyvezir útján írásbeli engedélyt. Az előbbi helyen a még el nem rothadt iratok között Köprüli Mohammed pasa rendelete folytán készült temesvári defterekre akadtam először. Ennek az 1663. évből származó terjedelmes iratnak lemásolásával a naponként kijelelt hivatalos idő alatt még nem készülhettem el, főleg a gyötrelmes helyi viszonyok miatt, mivel abban az épületben az ilyen munkálkodásra még a legnélkülözhetetlenebb és legkezedtelegesebb kellékek is teljesen hiányoznak, az iratokat pedig az épületből kivinni semmi áron nem engedik.

Még eddig nem kutathattam át a nagyszámú mecseteket és a Topkapu Szeráj óriási irattárát. Kitartással, türelemmel és Nagyméltóságod pártfogásával reményelem, hogy sikerül megtörnöm a török bizalmatlanságot s közelebbi jelentésemben összefüggőbb eredményről adhatok számot.

2.

1909. jan. 12.

Konstantinápolyi történelmi kutatásaimról legutóbb a múlt évi augusztus hó végén tisztelettel fölterjesztett jelentésemben megjegyeztem, hogy az a nagy átalakulás, amely Törökországban oly váratlanul és meglepetésszerűen beállott, egy időre teljesen

megzavart minden munkát és lehetetlenné tette a tudományos kutatást.

A kormányzási rendszerben beállott óriási változás gyors egymásutánban hozott folyton új és új embereket a különféle hivatalok élére s a zűrzavarban azok a helyek, ahol munkámat folytatnom kellett volna, mind zárva voltak.

Az alkotmány kihirdetése után is a kormányzás és ügymenet külső formája teljesen a régi szokások szerint folytatódott, azért ezután is minden aprólékos ügyet a nagyvezir elé kellett terjeszteni. Ferid pasának a nagyveziri hivatalból való távozása után gyorsan váltották föl egymást Szaid pasa s a jelenlegi nagyvezir, Kjámil pasa, akihez hivatala elfoglalása után csak egy hónap mulva tudtam külön kihallgatásra jutni, hogy a további kutatásokra felhatalmazást kérjek tőle. Kjámil pasa teljesítette kérelmemet s november hó végére a szultáni engedélyt az eddig teljesen elzárt Topkapu Szeráj iratainak átvizsgálására is kieszközölte s decemberben ott meg is kezdtem a munkát.

Az utóbbi időben a következő helyeken végeztem kutatásokat:

A Diván-i Humájun levéltárában főkép Rákóczi és bujdosó társainak törökországi tartózkodására és Rodostóba költözködésére vonatkozólag sikerült néhány iratot felkutatni.

A Defterkháne irattárában megtaláltam a még eddig ismeretlen váradi és temesvári deftereket 1665-ből.

Az Evkáf-miniszterium irattárát is átkutattam s a magyarországi török uralom történetére vonatkozólag lemásoltam az iratokat, melyek az Akadémia által már régebben közzétett török kincstári defterekben nincsenek meg.

A francia követség iratai között sikerült megtalálni Rákóczi magyar leveleinek sorsáról a feljegyzést.

A Topkapu Szeráj irattárában láttam a legnagyobb gondatlanságot a mult emlékei iránt. Régi iratok, értékesek és haszontalanok, össze-vissza keverve, kisebb-nagyobb zsákokban, porral és szeméttel telt, korhadt ládádba helyezve nyirkos helyeken hevernek. E poros és penészes iratcsomók tartalmára nézve semmi útbaigazítás nincs. Sorban, egyenkint kell azokat a szemétből kiszedegetni és csak a szerencsés véletlenre bízni, hogy találok-e magyar történelmi vonatkozású anyagot. Sajnos! itt igen sok irat elrothadt már ugyannyira, hogy mikor némelyik zsákot kiemelni kezdtem, az első érintésre teljesen szétdűlt és penészes törmelékké vált. Csak egy-egy nem egészen elrothadt okmányt sikerült

elolvasni s így az enyészettől megmenteni. A gyűjtött másolatok közt ily félig rothadt okmány másolata is fordul elő. A jelzett körülmények miatt, különösen most a téli időben a fűtetlen helyiségben csak gyötrelmes lassú munkával tudok előremenni. Épen midőn e jelentést írom, egy-két hétre ismét fennakadt ebben a helyiségben a munka, mivel az alkotmányos kormány fegyelmi vizsgálatot indított a Topkapu Szeráj egész személyzete ellen s míg a bizottság a vizsgálatot be nem fejezi, addig kénytelen vagyok másutt folytatni a kutatásokat.

A közbeneső időben, mint eddig, most is a nagyszámú mecsetekben folytatom az ott őrzött kéziratok átvizsgálását. Az eddig ismeretlen magyar vonatkozású kéziratok egy részéről az ismeretéseket a Századokban közöltem. «A sztámbuli mecsetek magyar vonatkozású kéziratai» címen. Az 1596. évi egri török emlékiratot, melyet a Bajazid mecsetben találtam, magyarra fordítva nem-sokára majd nyomtatásban leszek bátor Nagyméltóságodnak bemutatni.

3.

1910. jan. 7.

Az 1909. évi történeti kutatásaimról tisztelettel jelentem, hogy noha a tavaszi hónapokban Konstantinápolyban kitört zavar-gások hosszú időn át majdnem egészen megakasztottak minden munkálkodást, mégis jóval nagyobb mennyiségű történeti anyagot sikerült föl kutatni és összegyűjteni, mint az 1908. évben.

Az elmúlt év első negyedében megvolt ugyan már a szultáni iráde számomra, hogy a Szerájnak eddigelé teljesen ismeretlen nagy levéltárában kutatásokat végezhetek, ámde az illető hivatalnokok, akikhez ez az ügy tartozott, mintha csak titokban ellenkező utasítást kaptak volna, minden kigondolható ürügyet fölhasználtak, hogy megghiúsítsák a kiadott engedélyt.

Szerencsémre bekövetkezett Abdul Hamid szultán detronizálása s ezzel új rendszer kezdődött el, amelyben megszűnt az a húzavona akadékoskodás, amellyel azelőtt a tudományos kutatásokat megnehezítették.

Kutatásaim legnagyobb részét a Szeráj óriási nagyságú, de a szó legszorosabb értelmében rendezetlen levéltárában végeztem. Ez a levéltár a Szeráj második udvarán, a régi Kubbe-alti mellett van. Ezrekre menő kisebb-nagyobb zsákokban, korhadt ládák-

ban minden tárgyi és időrend nélkül összehányt iratok, százados por és szemét által elborítva hevernek itt, melyeket soha még senki át nem vizsgált. A rendezetlenségre vonatkozólag csupán példakép említem föl, hogy pl. Csáky Mihály kuruc tábornoknak a szultánhoz írt levelét egy századdal régebbi konyhaszámadások között találtam.

E rendezetlenség folytán egyáltalán nem lehet tájékozódni arról, hogy hol találhatók a magyar vonatkozású okmányok. Szorgos keresgélés, némelykor a szerencsés véletlen folytán számos történeti okmányt sikerült mégis megtalálnom, különösen a magyarországi hódoltsági terület történetére vonatkozólag. Ezek az okmányok visszanyulnak egész Szulejmán szultán koráig. De amit legkevésbé gyanítottam s a mi történetírásunk előtt teljesen ismeretlen volt, arra vonatkozólag is találtam okmányokat, hogy a kurucvilág teljes letűnése után a Porta még József császár idejében az 1788–89. hadjárat alatt is tervezgette és készülleteket tett a magyar nemzeti királyság föllállítására.

A felfödözött történeti okmányokat törökül is mind le-másoltam, hogy az eredeti szöveg is meg legyen nálunk, mert amint a törökök eljárását látom, nem sok kilátás van arra, hogy ez okmányok itt megmaradjanak, mivel a nagy gondatlanság folytán már eddig is kocsiszámra menő iratok pusztultak el itt.

Az összegyűjtött és lefordított anyagot korszakok szerint rendezve csatoltam e jelentésemhez. Azokat az okmányokat, melyeknek fordítását ezideig még nem készítettem el, majd később leszek bátor bemutatni, mivel különösen az utóbbi hetekben a Rákóczi emigrációra vonatkozólag ismét számos okmányt találtam.

A Defterkháne levéltárában a másolatban csatolt deftert találtam az 1659–61. évekből, mely az egyes hódoltsági falvak jövedelméről és török földesurairól ad kimutatást. Egy-két iratot a pénzügyminiszterium levéltárából is vettem át, de ennek nagy terjedelmű régi levéltárát, valamint az Evkáf-miniszterium nagyobbik levéltárát, melyet csak Abdul Hamid detronizálása után mutattak meg először, mostanáig még nem volt időm átkutatni.

Ez idő alatt még a XVII. századbéli magyar vonatkozású török történetírók műveiből készítettem el már majdnem egy kötetre menő kéziratot, melyet majd annak idején nyomtatásban leszek bátor Nagyméltóságodnak bemutatni.

Mivel régebben az abszolutizmus, az elmúlt évben pedig a reactio forradalma következtében kitört zavargások dacára is sok

értékes történeti adatot sikerült felkutatni, annál többet reménylek a jelen évben, mivel most már hasonlíthatatlanul több szabadságot engednek török részről a kutatásban s megnyílnak lassankint azok a helyek is, melyeket eddigelé féltékenyen elzártak mindenki elől. Előnyös lenne az is, ha a már eddig felhalmozódott anyag felhasználására, valamint a szélesebb mederben folytatható kutatásokra nézve a szükséges teendők megbeszélése céljából Thallóczy ő méltósága is mint szakember az évfolytán alkalmilag lerándulna Konstantinápolyba.

Ezekben van szerencsém az 1909. évben végzett történeti kutatásaimról jelentésemet rövid vázlatban előterjeszteni, melyről különben leghivebben szól a bemutatott anyag különfélesége.

4.

1911. január 1.

A lefolyt évi történelmi kutatásaimról jelentem, hogy végre sikerült megtalálnom a Rákóczi emigrációra vonatkozó okmányokat is, melyeket konstantinápolyi küldetésem óta folyton kerestem, de egész mult évig rájuk nem akadtam.

Szórványosan az előző években is került ugyan elő innen-onnan egy-egy Rákóczi-féle okmány, de csak az elmúlt évi február elején találtam rá azokra az iratokra, melyek között Rákóczi korabeli okmányok tömegesebben lappangtak.

A Szeráj levéltári helyiségének padlásán egyik sötét, boltzott kamrában volt ez irományok nagyobb része. Azon a helyen különféle iratokkal telt több száz kisebb-nagyobb zsák és korhadt láda hevert felhalmozva, melyekhez az előző években egyáltalán hozzáférni sem lehetett, mivel annak a helynek rejtett ajtóját senki sem ismerte. Csupán az 1909. év vége felé, midőn a nagyvezir rendeletére a Szerájban őrzött iratok egy részét már átszállították a magas Portára, akkor sikerült csak behatolni az említett kamrába. S a szerencsés véletlen itt segítségemre volt, mert az ott felhalmozott zsákokban hamar találtam Rákóczihoz való levelet s ezzel azt a feltevést nyertem, hogy azok között az iratok között esetleg több Rákóczi-féle okmány is lesz. S föltevésemben nem is csalódtam, mert midőn hosszas munkával azokat átkutattam, magára a Rákóczi emigrációra vonatkozólag 165 darab okmányt sikerült összekeresgélnem, melyeknek

fordítását s részben az eredeti török szöveg másolatát is e jelentésemhez csatoltam.*

Az összes okmányok török szövegének másolatát azért nem csatoltam, mivel a hidegebb időben a szemetes, pókhálós helyen, ahol nemcsak fűtésről szó nem lehetett, hanem a rendes íráshoz is alkalmas hely hiányzott, meg kellett elégednem azzal, hogy a talált okmányok kibetűzése után, azokat írónnal gyorsan lemásoltam s a fordításukat lakásomon elkészítettem. Innen van, hogy számos okmánynak csak a fordítása található a %. csatolt gyűjteményben s nem egyúttal az eredeti török szöveg is.

Gyanítom ugyan, hogy a Rákóczi-korra is még szórványosan kerülhet majd elő okmány, de az kétségtelen, hogy a zöme, mely az emigráció egész történetét felöleli, most már együtt van.

Épen ez okból ezen okmányok fordításának másolatát időrendbe összeszedve, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátva, kinyomatás végett felajánlottam az Akadémiának s az onnan vett hivatalos értesítés szerint e hó folyamán már sajtó alá kerül s megjelenése után nyomtatásban is bátor leszek majd Nagyméltóságodnak bemutatni.

A régebbi okmányok, melyeket összeszedtem, nagy részben a magyarországi török hódoltság korára vonatkoznak. Ezek közül számos okmány még Szulejmán szultán korából származik, minők a budai és temesvári pasákhoz, valamint János Zsigmond fejedelemhez írt szultáni levelek. Újabban nagy mennyiségű okiratra találtam a XVI. és XVII. századbeli birtokadományozásokról a hódoltsági területen s ezek közül az 1589. és 1590. évekből származó feljegyzések nagy részét is lemásoltam s e jelentésemhez csatoltam.

Időközönként folytattam a mecsetekben őrzött történelmi kéziratok átvizsgálását is s az ott talált magyar vonatkozású iratokat feljegyeztem, részint kivonatoltam. Ezek egyikét, Magyarországnak 1688. évi török leírását, kivonatos fordításban kinyomatás végett december hóban a Szent-István-Társulatnak küldtem el.

E jelentések természetesen csak hivatalos formában adnak számot Karácson munkásságáról. E sorok írójához intézett magánlevelei Konstantinápolyba való érkezétől haláláig azonban annál mélyebb betekintést engednek a műhelybe. Nem óhajtunk min-

* Külön kiadványban kiadta a M. Tud. Akadémia tört. bizottsága.

den bizalmas részletre kiterjeszkedni, de feltétlenül szükségesnek tartjuk két magánlevele közlését. Az 1909. febr. 28-án kelt levél jobban magyarázza a körülményeket, mintha szép szólamokat halmoznánk erre a hős emberre. Ime a szövege:

Konstantinápoly, 1909. febr. 23.

Örömmel jelentem, hogy újra rendbe jöttem a törökökkel. Megkezdtem újra a munkát a Szerájban. Adtak újra egy üres, fűtetlen szobát, ahová egy-egy ládával néhány zsák iratot átvitethetek. Ott ha hideg van is, de legalább van világosság.

Azt mondhatom azonban, hogy iszonyú nehézségeken kellett átesni és igazán próbára tették a türelmemet a törökök. A szultáni irade dacára három tekerét (engedélyt) kellett még kicsikarnom a nagyvezirtől ez ügyben, kettőt Kjámil pasától, egyet az új nagyvezir Hilmi pasától. Az új rendezés most így van: kirendelték mellém a Portáról Ömer bejt, a nagyveziri iroda igazgatóját s átadták neki a Szeráj-levéltár kulcsát azzal a feltétellel, hogy tartozik ott ülni mellettem, mikor a leveleket egyenként átnézem. Vele együtt kell mennem és jönnöm a Szerájba. Ha ő nem ér rá, vagy nincs kedve jönni, én sem mehetek. A dolgot így nem bánom, mert Ömer bej fanatikus muszlimán ugyan, de nem rosszindulatú ember s igen kedvében járok.

Mikor a múlt hét végén újra rendbe jöttünk mindennel, bizalmasan kérdeztem Zia bej nagyvezéri államtitkárt, hogy miért csináltak a szultáni irade dacára annyi nehézséget és oly sok herce-hurcát nekem az alantos hivatalnokok? Elmosolyogta magát s azt mondta, hogy ezen ne csodálkozzam, mert ezt az engedélyt eddig sem más idegennek, sem töröknek meg nem adták. Voltak, akik befolyásos követségek által megpróbálták ezt, de a sok huzavona és nehézségek miatt mind abbanhagyták a kérelmezést.

Mondtam erre, hogy ime már majdnem két éve lesz, mennyit jártam utána a nagyvezirektől, kisebb-nagyobb hivatalnokoktól le egész a Porta hivatalszolgáig s mindenkinek mennyit kellett kedveskednem, egyik ügyosztályból a másikba futkosnom, mire célhoz jutottam. Azt felelte, hogy ezen se lepődjem meg, mert az itteni helyzet bizonytalansága miatt mindenki fél és az aprólékos ügyekre nézve is mindenki iparkodik magát biztonságba helyezni, hogy minden egyes tetteire nézve a felsőbbség írásbeli rendeletére hivatkozhassek, hogy így a felelősség alól, bármikor előfordulhatna, mentve legyen.

Van azonban a dolognak egy furcsasága most is. Emlékszik-e, hogy mi van a memorandum 3. pontjában? Azt az ígéretet tette a törököknek ott,* hogyha megengedik a levéltári kutatást, annak fejében a kutatással megbízandó egyén megkészíti nekik a tárgymutatót a levéltár tartalmáról. A dolog most ilyen formára ütött ki. Ömer bej ott lévén velem, az első alkalommal csak szedi elő a hosszú papírlapokat a zsebjéből. Kérem tőle, hogy mit akar ő írni? Azt feleli: «Nézd Efendi, mivel senkisé ismeri ennek az óriási levéltárnak tartalmát, azt a megbízatást kaptam, hogy minden egyes zsákot, melyet átnézünk, megjellegjek s feljegyezzem a tartalmát, hogy mily időből származó iratok vannak ott, hogy így az átvizsgálás munkájával legyen legalább egy általános útmutató róla». A dolgot így nem bánom, mert a tárgymutatót nem nekem kell megírni.

Hanem ez a munka hány évig tart? Ennek igazán Alláh a megmondhatója. Ha látná azt az óriási bolthajtásos magazint tele ládákkal, zsákokkal és pizsokkal, elrémlőne tőle. Földszintje, emeletje egész a bolthajtás csucsáig tele zsákkal, ládákkal, összehányt iratokkal. A bolthajtás hullat, az eső befolyik, sok zsák félig vagy egészen rothadt. Tegnap délután is benn voltunk Ömer bejjel s egy hordárt vittünk be magunkkal, aki felmászott az aktás zsákokon s leemelt nagy kinnal egy ládát a tetejéről. A láda tele zsákokkal, természetesen aktás zsákokkal. Azután bevitettük a Szerájba, ahol szobát kaptunk.

Ha mindennap lehetne dolgozni, akkor is sok ideig tartana, de minden héten kiesik a vasárnap és a török ünnep, a péntek. Azután elesnek hetenként azok a napok, amikor miniszteri tanácskozás van, mert Ömer bej akkor nem jöhet. S így tessék most számítani: ha hosszú életem lesz, akkor majd elvégzem, de másképp nem. Mostanában még a legérdekesebb amit találtam, egy goromba levél fogalmazványa Apafy fejedelemhez a nagyvezirtől. Lemásoltam, mert a török-magyar államokmánytárban nincs meg.

Most látom ám, hogy igaza volt, hogy a törökökkel csak türelemmel kell győzni s végre célt ér az ember. Megvallom, én sohasem hittem, hogy a törökök ezt ilyen módon megengedjék, mert a nagykövetség kérésére eleinte ismételtelen is, tagadó feleletet adtak. De végre most már minden jól megy, csak a nagy

* Átadatott 1906-ban Ferid nagyvezirnek. E sorok írója gondolt arra az eshetőségre, hogy egyszer rákerül a sor a török államlevéltár rendezésére.

hideg akadályoz legjobban a munkában, mert olyan tél van, hogy az öreg hodsák állítása szerint, ötven év óta ilyen nem volt.

Most már komolyan arra gondolok, hogy mihelyt beneficiumot kapok, azonnal házat szerzek itt s egy Institut-Hongrois-t alapítok, aminő az oroszoknak van.

Karácson Imre tehát nemcsak a mi magyar történetünket illetőleg szerzett nagy érdemeket, hanem — mint már említők — első, aki a törökökkel egyáltalában megértette történetök európai fontosságát. Az ő ismételt felszólalásának volt az eredménye, hogy a Portán végre megtudták, hogy más nemzetek mily tiszteletben tartják régi emlékeiket és hogy mily szégyen a törökökre nézve levéltári forrásaiknak a pusztulása.

Karácson fellépése eredményezte, hogy 1909. május 28-án a nagyvezir maga mellé vette Abdurrahmán volt közoktatásügyi minisztert és személyesen elment felülvizsgálni a levéltárt, amelyet a nagyvezir még sohasem látott. Elszörnyűködött az állapotokon és nyomban megbizta a jeles történetíró hírében álló dignitáriust, hogy vegye kezébe a rendezés vezetését. A miniszter természetesen a «Doktor efendi»-t, ily néven nevezték Karácsont, vette igénybe. Ezen a réven gondolta, hogy bejuthat a Jildiz-könyvtárba, amely máig is ismeretlen. Hogy is lehetett volna a török levéltárakkal törődni, amikor Abdul Hamid szultán a Törökországban főnnállott egyetlen papirgyárat is elnyomta. Pedig e gyár csak csomagoló-papirost készített. A levéltári rendezés, ősi szokás szerint, egy bizottságra bízott. A bizottság június 4-én felkérte Karácsont, hogy mondja meg, mit kell volna tenni; azután teljesen rábízták az egész ügyet. Ennek következtében egy elaborátum készült,* melyet e sorok írója küldött Karácsonnak, hogy ezen alapon segítse a levéltári bizottságot munkájában. A Karácson megindította rendezés nyomában oly óriási anyag került elő, hogy a Portán már nem volt hely a kosarakkal kihordott régi iratok számára. A rendezés azonban egyelőre abból állott, hogy különféle helyekről összehordották az anyagot és elhatározták, hogy egy helyen összpontosítsanak mindent. Mindez Karácson utasítására történt. Erről számot ad Karácsonnak 1909. évi június 29-iki levele, amelyet ugyancsak közölnünk kell, minthogy egy fontos vállalat sorsát jellemzi. Ettől a

* Karácson hagyatékában.

munkálattól reméltük a legtöbbet, mert mint a levéltári rendezés vezetője és főtanácsadója, bizonyosan módjában állott volna mindent átkutatni és az anyagot rendszeresen összeállítani. De szóljon maga Karácson:

«A török levéltárak rendezésének ügye megy előre s elfogadták azt a tervet is, hogy az összes levéltárak egy helyen központosíttassanak. A török furfang vagy talán nemzeti kevélység azonban szépen ki is vette a kezemből a vezetést.*

Elsőben elkérdezgettek, hogy miként kellene hozzáfogni a munkához s hízelve mondogatták, hogy Alláhnak a gondviselése, hogy én közöttük vagyok s ezt az ügyet megindítottam. Mikor az én útbaigazításaimat, terveimet mind megismerték, helyeselték, mind többen és többen jöttek oda, pár napig csak mint kíváncsi kutatók és készséges segítők, ma aztán az lett a vége, hogy Ahmed Száib bejt hivatalosan kinevezték a levéltárak rendezőbizottságának vezetőjévé, elnökévé. Ma Ahmed Száib nagy kedveskedésekkel kért föl, hogy mint barátságos külföldi kutató jó tanácsokkal legyek segítségükre, ők pedig a rendezésnél szabad bejáratot engednek és szabad betekintést mindenhová, tetszés szerint másolhatok mindent, sőt még ha kell, írnak is helyettem másolatokat, ha sok lesz a munka, amit találok.

Én tehát most újra csak vendégnek tartom magamat. Ott vagyok mindennap velük, szívesen beszélgetek velük úgy, mint azelőtt, de bizony nem töröm magamat a piszkos munkával, hanem kezembe veszek egy-egy defftert vagy egy-egy zsákot s nézegetem a tartalmát, hogy találok-e véletlenül valami magyar vonatkozású dolgot, török atyámfiait pedig hagyom, hogy hadd fáradjanak ott körülöm.

A fordultnak kiinduló pontja egyik török ujságnak a napokban közölt cikke. A «Tanin»-ban ugyanis cikket írt valaki a megírandó török történelemről s mint példára hivatkozott a magyarokra, akik nagy áldozatokat hoznak a nemzeti történelmükért. S például említette, hogy én már két éve kutatok Konstantinápolyban s ők is hasznát látják majd ennek. Ez nem tetszett az önértettől duzzadó új-törököknek s megjelent rá egy másik cikk, mely nem említett ugyan név szerint föl, csak arról szólt, hogy a nemzeti történelmet és tudományos kutatást csupán törököknek

* Így cselekesznek mindenütt, így a japánok, bolgárok. Ez nem speciális vonás, ez a kezdő nemzetek szokásos hálája.

kell végezni. Nem kell ő nekik minden téren a gyámkodás, van ő bennük tehetség, erő stb. Meg akarják mutatni Európának, hogy ők maguk erejéből mit tudnak.

Erre, nemde, nem lehet más válasz, mint Aferin! Kardaslar! (Helyes, testvérek!) Én nem tolom föl magamat segítőnek, mutassák meg a török atyafiak mit tudnak. Rendezzék az archivumukat, én meglegszem azzal, hogy szabadságot adnak a kutatásra. A történelmüket is megírhatják maguk, majd a kritika az európai tudósok részéről megérteti velük, hogy mennyit ér a nagy hűhóval készülő munka.

Ennek a megírandó nagy történelemnek kiadási költségeit a szultán magánpénztára fogja fedezni. A munka nagy lármával készülődik. Összeállítottak egy nagy bizottságot török tudósokból Abdurrahman elnöklete alatt s minduntalan gyűléseket tartanak, a lapok pedig külön tudósításokat hoznak róla, hogy a történetíró bizottság ismét összeült. Kedves Főnök úrnak fogalma lehet róla, hogy miféle tudósok ezek, mikor afölött vitatkoznak, vajjon okmányokat használjanak-e a megírandó történelemhez, vagy pedig a régi török krónikások nyomán írják meg a munkát. Azután meg azon tanakodnak, hogy európai írók munkáit figyelembe vegyék-e, vagy csupán muszulmán írók nyomán írják meg? Az ily gyűlések után hol egyik, hol a másik jön hozzám megkérdezni az én véleményemet. Azonban úgy a történelmükre, mint a levéltárakra s annak rendezésére nézve mindenkor csak privátim kérdeznek, de hivatalosan maguk közé fogadni nem akarnak, mivel idegen vagyok. Azt az eszmét is elfogadták, hogy mecszetben kell elhelyezni a levéltárat, miként a könyvtárak is ott vannak.

Az a különös azután, hogy az ily eszméket s a levele nyomán adott tanácsaimat egyszerűen kisajátítják maguknak s néhány nap múlva már úgy beszélnek róla, mintha ők gondolták volna ki.*

Ma említettem nekik, hogy a piszkos iratok megtisztítására Főnök úr oly szíves volt s küldeni fog egy palack lakkot. Nagy hálálkodva köszönték a szivességet, de azért el vagyok rá készülve, hogy rövid idő alatt abból is már török találmány lesz.

Két kis íradét találtam 1586-ból a koppáni és szigetvári bégekhez, de megátkoztam a körmeit, aki pingálta, mert sehogyszem tudtam kibetűzni. Épen odajöttek a történetíróbizottság tudó-

* Ez a recepció is természetes.

sai közül Ahmed Száib, Nedsib Ászim, Szafvet bej, Tevfik bej, Nedsmeddin bej s mondom nekik, hogy segítsék elolvasni. Ok is csak annyit tudtak kibetűzni, mint én. Nem is mulasztottam el, hogy néhány megjegyzést tegyek a tudományukra. Holnap ismét összejövünk, hogy ezeket a pontozatlan írású hieroglifákat kibetűzzük.

Így állanak az ügyek jelenleg a rendezésre nézve. Túlságos nagy ezekben a törökökben a nemzeti féltékenység és önérzet s így arról nem is lehet szó, hogy idegen meghívassék a rendezéshez hivatalosan.»

Karácsont azonban nem kedvetlenítette el a törököknek ez a vele szemben követett kulturelles magatartása. A Karácson tapasztalatai alapján kellene megvilágítanunk, hogy miért nem tud az európai igazi kultúra e különben erkölcsét nézve oly értékes fajnál gyökeret verni. Meg akarta írni mindazt, amit látott, hogyan küzdött az ellenáramlatokkal. Sejteti velünk abban az előszóban, melyet a Rákóczi emigráció török okmányait (1711—1803) tartalmazó munkája elé írt 1910. december 13-iki kelettel. Sajnos a gondviselés csak azt engedte meg, hogy Karácson még maga rendezhette sajtó alá ezt a nagy kedvvel készült gyűjteményét, de megjelenését már nem érhetette meg. A szó szoros értelmében ráhált erre a munkájára.

Karácson szívós természetű, de gyöngye szervezetű volt. Már az első években sokszor heves láz gyötörte. A fűtetlen, poros helyiségekben meghűlt, de belső tüze folyton munkára sarkalta s nem pihent. Csak ünnepek alkalmával másolás és szótárforgatás közben fogja el a magány érzése, az a lehangoltság, mely bénítólag hat az agyra s ami még szomorúbb a szívre. «Ilyenkor érzem a hazától távollétemet s ennek az idegenben elfolyó életnek ridegségét. Egy-egy percre úgy érzem, hogy nagy megkönnyebbülés volna a halál rámnézve itt távol idegenben, pedig igazán érdemes, nagy munkát eddigelé nem végeztem.» Ezt jegyzi föl a mi finomult érzésű buvárunk naplójegyzeteiben 1909. december 25-én.

A sivár hangulaton csakhamar erőt vesz a kutató szenvedélye. Nem gondol egyébbel, mint a munkájával, akar valami lenni, hogy munkáját a nemzet számára értékesítse. Szervezete azonban megsínyli ezt az ideg- és lélekrontó munkát. 1910. aug. 29-én megint vallomást tesz magának:

«Néhány nap óta szinte rohamosan érzem, hogy öregedni kezdek, Sztambulból hazajövet fáradt, bágyadt vagyok. Mily

gyorsan eliramlik az élet. S mily balgaság tőlem, hogy mindig csak reményekből élek, még mindig ezután várom, hogy nyugodtabb, kényelmesebb életem lesz, hogy majd ezután én is kapok elismerést munkálkodásomért, pedig mindez, ha megjön is, mi haszna lesz ezután. Kitekintek az ablakomon. A nap leáldozott utolsó sugarai is eltűntek a Márványtenger hullámaiban, félhomály borítja már Sztambult, homályos körvonalakban látszik csak ablakkal szemközt Mohammed szultán mecsetje. Közelg az éj. Az én életem is hanyatlik már, sietve megyek az éj, az örök éj felé. S mi marad tetteimből?» Előérzete nem csalta meg. Szeptember hó első hetében a homályos mecsethelyiségben bontogatta a csomagokat s egy rozsdás szöggel megsértette az ujját. A gondatlan, naiv tudós rá sem hederít bajára. Arcát is megvérezi. De erre fekélyek lepik el arcát, melyeket eloperál az orvos. A szobát őrzi két hétig. «Jó Isten, ez a baj is rájött itt az idegen földön». Így sóhajt föl tétlenségében 1910. november 13-án.

December hó folytán bekötött arccal serényen dolgozik. Megéri az utolsó szent estét. «Szinte nem is szeretek rágon-dolni, oly sivár üresség van körülöttem. S így repül az élet. Vajjon érdemes egyáltalán élni?» így sóhajt föl a Nirvanát óhajtó szenvedő. De érthető. Az egyes ember tehetetlenségének érzete megüli az agyat, szenvedünk, hogy a követ még csak a hegy feléig sem tudjuk tolni, oly kicsiny és hitvány a halandó ember. Ezt a megannyiunk előtt ismeretes érzést tükrözteti vissza az 1911. február 15-iki naplóföljegyzés:

«Mennyi érdekes föl kutatni való volna itt keleten! Ha ezelőtt 20 évvel jöhettem volna ily küldetésben, mennyi érdekes dolgot megnézhettem volna. Most már hanyatló korban fáradt vagyok. Reményeim már nincsenek. Minek is volnának, mikor érzem, hogy rohamos gyorsan megyek az örök éjszaka felé». Ez időtől fogva kezdődik a Golgotája. Folytonos láz gyöttri. «Jó Isten szabadíts meg itt a nyomorúságtól.» (április 8.) Majd fekvő beteg lesz. Utolsó följegyzése április 18-án kelt:

«A jó Isten igen súlyosan meglátogatott. Iszonyú kinokat szenvedtem a husvéti ünnepek alatt. Folyton ágyban voltam, csontjaimban kegyetlen szaggatásokat éreztem s kissé még most is érzek. Soha ily elhagyott, vigasztalan helyzetben még nem voltam. A husvéti ünnepeken még templomba menni sem tudtam. Jóságos Isten! Ilyen csapásoktól kimélj meg itt idegen földön, ahol a szenvedés enyhítésére minden eszköz hiányzik». Még

két hétig kinlódott, lázában a Rákóczi bujdosóinak szenvedését élte át, irtózott távol lenni a hazától, melyre szívének minden dobbanása emlékeztette. 1911. május 2-án jót tett vele az Isten; elmultak a testi és lelki szenvedései örökre. Hamvait a magyar kormány hazahozatta, Győr városa nagy pompával május 14-én eltemette és azóta a győri temető egy vértanuval gazdagabb. Mert Karácson történetírásunknak a vértanuja.

E gyászos esetből folyólag 1911. évi május 6-án a m. kir. miniszterelnökség egy értekezletet tartott, amelyen szóba került Karácson Imre hagyatékának kiadása. Az anyag a Nemzeti Múzeum levéltárában volt elhelyezve. Fejérpataky László szakosztály-igazgató ezen az értekezleten azt az öröndetes nyilatkozatot tette, hogy Fraknoi Vilmostól fölhatalmazást nyert annak a bejelentésére, hogy ő hajlandó a Karácson gyűjtötte és a Nemzeti Múzeumban letétileg őrzött nagybecsű anyagnak saját költségén való kiadására.

E nagylelkű ajánlat következtében a m. kir. miniszterelnök 1912. március havában Karácson irodalmi hagyatékának földolgozására e sorok írójának vezetése alatt Krösmárik János udv. tanácsos orientálistát és dr. Székfi Gyula cs. és kir. udv. és állami alléváltárnokot küldötte ki.

Ime a munka keletkezésének rövid története. Ebből megítélheti a magyar történetkutatás, hogy Karácson e négy év alatt a török viszonyokhoz képest óriási munkát végzett. De érthető az a körülmény is, hogy ezt a munkásságot szubjektíve kell megítélni, nem pedig az európai nagy rendezett levéltárakból merített oklevéltárak rendszere nyomán. Súlyos helyzetekkel kellett Karácsonnak megküzdenni, s hogy ennyit is művelhetett, hervadhatatlan érdeme. Mi magyarok izelítőt kapunk ebből az anyagból, az európai tudományosság pedig némi betekintést nyer a török levéltárakba, amelyeknek zárát a magyar tudósok pattantották föl. Magyar tudós dolgozott először ebben az avarban, magyar tudós, történetírásunk protagonistája, Fraknoi Vilmos, teszi lehetővé az eredmény közzétételét, az, akinek magának is olyan előkelő szerep jutott a török földön nyugodott hamvak hazahozatalában. Magát az anyagot illetőleg hadd szóljanak szerkesztőtársaim, akik közül a legnagyobb munkát dr. Székfi Gyula végezte s Krösmárik János, aki a török vonatkozásokat revideálta a kiadványban.

Thallóczy Lajos.

II.

A kötetünkben közölt 400 és néhány iromány néhai Karácson Imrének tudományos hagyatékát s egyúttal a török állami levéltárakban megkezdett, de az ő váratlan halála folytán félbenmaradt kutatásoknak eredményét képezi. Azok a kötetek és értekezések, melyekben Karácson különböző török történetíróknak Magyarországra vonatkozó munkáit fordította le és kommentálta, alapjában véve csak az ő magánszorgalmának eredményei, melyek létrejövését csodálatraméltó munkabírási és munkaszeretetének köszönhetjük. A magyar kormánytól reábizott feladat azonban a mindéddig féltve őrizett török állami levéltárakba behatolás és az esetleg ott lévő, hozzáértőktől ott gyanított magyar vonatkozású irományok létezésének biztos konstataciója, azok lemásolása és így a magyar történettudomány számára való megmentése volt. Feladatának csak négy éven át élhetett. Aki valaha keresztülsétált egy nyugateurópai levéltári elvek szerint vezetett állami levéltáron, amely különböző hivataloknak évszázadokon át összehalmozott aktatömegeit egyesíti magában s ha borzadállyal tekintett erre a holt tömegre, mely a papír lustaságában szinte helyére szögezettnek, mozdíthatatlannak tűnik fel, az könnyen fogalmat alkothat magának, mily kevés ideje maradt Karácsonnak nagy feladata végzésére. Négy év szakadatlan munkája még arra sem elég, hogy ilyen rendezett levéltárak anyagáról is megállapíthatnók, mit kereshetünk ott és hol, a sok részre tagolt tömeg melyik részében kell azt keresnünk. Azokban a papírcsürökben pedig, amiknek az előző fejezetben közölt szemléletes levelek alapján a török levéltárakat nevezhetjük, a négy év valóban nevetséges kevés. Hogy Karácson ezt a 400 darabot is össze tudta szerezni, emberfeletti szorgalmán kívül szokatlanul szerencsés levéltári érzékéről is tanúságot tesz.

Munkája azonban *töredék*. Amit erősen hangsúlyoznunk kell. Négy éven át járta a konstantinápolyi levéltárakat, mindig új és új csomagokat és zsákokat nyitott fel s ahol valami magyar vonatkozást talált, azt az irományt lemásolta s évenként összegyűlt másolatait megküldte a magyar kormánynak. Mivel azonban a török levéltáraknak nem nézhette át egész anyagát, így megküldött irományai sem adják azoknak teljes magyar vonatkozású aktáit, hanem csak izeltőt abból. Hogy mi van azokban a zsákokban és ládáknak, melyeket ő már fel nem nyithatott, a további kutatás

fogja megállapítani, ha ugyan talán épen a minket érdeklő zsákok nem fognak addig porrá hamvadni vagy nedvességtől olvashatatlanná válni.

Mivel feladata a magyar vonatkozású anyag összegyűjtése volt, természetes, hogy mindent lemásolt, ami bármiféle vonatkozásban is volt Magyarországgal. Méltánytalanság volna, ha kutatása eredményét szerencsés nyugati nemzeteknél szokásos tudományos szempontokból akarnánk bírálni. Amit ő végzett, az *nemzeti munka*. A fiatalság lelkesedésétől rég mentes katolikus pap, aki nyugodt bőségben élhetett volna otthon, éveken át járta a lebujszerű levéltári üregeket, túrta a kellemetlen szagú aktákat, nem valami tudományos gondolatral, hanem tisztán és egyedül magyar érzéssel. Ez a szó, magyar, volt kutatásának egyetlen vezetője. Minden újabb zsák felbontásánál egyetlen kérdés érdekelte: van-e benne valami magyar dolog. Ha nem volt benne, lett legyen az a legszebb byzánci képes kézirat vagy aranyugrás szultáni fermán, megvetéssel tette félre s kereste tovább a rongyokban a magyar rongyot. Meg vagyok győződve, hogy még a bibliának ismeretlen kézírataira sem hederített, ha kezébe akadtak, ami nincs épen kizárva. Kemény magyar fő volt, amilyen régi századokból szokott kilépni azok elé, akik megtudják őket ismerni.

Mindez megmagyarázza kötetünk mozaikszerű tartalmát. Van ebben minden, amit csak török hivatali apparátus a XVI. század elejétől kezdve a XVIII. század végéig írásban létrehozott. Szultáni rendeletek erdélyi fejedelmekhez, konstantinápolyi császári követek kérvényei, magyarországi pasák levelei, oláh vajdákhoz utasítások, török pénzügyi hatóságok nyugtái s így lefelé a hivatalok skáláján át a legutolsó török katonáig, aki csak Magyarországon szolgált egy-egy hadjáratban s ezért a világ végén, Aleppóban vagy Bagdadban kapott valami katonai jutalmat. Mindezt csakis a magyar vonatkozás tartja össze. Ha Karácson tovább él és elvégezheti a rája bízott feladatot, átnézheti a török levéltárakat és összegyűjtheti a teljes magyar anyagot, bizonyára beoszthatta volna a mostaninál sokszorta nagyobb anyagot tárgyi csoportokba, melyek az illető kérdésről időrendben összefüggő képet nyújtottak volna. Mi ezt a tárgy sokfélesége és a darabok aránylag csekély száma miatt nem tehettük, de nem is akartuk tenni, mivel ebből a színes változatosságból jobban kidomborodik a kötet nemzeti alapgondolata és benne az igaz magyar Karácson. Gyűjtését tehát, melyet részletekben küldött meg a magyar kormánynak, egyszerűen időrendi sorba szedtük s így adjuk a következőkben.

A tárgybeli sokszerűségnek megfelelően a közölt irományok tudományos értéke is különböző s a történettudománynak igen különböző ágai vehetik hasznukat. A szultánok rendeletei az erdélyi fejedelmekhez tanulságosan egészítik ki az erdélyi portai diplomácia történetét illető, Szilágyi Sándor munkásságán alapuló kiterjedt ismereteinket. Főként János Zsigmond diplomáciai és hadi fáradozásai történetéhez kapunk újabb részleteket. Bocskay és Bethlen Gábor portai viszonyaihoz is nyújt a kötet pár értékes adalékot. A II. Rákóczi György ellen keletről tornyosuló vészfelhők összetételét világítják meg a tatár khánhoz és török méltóságokhoz intézett rendeletek. Igen érdekes és keleti naivságában megható az a levelezés, melyet az 1788/9-iki török háború idején folytatott a szultán, hogy régi Rákóczi-recept szerint fellájítsa a magyarokat és így II. Józsefnek a Dunánál álló seregeit két tűz közé fogja. Ami alaptalan mende-mondát az oláh vajdák csak össze tudtak hazudni a magyarok török-barát készségéről, az Konstantinápolyban mind hiteltre talált. Eredménye persze a török fáradozásnak nem lett.

A közölt szövegek tulnyomó része azonban nem a politikai történet körébe vág. Igen sok az olyan darab, amit a török központi administratio aktájának nevezhetünk. Konstantinápolyban székelő központi hatóságok rendeletei és utasításai magyar hódoltsági ügyekben. Meglepő éles vonalakban állítják eléink a török kormányzásnak csodálatos erősen centralizált voltát. A félhold uralma alatt, a perzsa-öböltől Komáromig és Styriáig nem fordult elő olyan hivatalosan elintézhető dolog, amit ne Konstantinápolyban a központi hivatalokban intéztek volna el s amiről szultáni rendeletet, egyenesen a szultán nevében ne állítottak volna ki. Olyan ügyekben, amiket ma a községi bíró intéz el «saját hatáskörében», kérvény ment a legtávolabb fekvő tartományból is a fényes portára s onnan jött le a szultán határozata. Az a szegény katona, aki hitetlenek ellen szerzett sebei jutalmaként hűbértartományt kért, nem a bégától, pasától vagy szerdártól, hanem egyenesen a próféta utódjától, a szultántól várta és nyerte a döntést. Suránynak török parancsnoka Konstantinápolyba ír kérvényt, hogy várkapukulcsokat csináltathasson, a szultán engedi meg neki s a szultán nevében érdeklődnek a központi hatóságok, hogy valóban kulcsok készítésére fordította-e a kapott pénzt. A jenői templomszolgák fizetése, az esztergomi vár kapujában lévő dob kijavítása, hasonlóképpen a szultán engedélyével történik. Ebből a legkisebb egyéni mozdulatot is elnyomó központosításból érthető meg a török biro-

dalom gyors és hatalmas kiterjeszkedése s egyúttal, a központi kormányzás megromlásával, a szultánok és nagyvezírek degenerálódásával, a birodalom bukásának folyamata is. Karácson Imre gyűjtése birtokában Salamon Ferenc bizonyára még intenzívebb világitásba helyezte volna a török hódoltság állapotait.

A konstantinápolyi adminisztratív rendelkezések legnagyobb része katonai természetű. Néhány vallásgyakorlattal összefüggő is van: mecsetjavítások Magyarországon, a budai medresze tanárainak fizetésrendezése stb. Legtöbb a hűbérosztó levél. A hitetlenek ellen becsülettel vitézkedett török katonák hűbérbirtokot, timárt vagy ziámetet kaptak a szultántól s ilyen elhatározásokról szultáni rendelet ment ahhoz a tisztviselőhöz, akinek területén feküdt az adományozott birtok. Ilyen levelet nagyon sokat talált Karácson, persze csak fogalmazványokban vagy a hivatalos másolókönyvekbe bevezetett egykorú másolatokban. A magyar hódoltság területén lévő pasáknak megírta a szultán, hogy ezen és ezen vitéznek, ilyen és ilyen, röviden megemlített érdeméért, ezt vagy azt a birtokot hűbérbe adta. Ha a vitéz magyarországi hadjáratban szerezte érdemeit, a hűbéradó levélből részleteket tudunk meg a török-magyar háborúk vagy határvillongások történetéhez. Persze legtöbbször igen kicsiny részleteket, mivel a vitézek hűbérkérő folyamodványaikban kis csetepatéből is szívesen csináltak véres csatáról szóló hírt. Másrészt a magyar nevek igen erős torzításban jelennek meg, amin nem kell csodálkoznunk, mivel már a török katona is eltorzítva jelentette s Konstantinápolyból még inkább elferdítve ért ide le. Mikor az illető vitéz Magyarországon kívüli, például perzsiai, örmény hadjáratban szerzett érdemeikért jutalmaztatik hódoltsági birtokkal, még kevesebb az irat magyar vonatkozása. Egyedül annyi, hogy a levél a budai vagy temesvári pasához szól és egy magyar falu eltorzított nevét tartalmazza. Karácson magyar érzése azonban ezt is elégedetten fedezte fel és erős volt a meggyőződése, hogy a magyar történet büszke épületéhez ismét egy új tégladarabot szedett össze.

Meg kell vallanunk, hogy a magyar történet még nincs abban a helyzetben, hogy az ilyen hűbéradó levelek, valamint a szintén itt közölt két tiszántuli birtokösszeírás adatait már most teljesen ki tudná aknázni. Fejlettebb nemzetek történetírása igen, a mienk még sokáig nem. A magyar történeti topographiának már sokkal inkább specializált állapotban kellene lennie, egész sor topographikus kutatónak kellene működnie, akik az ország egy-egy kisebb területével foglalkoznának a mai tényleges viszo-

nyok részletes ismerete segítségével. Ezek a kutatók, ha egyszer annyira jut a magyar történeti érdeklődés, nagy hasznát fogják venni Karácson gyűjtése ezen részének is. A ma még alig méltányolható szultáni rendeletek akkor majd élő kommentárjai lesznek az értékes Velics-Kammerer-féle deftereknek, amelyeknek ma sem helyrajzi bősége, sem gazdaságtörténeti háttere nincsen kiaknázva.

A helynevek mai alakja megállapításánál — a már említett többszörös eltorzítás miatt — sok nehézség adta elő magát és sok esetben magyarázat nélkül hagytuk a helynevet, nehogy alaptalan kombinációkkal nehezítsük meg a topographiailag jobban képzett későbbi kutatók munkáját. A megállapításnál kitűnő hasznát vehettük a már említett defterkiadásnak — amennyire kimerítő névmutató híján ez lehető volt. Mellette még az öreg Lipszky helynévjegyzéke közelíti meg leginkább a hódoltság korabeli állapotokat. A Hunyadiak korára támaszkodó óriási topographiai lexikon Csánki Dezsőtől ritkábban nyújtott támpontokat, mivel a helyrajzi viszonyok már a hódoltság első felében mélyreható változásokon mentek át. Ilyen és egyéb kérdések megvizsgálásánál is jó szolgálatokat fog tenni Karácson gyűjtése.

A közölt szövegek az eredetiekről készült fordítások, Karácson készítette őket a konstantinápolyi levéltárakban, ahol a fordítás mellett egyúttal másolatot is vett minden egyes darabról. Mikor sürgősen sok dolga akadt a levéltárakban, akkor csak (török szövegű) másolatot készített s a fordítást később végezte el a hazavitt másolatról. A másolatok, amennyiben hagyatékában megtaláltattak, most a Nemzeti Múzeum könyvtárában őriztetnek, néhány, a XVII. század második feléből való defternek török másolatával együtt, miről már nem maradt ideje fordítást készíteni.

Szekfű Gyula.

III.

Dr. Thallóczy Lajos és dr. Szekfű Gyula urak fenti bevezető sorai után kevés mondanivalóm van.

A fordítást az eredeti török szövegnek néh. dr. Karácson Imre hagyatékában talált másolataival összehasonlítottam. A fáradhatatlan tudósnak épen munka közben esett ki a toll örökre kezéből s így, sajnos, már nem volt módjában a magyar szöveget még egyszer felülvizsgálnia.

Ha a Gondviselés megengedte volna, hogy a megboldogult

maga rendezhesse sajtó alá e munkáját, kétségkívül még több helyütt javíthatott és pótolhatott volna rajta. Ezt a feladatot utólagosan a lefordított irományok eredeti török szövege nélkül teljesen megbízható módon elvégezni nem lehet, mert a régi török iratoknál, amelyek tudvalevőleg sokszor csak nagyon nehezen olvashatók, a leggondosabb másolat sem pótolhatja mindig az eredetit. A másolatoknak nagyobb része ugyan magának dr. Karácsonnak kezeirása, de van számos olyan másolat is, amely idegen kézből ered. Azonfelül több darab hiányzik is a másolatgyűjteményből. A fordításon esetleg tehát szükségesnek mutakozó korrekturákat csak az az orientalista fogja foganatosíthatni annak idején, akinek számára az eredeti irományok ismét hozzáférhetők lesznek.

Mindazonáltal a dr. Karácson által földolgozott anyag mostani alakjában is nagyon értékes s történetirodalmunkra veszteség lett volna azt esetleg kiadatlanul hagyni. A nagy fáradsággal s önfeláldozással végzett munka közzétételét nemcsak a lelkes kutatónak emléke iránti kegyelet teszi indokolttá, hanem az a meggyőződésünk is, hogy e kötetben mindazok, akik a régi török-magyar történeti viszony iránt érdeklődéssel viseltetnek, számos adalékot fognak találni annak a fölötté érdekes korszaknak behatóbb megvilágításához.

Krcsmárik János.

1.

1533. június 24.

Ibrahim nagyvezir levele V. Károly császárhoz a Ferdinánd királyal való béketárgyalásokról.

I. Abdul Hamid mecset kézirati másolataiból.

Ibrahim pasa nagyvezir levele Karlo Iszpánia királyához.

A szárazföldek szultánja, a tengerek khágánja, Allah árnyéka, kinek sisakja uralkodik a császárok koronája fölött, ki győzelmes kardja hatalmával meghódította a Fehér-tengert, Fekete-tengert, Rumiliát, Anatoliát, Karamanországot, Rumországot, Zulkadrije, Diarbekir, Kurdisztán, Azerbeidsán, Adsem, Sziria, Haleb, Egyiptom vilájeteket, az áldott Mekktát, a fénylő Medinát, Allah barátjának városát, Jeruzsálemet, Arábia és Jemen vilájeteket, ki uralkodik mindazon országok fölött, melyeket dicső elődjei győzelmes fegyverük ereje által meghódítottak, Szulejmán szultán khán, Szelim szultán fia, aki Bajazid szultán khán fia — a felséges Isten tegye uralmát tartóssá és birodalmát örökkévalóvá — s én, aki Ofelségének helytartója, a dicső hadsereg főparancsnoka és nagyvezire Ibrahim pasa vagyok, neked Karlo, Iszpánia és a hozzátartozó országok uralkodójának üdvözetünk nyilvánítása után tudomásodra adjuk, hogy Németország királya, a messiási országok uralkodójának dicsősége, testvéred, Ferdinandusz által nemrég küldött Tur és Nimurader* nevű követek a világ urának, a mi hatalmas és szerencsés padisáhunk Őfelségének, a szerencse menedékhelyének átadták a levelet, valamint nekem is a számomra írottat, melyekben a mi szerencsés urunk Őfelségének, a világ oltalmazójának — legyen örökké tartó a khalifasága — jóindulatáért könyörög s jelenti, hogy Kornilo dö Nehert,* akiben teljes bizalma

* Ferdinánd követei a két Zárai: Vespasianus és Jeromos és Schepper Kornél voltak; ezek nevének elferdítése olvasható a szövegben.

van és több követet küldött a hatalmas padisáh Őfelségénél könyörögni és őt őszinte hódolatáról biztosítani. Tudd meg, hogy senkinek sincs joga igényt támasztani azon vidékekre, melyeket a hatalmas császár, a világ menedékhelye fegyverei elfoglaltak s ellenségeinktől elvettek. Mindamellett testvéred bement Magyarországra és azt a hirt terjesztette, hogy ez ország az ő tulajdona és örökösödés folytán őt illeti és ravaszságával szövetségeket szerzett. Hatalmas padisáhunk Őfelsége — tartson örökké khalifasága — értesülvén ez eseményekről és fondorlatokról s megtudván, hogy katonaságot gyűjt, megparancsolta, hogy a csapatokat megindítsuk. Hatalmas padisáhunk Őfelsége személyesen ment el s az országba bevonulván, senki sem merte azt mondani, hogy ez az ő birtoka és ő fegyvereinek erejével elfoglalta azt. A királyok között rendes szabály az, hogy midőn valamely uralkodó lovának lába valamely ország földjére lép, ez az ország annak az uralkodónak birtoka. Magyarország a felséges padisáh kardjának hatalmával meghódított határszéli rész, mint a többi vidékek, hová csapatait vezette. Ferdinandusz sereget gyűjtött és cselszövényeket kezdett, melyek kevés eredményűek voltak. Tudva van, hogy seregei megfutottak és elhagyták az országot, hogy a világ ura, hatalmas padisáhunk fegyvereinek haragja elől meneküljenek. Hatalmas padisáhunk jóindulatával és irgalmasságával beleegyezett, hogy a kardja által elfoglalt országot János nyomorult királynak átadja s az kényszerítve volt az áldott táborba jönni, miként az a szerződésekben is kikötve volt. Ez események után testvéred küldöttjei levelekkel jöttek, melyekben sem őszinteség, sem becsületesség nem volt, sőt inkább beszédjök is azt mutatta, mintha testvéred azt hinné, hogy Magyarország birtokára joga van. Ezért volt, hogy kevés figyelemben részesültek a követei, kik Őfelségét hatalmas császárukat kérték, hogy jóindulatát és pártfogását adja testvérednek, ki azt mondta, hogy írásban lemond Magyarországról. Hittek az ő beszédjének s a követek által mutatott barátság és őszinteség jeleinek. Franciaország uralkodója, ki nagy figyelemben részesül őszinteségeért és barátságáért, mely őt Őfelségével, a világ menedékével, padisáhunkkal összefüzi, megkönyörült a testvéreden, közbenjárt érdekében és megnyerte számára hatalmas padisáhunk Őfelségének jóindulatát s követei által, kiknek az országukba való visszatérést megengedte, megizente, hogy hajlandó segítségére jönni, amikor arra szüksége lesz és seregeinek segítséget adni szárazon és tengeren. Nagyon elcsodálkoztunk, mikor a Magas Portára érkezett leveledből megtudtuk, hogy minő ígé-

nyeid vannak Jeruzsálemre és a többi helyekre. Egy császárnak joga van azon városok fölött, melyeket katonaságának hatalmával elfoglalt s ezek az ő tulajdonai, de aki azt erősíti, hogy egy másik császár által birt városok az övéi, az nem gondolkozik úgy, mint egy királynak kell gondolkoznia. A hatalmas padisáh, a világ menedékhelye, Ofelsége jóindulatát mutatja azok iránt, akiknek kérése és könyörgése nem lesz visszavetve. Testvéred követei levelet kértek számodra és ez iratott, melyet elküldünk. Üdv azoknak, kik az igaz uton járnak. Kelt a 939. évi Zilhiddse hó első napján.* (1533. jun. 24.)

2.

[1538.]*^{**} augusztus 18.

Szapolyai János levele I. Szulejmán szultánhoz, a moldvai hadjárat érdekében való intézkedésekről.

Topkapu Szeráj irattára.*^{**}

János királytól a hatalmas Portára, a világ központjául szolgáló udvarhoz érkezett levél.

Magas, hatalmas, erős és fényes padisáh Ófelsége! Rumiliának, Anatoliának, Karamaniának, Rum, Haleb, Damaskus, Arab, Adsem, a dicső Mekka, a fénylő Medina, Bagdád, Jeruzsálem, Egyiptom és még némely országoknak nagy, fényes padisáhja, Szulejmán szultán khán urunk Ófelségének boldogságárasztó lábaporához ezer megalázódással dörzsölöm arcomat, én, aki Isten kegyelméből és a magas, nagy padisáh Ófelségének magas gondoskodásából Magyarországnak, Horvátországnak, Morvának, Luzacsnak és Marklabnak és még néhány országnak királya, János vagyok. E hitvány szolga jelenti, hogy most, augusztus 14-én a Magas Porta csausai közül való Vejszi csaus által küldött magas parancs hozzám érkezett, melynek tartalmában ez van: «A moldvai vajda fellázadt, azért gonoszsága megtorlása végett elhatároztam,

* Ezen a napon Ferdinánd követi Ibrahimnál audiencián voltak. Két nappal előbb értesültek a követek magától a szultántól, hogy Károly császár nem lesz a békébe foglalva.

** Szolimánnak 1538. évi hadjáratára vonatkozik, amikor Rares Pétert elfűzte a moldvai vajdaságból.

*** A Szerájban, a kházine-i humájunban heverő egyik zsákban, különféle hivatalos és részben elrothadt iratok közt találtam. (Karácson jegyzete.)

hogy győzelmes hadseregemmel ellene megyek. Te is az abba az irányba vivő utakat, átjárókat teljes gondoskodással őrizzed s e célra katonaságodat gyűjtsd össze, nehogy megfutamodjék és megszabaduljon. Ha pedig kézre kerül, magas Portámra küldjed.» — Ez parancsoltatott. — Eme magas parancs folytán katonaságomat készenlétbe helyeztem és a nekem ajándékozott Magyarországra és Erdélybe vezető utakat, átjárókat, szorosokat teljes gondoskodással őrizzük. Ámde az említett vajda tartományából az én országhoz vezető utakon kívül, Ferendus* tartományába és még más tartományokba is vezető sok út van. A hegyszorosokon át a nekem, szolgáltnak ajándékozott országba vezető utakat a padisáhi parancs szerint meg lehet őrizni, de a többi tartományokba vivő utakat megőrizni lehetetlen. Magas padisáhi felségednek is tudomása van erről. Ha tehát az említett vajda azokon az utakon akár Ferendus országába, akár más országba megy, ne tudassék be e szolgáltnak hibájául, nehogy a rája-népek azt mondják: «A padisáh Őfelsége e szolgáljára megneheztelt és magas szövetségét felbontotta vele» s ennek folytán megfutamodjanak, azt mondva: «E szolgáltnak ügye már másképp áll», mert ha egyszer eltérnek, nagy bajjal jönnek vissza és maradnak meg. Reményilem tehát, hogy magas padisáhi Felséged e szolgáltnak könyörül és irgalmaz és a rájáknak magas parancsát fogja kibocsátani, hogy látván és hallván, bizalmuk legyen és így helyükön megmaradjanak. A további rendelet magas padisáhi felségedet illeti. E levél augusztus hó 18-án Gerend (?) nevű helyen íratott.

3.

[1551. augusztus—szeptember.]**

I. Szulejmán szultán II. Henrik francia királyhoz: János Zsigmond Erdélyről való lemondásáról vár újabb híreket.

A francia királyhoz küldött császári levél.

Mostanában khalifaságom székhelyére, Magas Portámra, mely a hatalmas szultánok, a felséges császárok és khágánok menedékhelye, levelet küldvén, tudattad, hogy szívből-lélekből

* I. Ferdinánd török neve.

** A konstantinápolyi francia követségi titkár, Phebus 1551 aug. 3-án jelentette II. Henriknek, hogy egy Erdélyből jött francia embert a portára vezetett, s a basák ettől és Petrovics tőle hozott leveleiből értesültek az erdélyi változásról (Ribier : Lettres et mémoires d'estat, 1577, 2, 301. l.)

kivánsz Magas Portámnak barátja lenni és hogy magas válaszomra várakozol. Mindez magas trónom elé terjesztetett és mindenről, amit követed jelentett, világot átfogó khoszrevi tudomásom lett. Tehát a felséges Isten végtelen kegyelmével villámló győzelmes kardunk által elfoglalt mindama helyek, melyeket annakelőtte kegyelemből János királynak adtunk, fiának, Istvánnak* is átadattak. Ezen magas rendeletünk insallah! állandó. Így állván a dolog, Magas Portámnál levő követetek a leveletekben erre vonatkozó ügyet előterjesztette, de azt is jelentette, hogy István király a neki adott helyekről, melyeket kardommal foglaltam el, lemondott, noha azok neki mint János király fiának adtak. Tőletek ez ügyben levél érkezett, de a végeken levő beglerbégeimtől és emirjeimtől erről tudomásom nem volt, ti pedig igaz tudósítást vártatok, azért kellett követeteknek késnie. Budai beglerbégemnek magas parancsamat küldöttem, hogy az elbeszélt ügyet a valóság szerint sietve jelentse Magas Portámra s megparancsoltam, hogy követetek jelentését, amiként az történt, tudassa. Ti is Magas Portánk iránt való őszinteségtek követelménye szerint tudassátok. Magas Portánk barátjaink és azok ellenfele részére is nyitva van, ne késsetek tehát, hanem igaz tudósítással választ küldjétek. Insallah! a jó dolgok sikerüljenek!

(*Keltezés hiányzik.*)

4.

1552. május 10.

I. Szulejmán szultán II. Henrik francia király német birodalmi szövetségeseihez; biztatja őket V. Károly császár és Ferdinánd király elleni küzdelemre.

A francia királlyal barátságban levő idegen fejedelmekhez** intézett császári levél.

A messiási nemzet dicsó fejedelmeinek, a keresztény nép kiváló nagyjainak, az alamán bégek közül barátunk a francia királlyal barátságban levő nagy bégeknek, fejedelmeknek, hercegeknek s az említettel egyezségben és békében levő egyéb kisebb és nagyobb rangúaknak s az ország egyéb népének!

Mihelyt e császári levelünk megérkezik, tudjátok meg, hogy

* Isztfán, János Zsigmondnak török neve.

** Elsősorban valószínűleg az I. Ferenc francia királlyal szövetségben lévő Móric szász herceghez és Albert brandenburgi őrgrófhhoz.

a Jézusvallású, nagy fejedelmek dicsőségének, a francia királynak levele boldogságos magas Portánknál tartózkodó követeihez érkezett s ebben értésünkre adta vele való szövetségzesteket és egyezségeket, valamint Iszpania királyának irányotokban tanusított álnokságát és ravaszságát. Magas Portánk iránt ő régtől fogva barátsággal és őszinteséggel viseltetik, azért tudatta velünk barátjainak igazságos Portánk iránt való tetteit is és irányában szívből-lelélekből való őszinteségeket. Az említett francia királynak barátsága erős és kipróbált levén, a ti őszinteségekben és becsületeségekben is teljes bizodalmunk van. Iszpania királyának és testvérének, Ferandusnak tettei és eljárásai mindig ravaszságból és álnokságból történnek, azért megbízható dolguk nincs. Sztetlen erőszakoskodásukon és gyalázkodásukon kívül, szavaik hazugságok és szerződéseik a nép ellenére vannak. A mult esztendőben János király fiát, Istvánt, különféle úton-módon rászédtek és régi lakóhelyéből kimenesztették s hogy a királyfi alattvalói közé tartozó némely magyar bégek birtokait is elvehessék, félrevezetéssel és megtévesztéssel különféle bajokat hoztak fejükre s így megcsalván, kihasználván, utoljára megölették őket s Erdélyország népe közé, mely a maga állapotában megvolt, mindenféle zavart vittek. Az említett János-királyfi Magas Portám oltalma alá menekült szolgámnak a fia, azért ez árva irányában én is megmutatom irgalmasságomat s a szárazföldön győzelmes nagy hadseregemet és a tengeren végnélküli gályákból álló császári hajóhadamat már el is küldöttem s az előkészületek megtörténtek arra, hogy a felséges Isten kegyelmével elbánjak azokkal, kik a szerződés ellenére cselekedtek. Akik az említett francia királlyal barátságban vannak, azok magas Portánk iránt is barátságban állóknak számíttatnak s elküldött szeraszkerünknek olyan parancsolatot adtunk, hogy azokat sem szárazon, sem tengeren semmiféle bántódás ne érje. Mivel ti is az említett francia királlyal jóviszonyban vagytok, azért barátjának barátjai, ellenségének ellenségei legyetek s országotokkal, vagyonotokkal, családjaitokkal felséges személyünk részéről biztonságban levén, győzelmes hadseregünk nektek semmi kárt nem okoz, sőt őszinteségek viszonzásául többféle kegyelmünket látjátok. Ezen hadikészülődésünk csupán a királyfit országából kiüldöző Ferandus miatt és Iszpania népe miatt van. E tekintetben szívetek örvendezzen és császári levelünknek hitelt adjatok. Őszinteségek követelménye szerint a francia királlyal egyetértve azon iparkodjatok, hogy az említett hazugoknak országaiban kárt tegyetek és velük elbánjatok. Hal-

latszik az is, hogy Iszpánia népe nem mulasztja el a franciákkal barátságban állóknak kárt okozni. Azok szerződésében hinni s ravaszságuktól és cselfogásaiktól védve lenni lehetetlenség. Ne hanyagoljátok el, hogy barátunkkal, a francia királlyal erős barátságban legyetek. Akik a francia királlyal barátságban vannak, azokkal szemben magas kegyelmünk biztosítva van. Ameddig tehát barátságban lesztek, semmi kár és bántódás benneteket nem érhet, sőt magas pártfogásunk biztos. Így tudjátok!

A 959. évi Dsemázi-ül-evvel hó 16-án. (1552. május 10.)

5.

1555. április 12.

I. Szulejmán szultán II. Henrik francia királyhoz. Értesíti Erdélyt illető rendelkezéseiről, melyekkel azt János király fia birtokába adta.

A francia királyhoz küldött császári levél.

Magas és erős Portámra érkezett követeitek tudatták, hogy Magas Portám iránt való őszinteségtok és ragaszkodástok most is úgy van, mint előbb és barátságatok napról-napra növekedik és királyi magas kegyelmemből volt magyar királynak, az elhunyt János királynak fia, István király számára magas Portámtól kegyelmet kértek és értesemre adták, hogy legfőbb óhajtatok az, hogy a győzelmes kardommal elfoglalt Erdélyország, mely az említett atyjának tulajdona, neki adományoztassék. Magas birodalmam iránt való nagy őszinteségtok nyilvánvaló és világot átfogó fejedelmi tudomásom van róla, ezért az említett érdekében előterjesztett kérelmeket is kedvezően fogadtatott s ennél fogva a királyfinak és a királynénak ismételten is elküldetett a szíves jóindulatú levél, a magyar és erdélyi bégeknek pedig fenyegetésekkel megparancsoltatott, hogy engedelmeskedjenek és hódoljanak neki, a határszéli beglerbégeknek és egyéb emirjeimnek, valamint a moldvai és oláh vajdáknak, kik tudják, hogy boldogságos Portám iránt való engedelmes szolgálatuk a szerencse alapja rájuk nézve, magas parancsomat küldöttem minden módon való segítség végett és ők császári parancsom folytán lesik az alkalmat, hogy segíthessék. Így tehát a királyfi irányában padisáhi magas kegyelmem minden módon állandó lesz, amíg csak Magas Portám iránt őszinteséggel viseltetik és uralkodói

tervem az, hogy Erdélyországot az említettnek is épen azon módon adományozom, miként atyjának, János királynak adtam. Ha a kegyelmes Isten engedi, semmi ellenállás nem lesz, úgy, hogy magas fermánom követelménye szerint Erdélyországba menvén, a segítségre nézve megegyezésre lépjen és magas parancsom folytán határszéli beglerbégeim és egyéb szolgálaim, amikor csak szükséges, minden módon való segítségben egy percet sem mulasztanak. Szükséges, hogy ti is Magas Portámmal való szövetségtek folyományakép tudassátok velük irányukban való kegyességünket és atyja birtokába való jövetelükre ösztönözzétek őket. Ha Allah akarja, irántuk való pártfogástok a legteljesebben megvalósítva lesz és az ellenkezőre tér nem nyílik. A felséges Istentől azt kérjük, hogy barátjaink mindenkor örvendezzenek és ellenségeink megtöressenek. Kedvező tartalmú tudósításaitokat küldeni el ne mulasszátok, mert ez a barátság növelésére szolgál.

A 962. évi Dsemázi-ül-evvel hó 20-án. (1555. április 12.)

6.

[1555. május—június.]*

I. Szulejmán II. Henrik francia királyhoz: értesíti hajóhada elindulásáról és az erdélyi eseményekről.

A francia királyhoz küldött császári levél.

A világ oltalmául szolgáló felséges trónomhoz, mely a királyok és hatalmas császárok menedékhelye, Magas Portámnál levő követed közvetítésével küldött leveleid megérkeztek s ezekben értesítettél, hogy Magas Portám iránt barátságod állandó s ezen túl is, miként eddig, őszinte barátsággal viseltetsz; tudattad azt is, hogy március hó huszonharmadikán a római pápa** meghalt s hogy ennek nagyon örvendesz; továbbá Spanyolország hadseregére, váraira és hajóhadára vonatkozó híreket is jelentetted; ezeken kívül a tengerre és azon vidékekre vonatkozólag összesen

* A kelet meghatározására fontos a pápa halálának említése és II. Henrik 1555. júl. 3-iki levele, melyben Szulejmánnak megköszöni értesítését a hajóhad elindulásáról (Charrière: Négociations 2, 346 s köv.)

** Ez a pápa III. Gyula pápa volt, ki 1555. márc. 23. halt meg. (Karácson jegyzete.)

és részletesen mindent, amit előadtál, tudomásul vettem s mivel irántad mindenkor szíves jóindulattal vagyok, azért hajóhadamat is elküldöttem.* A felséges Isten engedje, hogy szerencsésen találkozzanak és győzelmük sikerüljön.

Eközben János király fia részéről is emberek érkeztek Magas Portámra s tudatták, hogy már felkészülődött az Erdélyországba menetelre s az ország határán Szatun (?) várba érkezett s egyszersmind segítség végett az ország határán levő beglerbégjeimhez, hatalmas emirjeimhez és győzelmes hadseregemhez magas rendeletemet kérték, ami haladéktalanul meg is iratott és elküldetett. Ferandus király követei is megérkeztek s Erdélyországra vonatkozólag némi szókat ejtván, az volt a szándékuk, hogy adófizetésre kötelezik magukat, de beszédjük ez ügyben meghallgatást nem nyert, hanem az a válasz adatott: «Okvetetlen a királyfinak kell azt átadni.» Kétségbeesetten újabb követek jöttek az említettől, hogy azon ügyben világos feleletet vigyenek és hat hónapi határidőt kértek, hogy Erdélyországot a királyfinak átadják. Kérelmük kegyesen fogadtatott s mivel ebben öszinteség látszott, azon határidő megadatott és a követek egyikének hat hónapi határidőre szabadság engedtetett. Ha ezen idő alatt Erdélyországot átadják, jó! Ha pedig átadván, ismét ravaszsághoz és cselfogáshoz fordulnak, erre nézve az előkészületek már megtörténtek. A határszáron levő szolgálaim már mind készen állanak és császári parancsom folytán Isten kegyelmével a királyfinak minden módon segítséget adnak. Ezen határidő megadásával a nálatok levő ügyek elvégzésére insallah! részemről semmi akadály nincs. Mostanáig az engedély megadásának a Kizilbas** részéről tanúsított dacosság és lázongás volt az oka. Ez alkalommal Isten segítségével elbánok vele s mivel látja, hogy országa és tartományai kiesnek kezéből, azért akarva, nem akarva hódolatát mutatta be Magas Portámnál és béke kérelmezése végett különféle ajándékokkal követeket küldött s az emberek nyugalmat eszközölő békét kérvén, megalázódása elfogadtatott s követe kellő tisztelettel fogadtatván, Redseb hó tizenkettedik napján elbocsátatott. Hála Isten! ezen a részen minden óhajtasom szívem szerint teljesedett s khalifaságom székhelye felé indultam. Ha a felséges Isten akarja, legközelebb a jól őrzött Konstantinápolyt boldogítom megérkezésemmel. A felséges Istentől kívánom, hogy minden jó ügy sikerüljön. Szükséges, hogy ti se szünjete meg

* Szent-György napján, Charriére id. h. szerint.

** Szó szerint: a vörös fej, a törökök a perzsa saht, Tahmaszpót hívták így.

egészségi állapotokról és azon vidék helyzetéről Magas Portámra értesíteni.

. * hó elején.

7.

1559. jan. 6.

I. Szulejmán szultán rendelete a budai beglerbéghez a Kenesénél harcolt katonák megjutalmazására.

Szulejmán korabeli nagyrészt elrothadt defterből.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A székesfejérvári bég, Hamza levelet küldött és jelentette, hogy a hitetlenek lovassága Kenes** nevű falu birkáit elhajtotta s mikor ennek híre terjedt, a falu vajdájával, a 12 ákcse fizetésű első beslü aga Szefer, a 10 ákcse fizetésű második lovas aga Veli és a 12 ákcse fizetésű beslü aga Musztafa utánuk mentek s megütközvén velük, vitézül viselkedtek, ezért kétharmad . . . timárra nézve rendelet adatott.

Kelt a 966. évi Rebi-ül-evvel 27-én. (1559. január 6.)

8.

1559. aug. 5.

I. Szulejmán szultán rendelete János Zsigmondhoz a moldvai vajda kívánságait illetőleg.

Rendelet az erdélyi királyhoz.

A moldvai vajda*** magas Portámra levelet küldött s bejelentette, hogy régi birtokai, melyeknek visszaadása ügyében annakelőtte hozzatok magas rendeletünket küldöttük, már visszaadattak, hasonlóképp visszaadattak adóslevelei is, azonban a határon fekvő birtokainak gabona és must termését ti lefoglaltátok. Azonkívül elmondta, hogy tudatta veletek, ha nektek segítségül ember kell, hozzáküldött magas parancsom követelménye szerint elküldi s ti azt feleltétek, hogy noha a német katonaság ott van, az nem

* Kibetűzhetetlen a keltezés. (*Karácson jegyzete.*)

** Kenese, Veszprémmegyében.

*** Alexander vajda, akit 1561-ben Heraclides Jakab elűzött.

baj rátkok nézve. Továbbá, mivel Moldvából némely gonosz emberek elszöktek s Erdélybe mentek, kívánta, hogy azokat vagy fogjátok el s küldjétek hozzá, vagy pedig országotokból távolítsátok el. Megparancsolom tehát, hogy boldogságos Portám iránt tanúsított szolgálato s őszinte ragaszkodásod követelménye szerint a Moldvához tartozó birtokokat, valamint a birtokok terményeit visszaadd s azonkívül a Moldvából elszökött s oda menekülő embereket ne fogadd be, hanem e gonosz embereket elfogtván, küldjed hozzá vagy pedig távolítsd el őket Erdélyből s ne engedd ott megállapodni. Ez ügyben teljes igyekezeteteket fejtsd ki s el ne mulaszd az ellenség helyzetéről s tudomásodra jutott egyéb hírekről boldogságos Portámat értesíteni.

A 966. évi Zilkáde hó 2-án. (1559. aug. 5.)

9.

1560. jan. 11.

*I. Szulejmán szultán János Zsigmondhoz : Ferdinánd király ellen segítségét igéri.**

Rendelet Erdély és Magyarország királyához, Isztván királyhoz.

Boldogságos és erős Portámra, ez idő királyainak és e korszak szultánjainak menedékhelyére megérkezett a leveled, amelyben tudatod, hogy a németek országodba és tartományodba minduntalan behatolnak s emiatt a budai és temesvári beglerbégekhez intézendő magas parancsodat kérted, hogy segítségedre legyenek ; továbbá, hogy mostanában az oláh bégektől segítséged nem volt, noha annak megszerzésére törekedtél s hogy mostanában Petri oláh vajdához** egy csaussal embert küldöttél s szép egyetértésben vagytok ; továbbá, amit a németekre és éllemszerekre vonatkozólag s azonkívül is minden, amit írtál, királyi trónom zsámolyához részletesen előterjesztetett és bejelentetett s világot átfogó királyi tudomásom lett róla. Ezért tehát a budai és temesvári beglerbég szolgálmainak s a moldvai vajda szolgálmainak is már elküldöttem magas parancsomat, hogy szükség szerint

* Valószínűleg ugyanaz a levél, mellyel az erdélyi követ 1560 februárban Erdélybe visszaérkezett, s melynek tartalma miatt János Zsigmond márciusban országgyűlést tartott. (V. ö. meghívó levelét Erdélyi Országgyűlési Emlékek 2, 172.)

** Péter vajda, Rares Péter unokája.

neked minden módon segítséget adjanak s császári parancsom szerint cselekedve, egy percet se mulasszanak el. Szükséges azonban, hogy boldogságos Portám iránt tartozó hűséged és őszinteséged követelménye szerint te is erős és bátor légy s a biradalom őrzése és a ráják nyugalma érdekében egy percet sem mulasztva s az ellenséget figyelmen kívül nem hagyva nagyon örködjél, a tudomásodra jutott igaz hírekről s egészségi állapotodról magas Portámat értesíteni meg ne szünjél. Mikor pedig fényes Portám csausai közül való Sedsaa — növekedjék a méltósága — kit már előbb odaküldöttem, Zeviu* várába száll, azonnal hírül adassék, hogy Juszuf nevű apródja, ki a kirendelt örökkel éjnek idején megszökött, nem került-e kézbe? A nevezett apródnak, bárkinél találtassék meg, boldogságos Portámra küldetése ügyében teljes igyekezetedet fejtsd ki.

A 967. évi Rebi-ül-ákhir hó 12-én. (1560. január 11.)

10.

1560. május 8.

I. Szulejmán szultán János Zsigmondhoz: küldje be véleményét Ferdinánd kívánságáról a köztük vitás területet illetőleg.

Rendelet Erdély királyához Isztfán királyhoz.

Köztünk és Ferendus király közti szerződés tárgyában fényes Portámnál levő követe** néhány várra vonatkozólag, melyek a te birtokodban vannak, a tulajdonjogot vitatta, azért magas parancsomat küldöttem hozzád, hogy azon várak állapotáról értesíts. Mivel mindenkép való rátermettséged és boldogságos Portámhoz való őszinte hűséged tudva van előttem, ezért jóindulatomnak feléd fordulása nem szűnik meg. Szükséges, hogy mint régóta szoktad, mind az ország őrzésében, mind a ráják oltalmazásában erős és bátor légy, az ellenséget figyelmen kívül ne hagyd, az országra és a rájakra kárt jönni ne engedj, az örökkéartó birodalmat illető ügyekben őszinteséggel fejtsd ki erődöt s azon vidék állapotát, az ellenség mozgósítását s egyéb tudatnivaló ügyeket el ne mulaszd magas Portámra hírül adni.

A 967. évi Sábán hó 11-én. (1560. május 8.)

* Szeben? (*Karácson jegyzete.*)

** Busbeque Au. Ghislen, császári követ Konstantinápolyban.

11.

1560. aug. 15.

I. Szulejmán szultán János Zsigmondhoz: a beküldött adót megkapta, a Ferdinánddal vitás határ ügyében támogatását és egy határmegállapító egyén küldését igéri.

Rendelet Erdély és Magyarország királyához, Isztfán királyhoz.

Magas és felséges Portámhoz, a világ oltalmazójához, a szerencse menedékhelyéhez emberetek, a messiási nemzet hasonló rangbelieinek dísze, Bólai* Mihály által küldött adó és hódoló leveletek megérkezett s magas Portám csausai közül, kortársainak dísze, Iszkender által — növekedjék a méltósága — küldött császári rendeletünkben foglalt ügyekről is tudomástok van, hogy boldogságos Portámtól Ferendus király számára az Erdélyországhoz tartozó Mezlegáds, Musztel, Bomaini nevű várakat kívánják, melyek mint Erdély- és Magyarországon levő birtokrészetek királyi kegyelmemből nektek ajándékoztattak s amelyekből, mikor utóbb titketek elűzték, elmeneteletek után ezeket a várakat harcolással elvették. Az említett várak Magyarországon birtokotokban levő helyeknek valóban kulcsai s ha azok az ellenség kezébe kerülnek, kár lesz belőle, mivel a határ közel van. Azonkívül minden, ami leveletekben megíratott s amit az említett emberetek akár a várakra, akár más ügyekre vonatkozólag jelentett, az elhozott adóval együtt, részletesen magas királyi trónom számolyához előterjesztetett s világot átfogó magas tudomásomra jutott. Ezért tehát mindaz, ami királyi kegyelmemből ennek előtte neked adományoztatott, akár Erdélyben, akár Magyarországon van az, a tied legyen s egyéb jól őrzött országaim gyanánt szultánságom napjainak végéig meg nem engedem, hogy az említett helyekről valakinek egy marok föld átadassék. Szükséges, hogy a világ menedékhelyéül szolgáló Portám iránt tartozó őszinteséged és hűséged, miként azelőtt, erős legyen, az ország megőrzésében és gondozásában állhatatos és bátor légy s mindenkor az igazságszeretet ügyére gondolván, jól figyelj, hogy akár Erdély, akár Magyarország békéjéről és biztonságáról van szó, az ellenségtől kár és baj ne érje s az említett Ferendus király részéről az ország és tartomány, a hódoltság alá tartozó helyek, várak, ráják ügyeibe

* Olvasható Julainak is. Konstantinápolyban ekkor valóban Gyulai Mihály volt az erdélyi követ.

beavatkozás ne történjék, hanem a maguk állapotában maradjanak. A másik fél részéről a szerződés ellenére senkit beavatkozni ne engedj, a határokat kellőkép őrizd. A határ megállapítása végett alkalmas, becsületes szolgámat szándékozom elküldeni, hogy elmenvén, az igazság szerint utána nézzen s alkalmas helyen a határt kétségtelenné tegye, hogy a másik oldalról senki be ne lépjen. Ti is válaszsztatok és küldjetek alkalmas embert, s a határ megállapíttatván, jól őrzött országaimba senkit be ne engedjete s el ne mulasszátok magas Portánkra jólétetek és egészsétek tudatásával azon vidék állapotát s az ellenség minőségét megírni és tudatni.

A 967. évi Zilkáde hó 23-án. (1560. aug. 15.)

12.

[1563 után.]

Rusztém pasa kegyes alapítványa, pesti, esztergomi és egyéb ingatlanairól.

Az Evkáf-miniszterium levéltárából.

Néhai Rusztém pasa,* néhai Musztafa pasának fia a 969. évben keltezett és 1218. szám alatt beiktatott kegyes alapítványa. A budai vilájetben Pesten és környékén, Esztergomban és környékén levő vakufok kezelőjére vonatkozólag. Ezen gondozó a megbízott kajmakám levén, a gondozása alá tartozó vakuf jövődelmét beszedi, az illetékeseknek hónapról-hónapra illetményeiket megadja, a fennmaradó jövődelemből a fentnevezett gondnok kötelezettsége fejében napi tíz ákcsét, az irnoka napi négy ákcsét kapjon.

Másik vakufjában a budai vilájetbe tartozó Esztergom várában épített mecsetjének imámja és müezzinje részére egyenkint napi négy-négy ákcsét, naponkint egy hálaímádságot eléneklőnek s a délutáni imádság után az *Amme szúra* felolvasójának, valamint az esti imádság után a *Tebáreke szúra* felolvasójának és segédjének napi egy-egy ákcsét, továbbá az említett várban épített iskolában a tanító számára napi négy ákcsét, segédjének két ákcsét rendelt fizetésül.

* Valószínűleg Güzeldzse (szép) Rusztém pasa, aki 1559-ben lett budai pasa, s 1563-ban halt meg.

A fennebb említett néhai pasa a 975 (?) évben kelt s az előbbi 1218. szám alatt beiktatott másik kegyes alapítványában Pest várában levő kettős fürdőjét, Esztergomban levő fürdőjét, a simontornyai szandsákban Ozora vára határában levő kútját, a Balaton vizén levő négy kőre járó malmát, s az említett livában Kanta (?)* nevű falu határában levő négy kőre járó malmát, Székesfejérvárott levő fürdőjét, a temesvári szandsákban a becske-reki járásba tartozó Szent-Mihály** nevű faluban levő malmát, s az említett járásban Pátkahíd nevű falu határában levő malmát, a temesvári határban levő ismeretes határjelzésű rétjét, Lippán levő fürdőjét s a fürdő közelében levő hetvenhárom boltját összes jogaival együtt mind kegyes alapítvánnyá tette és ez bejegyeztetett.

(1561. szept. 10—1562. aug. 30.)***

13.

1564. május 27.

I. Szulejmán szultán rendelete füleki es mohácsi szandsákbeli timárokról.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Mahmud aga szegedi bég levelet küldött és magas rendeletemet kérte arra nézve, hogy rokonai közül Juszuf, kinek a füleki szandzsákban, Lokusház† nevű faluból és egyebekből 13672 ákcse timárja van, továbbá a Papaszkulok közül való Ibrahim, kinek a mohácsi szandsákban, a szekesői járásban 26935 ákcse ziámetja van, amíg vele együtt határőrségi szolgálatot teljesítenek, senki timárjaikat le ne foglalhassa. Az előterjesztés folytán megparancsolom, hogy a meddig a nevezettek vele együtt határőrszolgálatban lesznek, timárjaikat senki meg ne támadja, le ne foglalja. Erre vonatkozólag a defterdárnak utasítást adj, így tudjad. Kelt a 971. évi Sevvál hó 15-én. (1564. május 27.)

* Tolnamegyei helység, talán Kánya.

** Temesmegyében már a török hódítás előtt volt két ily nevű falu (v. ö. Csánki: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában.)

*** Karácson megállapítása, a szöveg első sorában levő keletre vonatkozik.

† Lökösháza Gömör megyében.

14.

1564. május 30.

I. Szulejmán szultán rendelete egy szolnoki timárbirtokos ügyében.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Mehemed szolnoki bég levelet küldött és tudatta, hogy az említett livában 6666 ákcse timárnak birtokosa Száid bizonyos szolgát végett Szent-Miklós* palánkára ment s útközben Győr nevű hadivárból való rablókkal találkozott s a hitvány hitetlenek fogságába került és ezalatt timárja elvétellett és másnak adatott. Utóbb kiszabadult s mivel hasznavehető ember, timárja megadása végett magas rendeletem kiadatott ugyan, de hozzá nem juthatott. Parancsolom tehát nézz utána s mivel az említettnek timárja amig fogságban volt, nem vétetett el tőle, ezt megállapítván a tezerét add ki neki. Kelt a 971. évi Sevvál hó 18-án. (1564. május 30.)

15.

1564. június 8.

I. Szulejmán szultán rendelete egy mohácsi szandsákbeli timárbirtokos ügyében.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója Malkocs eljött s tudatta, hogy neki a mohácsi szandsákban 13508 ákcse timárja van s az említett timárból még 600 ákcse jövődelmű részlet senkinek birtokában nincs és kérte, hogy az is neki adassék. Parancsolom tehát nézz utána és ha az említett livában neki csakugyan van olyan összegű timárja, a jelzett rész pedig valóban üres és senkinek birtokában nincs, azt a nevezettnek adományozd és arról a tezerét add ki neki. Kelt a 971. évi Sevvál hó 27-én. (1564. június 8.)

* Talán valamelyik pestmegyei Szent-Miklós.

16.

1564. június 16.

I. Szulejmán szultán rendelete Khalil budai defterdár testvére ügyében.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója Musztafa, aki Khalil budai defterdárnak — nagyobbodjék a dicsősége! — testvére és Derber defterdárjának Mehemednek fia, eljött és tudatta, hogy Anatóliában a mentesei szandsákban 6300 ákcse timárjából letéttetett s kérte, hogy a budai vilájetben olyan értékű timár adassék neki. Elrendeltem, hogy 2000 ákcsevel nagyobb timárt kapjon s parancsolom, hogy nézz utána s ha az említett livában olyan összegű timárról valóban letéttetett s ha beglerbégjétől kimutatja, hogy nem a nagyobbított összegű timárról letettek közé tartozik, az előbbi timárjánál 2000 ákcsevel nagyobb timárra nevezd ki őt s a erről tekerét add ki neki. Kelt a 971. évi Zilkáde hó 6-án. (1564. június 16.)

17.

1564. június 21.

I. Szulejmán szultán rendelete egy váli timárbirtokos megjutalmazásáról.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A székesfejevári szandsákbég Tor Ali — legyen tartós a dicsősége! — levelet küldött és jelentette, hogy Pápa nevű hadivár lovassága néhány hadivár hitetleneivel összegyülekezvén az említett livában fekvő Vál* erődítmény hitharcosainak lovait a réten meglepték és elrabolni akarták. Mikor egy csapat hitetlen a lovak felé jött, ők késedelem nélkül ellenük mentek s némelyeket levágtak közülök, némelyeket pedig élve elfogtak. A nevezett erődítmény lovassági ágái közül Áhmed-oglu Huszein, kinek napi három ákcse zsoldja van, vitézül viselte magát, azért harmadrész timár adományozását rendeltem számára s parancsolom,

* Vál Fejérmegyében.

hogy törvény szerint az üresedésben levőkből harmadrész számíttással 6666 ákcse timárra nevezd ki őt s tezkerejét add meg neki s erről magas berátom kiadassék. Kelt a 971. évi Zilkáde hó 11-én. (1564. június 21.)

18.

1564. július —.

I. Szulejmán szultán rendelete egy görösgáli timárbirtokról.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Levelet küldöttél a budai vilájetben, a gerezgáli* szandsákban, Szerdemie** járásban, Todváros*** nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövedelmű timárról letett Dsáfer végett, kinek a temesvári vilájetben nagy zsoldja van s előterjesztetted a kérelmét, hogy timárja Temesvárra helyezzessék át. Parancsolom tehát, ha a fönnemlített livában olyan összegű timárról csakugyan letétezt s ha beglerbégjétől az iktató levelet elhozza, cserében egy timárra őt kinevezd s tezkerejét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 971. évi Zilhiddse hóban. (1564. július hó.)

19.

1564. július 1.

I. Szulejmán szultán rendelete a János Zsigmond segélyére indult budai pasa egyik katonája megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai beglerbég, az elhalt Rusztem bég magas Portámra pecsétetes deffert küldött és tudatta, hogy mikor Erdélyországba István királynak segítségére mentek,† útközben a hitelenekkel találkozottak és kemény harcot vívtak velük, amelyben

* Görösgál, ma pusztá a szigetvári járásban, Somogy megyében; az 1565. összeírás szerint (Velics-Kammerer: Magyarországi török kincstári defterek 1, 186.) náhie volt a pécsi vilájetben.

** Ismeretlen hely.

*** Talán Tab Somogy megyében.

† 1562. tavaszán, mikor Rusztem pasa János Zsigmond segítségére Debreczenig nyomult előre.

Musztafa, akinek a szemendrei szandsákban 10155 ákcse jövedelmű timárja van, vitézül viselkedett s ezért 2500 emelkedést rendeltem el számára. Parancsolom tehát, hogy a nála levő timárhoz a megrendelt emelkedés végett törvény szerint valamely üresedésben levő timárra nevezd ki őt. Kelt a 971. évi Zilkáde 21-én. (1564. július 1.)

20.

1564. július 13.

1. Szulejmán szultán rendelete egy budai timárbirtok betöltésére.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója Mehemed, aki a szemendrei szandsákbégnek Arszlánnak — legyen tartós a dicsősége! — emberei közül való, az említett livában 5999 ákcse timár birtokosa s kegyelmemet kérte annak nagyobbítására, azért 1000 ákcse nagyobbítást rendeltem el és parancsolom, hogy a nála levő timárral és a parancsolt nagyobbítással együtt törvény szerint az üresedésben levőkből egy timárra őt kinevezd. Kelt a 971. évi Zilhiddse hó 3-án. (1564. július 13.)

21.

1564. július 23.

1. Szulejmán szultán rendelete egy székesfejérvári szandsákbeli részeges timárbirtokos letételéről.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Iszkenderia szandsákbégje Tor Ali — legyen tartós a dicsősége! — még székesfejérvári szandsákbég korában levelet küldött s jelentette, hogy a nevezett livában 6000 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa, Abdi éjjel-nappal részegeskedett s néhány muszulmánnak feleségét is elcsábította. Ismételten törvény elé idéztetett, de nem jelent meg s lakóhelyének népe is panaszt tett ellene s ugyanabban a livában van Huszein, aki 6666 ákcse jövedelmű timárról letétetett; parancsolom tehát, nézz utána s ha csakugyan van az említett livában ilyen összegű timárról letett szipáhi és kezében van a berát, mivel megélhetése nincs neki, a

főnnebb nevezettnak timárját adományozd neki s erről a tezerékét állítsd ki. Kelt a 971. évi Zilhiddse hó 13-án. (1564. július 23.)

22.

1564. július 25.

I. Szulejmán szultán rendelete egy koppáni szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazásáról.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Az előbbi budai beglerbég, az elhalt Rusztem bég levelet küldött és jelentette, hogy a koppáni szandsákban 16666 ákcse jövedelmű timár birtokosa Báli, a Szigetvár nevű hadivárból kijött rablókkal való ütközetben vitézül viselkedett s ezért ezer ákcse nagyobbítást rendeltem el számára. Parancsolom tehát, hogy a rendelt nagyobbítás végett törvényszerűen az üresedésben levő egyik timárra nevezd ki őt. Kelt a 971. évi Zilhiddse 15-én. (1564. július 25.)

23.

1564. július 28.

I. Szulejmán szultán rendelete Buda egyik külvárosa helyreállítására.

Rendelet a mohácsi szandsákban és egyéb kerületekben levő Kászim záimhoz.

Magas Portámra tezerékét küldöttél és jelentetted, hogy a budai vilájet alá tartozó külvárosi úton azelőtt nagy város volt, de mivel útba esett, a szárazon és vizen érkezők támadásai és a sok adózás miatt a rájuk elszegényedtek benne és hasznavehető embereik más helyekre elszéledtek, ha azonban a város bírójának, úgy miként Buda és Kuvin* külvárosok bírójának adatott, három-ezer ákcse timár rendeltetnék, hogy aki a bíró lesz, annak a birtokában legyen, akkor ez a város új életre keltésének és a vilájet helyreállításának eszközölje lenne. Az előterjesztés értelmében a város bírójának 3000 ákcse jövedelmű timár adományozását

* Kuvin, Kövin, a mai Ráczkeve.

elrendelem és parancsolom, hogy bárki lesz a bíró, az említett timárnak birtokában legyen és a jelenlegi bírónak császári khá-szomból háromezer ákcse jövedelmű timárt rendelj s erről a tezkerét kiállítsd. Így tudjad. Kelt a 971. évi Zilhiddse hó 18-án (1564. július 28.)

24.

1564. július 28.

I. Szulejmán szultán rendelete egy mohácsi szandsákbeli ziá-metbirtokosról.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

E fermán előmutatója, az okossággal jeleskedő, a dicséreteseknek példányképe, Kászim — legyen tartós a dicsősége! — akinek a mohácsi szandsákban 40000 ákcse jövedelmű ziámetje van, magas Portámra jött és elmondta, hogy neki 5000 ákcse jövedelmi emelkedésre rendelet adatott s hogy az említett livában Borjad* nevű faluból és egyebekből 8000 ákcse jövedelmű timárt élvező Ali elhalálozott s fiának, Musztafának 6000 ákcse adatott s ennek folytán 2000 ákcse felszabadult, ezért kérte, hogy jövedelememelkedés végett az neki adassék. Parancsolom tehát, nézz utána s ha a nevezettnak számára 5000 ákcse emelkedés végett magos rendeletem csakugyan kiadatott s eddig még azt nem kapta meg, a fennemlített Ali pedig valóban elhalt s annak timárjából az előadott módon felszabadult rész van, azt add emelkedés végett a nevezettnak s róla a tezkerét állítsd ki. Kelt a 971. évi Zilhiddse 18-án. (1564. július 28.)

25.

1564. augusztus 8.

I. Szulejmán szultán rendelete egy erdélyi hadjáratban részt-vett timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Az előbbi budai beglerbég, az elhalt Rusztem, pecsétes def-tert küldött és jelentette, hogy mikor az erdélyi hadjáratra

* A baranya- vagy tolnamegyei Borjád falu.

ment, a szemendrei szandsákban 18901 ákcse jövedelmű timárnak tulajdonosa, e levél felmutatója Haszán-oglu Mehemed, a Szécsenvár ostromára jövő Berar(?) János* háborújában vitézül viselkedett s kegyelemből ezért 1500 ákcse jövedelmű emelést rendeltem számára, parancsolom tehát, hogy a nála levő timárral együtt törvényesen megfelelő összegű timárt adj neki az üresedésben levők közül s erről a tezkerét állítsd ki. Kelt a 971. Zilhiddse 29-én. (1564. augusztus 8.)

26.

1564. augusztus 8.

I. Szulejmán szultán rendelete egy budai szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazásáról.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Az esztergomi bég levelet küldött s tudatta, hogy az ő emberei közül a budai pasa szandsákjában, Sente** náhiében.... faluból és egyebekből 6037 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Abdullah-oglu Huszein, mikor magas Portámról arra a vidékre ment, a hitetlenek fogságába került; a mohácsi párkányban pedig a tizenegy ákcse fizetésű lovas Alinak, mivel Bebek-oglu háborújában vitézül viselkedett, kezdetül 6000 ákcse jövedelmű timárra adtam ki magas rendeletemet, de ennek érvényesítése elhalasztott, parancsolom tehát, hogy ha az említett timár üresedésben van, azt neki adományozd s erről a tezkerét állítsd ki; erre nézve magas berátom kiadassék. Kelt a 971. Zilhiddse 29-én. (1564. augusztus 8.)

27.

1564. augusztus 8.

I. Szulejmán szultán rendelete egy szendrői szandsákbeli timár-birtokosról.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Ez irat felmutatója Terhále-oglu, budai gönüllű, nyolcezer ákcse jövedelmű timárra nézve magas rendeletemet kapta, de

* Az 1562-iki hadjáratban, Istvánfi előadása szerint (lib. XXI.) Balassa János ostromolta Szécsényt.

** A XVI. században volt egy Szentí falu a budai szandsákban.

hozzá nem juthatott, azért eljött s jelentette, hogy a szemendrei szandsákban, Uzicse járásban,* Beled nevű faluból és egyebekből 9000 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Kormad elhalt s a timár üresedésbe jött s kérte, hogy az neki adassék; parancsolom tehát, nézz utána s az említett elhaltnak üresedésben levő timárjából 8000 ákcseire őt nevezd ki. Kelt a 971. évi Zilhiddse hó 29. (1564. augusztus 8.)

28.

1564. augusztus 11.

I. Szulejmán szultán rendelete Fülek és Vác alá tartozó falvakról.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai kincstári defterdár, Durmus jelentette, hogy az esztergomi szandsákbég, Hászán — legyen tartós a dicsősége! — fiának Ibrahimnak a füleki szandsákba tartozó 8000 ákcse jövődelmű Ezsil és a 12000 ákcse jövődelmű Lanovi nevű falvaiból vám szedetett és khászokká lettek s helyettük a Vác alá tartozó császári khászok közül Nimeti** nevű falu a nevezettnak adatott. Parancsolom tehát, nézz utána s ha az említettnek ziámetül birt falvai az előadott módon csakugyan khászokká lettek, tezkereje értelmében a neki adományozott falvak a nevezettnak adassanak és a tezkere róluk megírassék. Kelt a 972. évi Moharrem hónap 4-én. (1564. augusztus 11.)

29.

1564. augusztus 11.

I. Szulejmán szultán rendelete a volt székesfejérvári bég fiának a palotaiak ellen tanusított vitézsége megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Tor Ali bej, mikor székesfejérvári bég volt, pecsétes defterrel jelentette, hogy fia, Mohammed, kinek a szerémi szandsákban

* Uzice, a mai Szerbiában.

** Valószínűleg a középkorban Szanda várához tartozó Nemeti falu, dél Nógrádmegyében.

16000 ákcse jövődelmű timárja volt, a Palota várából a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal jövő s megszasztott hitetlenek ellen való harcban vitézül viselte magát, ezért még 4000 ákcse jövődelmű timárra kapott rendeletet. Parancsolom tehát, hogy a nála levő timárral együtt a törvényszerű összegnek megfelelő ziámetet adj s erről a tezkerét állítsd ki. Kelt a 972. évi Moharrem hó 4-én. (1564. augusztus 11.)

30.

1564. augusztus 11.

1. Szulejmán szultán rendelete veszprémi föllázadt lovasok ügyében.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Iszkenderia bégje, Tor Ali, előbb veszprémi bég volt s levelet küldvén jelentette, hogy a veszprémi lovasok fellázadtak és Gazánfer nevű tizedesüket megölték; agáikhoz jelentés végett levél küldetett, de ők nem fékeztek még őket. A lázadás kezdői kikeresztettek s azokat kivégezték; Memi és Juszuf agáik a szolgálatukban tehetetlenek voltak, azért előterjesztés történt, hogy Erzengian Timur és Ahmed nevű szipáhik neveztesse ki a timárjaikkal. Parancsolom tehát, hogy említetteket a timárokkal együtt az agasági szolgálatra alkalmazd. Kelt a 972. évi Moharrem 4. (1564. augusztus 11.)

31.

1564. augusztus 15.

1. Szulejmán szultán rendelete a pápaiak ellen harcolt székesfejérvári lovasok megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi székesfejérvári szandsákbég, Tor Ali levelet küldött és tudatta, hogy a székesfejérvári lovasok közül Azha aga alá tartozó Juszuf-oglu Ahmed, kinek naponkint nyolc ákcse zsoldja van, mikor külvárosok felégetésének szándékával Pápa nevű hadi várából jövő Nagy Imre nevű átkozott megszasztatott, vitézül viselte magát s ezért harmadrészi számítással 6000 ákcse

jövödelmű timárra kapott rendeletet, parancsolom tehát, hogy a nevezettet üresedésben levő harmadrész timárra kinevezzed és erről a tezerét állítsd ki. Kelt a 972. évi Moharrem 8-án. (1564. augusztus 15.)

32.

1564. augusztus 18.

I. Szulejmán szultán rendelete egy mohácsi szandsákbeli timár betöltéséről.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Hamza, székesfejérvári bég levelet küldött és jelentette, hogy a mohácsi szandsákban, Gerezságál járásban Görgin* nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövödelmű timárnak birtokosa Abdullah-oglu Ferhád meghalt s timárja megüresedett s előterjesztést tett, hogy ez a székesfejérvári szandsákban 8000 ákcse jövödelmű timárról letett Diváne Ferhádnak adassék. Parancsolom, nézz utána s ha az említett meghalt és timárja megüresedett, az utóbbi pedig olyan összegű timárról letétetett, azt adományozd neki s a tezerét erről állítsd ki. Kelt a 972. évi Moharrem 11-én. (1564. augusztus 18.)

33.

1564. augusztus 20.

I. Szulejmán szultán rendelete egy füleki szandsákbeli timár-birtokosról.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A füleki bég levelet küldött a budai csausok közül való Kászim végett, kinek a füleki szandsákban 3610 ákcse jövödelmű timárja van, ki, úgymond, a kártevési szándékkal jövő s megshalasztott rablókkal való ütközetben fejet vágott le s vitézül viselkedett s előterjesztésére 1000 ákcse nagyobbítást rendeltem és parancsolom, hogy a nála levő timárral és a nagyobbítással együtt az üresedésben levők egyikére nevezd ki és a tezerét

* Talán Görcsön, Baranyamegyében.

róla állítsd ki. Kelt a 972. évi Moharrem 13-án. (1564. augusztus 20.)

34.

1564. augusztus 23.

I. Szulejmán szultán rendelete egy simontornyai lovas megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Dsáfer-oglu Mehemed eljött és jelentette, hogy ennekelőtte a simontornyai lovasok között volt s az ötödik odában napi 11 ákcse zsoldot húzott, mivel pedig az előbbi budai beglerbég, az elhalt Ruztem, pecsétes defterrel tudatta róla, hogy a Szigetvár nevű hadi várból kijött rablókkal való ütközetben vitézül viselte magát s az ő előterjesztésére kétharmadrészen 7330 ákcse jövődelmű timárra magas rendeletemet kapta, de ahhoz még hozzá nem juthatott, s e kegyelmes rendeletem eddig halasztatott, parancsolom tehát, hogy őt 7330 ákcse timárra nevezd ki s erről neki tezkerét adj. Kelt a 972. évi Moharrem hó 16-án. (1564. augusztus 23.)

35.

1564. augusztus 27.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, Kerecsényi László portyázói ellen harcolt budai janicsár megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai beglerbég, Mahmud pecsétes deftert küldött a budai janicsárok közül való Uszulali Ahmed végett s jelentette róla, hogy a Kerecsin nevű gonosztevő gyulai kapitány által a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal küldött portyázók megszalasztásakor vitézül viselkedett s ezért törvény szerint timárt rendeltem számára s parancsolom, hogy törvény szerint timárt adj neki s erről a tezkerét állítsd ki. Kelt a 972. évi Moharrem 20-án. (1564. augusztus 27.)

36.

1564. augusztus 27.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, Kerecsényi László ellen harcolt szolnoki szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai beglerbég, Mahmud deffert küldött a szolnoki szandsákban 10500 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Mehemmed végett s jelentette róla, hogy a Kerecsin nevű gonosztevő gyulai kapitány által a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal küldött portyázók megszasztásakor vitézül viselkedett s ezért 1000 ákcse nagyobbítást rendeltem számára s parancsolom, hogy a nála levő timárral együtt a nagyobbításra törvényszerű összegben őt kinevezd. Kelt a 972. évi Moharrem 20-án. (1564. augusztus 27.)

37.

1564. szeptember 3.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, Kerecsényi László ellen harcolt szécsényi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai beglerbég, Mahmud, magas Portámra pecsétes deffert küldött a szécsényi szandsákban 32677 ákcse jövődelmű timár birtokosa Sahszuvár Juszuf végett s jelentette róla, hogy a Kerecsin nevű gonosztevő gyulai kapitány által a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal küldött portyázók megszasztásakor vitézül viselkedett s ezért kegyelemből 1500 ákcse nagyobbítást rendeltem számára s parancsolom, hogy őt arra kinevezd. Kelt a 972. évi Moharrem 27-én. (1564. szeptember 3.)

38.

1564. szeptember 3.

I. Szulejmán szultán rendelete egy Paksnál megsebesült budai defterdári csaus megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai beglerbég levelet küldött s tudatta, hogy a mohácsi szandsákbég jelentést tett neki, hogy a mohácsi szandsákban Nádazsd* párkány elpusztult és kijavításra szorul. O erre kijavítás végett a budai defterdár csausai közül a székesfejérvári szandsákban 7000 ákcse timárról letett Ejjub csaut küldötte oda, ki is Budára visszatérése alkalmával Paks nevű falu közelében a Szigetvár nevű hadi várból kijött lovas és gyalogos hitetlen portyázókkal találkozott. Erős harcot vívott velük s néhány hitlent megsebesített, de maga is orrára esett és néhány helyen megsebesült. Mivel így szolgálatában és vitézségben volt, ezért kegyelemből ezer ákcse nagyobbítást rendeltem számára s parancsolom, hogy a tőle elvett timárral és az elrendelt ezer ákcse nagyobbítással felérő valamelyik timárra őt kinevezd. Kelt a 972. évi Moharrem 27-én. (1564. szeptember 3.)

39.

1564. szeptember 9.

I. Szulejmán szultán rendelete egy koppányi vitez megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Szinán koppányi bég — legyen tartós a dicsősége! — magas Portámra levelet küldött a Konstantinápolyba jött Diváne Kurd végett s jelentette róla, hogy a hitetlen portyázók szétverésekor fejet vágott le és vitézül viselkedett s ezért 3000 ákcse timárra nézve kapott rendeletet. Parancsolom tehát, hogy őt 3000 ákcse timárra kinevezd azon feltétellel, hogy az agájával legyen. Kelt a 972. évi Szafar hó 3-án. (1564. szeptember 9.)

* Nádazsd község Baranyamegyében.

40.

1564. szept. 9.

I. Szulejmán szultán rendelete egy székesfejevári timárbirtokos ügyében.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Tor Ali székesfejevári bég levelet küldött s jelentette, hogy az említett livában körülbelül 3000 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Abdurrahmán, Bonia nevű hadi várban a hitetlenek foglya s timárja megüresedett s előterjesztést tett, hogy emberei közül Eliász-oglnak adassék az, aki Nádazs János háborúja alkalmával 3000 ákcse timárra nézve már rendeletet kapott. Parancsolom tehát, nézz utána s ha a fennemlített csakugyan a hitetlenek foglya és így timárja üres, azt emennek add. Kelt a 972. Szafar hó 3-án. (1564. szept. 9.)

41.

1564. szeptember 13.

I. Szulejmán szultán rendelete egy mohácsi szandsákbeli timár betöltésére.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A pécsi szandsákbég, Hamza levelet küldött, hogy a mohácsi szandsákban, a szekcsői járásban, Somberek* nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövődelmű timárnak birtokosa Diváne Juszuf meghalt s timárja megüresedett s kérte, hogy az Diváne Szálihinak adassék, aki 6666 ákcse jövődelmű timárra kapott rendeletet, de a rendelet végrehajtása elhalasztatott. Parancsolom, nézz utána s ha az említett csakugyan elhalálozott és timárja üresedésben van, arra őt nevezd ki és a tekerét add ki neki. Kelt a 972. évi Szafar hó 7-én. (1564. szept. 13.)

* Baranyamegyében.

42.

1564. szept. 13.

I. Szulejmán szultán rendelete a meghalt budai defterdár egyik szolgája megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Arszlán bég levelet küldött, hogy az említett livában 6010 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Szulejmán más javadalomra helyezettett át s timárja megüresedett és kérte, hogy az a nemrég elhalt budai defterdárnak, Musztafának szolgálai közül való Abdallah-oglu Magyar Ferhádnak adassék. Parancsolom tehát, nézz utána s ha az említett timár üresedésben van, a nevezetnek adományozd. Kelt a 972. évi Szafar 7-én. (1564. szept. 13.)

43.

1564. október 1.

I. Szulejmán szultán rendelete egy budai szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.*

Az előbbi budai beglerbég, Mahmud — legyen tartós a szerencséje! — levelet küldött, hogy a budai szandsákban 5500 ákcse timár birtokosa, Ali, az Ó-Palota nevű hadi várból való egyik hiteltlent a lováról ledobva, vitézül viselkedett és ezért 2000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet, parancsolom tehát, hogy a nála levő timárral együtt a rendelt nagyobbításnak megfelelő összegű timárra őt kinevezd s erről a tezerét állítsd ki. Kelt a 972. évi Szafar 25-én. (1564. okt. 1.)

44.

1564. október 1.

I. Szulejmán szultán rendelete néhai Rusztem budai pasa egyik fia, füleki szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Arszlán bég levelet küldött s jelentette, hogy az egykori budai beglerbégnek, az elhalt Rusztemnek fiai közül a füleki

* 1564 június-október közepéig nem volt betöltve a budai pasa széke; Gévay szerint (A budai basák, 1841) Arszlán végszendrei bég volt a helyettes.

szandsákban 9000 ákcse timárnak birtokosa, Szafar hasznavehető és vitézül viselkedik s ezért 2000 ákcse nagyobbítást rendeltem el számára. Parancsolom tehát, hogy a nála levő timárral együtt a nagyobbításnak megfelelő timárra őt kinevezd. Kelt a 972. évi Szafar 25. (1564. október 1.)

45.

1564. október 1.

I. Szulejmán szultán rendelete egy mohácsi szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Tor Ali iszkenderiai szandsákbég levelet küldött a mohácsi szandsákban 6000 ákcse timárnak birtokosa, Sábán érdekében, kiről jelentette, hogy a Szent-Márton* nevű hadi vár hitetleneinek megszalasztásakor az ütközetben vele volt és vitézül viselkedett s ezért kegyelemből 1500 ákcse nagyobbítást rendeltem számára. Parancsolom, hogy a nála levő timárral együtt a nagyobbításnak megfelelő összegű timárra őt kinevezd s erről a tezkerét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Szafar 25-én. (1564. október 1.)

46.

1564. október 10.

I. Szulejmán szultán rendelete egy szerémi szandsákbeli ziámet-birtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Tor Ali iszkenderiai szandsákbég pecsétetes deftert küldött fiának, a szerémi szandsákban, Kurubeg járásban, 20,000 ákcse jövödelmű ziámet-birtokot élvező Mehemednek, nagyobbodjék a dicsősége! — érdekében, akiről jelentette, hogy Szent-Márton nevű hadi vár hitetleneinek megszalasztásánál az ütközetben vele volt és vitézül viselkedett s ezért 3000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. Parancsolom, hogy a nála levő timárral együtt

* Ma Drávaszentmárton, Siklós mellett, Baranyamegyében.

a nagyobbításnak megfelelő összegű timárra őt kinevezd s erről a tezkerét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Rebi-ül-evvel hó 5-én. (1564. október 10.)

47.

1564. október 15.

I. Szulejmán szultán rendelete Tolna városában fürdő építésére.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Tor Ali, jelenleg iszkenderiai szandsákbég levelet küldött, hogy a szegszárdi szandsákban, Tolna városában a muszalmánok már annyira megsokasodtak, hogy a jövő-menők számára szállóház van s fürdőre is szükségük van. Parancsolom tehát, nézz utána s ha senkinek vagyonában, vakufjában kár nem esik, az említett városban a seriatnak megfelelően egy fürdőt építtess. Kelt a 972. évi Rebi-ül-evvel 10-én. (1564. október 15.)

48.

1564. október 18.

I. Szulejmán szultán rendelete egy Vác alá tartozó timár betöltésére.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Musztafa-oglu Huszein eljött s elmondta, hogy a székesfejérvári szandsákban 6666 ákcse timárról letétetett és 2000 ákcse nagyobbításra magas rendeletemet kapta, de hozzá nem juthatott s mivel a budai szandsákban, a váci járásban, Varsón* nevű faluból és hozzátartozóiból 11100 ákcse jövődelmű timárnak birtokosa, Haszán ben Ahmed meghalt s timárja üresedésben van, kérte, hogy az neki adassék. E rendeletem elhalasztatván, parancsolom, hogy nézz utána s ha az említett livában olyan összegű timárról csakugyan letétetett s a felmutatott berát csakugyan az övé, az említett üresedésből a neki adott timárra és a nagyobbításra nevezd ki őt s tezkeréjét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Rebi-ül-evvel 13-án. (1564. október 18.)

* Valamelyik pestmegyei vagy nógrádmegyei Varsány.

49.

7564. november 12.

I. Szulejmán szultán rendelete egy esztergomi szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A szolnoki bég levelet küldött az esztergomi szandsákban, Nagy-Szek* nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövődelmű timárnak a birtokosa, Durák végett, aki a padisáh szolgálatában levén a hitetlenek fogságába került és timárja másnak adatott, de mikor kiszabadult, kérte, hogy a timárja visszaadassék. Parancsolom tehát, nézz utána s ha csakugyan igaz, hogy említett livában olyan jövődelmű timárja volt, a berát az övé levén — — — — — Kelt a 972. évi Rebi-ül-ákhir 8-án. (1564. november 12.)

50.

1564. december 10.

I. Szulejmán szultán rendelete egy Mágócsi Gáspár ellen harcolt hatvani bég megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi beglerbég magas portámra levelet küldött és jelentette, hogy a jól őrzött birodalmam ellen kártevési szándékot mutató Magofdsi** nevű átkozott háborujában Mehemed hatvani bég szolgálatában volt és vitézkedett, amiért 20,000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. Parancsolom, hogy az említettnek a 20,000 ákcse nagyobbítást az üresedésben levőkből megadd s erről a tezkerét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Így tudjad. Kelt a 972. évi Dsemázi-ül-evvel 7-én. (1564. december 10.)

* Talán Nagykeszi Komárommegyében.

** Mágócsi Gáspár, aki 1562-ben török fogságba került.

51.

Kelet nélkül. (I. Ferdinánd uralkodása alatt.)

I. Szulejmán szultán levele I. Ferdinándhoz, melyben értesíti, hogy követe Drinápolyban meghalván, küldjön új követet.

Topkapu Szeráj levéltára.

Ferendus (Ferdinánd) királyhoz írandó magas rendeletem. — Rövid formában.

Ferendus királyhoz magas rendelet írassék, hogy mostanában magas udvaromhoz, mely a szerencse napjának kelete és a királyok szerencséje, egy Temo (?) nevű emberetekkel levelet küldöttetek. Az említett emberetek a jól őrzött Edirnébe érkezett, ámde mielőtt még magas trónunk zsámolya elé járulhatott volna, mivel betegeskedett, Isten rendelete folytán végére jutott s e világból elköltözött. Érzett levelek lefordítottak s abból látszott, hogy ezt írtátok: «Említett emberünk Portugalia királya ott levő követével ami részünkről az állapotot kellő módon tudatja s ha mind a kettő nem lenne ott, az egyik, amelyik ott van, bármit jelent, annak mint saját szavunknak hitelt adjatok.» Ez mondatott ugyan, azonban a portugál király követe nincs itt, emberetek pedig Isten rendelése folytán elhalt, azért semmikép sem tudjuk, hogy minő híreket bíztatok rá és hogy emberetek ideküldésével mi szándékotok volt. A dolog így történt s hogy erről tudomástok legyen, padisáhi magas szokásunk szerint eme császári rendeletem küldetett hozzátok. Így tudjátok.*

52.

1565. január 31.

I. Szulejmán szultán rendelete János Zsigmondhoz egy tőle elfoglalt török falu visszaadása ügyében.

Rendelet István erdélyi királyhoz.

Kosest** nevű falu jól őrzött khoszrevi birodalmamhoz tartozik és az új defterünkbe belefoglaltatván, 3560 ákcse jövő-

* A keltezés hiányzik. Ezt a fogalmazványt, mely Ferdinánd királyhoz intézendő hivatalos levélről szól, a khazinei humájunban heverő egyik zsákban, különféle elrothadt iratok közt találtam. Az eredetije, úgy látszik, Szulejmán sajátkezű fogalmazványa (*Karácson jegyzete*). I. Ferdinándnak Drinápolyban meghalt követéről nem tudunk semmit sem. Hasonlóan a portugál követéről sem.

** Talán Köcse, Kécsa Temesmegyében, vagy a volt Kövesd Krassó-megyében.

delemmel jegyeztetett be és Kulb vára harcosai közül Turkhánnak adományoztatott timárul. Te azonban azt mondtad: «Ez a falu Erdély földjén van» s a defterrel és kánunnal ellenkezve abba behatoltál.

Mihelyt eme császári rendeletünk megérkezik, a korábban már elküldött császári levelünk követelménye szerint, boldogságos trónunk iránt viseltető őszinteséged- és engedelmességednek megfelelően a várórség defterbe foglalt timárjaiba embereidet behatolni ne enged, hanem kellőképp őket attól eltiltsd és a defterrel ellenkező dolgot senkivel ne tétess. Kelt a 972. évi Dsemázi-ül-ákhír 29-én. (1565. január 31.)

53.

1565. január 31.

I. Szulejmán szultán rendelete egy János Zsigmond segítségére indult török seregbeli katona megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A temesvári beglerbég levelet küldött Abdallah-oglu Semsz végett, kiről jelentette, hogy mikor István király segítségére mentek, a hadjáratról való visszatérés alkalmával a Gyula nevű hadi várból az iszlám sereg ellen kártevési szándékkal jövő hitetlen portyázókat szétverte és Szeköl Antal* nevű portyázó főnököt néhány társával együtt elfogta s ezzel vitézségét kimutatta, amiért 3000 ákcse jövődelmű timárra kapott rendeletet. Parancsolom tehát, hogy az üresedésben levők közül egyre nevezd ki s tezerkeréjét állítsd ki róla, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 29. (1565. január 31.)

54.

1565. febr. 5.

I. Szulejmán szultán rendelete egy budai timár betöltésére.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Bajrárm bég levelet küldött, hogy a Mentese szandsákban a 3354 ákcse jövődelmű timárról letett Oveisz-oglu Szulejmán az

* Székely Antal ezen portyázásaira v. ö. Istvánffi, XXI. könyv.

ő emberei közül való s kérte, hogy timárja Budára helyeztessék át. Parancsolom tehát, hogy neki a budai vilájetben egy timárt adj. Kelt a 972. évi Redseb hó 5-én. (1565. február 5.)

55.

1565. febr. 6.

I. Szulejmán szultán rendelete a belgrádi ketkhudai állás betöltésére.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Nászuh belgrádi parancsnok levelet küldött és jelentette, hogy a belgrádi ketkhuda, Sábán előregedett, gyenge és a szolgálatra tehetetlen, de ugyanott a várbeli bölükbasi, a hercegovinai Huszein, a ketkhudai szolgálatra alkalmas, parancsolom tehát, hogy a nevezettet az említett vár ketkhudájává kinevezd és erről a berátot állítsd ki. Kelt a 972. évi Redseb hó 6-án. (1565. febr. 6.)

56.

1565. febr. 9.*

I. Szulejmán szultán rendelete egy székesfejérvári szandsákbeli timár betöltésére.

Magas Porta levéltára.

Iszkender pasa budai beglerbég előterjesztése folytán Dervis Musztafának, ki a székesfejérvári szandsákban hatezer ákcse jövődelmű timár birtokosa volt, de a hitetlenek fogságába került s azért letétetett, most hasonló jövődelmű timár adományoztatása végett magas rendelet adatott ki. A 972. évi Sábán hó 7-én. (1565. febr. 9.)

* Az 1565. évi félig elrothadt és tépett defterben találtam az alábbi szultáni rendeleteket. (Karácson jegyzete, az 57., 58., 59. számra vonatkozik.)

57.

1565. február 17.

I. Szulejmán szultán rendelete a simontornyai szandsákbég birtokai rendezésére.

Magas Porta levéltára.

Veli simontornyai szandsákbég levelet küldött s jelentette, hogy az említett liva összeíratott, csak hogy a szandsákbirtokból némelyek Székesfejervár bégjének, mások Szegszárd bégjének adtak és saját birtokai is átíratattak. A vilájet kjátibjának megparancsoltam, hogy az említettnek alkalmas helyeken magántulajdonok adassanak, azután az említett bégek és más záimok elrendeztessenek. Kelt a 972. évi Sábán 15-én. (1565. február 17.)

58.

1565. február 18.

I. Szulejmán szultán rendelete egy budai szandsákbéli timár-birtokról.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Mahmud székesfejervári bég levelet küldött a budai szandsákban 36,000 ákcse timár birtokosa, Sehszűvár végett, kiről jelentette, hogy hasznavehető és kegyelmemet kérte, ezért 2000 ákcse nagyobbítást rendeltem számára. Parancsolom, hogy őt arra kinevezd. Kelt a 972. évi Redseb 18-án. (1565. febr. 18.)

59.

1565. február 22.

I. Szulejmán szultán rendelete egy gvulai portyázók ellen harcolt füleki szandsákbéli timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai stb.

A jelenlegi temesvári beglerbég, Musztafa — legyen tartós a szerencséje! — magas Portámra levelet küldött a füleki szand-

sákban 10,000 ákcse jövödelmü timárnak birtokosa, Ahmed végett, kiről tudatta, hogy a Gyula nevű hadi várból jól őrzött birodalmam ellen kártevési szándékkal jövő hitetlen portyázókat szétverve, vitézül viselkedett s ezért kegyelemből 1000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. Parancsolom, hogy a nevezettnél levő timárral együtt a rendelt nagyobbításnak megfelelő összegű timárt adj neki s erről a tezerét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Redseb 22-én. (1565. febr. 22.)

60.

1565. február 27.

I. Szulejmán szultán rendelete az aradi szandsákbég megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Levelet küldöttél és jelentetted, hogy Gyula nevű hadi várból a hitetlen portyázók kimentek és Otovin nevű khász falu elpusztítását és kirablását tervezték, de az aradi szandsákbég, Ömer fia Mehemed értesült róla és derék embereket küldvén, a hitetleneknek portyázó csapatát szétverni törekedett s azt mondtad róla, hogy hasznavehető, amiért is 20,000 ákcse nagyobbítást rendeltem számára s parancsolom, hogy szandságjában az üresedésben levők egyikére nevezd ki és tezeréjét állítsd ki. Kelt a 972. évi Redseb 27-én. (1565. február 27.)

61.

1565. március 5.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török seregbeli vitéz megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Levelet küldöttél az aladsa-hiszári szandsákban ziámet-birtokos, Ali-oglu Bekir végett, kiről jelentetted, hogy az erdélyi király ellen jövő gonoszok visszaverésénél szolgálatban volt és hasznavehető s ezért dirliket kér. Kegyelemből törvényszerinti

timárt rendeltem számára s parancsolom, hogy az üresedésben levők egyikére őt kinevezd. Kelt a 972. évi Sábán hó 3-án. (1565. márc. 5.)

62.

1565. március 10.

I. Szulejmán szultán rendelete János Zsigmondhoz egy török rab szabadon bocsátása dolgában.

Magas Porta levéltára.

István erdélyi királyhoz levél.

Ez irat felmutatója, Khizir hozzám jött és tudatta, hogy fia, Musztafa, a székesfejérvári beslük odabasija, ennek előtte Hadad nevű hadi várban fogságban volt s azután, midőn az említett vár a te birtokodba került, a nevezett fiú is átvétetett és jelenleg a tulajdonodban levő Kisvárad nevű várban van.

Mivel kegyelmemet kérte, azért szükséges, hogy eme császári levelem megérkezésekor, boldogságos portám iránt viseltető őszinteséged és engedelmességed követelménye szerint, az említett várban bárkinél van is a nevezett fiú, az ő szabadon bocsátására mindenkép szorgoskodjál. Kelt a 972. évi Sábán hó 8-án. (1565. március 10.)

63.

1565. március 10.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török seregbeli vitéz megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Levelet küldöttél az aladsa-hiszári szandságban 6000 ákcse timárnak birtokosa, Ibráhim-oglu Ahmed végett, kiről jelentetted, hogy mikor a királyfi segítségére mentek, vitézül viselte magát s ezért kegyelemből 1500 ákcse nagybóltást rendeltem el számára. Parancsolom, hogy a rendelt 1500 ákcse nagybóltást az üresedésben levőkből megadd s erről a tezerét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Sábán hó 8-án. (1565. március 10.)

64.

1565. március 10.

I. Szulejmán szultán rendelete egy temesvári csaus megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Magas Portámra pecsétetes deftert küldöttél a temesvári szandsákban 6300 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Mehemed temesvári csaus végett, kiról jelentetted, hogy az alkalommal, midőn István erdélyi király segítségére mentek, szolgálatban volt és vitézül viselkedett s ezért kegyelemből 1500 ákcse nagyobbítást rendeltem számára. Parancsolom, nézz utána s ha az említett hadjáratkor nagyobbítást nem kapott, a nála levő timárral együtt a rendelt nagyobbításnak megfelelő összegű timárra őt kinevezd s erről a tezkerét állítsd ki. Kelt a 972. évi Sábán hó 8-án. (1565. március 10.)

65.

1565. március 19.

I. Szulejmán szultán rendelete egy szegedi timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Mahmud szegedi bég által pecsétetes deftert küldöttél az említett livában 13.529 ákcse jövődelmű timárnak birtokosa, Ali aga végett, kiról jelentetted, hogy a Gyula nevű hadi várból jól őrzött birodalmam ellen kártevési szándékkal Szegedre jövő, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban vitézül viselkedett s ez okból 1500 ákcse nagyobbításra adtam rendeletet. Parancsolom, hogy a nevezettet a kezében levő timárral együtt a nagyobbításnak megfelelő összegű timárra kinevezd s erről a tezkerét állítsd ki. Kelt a 972. évi Sábán hó 17-én. (1565. március 19.)

66.

1565. március 26.

I. Szulejmán szultán rendelete egy szendrői szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi budai beglerbég pecsétetes deftert küldött a szemendrei szandsákban Vilos nevű faluból és egyebekből 6600 ákcse jövődelmű timár birtokosa, e fermán előmutatója, Diváne Ibráhim végett, kiról jelentette, hogy a Szigetvár nevű hadi várból kijövő rablók háborújában vitézül viselkedett, ezért kegyelemből 1000 ákcse nagyobbítást rendeltem számára. Parancsolom, hogy a nála levő timárral együtt a rendelt nagyobbításnak megfelelő összegű timárra őt kinevezd s tezkerejét állítsd ki, hogy magas berátom kiadassék. Kelt a 972. évi Sábán hó 24-én. (1565. március 26.)

67.

1565. március 26.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, a János Zsigmond segítségére indult török seregbeli vitéz megjutalmazására.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Pecsétetes deftert küldöttél az aladsa-hiszári szandsákban, Delpokhids járásban 5999 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Ibráhim-oglu Haszán végett, aki az erdélyi király segítségénél vitézül viselkedett, amiért kegyelemből 1000 ákcse nagyobbítást rendeltem számára. Parancsolom, nézz utána s a nála levő timárral együtt a rendelt nagyobbításnak megfelelő összegű timárra őt kinevezd s erről a tezkerejét állítsd ki. Kelt a 972. évi Sábán 24-én. (1565. március 26.)

68.

1565. március 28.

I. Szulejmán szultán rendelete egy lippai szandsákbeli ziámet-birtokos megjutalmazására.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

A csanádi bég levelet küldött a lippai szandsákban 20,000 ákcse ziámet birtokosa, Iszkender végett, kiról jelentette, hogy midőn a királyfi segítségére mentek, vitézül viselkedett s kegyelemet kért, ezért 1500 ákcse nagyobbítást rendeltem számára kegyelemből s parancsolom, hogy az üresedésben levők egyikére őt kinevezd. Kelt a 972. évi Sábán hó 26-án. (1565. március 28.)

69.

1565. május 12.

I. Szulejmán szultán rendelete egy budai janicsárnak a gyulaiak fogságába került leánya kiszabadítására.

A budai janicsárok közül Veli élém járult és jelentette, hogy mikor feleségével és gyermekeivel Belgrádból Budára ment, Gyula nevű hadi várból a hitetlenek kijöttek s feleségét és gyermekeit elfogták és Fatma nevű leánya jelenleg is fogságban van s arra kért, hogy kiszabadítása végett a segítségre nézve Arszlán bégnek magas rendelet adassék, ami meg is parancsoltatott. A 972. évi Sevval hó 12-én. (1565. május 12.)

70.

1565. július 21.

I. Szulejmán szultán rendelete a csanádi bég megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a csanádi béghez.

Tudomásomra hozatott, hogy mikor a temesvári beglerbéggel a királyfi segítségére mentél, a most már elfoglalt Erdőd váránál szolgálatot tettél, azért parancsolatot adtam, hogy illet-

ményed harmincezer ákcsével emelkedjék. Mikor az említettnek embere magas Portámra jött e tény bejelentésével és ezt kiutaltam, megparancsoltam, hogy emberedet küldjed ide és eme jogosítványodat igazoltasd. Kelt a 973. évi Mohárrem hó 25-én. (1565. július 21.)

71.

1565. augusztus 28.

1. Szulejmán szultán rendelete a nógrádmegyei Nagy- és Kiskér timárbirtokra vonatkozólag.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi beglerbég, Iszkender levelet küldött, hogy Nagy-kér és Kiskér* nevű faluk az esztergomi szandsákhöz tartoznak s mikor Dervis bég a nógrádi szandsákokat összeírta, azokat defteren kívül állóknak tartotta s Kjatib Haszán-oglu Huszeinek adta, annak kicserélése után pedig Csanigir Juszuf nevű szipáhinak adatott. Dervis bég összeírása nem volt helybenhagyható, mivel az említett falvak 6000 ákcséval az esztergomi szandsákhöz tartoztak s az új defterbe azt jegyezte be, hogy a nevezett Juszufnak való átadás végett császári rendelet adatott ki. A budai defterek átvizsgáltattak s az említett falvakat Dervis bég előtt Halil bég írta össze s Nógrádhoz írta és a nevezett livában Debucsacsik (?), Dernik (?) és Ólak** nevű falvakkal egyesítettvén, 15.000 ákcsére vannak feljegyezve s az van beírva, hogy Dsamszid nevű szipáhinak adattak. Dervis bég is Nógrádhoz írta ugyan, csak hogy a három falut elkülönítvén, az említett két falu az összeírás idején Huszeinek adatott. Azután Musztafa bég összeírásában ez a két falu az összeírásba nem jött bele s az említett Huszeinek maradt. A nevezett Huszeinek a végeken való szolgálatból nem hiányzott s azt kérelmezte, hogy timárja megerősíttessék a birtokában, azért megparancsoltam, hogy a Musztafa bég által megírt kivonat értelmében járj el s a timárt átvevén, az előterjesztés szerint rendelkezéssel vele. Kelt a 973. évi Szafar hó 3-án. (1565. aug. 28.)

* Ma Nógrádmegyében, balassagyarmati járásban.

** Talán Hola-pusztá Nagy- és Kiskér mellett.

72.

1565. szeptember 26.

I. Szuleimán szultán rendelete egy budai szandsákbeli ziámet-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Veli simontornyai bég levelet küldött s jelentette, hogy a budai szandsákban Sia* járásban húszezer ákcse jövedelmű ziámetnek a birtokosa, Naszuh hasznavehető veterán s néhány fogolynak a kiszabadítását eszközölte s ennek kilidsre érdemes fia van, aki e levélnek felmutatója, Musztafa s kérte, hogy timár adassék neki. Rendeletet adtam 6000 ákcse jövedelmű timárra s parancsolom, hogy nézz utána, vajjon valóban saját fia-e ez? és ha a kilidsre érdemes, rendelj neki hatezer ákcse jövedelmű timárt. Így tudjad. Kelt a 973. évi Rebi-ül-evvel hó 2-án. (1565. szeptember 26.)

73.

1565. október 3.

I. Szulejmán szultán rendelete egy szendrői szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A székesfejevári bég, Mahmud — legyen tartós a méltósága! — pecsétetes deftert küldött s jelentette, hogy a szemendrei szandsákban Grabofcsa** nevű helydefterében 8399 ákcse jövedelmű timár birtokosa, e levél felmutatója, Mehemed — Allah védelmezze meg őt! — a hitvány hitetlenekkel való ütközetben szolgálatot tett, ezért tehát kegyelmem nagyobbodásával 1500 ákcse jövedelem emelkedésre adtam rendeletet s megparancsolom, hogy defterébe ezt bejegyezd. Kelt a 973. évi Rebi-ül-evvel hó 9-én (1565. okt. 3.)

* Talán az 1562—63. évi hűbérdefterben említett Isa falu a pesti náhieban. Velics-Kammerer I. 146. l.

** Talán Grabovác, Belgrád és Sabác között.

74.

1565. október 4.

I. Szulejmán szultán rendelete egy temesvári csaus megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Az erdélyi király levelet küldött s kérte, hogy a temesvári csausok közül 7000 ákcse jövedelmű timárbirtokosnak, Mehemed csausnak fia, ez irat felmutatója, Sábán törvény szerint timárt kapjon, azért elrendelem, hogy törvényszerű timárja legyen. Kelt a 973. évi Rebi-ül-evvel hó 11-én. (1565. október 4.)

75.

1565. október 4.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, erdélyi háborúban kitűnt vitéz megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Musztafa pasa temesvári beglerbéghez.

Levelet küldvén jelentetted, hogy Csaus bán futárja, ez irat felmutatója, Iszhák az erdélyi háborúban, a várak elfoglalásánál, az ostromsáncokban szolgálatot tett s kiváló nyelvet és fejet hozott, ezért kegyelmem nagyobbodásával 7000 ákcse jövedelmű timárra adtam rendeletet s parancsolom, hogy ily timárra nevezd ki őt. Így tudjad. A 973. évi Rebi-ül-evvel hó 11-én. (1565. okt. 4.)

76.

1565. október 4.

I. Szulejmán szultán rendelete a János Zsigmond szolgálatában Erdődnél vitézkedett törökök megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

István erdélyi király levelet küldött és kegyességemet kérte azok számára, kik a lefolyt erdélyi háborúban a gonosz ellenség

táborából kiváló fejeket vágtak le s Erdőd várát elfoglalva előrementek és az erdélyi szolgálatban különféle módon vitézséget tanusítottak, azért elrendelem, hogy akiket bejelentett, azok timárt kapjanak és emelkedést. Kelt a 973. évi Rebi-ül-evvel hó 11-én. (1565. október 4.)*

77.

1565. október 12.

I. Szulejmán szultán rendelete a pécsi külső vár parancsnoksága betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Hamza mohácsi bég — legyen tartós a méltósága! — levelet küldvén, jelentette, hogy Pécs külső várának parancsnoka, Ali, aki az említett livában, a szekcsői járásban, faluban és egyebütt 3000 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa, más hivatalra ment át és helyére e levél felmutatója, Szulejmán-oglu Huszein érdemes, megparancsolom tehát, hogy az említett parancsnokságra őt állítsad s neki erről tekerét adj. Kelt a 973. évi Rebi-ül-evvel hó 18-án. (1565. október 12.)

78.

1565. október 12.

I. Szulejmán szultán rendelete a pécsi belső vár parancsnokságának betöltéséről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Hamza mohácsi bég — legyen tartós a méltósága! — levelet küldött s jelentette, hogy Pécs belső várának parancsnoka, Musztafa Haszán, aki az említett livában, a szekcsői járásban, nevű faluban 5500 ákcse jövedelmű timár birtokosa, szabad elhatározásából lemondott s helyére a külső vár parancsnoka, Ali érdemes,

* Nevek felsorolása következik minden megjegyzés nélkül. (Karácson jegyzete.)

megparancsolom tehát, hogy az említett parancsnokságra őt állítsad s neki erről tekerét adj. Kelt a 973. évi Rebi-ül-evvel hó 18-án. (1565. október 12.)

79.

1565. november 7.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, a palotaiak és devecseriek ellen harcolt szécsényi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Pecsétes deftert küldvén jelentetted, hogy Palota és Devecser nevű várakból a hitetlenek kijöttek s a tartomány kirablása végett az utakon leselkedtek, de Báli kjatib, aki a szécsényi szandsákban 9980 ákcse jövedelmű timár birtokosa, jól elbánt velük s vitézül viselkedett, ezért 1500 ákcse jövedelememelkedést rendeltem el számára s megparancsolom, hogy a magasabbakból valamelyikre nevezd ki őt. Kelt a 973. évi Rebi-ül-ákhir hó 14-én. (1565. nov. 7.)

80.

1565. november 15.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, Kaposvárnál vitézkedett szendrői szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A mohácsi bég pecsétes deftert küldvén, bejelentette, hogy a szemendrei szandsákban, a malkocsi járásban 5999 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa, ez irat előmutatója, Hajdár a mohácsi szandsákban, a pécsi végeken, Kaposvár nevű falunál megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben neki társa volt, ez okból iránta való kegyelmem nagyobbodott s ezer ákcse jövedelememelkedésre adtam rendeletet s megparancsolom, hogy őt ilyenre kinevezd. Kelt a 973. évi Rebi-ül-ákhir hó 22-én. (1565. november 15.)

81.

1565. november 27.

I. Szulejmán szultán rendelete a pozsegai bég kérésére egy ziámet-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A pozsegai bég, Naszuh pecsétetes defftert küldvén, tudatta, hogy a notialai (?) szandsákban 20.000 ákcse jövedelmű ziámet birtokosa, Dervis aga a Makrids vára ellen támadó, de megszasztott hitetlenekkel való ütközetben neki társa volt, ezért kétezer ákcse jövedelememelkedésre adtam rendeletet s megparancsolom, hogy a nevezettet az említett emelkedésre kinevezd. Kelt a 973. évi Dsemádi-ül-evvel hó 5-én. (1565. november 27.)

82.

1565. november 28.

I. Szulejmán szultán rendelete a péterváradi várparancsnok letételére és új parancsnok kinevezésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Báli — legyen tartós a tisztsége! — levelet küldött, hogy a jelzett livában, a péterváradi vár parancsnoka kóborló természetű lévén, a várat üresen hagyta s egy gonosztevőt, aki bevallotta, hogy bort ivott és embert ölt s a várban való elzárás végett a kádítól neki átadatott, a börtönből elbocsátott, ezért a várbeli lakosok is hírt adtak, hogy a parancsnokságra méltatlan s a letételt érdemli meg, az előbbeni parancsnok pedig, ez irat felmutatója, Haddsi Mehemed, aki igaztalan feljelentés folytán letétetett, becsületességéről híres és a vár előkelői közé tartozik, a parancsnokságra érdemes; elrendelem tehát, hogy az előterjesztés értelmében a nevezettet a vár parancsnokságába beiktasd. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-evvel hó 6-án. (1565. november 28.)

83.

1565. december 28.

I. Szulejmán szultán rendelete egy vidini szandsákbeli timárbirtokosnak János Zsigmond kérésére való megjutalmazásáról.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghhez.

Erdély királya, István király levelet küldött és tudatta, hogy a vidini szandsákban 11.197 ákcse jövedelmű timár birtokosának, Ahmed vojvodának fia, ez irat előmutatója, Arszlán, a lefolyt hadjáratokban vele volt s szolgálatában és társaságában tartózkodott s Várad vára elfoglalásánál és Szatmár városban egy kiváló hitetlennek a fejét levágta s vitézségét ezáltal megmutatta, azért kegyelmemből háromezer ákcse jövedelmű timár végett rendeletet adtam s megparancsolom, hogy nézz utána, van-e az említett livában olyan jövedelmű timárnak birtokosa és annak valóságos fia-e ez, aki a kilidsre érdemes és akkor háromezer ákcse jövedelmű timárra nevezd ki őt, hogy a magas berát neki kiadassék. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 6-án. (1565. december 28.)

84.

1565. december 28.

I. Szulejmán szultán rendelete egy budai rác rájának kiváltságai-ban való megvédésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghhez és a budai kadihoz.

Petko fia, Radoszav rája bejelentette, hogy Buda külvárosában lakik s ott hasznavehető evezőrudakat és iszkábát készít azon feltétel alatt, hogy pénzért amennyit kívánnak tőle, szállít; az általa birt földbirtok jövedelme után tized nem szedetett s az előbbi beglerbégek pecsétes okmányt adtak neki, hogy az ősrégi szolgálattól, kharáds adótól és házába bárkinek beszállásolásától felmentve legyen s azt állítja, hogy jelenleg — az okmány ellenére — zsarnokoskodást és igazságtalanságot követnek el vele szemben, ezért megparancsolom, hogy ha a kadihoz tett előterjesztése szerint az említett beglerbégek által adott okmányokkal ellenkezőleg

csakugyan zaklatnák őt, ettől eltiltassanak, megakadályoztassanak és senkivel a seriát és törvény ellenére ne bánjatok. Így tudjátok. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 6-án. (1565. december 28.)

85.

1565. december 29.

I. Szulejmán szultán rendelete egy lippai szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Levelet küldvén, jelentetted, hogy a lippai szandsákban 8012 ákcse jövedelmű timár birtokosa, eme császári fermánom előmutatója, Sehszuvár, hasznavehető ember s a mostanában lefolyt erdélyi hadjáratban és a várak elfoglalásánál szolgálatban volt, ez okból 1500 ákcse jövedelememelkedésre adtam rendeletet és megparancsolom, hogy az általa birt timárral és jövedelememelkedéssel együtt számítandó törvényszerű timárra nevezd ki őt. Kelt a 913. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 7-én. (1565. december 29.)

86.

1565. december 29.

I. Szulejmán szultán rendelete egy Koppán körüli portyázásban kitűnt timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Szinán koppáni bég levelet küldött, hogy az említett livába tartozó hitetlen bégek közül Magyar Bálint nevű hitetlen bég huszonöt lovasát nyelvet fogni küldötte, ámde ezek Bol (?) beglerbégjével, a hétezer ákcse timárra kinevezési rendeletet kapott Musztafával és hét társával találkoztak s ezek látván, hogy azok portyázók, három hitetlennek a fejét levágták, kilencet pedig elfogtak, csak hogy ő maga is három helyen megsebesült. Azzal a kérelemmel jelentette ezt, hogy kegyességet tanúsítsak; azért két ezer ákcse jövedelememelést rendelve el, megparancsolom, hogy nézz utána, hogy olyan jövedelmű timár legyen és kétezer

ákce többlettel összesen kilencezer ákcse jövedelmű timárra nevezd ki őt, ezért adatott ki e tezkere. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 7-én. (1565. december 29.)

87.

1566. január 6.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török hadbeli vitéz megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Pecsétes [deftert küldvén, tudattad, hogy az aladsa-hiszári szandsákban, Örküb járásban, 9600 ákcse jövedelmű timár tulajdonosa, Avaz-oglu Mahmud, mikor Erdély királyának, István királynak segítségére mentél, társad volt, ezért tehát ezer ákcse jövedelememelésre adtam rendeletet részére s megparancsolom, hogy ha előbb már ez emelkedés meg nem adatott, arra őt kinevezd. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 15-én. (1566. jan. 6.)

88.

1566. január 6.

I. Szulejmán szultán rendelete egv, az erdélyi háborúban kitűnt timárbirtokosnak János Zsigmond kérésére való megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Az erdélyi király levelet küldött s arra kért, hogy kegyes-ségemet tanusítsam az aladsa-hiszári szandsákban 4000 ákcse jövedelmű timár tulajdonosa, ez irat felmutatója, Musztafa iránt, aki az erdélyi háborúban szolgálatában állott s egy kiváló hitetlen fejét levágta, annak páncélját felöltötte; rendeletet adtam tehát, hogy kegyelmemből 3000 ákcse emelkedésben részesüljön s megparancsolom, hogy őt arra kinevezd. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 15-én. (1566. január 6.)

89.

1566. január 9.

1. Szulejmán szultán rendelete egy, János Zsigmondot szolgáló szolnoki szandsákbéli timárbirtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Bajrám-oglu Haszán jelentette, hogy a szolnoki szandsákban neki 15.000 ákcse jövedelmű timárja van és hogy Erdély királya, István király mellett szolgálatban áll, szandsákbégjével azonban erről nem egyezett meg s magas rendeletemet kérte arra nézve, hogy timárja le ne foglaltassék; parancsolom tehát, hogy amíg ő Erdély királya mellett szolgálatban van, timárjába senkit be ne helyeztetek s figyelmeztetésül ezt ily módon rendeld el. Kelt a 973. évi Redseb hó 20-án. (1566. január 9.)

90.

1566. január 15.

1. Szulejmán szultán rendelete Temesvár közelében rájáknak egy kenéz vezetése alatt való letelepítésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez és defterdárhoz.

Mostanában magas Portámra levelet küldvén tudattátok, hogy Temesvár közelében, a Barcsa* nevű vízen a beglerbég illetményeül bejegyzett Új-Pecs** és Görgi Milos nevű földbirtokok üresek és elpusztultak, mivel azonban közlekedési útvonal van ott, a rablók-nak és haramiáknak menedékhelyei és rejtekei azok s átmenő utasokat többnyire kár éri. Azt az előterjesztést tetted ezért, hogy ez irat felmutatója, Pól rája kenéz legyen s az említett földbirtokot művelés alá vegye s magára vállalja, hogy naponkint tíz emberrel azon helyeket őrizteti s mint az átjáró szorosokban szokás, fejenkinti száz pénz tiszta jövedelemből hatvan pénzt és négy négy kile árpát és búzát adván, egyéb adózás alól felmen-

* Berzava vagy talán a Karas.

** Talán a középkori két Pécz valamelyike. (V. ö. Csánki id. m. 2. 14.)

tessék, az utasokat azonban biztosságban és veszélytelenül átvezesse: az említett feltételek alatt tehát a nevezettet kenéznék megteszem és megparancsolom, hogy ő az említett földbirtokokat minden nap tíz emberrel őrizze s a jövő-menőket semmi kár ne érje s az átjáró szorosok szokása szerint fejenként száz pénz tiszta jövedelemből hatvan pénz és négy-négy kile árpa és búza megadásán kívül egyéb tartozásoktól felmentve legyen, de oly módon, hogy ha valakit vagyonában vagy életében kár érne, annak kárpótlás adassék, ehhez képest tehát kellőképp vigyázzatok és felügyeljetelek. Kelt 973. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 24-én. (1566. január 15.)

91.

1566. január 18.

I. Szulejmán szultán rendelete egy temesvári szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghhez.

Pecsétes deftert küldvén, tudattad, hogy ez irat felmutatója, mir-i ákhör Hamza-oglu Mehemed, aki a temesvári szandsákban, a fenlaki járásban 12192 ákcse jövedelmű timár tulajdonosa, mikor az erdélyi királynak, Istvánnak segítségével ott derék szolgálatban volt, ezért 1000 ákcse jövedelememelését rendelem számára s parancsolom, hogy nézz utána s ha az említett hadjárat alatt jövedelememelésben nem részesült, ez emelkedési összegre nevezd ki őt. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 27-én. (1566. január 18.)

92.

1566. január 19.

I. Szulejmán szultán rendelete egy temesvári szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghhez.

Pecsétes deftert küldvén jelentetted, hogy a temesvári szandsákban, a cserini* járásban 6300 ákcse timár birtokosa, Juszuf,

* Cserna, Czerina, Czerna?

mikor az erdélyi király segítségére mentél, veled volt s szolgálatot teljesített, ezért 1000 ákcse emelést rendeltem számára s megparancsolom, hogy a nála levő timár mellé még az 1000 ákcse emelkedést az üres timárbirtokokból neki megadd. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 28-án. (1566. január 19.)

93.

1566. január 19.

I. Szulejmán szultán rendelete egy temesvári vilájetbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Tudattad, hogy a temesvári vilájetben, a csákovai járásban 6500 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Haszán, mikor az erdélyi király segítségére mentél, társad volt s a hadjáratban jövedelem-emelkedéshez nem jutott, ezért 1000 ákcse emelést rendeltem számára s parancsolom, hogy a nála levő timár mellé az emelkedési összegig menő timárra nevezd ki őt s erről neki tezkeret adj. Kelt a 973. évi Dsemázi-ül ákhír hó 28-án. (1566. január 19.)

94.

1566. január 21.

I. Szulejmán szultán rendelete egy a temesvári beglerbég mellett vitézkedett timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Magas Portámra pecsétetes deftert küldvén jelentetted, hogy ez irat felmutatója, Ali-oglu Haszán, kinek az aladsa-hiszári szanásákban 6000 ákcse timárja van, mikor az erdélyi király segítségére mentél, veled volt s szolgálatot teljesített, ezért 1000 ákcse emelést rendeltem számára s parancsolom, hogy ha a hadjáratban emelkedésben nem részesült, a nála levő timár mellé 1000 ákcse emelkedésre nevezd ki őt s erről tezkerét adj neki. Kelt a 973. évi Redseb elején. (1566. január 21.)

95.

1566. február 1.

I. Szulejmán szultán rendelete egy Buda alatti portyázáskor kitűnt timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Hamza pécsi bég, ennekelőtte székesfejérvári bég levén, magas Portámra pecsétetes deffert küldött és bejelentette, hogy ez irat felmutatója, Mehemed, aki hatezer ákcse jövedelmű timárnak birtokosa, Buda vára tulsó oldalán a hitetlenekkel való háborúban vele volt és derekasan viselkedett, ezért 1000 ákcse jövedelememelkedést rendeltem el számára és parancsolom, hogy őt ez emelkedésre kinevezd s erről neki tekerét adj. Így tudjad. Kelt a 973. évi Redseb hó 12-én. (1566. február 1.)

96.

1566. február 11.

I. Szulejmán szultán rendelete egy, a szigetváriak portyázásakor kitűnt mohácsi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A mohácsi szandsákbég, Hamza pecsétetes deffert küldvén, bejelentette, hogy Bahrám, aki a mohácsi szandsákban, a pécsi járásban nyolcezer hatszázötven ákcse jövedelmű timár birtokosa, vele együtt volt, amikor Szigetvár nevű hadivárból a rablók főnöke, Balázs Diák nevű gonosztevő a jól őrzött tartományok ellen kártevési szándékkal támadott, ezért is kegyelmemet éreztetvén vele, ezerötszáz ákcse jövedelememelkedésre adtam rendeletet és parancsolom, hogy a törvény szerint az üresedésben levőre őt kinevezd. Kelt a 973. évi Redseb hó 22-én. (1566. febr. 11.)

A mohácsi szandsákban, a gerezgáli járásban 7600 ákcse jövedelmű timár tulajdonosa, Juszuif ezerötszáz ákcse emelkedés.*

* Apróbetűs feljegyzés a rendelet alatt. (Kardáson jegyzete.)

97.

1567. február 5.

II. Szelim szultán rendelete egy szendrői szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Haszán szolnoki bég pecsétetes deftert küldött a szemendrei szandsákban Omilds kerületben 9899 ákcse timárnak birtokosa, Mehemed végett, kiről Piri szatmári bég jelentette, hogy vitézül viselkedett. Kegyelemből tehát 1500 ákcse nagyobbítást rendelt számára és parancsolom, hogy a nála levő timárral együtt a rendelt nagyobbításnak megfelelő timárra őt kinevezd. Kelt a 974. évi Redseb hó 26-án. (1567. február 5.)

98.

1567. február 20.

II. Szelim szultán rendelete egy szolnoki lovas megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Haszán szolnoki bég levelet küldött s annak előtte magas portámra küldött pecsétetes defterjében a szolnoki lovasok közül való Haszán-oglu Ferhád oda-basiról, kinek nyolc ákcse zsoldja volt, tudatta, hogy az erdélyi háborúban s Adadvár* és Bánya** nevű várak ostrománál vitézül viselkedett és ezért 5333 ákcse harmadrész timárra kapott rendeletet. Az üresedésben levők közül harmadrész számítással tehát timárt rendelj számára és arra nevezd ki. 974. Sábán elején. (1567. február 20.)

99.

1567. február 20.

II. Szelim szultán rendelete egy ziámetbirtokosnak János Zsigmond kérésére való megjutalmazására.

Rendelet a budai beglerbéghez.

István erdélyi király peesétetes deftert küldött és jelentette, hogy a 7000 ákcse jövedelmű ziámet birtokosa, Dsáfer alajbég az

* Hadad. ** Nagybánya.

erdélyi hadjáratban vitézül viselkedett s ezért 3000 ákcse nagybításra adtam rendeletet, azért a nagybóttással együtt megfelelő összegű timárra őt kinevezd s erről a tekerét állítsd ki. 974. évi Sábán elején. (1567. február 20.)

100.

1567. szeptember 28.

*II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz: igéri, hogy Erdély is bele fog foglaltatni a Miksa királlyal kötendő békébe.**

Levél az erdélyi királyhoz.

Levelet küldvén, tudattad, hogy a határ ügyében küldött magas parancsomnak megfelelően Ferhád csaus mellé alkalmas embereket rendeltél s Budára küldötted őket, ámde mikor Temesvárhoz érkeztek, az egri kapitány embereket küldött oda, kik a te embereidet megölték, az említett csaut pedig elfogták. Korábban küldött leveledben pedig azt kérted, hogy ha a bécsi királlyal békekötés lenne, abba Erdélyország is belefoglaltassék. Az említett csaus ügyét a temesvári beglerbég is bejelentette már és ez ügyben a budai beglerbégnek sürgős magas parancs küldött. A királlyal izenetváltásokat tettünk s mihelyt követői megérkeznek, azonnal megparancsoljuk, hogy a felek részéről egymás ellen zaklatás ne történjék, akik pedig ilyen dolgot tesznek, azok megfenyítettessenek és az általuk okozott kár helyreépíttassék. A csaus szabadonbocsáttatására rendeletet adtam ki, szintűgy parancsot adtam arra is, hogy embereid meggyilkoltatása által okozott kár helyreépíttassék és a gonosztevők büntetésüket vegyék. A csaus szabadon bocsáttatása után, ha békekötés lesz, Erdélyország is majd belefoglaltatik, mivel Erdélyország is egyéb országaim módjára és rájái is egyéb rájáim módjára adófizetőim és mostanában is a harc Erdélyországért van. Elrendelem, hogy te is ehhez tartsd magadat és az ország megőrzése és oltalmazása ügyében semmit el ne mulasztasz.

A 975. évi Rebi-ül-evvel hó 25-én. (1567. szeptember 28.)

* Így is történt az 1568. febr. 17-én megkötött békében.

101.

1567. november 3.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz, a Temesvár felé való határ kiigazítása dolgában.

Magas levél az erdélyi királyhoz.

A temesvári timárbirtokok jelenlegi defterdárja, Mohárrem — legyen tartós az állása — a vilájet összeírásában defterjét a járásba küldötte, mivel annakelőtte az összeíró Khálil bég tizen-nyolc falut Almás kerületéhez és öt falut Ilie és Infil kerületéhez írt s így a régi defterbe beleírva voltak. Az új defter összeírása végett ajánlotta nekik az eljövételt, de a ti részetekekről az almási kapitány engedélyt nem adott és a gyulai szandsáksághoz tartozó s a régi defter szerint a szandsákbégnek tulajdonánál föl-vett Meszárfát és Guleszer nevű városok is tudatták, hogy Varat* kapitánya nem küldötte el őket. Szükséges tehát, hogy boldogságos Portám iránt tartozó őszinteség és ragaszkodás követelménye szerint az említett falvak és városok lakóit elküldjétek, hogy eljövén az új defterbe bejegyeztessenek. Mikor régebben a vilájet összeíratott, azok a helyek mint német kézben levők irattak össze; azon lajstrom szerint jelenleg azon helyek rájái a régi defter értelmében jönnek el, az őket megakadályozókat tehát büntesd meg. Mivel pedig a meghívás végett küldött embereket az említett kapitányok harcolva, részint megölték, részint megsebesítették, ez okból a gonosz embereket megbüntetvén, azt bejelen-td; többé pedig senkinek ily gonoszság elkövetésére lehető-sége ne legyen.

A 975. évi Dsemázi-ül-evvel hó 11-én. (1567. november 3.)

102.

1568. március 14.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz, ennek az Erdélyben jövő-menő törökök ellen való panaszaik dolgában.

Erdély királyához Isztfán királyhoz császári levél.

Emberedet fényes Portámra küldvén, tudattad, hogy a beg-lerbégek- és szandsákbégeknek némely dolog végett Erdélyor-

* Nagyvárad.

szágba küldött egyik-másik embere, továbbá a jövő-menő muszulmánok is az említett tartományban többféle gonoszságot követtek el s kérde, hogy ezeknek megbüntetésére nézve miféle magas parancsolat van? Ámde részletesen nem értesítettél róla, hogy kik voltak a gonoszságok elkövetői és miféle gonoszságokat követtek el, azért tehát szükséges, hogy megírd és tudasd, kik voltak a vétkesek s miben állt a gonoszságuk. Ez ügyben akkor majd kibocsátom magas parancsomat s aszerint kell majd eljárni.

A 975. évi Ramazán hó 15-én. (1568. március 14.)

103.

1568. március 14.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz : értesíti a Miksa királlyal kötött békének az erdélyi határra vonatkozó pontjairól.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

Égig érő Portánk nagyhírű uralkodóknak menedékhelye és nagyhatalmú szultánoknak oltalmazója. — A bécsi király alkalmas és tekintélyes követeket küldvén, évről-évre harmincezer tiszta vert arany adónak megküldését ígérve, császári békeszerződés-levelünk megadását kérte. Némely feltételek alatt tehát császári szerződés-levelünk kiadatott és pedig, hogy Erdély vilájetjébe ezentúl be nem lép és be nem avatkozik és Bána,* Erdőd és Csehvár nevű várakat ki nem javíttatja s szerződésbe vétetett, hogy a határokon egyik fél részéről se építtessék új vár és palánka. Mostanában az erdélyi határokon egy-két palánka épült, miként ez jól őrzött birodalmam rájái közül való ember panasztételéből tudomásomra jutott. Szükséges, hogy magas Portám szolgálai és hűséges hívei kívánalmának megfelelően ezentúl a szerződés ellenére palánka ne épüljön s ha Bebek-oglu palánkát épített vagy ha az építés most szándékoltnék, a szerződéssel ellenkező építéshez magas beleegyezésemet semmikép meg nem adom. Ez okból tehát az építés abban hagyassék, ha pedig már fölépült volna, azt leromboltasd és császári szerződés-levellemmel ellenkező intézkedéstől tartózkodjál. Most pedig, midőn a béke-

* Bánya vagyis Nagy-Bánya. (Karácson jegyzete.)

kötés megvan, leveledet és emberedet magas Portámra küldvén, a határ ügyét tudakoltad. Minden, amit mondtál, világot átfogó padisáhi tudomásomra van. Erdély vilájetje padisáhi hatalmam által foglaltatott el és jól őrzött országaim közé számítom azt. Erdély vilájetjének megőrzése és oltalmazása, az alattvalók békéjének és nyugalmanak ügye szükséges, hogy minden módon fejedelmi gondoskodásom tárgya legyen; ezért leveled és embered megérkezése előtt a bécsi királlyal részletesen megkötött magas szerződés-levelünkbe a szükségesnek és fontosnak látszó feltételek mind befoglaltattak és elszámoltattak s egy példánya nektek is elküldetett. Ennek követelménye szerint cselekedjél. A határ ügyében boldogságos udvaromnál őrzött és annakelőtte Khalil bég által megírt defternek egy példánya is defterkhánemből hiteles másolatával kiadatván, fényes Portám csausai közül való Ali csaus által — növekedjék méltósága — megpecsételve ez hozzád küldetett. Világosan érthető fermánom ennek megfelelően adatott ki, hogy a határ ügyében ez a defter legyen irányadó és a defterben megjelölt falvakat senki ne zavarja és ne zaklassa. Magas parancsom teljesítésére minden jó igyekezetetd ráfordítsd. Kellőképp megparancsoltatott az is, hogy a defterbe nem foglalt Budsákba se lépjen be senki. A parancs ellen cselekvőkről értesítetek, hogy méltó büntetésüket elvegyék. Magas parancsommal és császári szerződés-levelemmel ellenkező semmiféle intézkedésbe bele nem egyezem. Ennek megfelelően igyekezzél mindenben eljárni.

A 975. évi Ramazán hó 15-én. (1568. március 14.)

104.

1568. március 28.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz: az oláh vajda konstantinápolyi útja idejére rábízza egész Oláhország rendbentartását.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

Az oláh vajda mostanában az adóval boldogságos udvaromhoz jönni szándékozik s ezt királyi helyeslésem kíséri és ez ügyben magas parancs küldetett neki, melyben meghagytam, hogy míg jön-megy, helyére alkalmas embert állítson. Az oláh tartomány megőrzése fontos és szükséges dolog s mivel e tar-

tománynak egyik oldala a te tartományoddal határos, azért kell, hogy arról az oldalról titkon és nyilvánosan az oláh tartományig menve nagyon ébren vigyázz és amíg az említett oláh vajda boldogságos udvarunkhoz jön és megy, hatalmas Portánk iránt régóta meglevő őszinte hűséged és rendkívüli ragaszkodásod követelménye szerint arra az oldalra tekints, nehogy gondatlanság folytán az említett tartománynak és a rájáknak az ellenség és más, kárt és bajt okozzon. Ez ügyre szorgos igyekezetet fordítsd.

A 975. évi Ramazán hó 29-én. (1568. március 28.)

105.

1568. április 12.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz: értesíti a temesvári beglerbégségben történt változásról, s igéri a határ kiigazítását.

Rendelet Isztfán erdélyi királyhoz.

Boldogságos udvaromhoz levelet küldvén, a temesvári beglerbég, Haszán dolgait és a határok ügyét tudattad s minden, ami arra vonatkozólag mondatott, a világ menedékhelyéül szolgáló trónom zsámolyához részletesen előterjesztetett és magas tudomásom van róla. Az említett tehát a beglerbégségtől fölmentetvén, a temesvári beglerbégség a dicső emirek emirjének, Dsáfer kaffai bégnek — legyen tartós a szerencséje — adatott, a határ ügyére nézve pedig magas Portám csausai közül való Ali csaus által — növekedjék a méltósága — külön defter küldetett. Örökkétartó Portám iránt tanusított hűséges szolgálatod, őszinte és rendkívüli odaadásod követelményének megfelelően az említett beglerbéggel — legyen tartós a szerencséje — szép egyetértésben és egyezségben légy és császári birodalmamat érintő ügyekben helyes és alkalmasnak látszó módon járjatok el. A megküldött defterben pedig a jól őrzött országaimhoz tartozó s Khalil bég defterében följegyzett falvak és az erdélyi vilájet alá tartozó falvak tisztán elkülönítve és részletesen elmondva vannak. Az említett defter követelménye szerint cselekedjél és teljes igyekezetet fordítsd rá, hogy senki azzal ellenkező beavatkozást és vitatkozást ne tegyen.

A 975. évi Sevvál hó 14-én. (1568. április 12.)

106.

1568. június 19.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz: két Erdélybe szökött török szolga és a velük vitt lovak visszaadásáról.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

A jelenlegi rumiliai ketkhuda, Haszán — növekedjék méltósága — boldogságos udvaromhoz egy embert küldött és tudatta, hogy mialatt ő Gyula vára ostrománál volt, egy patkoló kovács magyar cselédje és egy fekete arab cselédje egy pár paripáját elvitték és tényleg hozzátok, a ti szolgálatotokba álltak. Szükséges tehát, hogy örökké tartó Portánk iránt tanusított régi szolgálatod és őszinte hűséged folyományakép, mihelyt az említettnek embere elmenvén, hozzád érkezik, az említettnek cselédjeit és paripáit, ami módon csak lehetséges, félretéve minden hanyagságot, előállítsad és az ő embereinek való átadásban buzgó igyekezetet tanusítván, embereinek átadjad és erről égisgerő Portánkhöz tudósítást küldj.

A 975. évi Zil-hiddse hó 23-án. (1568. június 19.)

107.

1568. június 26.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz, ennek a magyar király és Ali gvulai bég ellen tett panaszairól.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

A világ menedékhelyétül szolgáló magas Portámhoz levelet küldvén, tudattad, hogy a bécsi király Pozsonyban* sokaságot tart együtt és leveleket küldözött szét, mondván: «Az Erdély közelében levő biharmegyei lakosok ellen sokan jöjjetek, mert ha nem jöttök, elbánok veletek», s így megfélemlítette őket; az erdélyi vilájethoz tartozó falvaktól pedig adót követelt és zaklatta őket; továbbá, hogy a gyulai bég Ali — legyen tartós a méltósága — a Váradhoz tartozó Kharba nevű faluból néhány

* A kéziratban: پوزند (Pozend), ami nem lehet más, mint Pozsony. (Kardacson jegyzete.)

foglyot vitt el s szabadon bocsáttatásuk ügyében kérted őt. Minden, amit ezekről mondtál, magas trónom zsámolyához terjesztetvén, magas tudomásom van róla. A bécsi királyhoz küldött császári levelünkben ezen ügyeket s mindama helyeket megemlítettük és megizentem neki, hogy az Erdélyországhoz tartozó helyek és várak ügyeibe ne avatkozzék, azonkívül ezen ügyek végett a budai beglerbégnek is magas parancsot küldtem. Ali-nak, a gyulai bégnek is — legyen tartós a méltósága — a foglyok ügyében részletes magas parancsot íratam, hogy írásban tudassa velem, mi volt tetteinek az oka. Szükséges, hogy mihelyt e császári levelünk megérkezik, az említett budai beglerbéggel tanácskozzál és az említett is sereget szerelvén föl, tudakolja meg, mi okból követeltek adót az Erdély alá tartozó falvakból? S miután ez kitudódott, értesítse róla a bécsi királyt, hogy ez a szerződés ellen cselekvőket büntesse meg. Ha pedig azok a szerződés ellenére nem tettek semmit, ti se tegyetek semmit a szerződés ellenére, akik pedig valamit tesznek, azokat büntesétek meg. Az értesítés után, amit majd parancsolok, azt tegyék meg s ezentúl a vilájet határának állapotát megírd és boldogságos Portámat tudósítsd.

A 975. évi Zil-hiddse 30-án. (1568. június 26.)

108.

1568. július 13.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz, a határrendezésnél szükségessé vált erődítménylerombolások tárgyában.

Császári levél Isztfán erdélyi királyhoz.

Boldogságos udvaromhoz és az igazság menedékhelyeül szolgáló trónomhoz levelet küldvén, tudattad, hogy midőn a már korábban megírt vilájet-defter és magas parancs fényes Portám csasuai közül való Ali által — növekedjék a méltósága — elküldetett, a defterben megírt falvak felől más oldalról már rendelkezés történt. A határszéli bégeknek megparancsoltatott, hogy a defterbe be nem foglalt falvakba be ne menjenek, de viszont Jenő* nevű palánkára nézve is, mely utóbb épült, megparancsol-

* Az okmány másolatában ez a név hibásan így van: مايو (Jajo), alább pedig انو (Jano); s mivel ilyen nevű hely nem volt, azért valószí-

tatott, hogy leromboltassék. Azt mondjátok: «A magas parancsnak határozottan engedelmeskedünk ugyan, csak hogy az említett palánka nem új, hanem Bebek-oglu kezéből elvett régi palánka s midőn lerombolása megparancsoltatott, az ország szegényei a rablóktól, haramiáktól való félelmükben kijavították és senkinek kárára, ártalmára nem lesz az.» Ámde az említett Jenővel együtt Zaka* nevű falu a defterbe bevezettetvén, a császári khászhoz csatoltatott, szükséges tehát, hogy az előbb küldött magas parancs következtében a nevezett Jenő palánkát lerombolván s az említett Zaka is leromboltatván, a küldött defterben foglalt falvakba és helyekre a másik részről senki be ne avatkozzék s a palánka ki ne javíttassék. Magas parancsokkal ellenkező dolgot senki ne tétessen és hatalmas fermánomnak megfelelően az említett palánkák lerombolását megírd és tudasd.

A 976. évi Moharrem 23-án (1568. július 13.)

109.

1568. augusztus 11.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz: megparancsolja a Miksával kötött béke megtartását és hogy az elégedetlen magyar urakkal csak titokban érintkezzék.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

Boldogságos Portánk a nagy szultánok menedékhelye és a híres uralkodók oltalmazója. — Megérkezett a leveled, melyben tudatod, hogy néhány sólymot küldöttél nekünk és hogy az összes magyar bégek téged megválasztván, titkon leveleket küldöttek hozzád, melyekben azt mondták: «Ha országunkban és várainkban békében és nyugalomban lakhatunk, miként annakelőtte és birtokaink kezeinkben maradnak, valamennyien meghódolva és engedelmeskedve adófizetők leszünk.» Ez ügyben minden, ami csak mondatott, részletesen magas trónunk zsámolya elé terjesztetett és világot átfogó magas tudomásunk lett róla. Mivel azonban a bécsi király égisz érő Portánkkal való békesség-

nűen Jenő várát kell alatta érteni, mely ez időben a hódoltság felől végvár volt. *(Karácson jegyzete.)*

* Ez a helynév is kétféleképp fordul elő az okmány másolatában: قد, és alább آق; alakban. Ez utóbi írást tartom helyesnek. *(Karácson jegyzete.)* Talán Szaka a belényesi járásban, Biharmegyében.

és egyezsége nézve ezt megelőzőleg már kérelmét kifejezte, ezért királyi jóindulatunkhoz intézett kérelmed jól fogadtatott ugyan, de részletes császári szerződés-levelünk már helybenhagyatott. Amíg tehát a szerződéssel ellenkező intézkedés kibocsátásához magas beleegyezésünk nincs meg, addig a szerződés megszegése semmikép meg nem engedhető. Szükséges azonban, hogy amíg az megérkezik, addig alkalmasnak látszó módon az említett magyar bégekkel alattomban jóviszonyban legyetek, kedveskedő szókat adjatok nekik, hogy titokban veletek szép egyezséget és szövetséget tegyenek s egy szív és egy lélek levén, figyeljétek meg, hogy amint a bécsi király a szerződéssel ellenkező intézkedést tesz és részéről a szerződésszegés megtörténik, abban az időben a szükség szerint úgy járjatok el, amint alkalmas lesz. Ehez képest küldj az említettekhez titokban tudósítást és szép módjával kedvező szókat adj nekik.

A 976. évi Szafar hó 17-én. (1568. augusztus 11.)

110.

1568. szept. 24.

II. Szelim szultán rendelete a szigetvári belső várfal, mecset és palánka kiigazítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Musztafa pasa budai beglerbéghez.

Szigetvár belső vára falainak, a mecset kiépítendő helyeinek és a külső palánka falainak kijavítása végett a szükséges deszkákat már mostantól kezdve készíttessd össze, mert rendeletet adtam, hogy a tavasszal a kijavítás megtörténjék. Parancsolom tehát, hogy eme magas rendeletem megérkezésekor a szigetvári belső vár falai, a mecset kiigazítandó helyei és a külső palánka falainak javításra szoruló helyei végett amennyi deszka csak szükséges, azokat ahonnan csak lehet összeszereztessd, előkészíttessd már mostantól kezdve s insallah! a tavasszal a javítási munkákat elvégeztessd. Oly módon tedd meg a készüléteket, hogy a munka könnyen elvégződjen s költségvesztegetést és hadifoglyok halálát ne okozd. Így nézz utána. Kelt a 976. évi Rebi-ül-ákhir 2-án. (1568. szept. 24.)

111.

1568. október 18.

II. Szelim szultán rendelete a főnlaki híd kijavítása ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez és temesvári kadihoz.

Bodruk* nevű falu lakosai magas Portámra embert küldöttek, ki így szólt: «Az említett falunk a temesvári járásba** tartozik s midőn a Fenlak várában levő híd javítása és kitartozása végett az új khákáni defterben a kijavító kirendeltetett, a kijavítási munkálatok végzésénél a mi szolgálatunkban hiány nem volt, mégis a rendelet ellenére minket a beglerbég, szandsákbég és mások zaklatnak s tőlünk vaját, fát követelnek.» Parancsolom tehát, hogy magas rendeletem megérkezésekor a magas Portám részéről náluk levő vilájet defter példányát nézzétek és vizsgáljátok meg s ha az említettek a vilájet defterje értelmében a hídjavítási munkálatoknál szolgálatukat megteszik s szolgálatukban hiányuk és mulasztásuk nincs és ez esetben a hídjavítás fejében más kötelezettségtől csakugyan felmentetni szoktak, a vilájet defterje értelmében fölmentessenek s a beglerbég, szandsákbég és mások semmikép ne zaklassák őket s a vilájet defterje ellenére semmit tőlük ne követeljetez és megtekintés után ezt a magas rendeletemet kezeikben hagyjátok. Így tudjátok. Kelt a 976. évi Rebi-ül-ákhir hó 26-án. (1568. október 18.)

112.

1568. október 29.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz: készüljön arra az esetre, ha a császáriak nem tartanák meg a békét, de maga tartsa meg; értesíti a nagybányai és csehi határ kiigazítását, illető újabb intézkedéseiről.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

Boldogságos magas udvaromhoz levelet küldvén, arról értesítettél, hogy embereid a bécsi király futárjával találkoztak s a

* Lehet, hogy a középkori Borzlyuk, Bozlyuk elferdítése, amely a szintén itt említett Főnlakhoz hasonlóan Temesmegyének aradmegyei határán feküdt. (V. ö. Csánki id. m. 2., 16. l.)

** A török szövegben: kaza. (Karácson jegyzete.)

nála levő leveleket elvették tőle, melyeket fényes Portámra küldesz s hogy ő (a bécsi király) katonaság felszerelésével foglalkozik, ágyúk és hadiszerek után lát s azt a véleményt kelti, hogy Szigetvár ellen megy, hídépítéshez deszkákat rendel s váraiba embereket és fegyvereket helyez.

Mindaz, ami leveledben mondatott, a világ menedékhelyéül szolgáló trónom zsámolyához részletesen előterjesztetett s világot átfogó tudomásom van róla. Mivel tehát az ellenség nyugton nem marad, készülteit abban nem hagyja, szükséges, hogy mihelyt császári levelünk megérkezik, ti is félretéve a hanyagságot, szorgosan őrködjetek, a várakat lövőszerek nélkül ne hagyjátok s mind a szükséges lövőszereket, mind pedig elegendő mennyiségű élelmiszereket beszerezvén, hanyagságban és gondatlanságban ne legyetek. A bécsi királyhoz küldött császári szerződéslevelemben megírtam, hogy előbbi császári fermánomnak és khágáni defteremnek követelménye szerint a határ megjelöltesék s hódító hatalmammal elfoglalt, azután pedig lerombolt közbeeső várak, ha úgy amint vannak, visszavétetnek, egyik fél se kezdjen azok kijavításához és kitatarozásához s a békesség idején, akinek majd a birtokában lesznek, az ki ne javíttassa. Ti is császári szerződéslevelem követelménye szerint cselekedjetek.

Ha pedig a szerződés ellenére országodba, tartományodba a másik fél részéről behatolnának, vagy az üresen maradt várakba embert és fegyvereket kezdenének küldeni, azt a valóság szerint írd meg és értesíts róla. Császári szerződéslevelem végrehajtásában minden iparkodásodat fejtsd ki. Mivel pedig Bana és Csehvár várak ügyében közted és a bécsi király között viszálykodás van, a budai beglerbégnek magas parancsomat küldöttem, hogy a ti részetekről és a bécsi király részéről megbízott embereket maga mellé vevén, az említett várakat vizsgálja meg és a béke idején majd bármelyiteknek hatalmába kerülnek, annak a félnek parancsolja meg, hogy császári szerződéslevelem követelménye szerint azokat üresen és elpusztultan hagyja és semmiképp ki ne javíttassa, se ki ne tataroztassa. A budai beglerbég ez ügyben majd tudósítást küld* s amikor kívánja, az említett ügy végett megbízott embereteket kijelöljétek és elküldjétek, hogy az említett várak helyzete megvizsgáltassék s amelyik félnek hatalmában

* A budai beglerbéghez ez ügyben küldött szultáni rendeletet részben szó szerinti fordításban közölte Bethlen Farkas: Historia, szebeni kiadás, 2., 177. l.

lesznek a béke idején, császári szerződéslevelem követelménye szerint azon félnek meghagyassék, hogy a szerződéslevél ellenére ki ne javíttassa, hanem üresen álljanak. Császári szerződéslevelemmel ellenkező semmiféle cselekedetbe magas beleegyezésemet nem adom. Ehez tartsd magadat s nagy gondot fordíts rá, hogy a békével ellenkező dolog ne történjék.

A 976. évi Dsemázi-ül-evvel hó 7-én. (1568. október 29.)

113.

1568. november 17.

II. Szelim szultán levele János Zsigmondhoz, két, Váradon elfogott gyulai mesterembernek szabadonbocsátása ügyében.

Császári levél az erdélyi királyhoz.

A jelenlegi gyulai szandsákbég, Ali — növekedjék méltósága — boldogságos udvaromhoz levelét küldvén, tudatta, hogy Gyula városában lakó Farkas és Pál nevű testvérek, kik Gyula vára elfoglalása után a külvárosban laktak s mesterséggel és üzlettel foglalkoztak, az Erdélyhez tartozó Várad várában némely örökösödési ügyük levén, a pörös kereset végett Váradra mentek s ott a kapitány, Kálmán Karsenonder (?) azt mondá nekik: «Gyula vára elvételének ti voltatok az okai» s őket ártatlanul bebörtönöztette és már közel egy éve, különféle kínzásokkal fogva tartja. Az említett kapitánynak már levél és izenet küldetett, de azt semmibe sem vette s nem bocsátotta őket szabadon. Szükséges tehát, hogy boldogságos udvarom iránt tartozó őszinte igazságod és hajlandóságod követelménye szerint szorgos igyekezettel rajta légy, miszerint a nevezett kapitányod az említett testvéreket a börtönből kibocsátassa s őket békében és bántódás nélkül lakóhelyükre küldje.

A 976. évi Dsemázi-ül-evvel hó 27-én. (1568. november 17.)

114.

[1571 második fele.]*

Szokoli Mohammed nagyvezir Miksa királyhoz: értesíti a béke fentartása érdekében tett intézkedésekről, s panaszt emel Thúry György támadásai miatt.

Fogalmazvány, Topkapu Szeráj levéltára.

Mohammed pasa nagyvezir levele a bécsi királyhoz.

Ide küldött magas levele megérkezett s ebben tudatta, hogy a béke megerősítése legfőbb óhajtása és kívánsága s hogy ide küldendő ajándékait is legközelebb elküldi, továbbá, hogy a határszéli bégek és agák a béke ellenére tartományába mentek és azt megtámadták, ennél fogva azoknak császári tilalommal való megfélemezésére a barátság és jó viszony követelményei szerint járjunk el. Tisztelt királyi felséged előtt tudva legyen tehát, hogy a magas Porta iránt való barátságát felséges, dicsőséges padisáhunknak a szép egyetértés és jó viszony céljából bejelentem s hogy köztük a béke és barátság fennállása gondoskodásomnak tárgya. Szintugy komolyan törekszünk arra, hogy elbánjunk azokkal, kik dicsőséges Felségednek felséges, hatalmas padisáhunk magas Portájával való barátságát megbontani szándékoznak. Miként azelőtt a régebbi temesvári beglerbég pasa, mikor boszniai bég volt, a barátsággal ellenkező dolgot cselekedett s ezért a boszniai vilájet bégségéből letéttetett. Ez a Haszán pasa miután egy ideig letéve volt, a tatár khán fiával barátkozott s folyton a tatár khánnak és fiának jóságát érezte, mivel pedig ők felséges padisáhunknak régi szolgái és rájái voltak, azok kedvéért Szemendre szandsákját kapta meg. A temesvári beglerbégséget ismételten is újra kérte a maga számára s azt a kegyelmet kérték, hogy huszezer tatárral néhány mirzát adjunk melléje, hogy Szegeden és azon a környéken együtt állomásozzanak. Ámde mivel Boszniában csak öt-tízezer ember fölött rendelkezett s mégis a békével ellenkező dolgot merészelt, ha ennyi kegyetlen tatárral rendelkezik, akkor épen nem lesz megfélemezhető s a békével ellenkező dolgot tesz, azért e kedvezmény nem adatott meg neki. Mindez csupán a barátság és a köztünk levő jó viszony fenntartása végett történt. Insallah! amíg én életben

* Thúry Györgynek a szövegben említett halála 1571. husvét táján történt.

leszek, Felséged barátságának és a békének megőrzésére s az oly kegyetlen és Allah szolgálói iránt kiméletleneknek megbüntetésére s a határszéli bégeknek, ha a békével ellenkező dolgot cselekesznek, szigorú megfégkezésére Felséged kívánsága szerint figyelmem és gondom lesz. Ámde királyi Felségedtől én is reményelem, hogy azon oldalt is ilyen módon rendben tartja és az egyenetlenségre okot szolgáltatató s nagy zavar keltésére és nehány rájának megnyomorítására alkalmat nyújtó egyéneket megfégkezi. A magas Portán levő követe a birodalomra vonatkozó némely ügyeket előterjesztett és bejelentett s mindaz, amit jelentett, részletesen előterjesztetett a világot átfogó khoszrevi magas trón elé, de a magas beleegyezés nem adatott meg azon ügyre nézve, hogy azok közül, akiket országára a kár okozásban rajtakaptak, egykét egyén a Portára hivassék s azok, valamint a végeken levők megbüntetve legyenek, hogy így a többiekre nézve példa gyanánt és figyelmeztetésül szolgáljanak. Különösen pedig az mondatott, hogy Szigetvár, Pécs és Koppán szandsákok bégjei seregesen Tury György ellen mentek. Ámde ez a dolog nem úgy van, amint királyi Felségednek előterjesztették. Ez a Tury György nem maradt nyugton, hanem az egész világ tudja, hogy mindig gonoszságban járt és szokása volt valamelyik úton lesbe állva, minden szandsákbéget, ki azon vidékre ment, megtámadni. Mikor mostanában a szigetvári bég változott és oda utazott, az említett Tury György gonoszat forralt ellene. Az említett bég csak a gonoszság elhárítása végett cselekedett, ő pedig szokása szerint a béget megtámadta, ezért jött fejére a baj. Erről az oldalról a bégek nem mentek oda és a tulsó oldal határain belül nem voltak, ez olyan világos, mint a nap. Királyi Felségednek, kik ilyeneket jelentenek, nem mondanak igazat és csak a két fél között az egyenetlenséget kezdeményezik. Isten mentsen! hogy ezeknek szava meghallgatást és jóváhagyást nyerjen. Ezután ami kívánsága csak van, a barátságra vonatkozó szolgálatban a gondoskodást kétségtelenül el nem mulasztom s ennek megfelelően királyi Felséged se mulassza el tudatni, ami ügy csak előfordul. A végek ügyében néhányszor már magas rendeletek küldettek, hogy senki ellen ne támadjanak. A végek ügye a két fél barátságához méltó módon megbeszéltetett és előterjesztés után e célból most újra császári parancs küldetett s a bégeknek és beglerbégeknek megparancsoltatott, hogy a béke ellenére semmit ne tegyenek. Így legyen magas tudomásodra. A 980. évben... (1571. vagy 1572. első fele.)

II. Szelim szultán levele az erdélyi urakhoz, melyben Báthory Istvánra bizza Erdélyországot.

Az erdélyi bégekhez küldött császári ahdnáme.

Mihelyest császári címeres levelem megérkezik, tudjátok meg, hogy én, aki a szultánok szultánja, a khágánok ura, a föld királyai számára koronák osztogatója, a Fehér-tengernek, Fekete-tengernek, Rumilia-, Anatólia-, Erzerum-, Diarbekir-, Kürdisztán-Egyiptom-, Háleb-, Bagdád- és Áden vilájeteknek, Kipcsák mezejének, Mezopotámiának, Van- és Gürdisztán vilájeteknek, Ciprus szigetének s győzelmes kardommal meghódított más országoknak és vilájeteknek a felséges Isten kegyelméből és a két világ dicsőségének, urunknak, prófétáknak — Allah áldja és üdvözlje őt — csodálatos bőségű áldásával padisáhja, Szulejmán szultánnak fia Szelim szultán khán vagyok, boldogságos trónomhoz és szerencsés magas Portámhoz, mely a világ szultánjainak és a századok királyainak menedékhelye, — Erdély vajdája Báthory István és más bégek embereik által leveleket küldöttek s arra kértek, hogy a régóta Erdélyhez tartozó megyék, városok s egyéb várak és vidékek semmi oldalról meg ne támadtassanak s az említett országot ugyanazon módon birhassa, miként az előbbeni király, az elhunyt István* király birta, ha pedig a vajdaság megüresedik s gyermekei, testvérei s egyéb rokonai közül a vajdaságra érdemes és méltó egyén találkozik, akit az említett ország főurai és egyéb előkelői elfogadnak s aki Magas Portám iránt odaadó őszinteséggel és teljes engedelmességgel viseltetik, az esetben a vajdaság azé legyen és számára császári ahdnámém azon módon adassék meg, miként István királynak adatott. Mivel Erdélyországot világhódító kardunkkal és győzelmes fegyvereinkkel régóta elfoglaltuk s az jól őrzött országaink egyike lett s rájái és népei adófizetőinkké váltak, császári akaratom volt, hogy mindenkor békében és biztonságban legyen s lakószai nyugalomban és békében éljenek s mivel István király boldogságos Portám iránt őszinte ragaszkodást tanúsított, ahdnámém számára kiadatott s az ország az ellenséges támadástól védve volt és rájái oltalmam árnyékában nyugalomban éltek. Jelenleg is az említett ország

* István király = János Zsigmond, kit a törökök mindig István néven neveztek. (Karácson jegyzete.)

vajdája és bégjei boldogságos trónom és igazságos Portám iránt őszinteséggel és állhatatos engedelmisséggel viseltetnek, az országot a lázadástól megőrzik, a rájáknak gondját viselik, ezért kiadtam eme császári ahdnámémat és megparancsoltam, hogy a temesvári vilájet és a hozzátartozó országrész emirjei közül Halil bég által régebben készített defterben található városok és megyék, melyek a budai és temesvári vilájetek kiegészítő részei, a vilájet összeíráskor az új defterbe is belefoglaltassanak és Erdélyre való tekintetből a defterbe foglalt és beleírt városok és megyék ne háborgattassanak, a többieket pedig Erdélyország vajdája, Báthory István vajda úgy birtokolja, miként azokat az előbbi király birta, ő utána pedig fiai, testvérei és rokonai közül, aki a vajdaságra alkalmas lesz s az említett ország bégjei és egyéb előkelői elfogadják s boldogságos Portám iránt állandóan őszinte és engedelmes lesz, a vajdaság ügyei arra bizassanak, ő pedig a rájákat igazságosan kormányozza, az országot és a várakat az ellenségtől kellőképp megoltalmazza és őrizze s ha valamely oldalról ellenség jön és segítségre lesz szüksége, azon határszéleken levő beglerbégjeim és bégjeim mihelyt híret veszik, akár személyesen mennek, akár csupán katonaságot küldenek, de bármiként lesz is, az említett országtól a gonoszok kártételének eltávolításában egy percet se mulasszanak el, az említett ország vajdája és bégjei pedig a segítségül érkező győzelmes hadsereg élmezőnyéről és minden szükséges kellékekkel való ellátásáról semmit el nem hanyagolva gondoskodjanak, hogy segítséget ne lássanak. S amíg boldogságos Portám iránt az említett módon őszinte és állhatatos szolgálatban maradnak, addig beglerbégjeim és győzelmes hadi népeim közül senki őket és országukat ne háborgassa.

116.

1572.

II. Szelim szultán Miksa királyhoz a moldvai vajdaságból letett és Szatmárba menekült Bogdán kiadatása ügyében.

Topkapu Szeráj irattára.

Császári levél a bécsi királyhoz.

Magas Portámra és hatalmas udvaromhoz jelentették, hogy Bogdán moldvai vajda* magas parancsom és legfelsőbb fermánom

* Alexander fia, 1568—71. uralkodott.

ellenére némely vétke cselekedeteiben és helytelen viseletében megmaradt és ismételt parancsaimnak sem engedelmeskedett, a kormányzása alatt levő rájuk fölött különféleképp zsarnokoskodott, azonkívül a vilájet ügyeiben és a tartomány szolgálatában álló régi családok embereit a szolgálatból elbocsátotta és kívülről hozatott embereket és azokat alkalmazta, ami által az országban ősi időktől fogva szolgálatban állókat megszégyenítette, sőt némelyeket közülök meg is öletett. A meggyilkoltak hozzátartozói és rokonai az igazság székhelyére, magas Portámra jöttek és panaszt tettek, ennek folytán engedelmisséget kívánó magas rendeletem elküldtettem, hogy a vilájet lakosságán zsarnokoskodását hagyja abba, ámde nem engedelmeskedett, hanem mivel gonosz természetű hajlamaiban a jóságnak már nyoma sem maradt, s gonoszsága napról-napra nagyobbodott, azért néhány nap múlva a vajdaságból letétetett és a vajdaság szintén vajdafiuk közül való és magas Portánkhoz ragaszkodó Jován vajdának adományoztatott és sáhi kegyelmes természetünk és padisáhi szokásunk szerint, miként elődei oltalomban részesültek, az említettnek oltalmazását is elhatároztuk. Az előbb említett gonosznak pedig csak gonoszságra levén szándéka, mivel «a gonosz félénk is», nem merészelt magas Portánkra jönni. Lengyelország királya az említett vétke cselekedeteinek a megbocsátás tollával való keresztülhuzását kérelmezte s a nevezett királlyal régebben kötött szerződésünk folytán ezen kérése is kedvezően fogadtatott s erre vonatkozó magas levelünk el is küldtettem s jeleztük, hogy a nevezett Bogdán vajda magas Portánkra küldessék. E közben a lengyel király meghalt s a dolog abbanmaradt, az említett Bogdán vajda abból az országból eltűnt és Erdélyországba ment. Ott a vajda emberei elfogták, ámde mikor Szatmár várában levő kapitányotok erről értesült, az említettet azok kezéből elvette s úgy hallatszott, hogy elment vele. Ha ez így van, mivel az említett gonosztevő ősei különféle kegyelemben részesültek s midőn ő magas Portámtól elpártolt, vétke megbocsátatott, de ő makacosságát le nem tette, hanem egyik tartományból a másikba kóborolt s gonoszságával soha fel nem hagyott s mint jelentették, zavargó természetének szokása szerint dicsekedve azon igyekezett, hogy minél több gonoszságot hozzon létre, ennél fogva az ilyen zavargó gonosztevők befogadásába beleegyezni és őt magas Portánkra el nem küldeni kétségkívül ellenkezik a köztünk fennálló szerződéssel és békekötéssel. Magas Portánkra jövő megbizottaid a megírt császári szerződéslevelünkbe nagy gondosság-

gal belevették mint fontos feltételt, hogy béke idején innen oda, vagy onnan ide menő szökevények be ne fogadtassanak s mikor onnan némely fő embereitek és kapitányaitok magas Portánkra hódoló leveleket küldöttek és engedelmességüket jelentették, mi a békeszerződés feltételeit pontosan megtartottuk s azoknak vétkes szavai meghallgattatást nem nyertek és beleegyezésünket nem mutattuk. Ezért tehát, mihelyt eme szerencsés császári levelünk megérkezik, szükséges, hogy a világ menedékhelyéül szolgáló magas Portánk iránt viseltető őszinte érzelmek szerint a közöttünk levő jó viszony épületének és a barátság alapjainak megerősítése ügyében a legnagyobb igyekezetet tanusítsátok és a béke fenntartásában teljes törekvést tanusítván az említett Bogdánknak magas Portánkra küldésében ne késlekedjete, hanem minden módon iparkodjatok őt ide küldeni. El ne mulasszátok tehát amily módon célszerűnek látjátok őt ide küldeni és egyéb ügyeitek mirefordulásáról és hogylétetekről értesíteni, hogy az őszinte barátság megújításában kétség ne legyen. Kelt a 980. évben... (1572. Kr. u.)

117.

1572. április 19.

II. Szelim szultán rendelete egy esztergomi lovasnak adandó füleki szandsákbeli timárbirtok tárgyában.

Rimaszombati járás, a füleki livában. *Diváne Bali.*

A nevezett Diváne Bali, ki azelőtt az esztergomi lovasok között, az első agaságban, a hetedik odában napi 8 ákcse zsoldot huzott, mivel azt jelentették róla, hogy az említett liva határain, az Ujvár nevű hadi várnál történt ütközetben vitézül viselkedett, harmadrész timárra kapott rendeletet. Azután pedig ugyanazon livában Komárom nevű hadi várból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal jövő, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban is, amint jelentették, vitézül viselte magát s 1000 ákcse nagyobbításra kapott magas rendeletet, de hozzá nem juthatott, ezért a magas Portára jött és jelentette, hogy a füleki szandságban, a rimaszombati járásban Felukdsa nevű faluból és egyebekből 8090 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa Huszein Budára menése közben meghalt s kérte, hogy azon timár neki adományoztassék. A 979. évi Sevvál hó 8-án a budai beglerbéghez intézve magas rendelet adatott: «Az imént nevezettnek haláláig

birt timárja megüresedett, azért azt a fennemlítettnek a kezdetben kapott rendeletnek és nagyobbításnak megfelelő összegig add át s erről a tezerét állítsd ki.» Kelt a 979. évi Zilhiddse hó 5-én. (1572. április 19.)

118.

1573.

Szokoli Mohammed nagyvezirnek a temesvári vilájetben tett kegyes alapítványai.

Az Evkáf-minisztérium levéltárából.

Az előbbi nagyvezir Szokolli Sehíd Mohammed pasa a 981. évi keltezésű és 1313. szám alatt beiktatott alapítványában a temesvári vilájetben, a csanádi szandsákban, Becskerek városban a Béga nevű folyón négy kőre járó malmát, azután az említett Becskerek környékén fekvő Elemér* nevű falut, azután az említett helyen levő Szöllös** nevű földet, azután Orlóhát*** nevű földet, azután az említett határban legeltetett kétezeröttszáz darab juhot, kétszázötven darab paripát, hatszáz ökröt és tizenegy bivalyt, azután a jól őrzött Becskerek városban épített szép alkotású fürdőt, azután az említett fürdő közelében épített huszonkét boltot, azután Temesvár várában levő öt boltot, szintúgy az említett helyen levő szállóházat, mely hat boltot és számos lakást foglal magában, szintúgy Rékas† városban, a Temes folyón két kőre járó malmot vakuffá tette, amint világosan előadatott. 981. év. (1573.)

119.

1573. január 9.

II. Szelim szultán rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török hadban kitűnt ziámet-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Levelet küldöttél a vidini szandsákban 20.353 ákcse jövedelmű ziámet-birtokos, a Szulejmán fiai közül való Haszán végett

* Elemér Torontálmegyében.

** Szöllös Torontálmegyében, később Nákófalva.

*** Orlovát Torontálmegyében.

† Temesrékás, a XVIII. században is rendszeren Rékas.

s tudattad, hogy ő császári szolgálatomban hasznavehető és a szatmári hadjáratban társaságodban volt, ezért tehát kegyelmemet nagyobbítva irányában, parancsolom, hogy kétezer ákcse jövedelememelkedésre nevezd ki őt az üresedésben levő birtokokból. Kelt a 973. évi Redseb 20-án. (1573. jan. 9.)

120.

1573. január 25.

II. Szelim szultán rendelete Báthory István erdélyi fejedelemhez a Szalonta körül lévő magyar katonák kiűrtására.

Rendelet az erdélyi vajdához.

A jelenlegi gyulai bég — tartós legyen a méltósága — levelet küldvén, tudatta, hogy a gyulai szandsákhhoz tartozó Tomas-Mamik¹ nevű falu közelében régebben elhalt erdélyi alattvaló Betlen Gerdsek nevű embernek fia Betlen Karos,² ki annakelőtte a Diván-i Humájunban az iszlámra tért és Iszkender néven nevezetett s a likai szandsákban elhalt Mehemed nevű záimnak záimetjét adományul kapta, midőn Erdélybe visszatért, újra keresztény lett és Szalonta faluban sövény-építkezésű udvarban lakik. Néhány haramiával ő a rájákat rabolta s a budai beglerbég Musztafának — tartós legyen a méltósága — Tomas-Mamikban és Nekes³ nevű városban levő malmait éjszaka kirabolta s a pankotai alajbégnek, Huszeinnek Talnas⁴ nevű faluban levő malmait felgyújtotta és az új defterbe felvett rájákat kirabolva maga számára behódoltatni akarta, ezenkívül a köröskörül két-három évi nád felhalmozódása és süppedékes hely miatt megközelíthetetlen helyen fekvő Seraka⁵ nevű párkányhoz közel az egri, tokaji, kassai, szakmári⁶ s azon vidéken levő egyéb várak lovasai és gyalogosai a téli napokban összegyülekeztek s némely falvakat kiraboltak és maguknak behódoltattak. Mikor az iszlám harcosok ellen mennek,

¹ Valószínűleg *Tamásda* helység Biharmegyében.

² Talán Betlen Károly?

³ Nekes a másoló hibája lehet, e helyett: *Békés*.

⁴ Másolási hiba, e helyett: *Talpas*.

⁵ Seraka, valószínűleg *Sarkad*.

⁶ E helyett: Szatmár.

akkor az említett párkány* szolgál nekik menedékhelyül s így megszabadulnak. Szükséges ezért, hogy az említett párkány és Szalontán a nevezett Karos által épített párkányok felégettessenek s a bennök levő haramiák elfogattassanak; megparancsolom tehát, hogy e levellem érkeztekor boldogságos Portám iránt régóta tanúsított hűséges szolgálataod és őszinte odaadásod követelménye szerint az említett által épített párkányokat és a Zakaban** levő párkányt felégetvén, a bennök levő gonosztevőket kézre kerítsd s megfenyítésükre minden igyekezetedet és iparkodásodat fordítsd, mert a nevezetteknek azon párkányokból való eltávolítása igen fontos. A gonosztevőket ne kiméld, hanem kézre kerítvén megbüntesd s azután párkányaikat felégesd és teljesen elpusztítsd.

A 980. évi Ramazán 21-én. (1573. január 25.)

121.

1573. május 13.

II. Szelim szultán rendelete Báthory István erdélyi fejedelemhez : tudomásul veszi a váradi kapitánynak a török rabok és csaus védelmét illető intézkedéseit, jelentést vár Bogdán moldvai vajda hollétéről.

Rendelet Báthory István erdélyi vajdához.

Birodalmi székhelyemre boldogságos Portámhoz levelet küldvén tudtad, hogy még császári parancsom elküldése előtt a váradi kapitány a budai janicsárok és a gyulai topcsik közül való foglyokat váltott ki. Midőn ugyanis a váradi kapitány meghallotta, hogy az iszlám népből némelyek elfogattak, kitudakolás végett egy kereskedőt azonnal elküldött, aki a németeknél fogásban levőkkel találkozott s az említett kereskedő a janicsárok közül kettőt megvett és a váradi kapitányhoz küldötte, aki sebeiket gyógyította és császári parancsom elküldése előtt két hónappal helyeikre küldötte őket. A topcsik pedig némely gonosz emberekkel találkoztak, kik elfogták és elvitték őket. A váradi kapitány embereket küldött utánuk s valamennyit kézre kerítvén, a topcsikat kiszabadította, a gonosz embereket pedig szemük előtt nyilvánosan megbüntette s azután a topcsikat Gyula várába kül-

* Törökül ez a szó van : párkán.

** Másolási hiba Seraka (Sarkad?) helyett. (Mind a nyolc Karácson jegyzete.)

dötte. Mikor pedig a budai csausok közül arra a vidékre küldött egyik csaus Váradra érkezett, a kapitány kíséřőket és kalauzokat adott melléje s félelmes és veszedelmes helyeken átvezettette, ámde midőn a csaus ötven főnyi kísérettel maradt, a többiek pedig visszatértek, ekkor néhány gonosztevő váratlanul megtámadta őket s a csaust elfogták, csakhogy a falvak népe utánuk eredt, a csaust kiszabadították, a haramiákat pedig kézre kerítették. A váradi kapitány a csaust maga mellé vevén, költséget adott neki és elbocsátotta, a gonosztevőket pedig megbüntette. A budai beglerbég emberével küldött levélben tudattad, hogy Bogdán * vajdájának és Bogdánnak állapota kikémleltetett és kitudakoltatott s valóban hire jár, hogy a vajda Kassán volt. S minden, amit izentél és tudattál, boldogságos királyi trónom zsámolyához előterjesztetett és világot átfogó magas tudomásom lett róla. Fejedelmi magas Portám iránt levő engedelmességed kívánalma szerint az őszinteség és állhatatosság útján erős légy, a tartomány őrzésében, az országnak és a rájáknak oltalmazásában minden igyekezetedet és gondosságodat fejtsd ki s megparancsolom, hogy e levelem megérkezésekor teljes éberséggel és vigyázattal légy s azokkal, akik a világ menedékhelyéül szolgáló magas Portám iránt az engedelmességet megtagadják és más gonosztevőkkel, amint célszerűnek látod, szigorúan elbánj, a gonoszok iránt elnézést ne mutass, hanem mindegyiket érdeme szerint büntesd és fenyítsd meg s teljes igyekezettel rajta légy, hogy az iszlám népnek károk ne okozzanak s magas érvényességű parancsom ellenére senki ne cselekedjék és el ne mulaszd boldogságos Portámat értesíteni, hogy a bogdáni vajdának Kassán léte igaz-e? s bárhol van, arról tudomást szerezz és a teljes igazságnak megfelelően értesíts s azon vidékek állapotát velem tudasd.

A 981. évi Moharrem 12-én. (1573. május 13.)

122.

1575. augusztus 23.

III. Murád szultán rendelete Báthory István erdélyi fejedelemhez a portai adónak 5000 forinttal való felemeléséről.

Rendelet az erdélyi vajdához.

A felséges Isten kegyelme a szultánság trónjával és a khalifaság hatalmával fénylő fölségemnek mostanában lehetővé

* Bogdán annyi mint Moldva. (*Karácson jegyzete.*)

tette, hogy régi törvény értelmében az adófizetők által korábbi időktől fogva adni szokott részt felemeljem, azért az eddig küldetni szokott adót ötezer forinttal emeltem és elrendelem, hogy mihelyt fényes Portám csausai közül való Ahmed — növekedjék méltósága — eme magas parancsolatommal megérkezik, semmit nem késlekedve, az évenként küldetni szokott adó fölé e hathatós parancsomnak megfelelően az ötezer forint többletet fényes Portámra sietve megküldjed.

A 983. évi Moharrem hó 12-én, (1575. augusztus 23.)

123.

1575. szeptember eleje.

III. Murád szultán levele Miksa királyhoz: a békét hajlandó megtartani és meghosszabbítani; a császári területre menekült Békés Gáspár és Bogdán volt moldvai vajda kiadatását követeli.

Császári levél a bécsi királyhoz.

A keresztény nemzet kiváló jelesei közül követi minőségben levő tiszteletreméltó és tekintélyes embereid* által boldogságos, magas Portámra, mely a magas rangú szultánok és nagyhatalmú khágánok menedékhelye, némely ügyek tudósítása végett levelet küldöttél, melynek tartalmában az volt, hogy a közöttünk nyolc évre kötött békeszerződés feltételeinek megtartásában részletekről mulasztás nincs és teljes őszinteséggel és állhatatossággal a béke útján jártok s az említett békeszerződés lejártakor, annak még tíz esztendőre való megújítását is elhatároztátok s kívántad, hogy az előbb kiadott császári szerződéslevelünkben megírt és belefoglalt feltételek ezután is mint eddig megtartassanak és megőriztesse-nek s hogy evégett jól őrzött fejedelmi országaim bégjeinek, az erdélyi, moldvai és oláh vajdáknak magas rendeletem küldessék és erős parancsolat adassék, a vitatkozás alatt levő falvak pedig s azonkívül arról a vidékről megírt egyéb ügyek igazság szerint, jó módjával intéztessenek el s a budai beglerbégnek császári rendeletünk küldessék, hogy nyugton legyen és császári szerződés-levelünk ellenére semmi meg ne engedtesse s tudattad, hogy az a célotok, hogy mindkét fél annak értelmében törekedjék és

* Ungnád Dávid báró. — Az 1574-ben újabb nyolc évre meghosszabbított békének megerősítését a szultánváltozás, III. Murádnak trónralépte tette szükségessé.

iparkodjék eljárni. Minden, amit e tekintetben részletesen előadtál és elszámoltál, boldogságos magas trónom zsámolyához teljesen előterjesztetett és világot átfogó magas tudomásomba befoglaltam. Ennélfogva a békeszerződés megerősítése és megtartása, hogy mind a két félen a gonosztevők megfékeztessenek, a rájuk pedig békében és nyugalomban élhessenek, sikerülni fog, ha arról az oldalról a békeszerződés ellen semmit el nem követnek s ha a császári szerződéslevelünkben foglalt ügyek kellően megőriztetnek és megtartatnak s azok ellen semmit meg nem engednek. Császári felségem részéről azon szerződés ellenére, ha akár tíz, sőt húsz esztendeig tartson is az, semmi ellenkező cselekedet nem történhetik. A vitatkozás tárgyát képező falvak, birtokok és egyéb ügyek megvizsgáltatván, a versenygés megszüntetése végett a kérelem szerint beglerbég szolgáltnak világnak parancsoló és engedelmességet kívánó rendeletem elküldetett és erős parancsolat adatott s azok annak értelmében járnak el és magas parancsossal ellenkező dolgot senkivel nem tétetnek. Ámde tinektek a határon levő bégjeitek, kapitányaitok a béke tárgyára nem ügyelnek s jól őrzött országaimba minduntalan betörnek s nem szűnnek meg a szerződéssel ellenkező dolgot cselekedni. E dolgok egyike az, hogy azon a részen fekvő várak agái, Ibrahim aga, Szulejmán aga, a szolnoki emin Musztafa testvére, másik emin és Huszein országunk belsejében otthon elfogattak és a boszniai határon is foglyokat szereztek s az erdélyi bégek közül Békés Gáspár és az előbbi moldvai vajda Bogdán, kiket különféle kegyelmünkkel ajándékoztunk meg, a természetükben levő gonoszságuk folytán árulást követtek el s oda menekültek s noha császári levelünket ennekelőtte is elküldöttük, hogy a jól őrzött tartományaink belsejében a szerződés ellenére elfogott említett agáink és eminjeink a szerződés követelményei szerint szabadon bocsáttassanak, Békés Gáspár és Bogdán vajda pedig ide küldessenek, azonban a szerződés szerint levő császári magas levelünk teljesítésének nyoma sem látszik, sőt magas Portámnál levő követjeitekhez érkezett leveleitekben azt jelentitek, hogy az említett foglyokat váltságdíjért bocsátjátok el s hogy Bogdán vajdának pedig országotokban vára levén, midőn elfutott, tulajdonába ment s az a hely nem a tietek. Mindez magas trónom zsámolyához terjesztetvén, világot átfogó tudomásom lett róla. Az említettek jól őrzött birodalmam bégjei és szolgálai közül valók s lázadásukon kívül még parancsom nélkül más országba menetelük is padisáhi rendeletem értelmé-

ben valóságos véttség és igazi bűn. Az elfogott nyelvektől hite vétetett és a dolog szélteben elterjedt, hogy Bogdán vajda országotok bégjeinél járt és birodalmunk kártételére jött, de megszaszlatott. A közöttünk kötött szerződéssel ellenkezik az, hogy jól őrzött birodalmunkban ilyen módon fogságba került szolgálímért váltságdíj követeltessék és ár szabassék, valamint, hogy az említett szolgálím a szerződés értelmében Magas Portámra nem küldettek. Szükséges tehát, hogy mihelyt e császári levelem megérkezik, a már régebben küldött tiszteletet kívánó levelem követelménye szerint jól őrzött birodalmam földjén otthon elfogott agákat és a boszniai határon szerzett foglyokat elbocsátsátok, az árulásuk miatt innen oda menekült Békés Gáspárt és a moldvai Bogdán vajdát a köztünk levő szerződés követelménye szerint Magas Portámra küldeni minden módon törekedjete. A jövőre pedig utasítsátok ottani bégjeiteket és kormányzóitokat a béke épületének megszilárdítására és parancsoljátok meg, hogy a császári szerződéslevelünkben megírt feltételek megőrzésére és megtartására teljes erővel törekedjenek, a szerződéssel ellenkező dolgoktól pedig mindenkép óvakodjanak, a szerződés ellen vétkezők megbűnhődjenek s a barátság ügyére vonatkozó dolgokra törekedjete, mert nincs kétség benne, hogy azok a jó viszony nagyobbitására és a békesség meghosszabbbitására szolgálhatnak.

A 983. Dsemázi-ül-ákhír hó elején. (1575. szept. eleje.)

124.

1579.

A bécsi király követének Konstantinápolyban történt halálakor a nagyvezirtől küldött levél.*

Fogalmazvány. Topkapu Szeráj levéltára.

Barátságos leveletek megírása óta három hónap elmúlt, hogy a magas Portára a barátság követelménye szerint küldetni szokott adó a jól őrzött birodalomba nem érkezett meg s ez ügyben az akadály és halasztás okára nézve is késtek feleletet adni. Bosznia és Klisza bégjei részéről a magas Portára több ízben levél érkezett, hogy Szlavonia és Horvátország felé nem

* Szokoli Mohammed 1579. október 11-én orgyilkosság áldozata lett, utóda Ahmed pasa.

szűnik meg katonaságtok gyülekezése s katonaságtok az elmúlt márciusban Novi vár ellen támadott és rabolni kezdett. Azonkívül tudatták azt is, hogy portyázóitok nyíltan járnak s a szerződés és béke ellenére a jól őrzött birodalomnak kárára vannak. Továbbá itt elhalt emberetek szolgálai is magukra maradván, sem kormányzójuk és főnökük nincs, sem nyugton nincsenek. Szóval a békére lépő barátok között mostanáig ilyenféle kellemetlen eljárást még nem lehetett látni. A felséges Istennek, kinek társa és hasonlója nincs, s a két világ napjának, nagy prófétáknak — Allah áldja és üdvözölje őt! — tiszteletére, felséges padisáhunknak — legyen dicső a győzelme! — kinek két világ szerencsáját adta, ki kelet és nyugat szultánja, észak és dél khánja, eme legcsekélyebb szolgálja és magas Portája kegyeltje, a felséges Isten áldása és kegyelmével azokat, kik a magas Porta barátságát kívánják, sem vissza nem veti, sem azok elől, kik ellenségeskedéssel jönnek, ki nem tér, a felséges Allah egységétől és nagyságától az a reményünk, hogy e szerencsés birodalom a feltámadás napjáig eltart s insallah! a föld és idő szultánjainak központja lesz. — Eme bevezetéssel azt akarom mondani, hogy annakelőtte a magas Porta barátságáért s a ráják és alattvalók nyugalmaért itt többször könyörögtetek s a szegény ráják ürügye alatt a békére lépésre nézve minket közbenjáróul állítottatok. Mi pedig amennyire lehetséges volt, segítséget adtunk s a világ menedéke, a felséges padisáh — legyen dicső a győzelme! — ő felségének a világ összes népei iránt való kegyességét a ti résztekre hajlítottuk és hogy abban az időben a béke és egyezség létrejöttére mennyit fáradtunk, azt embereitek, főleg pedig a Portára érkezett követetek jól tudja. Hála Allahnak! mostanáig mást nem láttatok a barátságon kívül. Nemrégiben a boszniai bég a békeszerződéssel ellenkezve némi csekély hibát követett el, azért abból a szandsákból el is távolíttatott és az általa letartóztatott fogoly hozzátok küldetett. A magas Porta részéről ily világos kegyelem nyilvánulván, vajjon illendő-e az egyetértés alapjául szolgáló tiszteleti ajándék idejét elhanyagolni és kárt okozni? A mostani helyzetben a magas Porta felelete az, hogy a felséges padisáh, a világ menedéke — Allah tartsa uralmát örökké! — ő felségének magas fermánja kiadatott, melyben az okát kérdi, hogy a jól őrzött birodalom ellen kárt okozni szándékozók miért nem akadályoztattak meg és a megállapított ajándék miért késik? Ez ügyben császári levele megirattván, irántatok való tekintetből a magas Porta csausai közül Hamza csaus a

barátságos levéllel elküldetett. Így levén a dolog, ha a barátság jóvoltát ismeritek s magatoknak és birodalmi rájáitoknak békéjét és nyugalma tudjátok, ami a béke megerősítésének alapjául szolgál, bármi legyen is az, azt mielőbb elkészítsétek, máskülönben mindenféle szenvedés rátok jön. Ehhez képest minden ügynek végét vedd figyelembe és gondoskodjál róla, hogy sietve megérkezzék a felelet. Kelt a 987. év... (1579.)

125.

1581. február 24.

III. Murád szultán rendelete egy babocsai lovasnak még Thury György ellen tanúsított vitézsége megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Babocsa vára lovasságából ez irat fölmutatója, Haszán-oglu Huszein, kinek a második aga alá tartozó kilencedik odában napi nyolc ákcse zsoldja volt, mivel azt jelentették róla, hogy a Tury György elleni háborúban részt vett és ezért atyám idejében kétharmad timár adatott neki, elém jött s tudatta, hogy azt nem kaphatta meg és kérte annak megújítását, ezért az megújított. Kelt a 989. évi Moharrem elején. (1581. febr. 4.)

126.

1581. június 4.

III. Murád szultán rendelete a szendrői hajóskapitány ziámetjéről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

A szemendrei hajóskapitány Redseb — növekedjék a méltósága! — eljött ide s a temesvári szandsákban, a pancsovai járásban Falva (?) nevű faluban és másutt 40.000 ákcse ziámet birtokosa levén, azt kérte, hogy míg kapitányi szolgálatban van, azt birtokába vehesse, mert az említett kapitányi szolgálat miatt, úgymond, ziámetjébe nem mehetett, megparáncsolom tehát, hogy ezt defterjébe is ilyen módon jegyeztess be. Kelt a 989. évi Dsemázi-ül-evvel hó 3-án. (1581. június 4.)

127.

1581. június 11.

III. Murád szultán rendelete egy simontornyai timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a simontornyai birtokösszeíróhoz.

Ez irat fölmutatója, Dsáfer-oglu Mehemed Simontornyán, 17.110 ákcse jövedelmű timár birtokosa s róla azt jelentették, hogy ezelőtt Kanizsa nevű várból az iszlám hadseregnek kárt okozni szándékozó, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben vitézül viselte magát, azért 1500 ákcse s más alkalommal is a jól őrzött birodalom megkárosítására érkező hitetlenekkel való háborúban szolgálatot tett, ezért újra 1500 ákcse jövedelem emelkedésre adatott ki rendeletem, most eljött s azt kérte, hogy a két darab rendeletben előírt emelkedés Simontornyán adassék ki, azért a két darab emelkedési összeget jeleld ki. Kelt a 989. évi Dsemázi-ül-evvel hó 10-én. (1581. június 11.)

128.

1581. június 26.

III. Murád szultán rendelete egy székesfejérvári timárbirtok kiegészítéséről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az előbbi szegedi bég, jelenleg székesfejérvári vagyonösszeíróhoz, Kászimhoz — legyen tartós a méltósága!

Ez irat fölmutatója, Mehemed, ki az említett livában Ászár* nevű faluból és a hozzátartozókból tízezer ákcse timár birtokosa, jelentette, hogy berátja értelmében még 10.500 ákcse hiányzik s kérte, hogy timárja kiegészíttessék s a hiányzó összeg neki megadassék. Magas rendeletem adatott tehát ki, hogy azt a hiányt, ha csakugyan megvan, neki kipótoljad. Kelt a 989. évi Dsemázi-ül-evvel 22-én. (1581. június 26.)

* Komárom vármegyében.

129.

1581. június 27.

III. Murád szultán rendelete egy székesfejérvári lovas megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat előmutatója Ibráhim-oglu Dsáfer, aki a székesfejérvári lovasságból a második aga alá tartozó és 19 ákcse zsoldot huzó kilencedik oda-basi, a Veszprém várából jövő hitetlenekkel való ütközetben vitézül viselte magát s még boldogult atyám idejében kétharmadrészben hatezer ákcse timárra kapott rendeletet s azt megújítottan is megkapta, azonban hozzá nem juthatott, azért azt kéri, hogy a szemendrei szandsákban Árdásd (?) náhiében, Omroglu nevű faluban Abdallah-oglu Perváne elköltözése folytán megüresedett 5999 ákcse jövedelmű timár adassék neki, a régebbi rendeletet tehát újra kiadván, parancsolom, hogy az üresedésben levő birtokból a hiányt megadjad. Kelt a 989. évi Dsemázi-ül-evvel 23. (1581. jún. 27.)

130.

1581. augusztus 9.

III. Murád szultán rendelete egy temesvári szandsákbeli timár-birtok betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Ferhád, a lippai szandsákban, Solymos várában, az azebok második odájában hat ákcse fizetésű topcsi volt és kétharmadrészben négyezer ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, de hozzá nem juthatott, azért azt kérte, hogy a temesvári szandsákban, a csákovai járásban Ofatele (?), Rudna, Dolancs* nevű falvakban Mehemed elköltözése folytán üresedésbe jövő 4000 ákcse részbirtok neki adományozassék, parancsolom tehát, hogy a 4000 timárra a hozzácsatolt föltételekkel őt ki-nevezd. Kelt a 989. évi Redseb hó 7-én. (1581. augusztus 9.)

* Rudna és Dolacz Torontál megyében.

131.

1581. augusztus 9.

III. Murád szultán rendelete egy szegedi lovas megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Bejelentették, hogy a szegedi lovasok közül ez irat fölmutatója, Musztafa, akinek napi nyolc ákcse zsoldja van, mikor a szarvasi katonák lesbe mentek, a megszalasztott Nagy Benedek nevű átkozott ember háborújában vitézül viselkedett s akkor harmadrész timár adatott neki, de hozzá nem juthatott s jelenleg a szolnoki szandságban, a debreceni náhieban, Szent-Kozma* faluban és hozzátartozóiban 9300 ákcse jövedelmű timár megüresedett, parancsolom tehát, hogy az említett timárt neki adományozd. Kelt a 989. évi Redseb hó 21-én. (1581. augusztus 9.)

132.

1581. augusztus 13.

III. Murád szultán rendelete egy esztergomi lovas megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Juszuf-oglu Gázi, az esztergomi lovasságból a negyedik aga alá tartozó harmadik odában napi kilenc ákcse zsoldot huzott, de mivel Kékkő, Dévény és Somoska nevű várak ellen viselt háborúban részt vett, ezért kétharmad timár adományoztatott neki, csak hogy a rendeletben tévesen második oda iratott s ennek kijavítását kérelmezte, parancsolom tehát, hogy kétharmadrészben hatezer ákcse jövedelmű timárra nevezd őt ki az üresedésben levő birtokokból. Kelt a 989. évi Redseb hó 14-én. (1581. aug. 13.)

* Bihar megyében.

133.

1581. augusztus 31.

III. Murád szultán rendelete egy szentmiklósi lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A szolnoki bég levelet küldött ez irat fölmutatója, Haszán-oglu Ibráhim végett, aki a szent-miklósi lovasság oda-basija levén tizenkilenc ákcse zsolddal harmadik oda-basi lett s a szolnoki végeken a megszalasztott hitetlenekkel való háborúban részt vett, ezért kétharmadrészben hatezer ákcse timárra adtam ki eme magas rendeletemet. Kelt a 989. évi Sábán hó 2-án. (1581. aug. 31.)

134.

1581. szeptember 4.

III. Murád szultán rendelete Ali gyulai szandsákbég hagyatéka ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Néhai Szufi Mehemed pasának leánya, Rázia asszony, császári trónom elé alázatos kérelmét terjesztette, melyben így szól: «A gyulai szandsákbég, Alinak felesége, Muhszina asszony az én nővérem volt s most elhalálozott, gyermeke pedig nem maradt, azért testvéremre, Mehemed bégre és reám háramlik az öröksége, azonban a kikötött hitbéréből a nevezett Ali bég 3000 aranyat és 3000 forintos házat, 1000 forintos majort, 5000 forintos ingó fölszerelést, 2000 arany értékű gyöngyöt, 500 arany értékű serleget és néhány drágaköves ruhát és a szolgálóleányokat magának lefoglalta és visszatartotta» s kérte, hogy magas parancsot adjam arra nézve, hogy azok az általa küldött... nevű megbizottak átadassanak és Konstantinápolyba küldessenek. Parancsolom tehát, hogy e magas rendeletem megérkezésekor egy napot, egy órát sem késve, ez ügyre gondot fordíts s az említett ruhákat és egyéb tárgyakat hiány nélkül és megcsonkítás nélkül

az említettnek megbízottja és a te alkalmas embereid által Magas Portámra küldjed. Kelt a 989. évi Sábán hó 3-án. (1581. szeptember 4.)

135.

1581. szeptember 16.

III. Murád szultán rendelete egy, Thury György ellen vitézkedett babocsai lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Haszán-oglu Huszein, Babocsa vára lovaságából a 6-ik aga alá tartozó 9-ik odában napi 8 ákcse zsoldal szolgált s mivel róla azt jelentették, hogy a Tury György elleni háborúban vitézül viselte magát, azért kétharmadrészen timár adatott neki; annak fölujtásával 1006 ákcse emelkedés rendeltetett el s a szolnoki szandsákban Nagyfalú* járásban Szent... nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövedelmű timárt, melyoglu Ömer elhelyezésével megüresedett, maga számára kérte. Megparancsolom tehát, hogy az neki adassék. Kelt a 989. évi Sábán 18-án. (1581. szeptember 16.)

136.

1581. szeptember 26.

III. Murád szultán rendelete egy szolnoki szandsákbeli vitéz megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Kejvánról, aki a szolnoki szandsákban, az 5-ik odában 8 ákcse zsoldot huzott, defterrel azt jelentették, hogy a Szolnok határán megszalasztott hitetlenek háborújában vitézül viselkedett, ezért 5334 ákcse jövedelmű timárra kapott magas rendeletet, de jelentette, hogy nem juthatott hozzá, azért az esztergomi szandsákban és járásban Nagy-Gud** nevű faluban

* Talán a szabolcsmegyei Nagyfalú.

** A defterekben is így található.

és hozzátartozóiban Musztafa írásbeli lemondása folytán megüresedett 3300 ákcse jövedelmű timár részletet kérte. Parancsolom tehát, hogy nézz utána s ha az említett timár a kellő módon kiállított irat által valóban megüresedett, azt add át neki. Kelt a 989. évi Sábán 28-án. (1581. szeptember 26.)

137.

1581. szeptember 30.

III. Murád szultán rendelete egy, Békés Gáspár ellen kitűnt lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghhez.

Az előbbi jenői bég, Redseb, levelet küldött ez irat fölmutatója, Abdullah-oglu Oszmán végett, ki azelőtt Szontika vára lovasságából az első aga alá tartozó ötödik odában napi nyolc ákcse zsoldot huzott s róla az előbbi beglerbég, Dsáfer, pecsétes defterjében azt jelentette, hogy az Erdély ellen jövő, de megszalasztott Békés Gáspár nevű átkozott elleni háborúban részt vett, ezért kétharmadrészben 5333 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, az üresedésben levő birtokra tehát nevezd ki őt. Kelt a 989. évi Ramazán 3-án. (1581. szept. 30.)

138.

1581. szeptember vége.

III. Murád szultán rendelete egy, Békés Gáspár ellen kitűnt timár-birtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghhez.

Redseb jenői bég levelet küldött a temesvári vilájetben 8666 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Juszufoğlu Musztafa végett, aki Erdély ellen kártevési szándékkal érkező, de megszalasztott Békés Gáspár ellen viselt háborúban harcolt, ezért tehát ezerötyszáz ákcse emelkedésre adtam e rendeletet. Kelt a 989. évi Ramazán elején. (1581. szeptember vége.)

139.

1581. október 21.

III. Murád szultán rendelete egy nógrádi lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat előmutatójáról, Haddsi Ibráhimről, aki a nógrádi lovasságból a 2. agaságban, a 2. odában, napi 8 ákcse zsolddal szolgált, boldogult atyám, Szelim szultán — legyen fényes a sírja! — idejében a Budán elhalt Musztafa pasa* pecsétes defterrel jelentette, hogy az Eger nevű hadi várból kijött, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban vitézül viselkedett, ezért 5333 ákcse timár-ra kapott rendeletet, de mivel azt jelentette, hogy nem juthatott hozzá, ezért annak megújítását kérte. Parancsolom tehát, hogy az üresedésben levőből neki 5333 ákcse timárt adj. Kelt a 989. évi Ramazán 24. (1581. október 21.)

140.

1581. november 14.

III. Murád szultán rendelete egy budai önkéntes megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Szinán esztergomi bég levelet küldött a budai önkéntesek közül a 3-ik bölükben, 10 ákcse fizetésű Murád-oglu Juszuf végett, kiről azt jelentette, hogy mikor Horvát Mihály az említett járás ellen kártevési szándékkal jött, a háborúban vitézül viselkedett, ezért tehát őt kétharmadrészben 6666 ákcse jövedelmű timár-ra nevezd ki. Kelt a 989. évi Sevvál 18-án. (1581. nov. 14.)

* Vezir Szokolli Musztafa pasa, 1566—78. Budán.

141.

1581. december 20.

III. Murád szultán rendelete egy kaposvári lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, hercegovinai Mehemed, azelőtt Kaposváron a 3-ik aga alá tartozó, 4-ik odában, 8 ákcse fizetésű lovas volt s Pozson nevű hadi várból nyelvet fogni szándékozó, de megszalasztott portyázó főnök, Pelar-Ander háborújában vitézül viselkedett s ezért már boldogult nagyatyám idejében timárra kapott rendeletet és ez atyám idejében is megújítatott, de mégsem juthatott hozzá s kérte most annak megújítását, parancsolom tehát, hogy kétharmadrészben 5333 ákcse timárra nevezd őt ki. Kelt a 989. évi Zilkáde hó 25-én. (1581. decz. 20.)

142.

1582. január 4.

III. Murád szultán rendelete egy budai vitéz megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Levelet küldöttél a budai első bölükbe tartozó s tíz ákcse zsoldot huzó Huszein végett, akiről azt jelentetted, hogy mikor a Horvát Miklós nevű átkozott a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal jött, ő néhány szerencsétlent levágott és vitézül viselte magát, ezért tehát két ákcse emelkedésre nevezd ki őt. Kelt 989. évi Zilhiddse 8-án. (1582. január 4.)

143.

1582. január vége.

III. Murád szultán rendelete egy babocsa-i lovas megjutalmazására

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Mehemed, azelőtt Babocsa vár lovasságában a 2-ik aga alá tartozó 9-ik odában 9 ákcse zsoldot huzott

s mikor Iszkender szigetvári szandsákbég nyelvet fogni küldötte őket, Szentgyörgy* vár közelében 45 hajduval találkoztak és megütköztek velük s a hitetleneket megszalasztván, tizenkettőt élve elfogtak belőlük s mivel róla az jelentetett, hogy vitézül viselkedett, még atyám idejében kétharmadrészben 6000 ákcse timárra kapott rendeletet, de mivel hozzá nem juthatott, azért elem járult s a rendelet megújítását kérte, ami az előbbi módon kiadatott. Kelt a 989. évi Zilhiddse végén. (1582. január 22. körül.)

144.

1582. február 3.

III. Murád szultán rendelete egy, Békés Gáspár ellen harcolt lippai lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Abdullah-oglu Ibráhim, régebben nyolc ákcse zsolddal a lippai lovasok között volt s mivel a temesvári beglerbég azt jelentette róla, hogy az Erdély ellen jövő, de megszalasztott Békés Gáspár nevű átkozott ellen viselt háborúban vitézül viselte magát s ezért kétharmad timár adatott neki, elem járult és kérte, hogy e magas rendeletem Budára tétessék át, ezért parancsolom, hogy neki kétharmadrészben 5233 ákcse jövedelmű timárt adj. Kelt a 990. évi Moharrem 9. (1582. febr. 3.)

145.

1582. február 11.

III. Murád szultán rendelete egy szigetvári lovas megjutalmazására.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ezen irat fölmutatója, Abdullah-oglu Jusuf, azelőtt Szigetváron a 2-ik aga alá tartozó 4-ik odában 9 ákcse zsoldot huzó lovas volt s róla azt jelentették, hogy mikor az átkozott Mihály

* Balatonszentgyörgy, Somogy megyében.

vajda a jól őrzött birodalom némely faluinak lakóseit más helyre szándékozott áttelepíteni, ellene vitézül viselkedett s ezért még boldogult atyám idejében kétharmad timárra kapott rendeletet, de mindeddig hozzá nem juthatott s kérte a rendelet megújítását, megparancsolom tehát, hogy őt kétharmadrészben 6000 ákcse jövedelmű timárra nevezd ki. Kelt a 990. évi Moharrem 17-én. (1582. febr. 11.)

146.

1582. június 2.

III. Murád szultán levele Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemhez, hogy ez Mátyás főhercegnek hadi készülleteiről jelentést tegyen.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, keresztény világ ügyeinek intezője, Erdély vajdája! A bécsi király mostanában csapatokat gyűjt össze és készülődéseket tesz s hallottam, hogy Kassa környékére a németek nagy seregével együtt Mátyás herceg is jönni szándékozik. Fontos dolog magas Portámra részletesen jelenteni, hogy az említetteknek minő gonosz terve és lehetetlen képzelődése adott okot a gyülekezésre és mozgósításra. Parancsolom tehát, hogy ez ügyben kellőkép szorgoskodjál s boldogságos Portám iránt tartozó őszinteséged követelménye szerint alkalmas és megbízható kémeket és embereket küldj arra a vidékre s teljes értesülést és tudomást szerezz róla, vajjon az ily módon való összegyülekezéssel s a nevezett helyre csapatoknak és a hercegnek elküldésével az említetteknek piszkos szándéka és gonosz terve azt célozza-e, hogy jól őrzött birodalmamban valamely hely vagy vidék ellen támadván, kárt okozzanak? s amint lehető gyorsan szándékukról és készülődésükről értesültél, az őszinte tudósítást boldogságos Portámra bejelentsd és beküldjed s ezután se mulaszd el a körülményekre vonatkozólag beszerzett értesüléseidet tudatni és jelenteni. A 990. évi Dsemázi[-ül-evvel] hó 11-én.* (1582. június 2.)

* Ezen rendeletnek Karácson két szövegét találta meg, mindkettő szórul-szóra egyezik, az egyik az elküldött levél másolata, a másik fogalmazványa lehet, legalább ez utóbbinak kezdőmondata után ítéve: «Az erdélyi vajdához e császári levél irassék».

1582. július 2.

III. Murád szultán levele Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemhez, hogy ez a németeknek Kassa körüli készülődéseiről mielőbb jelentést tegyen.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a messiási nemzet nagyjainak választottja, a keresztény társadalmak ügyeinek intézője, Erdély vajdája, kinek legyen jó vége! Mihelyt eme császári magas iratom megérkezik, tudva legyen előtted, hogy előbb már elküldött császári levelemben rendeletet adtam hozzád, elmondva, hogy egy herceg némely csapatokkal Kassa várához érkezett s hallottam, hogy sereget gyűjtenek s készüléteket tesznek, ezért tehát teljes értesülést szerezz s valóság és igazság szerint értesíts, vajjon gonosz tervük és hiábavaló képzelődésük megállapodása szerint lehetséges-e, hogy jól őrzött birodalmam valamely részében kárt tegyenek? Mivel ez ügyben az értesítés sürgős és fontos, azért megparancsoltam, hogy teljes figyelmedet fordítsd erre a dologra s az említett király felé alkalmas kémekeket küldj, kik titkosan és nyilvánosan kérdezősködjének, kémlelődjének, vajjon az említett hitetleneknek gonosz terve és hiábavaló képzelődése miben állapodott meg, továbbá, mivel a herceg a nevezett várba csapatokat küldött, a sereg gyűjtése által minő gonosz szándéka van s összes csapataik és hercegeik mikép vannak? Teljesen megtudván ezeket, a tényálladék és igazság szerint részletesen és teljesen megírd s boldogságos Portámra bejelentsd. Erdélyország rájáit egyéb jól őrzött országaim rájai közé számítom s igazságos szultánságom idejében császári beleegyezésemet ahhoz nem adom, hogy egyetlen emberrel méltatlanság és bánatalom történjék. Az uralmunk alatt levő hercegeknek is megparancsold és meghagyd, hogy rendeletemmel ellenkezve, senkinek igazságtalanságot és bánatalmat ne okozzanak. Az ország megőrzésére s oltalmazására és a lakosság nyugalmanak fenntartására vonatkozó ügyekben te magad személyesen szorgoskodjál s a ráják után kellőleg utánanézz, hogy igazságos császári napjaimban teljes nyugalomban éljenek s örökké tartó szultánságom kívánásában állhatatosak legyenek. A 990. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 11-én. (1582. július 2.)

148.

1583. február 12.

III. Murád szultán rendelete két temesvári szandsákbeli falunak adózása dolgában.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a messiási nemzet nagyjainak választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek intézője, Erdély vajdája, Báthori Zsigmond vajda, — kinek legyen jó vége! — Mihelyt császári magas okíratom megérkezik, tudd meg, hogy Nik* szandsákbégje, a győzelmes emirek dicsősége — legyen tartós a méltósága — a szerencse menedékhelyétül szolgáló Portámra embert küldvén, tudatta, hogy a temesvári szandsákban, Marszu kerületben császári adománylevelem folytán birtokolt khászai közül a kétezeröttszáz ákcse jövedelmű Perreszadurint és a kétezeröttszáz ákcse jövedelmű Perremehulet** nevű falvak az ő vajdaságának falui közé tartoznak s azok rájái az engedelmisséget megtagadták s a régi törvény és khágáni defter követelménye szerint esedékes kötelezettségeket és adókat megfizetni makacsul vonakodtak. Mivel ez ügyben magas rendeletem kívántatott, ezért tehát mihelyest az említettnek embere hozzád megy, boldogságos Portám és őseim iránt tanúsított régi őszinteséged követelménye szerint kellőkép gondoskodjál, hogy az említett mir birtokaihoz tartozó nevezett falvak rájái semmi vonakodást és ellenszegülést ne tegyenek, hanem engedelmeskedve, a törvény és defter követelménye szerint járandó kötelezettségeket és adókat meghozzák s minden módon segítséget és lehetőséget adj arra, hogy azok az említettnek hiánytalanul átadassanak. A 991. évi Moharrem hó 19-én. (1583. febr. 12.)

* Nik vagy Nif, a másolatban nem vehető ki a helyes olvasás. Akármelyik olvasási módot fogadjuk el, ilyen nevű szandsák nem volt Magyarországon. Nif szandsák Anatóliában volt. Gyakran megtörtént ugyan, hogy valamely pasa nem ott, ahol lakott, hanem másutt kapott adománybirtokot, de alig hihető, hogy kisázsiai szandsákbégnek Magyarországon adtak volna birtokot. *(Karácson jegyzete.)*

** Perreszadurint és Perremehulet a felismerhetetlenségig elferdített nevek. *(Karácson jegyzete.)*

149.

1583. november 14.

III. Murád szultán rendelete egy budai medreszbeti tanár fizetése dolgában.

Az Evkáf-miniszterium levéltárából.

Budán a Báli pasa medreszében Mevlana Ahmed dái napi huszonöt ákcse fizetéssel tanár volt s mivel kedvezményre méltónak mutatkozott, azért szabályszerint díjazásához napi öt ákcse hozzáadatott, mivel azonban a 990. évi Dsemádi-ül-ákhir hó 17-én (1582. júl. 9.) történt kineveztetése után az említett Ahmed ideje már végéhez közel volt, azért a nevezett iskolától külön levő Mevlana Ala-eddin dái napi negyven ákcse fizetéssel való díjazás céljából a magas császári trón elé terjesztetett s 991. évi Zilkáde hó kezdetén kineveztetett s erről a magas berát kiadatott. (1583. nov. 14.)

150.

1584. január.

III. Murád szultán levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez Erdélybe szökött oláhországi adószedők kiadatása ügyében.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Oláhország mostani vajdája, Petre* vajda részéről boldogságos Portámhoz jelentés küldetett, melyben tudatta, hogy az előbbi oláh vajdának, Merzának** emberei közül Juasku, Renuk és Petre nevű adószedők a fejedelmi adó összeszedésében levén, mikor a vajdaság a nevezett Petre vajdának adatott, ezek az adószedők Erdélybe szöktek. Szükséges, hogy számadásaik átvizsgáltatván az összeszedett pénz beszolgáltatása végett előállíttassanak, ezért tehát, mikor Musztafa csausom megérkezik, az említetteket előállítsd és számadásaik átvizsgálása s a fejedelmi adó átszolgáltatása végett nevezett csausomnak őket átadván, Petre vajdához küldjed.

A 992. évi Moharrem hó. (1584. január.)

* Péter oláh vajda.

** Mihnye, aki később Pétert felváltotta a vajdaságban.

151.

1584. október 30.

III. Murád szultán levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a szolnoki szandsákhhoz tartozó falvak megszökött lakosai ügyében.

Rendelet az erdélyi vajdához.

A budai beglerbég levelet írt s bejelentette, hogy mikor a szolnoki szandsák elfoglalása után a vilájet összeiratott, némely szántóföldek a defterbe bejegyeztettek s azután e szántóföldekről a falvak az adót és más járandóságokat a defter szerint Budára szokták fizetni. Mostanában pedig a ti vidékekről való emberek izgatásai folytán a falvak rájái közül némelyek helyükről elköltöztek, sőt a helyükön megmaradtak is fellázadtak s az eddigelé szokásos adót és járandóságokat nem adták meg. A beglerbég defterjébe bejegyezett falvak ügyeibe nektek beleavatkozni nem szabad. Megparancsolom tehát, hogy boldogságos Portám iránt tartozó engedelmességed és hűséged követelménye szerint a defterbe bejegyezett és megírt falvak ügyeibe bele ne avatkozzál, azokat a rájákat pedig, kik jól őrzött birodalmam határaitól hozzátok szöktek, küldjed vissza lakóhelyükre.

A 992. évi Sevvál hó 25-én. (1584. okt. 30.)

152.

1585. február 3.

III. Murád szultán levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez egy Erdélybe szökött oláhországi adószedő kiadatása ügyében.

Császári levél az erdélyi vajdához.

Az oláh vajda levelet küldvén, tudatta, hogy az előbbi oláh vajdának, Petrenek deszpárja, Janaki nevű adószedő az említett Petre vajdának pecsétnyomóját elásatván, azt monda, hogy százhuszonnyolc jük ákcse adóssága van s némely egyének kezébe erről pecsétes tekerét adott. Mivel családja nyilvánvaló volt, az említett deszpár a magas parancs folytán Oláhországba jött s oda érkezvén, kezeset adott. Visszahelyeztetése után, mivel szükséges volt a hamisított tezkereket törvényesen megvizsgálni, a nikeboli és tirnovoi kádik a vizsgálathoz akartak kezdeni,

ámde ekkor az említett deszpár kezeseivel együtt elszökött. Szer-
tesztét a környékre emberek küldettek fölkeresésükre s mikor
híre jött, hogy Erdély vilájetbe mentek, nyomukba két ember
küldetett, kik azt az értesülést szerezték, hogy az említett vilájet-
ben Szebesz* nevű várba mentek. Az említett emberek egyike
ekkor ott maradt, a másik pedig eljött s hírül adta, hogy a
nevezett várban vannak. Mivel szükséges, hogy az említett te-
kerék törvényesen megvizsgáltassanak, kérték, hogy az említett
deszpár Oláhországba visszaküldessék; elrendeltem tehát, hogy
örökké tartó Portám iránt levő hűséges szolgálatod és őszinte-
séged követelménye szerint az említett deszpárt csausomnak át-
adván, a törvényes vizsgálat végett minden igyekezetet ráfordítsd,
hogy őt Oláhországba küldjed.

A 992. évi Sevvál hó 9-én. (1585. febr. 3.)

153.

1585. febr. 4.

III. Murád szultán rendelete egy szigetvári szandsákbeli timár betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Ömer-oglu Mehemed eljövén, jelentette, hogy annakelőtte
Eger és Győrvár nevű hadi várakból kijövő, de megszalasztott
hitetlenekkel való háborúban jelen volt s ezért 3000 ákcse jövő-
delmű timárra adatott neki rendelet s azt kérte, hogy mivel a
szigetvári szandsákban, náhiében, Tura-nobsza** nevű falu-
ból és hozzátartozóiból 6500 ákcse jövődelmű timár Abdallah-
oglu Kenán áthelyezése folytán megüresedett, az neki adassék;
parancsolom tehát, hogy a nevezettnek add át azt. Kelt a 993. évi
Száfár hó 4-én. (1585. február 4.)

* Talán Szeben. (Karácson jegyzete.)

** Tarnóca? (Karácson jegyzete.)

154.

1585. március 14.

III. Murád szultán rendelete egy gyulai timárbirtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a boszniai beglerbéghez.

Ez irat felmutatója, Abdallah-oglu Oszmán Gyulán 5999 ákcse timár birtokosa s róla a gyulai szerdár defterjével jelentette, hogy a Szatmár és Patak nevű várakból kijövő, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben kitüntette magát s azért 1500 ákcse emelkedésre adatott ki rendeletem, de hozzá nem juthatott, azért kérte, hogy a rendelet Boszniába helyeztessék át, ezen rendeletem vételével az áthelyezés megtörtént. Kelt a 993. évi Rebi-ül-evvel 13-án. (1585. március 14.)

155.

1585. március 16.

III. Murád szultán rendelete egy esztergomi timárbirtok betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ibrahim-oglu Ahmedről az esztergomi liva bégje defterjével jelentette, hogy az esztergomi végek ellen kártevési szándékkal Komárom nevű várból érkező Kelhan . . . (?) kapitánnyal való ütközetben neki társa volt s ezért 3000 ákcse timárra nézve adatott ki számára rendelet, de mivel hozzá nem juthatott, azt kérte, hogy az említett livában Nagy-Szelek (?) nevű faluból és hozzátartozóiból 5000 ákcse jövődelmű timár, mely Huszein-oglu Redseb eltávolítása folytán üresedésbe jött, neki adassék, ezért parancsolom, hogy ha az üresedésben van, arra nevezd ki. Kelt a 993. évi Rebi-ül-evvel 15. (1585. március 16.)

156.

1585. március 25.

III. Murád szultán rendelete a koppányi ráják szolgáltatásai ügyében.

Topkapu szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez és a koppányi kadihoz.

A koppányi ráják emberüket elküldötték és jelentették, hogy az említett livában öt-hat palánkánál és hidaknál szolgálatot végeznek, mindamellett rendelet nélkül a székesfejevári és szigetvári szandságokban is szolgálatra kényszerítik őket, továbbá némelyeknek közülök, kik saját ügyeikben jártak-keltek, a lovaikat és kocsijaikat erőszakkal elvették, parancsolom tehát, hogy azonnal nézzetek utána és ha az említettek a nevezett livában való szolgálatukat csakugyan teljesítették, Magas Portámról érkezett parancs nélkül ne zaklattassanak és tiltsátok el, hogy mikor saját ügyeikben járnak, lovaikat és kocsijaikat senki el ne vegye s rajtuk ne erőszakoskodjanak. Kelt a 993. évi Rebi-ül-evvel 24-én. (1585. március 25.)

157.

1585. március 26.

III. Murád szultán rendelete a füleki bég kérésére egy szendrői szandságbeli timárbirtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Az előbbi füleki bég, Korkud levelet küldött a szemendrei szandságban 5333 ákcse jövődelmű timárbirtokos, Huszein-oglu Khalil végett s bejelentette, hogy a Korpona várból kijött és megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben neki társa volt s ezért 1500 ákcse emelkedésre kiadott rendeletemben tévesen Szigetvár iratott s most annak kijavítását kérte, ezért az igazíttassék ki. Kelt a 993. évi Rebi-ül-evvel 25-én. (1585. márc. 26.)

158.

1585. április 3.

III. Murád szultán rendelete egy székesfejérvári szandsákbéli vitéz megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Iszhák székesfejérvári bég — legyen tartós a méltósága! — levelet küldött Szulejmán-oglu Ahmed végett, kiről az előbbi szandsákbég Ahmed pecsétes defterrel jelentette, hogy Sziarlu(?) György nevű átkozottal való ütközetében neki társa volt s ezért kezdetben 3000 ákcse jövődelmű timárra nézve adtam ki magas parancsomat, azonban hozzá nem juthatott s az okmány elvesztését is tudatta és kérte, hogy az újra kiadassék neki, parancsomom tehát, hogy nézz utána és ha az elveszett rendelet csakugyan ezé volt és hozzá nem juthatott, akkor az elvesztés dacára is 3000 ákcse timárra nevezd ki őt, ezért íratott e magas rendeletem. Kelt a 993. évi Rebi-ül-ákhir 3-án. (1585. április 3.)

159.

1585. május 1.

III. Murád szultán rendelete egy simontornyai timár ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Iszhák székesfejérvári bég elküldötte emberét, hogy a simontornyai szandsákban, Enderik(?) járásban, Nagy-Berin nevű falubeli 13000 ákcse jövődelmű timárja a vilájet írődeákjától másnak adatott s mivel az összesített jövődelemből van az, kérte a hiány pótlását. A magas rendelet tehát a régebbi vezírem, jelenleg a Diván-i Humájun szolgálatában levő Mehemed pasa írásával a defterben kiigazíttatott, azért íratott e rendeletem, hogy az összesített jövődelemben ha e hiba és hiány megvan, azt kiigazítsd. Kelt a 993. évi Dsemázi-ül-evvel hó 2. (1585. május 1.)

160.

1585. június 4.

III. Murád szultán rendelete egy koppánnyi szandsákbeli timárbirtok betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat felmutatója, Ahmed Levendről előbbi vezírem, az elhalt Musztafa pasa defterjével jelentette, hogy a kaposvári lovasok között a harmadik aga alá tartozó negyedik odában napi nyolc ákcse zsoldot húzott és Fonód nevű hadi vár ellen való háborúban neki társa volt, ezért 5333 ákcse timárra rendeletet kapott, de ahhoz hozzá nem juthatott, ezért a koppányi szandsákban, Körös náhieban, Bálvános* nevű faluban és hozzátartozóiban a Huszein eltávolítása folytán megüresedett 6000 ákcse timárra a teljes feltételekkel nevezd ki őt, ezért adatott ki e rendelet. Kelt a 993. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 6-án. (1585. június 4.)

161.

1585. június 4.

III. Murád szultán rendelete egy pozsegai timárbirtok betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Mehemed pozsegai bég levelet küldött Abdallah-oglu Musztafa végett, kiről azelőtt, mikor szigetvári bég volt, defterjével jelentette, hogy a Kanizsa nevű hadi várból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal érkező hitetlenekkel való háborúban neki társa volt és 3000 ákcse jövődelmű timárra rendeletet kapott, de mivel hozzá nem juthatott, azt elvesztette; parancsolom tehát, hogy nézz utána s ha az elveszett is, az üresedésben levő birtokból egyikre nevezd őt ki. Kelt a 993. évi Dsemázi-ül-ákhír 6-án. (1585. június 4.)

* Somogy megyében, v. ö. Velics-Kammerer 2. 718.

162.

1585. junius 8.

III. Murád szultán rendelete egy debreceni náhiebeli timárbirtokról.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A szolnoki bég defterjével jelentette, hogy Ahmed-oglu Nászuh Kassa, Kálló és Eger nevű hadi várakból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal jövő, de megszasztott hitelenekkel való háborúban neki társa volt s ezért 3000 ákcse jövődelmű timárbirtokra kapott rendeletet, de hozzá nem juthatott s tudatta, hogy a szolnoki szandsákban, Debrecen náhiében, Balaszecskamház (?) nevű faluból 7000 ákcse timárbirtokos, Gazanfer timárja 6000 ákcsejáról lemondott s abból 1000 ákcse neki adatott, mivel az említett timárra rendeletet kapott, parancsolom, hogy nézz utána s a hiányt kiegészítsd. Kelt a 993. Dsemázi-ülákhir 10. (1585. jun. 8.)

163.

1585. junius 26.

III. Murád szultán rendelete egy szigetvári timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Gazanfer pécsi szandsákbég — legyen tartós a méltósága! — levelet küldött a Szigetváron 5999 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Memis Veli végett és tudatta, hogy a Győr nevű hadi várnak a jól őrzött birodalom megkárosítására jövő, de megszasztott D..... nevű átkozott kapitányával való ütközetben neki társa volt s az említettnek defteres előterjesztésére a 992. évi Zilkáde hónap végén 1500 ákcse emelkedésre kiadott magas rendelet elveszett s kérte, hogy a rendeletek tárából az ismét kiadassék neki, parancsolom tehát, hogy nézz utána és ha az a rendelet valóban ezé volt s hozzá nem juthatott, az elveszés

daczára is a megparancsolt 1500 ákcse emelkedésre az üres birtokból őt kinevezd. Kelt a 993. Dsemázi-ül-ákhir 28. (1585. június 26.)

164.

1585. szeptember 7.

III. Murád szultán rendelete egy szegedi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat felmutatója, Diváne Mehemed, a szegedi szandsákban 7500 ákcse jövődelmű timár birtokosa s róla a gyulai bég defterjével jelentette, hogy a Szatmár és Kálló nevű hadi várakból érkező, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben vitézül viselte magát s ezért a 992. évi Szafar hónapban 1500 ákcse emelkedésre adatott ki rendeletem, de eljövén, bejelentette, hogy az elveszett és kérte, hogy az újból kiadassék neki. Parancsolom tehát, hogy nézz utána s ha a berát elveszett is, az előbbi fermán szerint 1500 ákcse emelkedésre nevezd őt ki. Kelt a 993. évi Ramazán 13. (1585. szept. 7.)

165.

1585. november 30.

III. Murád szultán rendelete egy esztergomi harcos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a boszniai beglerbéghez.

Ez irat felmutatója, Ömer, kiről az előbbi esztergomi bég és a budai beglerbég pecsétetes defterjükkal jelentették, hogy annak előtte Esztergom vára költségeinek feljegyzésére érkezvén Komárom hadi vár kapitányával, a Hekman (?) nevű átkozottal való ütközetben vitézül viselte magát s ezért 3000 ákcse timárra kapott rendeletet, de levelet küldvén, tudatta, hogy ahhoz hozzá nem juthatott s kérte, hogy az Boszniában adassék meg neki a régi rendelet értelmében, parancsolom tehát, hogy rendeletem

szerint 3000 ákcse jövődelmü timárra őt kinevezd. Kelt a 993. évi Zilhiddse hó 8-án (1585. nov. 30.)

166.

1585. december.

III. Murád szultán rendelete a régi és új budai anicsár aga dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa budai vezirhez.

Levelet küldvén, jelentetted, hogy a budai janicsár agának, Mehemednek szandsák adományoztatván, az agaság a törvény ellenére van kezében, mivel a janicsár agaságra magas udvarom csasnigirjai közül Mehemed neveztetett ki, olykép, hogy a 994. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 13-ik napjától kezdve Budán janicsár aga legyen, megparancsolom tehát, hogy az említett a janicsár agaságban szolgáljon, az előbbi agának pedig szandsák adassék s ott tegyen szolgálatot. Kelt a 994. évi Moharrem hóban. (1585. december.)

167.

1585. december 2.

III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez az ellenség készülődései kikémlelésére.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Hallottam, hogy az ellenség mostanában csapatokat gyűjt és áldatlan készüléteket tesz, de nem tudtam, hogy mely irányba indul s mivel igen fontos dolog kémeket küldeni, a helyzetet és készülődéseket kifürkészni és boldogságos Portámra bejelenteni, ezért tehát megparancsolom, hogy mihelyt Dervis csaus megérkezik, magas Portám és igazságos házam iránt régidőtől fogva meglevő hűséged, őszinteséged és odaadó ragaszkodásod követelménye szerint az ellenség helyzetének és készülődéseinek kikémlelése végett alkalmas kémeket rendelj ki és teljes tudomást szerezz róla, hogy gonosz szándékuk és tervük miben áll, a csapatok gyűjtésével miféle szándékuk van és mely irányba indul-

nak. Mikor mindezekről értesültél, a való híreket tudatni el ne mulaszd.

A 994. évi Zilhiddse 20-án. (1585. december 2.)

168.

1586. szeptember 20.

III. Murád szultán rendelete egy füleki vitéz megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa budai vezirhez.

Korkud füleki bég levelet küldött s tudatta, hogy e rendelet felmutatója, Ali-oglu Timur érdemet szerzett, azért 3000 ákcse jövődelmű timár adományozása végett e magas rendelet iratott. Kelt a 994. évi Sevvál hó 7-én. (1586. szept. 20.)

169.

1586. december 12.

III. Murád szultán rendelete a szegedi bég egy embere ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa budai vezirhez.

Haszán szegedi bég emberét ide küldötte s mivel az említett liva a 994. évi Zilhiddse 5-től kezdve neki adományoztatott, e magas parancs iratott, hogy jövődelme is az említett időtől számíttassék. Kelt a 995. évi Moharrem 2-án. (1586. december 12.)

170.

1586. december 13.

III. Murád szultán rendelete a szendrői bég egy embere ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa budai vezirhez.

Ali szemendrei bég levelet küldött s tudatta, hogy e rendelet felmutatója, Abdullah-oglu Murad érdemet szerzett, azért 10,000 ákcse jövődelmű timár adományozása végett e magas rendelet iratott. Kelt a 995. évi Moharrem 3-án. (1586. dec. 13.)

171.

1586. december 19.

III. Murád szultán rendelete egy renegátnak adandó budai timár-birtok ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa budai vezírhez.

E rendelet felmutatója, dicső vezírem Ibráhím pasa rokon-ságából való Mehemednek, ki a Diván-i Humájunban az iszlám vallást szerencsésen felvette, magas kegyelmemből húszezer ákcse jövődelmű timárt rendeltem, megparancsolom tehát, hogy rendeletem értelmében az említettnek húszezer ákcse jövődelmű timárt adj át. Kelt a 995. évi Moharrem hó 9-én. (1586. dec. 19.)

172.

1587. január 27.

III. Murád szultán rendelete Zvornik szandsák adományozásáról.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ibráhím előbbi simontornyai béghez.

A 995. évi Szafar hó 18-án Izvornik szandsák neked adományoztatott s tudomásvétel végett adatott e rendelet. Kelt a 995. évi Szafar hó 18-án. (1587. január 27.)

173.

1587. április 19.

III. Murád szultán rendelete egy drégelyi timár betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Hatvan bégje levelet küldött ez irat előmutatója, Huszein végett, ki annakelőtte Parka (?) vára lovasainak agája volt 17 ákcse napi fizetéssel s az Eger, Győrvár és Ónod nevű helyekről kijött és megszalasztott hitetlenekkel való harcban neki

társa volt s az előbbi hatvani bég jelentése szerint 17,000 ákcse jövődelmű timárra nézve már parancs adatott ki, mely elő is jegyeztetett számára. Az említett livában, Maros járásban, Drégely nevű faluban 6399 ákcse jövődelmű timár birtokosa, Durgud bin Haszán a hitetlenek fogságába esvén, timárja megüresedett s az előterjesztés folytán megparancsolom, hogy ezen rendeletem vételével a hitetleneknél fogságban levő birtokosnak ilykép tényleg megüresedett timárjára nevezd ki őt, hogy ami még hiányzik, megadassék neki, ezért iratott e rendelet. Kelt a 995. évi Dsemázi-ül-evvel hó 12-én. (1587. ápril. 19.)

174.

1587. május 5.

III. Murád szultán rendelete egy gyulai szandsákbeli ziámetbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

A klisza szandsákbég levelet küldött, melyben tudatta, hogy a gyulai szandsákban ziámet-birtokos, Ali-oglu Kászim érdemes ember, azért ezernégyszáz ákcse jövődelememelés végett e rendelet iratott. Kelt a 995. évi Dsemázi-ül-evvel hó 28-án. (1587. május 5.)

175.

1587. augusztus 17.

III. Murád szultán rendelete egy szigetvári timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A szigetvári bég levelet küldött, melyben tudatta, hogy a nevezett livában nyolcezerháromszáz ákcse jövődelmű timárnak birtokosa Jusuf-oglu Dervis hasznavehető ember, azért e rendelet iratott, hogy jövődelme ezer ákcsevel emeltessék. Kelt a 995. évi Ramazán hó 14-én. (1587. augusztus 17.)

176.

1587. augusztus 29.

*III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond erdélyi vajdához
a lengyelek mozgolódása kikémleléséről.*

Rendelet az erdélyi vajdához.

Tudattad, hogy a lengyel népnek most van a gyűlése, ez okból tehát gondatlan ne légy, hanem mindenkor nagyon szemmel tartsd azt s mivel igen szükséges arra törekedni és iparkodni, hogy a károsodás megelőztessék, ezért megparancsolom, hogy levelem megérkeztekor ne csupán hanyag és gondatlan ne légy ez ügyben, hanem Lengyelországra nagyon figyelj és szemmel tartsd azt. Ha szükséges, az ő nyelvükön szerkesztett levelet is írv és küldj oda s kellő tanácsot adj nekik, mert mindazon kár, melyet a régóta fennálló egyezség és béke ellenére okoznak, rájuk háramlik vissza. A későbbi bánat nem használ. Innen okos tanácsot kaptak. Ha e tanácsot meg nem fogadják, a bűnhődés nyakukba szakad. Miként annakelőtte, az egyezség és béke megőrzésében egy percet se mulasszanak el. Amely napon e magas rendeletem hozzád érkezik, boldogságos magas Portámat értesítsd, hogy a lengyel nép helyzete mikép van? Igazi gyűlésük van-e vagy nincs? Ha szükséges volt gyűlésük határozatát írásba foglalni, amiként az megíratott, az eredetivel és igazsággal egyezően azt sietve megírd.

A 995. évi Ramazán hó 25-én. (1587. augusztus 29.)

177.

1587. december 14.

*III. Murád szultán levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez
Torma Kristóf erdélyi követnek visszatérése alkalmából.*

Az erdélyi vajdához írt császári levél.

Mostanában Erdélyország adójával küldött Torma Khris-toni* nevű követetek magas Portámra érkezett s miután megbízatását teljes illendőséggel elvégezte, császári engedelmemet ad-

* Torma Kristóf. (*Karácson jegyzete.*) Küldetésére v. ö. Erd. Országgy Eml. 3, 74. l. s köv.

tam neki a visszatérésre. Császári levelemmel megy s midőn megérkezik, boldogságos magas Portám iránt levő hűséged, őszinte ragaszkodásod követelménye szerint, miként annakelőtte, ezentúl is erős légy az állhatatos szolgálat útján s ezután is szorgalmas légy adótoknak a maga idejében való megküldésében. Minden igyekezetedet mutasd meg a boldogságos udvaromat illető császári szolgálatban és azon valódi hírek tudósításában, melyekről azon vidékre vonatkozólag értesülést szerzesz. Mindenkor teljes vigyázattal és őrködéssel légy. Oltalmunk a felséges Alláhban! Őrködjél, hogy Erdélyországot és ahhoz közel esőleg jól őrzött birodalmam egyetlen helyét se érje az ellenség-től valami kár. A gondatlanságtól és hanyagságtól óvakodjál.

A 996. évi Moharrem hó 13-án. (1587. december 14.)

178.

1587. december 23—28.

Rendeletek esztergomi egyházi alapítványok ügyében.

Az Evkáf-miniszterium levéltárából.

Esztergomban, a nagy külvárosban, néhai Rusztem pasa dsámijában néhai Szulejmán aga alapítványából napi egy ákcse fizetéssel a hajnali imádság után az ászin olvasás, mely Nászuh hivatala volt, lemondás folytán Mehemedre bízott s Esztergomban néhai Sábán aga alapítványának napi egy ákcse fizetéssel alkalmazott gondviselője, Khudaverdi elhalálozása folytán helyébe Ibráhim rendeltetett s ezekről az okmányok a 996. évi Moharrem hó 23-án kiállítottak. (1587. dec. 23.)

Esztergomban néhai Jildirim Szufi lelkéért Sábán aga mecsetjében, a délutáni imádság után napi egy ákcse fizetéssel az Asa olvasás, mely Khudaverdi hivatala volt, annak elhalálozása folytán megüresedett s a kádi előterjesztésére Ibráhim neveztetett ki s erről a berát a 996. évi Moharrem hó 23-án kiállított. (1587. dec. 23.)

Esztergomban, a nagy külvárosban, néhai Rusztem pasa dsámijában néhai Deri asszony alapítványából napi öt ákcse fizetéssel az esti imádság után az Asa olvasás, mely Naszuh hivatala volt, lemondás folytán a 996. évi Szafar hó 2-án Mehemedre bízott.

Esztergomban néhai Sábán mecsetjében napi egy ákse fizetéssel az imám tisztség, mely Khudaverdi hivatala volt s annak elhalálózása folytán megüresedett, a 996. évi Moharrem 28-án Ibráhim efendire bízott. (1587. dec. 28.)

179.

1588. január 3.

III. Murád szultán rendelete Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemhez a lengyel királyválasztástól okozott lengyel-moldvai zavarok dolgában.

Császári levél az erdélyi vajdához.

Bogdán* vajdája, Petre vajda, levelet küldött magas Portámra és bejelentette, hogy mostanában a bogdáni vilájetbe érkezett kozákok igen sokat raboltak, azonkívül pedig Ozi várában elfoglalt ágyúkkal és más hadi készletekkel fölszerelve nemcsak Bogdánban, hanem más helyeken is kárt okozni szándékoznak, sőt az is hallatszik, hogy a bécsi király testvére azt mondván: «Okvetetlen lengyel király leszek»,** versengésből az említett gonosztevőknek még segítséget is ad. Azon kozák rablóknak a birodalomban és a vilájetben okozott kártételei miatt fontos dolog, hogy megfenyíttessenek és kártételük megakadályoztassék. Azután ismét levél jött, melyben tudatta, hogy a kozák rablók legyőzettek, ágyúikat a vízben hagyták és elfutottak. Nagyfontosságú az említetteknek gonoszságait el nem nézve, korábbi rendeletem szerint felkészülődve lenni, az ellenség felé figyelni és ha valamely irányba még ilykép elindulnak, ügyes eljárással őket elűzni. Mikor tehát magas Portám csausai közül Huszein — növekedjék a méltósága — akivel császári levelünk elküldetett, megérkezik, szükséges, hogy igazságos, magas Portám iránt régidőtől fogva mostanáig meglevő őszinteséged követelménye szerint az ellenség megfutamodására nem tekintvén, korábbi fermánom szerint gondoskodással légy, miként azelőtt és akár a határőrzésben levő emirjeimmel, akár Bogdán vajdájával értekezzél s ha a kozák rablók kártevési szándékkal jól őrzött birodalmam valamely része felé elindulnak, a szükség szerint személyesen menj vagy vala-

* Moldvaország.

** Miksa főherceget az előző évben választotta egy lengyel párt királlyá

mely alkalmas megbízható egyént básbuggá tevén s elegendő számú katonát adván melléje, küldjed el, de bármiként lesz is lehető az elüzetésük, szép egyetértéssel és egyezséggel egy szív és egy lélek legyetek s a felséges és dicsőséges Allah kegyelmével elüzetésük ügyében minden igyekezetet mutasd meg. Ezt az időt ne mérd más időhöz, noha az említettek megfutamodtak. Mindenesetre minden lehető kövess el s ha valami gonosz szándékuk van, te gondatlanul és hanyagul ne légy, hanem a valláshoz és a birodalomhoz méltó erőt és igyekvést fejts ki. Amely napon e császári rendeletem megérkezik, sietve megírd és magas Portámra bejelentsd, hogy minő előkészületeid vannak s az ellenségről miféle hírt hallottál. Így tudd és magas jelvényemnek hitelt adj. A 996. évi Szafar hó 3-án. (1588. január 3.)

180.

1588. január vége.

III. Murád szultán levele Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemhez, tudomásul veszi a Miksa főherceg lengyel hadjáratáról írt híreket.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Levelet küldvén tudattad, hogy Lengyelországba küldött kémed azt a hírt adta, hogy Makszimlián* hét-nyolcezer katonával együtt a neki meghódoló bégeket összegyűjtötte és Fezula városba akart bevonulni, de a városban levő Reszi-nikh bég katonaságával a várból kijött és harcba bocsátkozván, Makszimliánnak néhány ezer katonáját kardra hányta, ő maga pedig megfutott s midőn nyomban üldözték, nyolc darab nagy ágyúját több zászlót és jelvényt elvettek tőle és csak seregének egy részével menekült meg** s midőn Lengyelországtól tizenegy mértföldnyire Siurina várában volt, a svéd királynak fia, Zsigmond,*** Moharrem-ül-harám hónap elején Krakó várába bevonult s a lengyel bégeket összegyűjtván azt mondá nekik, hogy legköze-

* Makszimilián (*Karácson jegyzete*).

** Miksa főherceg Krakó falai alatt szenvedett döntő vereséget.

*** Az új lengyel király, III. Zsigmond, 1587. dec. 28-án koronáztatott meg Krakóban, tehát a szultán még csak a koronázási készülődésről tud.

lebb a királyság koronáját hozzák elő neki; s minden amit jelentettél, magas trónom zsámolyához beterjesztetvén, magas tudomásom van róla. Elrendelem tehát, hogy boldogságos Portám és magas trónom iránt levő őszinte hűséged és szolgálatkészséged követelménye szerint mindig szemmel tartsd azokat a vidékeket s alkalmas kémeket küldvén ki, a helyzet és körülmények mikép vannak, kellőkép kifürkésztess és folytonosan értesülve légy róluk s a híreket velem tudatni el ne mulaszd. Az erdélyi vilájet katonaságával mindenkor készen légy, az ellenség irányában gondatlan ne légy, hanem mint mindig tenni szoktad, őrködjél és vigyázz s minden igyekezetedet ráfordítsd, nehogy Erdély vilájetet az ellenségtől valami kár és baj érje. A 996. évi Rebi-ül-evvel hó... (1588. január vége.)

181.

1588. április 10.

III. Murád szultán rendelete a volt mohácsi bég timárja ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Huszein-oglu Mehemed eljövén, előbb mint mohácsi bég hasznavehetőségét jelentette s ezért 3000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, de ahhoz hozzá nem juthatott s most a szigetvári szandsákban, Kaban(?) járásban Egervár* nevű faluban és egyebekben 3000 ákcse jövedelmű timár, Mehemed-oglu Huszein lemondása folytán üres levén, annak adományoztatását kérte maga számára s mivel már az előbbi rendeletemet vette, azért parancsolom, hogy nézz utána s ha az említett timár csakugyan a nevezettnél volt és üresedésbe jött, azt bejegyeztetvén, add át neki. Kelt a 996. évi Dsemázi-ül-evvel 13-án. (1588. április 10.)

* Egeralja a szigetvári szandsákban, a görögáli náhiében volt.

182.

1588. április 13.

III. Murád szultán rendelete egy gyulai szandsákbeli timárbirtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Szinán gyulai szandsákbég levelet küldött magas Portámra, hogy az említett livában, a békési járásban... nevű faluban 5121 ákcse jövedelmű timár birtokosa, e fermán előmutatója, Abdallah-oglu Mehemed, az említett timárról szóló berátját elvesztette s azért könyörög, hogy az neki újra kiadassék; parancsolom tehát, hogy nézz utána s ha az említett timár azé volt és berátját elvesztette, irasd meg a tezkerét, hogy magas berátom újra kiadassék neki, de belevezetve legyen, hogy az előbbi elveszett beráttal senki más a timárt meg ne kaphassa, ezért iratott e magas parancsom. Kelt a 996. évi Dsemázi-ül-evvel 16-án. (1588. április 13.)

183.

1588. április 18.

III. Murád szultán rendelete egy budai janicsárnak a szendrői szandsákban való megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

E császári fermánom előmutatója, Sir-merd testvére, Áhmed, kinek a budai janicsárok 9-ik hadosztályában napi 5 ákcseje volt s kiről defterrel bejelentetett, hogy Simontornya közelében a megszalasztott hitetlenekkel való háborúban vitézül viselte magát, amiért törvény szerint timár adományoztatását rendeltem el számára, de mivel azt még nem kapott, magas Portámra jött s tudatta, hogy a szemendrei szandsákban, Erdély náhieben, Rendsik nevű faluból és hozzátartozóiból 3000 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Oszmán s szintén az említett livában és náhiében, a nevezett faluból és hozzátartozóiból 3000 ákcse jövedelmű timár birtokosa, császári államtanácsom kjátibjai közül Musztafa, berátjukat átadván, önként lemondottak, azért azt a kegyelmet kérte, hogy

az neki adományoztassék. Parancsolom tehát, nézz utána s ha az említett timár tényleg a nevezetteknel volt s berátjukat visszaadván, önként lemondtak, ha kilids hozzáadása nem szükséges, berátjukra a lemondás irassék rá s azt az említettnek adományozd s erről tezkerét adj neki, ezért iratott e magas parancsolat. Kelt a 996. évi Dsemázi-ül-evvel hó 21-én. (1588. április 18.)

184.

1588. április 25.

III. Murád szultán rendelete egy esztergomi timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Oszmán esztergomi bég levelet küldött s jelentette, hogy az említett livában timárbirtokos, Ali-oglu Mehemed, ez irat fölmutatója hasznavehető ember, azért 1000 ákcse emelkedésre e rendeletet irattam. 996. Dsemázi-ül-evvel 28. (1588. ápr. 25.)

185.

1588. május 1.

III. Murád szultán rendelete egy esztergomi záim kapitánysága ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Az esztergomi záimok közül ez irat fölmutatója, Mehemed-oglu Haddsi Baba, eljövén tudatta, hogy az esztergomi kapitány, Abdurrahmán, lemondott a kapitányságról s a 996. évi... napján kiadott magas parancs elveszett, azért kérte, hogy az újra kiadassék neki. Parancsolom tehát, hogy nézz utána s ha a kapitányság az említettnek volt s arról önként lemondott, noha a kiadott parancsom elveszett is, azért az említett a kapitányi hivatalban szolgáljon s a kapitányságra a tezkerét add ki neki. Kelt a 996. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 4-én. (1588. május 1.)

186.

1588. május 3.

III. Murád szultán rendelete egy szolnoki szandsákbeli timár-birtokról.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Küllábi-oglu Musztafa, kinek hasznavehetőségét ennek előtte a szécsényi bég jelentette defterjével, eljött s mivel először Budán 3000 ákcse jövedelmű timárra és a 993. évben 1500 ákcse emelkedésre adatott neki rendelet, de azokat el nem nyerhette s a 996. évi Dsemázi-ül-ákhír hó elején 1000 ákcse emelkedésre adatott rendelet, de azt sem kapta meg, azért a szolnoki szandsákban, a csongrádi járásban Szalczio (?) nevű faluból és máshonnan 7000 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Dsanik, önként átadta berátját s berátját átadva, önként lemondott s így a kezdetre és a kétszeres emelkedésre vonatkozó parancsokat összevevén, a lemondás folytán 1000 ákcsevel nagyobb jövedelemre nevezd ki őt... Kelt a 996. Dsemázi-ül-ákhír 6. (1588. május 3.)

187.

1588. május 15.

III. Murád szultán rendelete egy szendrői szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Ahmed, a szemendrei szandsákban 13.500 ákcse jövedelmű timár birtokosa s atyja, Ali csaus is ugyanazon livában ziámetbirtokos. Róla az említett liva bégje defterjében azt jelentette, hogy a lefolyt háborúban társa volt s ezért a 91. évi Zilkáde hóban 2000 ákcse, máskor ismét ugyanazon bég jelentette hasznavehetőségét és ezért a 89. évi Szafar hóban 1000 ákcse, a szolnoki bég is jelentette róla, hogy az iszlám seregből nyelvet fogni jött, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben társa volt s ezért a 93. évi Sábán hóban

500 ákcse, az anatóliai bég jelentése szerint a gürdsi* hadjáratokban társa volt s azért a 92. évi Moharrem hóban 2000 ákcse emelkedésre adattak ki magas rendeleteim. Atyja visszavonulása folytán eljövén, azt kérte, hogy az említett jövedelememelkedések neki adassanak, parancsolom tehát, hogy a négy darab magas rendeletet átvevén, az atyjának adott emelkedésekre öt kinevezd. A 996. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 18-án. (1588. május 15.)

188.

1588. május 23.

III. Murád szultán rendelete egy császári diváni irnoknak budai mirmiráni kineveztetése ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Khizir, kinek Simontornya és Szegszárd szandságokban 21.000 ákcse jövedelmű timárja van s császári divánom irnokai (kjátib) közé tartozik, elem jött és Budán való érdekeltségénél fogva a kjátibhivatalról önként lemondott, hogy mir-mirán lehessen, ezért a mir-miránságra rendeletet adván, parancsolom, hogy mivel az említettnek ziámetje van, háború esetén a beglerbéggel együtt menjen és szolgálatot tegyen s mivel beglerbéggé nem tehettem, csakis a szandsák-szipáhikhoz soroztassék s erre nézve parancsolatomat adván, senkit oda be ne engedj s ezt a defterbe is jegyezd be. Kelt a 996. évi Dsemázi-ül-ákhír 26-án. (1588. május 23.)

189.

1588. május 25.

III. Murád szultán rendelete egy babocsai timárbirtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára,

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat előmutatója, Perváne, eljött s tudatta, hogy a szigetvári szandságban, a babocsai járásban Borabos** nevű faluból

* Georgiai (*Karácson jegyzete*).

** Szentborbás Somogy megyében.

és hozzátartozóiból 14.000 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa ennek előtte Budán a hitetlenekkel való ütközetben vértanu lett s timárja Perváne Ibráhim nevű egyénnek adatott s a berát is kiállíttatott, de a birtoklásban megakadályoztatott. Kegyelmemet kérte tehát, azért parancsolom, hogy nézz utána s ha az említett timár a nevezettnél volt és meghalt, a timárt foglaltasd le a berát értelmében és adasd át neki. Kelt a 996. évi Dsemázi-ül-ákhír 28-án. (1588. május 25.)

190.

1588. június 20.

III. Murád szultán rendelete egy gyulai szandsákbeli ziámet ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Iri-oglu Mohammed — növekedjék a méltósága! — ki a temesvári szandsákban 20.000 ákcse jövedelmű timárról letétetett, eljött és azt kérte, hogy a gyulai szandsákban, a békési náhie-ben Joma* nevű faluból és hozzátartozóiból 20.100 ákcse jövedelmű ziámet, mely Musztafa elhelyezése folytán üresedésbe jött, neki adassék, ezért e 100 ákcse többlettel való kineveztetése végett parancsom megiratott. Kelt a 996. évi Redseb hó 25-én. (1588. június 20.)

191.

1588. június 20.

III. Murád szultán rendelete egy nógrádi szandsákbeli timár-birtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ali nógrádi bég levelet küldött, hogy fia, ez irat fölmutatója, a nógrádi szandsákban timárbirtokos Musztafa, hasznavehető ember, azért 1000 ákcse emelkedés végett magas parancsom megiratott. 996. évi Redseb 25. (1588. jún. 20.)

* Gyoma? (Karácson jegyzete.)

192.

1588. június 20.

III. Murád szultán rendelete egy pécsi szandsákbeli timár ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat felmutatója, Abdallah-oglu Ömer, aki a vizei szandsákban 3000 ákcse jövedelmű timárról letétetett, eljött és azt kérte, hogy a pécsi szandsákban és náhiében Nagy Árpád* nevű faluból és hozzátartozóiból 6000 ákcse jövedelmű timár, melyről tulajdonosa, Ali, a berátot visszaadván lemondott, neki adassék. Ez összegből 1500 ákcse többlettel nevezd ki őt, ezért iratott e magas parancsom. A 996. évi Redseb 25. (1588. jún. 20.)

193.

1588. június 26.

III. Murád szultán rendelete egy koppányi szandsákbeli timár ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Oszmán esztergomi bég levelet küldött ez irat fölmutatója, a koppányi szandsákban 3000 ákcse jövedelmű timárnak birto-kosa, Radván-oglu Sábán végett, ezért 1500 ákcse emelkedésre e parancs megiratott. A 996. évi Sábán hó elején. (1588. jún. 26.)

194.

1588. július 8.

III. Murád szultán rendelete egy szolnoki szandsákbeli timár-birtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A szolnoki szandsákbég defterjével tudatta, hogy ez irat fölmutatója, Ali-oglu Szefer, ennek előtte a szolnoki végeken

* Valószínűleg a mai Árpád Baranya megyében.

Kassa, Tokaj, Kálló és Eger nevű várakból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal érkező, de megszasztott hitetlenekkel való háborújában társa volt és először 3000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, azután a füleki szandsákban Abdallah-oglu Juszuf áthelyezése folytán üredésbe jött timár adatott neki, de ahhoz hozzá nem juthatott, azért azt kérte, hogy a kalocsai náhieban faluból és hozzátartozóiból 3000 ákcse jövedelmű timár, mely tulajdonosának, Ali bin Musztafának, elhalálózása folytán üresedésbe jött, a régebbi rendeletbe foglaltassék, parancsolom tehát, hogy érdeme szerinti jövedelemre nevezd ki őt, erről tekerét adj neki. Az összes föltételekkel e magas rendeletem iratott. Kelt a 996. évi Sábán hó 12-én. (1588. júl. 8.)

195.

1588. július 25.

III. Murád szultán rendelete egy portai csausnak megjutalmazására, aki éveken át Magyarországon békében és háborúban szolgálatot tett.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghhez.

Magas Portám csausai közül ez irat előmutatója, Juszuf csaus, a pécsi szandsákban 19.000 jövedelmű timár birtokosa s egyszer a pozsegai és pécsi végeken a megszasztott hitetlenekkel való ütközetben vitézül viselte magát, ezért a 83. évben 1500, egyszer a kincstári vagyonnál tett szolgálatáért a 84. évben 1500, egyszer az irodában tett szolgálatáért a 85. évben 1500, egyszer ismét a végeken tett szolgálatáért a 86. évben 1500, egyszer kiváló hasznavehetőségét jelentették, ezért a 87. évben 1000, a 88. évben ismét 1000, egyszer Pécsen a császári palota kijavításánál volt szolgálatban s ezért a 89. évben 1000 ákcse emelkedést kapott. Mivel pedig eme 9000 ákcse emelkedésről kiadott hét darab rendelet egyszerre elveszett, azért a rendeletek gyűjteményéből a 89. évi Dsemázi-ül-ákhir hó közepén egy darab rendelet adatott ki. A budai beglerbég defterjében azt jelentette, hogy Eger nevű várból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal érkező, de megszasztott hitetlenekkel való háborúban neki társa volt, ezért a 88. évben Redseb hónapban 1500, egyszer a szigetvári bég jelentette, hogy a

jól őrzött birodalom ellen jövő, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban neki társa volt s ezért a 89. évi Zilkáde hónapban 1500, egyszer a füleki bég jelentette defterjével, hogy a merubai (?) ütközetben neki társa volt, ezért a 91. évi Szafar hóban 1500, egyszer pedig a budai defterdár jelentette róla, hogy a kincstári vagyonnál tett szolgálatot, ezért a 90. évi Sábán hóban 1000 ákcse emelkedést kapott. Mivel pedig eljött s azt kérte, hogy a pécsi szandsákban és náhieben Beküs nevű faluból és hozzátartozóiból 1333. ákcse rész Iszkender bin Abdullah elmozdítása folytán üresedésbe jött, emelkedés végett az neki adassék, ezért a 9000 ákcse emelkedésről elveszett levelek helyébe egy darab és a négy darab jövedelememelkedési rendelet megadatván, parancsolom, hogy nézz utána és berátját megadván, ha üresedés van, nevezd ki őt, hogy kilids hozzáadása ne legyen szükséges. Kelt a 996. évi áldott Ramazán hó elején. (1588 július 25.)

196.

1588. július 28.

III. Murád szultán rendelete egy hatvani szandsákbeli timár-birtokos ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat előmutatója, Ali-oglu Hakki, Hatvan szandsákban és járásban nevű faluból és hozzátartozóiból 17.000 ákcse jövedelmű timár birtokosa s róla a régebbi budai beglerbég, Oveisz* pecsétetes defterjével jelentette, hogy Tur városának kirablási szándékával érkező, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben neki társa volt s ezért a 988. évi Dsemázi-ül-ákhir hó közepén 1500 ákcse, s máskor Ali, budai beglerbég, jelentette pecsétetes defterjével, hogy Verind (?) palánka földulásának szándékával érkező, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben társa volt s ezért a 990. évi Dsemázi-ül-ákhir hó közepén 1500 ákcse jövedelememelkedésre adatott számára magas rendelet, most eljövén tudatta, hogy az iratok elvesztek s kérte, hogy azok újra kiadásának neki, azért az elveszettek helyébe az ottani föltételekkel

* Kara Ovejsz, magyarul Vejsz, budai pasa, 1578—80.

azok újra kiadassanak, ezért iratott e magas rendeletem. Kelt a 996. évi Ramazán hó 4-én. (1588. július 28.)

197.

1588. augusztus 4.

III. Murád szultán rendelete egy temesvári timár ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat előmutatója, Abdallah-oglu Ahmed, az Ecsedvár és Szatmár nevű várakból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal érkező, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben jelen volt s ezért Temesvároott 3000 ákcse jövedelmű timárra kapott kinevező rendeletet, eljött és jelentette, hogy ahhoz nem juthatott hozzá, azért kérte, hogy az a rendelet Budára helyeztessék át, parancsolom tehát, hogy őt az üresedésben levő timárok közül 3000 ákcseire kinevezd. Kelt a 996. évi Ramazán 11-én. (1588. augusztus 4.)

198.

1588. augusztus 6.

III. Murád szultán rendelete egy temesvári szandsákbeli volt timárbirtokos megjutalmazására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a boszniai beglerbéghez.

Ez irat előmutatója, Mikiz-oglu Musztafa, a temesvári szandsákban 4000 ákcse jövedelmű timárról letétetett s róla azelőtt a budai beglerbég pecsétetes defterjében azt jelentette, hogy az Eger nevű várból rablási szándékkal érkező, de megszalasztott Sarkaszi (?) Mihály néven ismeretes átkozottal való ütközetben neki társa volt, azért kegyelmem nagyobbodásával 1500 ákcse emelkedésre adtam rendeletet, de mivel ahhoz hozzá nem juthatott s mivel már kinevező okmánya is Boszniában való érvényesítésre helyeztetett át, kérte, hogy az emelkedés is áttétessék. Előbbi rendeletemet már átvevén, parancsolom, hogy a fermán értelmében az 1500 ákcse emelkedést is az üres birtokokból neki meg-

add s tezerékjét neki kiállítván, e magas rendeletem megíratott. Az előbbi rendelet a 987. évi Rebi-ül-ákhír hónapban adatott ki. Kelt a 996. évi Ramazán 13-án. (1588. augusztus 6.)

199.

1588. augusztus 6.

III. Murád szultán rendelete egy pécsi szandsákbeli timár ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

Ez irat fölmutatója, Mehemed-oglu Ali, a koppáni szandsákban 7000 ákcse jövedelmű timárról letéttetett s mivel a pécsi szandsákban Szenlórinds náhieben* nevű faluból és hozzátartozóiból 6387 ákcse timár birtokosa, Huszein, berátját visszadván, önként lemondott, eljövén, azt kérte, hogy az neki adassék, ezért a teljes föltételekkel, hogy a hiányzó rész kiegészíttessék, nevezd ki őt, ezért iratott e rendelet. Kelt a 996. évi Ramazán 13. (1588. aug. 6.)

200.

1588. szeptember 7.

III. Murád szultán rendelete egy, a szigetvári szandsákban a bég-től kirabolt falu ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a szigetvári béghez.

Nagyvezirem, Sziávus pasa ő magasságának kapudsi ketkhu-dája, magas Portámja, ez irat fölmutatója, Ibráhim — növekedjék a méltósága — jelentette, hogy a szigetvári szandsákban birt. ziámetjei közül Bures nevű falu lakócai a maguk állapotában megvoltak, a törvény ellenére senkit nem bántottak, mindamellert a te mesterkedésed folytán, felsőbb parancs nélkül, a te embereid és némely martalócok az említett falut megrohanták s a lakósoknak vagyonukat, tárgyaikat elrabolták, marháikat elhajtották, magukat pedig fogságba vitték, azután pedig te tizenhat

* Szentlőrincz náhie egyrésze már a szigetvári szandsák fölállításakor Szigetvárhoz került (v. ö. Velics-Kammerer id. m. 1, 209. l.).

fogoly ráját nyolcszáz piaszteren eladtál és zsarnokoskodtál. Ez ügyben a budai beglerbéghez, a siklósi és pécsi kadikhoz intézve magas rendeletemet adtam, hogy az említett ráják bárkinél legyenek is, szabadon bocsáttassanak, más elrablott tárgyak tulajdonosaiknak visszaadassanak s megparancsoltam, hogy magas Portám csausai közül Musztafa... magas rendeletem értelmében az említett rájákat, az elrablott barmokat és egyéb tárgyakat, akár nálad vannak, akár másnál legyenek, nyilvánosságra hozza. Kelt a 996. évi Sevvál hó 15-én. (1588. szept. 7.)

201.

1588. szeptember 30.

Rendelet temesvári vakufgondnok kinevezésére.

Az Evkáf-miniszterium levéltárából.

Temesvárott, Kabatas aga városrészben Kabatas aga vakufjának napi tíz ákcse fizetéssel alkalmazott gondnoka elhalálozott s helyébe a 996. évi Zilkáde hó 9-én (1588. szept. 30.) az alapítványozó rokonai közül Huszein kineveztetését tudató magas berát kiadatott.

202.

1589. április 4.

Hivatalos följegyzés egy szolnoki szandsákbeli vitéz megjutalmazása ügyében.

Magas rendelet adatott, bácsi járás a szegedi livában, Memi bin Ferhád nevére Kurd ben Szulejmán részéből, ki lemondott.

Ez utóbbi berátját visszaadván, timárjáról lemondott, az előbbiről pedig Mehemed, szolnoki szandsákbég pecsétes defterjével jelentette, hogy nagyon hasznavehető, mert Kálló nevű hadi várból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal jövő, de megszalasztott Gyulai János nevű hitetlennel való ütközetben vitézül viselte magát, azért a 995. évi Sevvál hó végén 4000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, ezért a nevezett Ferhád-oglu Memi a lemondó Szulejmán-oglu Kurd részéből összesen 4000 ákcse jövedelemre kineveztetett s berátja végett a tezkere kiadatott. Kelt a 997. évi Dsemázi-ül-evvel 19-én. (1589. április 4.)

203.

1589. május 29.

Hivatalos följegyzés egy csongrádi timárbirtok ügyében.

Két rendelet adatott. Nagykállói járás a szolnoki livában. Mehemed bin Abdullah nevére ...részéből.

A fönnemlített Abdullah-oglu Mehemed a nevezett livában 5888 ákcse jövedelmű timár birtokosa és Dsáfer, temesvári beglerbég — legyen tartós a dicsősége! — pecsétes deftert küldvén, jelentette róla, hogy Kálló nevű hadi várból kártevési szándékkal jövő, de megszalasztott Várkonyi János nevű rablófőnökkel való ütközetben vitézül viselkedett, azért 984. évi Száfár hó közepén 1888 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet; azután ismét az elhalt budai parancsnok, néhai Musztafa pasa vezir, pecsétes deftert küldött és jelentette róla, hogy a szolnoki béggel Erdély segítségére küldött katonaságból nyelvet fogni jött, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközben vitézül viselkedett s ezért a 983 évi Sábán hó végén kelt magas rendelettel 1888 ákcse nagyobbítást kapott s mivel az említett livában, a csongrádi járásban, Isbuszán nevű faluból és egyebekből 5888 ákcse timár birtokosa, Bálí-oglu Sehbán, lemondott s 4000 ákcse abból másnak adatott a fönmaradt 1888 ákcse az említett Mehemed jövedelmi nagyobbítása végett a birtokában levő timárral egyesítetett s 77.776 ákcse jövedelmű timárja lett, melyre kineveztetvén a magas berát kiadatása végett a tezkere kiadatott. Kelt a 997. évi Redseb 15-én. (1589. május 29.)

204.

1589. május 29.

Hivatalos följegyzés szolnoki szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

Magas rendelet adatott ki. *Ponvad járás a szolnoki livában. Juszuf bin Abdullah nevére Sehmán bin Piri részéből, ki lemondott.* Szasa (?) tartozik ugyanaz alá (3000), Szakiszlo* tartozik ugyanoda (2999). Összesen 5999, rész 3000.

Az említett berátját átadván, timárjáról önként lemondott. Az előbbi szolnoki bég, Sehszüvár, aki Bosznia beglerbégje lett s mint ilyen halt el, pecsétes defterrel jelentette annak idején,

* Talán Szaniszló a debreceni náhiében.

hogy Abdullah-oglu Juszuf kiváló vitéz, mert a Szarvas palánka ellen kártevési szándékkal jövő, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban vitézül viselkedett s azért a 996. évi Rebi-ül-evvel hó elején kibocsátott magas rendelettel kezdetben 5999 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet. A 4000 ákcse timárról lemondott Piri-oglu Sehmán része váltságul neki adatott. Kelt a 997. évi Redseb hó 15-én. (1589. május 29.)

205.

1589. november 10.

Hivatalos följegyzés egy pécsi szandsákbeli timár ügyében.

Magas rendelet adatott. *Pécsi liva, szentlőrinci járás. Ferhád fia, Ibrahim. — Abdullah fia, Dervis, lemondott.* Dserden,* Szentlőrincz alá tartozik (6700), Kisdserden* (300), Szen... (3000). Összesen 10.000.

Ferhád fia, Ibrahim, a szekcsői szandsákban 6000 ákcse jövedelmű timárról letétetett s róla defterrel azt jelentették, hogy egyszer az esztergomi szandsákban a Komárom nevű hadivár kapitányával, Kelimennel való ütközetben vitézül viselkedett s ezért 1000 ákcse nagybóltásra kapott rendeletet, de hozzá nem juthatott. Most a magas Portára jött és elmondta, hogy a pécsi szandsákban, a szentlőrinci járásban, Dserden nevű faluból és egyebekből 9000 ákcse jövedelmű timárnak a birtokosa, Abdullah-oglu Dervis, öregsége miatt berátját visszaadva lemondott s kérte, hogy az neki adassék. A budai beglerbéghez a 997. évi Zilhiddse hó végén magas rendelet adatott, melyben az mondatott: «Ha a nevezett az említett livában olyan összegű timárról csakugyan letétetett, az imént említett pedig berátját átadva, csakugyan lemondott, őt arra nevezd ki». Azután megparancsoltatott, hogy a tezeréje a magas Portáról kiadassék. Kelt a 998. évi Moharrem 2-án. (1589. nov. 10.)

* Valószínűleg a Velics-Kammerer-féle defterekben a szentlőrinci náhie falvai közt előjövő Cserdi és Kiscserdi, Baranya megyében.

206.

1589. november 11.

Hivatalos följegyzés esztergomi szandsákbeli timárbirtokok betöltéséről.

Esztergom, ugyanazon liva. Dervis fia, Szefer nevére a lemondó Kejván fia Dervis részéből. *Udvard** tartozik Esztergom alá (3000), *Kisvárad*** tartozik ugyanoda (3300). Összesen 6300, rész 6000. kiegészítéssel 6833.

Dervis fia, Szefer, annakelőtte a budai lovasok között az első aga alá tartozó negyedik odában napi nyolc ákcse zsoldot huzott s mivel Haszán szegedi szandsákbég jelentette róla, hogy hasznavehető, ezért harmadrészen 5333 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, de hozzá nem juthatott; azután Mehemed hatvani bég defterrel jelentette róla, hogy Eger, Tokaj és Kassa nevű hadi várakból Tur nevű város ellen kártevési szándékkal jövő s megszalasztott hitetlenek háborújában is vitézül viselkedett, ezért 1500 ákcse nagyobbításra nyert rendeletet, de a magas Portára jövén jelentette, hogy ahhoz sem juthatott s tudatta, hogy az esztergomi szandsákban és járásban, Udvard nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövedelmű timár tulajdonosa, Kejván fia, Dervis, timárjáról lemondott s kérte, hogy az neki adassék. A 997. évi Zilhiddse végén a budai beglerbéghez rendelet adott, mondván: «Ha nem az említettnek elhalálozása folytán jutott ennek a kezébe a berát, hanem csakugyan lemondott róla, akkor a berátra a lemondást rávezesd s ami még hiányzik, azt az üresedésben levőkből kipótold s őt arra nevezd ki és erről a tezerét állítsd ki». A magas rendelet értelmében tehát a 6000 ákcse jövedelmű timárról lemondott Kejván fia, Dervis timárjára az említett Dervis fia, Szefer, kineveztetett s a még hiányzó 833 ákcseivel kiegészített s berátja végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Moharrem 3-án. (1589. nov. 11.)

* Komárom megyében.

** Talán ma Kisvárad Nyitra megyében. Nagyvárad és Kisvárad Udvardal együtt említettnek az esztergomi szandsák 1576. évi defterében. (Velics-Kammerer 2, 509. 1.)

1589. november 13.

Hivatalos följegyzés székesfejérvári szandsákbeli timárokról.

Tatai (?) kerület a székesfejérvári livában. *Kejván fia, Haszán nevére a lemondott Ahmed részéből.* Cseba tartozik Székesfejérvárhoz (9000, rész 3000), Dobron* tartozik Pápához (12.000, rész 1500), Kenád vár tartozik Pápához (1500), Szentmiklós** tartozik Sárvárhoz (500).

Kejván fia, Haszán, a magas Portára jött és mivel jelentették róla, hogy annakelőtte Kékkő vára topcsijai közt napi nyolc ákcse zsolddal aga volt és hasznavehető levén, harmadrészszámtással 5333 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, de ahhoz hozzá nem juthatott s még ugyanazon évben a határokon volt szolgálatban s ekkor ismét rendelet adatott ki, hogy az előbbi timárnak megfelelő összegű timárra kineveztessék, de most sem juthatott hozzá, ezért azt a kegyelmet kérte, hogy a székesfejérvári szandsákban, tatai (?) *** járásban, Cseba nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövedelmű timár birtokosának, az önként lemondó Ahmednek timárja adassék neki. Ennek folytán a 998. évi Mohárrem hó elején a budai beglerbéghez magas rendelet adatott: «Az előbbi rendelet átvétetvén tőle, ha valamely ravaszságot nem használt, hogy netalán a nevezett meghalt volna és berátja ennek a kezébe került s azt állítja, hogy «timárjáról számomra mondott le», hanem csakugyan lemondott és berátját visszaadta, az esetben őt nevezd ki és tezkeréjét add át neki». S miután megparancsoltatott, hogy tezkeréje a magas Portáról kiadassék, ezenközben Haddsi, hatvani bég — legyen tartós a dicsősége! — a magas Portára deftert küldött, hogy a nevezett Kejván-oglu Haszán az Eger nevű hadi várból kijött, de megszasztott Balázs-oglu háborújában vitézül viselte magát s ezért még a 993. évi Moharrem végén 1500 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet, ennek hozzávetésével tehát a magas rendelet értelmében a 6000 ákcse jövedelmű timárról lemondó Ahmed részéből ... ákcse hiánnyal teljes összegben 6000 ákcse timárra Kejván-oglu Haszán kineveztetett és a magas Portáról berátja kiadása végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Moharrem 5. (1589. nov. 13.)

* Dobrony Veszprém megyében, 1572-ben Dobron. (Velics-Kammerer 1, 256.) ** Sárszentmiklós Fejér megyében. *** Inkább a pápai kerület értendő, mivel Tata 1566—1594. magyar kézen volt.

208.

1589. november 18.

Rendelet esztergomi szandsákbeli timárokról.

Esztergomi kerület, ugyanazon liva. *Ibráhim fia, Mukhtár nevére Haszán fia, Ibráhim részlete, aki lemondott.* Muzla* tartozik ugyanoda (3200), Tokod** tartozik ugyanoda (3454), Kos*** tartozik ugyanoda (3000), Marosfalu**** tartozik ugyanoda (3500). Összesen 13.154, rész 1154.

A fönntnevezett livában az említett rész timár birtokosa, Haszán-oglu Ibráhim, timárjáról lemondott s Ibráhim fia, Mukhtár, kiről azelőtt a hatvani szandsákbég jelentette, hogy hasznavehető s ezért kezdetben 6000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, de hozzá nem juthatott, a maga számára kérte azt. A budai beglerbéghez rendelet adatott, mondván: «Ha nem az említettnek elhalálozása folytán jutott ennek kezébe a berát s nem fortélyosságot használt, azt állítván, hogy lemondott, hanem berátját csakugyan visszaadta és a fönntemlített részről lemondott, a lemondást a berátra rávezesd s ami még hiányzik, azt az üresedésben levőkből kipótold és őt arra kinevezd». A magas Portáról a tezkerének kiadatása végett a fermán kiadatott. Kelt a 998. évi Moharrem 10. (1589. nov. 18.)

209.

1589. november 20.

Rendelet egy pesti náhiebeli timár ügyében.

Pesti náhie a budai livában. *Tebergár Frenk Mehemed nevére.* Tura† tartozik ugyanoda (23.000). Rész 20.000. Összesen 28.000.

Teberdár Frenk Mehemed pasa a magas Portára jött s elmondta, hogy a budai szandsákban, a pesti járásban, Tura nevű faluból és egyebekből 23.000 ákcse jövedelmű ziámet birtokosa, Ali, elhalt és ziámetje a 97. évi Zilhiddse hó 2-ik napján neki adatott s erről berátot is kapott. Az említett Ali azonban nem

* Muzsla Esztergom megyében, a török időben Nagymuzslának is nevezték.

** Tokod ugyanott.

*** Az 1576. évi defterben kétséges olvasat: Kós-Küs (Velics-Kammerer 2, 510).

**** Marosfalva Bars megyében.

† Pest megyében.

halt meg, hanem mint Juszuf pasa vezir gyilkosának testvére, maga is gonosztevő, azért bebörtönöztetett. A 998. évi Moharrem hó elején a budai beglerbéghez azon magas rendelet intéz-
tetett, hogy «mivel a jelzett timár ennek adatott, berátja értelmében annak birtokba vételét ne akadályozzátok». S megparancsoltatott, hogy tezkereje a magas Portáról kiadassék és a legfelsőbb parancs értelmében a jelzett ziámet Teberdár Frenk Mehemednek adományoztatván, a berát értelmében az összegből hiányzó 8000 ákcsével, de teljes összegben 23.000 ákcsével kineveztetett s a magas Portáról a berát kiadatása végett a tezkere kiállított. Kelt a 998. évi Moharrem hó 12-én. (1589. nov. 20.)

210.

1589. december 2.

Rendelet fejevári szandsákbeli timárokat illetőleg.

Somlyói kerület a székesfejevári livában. Mehemed fia, Musztafa nevére Haszán fia, Hamza részéből. Doba* tartozik ugyanoda (4500), ... nevű tartozik Jánosházához** (500), Nagyfa*** tartozik Szengrót alá (2000), Kis-Reszi**** tartozik ... (500).

Mehemed-oglu Musztafáról, kinek az említett livában 4400 ákcse jövedelmű timárja volt, pecsétetes defterrel jelentették, hogy az említett liva határszélén fekvő Peszprem† nevű hadi várból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal kijött, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban vitézül viselkedett, ezért a 994. évi Mohárrem hó elején kelt magas rendelettel kegyelemből 1100 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. Az említett livában, a szentmártoni járásban a defteren kívül álló, mintegy 1444 ákcse timárjövedelemről a birtokos, Hamza-oglu Haszán, berátját visszaadva, önként lemondott, azért a főnnnevezettnék timárjához ezen hiányzó nagyobbítás hozzácsatoltatott s azért egész timárja egyetlen ákcse hiánya nélkül 5500 ákcsére kiegészítettén, arra kineveztetett és a magas berát végett a tezkere kiadott. Kelt a 998. évi Moharrem hó 24. (1589. dec. 2.)

* Veszprém megyében, a somlyói náhiehoz tartozott.

** Vasvár megyében.

*** Nagyfa?

**** 1566-ban a fejevári náhiébe tartozott. (Velics-Kammerer 2, 298.)

† Veszprém állandó török kiejtésű neve.

211.

1590. március 17.

Rendelet a koppáni szandsákbeli timárbirtokra vonatkozólag.

Bardani* járás a koppáni livában.

Haszán bin Abdullah nevére, Bajram bin Mehemed részéből, ki lemondott.
 Agyari* tartozik ugyanoda (3000). Összesen : 5333.

Az előbb nevezett berátját átadván önkényt lemondott. A hatvani szandsákbég pecsétes deftert küldött s jelentette, hogy a Vác várbeli lovasok közül a harmadik odában napi nyolc ákcse zsoldot huzó Abdullah fia Haszán, az Eger nevű várból kijött, de megszalasztott Balázs-oglu nevű átkozottal való ütközetben vitézül viselkedett s ezért harmadrészen 6333 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet a 994. évi Moharrem hó végén kelt magas rendelettel. Az említett 5000 ákcse összegű timárról lemondott Mehemed fia Bajram részéből tehát, amelyhez 1333 ákcse hiányzik, összesen 5333 ákcse összegre kinevezetett s berátja végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Dsemázi-ül-evvel hó 11-én. (1590. március 17.)

212.

1590. március 21.

Rendelet koppáni szandsákbeli ziámetbirtokokról.

Koppáni járás, ugyanazon livában.

Musztafa bin Mehemed nevére, Ali bin Musztafa részéből, ki lemondott. Nagy-Kapoly¹ tartozik ugyanoda (4500), Kis-Kapoly¹ tartozik ugyanoda (3500), Kári² tartozik ugyanoda (1300), Szent-Miklós³ tartozik ugyanoda (1000), Cseszta⁴ s vele Gáborfok, tartozik Szent-Miklós alá (9500), ... s vele Tárkánmező⁵ és Kis-Tab⁶ (7533). Összesen : 27.233.

A fentnevezett másik ziámetet kívánt s e ziámetről önkényt lemondott. Ugyanezen livában ... ákcse ziámetről letett Musztafa

* Az eddig ismeretes koppáni szandsákbeli defterekben nem fordulnak elő. Bardan helyett talán a váradi náhie értendő.

¹ Nagy-Kapoly és Kis-Kapoly (a XVI. században más néven Egyházaskapoly) a koppáni náhieben.

² Egy Kara falu volt a karádi náhieben.

³ Somogyszentmiklós a karádi náhieben.

⁴ Csizta a karádi náhieben.

⁵ Talán a tolnamegyei Tárkány.

⁶ Az iflások 1581. évi összeírásában említett Kis-Taba, Dombó tartozéka.

bin Mehemedről az említett livának bégje Haszán bég pecsétes defterrel jelentette, hogy mikor ziámetjét birtokolta, a nevezett liva közelében fekvő Szekeres nevű vár rombolására jött, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben vitézül viselkedett s azért a 998. évi Dsemázi-ül-evvel elején 1000 ákcse nagyobbítást kapott s ugyanő a Szigetvárhoz tartozó jól őrzött iszlám terület ellen kártevési szándékkal jövő, de megszalasztott Kerecsen nevű átkozott háborújában is vitézkedett s a 996. évi Ramazán elején kelt magas rendelettel 1000 ákcse nagyobbítást kapott. E Mehemed fia Musztafa a végeken ismételten vitézkedett és hasznavehető, ezért a 27.633 ákcse ziámetről lemondott Musztafa fia Alinak részéből az elveszett értékűnek és parancsolt nagyobbításoknak megfelelő összegű timárra kineveztetvén, a magas berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. Dsemázi-ül-evvel 15-én. (1590. március 21.)

213.

1590. április 29.

Rendelet a kaposvári beglerbégség betöltése ügyében.

Szent-Mártoni kerület a pécsi livában.

A magas rendelet kiadatott. ... fia Murád kaposvári várparancsnok.

Ferhád budai beglerbég a magas Portára levelet küldött és bejelentette, hogy Báli kaposvári beglerbég, kinek a pécsi szandsákban Datmi (?) faluból és egyebekből 4800 ákcse jövedelmű timárja volt, elhalt és a parancsnoki hivatala megüresedett s mivel a budai janicsárok közül fia Murád alkalmas ember, azért kérte, hogy az neki adassék. A budai beglerbéghoz tehát a 998. évi Dsemázi-ül-ákhír hó közepén magas rendelet adatott: «Az említett parancsnokságot, úgymond, ennek adományozd». A magas rendelet értelmében az említett timárral együtt a nevezett várnak parancsnoksága az előadott módon az előbbeni parancsnok, az elhalt Báli után fia Murádnak adományoztatván, a magas Portáról a legfelsőbb berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 24-én. (1590. április 29.)

214.

1590. május 8.

Rendelet egy váci timárbirtok ügyében.

A budai szandsákban, a váci járásban 5000 ákcse jövedelmű timár birtokosa, Oszmán, berátját visszaadva lemondott s így az üresedésbe jött. Musztafa-oglu Ali, akiről azt jelentették, hogy a Buda ellen jövő, de megszalasztott Nádazsdi-oglu* nevű átkozott ellen való háborúban vitézül viselkedett s ezért kezdetben 6000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, kegyet kért. A 998. évi Dsemázi-ül-ákhír végén a budai beglerbéghez tehát magas rendelet adatott, mondván: «Nézz utána s ha a fennemlített timár csakugyan a fennebb nevezettnél volt s berátját visszaadva, arról lemondott, a fennmaradó hiánynak az üresedésben levőkből való kiegészítésével őt nevezd ki». Mivel pedig megparancsoltatott, hogy tezkeréje a magas Portáról kiadassék, a magas rendelet értelmében az említett timár a lemondott Oszmán után Alinak adatott s erre nézve a magas Portáról a magas berátot átvevén, tezkeréje kiadatott. Kelt a 998. évi Redseb 4-én. (1590. május 8.)

215.

1590. május 26.

Rendelet egy budai timárbirtok betöltésére.

A budai beglerbég és a füleki szandsákbég, Korkud, a magas Portára pecsétes deftert küldöttek a 6000 ákcse timárra érdemes Diváne Musztafa végett, aki a Murány várból jövő és a szoboszkai** hitharcosokat lesbe vinni szándékozó, de megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben vitézül viselkedett és ezért a 993. évi Dsemázi-ül-evvel közepén 1000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. Ismét más alkalommal a füleki szandsákbég, Korkud, a magas Portára pecsétes deftert küldött a nevezett végett, kinek most már 7000 ákcse jövedelmű timárra volt rendelete s tudatta róla, hogy a füleki határszélen Dios vára ellen jövő, megszalasztott hitetlenekkel való ütközetben vitézkedett s a

* Nádasdy Ferenc, a «fekete bég».

** Szabadka vár Gömörmegyében.

994. évi Ramazán végén 1000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. A nevezett Diváne Musztafa a magas Portára jött és jelentette, hogy kegyelemből először 6000 ákcse timárra kapott rendeletet s kezében két izben való nagyobbításra vonatkozó rendeletek vannak, de azokhoz hozzá nem juthatott, Budán pedig ilyen timár birtokosa, Pervana meghalt s timárja megüresedett és kérte, hogy az neki adassék. A budai beglerbéghez magas rendelet adatott, hogy ha az említett valóban meghalt és timárja tényleg üresedésben van, fia pedig nincs, őneki pedig a nagyobbításra vonatkozó rendeletek kezében vannak, akkor az említett timárt neki adományozza, amely után a tezkere a magas Portánál kiadassék. A magas parancs folytán az említett timár az elhalt Pervana után az előadott módon Diváne Musztafának adatott a két nagyobbítási parancsnak megfelelő összegben és a magas Portáról a berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Redseb 22-én. (1590. május 26.)

216.

1590. május 26.

Rendelet egy pesti járásbeli ziámet ügyében.

Magas Porta levéltára.

Magas rendelet adatott.

Szinán temesvári beglerbég jelentette, hogy a Magas Porta csausai közül Szinán-oglu Musztafa csaus, kinek a budai és hatvani szandsákokban ... ákcse jövedelmű ziámetje van, hasznavehető ember, ezért a kilencvennyolcadik évi Dsemázi-ül-ákhir hó végén 1200 ákcse nagyobbítást adó magas rendeletet kapott. Ámde Magas Portámra jött s a nagyobbításra vonatkozó rendelettel kezében jelentette, hogy ahhoz hozzá nem juthatott s kérte, hogy a budai szandsákokban, a pesti járásban, Egrös-Káta* nevű faluból és egyebekből ... ákcse jövedelmű ziámet, amelyről birtokosa, Mehemed csaus lemondott és berátjára a lemondás rávezettetett, neki adassék. A 908. évi Redseb hó elején tehát a budai beglerbéghez magas rendelet iratott, mondván: «Ha a nevezettnak kezében oly nagyobbításra vonatkozó rendelet van, az előbb említett pedig lemondott és lemondása berátjára rá-

* Az 1632. évi defter szerint Pest tartozéka.

vezettetett, akkor őt nevezd ki.» Amde Ali budai beglerbég is deftert küldött Magas Portámra az említett érdekében s tudatta róla, hogy az esztergomi határban megszalasztott Horváth Mihály nevű átkozottal való ütközetben vitézül viselkedett, ezért a 998. évi Redseb hó végén 2000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet. Az említett nagyobbításra tehát a nevezett Szinán-oglu Musztafa csaus kineveztetvén, a berát végett a Portáról a tezkere megíratott. Kelt a 998. évi Redseb hó 22-én. (1590. május 26.)

217.

1590. május 28.

Rendelet egy koppáni szandsákbeli timárbirtokosnak letétele ügyében.

Szeráj levéltára.

Koppáni járás, ugyanazon livában.

Diváne Ali. Torvaj* tartozik ugyanoda (2000), ... tartozik Komárhoz (500), ... tartozik Szalavárhoz (1000), Gigyí** tartozik ugyanoda (1000), Kis-Karád*** tartozik Karádhoz (1000), ... (1000), ... Orbán tartozik ugyanoda (500), Telki tartozik ugyanoda (1000). Összesen : 8000, rész : 6000, teljesen : 6833.

A koppáni szandsákban Torvaj nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa, Dervis, a behódolt falvakat kirabolta és feldúlta, a rájákat fogságba hurcolta, ezért mint gonosztevő bebörtönöztetett, timárja pedig legfelsőbb parancsolattal átadatott a magas Portára érkezett Diváne Alinak, aki 6830 ákcseről való berát birtokában volt s így 830 ákcse hiányzott még neki. Mostanában azonban a nevezett Dervis valami módon kiszabadult és a birtoklást akadályozza s a fennebb említett Ali erről a Dervisről azt jelentette, hogy előbb ez keresztény rája volt és azután muszalmánna lett és Abdullah-oglu† levén, egy Ali-oglu Dervis névre szóló berát került a kezébe és eme berát alapján csselfogással vette birtokba a jelzett timárt s kérte, hogy ez határozatilag megállapításék. Ezért

* Torvaj a koppáni náhiében, Somogy megyében.

** Talán Gyügy, az 1580. évi fejadó-defter szerint a karádi náhieban. (Velics-Kammerer 1, 328. l.)

*** Kis-Karád a karádi náhiében.

† Az új megtértek atyját mindig Abdullah, vagyis *Allah szolgája* néven nevezik a muzulmánok, hogy keresztény nevet ne kelljen említeni.

a 998. évi Redseb hó elején a budai beglerbéghez magas rendelet adatott, hogy «ha az említett Dervis az adófizető falvakat kirabolta, a rájákat fogságba hurcolta s ezért bebörtönöztetvén, timárja a magas parancsolattal csakugyan emennek adatott, most pedig valamikép kiszabadulva, akadékoskodik és ha azelőtt rája volt és muszulmánna lett és mint Abdullah-oglu valami más Ali-oglu Dervis névre szóló berátot kerített kézbe s beigazolódik, hogy eme berát alapján cselfogással jutott a jelzett timár birtokába, noha a timár a jelentés szerint emennek adatván, ezt illeti: ez esetben a berát értelmében vétesd azt vele birtokába, az említett Dervisnek pedig ne engedd meg, hogy az beleavatkozzék».

A magas Portáról a tezkere kiadatván, megparancsoltatott, hogy a magas rendelet értelmében a jelzett timár az előadott módon neki adassék és a hiányzó 833 ákcse is kiegészítetvén, összesen 6833 ákcséről a magas berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Redseb hó 24-én. (1590. május 28.)

218.

1590. június 9.

Rendelet egy esztergomi szandsákbeli timár betöltése ügyében.

Esztergomi kerület, ugyanazon liva. *Ferhád fia Ali nevére, Murád fia Mehemed részéből, aki lemondott.* Garam-Mikola* tartozik ugyanaz... (6000), Szakáros** tartozik ugyanoda (666).

Mehemed fia Murad önkénytes lemondása folytán, mivel berátját visszaadta, az említett 6000 ákcse jövedelmű timár megüresedett s a nevezett livának bégje Redseb pecsétes deftert küldött, hogy az említett liva határán Léva nevű hadi várból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal érkező, de megszasztott hitetlenekkel való háborúban Ferhád fia Ali vitézül viselkedett s ezért a 994. évi Moharrem hó végén kelt rendelettel kezdetül 4000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, ennél fogva a fennemlített Mehemed fia Muradnak megüresedett timárjából a 4000 ákcse timárra kinevezetvén, a magas berát végett a tezkere kiadatott. A 998. évi Sábán hó 6-án. (1590. június 9.)

* Barsmegyében, a defterek Nagy-Sarló tartozékának említik.

** Talán Hontmegyében.

219.

1590. július 25.

Rendelet esztergomi szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

Esztergomi kerület, ugyanazon liva.

Musza fia Veli nevére, Haszán fiai Dervis és Ibráhim lemondtak. Ago* tartozik ugyanoda (4235), Lucs** tartozik ugyanoda (8000, rész 4000), Gög*** tartozik ugyanoda (1380), Gelne tartozik ugyanoda (1385). Összesen 11.000, rész 6000.

A jelzett 6000 ákcse jövedelmű timárt Musztafa ben Haszán fiai Dervis és Ibráhim közösen birtokolták s berátjukat visszadva, önkényt lemondtak róla s az esztergomi lovasok közül az első aga alá tartozó és kilenc ákcse zsoldot húzó Musza fia Veli az esztergomi határszéleken megszalasztott Horváth nevű átkozott háborújában vitézül viselkedett, amiért a 989. évi Redseb hó végén kelt magas rendelettel harmadrész számítással 6000 ákcse jövedelmű timárra kapott jogot, ennél fogva a fennemlített 6000 ákcse jövedelmű timárra kineveztetett és a magas berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Ramazán 23-án. (1590. júl. 25.)

220.

1590. július 28.

Rendelet esztergomi szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

Esztergomi kerület, ugyanazon liva.

Abdullah fia Rizván nevére, az elhalt Abdi fia Haszán részéből. Kis-Kő† ugyanaz alá tartozik (5000), Vámos†† ugyanoda tartozik (1101).

Abdullah fia Rizván, akiről a budai beglerbég pecsétetes defterrel jelentette, hogy a Buda ellen jövő Nádazsdi-oglu nevű átkozott háborújában vitézül viselkedett s ezért kegyelemből 3000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet, de hozzá nem

* Ágó Barsmegyében. (V. ö. az 1576. deftert, Velics-Kammerer 2, 509. l.)

** Lucs az 1552. defter szerint Péteri tartozéka.

*** Gög az 1631. hűbérdefter szerint Gyárhid tartozéka.

† Kőkeszi Hontmegyében. (V. ö. az 1552—3. defterben Kis-Kő [Keszű], Velics-Kammerer 2, 129.)

†† Vámos-Mikola értendő.

juthatott, a magas Portára jött és elmondta, hogy az esztergomi szandsákban és járásban Kis-Kő nevű faluból és egyebekből 3000 ákcse timárnak birtokosa, Abdullah-oglu Haszán elhalt és timárja megüresedett s kérte, hogy az neki adassék. Az előbbi rendelet tehát átvétetvén tőle, a 998. évi Dsemázi-ül-evvel végén a budai beglerbéghez magas rendelet adatott, mondván: «Ha a nevezett valóban elhalt és timárja egész haláláig nála levén, tényleg megüresedett, fia pedig nincs, akkor elhalálozása idejétől ennek add és tezkerejét állítsd ki». Mivel a fermán kiadatott, hogy tezkeréje kiállíttassék, e magas parancsnak megfelelően Abdi fia Haszán timárjára Abdullah-oglu Rizván kineveztetett és a magas Portáról a berát kiadatása végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Ramazán hó 26-án. (1590. július 28.)

221.

1590. augusztus 10.

Rendelet egy budai szandsákbeli timárbirtok ügyében.

Magas rendelet adatott.

Budai livában, kecskeméti járásban. Abdullah fia Szelim. — Nászuha fia Mehemed lemondott. Tatár-Szent-György ugyanaz alá tartozik (8500).*

Az említett berátját átadván öregsége miatt timárjáról lemondott s a nevezett livában 8500 ákcse jövedelmű timárja megüresedett. Abdullah-oglu Szelim, aki az említett livában 6500 ákcse jövedelmű timárra jogot kapott, mivel az jelentetett róla, hogy a Buda ellen jövő Nádazsdi-oglu ellen való háborúban vitézül viselte magát s a 995. évi Sevvál hó elején 1000 ákcse nagyobbításra kapott rendeletet, a lemondó Naszuha-oglu Mehemed részéből a parancsolt nagyobbításnak megfelelő összegre kineveztetett és a magas berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Sevvál hó 9-én. (1590. aug. 10.)

* Pest megyében.

222.

1590. augusztus 17.

Rendelet egy koppáni szandsákbeli letett és elrágalmazott timár-birtokos ügyében.

Koppáni járás, ugyanazon livában.

Dervis bin Ali nevére, Diváne Ali részéből, ki visszaélést követett el. Torvaj* tartozik ugyanoda (2000), ... tartozik Komárhoz (500), ... tartozik Szalavárhoz (1000), Gigyi* tartozik ugyanoda (2000), ... tartozik ugyanoda (1000), Kis-Karád* tartozik Karádhoz (1000), ... Orbán tartozik ugyanoda (500), ... tartozik ugyanoda (1000).

Az említett 6000 ákcse timárnak, teljes egészében 6830 ákcének birtokosáról, Dervis bin Aliról, bizonyos Diváne Ali a valóságnak meg nem felelően azt a jelentést tette, hogy a behódolt falvakat kirabolta és feldúlta, a rájákat fogságba hurcolta s hogy előbb keresztény rája volt s azután muszalmánna lett s ő mint Abdullah-oglu egy Ali-oglu Dervis névre szóló berátot kerített kézbe és cselfogással jutott az említett timár birtokába s ezért a timárral együtt a berát elvételét tőle. Ámde a nevezett Dervis bin Ali timárjából ... falu Kanizsa nevű hadi váron belül Pölöske nevű hadi erődítmény közelében fekszik s bizonyos idő óta padisáhi fejadót és a szipáhi adót megfizetni vonakodott, azonkívül fellázadt s akiket az iszlám népből itt-ott talált, azokkal szemben alávaló módon bánt el, továbbá Sehszűvár** pasa ütközte a nevezett falu közelében volt s akkor, akiket az iszlám népből elfogtak, részint megölték, részint a hitetlenek kezébe adták s a szigetvári livából való némely hitharcosok az említett falu lakosai közül néhány alávaló átkozottat emiatt megfenyítették. Az előbbi budai beglerbég, Juszuf pasa, nem értesült arról, hogy e dologban a nevezett Dervis bin Ali egészen ártatlan, emiatt timárját másnak adta. Mikor azonban a valóságot megtudta, a magas Portára jött s tanuságot tett róla, hogy a nevezett ártatlan s ezért timárját az előbbi módon visszaadatta. Diváne Ali ekkor újra a magas Portára jött és erősítette, hogy a dolog ellenkezőleg történt s timárját visszakapva berátot eszközölt ki. Ámde megbízható ziámet- és timárbirtokosok bizony-

* Lásd 1590. május 28. alatt.

** A magyar forrásokban Sasvár, a szigetvári bég.

ságot tettek róla, hogy az említett Dervis bin Ali keresztény rája sohasem volt, hanem egy Ali nevű embernek valóságos fia, a végeken már régóta érdemesen szolgált s a dolog mibenléte a budai Divántól is megkérdőztetett s a Diván egyértelműen azt a bizonyosságot tette, hogy az említett csakugyan ártatlan és mint muszulmán muszulmánként a fia, a nevezett Diváne Ali pedig, mikor jelentését tette, csupa valótlanságot és rágalmat mondott. Ezen jelentések és bizonyítások folytán a fennebb említett 6000 timárrészlet a 830 ákcse kiegészítéssel az előbbeni módon részére megállapított és a magas berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Sevvál 16-án. (1590. augusztus 17.)

223.

1590. augusztus 17.

Rendelet egy fejevári szandsákbeli timárbirtokos ügyében.

Somlói kerület, a székesfejevári livában.

*Haszán ketkhuda fia Durmus nevére, a lemondó Kászim fia Haszán részéből. Torna** tartozik ugyanoda (4000), Nóráp tartozik Pápához (2000), Alsó-Dömölk,** másik neve Felső Dömölk** tartozik ugyanoda (500), (1000).
Összesen : 7500, rész : 1500, teljesen : 3000.

A fennemlített elhalt s timárja megüresedett. A nevezett livának bégje megbízható ziámet- és timárbirtokosok tanubizonyosságával jelentette, hogy a nevezett livában és kerületben Torna nevű faluból és egyebekből 5500 ákcse jövedelmű timár birtokosának, az elhalt Haszán ketkhudának eme Durmus valóban fia és a nála levő berátok atyjának berátjai s atyja a timárjához hozzá nem juthatott, mivel az említett 5500 ákcse timár mint kilids másnak adatott, ezért az elhalt Haszán ketkhuda fiának, a nevezett Durmusnak, az elhalt Kászim-oglu Haszán fiának részéből a fennmaradt 1500 ákcse, mely a hiány kiegészítésével 5000 ákcse lesz, adatván, a magas berát végett a tezkere kiállítatott. Kelt a 998. évi Sevvál hó 16-án. (1590. aug. 17.)

* Torna Veszprém megyében a somlyói náhieban.

** A mai Nemesdömölk Vas megyében?

224.

1590. augusztus 21.

Rendelet esztergomi szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

Esztergomi kerület, ugyanazon liva.

Mehemed fia Ali nevére, a lemondó Abdullah fia Rizván része. Kis-Kő* tartozik ugyanaz alá (5000, rész 2000), Vámos-Mikola tartozik ugyanoda (11.010, rész 1000). Összesen : 3000.

Mehmed fia Ali, ki berátja értelmében a koppáni szandsákban bírt 3444 ákcse jövedelmű timárjáról letétetett, a magas Portára jött és elmondta, hogy az esztergomi kerületben Kis-Kő nevű faluból és egyebekből 3000 ákcse jövedelmű timárt birtokló Abdullah-oglu Rizván berátját visszaadván önkényt lemondott s kérte, hogy az neki adományoztassék. A 998. évi Sevvál hó közepén a budai beglerbéghez magas rendelet adatott, mely így szól: «Ha a nevezett nem úgy tétetett le, hanem önkényt lemondott, a lemondást vezesd rá berátjára s a megfelelő értékű jövedelmet add ennek és tezeréjét állítsd ki». Kiadatott a fermán a tezkere kiállítására s e magas parancs értelmében a lemondott Abdullah-oglu Rizvánnak 3000 ákcse timárját 1445 ákcsevel kiegészítvén, az említett Mehemed fia Alinak adatott és a tezeréje kiállítatott. Kelt a 998. évi Sevvál 20-án. (1590. aug. 21.)

225.

1590. október 8.

Rendelet fejevári szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

Pápai kerület, a székesfejevári livában.

Szulejmán fia Mehemed nevére, az elhalt Mehemed fia Ali részéből. Aszad** tartozik ugyanoda (7500, rész 3000), Iharos-Keszi*** tartozik Bakonhoz (500), Szentmíklós**** tartozik Pápához (500).

A nevezett elhalálózása folytán timárja megüresedett. A budai gönüllük közül a 22-ik bölükben napi 13 ákcse zsoldot huzó

* Lásd 1590. július 28. alatt. ** Acsád Veszprém megyében.

*** A defterek több Keszi emltenek a fejevári szandsákban. A komárommegyei és veszprémmegyei Kesziek valamelyike lehet.

**** Talán a györmegyei Táp-Szent-Miklós.

Szulejmán-oglu Mehemedről Sehszüvâr szolnoki szandsákbég pecsétetes defterrel jelentette, hogy a szolnoki végeken levő hadi várakból a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal érkező, de megszalasztott hitetlenekkel való háborúban vitézkedett s ezért harmadrész számítással a 992. évi Dsemâzi-ül-âhkir hó elején 6666 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet s mikor eme rendelet a kezében volt, Haszân nógrádi szandsákbég is pecsétetes deftert küldött és jelentette róla, hogy a nógrádi határon a jól őrzött birodalom ellen kártevési szándékkal jött és megszalasztott hitetlenek háborújában is vitézkedett s a 994. évnék végén 1500 ákcse nagyobbításra kapott magas rendeletet. A 6666 ákcse timárra és az 1500 ákcse nagyobbításra az elhalt Mehemed fia Ali részéből összesen 8166 ákcse összegben kineveztetvén, a magas berát kiadatása végett a tezkere kiállíttatott. Kelt a 997. évi Zilhiddse hó 10-én. (1590. október 8.)

226.

1590. október 14.

Rendelet koppáni szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

Koppáni járás, ugyanazon livában.

Divâne Ibrahim nevére, az elhalt Eliász, Haszân testvére utalványrészéből.
Báni* tartozik Koppánhoz (5000), Gyarján* tartozik Fiadhoz* (1000), Oszlár* tartozik ugyanoda (500). Összesen : 6500.

Az előbbi budai beglerbég, Juszuf, defterrel jelentette, hogy az említett Divâne Ibráhím, annakelőtte, midőn Hamzabégen az első odában napi kilenc ákcsevel odabasi volt, a megszalasztott Nádazsdi-oglu nevű átkozottnak háborújában vitézül viselkedett s ezért harmadrészben 6000 ákcse jövedelmű timárra kapott rendeletet Budán, de mivel ahhoz hozzá nem juthatott, azért a magas Portára jött s elmondta, hogy a koppáni szandsákbán Báni nevű faluból és egyebekből 6000 ákcse jövedelmű timárnak birtokosa, Haszân testvére, Eliász meghalt s kérte, hogy az neki adassék. A 998. évi Zilkáde hó 25-én tehát a budai beglerbég-

* Mindezen helyek a rendelkezésünkre álló koppáni szandsákbeli defterekben nem fordultak elő. Báni talán azonos a baranyamegyei Bánnal, mely a simontornyai náhiében volt. Görjeny a szekszárdi szandsákbeli tolnai náhiéhez tartozott. Oszlár a XVIII. században még meglévő somogyemegyei község. (Orszlád? Velics-Kammerer 1, 329.) Fiad Fadd lehet Tolna megyében.

hez magas rendelet adatott, mely azt mondja: «Ha csakugyan igaz, hogy a nevezett meghalt és timárja megüresedett, akkor azon feltétel alatt, hogy a határszélekre menjen, nevezd ki oly összegre, minőre érdemes». Mivel most megparancsoltatott, hogy tezkereje a Portáról kiadassék, ennél fogva a magas rendelet értelmében Haszán testvére az elhalt Eliász részéből a 6000 ákcse jövedelmű timár a nevezett Diváne Ibráhimnak adatott s a császári berát végett a tezkere kiadatott. Kelt a 998. évi Zilhiddse 25-én. (1590. október 14.)

227.

1591. június 2.

III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez húsz sólyomszárnyból álló szokásos ajándék beküldése miatt.

Rendelet az erdélyi vajdához.

A vajdaság területén található barna sólymok* közül az elfogott fia-sólymokról császári udvarom számára régtől fogva húsz sólyomszárny szokott a rendelet szerint küldetni, megparancsolom tehát, hogy e levelem megérkezése után haladéknélkül a régi szokás szerint a húsz sólyomszárnyat elkészítettén, császári udvarom számára, az odaérkezett embereimhez alkalmas embereket adván, általuk elküldjed s ezt az ügyet ne másféle ügyek szerint mérlegeld, hanem kellő figyelmet és gondot fordíts arra.

A 999. évi Sábán hó 10-én. (1591. június 2.)

228.

1591. június 8.

III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a bécsi király (Rudolf) terveinek és mozgólódásának kikémlelésére és bejelentésére.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Hallomásomra jutott, hogy a bécsi királynak alattvaló embereivel valami tanácskozása és tervezgetése van s mivel szükséges

* A kéziratban ez a perzsa szó van : **یوه** A sólymoknak azt a barna fajtát nevezik így, amelyiket nem lehet vadászatra betanítani. (Karácson jegyzete.)

és fontos az említett ügyet a valóság szerint megtudni, ezért tehát megparancsolom, hogy az említett bécsi királynak intézkedéseit, gonosz szándékát és terveit valamely beavatott egyéntől kikémleljed s hogy tényleg van-e a bécsi királynak valami méltánytalan intézkedése és terve s miután teljes igazság szerint értesültél róla, hogy miféle készüléteket tesz és a felektől is, ami híreket megtudtál, a valóság szerint megírd és bejelentsd. Egyszersmind az erdélyi vilájet őrzésében és gondozásában minden lehetőit elkövess, az adót és más járulékokat a maga idejében Portámra beküldjed.

A 999. évi Sábán hó 16-án. (1591. június 8.)

229.

1591. december 6.

III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond Erdélyi fejedelemhez a temesvári vilájet határán vitás falvak és a moldvai és oláh vajdáknak a kozákok ellen adandó segítség ügyében.

Császári levél az erdélyi vajdához.

Mostanában az adóval magas Portámra küldött embereid jelentést adtak be magas Portámon s kérték, hogy a temesvári vilájet moharrirja a régtől fogva Erdélyhez tartozó városokba, falvakba és más helyekre be ne avatkozzék s a korábban készült Khalil bég defteréhez azzal ellenkezve semmit hozzá ne adjon, a budai és temesvári beglerbégeknek, a szolnoki, gyulai és jenői szandsákbégeknek pedig magas rendelet adassék, hogy Khalil bég defterével ellenkezve s a császári szerződéslevél ellenére ne hatalmaskodjanak s Khalil bég defterével ellenkezve a régtől fogva Erdélyhez tartozó városok és falvak közül az új defterbe egyet se foglaljanak, hanem Khalil bég deftere szerint cselekedjenek. Ez okból a moharrirnak, a budai és temesvári beglerbégeknek és szandsákbégeknek magas rendeletek irattak és küldettek és hatalmas fermánom ellenére semmit nem is tesznek. Megparancsolom azonban, hogy e levelem megérkezésekor a szerződés feltételeit te is illő módon megtartsad s a szerződéssel ellenkezően jól őrzött országaim határán egyetlen hely fölött s a rájuk közül egyetlen ember fölött ne hatalmaskodjál s embereidnek is szigorúan meghagyjad és megparancsoljad, hogy a szerződéssel ellenkező mindeféle cselekedettől tartózkodjanak s a szerződés feltételeit mindenkor megtartsák. Az esedékes adót ezentúl se hanyagold el

hanem idején megküldjed s el ne mulaszd a szükséges ügyeket magas Portámra bejelenteni. Moldva és Oláhország felől kozák rablók mutatkoztak, ha segítségre lesz szükség az említett vajdák részéről, majd ember megy hozzád és ha segítséget kérnek, el ne mulaszd azt boldogságos Portámon jelenteni és boldogságos Portám iránt levő őszinteséged követelménye szerint nekik minden módon segítséget adj.

Az 1000. évi Szafar hó 20-án. (1591. december 6.)

230.

1592. október 5.

III. Murád szultán levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez az új moldvai vajdának behelyezése és a császáriaknak lengyelországi törekvései ügyében.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Magas Portámra levelet küldvén, tudattad, hogy az imént fellázadt Petre vajda nevű gonosztevőnek kézrekerítése végett a kiadott fermán értelmében katonaság küldetett és ütközet volt s az említett gonosztevő rablóféle seregével megszalasztott, zászlói elvételtek és maga élve elfogatott s Veli aga kapudsi-basi által a tényleges moldvai vajdának, Erubnak* átadatott s ő császári fermánom következtében vajda lett és a vajdaságát illető ügyekben mindenki hozzá fordult s a rájuk igazságos uralkodásom napjaiban békében és biztonságban vannak.** Tudattad azt is, hogy kémed Lengyelországból megjött s hogy a lengyel bégekkel néhány hónapon át Varsova nevű helyen gyűlést tartott s midőn azt a feleletet adtad: «Én királyságommal meg vagyok elégedve és máshová menni nem szándékozom». A lengyel bégek e szóban meg nem nyugodtak s amíg a követek még el nem távoztak, a bécsi király a maga alattvalói közül Mudsi pispék*** nevű emberét kiegyenlítés végett a lengyel bégekhez küldte, csak hogy a kiegyenlítés nem történt meg s abban maradt a dolog s ha majd a követek eltávoznak és a gyűlés szétoszlik, a tényállás szerint boldog-

* Péter moldvai vajda elűzése után Áron (Emánuel) lett utódja.

** Ezen ügyben való korábbi fermánokra v. ö. Erd. Orszgy. Eml. 3, 288.,

¹ jegyzet.

*** Az 1592. nyarán tartott lengyel országgyűlésen a császári követ Pawlowsky Szaniszló olomützi (Mudsi = Olomucensis) püspök volt.

ságos Portámra az is bejelentetni fog. Tehát a leveleddel boldogságos Portámra jelentett ügyeid khalifai trónom zsámolyához mind előterjesztettek s világot átfogó khoszrevi tudomásom lett valamennyiről és meglevő őszinteséged elismerésre érdemes lett. Megparancsolom tehát, hogy magas rendeletem megérkezésekor győzelmes császári felségem iránt ezentúl se szűnjék meg őszinte és állhatatos szolgálataid s a lengyel és bécsi királyokhoz alkalmas, megbízható kémeket küldj s a valóság szerint tudd meg, hogy mi a szándékuk és készülődésük s ne szűnjél meg boldogságos Portámat folyton értesíteni.

Az 1000. évi Zilkáde hó 29-én. (1592. október 5.)

231.

1593. szeptember 30.

III. Murád szultán levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a moldvai vajdának a kozákok támadása esetén való megsegítésére.

Rendelet Báthory Zsigmond erdélyi vajdához.

A messiási nemzet fejedelmeinek nagyja, Moldva vajdája boldogságos Portámra levelet küldvén, arról értesített, hogy a bécsi király a kozák rablókhoz levelet és embert küldött s azt mondá nekik: «Az iszlám néppel háborúm van; jöjjetek ti is és ha megérkeztek, zsoldot és ajándékot kaptok». S szerződésre lépven, az említett kozák rablók valóban összegyülekeztek s gonosz tervük szerint egyenesen Moldva ellen támadnak s lesik az alkalmat, hogy ha erejük lesz hozzá, Moldvában ők tegyenek béget és meghódítsák azt, ha pedig ez nem lesz lehető, akkor meggyezésük szerint Bécs felé mennek, miként ezt kémeink hírül hozták. Ez ügyben azon a vidéken levő emirekhez magas rendeletem küldtettem s megparancsoltam nekik, hogy készen legyenek. Parancsolom, hogy e levelem megérkezésekor te is igazságos Portám iránt régtől fogva egész mostanáig meglevő őszinteséged követelménye szerint az erdélyi katonasággal teljesen felfegyverkezve készen légy s Moldva tájékára figyelj s ha beigazolódik, hogy a kozák rablók szerződésük szerint Moldva ellen mennek s a moldvai vajda hozzád levelet és embert küldvén, segítséget kér, elegendő számú katonaságot küldj hozzá s a felséges Isten kegyelmével az ellenség kártételének eltávolításában teljes erődet és igyekezetet fejtsd ki. Az 1002. évi Moharrem hó 5-én. (1593. szeptember 30.)

232.

1593. november 26.

III. Murád szultán Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a török hajóhad számára hadikészlet küldése tárgyában.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Parancsot adtam, hogy császári nagy hajóhadam, ha az irgalom Istene engedi és a tavasz kedvező lesz, kivonuljon s mivel győzelmes hajóimnak egyik szükséglete a kenovicsa* és mult esztendőben teljes őszinteséged és ragaszkodásod követelménye szerint a te országodból küldött ezerötszáz ágyú-kenovicsa nagyon használható volt s Isten segítségével a tavasszal kivonuló császári hajóhadam számára is kétezer darab kenovicsa szükséges, parancsolom tehát, hogy e levelem megérkezésekor ezen ügyre kellő figyelmet fordíts s az említett kétezer darab kenovicsát elkészítetvén, boldogságos Portám iránt régtől fogva meglevő őszinteséged és igazságod követelménye szerint azokat az említett csausom által tiszteletreméltó Portámra sietve elküldjed. Leveledben értesíts, hogy az említett kenovicsának ára hány piaszter lesz és azt összeszámítván, adódból annyi piaszter levonassék.

Az 1002. évi Rebi-ül-evvel hó elején. (1593. november 26.)

233.

1594. február 21.

III. Murád szultán Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a császáriak támadása ellen való intézkedések ügyében.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Tiszteletreméltó Portámra levelet küldvén, értesítettél, hogy a hitvány hitetlenek szétoszolván, mostanáig nyugodtan voltak, mivel a vizek ez évben nem fagytak be s a süppedékes sár áldatlan mozgolódásukat ezideig megakadályozta. E Dsemázi-ül-evvel hóban azonban Szolnok és Hatvan ellen szándékoznak támadást intézni s a Duna tulsó partján és innenső oldalán jelentékeny

* A *kenovicsa* szót így is lehetne olvasni *kenoicsa*. Talán kanóc? (Kardáson jegyezte.)

seregük van. Magyar részről száz-, kétszáz főből álló seregük jön. A környéken levő váraikba nem szűnnek meg katonaságot küldeni. Értesítettél arról is, hogy kémeid híradása szerint gonosz szándékuk- és hitvány képzelődésükben Erdélyt akarják elfoglalni s az erdélyi katonasággal te már teljesen felkészülődve vigyázasz és figyelsz az ellenségre. S ezenkívül minden, amit írtál és jelentettél, magas trónom zsámolyához előterjesztetett és tudomásom van róla. Megparancsolom tehát, hogy e levelem megérkezésekor ezentúl is a természeteden levő teljes őszinteséged és igazságos Portám iránt levő engedelmességed és odaadásod követelménye szerint császári magas birodalmam barátjainak barátja, ellenségeinek ellensége légy s győzelmes szerdárommal értekezvén, amint célszerűnek látszik, az ellenség kártételének eltávolításában minden igyekezetet fejtsd ki. Ne legyen kétség abban, hogy győzelmes császári felségem iránt tanusított szolgálatod és elismerésre méltó igyekezeted, ha a nagy Isten akarja, folytonos kegyelmemet és császári kedvezéseimet szerzi meg számodra. Ne szűnjél meg a hitvány hitetlenekhez kémekeket küldeni s a beszerzett igaz hírekről boldogságos Portámat folyton értesíteni.

Az 1002. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 2-án. (1594. február 21.)

234.

1594. február 28.

III. Murád szultán Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a császáriak ellen való hadikészülés ügyében.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Boldogságos Portámra levelet küldvén, az ellenségről ennek-előtte beszerzett igaz hireidet tudattad s értesítettél, hogy az ellenség sokasága széteszlott és nyugalom lett s ügyes kémeid megjövén, tudatták, hogy mivel ez évben a vizek nem fagytak be, a nagy süppedékes sár mozgólódásaikat mostanáig megakadályozta. E Dsemázi-ül-evvel hó harmadik hetében nagy sereggel Szolnok és Hatvan ellen való támadásuk elhatározott dolog lévén, a Duna tulsó partján és innenső oldalán nagy seregük áll készen és magyar részről száz-, kétszáz főből álló katonaság jön. Tudattad, hogy a környéketeken levő várakba nem szűnnek meg katonaságot küldeni s szándékuk az, hogy Erdélyországot megtámadják s te is hadseregeddel már készen vagy s egyszersmind, hogy dicső-

séges szerdáromhoz* értesítést küldöttél segítség végett, ha az ellenség támadása megtörténik. Minden, amit ez ügyre vonatkozólag mondtál, magas trónom zsámolyához előterjesztett és világot átfogó magas tudomásom van róla s az említett szerdáromhoz is már magas parancsom elküldetett. Megparancsolom neked is, hogy e levelem megérkezésekor örökkétartó Portám iránt régi időtől fogva mostanáig meglevő őszinteséged, szolgálatkészséged és ragaszkodásod követelménye szerint az uralmad alatt levő katonasággal, pénzzel és fegyverekkel készen légy, a gonosz szándékú ellenségre figyelj s amint az ellenség részéről mozgósítás és támadás történik, említett szerdáromat sietve értesítsd s amiként alkalmasnak és célszerűnek látszik az ellenség kártételének eltávolítására, a tartománynak és rájáknak őrzésére, mint mostanáig tenni szoktad, minden igyekezetedet és tehetségedet fejtsd ki és iparkodjál dicsőséget szerezni. Amellett alkalmas kémeket küldj ki s beszerzett igaz hireidet ne szűnjél meg folyton jelenteni.

Az 1002. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 8-án. (1594. február 28.)

235.

1594. április 25.

III. Murád szultán Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez. Bíz-tatja a császáriak ellen való háborúban a török sereggel való együtt-működésre.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Mivel te hasznavehetőségeden és vitézségeden kívül boldogságos Portám iránt már azelőtt is őszinteséget mutattál és ismételtén láttam magas birodalmam ügyei iránt való szolgálatban kifejtett teljes igyekezetedet, ezért különféle sáhi kegyelemre és magas padisáhi kedvezéseimre érdemes és méltó vagy. Megparancsolom tehát, hogy e levelem megérkezésekor ezentúl is a természettedben levő teljes őszinteséged és igazságos Portám iránt való engedelmisséged és odaadásod követelménye szerint császári magas birodalmam barátjainak barátja, ellenségeinek ellensége légy s amiként győzelmes szerdárom azt célszerűnek látja, a győzelmes hadjáratomra vonatkozó ügyekben s a szükséges dolgok és teendők elvégzésében minden igyekezetedet fejtsd ki. Semmi

* Szinán pasa nagyvezir.

kétségem nincs benne, hogy — ha a nagy Isten akarja — császári győzelmes felségem iránt tanusított odaadó szolgálatod és erős igyekezeted császári kegyelmemet szerzi meg számodra.

Az 1002. évi Sábán hó 5-én. (1594. április 25.)

236.

1594. június közepe.

III. Murád szultán Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez. Tudomásul veszi a császáriak ellenséges mozdulatairól küldött híreket; panaszára a temesvári pasát elmozdította helyéről; segítségét kilátásba helyezi.

Rendelet az erdélyi vajdához.

Boldogságos, magas és hatalmas Portámra küldött őszinte leveled megérkezett. Jóideje már, hogy a helyzetről és a németek dolgáról nem értesítettél. Leveledben ugyan ezt írod: «Annakelőtte a fényes Portára küldött embereink az utba eső helyeken nem mehettek át, mert mikor a Dunán keresztülmentek, ruháikat és podgyászukat elvették s maguk is csak nehezen szabadulhattak meg. E tekintetben tehát a hiba nem nálunk van, hanem mivel az utak félelmesek és veszélyesek, ezért történt a késedelem. A német királynak az imperium tartományainak hercegeivel együtt nagy csapata van s testvére, Mátyás herceg, a katonaság egy részével Esztergom ellen, Kassa kapitánya, Takdepuh* pedig Hatvan ellen ment s azokat ostromolják. Németországból, Csehországból és Frengisztánból újra katonai csapatok érkeztek segítségül s mindinkább többen lesznek. Fülöp király a tengerhez közel levő királyok mindegyikétől hajót és segélypénzt kapott s a Genova városában levő Andrea Orina** nevű embert parancsnokká tette. A pápa is minden tehetségével segítséget ad neki. A fényes Portához való ragaszkodásunk és engedelmisségünk miatt bizonyosan nekünk is kárt okoznak. Egyedül nem tudunk nekik ellenállni. Itt az ideje a segítségnek és oltalmazásnak. A határszéli emírek különfélekep sanyargatnak, a temesvári beglerbég, Haszán pasa Budsák nevű falunkat feldúlta, a ráják némelyikét elfogta, némelyikét megölte s az hallatszik, hogy támadást

* Valószínűleg Teufenbach nevének elferdítése. (*Kardacson jegyzete.*)

** Giovanni Andrea Doria, a nagy Doriának egyik utóda.

készül ellenünk intézni. A jól őrzött birodalom ellen kárt tevő gonoszok miatt rajtunk akar bosszút állni. A gonosztevők nem a mi országunkból készülődtek fel, hanem a környékről gyülekeztek össze s kezdettek gonoszságaikhoz. A rablóknak nálunk helye nincs. Erdélynek hegyei és sziklái között sok szöglet van s a fák kilombosodása után nehéz a rablókat kézrekeríteni. Nekünk is mindenféle kárt okoznak. A határszéli iszlám katonák régi falvaink némelyikének szántóföldjeit, némelyiknek marháit foglalták el s más-más módon hatalmukba kerítették. Elődeink a császári ahdnáme értelmében vették azokat birtokba s különösen Khálil bég defterje értelmében biztosítottak számunkra. Hogy ezentúl tartományunk népe ne sanyargattassék és az Erdélyhez tartozó falvakba és egyéb helyekre senki be ne hatoljon s be ne avatkozzék», evégett kérted, hogy a győzelmes szerdárnak és a temesvári beglerbégnak magas parancsok küldessenek.

Minden, ami ezen ügyre nézve csak iratott, boldogságos trónom zsámolyához előterjesztetett s világot átfogó császári tudomásom lett róla. Ezért tehát a temesvári beglerbég, Haszán — legyen tartós az emelkedése — mivel veled nem volt békességben, a temesvári ejáletből eltávolíttatott. Mivel pedig te hasznavehetőséged és vitézségeden kívül magas Portám iránt őszinteséget mutattál és ismételten láttam magas birodalmam ügyei iránt való szolgálatban kifejtett teljes igyekezetedet, ezért különféle sáhi kegyelmemre és padisáhi magas kedvezéseimre érdemes és méltó vagy. Megparancsolom tehát, hogy e levelem megérkezésekor a természetedben levő teljes őszinteséged és igazságos Portám iránt való engedelmességed és odaadásod követelménye szerint császári magas birodalmam barátjainak barátja, ellenségeinek ellensége légy s amiként győzelmes szerdárom azt alkalmasnak látja, az ellenség kártételeinek eltávolításában s azon vidéket illető szükséges dolgok teljesítésében minden igyekezetedet fejtsd ki. Ez ügyben nemcsak győzelmes szerdáromnak, hanem a temesvári beglerbégnak is császári parancsomat megirattam és elküldtettem. Ezentúl nem lesz lehetséges az Erdélyhez tartozó helyekre bemenni s azokba behatolni. Császári felségem iránt tartozó szolgálatban teljes erődöt fejtsd ki. Semmi kétségem nincs benne, hogy — ha a felséges Isten akarja — császári győzelmes felségem iránt tanúsított odaadó szolgálato-d és erős igyekezeted császári kegyelmemet szerzi meg számodra.

Az 1002. évi Sevvál hó elején. (1594. június közepe.)

1596. [október 13. körül.]

*III. Mohammed szultán levele Konstantinápolyba Eger elfoglalásáról.*III. Mohammed szultántól Isztambulba küldött *egri* fethnéme.

Mivel a felséges Isten azt parancsolta: «Harcoljatok Allah útján», azért eme hatalmas parancsnak engedelmeskedve és hódolva, győzelmes harcosaimmal a hitharcot Allah dicsőségéért szem előtt tartva, ez örvendetes kilátású esztendőben hatalommal, boldogsággal és fenséggel a bécsi király várai közül az erőssége által híres és nevezetes Eger vára ellen mentem egyenesen. A szultánságnak és khalifaságomnak székhelyéről, a jól őrzött Isztambulból tengernyi hadseregemmel elindulván, a legnagyobb gyorsasággal az említett várhoz értünk, mely messziről, mint a Demavend hegy, az Elburz és Elvend hegysége, hasonlíthatatlan és páratlan várnak látszott, mikor pedig közelébe mentünk, a Kaf hegyéhez hasonló szilárd erődítményű és erős várnak tűnt fel, melynek tornyai és bástyái az ég bástyáival egyenlő magasak voltak és erős falai a Bika- és a Hal-csillagig értek fel s alapzatának mélységi foka Hal-csillagig felérő magas toronnyal volt egyenlő. A magas Kaf griffmadara, ha mellette elmegy, félelmében a szárnyait leereszti és a humai,* ha fölötte elrepül, rettegésében szárnyait összeveri; ágyúinak füstje felhő gyanánt az egekig száll és puskáinak mogyorója a záporcseppekhez és a jég-esőhöz hasonlóan hull, azért nemcsak a vár környékére katonaságot hozni, de még madarat sem lehetett röptíteni s a vitéz vezírek, az erős miránok, a hírneves emírek és a csillag sokaságú katonaság arca is elhalaványult, De szerencsések legyenek mégis, mert a természetükbe oltott nagy hősiesség és rendkívüli bátorság követelménye szerint az ágyúkra, puskákra nem is tekintettek s az említett erős várat késedelem nélkül körülzárták s hogy a keresztény néppel az iszlám erőt megismertessék, a hitvány átkozottaknak az erős várban az ellenállásra bizalmat adó helyekkel szemközt ostromsáncokat ástak és a megsemmisülés útjára útmutatóul szolgáló vártörő, sárkányarcú ágyúkat felállították és azokkal a köveket hányó, villámot szóró ágyúkkal példának vették eme szent ájetet: «Dobáljunk rájuk köveket!» s itt-ott aknákat ástak

* Humai, regebeli sasmadár. (*Karácson jegyzete.*)

azon mondás szerint: «Csináljunk számukra mély gödröket!» s a vár falai valójában ledőltek és húsz napon át hajnaltól estig folyt a harc a hit ellenségeivel, akik még gondolat és képzelet átbo-csátását is megakadályozták és az északi szellő keresztülbocsátását is szégyennek tartották. Azonkívül noha a néhány napon és éjsza-kán át tartó esőzés folytán a muszulmán csapatok sárban állottak és a vár meghódítása mindenkép nehéz volt, de a hősiek had-sereg a sár és eső gyötrelmeit csupán az irgalom művének ismerte és a nagy Istenben bízva, oroszán gyanánt éjjel-nappal nehány-szor rohamot intézett a vár ellen s a váron kívül fekvő és a jól őrzött Galatához hasonló külvárost és bástyáit elfoglalta és felgyújtotta. Másodszor Szafar-ül-muzafter hó 17-ik napján,* amely pénteki nap s az igazhivők ünnepe, a mindenkép erős és háromszoros vár is a felséges Allah segítségével khoszevi erőmmel és királyi hatalmammal elfoglaltatott és meghódítatott s a benne levő öt-hatezer hitvány hitetlen lovas katona kardra hányatott, a kardtól megmenekült parázna hitetlenek pedig a belső várba zárkóztak; de Allah megáldott szombaton, ami az említett hónap 18-ik napja volt, mert e szerencsés napon megnyitlak a kétségtelen hódítás kapui és a lélek füléhez jutott e megörven-deztető ájet: «Ime megnyitottam neked a világos hódítást» és a menyorszáig felhatott e hang: «Segíts, Allah, a szent győzelemre!» s az említett vár a felséges Isten segítségével teljesen és tökéle-tesen elfoglaltatván, a környéken levő várak, városok és falvak is királyi hódításom alá kerültek, ezért a hódítást engedő Istennek sok dicséretet és hálát adtunk. Mivel pedig a fényes hódításnak tudomásul vétele az egész iszlám népre nézve szükséges és fontos, azért irattam e levelet. Megparancsolom tehát, hogy mihelyest ezen engedelmisséget kívánó rendeletem megérkezik, eme nagy kegye-lemért mindegyiktek hálát adjon és győzelmes személyem fenn-maradásáért és diadalmas napjaim tartósságáért reggel és este meghallgattatásra méltó imádságokat végezni meg ne szünjete-k.

Az 1005. évben.** (1596.)

* Az 1005. évi Szafar hó 17. megfelel a keresztény időszámítás 1596. évi okt. 9. napjának. Ez a nap azonban csütörtökre esett s mivel a szultán levele határozottan mondja, hogy pénteki nap volt, tehát a keltezést kell egy nappal előbbre tenni, vagyis október 10. napjára. (*Karácson jegyzete.*) Eger csak októ-ber 13-án jutott a törökök kezébe.

** A hónap és nap jelzése hiányzik. N. B. ez okmány török szövege Feridun bég által gyűjtött *منشأه السلاطين* *كبر* című okmánytárban is közölve van, azért nem másoltam le. Fordítása még sehol nem jelent meg* (*Karácson jegyzete.*)

238.

1597. szeptember—november.

Mahmud győri beglerbég portára küldött leveleinek kivonata az öreg koppáni szandsákbég ellátása és két csaus kinevezése ügyében.

Magas Porta levéltára.

Mahmud pasa győri beglerbég előterjesztései.

Mahmud pasa győri beglerbég levelet küldött Musztafa ben Mohammed záim végett, kiről tudatta, hogy hasznavehető ember és a hadjáratban mindenféle szolgálatban volt s előterjesztésében a csausságot kérte számára; a csausság tehát megadatott. Kelt az 1006. évi Szafar hó 5-én. (1597. szeptember 17.)

Mahmud pasa győri beglerbég levelet küldött Ahmed ben Elias végett, aki hasznavehető lévén, a jelen alkalommal Győr ostrománál teljes vitézséget tanúsított, azért előterjesztésében kérte, hogy műteferrika legyen belőle; a törvény szerint tehát műteferrikává neveztetett ki. Az 1006. évi Rebi-ül-ákhir 2-án. (1597. november 12.)

Mahmud pasa győri beglerbég levelet küldött, amelyben azt a kérelmet terjesztette elő, hogy mivel a jelenlegi koppányi szandsákbég, Dervis a végeken derék, hasznavehető ember s nehányszor a muszalmán hitharcosok básbugjául rendeltetvén, a hitetlenek megfutamodását eszközölte, jelenleg azonban már előregedett, azért a határszélen levő elpusztult falvak közül Szíleskut*, Szentiván, Szentpéter, Fertő, Barbas,** Hegyeshalom, Csender(?), Pander,*** Ujfalu, Tusó-Kimle**** nevű, összesen tíz falu nyugdíjul neki adományoztassék, hogy azokat újra felépíttesse. A törvény szerint tehát nyugdíjul neki adatott. Kelt az 1006. évi Rebi-ül-ákhir hó 6-án. (1597. november 16.)

* Széleskút Sopron megyében.

** Barbacs ugyanott.

*** Pandorf Moson megyében.

**** Horvátkimle ugyanott.

239.

[XVI. század második fele.]

Jelentés egy esztergomi szandsákbeli timárbirtok betöltéséről.

Topkapu Szeráj irattára.

Arcát elfödve a felséges szultán dicsőséges lábaporának csókolása után e nyomorult szolga jelenti, hogy Tepedelen* várának érdemes emberei közül a Komádi** faluban timárbirtokos, Iszkender négy hónap óta elhalálozott s mivel így a timárt üresen hagyta, azért ismét e vár veteránja, Mohammed-oglu Juszuftak adatott az említett timár, aki derék és érdemes szolga lévén, reméli, hogy attól megfosztva nem lesz. A további parancs szultánomat illeti. *(Keltezés hiányzik.)*

Ahmed Elhafid, tepedeleni parancsnok.

240.

1605. november.

I. Ahmed szultán Bocskay Istvánt értesíti, hogy a győzelem öröme két díszruhát és egy kardot küld neki.

A fényes Portáról Bocskay erdélyi vajdához írott császári levél.

Most folyó győzelmes hadjáratunk alkalmával a gonosz ellenség visszaverésében, a határok őrzésében, a katonaság fegyelmezésében és gondozásában s a történt szép hódításokban mutatott buzgó szolgálatod és elismerésre méltó igyekezeted fejedelmi magas tudomásunkra jutott s különösen nagyvezírem és főszerdárom, dicsőséges műsirem, a világ rendje, a társadalom ügyeinek fényes elméjű intézője, az emberi dolgok helyes véleményű elvégzője, a jólét és birodalom épületének kormányzója, az igazság és jog hirdetője Mohammed pasa,*** — a felséges Isten tartsa meg méltóságát és vezesse a jócselekedetekben — rólad teljes elismeréssel szólt és kiváló szolgálataidat tudatta és jelentette s őszinteséged és szolgálatod napfényességű tekintetem tükrében

* Szent Tamás-hegy, az esztergomi vár mellett.

** Talán a nyitramegyei Komjáthi.

*** Lala Mohammed pasa, nagyvezír, a Bocskayt segítő török sereg fővezére.

feltűnvn, királyi kegyelmem okozója és fejedelmi kegyeim szerzői lettek s irányodban sáhi magas kegyelmem nagyobbodása és padisáhi fenséges jóindulatom kedvezése létrejött, amiért dicsőséges személyem részéről két szép díszruha és hódító kardjaim közül egy győzelmes kard ajándékozott, melyek Uzun efendi által elküldettek. Midőn dicsőséges császári levelemmel ezek megérkeznek, kell, hogy a kegyelmesen ajándékozott díszruhát illő tisztelettel és becsüléssel fogadd és öltsd föl s ellenségverő kardunkat dicsőséggel és tisztelettel övezd föl s ezentúl is örökké tartó Portám és a khalifaságban híres családom iránt viseltető őszinteséged, teljes szereteted és ragaszkodásod szerint a természetedben levő szokásos vitézséged, megnyilvánuló bátorságod, hősiességed követelménye szerint a vitézség övét felövezvén, amiként az említett győzelmes nagyvezírem és szerdárom célszerűnek látja, győzelmes hadsereggel, szép egyetértéssel ez örvendetes esztendőben a felséges Isten kegyelmével különféle hódításokat és hősiességet igyekezzél és törekedjél nyilvánítani. Ha a nagy Isten akarja, ezentúl is megnyilvánuló őszinteséged és szolgálatod el nem vész, hanem különféle magas kegyelmeimet és szép kitüntetéseimet fogod látni. Ennek megfelelően törekedjél a gonosz szándékú ellenség fölött bosszút állni és a hadjáratot minél előbb szerencsésen befejezni. S azon a napon, amikor boldogságos levelem megérkezik, az ellenség felől, amiféle hírt hallasz és amire a helyzet elfordul, más egyéb szükséges tudnivalókkal együtt magas Portámra jelenteni el ne mulaszd. Az 1014. évi Dsemázi-ül-ákhír hó végén.* (1605. november.)

241.

1608. október 10. körül.

I. Ahmed szultán Rudolf királyhoz, általánosságban és kivonatossan megerősíti a zsitvatoroki békét.

Diván-i Humájun levéltára.

Rudolf imperátorhoz küldött császári levél.**

Én, aki a két szent városnak szolgálja, a hitetlenség és tévelygés kiirtója, Adsem, Arab, Rum országok szultánjainak szul-

* V. ö. az 1604. novemberi hasonló tárgyú levéllel. Török-magyarkori államokmánytár 1, 45. l.

** Szövegét Feridun is közli. (*Karácson jegyzete.*)

tánja, Csin, Khatha, Turk, Dilem khágánjainak hatalmas khágánja, a trónnak hőse, a hadsereg bátor koronázottja, az idő és század császárainak a trón és birodalom díszéül szolgáló parancsolója és a győzelem birtokosa vagyok s a Fehér-tenger és Fekete-tenger környékén levő, égisz érő váraknak, a Fekete-tenger melletti váraknak, városoknak, a század ritkaságának Egiptomnak, az üdv házának, Bagdádnek, az erős városnak, Halebnek, Damaszkusznak, Bendernek, Baszorának, a tiszteletet érdemlő dicső sírnek — a fölséges Allah dicsőítse meg! — a jemeni vilájetnek, Áden-, Szanán-, Csin tartomány-, Baszora-, Elhaszán-, Kurdisztán-, Gürdisztán-, Ván-, Kaffa-, Kipcsák-, Tatárország-, Diarbekir-, Revha-, Moszul-, Pelenkian-, Erzerum-, Irán földjének, az egész anatóliai vilájetnek, Zülkadrijának, Karamánnak, Drinápolynak, az egész Rumilinek, Oláh- és Moldva vilájetnek, Boszniának, Szigetvár-, Eger-, Temesvár-, Kanizsának, Ciprus, Számosz, Rodosz, Mitilene szigeteknek s ezeken kívül az arab félszigeteknek, északi és déli Tripolisznak, Tunisznak, főképp pedig a királyok vágyódása tárgyának, a jól őrzött Isztambulnak s ezenkívül tüzes és villogó kardom erejével meghódított némely, más tekintélyes országoknak padisáhja, szultánja, magas rangú sehinsáhja, nagyhirű khágánja, Ahmed szultán khán vagyok, Mohammed szultán fia, aki Murad szultán khánnak, aki Szelim szultán khánnak, aki Szulejmán szultán khánnak, aki Szelim szultán khánnak, aki Bajazid szultán khánnak, aki Mohammed szultán khánnak fia. Isten kegyelméből a szerencse paripájának gyepője hatalmamba adott s a világhódítás és országok elfoglalásának útőbotja kezembe rendeltetett; a föld színének térsége kardom fényétől ragyogó és fényes s a világ negyedrésze és a hét égöv hatalmas kezemnek engedelmeskedett és meghódolt s szerencsés, magas trónom legalacsonyabb fokához képest Cezár palotája tele van hiányokkal s igazságos öröklött birodalmamnak egy maroknyi területe is Iszkender és Fagfur sáh birodalma; salamoni birodalmi pecsét-nyomóm a világ bámulatára méltó levén, a föld színének lapjai boldogító, igazságos uralmam alá jutottak. Hála legyen érte a kegyes és hatalmas Allahnak! Te, aki Róma népének választottja s alaman, lengyel, cseh, szlovén, horvát és némely magyar népnek, továbbá Bécsnek és ehhez hasonló országok és tartományoknak imperatora, a Jézus-vallású nagy fejedelmeknek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek igazgatója, a hatalom és fölség szegélyének birtokosa, Rudolfusz vagy — kinek legyen jóvége! —

Midőn ennekelőtte győzelmes hadseregünk szerdárja, a dicső vezir, a jeles műsir, a világ rendje, a társadalom ügyeinek éles elméjű intézője, az emberiség dolgainak helyes fölfogású elvégzője, a nagy szultánság teljes becsülete, a nagy khalifaság méltóságainak rendezője, a birodalom, a vallás és a világ rendje, nagyvezírem, Murad pasa — Allah tegye tartóssá méltóságát! — Buda határainál császári szolgálatomban volt, követeitek érkeztek, hogy a béke megkötése végett a két fél megbizottjai egy helyen összejöjjenek s említett nagyvezírem is magas császári parancsomra a békébe beleegyezését adta és a ti részetekről Molardin János, Edvarin Althan, Turzó György, Illésházy István és Miklós, Forgács Zsigmond, Battyány Ferenc és Erdődi Kristóf* nevű alkalmas, jártas, körültekintő s az ügyekhez értő megbizottjaitok jöttek s a kijelölt Zsitvatorok nevű helyre küldettek; Bocskay István erdélyi fejedelem és a magyar bégek részéről Illésházy István, Battyány Pál, Szopu Mikhál és Mokof György** nevű értelmes megbizottak jöttek az említett helyre. A jelenlegi budai kormányzó, a jeles vezir, dicső műsir, a világ rendje, Ali pasának — Allah tegye tartóssá méltóságát! — nagy elméjében, ügyességében és helyes véleményében teljes császári bizodalom van s a budai kádi, a muszlimánok bírāja, az egyistenhivők kormányzója, Mevlana Hábil — növekedjék az ő erénye! — nemcsak tudós ember, hanem a végvidék régi emberei közül való s így mindenféle ügyet ismer, ezért az említett nagyvezírünk részéről a kormányzó a nevezett Hábillel — növekedjék az ő erénye! — a mondott helyre küldetett s odamenvén, a fönnebb említett megbizottakkal találkozott s a békekötés ügyeit részletesen megbeszélték s a birodalomnak, a vilájetnek, a rájáknak hasznára, a jóviszony és barátság megerősítésére szolgáló némely föltételek és megállapodások mellett császári magas Portámra emlékjándékuul kétszázezer piaszter küldésének föltételével, insallah! húsz esztendőre a béke megkötetett. Az említett megbizottak ez ügyben pecsétetes levelüket adták ide s az említett vezírünk is hasonlóképp pecsétetes levelét adta, minek folytán a felek között teljes bizalom és megnyugvás keletkezett s a békeszerződés megerősített. A megkötött békeszerződés követelménye szerint a megállapított kétszázezer piasz-

* A császári megbizottak a zsitvatoroki béke kötésénél: Molard János, Althan Adolf, Thurzó György, Istvánfi Miklós, Kollonics Szigfrid, Batthyányi Ferenc és Erdődy Kristóf voltak.

** Bocskay megbizottjai: Illésházy István, Nyáry Pál, Czobor Mihály és Hoffmann György voltak.

terből százötvenezeret a keresztény emírek dicsősége, Barbert nevű várnak és Garsztoi* nevű várnak vilájetbégje, Herberstein Ádám, továbbá Vlankos és Bazin nevű váraknak bégje, a frenk vilájet nemzetségéből való Rimai János nevű értelmes és tekintélyes követeitek által magas Portámra és igazságos udvaromba küldöttetek s a béke miként azelőtt, most is megállapítottatott s leveletekben új császári áhdnáme kiadatását kívántátok. Mivel tehát a felséges Isten megszámlálhatatlan kegyelmével a tekintélyes szultánok gyülekezőhelyéül, a magas származású khágánok menedékhelyéül szolgáló magas Portánk iránt őszinteséggel, állhatatossággal és odaadással viselkedők irányában figyelmünk és nagyrabecsülésünk kétszeres, ezért sáhi irgalmasságunk nagyobbodásával és pádisáhi kegyelmünk növekedésével a két fél között kötött béke elfogadásának folytatásául császári iratommal magas fermánomat kiadtam, hogy az előterjesztett módon a békét én is elfogadom és Zsitvatoroknál a felek számára adott iratok értelme szerint, ha követeitek megérkeznek, az áhdnámet megkapják és eme magas áhdnámémat meg is adtam, hogy a mi nagy prófétánk, a próféták legjelesebbje, az Ászáfok csoportjának feje, Mohammed Musztafa — üdvözet neki! — futásától számított ezer-tizenötödik évi Redseb hó elejétől (1606. november) és Jézusnak — üdvözet neki Alláhtól! — ezerhatszázhatodik évére eső november hónap elejétől kezdve, mint a Zsitvatoroknál írt levelek keltétől kezdve, ha a felséges Isten engedi, húsztendeig a békeszerződés megtartassék és ez áldott béke meg ne bontassék. Ha pedig e kívánatos béke idején az imperator a felséges Isten akarataból a másvilágra költöznék, fiai, testvérei, nemzetsége, népe, előkelői és azok utódai ezen egyezségbe belenyugodjanak és e békét meg ne bontsák; mivel pedig Erdély-, Oláh- és Moldvaország jól őrzött országaink közé tartoznak, ezentúl azokba beavatkozás ne történjék. Hasonlókép a mi felséges személyünk, gyermekeink, nemzetségünk, nagyvezirünk, tiszteletreméltó emíreink, birodalmunk nagyjai, szultánságunk előkelői és összes szolgálk ezen békét megőrizték és meg ne bontsák s ez áldott békekötés után a tatár nép és egyéb iszlám katonaság az említettnek országában kárt ne okozzanak és a két fél tartományai-ban béke levén, főkép a magyar vilájetekben és megyékben, melyek régtől fogva az említett uralma alá tartoznak és az összes alája tartozó vilájetekben sem tengerről, sem szárazról semmiféle

* Talán a Herbersteinok prédikátumai: Neuberg és Gutenhag.

kártétel ne történjék. Hasonlókép a jól őrzött birodalmunk alá tartozó részekben, az iszlám helyeken sem tengerről, sem szárazföldről az említett részéről vagy alattvalói részéről beavatkozás és hatalmaskodás ne legyen. A két fél határszélein levő vilájtekben kárt okozó rablókat, ha mi embereink, fogják el, ezt a határszálen levő kapitányokkal tudassák s onnan egy embert vevén maguk mellé, az ügyet törvény szerint végezzék el s amint szükséges, büntetést szabjanak ki. Szintúgy, ha a rablót az említett alá tartozó kapitányok fogják el, a határunkon levő kormányzóval ezt tudassák s az ügyet megvizsgálván, törvény szerint intézzék el s a náluk talált lopott holmikat tulajdonosaiknak adják vissza. A béke idején a várak a két fél részéről ne raboltassanak, sem ostrommal, sem csselfogással el ne vétessenek s megfélemlítéssel vagy más módon a várakat kár ne érje. Mindaz, ami Bocskay István fejedelemnek adatott, a bécsi megállapodás szerint maradjon. Sem a jól őrzött birodalmunk határszéleit, sem pedig a dicső elődeink által elfoglalt Erdélyországot és a hozzátartozó helyeket bántalom ne érje s a vallás és birodalmunk kárt ne szenvedjenek s a békeszerződés ellenére semmi ne történjék, nehogy zavar keletkezzék. Császári felségünk részéről korábban erdélyi és magyarországi fejedelemmé kinevezett Bocskay Istvánal és az alája tartozó magyar néppel a megelőző bécsi megállapodások maradjanak meg. A két félnél levő foglyok, ha békekötés idejéig váltságuk ára megállapított, az árat megadván, menjenek ki a fogságból, akiknek áruk a békekötés idejéig meg nem állapított, a váltságdíjat a foglyok adják meg; ezentúl pedig senki mást fogságba ne vigyen, ha pedig elfogna valakit, az elvétessék tőle és váltságdíj nélkül szabadon bocsáttassék, az elfogók pedig mind a két fél részéről megszegyenítessenek. Temesvár, Bosznia, Eger, Kanizsa és egyéb határszéleken, ha a békével ellenkező gonoszság történnék, a kormányzóknak tudomására hozassék és ők igazságot szolgáltatassanak, ha ezt nem tennék, akkor a budai beglerbég, mint valamennyinek feje, tegyen igazságot. Ha ilyféle gonoszság amott történnék, az a győri kapitánynak s a Duna tulsó partján levő kapitányoknak és a horvát bánnak hozassék tudomására s azok tegyenek igazságot. A két fél kezén levő várak kijavíttassanak, új várak és palánkák azonban sehol ne építtessenek, Vác palánka pedig a mostani állapotában maradjon és ki ne javíttassék. Magas Portánkra küldött ajándékok után a Zsitvatoroknál megírt keltezésről számított három évig ne követeltessék. Három év után pedig a két fél közt levő barát-

ság követelménye szerint illendő ajándék küldessék magas Portánkra tekintélyes követek által. Isten segítségével az uralmunk alá tartozó Eger vára elfoglalása után a mostanáig behódolt és adót fizető falvak, adójukat ezután is az iszlám részre fizessék. Fülel, Szécseny és Nógrád falvai közül az Eger-, Hatvan-, Buda- és Esztergomnak behódolt falvak ismét behódoljanak s az adót miként előbb, az iszlám részre fizessék. Esztergom várának azok kezébe jutásáig az említett várnak behódolt és adót fizető falvak adójukat az iszlám részre fizessék. A határokon levő egyéb falvak pedig, miként régóta, kétfelé adózzanak. Miután Kanizsa vára Isten kegyelmével khoszevi hatalmunk által elfoglaltatott, a mostanáig neki meghódolt falvak ismét az említett várnak hódoljanak, némely vitás falvak végett pedig az említett Ali pasa vezírem részéről egy megbízott ember rendeltessék ki és Battyányogluval a helyszínen vizsgálatot tartson s a Kanizsához tartozókat és nem tartozókat megjeleljék s a mostanáig odatartozók visszacsatoltassanak, az oda nem tartozókba pedig beavatkozás ne legyen. Némely falvak pedig, melyek most üresek és régtől fogva elpusztultak, ha benépesíttetnek és az iszlám részre adózó falvak között vannak, adójukat az iszlám népnek fizessék. Amíg a ti részetektől a szerződés föltételei megtartatnak s a béke és egyezés követelményei mint eddig megőriztetnek s a határszálen levő kapitányaitok és egyéb csapataitok a megállapított béke ellenére és a szerződés megszegésére semmit nem tesznek: ha a felséges Isten akarja, én is ígérem és fogadom, hogy az eget és földet semmiből teremő Isten egységének igazságáért s a mi nagy prófétánk — üdvözlét és magasztalás neki — tiszteletéért a szerződésileg kikötött idő alatt azon részre tartozó országot, vilájeteket, várakat, kastélyokat, rájákat sem győzelmes hadseregünk részéről, sem pedig a villámgyors tatárnép országába engedelmességet kívánó fermánommal mostanában kinevezett magasrangú és hatalmú Szelámet Geráj khán részéről, sem pedig a határaink őrzésében levő jeles műsireink, magas mir-miránjaink, tiszteletreméltó emirjeink részéről, sem egyéb győzelmes csapataink részéről, sem pedig magas Portánk alá tartozó keresztény szolgálk részéről senki nem bántalmazza, meg nem károsítja, hanem a béke megőrzésében semmit el nem mulasztanak s a szerződés föltételeinek megtartására törekesznek. Kelt az 1017. évi Redseb hó elején. (1608. okt. 10. körül.)

242.

1616. június közepe.

Mohammed pasa nagyvezir II. Mátyáshoz az 1615. bécsi békepontok általánosságban való elfogadásáról.

Diván-i Humájun levéltára.

A nagyvezir levele a bécsi királyhoz.

A messiási nagy főnökök dicsősége, Jézus nemzetében a dicsők választottja, a tisztelet, méltóság és hatalom birtokosa, a dicsőség és felség szegélyének tulajdonosa, a harang- és templomtisztelő királyok feje, a tisztelet- és becsülésreméltók vezére, a felséges, dicsőséges padisáhnak őszinte barátja és szomszédja, néhány országnak, jeles várnak, városnak, tartománynak és Róma városának császára, Mátyás — a nagy Isten tegye szerencsésé dolgainak végét — ő felségének az említett felséges padisáhnakkal kötött barátságához illő magas üdvözlés és az iszlám nép iránt viseltetett jóindulatához méltó köszöntés után barátságosan tudomására hozom és szívesen jelentem, hogy a nagy szultánok menedékhelyéül és a dicső khágánok oltalomhelyéül szolgáló khalifaság kapujához és a szultánság székhelyéhez a birodalom előkelőinek jelese, a szultánság oszlopainak támasztéka, Kanizsa beglerbégységével kitüntetett Ahmed pasa és a messiási nemzet főembereinek dicsősége, a jézusi nép nagyjainak kiválósága, jelenleg Naksa-Para-sziget hercege, Gracsian Gasbar,* tiszteletreméltó belső tanácsosaitok közül pedig Prága kormányzója, Herman** és Tanads Dsezar Gal*** — legyen nekik jó végük és jussanak a helyes útra! — kezeik által felséges urunk, a föld negyedrészeinek padisáhja — segítse őt Allah az ítélet napig — ő felségéhez küldött őszinte leveletek és hozzám, jóakarótokhoz küldött barátságos irástok megérkeztek. Őszinte tartalmában tudatjátok, hogy a felek békessége és a határszéli lakosok nyugalma végett annakelőtte a két fél megbízottjai és idős emberei által egyesülve és egyértelműen a teremtmények dicsősége, az összes próféták feje, a mi urunk futása ezertizenötödik évében (1606.) Zsitvatoroknál részletes és világos pontok szerint megkötött szerződés és egyez-

* Gratiani Gáspár a szultán követe volt a Bécsben folyó 1615. tárgyalásokban. 1616-ban Paros és Naxos hercegének nevezte ki a szultán.

** Czernin Hermann báró prágai kapitány.

*** Cesare Gallo, «tanácsos», Czernin társa a követségben.

kedés megerősítése és teljesítése s a győzelmes határok ügyeinek rendezése tekintetében a padisáh részéről meghatalmazottul ki-rendelt Ászáf látású vezir és bölcs műsir, Buda kormányzója, Ali pasa ő nagyságával az üdvös dolgot a két fél megegyezése szerint megbeszélték s hogy az említett pontok megállapítása előtt Isten rendelése folytán Haszán pasa időközben a budai végekről elmozdítottván, más szolgálatra alkalmaztatott s helyébe néhai Ali pasa küldetett. Mivel a békével ellenkező cselekedetek miatt a béke ügyének megvalósítása halasztást szenvedett s a végek lakói-nak nyugalma és biztonsága nemcsak megzavartatott, hanem a birodalom roszakaróinak izgatása és mozgalma folytán Eger, Kanizsa, Székesfejervár, Szolnok, Pest, Buda és más várak határain a szerződés pontjaival ellentétben palánkákat is állítottak s a felek rájái, mint azelőtt, most bántalmazva, zaklatva voltak s a rablók támadásai folytán, miként tudva van, mindenféle kárt szenvedtek. Isten rendelése folytán Ali pasa elhunyt s a végek ügyeinek rendezése és a békének már azelőtt szándékolt jóakarató megvalósítása végett a fönnevezett Haszán pasa neveztetett ki a budai ejáletbe és az említett ügyekkel kellőkép megbízott. Jelenleg tehát a feleknek okozott rendetlenség helyrehozása, kártalanítása, rablók eltávolítása s az épített palánkák lerombolása s azon palánkákba zárkózott gonosztevők hadifőlszerelésének elvétele s régi mesterségükhöz, gazdaságukhoz való letelepítésük után a két fél részéről kiválasztott értelmes és megbízható idős emberek közbejöttével gondosan és figyelmesen megvizsgáltassék, hogy akik néhai Gázi Szulejmán szultán khán — irgalom és üdv neki — ő felségének szerencsés idejében kétfelé adóztak, de a közbeeső idő alatt szétszóródtak, most e ráják lakóhelyükön legyenek s hogy a rendezett falvak mily számmal voltak akkor és mivé lettek s a határok mily helyeken vágattak el s ezek megállapítása után defter készíttessék. Bolondvár elvesztésének pótlására a padisáh előtt azzal egyenlő értékű és császári tetszését megnyerő várak az általatok adott pecsétetes okmányok követelménye szerint ellenértékül a világosan kikötött tizenkét hónap alatt átadassanak. S a mult években küldött pecsétetes ahdnámétek követelménye szerint, amit kívántatok, teljesíttessék s a barátságban való állhatatosságtokat is tudattátok. Tehát mindeme helyzetet tudató leveletek s az őszinte barátság nyilvánítása végett küldött ajándékok az említett tekintélyes követetek által a padisáhi trón zsámolyához terjesztettek s az említett barátságos leveletek lefordítottván, világot átfogó tudomására jutott s ajándékokra kegyes tekinte-

tet vetett. Az említett követetek élőlőszóval jelentette a rábizott ügyeket és szolgálatát kellőkép bevégezte és teljesítette. Kívánságatok szerint az ahdnáme három nyelven, ú. m. törökül, németül és magyarul megiratott és eme mostani ezerhuszonötödik évi Dsemázi-ül-ákhír elejétől húsz évre megújítatott, hogy annak tizenkét pontjában részletezett föltételek és kikötések megerősítetvén, a felek részéről adott ahdnámék ellenére semmi ne történjék. A padisáh ezt csupán a szegények iránt való könyörületből és állapotukra való irgalmas tekintetből fogadta el. Tudomásul legyen tehát, hogy tizenkét hónapon belül a határvonalak megállapítása bevégeztessék, a béke ellenére épített palánkák leromboltassanak s a régente adófizető ráják fegyvere és fölszerelése elszedessék és erre a részre tartozó falvak mind név- és adósz szerint összeírassanak és ezután az engedelmességtől eltérő falvak ahdnámétek és ígéretetek szerint erre a részre visszatéríttessenek. Hogy a béke ügyében a kellő határleírásokkal együtt az okmányok a birodalmi székhelyre megérkezzenek, a szükséges dolgok és ügyek megbeszélése végett főkövetetek, az említett Herman Isztanbulban visszatartatott, mivel pedig a padisáhi birodalomban minden ügy készen van és minden dolog bevégeztetett, helyesnek és célszerűnek látszott, hogy a kanizsai beglerbég, Ahmed pasa s Naksa-Para hercege, Gracsián Gáspár és Tanads Dsezar Gal — legyen nekik jó végük! — azon vidékre menjenek. Azért tehát a bevett padisáhi szokás szerint valamennyien fölkaftánoztatván és megajándékoztatván, a khoszrevi kegyelem bőségében részesültek s a helyzetet tudató levéllel elküldettek. A padisáh legfőbb óhajta az, hogy insallah! szerencsésen megérkezvén, késedelem nélkül a béke ügyének rendezéséhez fogjanak s a felek megegyezése szerint történt bevégzésről a tudósítást és a szükséges okmányokat elkészítvén, ide küldjék. Bosznia vilájet határán Szenki néven ismert várban és Hercegovina vilájetben nem maradtak mentve az uszkok rablók kártételeitől, azért ezeknek megfékezése és rablásaik meggátlása s a két fél rájáinak nyugalma végett reméljük, hogy részletekről is erős parancsok és levelek fognak küldetni s a tizenkét pontban részletesen fölsorolt föltételek fönn tartása és állandósága megőriztetik. E tekintetben a kibocsátott ahdnáme ellenében csak részletekről szerződösszegés s a békével ellenkező cselekedet és kihágás ne legyen, ő felsége részéről a határokon túllépő cselekedetre vonatkozó parancs lehetetlen. Ez ügyben hitét adta és esküt tett. Nem szükséges azt bizonyítani, hogy Ádám idejétől fogva mostanig az országot lakó ráják s

egyéb városi és falusi lakosok helyes kormányzása a földön levő királyok és uralkodók egymáshoz való jó viszonyától függ s a világ jóléte a béke megőrzéséhez kapcsolódik. Reménylem, hogy az említett azon részen nem sokáig időzik, hanem a békét biztosító okmányokkal idejövételére gond lesz fordítva. Az 1025. évi Dsemázi-ül-ákhír hó elején. (1616. június közepe.)

243.

[1616. vége.]

I. Ahmed szultán II. Mátyáshoz a Czernin Hermann-féle követ-ség megérkezéséről és a részletes tárgyalások végett Ahmed pasa és Gratiani Gáspár megbízásáról.

A német imperátorhoz küldött császári levél.

Az idők szultánjai központjául s a századok királyai menedékhelyül szolgáló khalifaságom székhelyére és erős oszlopú Portámra a béke és egyezség épületének megerősítése és a szerződés fontos ügyeinek rendezése végett Zsitvatoroknál a felek megbízott embereinek közvetítésével megkötött béke végrehajtása érdekében ez ügyeket tárgyaló leveletekkel és a megígért ajándékokkal a messiási főemberek jelesei és értelmes vezireitek közül küldött Herman Cserni, Prága nevű városotok kapitánya és Dsezar Gal nevű követeitek s a jézusi főemberek jelese, Naksa-sziget hercegségével megajándékozott Gáspár Horvát magas trónunk zsámolyához dörzsölték arcukat s miután a megállapított föltételek és szerződések követelménye dacára az ellenségeskedés ideje óta rendetlenség maradt fön, mivel némelyik hely egészen szabadon hagyatott, a másik pedig kétfelé adózásra is fölvétetett és szükséges, hogy az elpusztult falvak is megvizsgáltassanak és pontosan fölkerestessenek s az eredmény szerint, mint azelőtt, kiigazítva följegyeztessenek. A készen álló palánkák együttesen leromboltassanak, a békekötés után épített Bolondvár fejében pedig, amit a megbízott követek okosnak és helyesnek találnak, császári felségem részéről az elfogadott és jóváhagyott lesz. A részletes és világos ahdnáméval veziretek, az említett Dsezar Gal és Kanizsa beglerbégje, Ahmed pasa és Gáspár Horvát küldettek ki. Az említett megbízottak egyesülve, az ügy elvégzéséhez kezdettek s amíg a béke alapjai megerősödnek vagy talán még

az ügymenet közben, ha magas Portámnál bejelenteni való némely fontos ügyek lesznek, a felelet késedelem nélkül sürgősen megy. Hogy pedig az említett nagy veziretek jeles minisztereimmel személyesen értekezék s annak megfelelően tudattassék a felelet, azért saját akaratából magas Portánkon visszatartatott. Jelenleg a határokon levő megbizottaktól magas Portámra levelek érkeztek s az egyezség gyors befejezése végett azt jelentették, hogy az említett nagyköveteteknek a határra küldetése szükséges s ezért az említett követ Budára ment. A megbizottak az egyezség ügyének a császári ahdnámében megírt föltételek szerint való befejezése után magas Portámra visszatérnek s az említett főkövetetek is a hozzátok való visszamenetelre császári engedélyünket kapja s megtisztelve Budára megy. Azelőtt a béke ügyében a felek közvetítője, a befejezés előtt elhunyt Ali pasa vezir helyébe Buda kormányzására és az egyezség ügyének befejezésére küldött jeles vezirem, dicső műsirem, Mohammed pasa — tartsa Allah dicsőségét! — Belgrádba ment s Buda felé utazása közben magas fermánomat adtam ki, hogy székhelyemre jöjjön s az idő és ügy szükséglete szerint Divánomban nagyveziri szolgálatba álljon. Helyébe nagy minisztereim közül előbb már ama határok kormányzásában levő s az összes ügyeket alaposan ismerő megbizott vezirem, dicső műsirem, a világ rendje, Haszán pasának — Allah tartsa dicsőségét! — szép eszességébe és bölcsességébe császári bizalmam lévén, a budai határok kormányása és a béke ügyének bevégezése az említettnek helyes véleményére bízott s az említett követetek és veziretek Herman Csernível a határookra mentek. Insallah! mihelyt az említett vezirünk elmegy, a béke ügyét a felek meghatalmazottjai végére juttatják s a határok megállapítása után akadály nem lesz, hogy Haszán pasa vezirünk véleményével együtt az említett Ahmed pasát és Gáspárt magas Portánkra visszaküldje s a béke ügyét, amint az Zsitvatoroknál megbeszéltetett, befejezésre juttassa s azután miként hajdan dicső őseink idejében történt, császári szerződéslevelünk megadásának, hogy a rájuk nyugodtan és békében éljenek s a békekötés ellérére senki többé ne beszélhessen.

*Keltezés hiányzik.**

* Szövegét Feridun is közli. *(Karácson jegyzete.)*

244.

1617. szept. 28.

*Iszkender pasa levele III. (Vaza) Zsigmond lengyel királyhoz, melyben Erdély, Moldva és Oláhországnak a kozákok ellen való védelmére tett intézkedéseiről értesíti.**

Iszkender pasa** levele a lengyel királyhoz.

Én, aki a kegyes Mekka, a fényes Medina, a szent Jeruzsalem és a hét földön négy szöglete boldogságos és dicsőséges padisághjának, a nagy sehinsáh ő felségének szolgálja, Iszkender pasa vagyok, a padisah jól őrzött országainak némely helyein a Lengyelországból jött és kárt okozó kozák rablók elűzése végett a rumilii, budai és kanizsai ejáletekből kirendelt győzelmes hadseregnek vezérévé és főparancsnokává neveztettem ki a padisáhi berát értelmében. Felséges padisáhom magas parancsa szerint ezzel a hadsereggel Boszniából elindultam s a mellettem levő erdélyi fejedelemmel, Bethlen Gáborral, a moldvai vajdával és az oláh vajdával a Moldvában folyó Turla*** vize partján fekvő Budila nevű palánkánál szállottam meg s ekkor Lengyelország hetmánja s a lengyel király hadseregének szerdárja és főparancsnoka, Isztaniszlav Zsilkovszki bég is a lengyel király seregével Jazudsa nevű helyre vonult s mivel közöttünk csatározások, ütközetek és öldöklések történtek, ezért követek egymáshoz jöttek mentek s a kozákok állapota megbeszéltetett. Boldogságos, felséges és hatalmas padisáhunk és a lengyel király között fönnálló régi béke megrontásának okai a kozák gonosztevők és a tatár nép voltak, azért mind a két fél részéről célszerűnek látszott ezek visszaszorítása és megfékezése. Az említett hetmán is a régtől fogva fönnálló béke megőrzése végett ezután a kozák gonosztevőket megakadályozza, nehogy az azovi vízről a Fekete-tengerre leszállva, boldogságos padisáhunk uralma alá tartozó országokban kárt okozzanak s hogy se a kozákoktól, se maguk felől a padisáhi jól őrzött országokban kár ne essék s hogy ne legyen szükség felséges padisáhom hajóhadának a Fekete-tengerre kivonulni,

* Törökül Feridun okmánytárában is megvan. (*Karácson jegyzete.*)

** Iszkender pasa, volt egri pasa 1616-ban kapott parancsot, hogy néhány lengyel úrnak a kozákokkal együtt Moldvába való betöréséből eredt zavarokat lecsendesítse. A hadjárat 1617. szeptemberében kötött szerződéssel ért véget.

*** Dnyeszter folyó. (*Karácson jegyzete.*)

sem pedig szárazföldön sereget küldeni s hogy Erdélyt, Moldvát és Oláhországot senki ne háborgassa és ha Hemnanai-oglu,* Sirbán** és mások, ezen három nemzet fölött való hatalmaskodás szándékával jönni akarnak Lengyelországon keresztül, ne adassék nekik út, pénzzel és katonával ne segítsék őket. A krimi khán ő felségének is a szokott ajándékok e következő esztendőől fogva az előbbi évekre szóló ajándékokkal együtt vonakodás nélkül megadassanak s nagykövetüket is felséges padisáhom Portájára küldjék. Mindezekről az említett hetmán saját pecsétjével és a táborában levő bégek pecsétjével megerősített két okmányt, egyiket törökül, másikat lengyelül adott, azt mondván: «Béke legyen köztünk, miként azelőtt volt». Azon föltétel alatt tehát, hogy míg az okmányaikban foglalt kikötéseket és pontokat szilárdan megtartva, a kozák gonosztevőknek az azovi vízről a Fekete-tengerre leszállását és padisáhom országai ellen való kártételeit megakadályozzák és az említett khán ő felségének a szokásos adót a következő évtől kezdve megadják: mi is fogadjuk és ígérjük, hogy ezentúl a tatár nép Lengyelországban és a lengyel király alá tartozó tartományokban semmi kárt nem tesz és a lengyelországi kereskedőkkel szemben, mikor felséges padisáhomunk országaiba, továbbá Erdély-, Moldva- és Oláhországba jönnek-mennek, senki a régi szokásoktól el nem tér. Mivel pedig ezek nyilvánvaló módon a kozákok kártételeinek és rablásainak megakadályozása és megszüntetése végett vannak, megígérjük azt is, hogy az erdélyi, moldvai és oláh fejedelmek és népeik közül senki Lengyelországnak kárt nem tesz. Az ily módon megkötött áldott békességet mi kedvünkre valónak találjuk és annak követelménye szerint való cselekvés végett adtuk kézhez ezen okmányunkat, mely szükség esetén bizonyítékul szolgáljon. Kelt az 1026. évi Ramazán hónap 26-án. (1617. szept. 28.)

* Homonnay *(Kardáson jegyzete.)*

** Radu Serbán oláh vajda, akit Báthory Gábor üzött el.

245.

1617. november 22.

I. Musztafa szultán értesíti II. Mátyást trónralépéséről.

I. Musztafa * szultán levele a német császárhoz.

Tiszteletreméltó testvérünk, Ahmed szultán khán mostanában az örökkévaló akaratából, a felséges Isten rendeletéből a mulékony világból az örökkévalóság palotájába költözött s Isten kegyelmével és kedvezésével a szultánság boldogságos trónjára, az Oszmánok dicső székébe a mi khalifaságunknak sikerült feljutni s ezen ezerhuszonhatodik évi Zilkáde hónap huszonharmadik napján (1617. nov. 21.) a szultánság trónja a mi boldogító székfoglalásunkkal megdicsőített s a khutbe a mi nevünkkel, a magas pecsétnyomó a mi szerencsés császári címünkkel feldisznított és magas rendeletünk sietve elküldetett, hogy császári trónfoglalásunkat jól őrzött birodalmunk kormányzói és összes népe tudomásul vegyék. A veletek megkötött barátság és szövetség követelménye szerint felséges császári levelünkkelt, — növekedjék a méltósága — hozzatok küldöttük, hogy a császári trónfoglalásunkat veletek tudassa. Szükséges, hogy a békében élő királyok és barátságban levő fejedelmek szokása szerint császári trónfoglalásunk felett örvendeztetek és a megkötött béke pontjait és a megerősített szövetséget és egyezséget császári részünkről, miként azelőtt volt, megerősítettnek tudjátok s amíg ti részletekről a mostanáig megerősített békepontok megbontva nem lesznek: addig erről a részről azok megtartására gond lesz. Azonban a béke teljességéhez még hiányzó kellékek elvégzésére Kanizsa beglerbégiének, a dicső emírek emíriének, Ahmednek, — legyen tartós a méltósága — ketkhudájával Duka Gáspárt** magas Portánkra küldeni iparkodjatok. Egyéb ügyeitekre nézve Buda parancsnokával, jeles vezíremmel, Haszán pasával értekezzetek s őt értesíteni el ne mulasszatok.

Az 1026. évi Zilkáde 24-én. (1617. nov. 22.)

* A gyöngéelméjű I. Musztafa 1617. november 22-én, I. Ahmed halála napján lépett trónra, a következő év februárjában már letették.

** Ahmed kiája és Gratiani Gáspár, akik a Czernin-féle követség viszonzásául mentek Bécsbe.

[1619. vége?]*

II. Oszmán szultán levele a felső-magyarországi urakhoz, melyben hódolatukat elfogadja és Bethlen Gábor uralma alatt való megvédésüket megígéri.

A magyar bégeknek küldött ahdnáme.**

Felső-Magyarország bégjei, kik annakelőtte megboldogult őszámnek, a paradicsomban lakó néhai Szulejmán szultán khán — irgalom és bocsánat neki — ő felségének idejében ezen az oldalon voltak alattvalók, utóbb a kényszerűség folytán a német királynak hódoltak meg és ahhoz fordultak, az elmúlt években pedig a közölők feltűnt Bocskai király az összes felső-magyarországi bégekkel együtt ismét elpártolt a németektől és örökké tartó birodalmamnak hódolt meg s az említett Bocskaynak a királyság ahdnáméjával a korona és császári zászlóm megadatván, várait a német királytól megszabadította és magas Portám iránt őszinte hódolattal viseltetett, a német néppel pedig ellenségeskedésben volt. Bocskay király elhalálózása után zavar és rendetlenség támadt közöttük s ismét a német királynak hódoltak meg, a német nép nemcsak tiszteletlenül bánt velük, hanem pedig a kezeikben levő váraikat és birtokaikat is megkívánta és vallásuk fölött is erőszakoskodni törekedett, ők tehát a németekkel ellenségeskedésbe keveredtek s miként annakelőtte magas Portámnak hódoltak, most is hódolatot és megegyezést mutattak és elhatározták, hogy barátomnak barátja, ellenségemnek ellensége lesznek és a jelenlegi erdélyi fejedelem, Bethlen Gábor közölők a messiási vallású jeleseknek dicsőségét, Balazi Zsigmondot elküldötte, hogy az említett őszám, Szulejmán szultán khán — illatozzék a sírja — ő felsége idejében adott ahdnáme szerint felséges személyemtől is ahdnámét kérjen. Mivel pedig boldogságos Portám kapuja mindig nyitva áll azoknak, kik hozzá fordulnak s azok számára, kik egyeneslelkűséggel jönnek, készen van a kegyelmem, azért az említett felső-magyarországi bégeknek

* A szövegben említett erdélyi követ neve csak Balassa Ferencnek elferdítése lehet, aki 1619 decemberében volt Konstantinápolyban. Ugyanakkor volt ott a kassai gyűlés követe is Korláth István, akinek kérésére lehet a jelen áhnmé felelet.

** Szövegét Feridun is közli a ضاان الملاطين-ban. (Karácson jegyzete.)

magas birodalmam iránt való hódolatát elfogadtam és e császári ahdnámémat kiadtam. Az eget és földet semmiből teremő feléges Istennek egységére és az ő szeretett prófétájának, két világ örömének, Mohammed Musztafa urunknak — Allah áldja és üdvözölje őt — világos hitére és törvényére fogadom és esküszöm, hogy míg az említett felső-magyarországi bégék és kapitányaik és egyéb népeik szívből-lélekből őszintén és egyenesen hódolnak Magas Portámnak s barátomnak barátjai, ellenségemnek ellenségei lesznek s az említett Betlen Gáborral egyesülve bárhonnan jön az ellenség Erdélyország ellen, annak elűzéséről gondoskodnak és őszinte hódolatuk bebizonyítása végett valamennyinek megegyező véleményével országuk termékenységéhez és erejéhez képest Magas Portámra ez évben ajándékaikat elküldik, én is megvédelmezem őket mindenféle ellenség ellen és amikor segítségre lesz szükségük, váraikat, megyéiket kezeikben megtartom, hogy beglerbégjeim, bégjeim és szeraszkereim közül senki azokba be ne hatoljon, hogy régtől fogva megtartott törvényeiket, vallásukat és szokásaikat senki meg ne változtassa és ne háborgassa, hanem állapotukban megmaradva, igazságosságom árnyékában nyugodtan éljenek. Szükséges azonban, hogy őszinte eskümet és szerződésemet ők is állandónak és erősnek tudván, abban teljesen bízzanak és másfélre lehetőséget ne adjanak. Az említett vilájetől a régtől fogva szokásos adónál több ne követeltessék, érkező követeiknek és kapu-ketkhudáiknak a törvény szerint járó élelmezés megadassék. Az erdélyi fejedelem elhalálozása után magas trónom zsámolyához jelentés tétessék és császári engedelmem megérkezése előtt fejedelmet ne válasszanak. Nem egyezem bele, hogy a lengyel király, az oláh és a moldvai fejedelem az erdélyi várak közül valamelyiket elvegye, hanem azok tulajdonosaiknál maradjanak. Ha az oláh és moldvai vajdák közül valamelyik fellázad s győzelmes hadseregem ellene indul, akkor ha az Erdélybe megy, ne engedjék őt keresztül, hanem letartóztatva Magas Portámra küldjék. Erdélyben és a hozzátartozó Magyar vilájetben az iszlám népből amennyi hadifogoly csak van, váltságdíj nélkül valamennyi elbocsáttassék. Ameddig a jelenlegi erdélyi fejedelem, Betlen Gábor s az utána következő fejedelmek és Erdélyország egyéb bégjei és előkelői és a három nemzet népe eme szövetség feltételeit megtartják és császári szerződéslevelem őszinte tartalmát át nem lépik, én is ígérem és fogadom s az eget és földet semmiből alkotó Istennek igazságára és a két világ napjának, az összes próféták örömének, Mohammed Musztafa urunknak — Allah

áldja és üdvözölje őt — hitére és áldott törvényére erős hittel esküszöm, hogy e szerződést én is erősen megtartom s ellenére nem teszek. Szükséges, hogy Erdély fejedelmei eme császári ahdnámémat helyeselvén, annak állhatatosan engedelmeskedjenek s birodalmamhoz és örökkétartó felségemhez mindenkor ragaszkodjanak s boldogságos Portámtól az erdélyi fejedelmeknek régtől fogva megadatni szokott zászló, buzogány és kaftán mint eddig, ezentúl is megadjatik. Így tudjátok!

(*Keltezés hiányzik.*)

247.

[1621. dec. 9.]*

II. Oszmán szultán rendelete, mellyel Kenán pasa budai pasának neveztetik ki.

Kenán pasa szilahdárnak veziri ranggal budai válivá kineveztetése.**

Jól gondozott birodalmamban a vallás és a birodalom fontos ügyei közé tartozik a győzelmes határszélek megőrzése, a lakosok kormányzása és oltalmazása, a béke és nyugalom fentartása és szultánságom becsületének és tekintélyének megvédelmezése s mivel te császári udvaromban nevelkedett hasznavehető vitéz és munkás hívem vagy, ez okból e magas fermánomat adtam ki, hogy a budai ejáleten kívül a kanizsai, egri, temesvári és boszniai ejáleteknek és az említett ejáletekben levő szandsákbégeknek és a Buda őrizetére rendelt összes győzelmes iszlám csapatoknak básbugja légy. Megparancsolom tehát, hogy e rendeletem megérkezésekor a személyedben levő és természetben nyilvánuló vitézség, őszinteség és gondosság követelménye szerint minden erődöt összeszedd és császári fermánom szerint Magyarország határainak őrzéséről, az ország lakosainak gondozásáról és oltalmazásáról, a béke és nyugalom fentartásáról gondoskodjál, a szükséges dolgokat elvégezd, a vallásnak, a birodalomnak és szultánságom becsületének ügyeiben szerencsés padisáhi jóváhagyásom megszerzésére törekedjél. Az említett beglerbégek, bégek, egyéb ranguak fölött básbuggá neveztelek ki s a nevezett beglerbégek, bégek és egyéb szolgálaim téged básbugnak ismer-

* Kenán szilihdár-aga 1621. dec. 9-én neveztetett ki budai pasának. (V. ö. Gévay: A budai pasák, 27. l.)

** Törökül Feridun bég okmánytárában. (*Karácson jegyzete.*)

jenek el s «EngedelmeskedjeteK Alláhnak, engedelmeskedjeteK a prófétának, engedelmeskedjeteK, akinek hatalma van fölöttetek» mondás értelme szerint parancsodnak engedelmeskedjenek és az általad jónak látott szolgálatban buzgón működjenek, hogy jó-akaratomat és tetszésemet kiérdemeljék. Te se szünjél meg a leg-éberebben vigyázni és azon határok őrzéséről gondoskodjál, hogy igazságos uralmam napjaiban senkin méltatlanság ne történjék és jól őrzött országaimat semmi kár ne érje. Az összes hadi népet biztatással a szolgálatra felbuzdítsd s így kellő módon tégy szolgálatot. Azon határok összes ügyei a te gondoskodásodra és belátásodra bízattak, ehhez képest tehát gondod legyen arra, hogy akik győzelmes császári felségem szolgálatában vannak, akár beglerbégek, akár szandsákságban, akár egyéb helyzetben vannak, azokról boldogságos Portámra jelentést küldj, hogy jelentésed következtében szolgálatuk fejében megjutalmaztassanak, akik pedig rád nem hallgatva a rájuk bízott szolgálatra nem mennek vagy azt hanyagul teljesítik és császári akaratommal ellenkezést tanúsítanak, azokat a törvény követelménye szerint büntesd meg, hogy a többiek példát és útbaigazítást vegyenek. A valláshoz és magas birodalmamhoz és magas szultánságom becsületéhez és tekintélyéhez méltóképp viselkedjél és nagyon őrizkedjél attól, nehogy császári akaratom ellenére cselekedjél vagy cselekedtess.

(*Keltezés hiányzik.*)

248.

[1621. dec. — 1622. január.]*

Kenán pasa tudatja Bethlen Gáborral a budai pasai méltóságra való kineveztetését.

Kenán pasa budai beglerbég levele Betlen Gáborhoz.**

A Jézus-vallásu nagy fejedelmek dicsőségének, a messiási nemzetben a dicső nagyok választottjának, a keresztény nép társadalmi ügyei igazgatójának, a hatalom és fenség szegélye birtokosának, a dicsőség és magasztalás tulajdonosának, szeretett kedves barátunknak, Betlen Gábornak — legyen neki jó vége — igen barátságos üdvözetünket!

* A levélfíró Kenán, budai pasa volt 1621 dec. 9-től 1622 február elejéig.

** Törökül Feridun bég okmánytárában. (*Karácson jegyzete.*)

Boldogságos, felséges és hatalmas padisáhunk ő felsége boldogságos Portája iránt tanusított odaadásért és őszinteségért tartozó kötelességünk barátságos üdvözlétünket jelenteni és az iszlám nép iránt nyilvánuló jóindulatért és szeretetért mulhatatlan tartozásunk a különféle magasztalások felajánlása és az egészségi állapotról és drága hogylétetekről való tudakozódás után barátságosan tudatjuk, hogy a padisáhi magas birodalom iránt való ragaszkodástok és a magas szultánság helytartóival való szép bánásmódokat folytán, ha minket, a ti barátotokat kérdeznek, először is az eget és földet alkotó Istennek sok sok hálát adunk, hogy jó egészségben tartott meg benneteket, másodszer tudatjuk, hogy felséges, dicsőséges padisáhunk nagy irgalmát és kegyességét mutatta meg irántunk, szolgálja iránt, midőn Magyarország határszélének kulcsát s azon vidéknek erős bástyáját, a budai ejáletet a vezirséggel együtt reánk, barátotokra kegyeskedett bízni és azoknak a határszéleknek összes ügyeit gondozásunk alá adta. Mivel a felséges Isten a mi eljárásunkat ajánlásra méltóvá tette, minden gondoskodásunk és törekvésünk oda irányul, hogy mind a két fél szegényeinek jólétét és nyugalmat szerezzünk és a magas szultánság tekintélyéhez és becsületéhez méltó szolgálatot tanusíthassunk. Mi, a ti barátotok, kiknek az említett ejálet adatott, eddig a Magas Porta műtefferrikája voltunk s midőn leveletekkel a Magas Portára érkező és ezen levelünket kézbesítő Haddsi Juszuf aga — növekedjék méltósága — hozzátok visszatérni készült, e levelünket megírtuk és hozzátok küldöttük, hogy mi, a ti barátotok insallah! innen elindulván, mikorra oda a határszélekre érkezünk, leveletekkel tudósítani el ne mulasszátok, hogy minő dologban s minő helyen vagytok és a padisáhi birodalom javára minő szolgálatot végeztetek s mikép van állapototok s azon vidékek összesen és részletesen minő állapotban vannak? Reményilem, ha a felséges Isten kegyelmével oda megérkezem, a birodalomhoz és a valláshoz méltó és a szultánság becsületével megegyező jóságos cselekedetekben minden erőt és gondoskodást kifejtesz. A barátság és szívesség tartozékai állandók és örökkévalók legyenek.

(Keltezés hiányzik.)

249.

1623.

IV. Murád szultán Bethlen Gáborhoz, helyesli a svédekkel és velencesekkel folytatott tárgyalásait és további kegyelméről biztosítja.*

Császári levé Betlen Gábor magyar királyhoz.

Te, aki örökké tartó magas Portám iránt őszintén és állhatatosan szolgáltál és örökkévaló magas birodalmamhoz méltó némely nagy szolgáltatokat teljesítettél s magas háznak egyeneslelkűségben és jóakarattal kipróbált igaz szívű és kétségtelen barátja vagy, a szomszédos környékre szorgosan figyeltél és bárhol merült fel szultánságom becsületével megegyező valamely jó és hasznos ügy, azt szép megfontolással és készséggel létrehoztad és a paradicsomlakó néhai dicső atyám, Ahmed szultán khán idejében is néhány ilyféle jóságos dolgot végeztél és nehezen létesíthető nehéz szolgáltatokat könnyű módon teljesítettél s mint magas Portánk állandó barátja és őszinte szolgálója, most, a mi jóságos uralkodásunk napjaiban és szerencsés khalifaságunk idejében is még több hasznos ügyet szándékozol végezni, mint boldogult atyám idejében, ezért égiségig érő magas Portám iránt régtől fogva őszinte barátsággal levő királyokkal és Velence fejedelmeivel és más vidékek fejedelmeivel magas birodalmunk hasznára és javára némely ügyeket megbeszéltél s őket magas Portám iránt még nagyobb birtokká tenni iparkodtál, mint azelőtt voltak s azok barátjai közül Svédország királyát s vele egyetértő némely fejedelmeket s országok urait és tisztjeit hozzájuk hasonlóan magas Portám iránt megnyerni iparkodtál. Ők tehát most hozzád hasznavehető embereket és leveleket küldöttek s közénk lépve hozzánk való jóindulatú szándékukat kifejezték mondván: «A magas Porta iránt való barátságunkat tudasd és a magas Portához való jó viszonyunknak légy eszközlője». Te ezen körülmény jelentése végett azon végek állapotát ismerő Haddsi Juszufofot, magas Portánk műteferrikáját és megbízott belső embereid közül Toldalagi Mihályt kiválasztván, elküldötted s részletesen és világosan megírtad azon királyok, fejedelmek és országos uraknak állapotát, akik magas Portám iránt barátságban lenni akarnak és ezen ügyben szultánságom iránt rendkívüli hasznos vol-

* Ebben az évben I. Musztafa és IV. Murád voltak szultánok, akik közül a szövegben említett Ahmed szultán fia IV. Murád volt.

todat tudattad; a határok állapotára vonatkozó és császári tekintélyemhez méltó jó készüléteket s barát és ellenség irányában való terveidet is megírván, semmiféle ügybe titkos és rejtett dolgot nem helyeztél, hanem a jó szándékodra és őszinteségedre háramló ügyeket mind valamennyit tudattad. Megfontolván a megírt tudósítások összességét, örökkéartó magas birodalmamhoz méltóknak és szultánságom tekintélyével egyezőeknek találtam azokat, ezért a te értelmes és helyes eljárásodba helyezett magas bizalmam nagyobb lett, mint előbb volt. Azoknak a barátságot kívánó királyoknak és fejedelmeknek szándékait és bejelentett barátságukat szívesen fogadtam és császári részemről őszinte levelemet íratam hozzájuk és engedélyt adtam, hogy ezentúl egyéb régi barátaink gyanánt birodalmi székhelyemre követeik, embereik és leveleik érkezzenek s jelentetett nekik, hogy irányukban kegyelem és kedvezéseim kapui kitérve vannak. Jelenlegi budai parancsnokom, Mohammed pasa vezíremhez — Allah tegye tartóssá méltóságát — ezen ügyre vonatkozólag részletes magas parancsom küldetett és meghagyatott neki, hogy a hozzárendelt beglerbégeket, bégeket s az összes győzelmes katonaságot összegyűjtván, senkit el ne bocsásson, hanem a határszáron együtt tartsa és félelmet keltsen, hogy barátaink ezt hallva és látva örvendjenek, birodalmunk ellenségei pedig busuljanak és megzavarodjanak. S mindenkor veled együtt járjon el és értekezék s te is alkalmas helyen tartsd együtt a sereget és szép egyetértéssel mind az én jól őrzött birodalmamat, mind Erdélyországot és a neked alávetett egyéb helyeket megőrizd s az ellenség gonoszságától megvédjétek. Ha a mi győzelmes határaink ellen valamely oldalról kártétel szándékoltatnék, te a másik oldalról az említett vezíremnek mindenkép segítséget adj, ha pedig ellened vagy a hatalmad alá tartozó országod ellen bárhol is kár indulna, az említett vezírem késedelem nélkül minden erővel neked segítsen s ne egyezzen bele, hogy ellenedek vihar szele fujjon. Hadd lássam tehát, hogy egymással minő barátsággal és őszinteséggel vagytok és császári szerencsémért minő buzgalmat mutattok s jól őrzött birodalmam határait és a saját országom gyanánt levő Erdélyt és a hozzáfüggő tartományokat mimódon őrzitek meg. Insallah! a végzendő szolgálatod fejében különféle padisáhi kegyelmekben részesülsz. Császári levelünkkel az állapotot ismerő kiszemelt embereidet küldjed a magas Portánkkal barátságban levő szolgálaimhoz. Te is egyetértő légy a magas Portám iránt barátságot tanúsító

keresztény királyokkal s kívánságom szerint barátkozzál velük. Parancsomat teljesítvén és magas óhajtásom szerint járván el, császári jóindulatomat megőrzöd. A felséges Istentől azt kívánom, hogy jól őrzött birodalmam határain levő győzelmes hadseregem és magas birodalmam közeli és távoli barátai győzedelmeskedjenek, a nekünk és azoknak kárt tenni szándékozók pedig megszalasztassanak és legyőzessenek s magas birodalmunk barátjainak kardja napról-napra metszőbb legyen, gonosz ellenségeink pedig a megaláztatástól mentve ne legyenek.

(1033. évi?) (1623?)

(Keltezes hiányzik.)

250.

1623. április 16.

Szultáni rendelet a budai beglerbéghez: vizsgálatot rendel egy velencei nemesnek Buda közelében történt kirablása és meggyilkolása ügyében.*

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai beglerbéghez.

A velencei bailosz bejelentette, hogy Lotarovin Ramen nevű velencei nemes hét társával Isztambulból Velencébe utazott s Buda közelében némely gonosz lakósok az említett nemeszt megtámadták s őt és embereit megölték, vagyonukat pedig elrabolták s mivel ez a gonosztett a békével ellenkezik, azért kérte, hogy ezek a rablók bárhol legyenek is, kézrekeríttessenek, az elrablott tárgyak hiánytalanul visszavétessenek tőlük s ők törvényszerű büntetésüket elvegyék.

Megparancsolom tehát, hogy ez ügyre kellőkép gondot fordíts s azokat, akik az említett velencei nemes és társait megölték s vagyonukat elrabolták, elfogasd és bebörtönöztessd, az elrabolt tárgyakat a megbízottaknak hiánytalanul kezébe adasd és a gonosztevőknek semmi kiméletet nem adva, őket megbüntessd, hogy a többiek okuljanak rajtuk. E végett e magas rendeletem megíratott az 1032. évi Dsemázi-ül-ákhír hó közepén. (1623. április 16.)

* L. az előző jegyzetet.

1623. okt. — 1624. okt.

IV. Murád szultán levele Bethlen Gáborhoz: elfogadja ennek és a magyar uraknak hódolását s igéri a háborúban megsegítésüket.

Az erdélyi fejedelemhez és a magyar emírekhez küldött császári levél.*

A Jézus-vallású nagyoknak dicsőségei, a Messiás nemzetében a dicső nagyoknak választottjai, a keresztény nép társadalmi ügyeinek rendezői, a dicsőség és fenség szegélyének birtokosai, a dicséret és dicsőség bizonyítékainak tulajdonosai, erős oszlopú Portánk iránt régtől fogva barátságot, őszinteséget tanúsító keresztény nemzet királyai és kiváló főurai, azokon kívül népük és országuk közelségénél fogva azidő császárainak, a század királyainak menedékhelyéül szolgáló magas Portánk iránt a barátság megújítását óhajtó Jézus-vallású népnek bégjei, birtokosai és fejedelmei! — a felséges Allah adjon nekik jó véget — mihelyt címeres császári iratunk megérkezik, tudomásul legyen, hogy Isten nagy kegyelmével megőrzött s a próféták örömének, prófétáknak Mohammed Musztafa urunknak — üdvözet neki — magas oltalmával védelmezett örökkétartó magas birodalmunknak régi jóakaró szolgálja és kétségtelen őszinte barátja, a Jézus-vallású nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek intézője, a dicsőség és hatalom szegélyének birtokosa, a dicséret és dicsőség bizonyítékainak tulajdonosa, Erdély fejedelme és Magyarország királya, Bethlen Gábor — legyen neki jó vége — részéről magas Portánkhöz levél és ember jött s tudatta, hogy ti közületek, kik azon vidéken levő főuraknak nagyjai s a Jézus vallású nemzet jelesei, tekintélyesei és a becsületes emberek csoportjának legjava vagytok, némelyek magas Portánk iránt régtől fogva őszinteséget, barátságot és ragaszkodást tanúsítottak, némelyek pedig most szándékoznak mutatni s veletek, mint nagy tartományok birtokosaival az említett erdélyi fejedelem és magyar király, Bethlen Gábor — legyen neki jó vége — is mindenkor szép egyetértésben és barátságban élt s ti is ragaszkodtatok hozzá s hogy ti leveleket és embereket küldöttetek hozzá s így szóltatok: «Noha a padisáhi magas Portának többnyire régi barátai és kétségtelen jóakarói vagyunk, de mivel közülünk némelyek mostanában akarnak a magas Portához csatlakozni,

* Feridun bég Munsiatjaiban is a szövege (*Karácson jegyzete*).

azért nekünk is szószólónk légy és a magas Portára jelentsd a mi őszinte hódolatunkat és csatlakozásunkat is.» Az említett Bethlen Gábor pedig birodalmunk iránt odaadó őszinteségének és tökéletes engedelmességének követelménye szerint a ti helyzeteket, barátságtokat részletesen és világosan megírta és a valóság szerint előterjesztette. Ezekből az egész helyzet és tudósítás nagyvezirünk részéről felséges személyünk elé terjesztett s azon ügyekre elejétől végig örvendő tekintetünket vetettük és semmi dolog sem maradt előttünk rejtve és magas Portánk iránt való barátságtok császári tetszésünket nyerte meg. Magas Portánk a világ népei számára mindig nyitva állott s különösen, kik a barátság és szövetség útjára lépni kívánnak, azok iránt kegyelmünk és jóindulatunk mindennél nagyobb. Atyáink és őseink idejétől fogva a mi szerencsés időnkig felséges házunk barátai aminő jóban részesültek, ti is annak megfelelő sáhi kegyelmünkben és jóindulatunkban részesültök s magas Portánkhoz való ragaszkodástok és őszinteségtekért kartársaitok között felmagasztaltatástok és kitüntetések elhatározott dolog. Felséges személyünk elé terjesztett kívánságtokat és barátságtokat szívesen fogadtuk s követeteknek magas Portánkra küldéséhez császári engedélyünket adjuk, aminek bizonyságául eme kegyelmes engedélylevelünk megíratott és elküldetett. Mihelyt az megérkezik, a bennetek levő őszinteség és állhatatosság követelménye szerint és erős oszlopú Portánk iránt mostanában jelentett barátság és ragaszkodás szerint szükséges, hogy most már eme megkezdett jóságos ügynek bevégzésére és befejezésére gondot és igyekezetet fordítsatok s annak megtartására és megerősítésére törekedjete s más királyi barátaink módjára régi szokás szerint magas Portánkra alkalmas és tekintélyes követeket küldjete, hogy azok a ragaszkodás és jóviszony okait napról napra növeljék s a kívánságtok szerint való barátság ügyét megerősítsék s a mi részünkről is a jóindulat és kegyelem művei napról-napra sokasodjanak és a barátság és jóviszony ideje meghosszabbodjék. Insallah! magas Portánkra érkező követetek és embereitek mindegyikének külön-külön szállás fog ki jeletetni s hogy sáhi kegyelmünkből minő megtiszteltetésben és figyelemben részesülnek s ha majd szükséges lesz, hogy hozzátok visszaküldessenek, melyik úton fognak hozzátok visszaküldetni, annak idején majd mindnyájan megtudjátok. E dologban nyugodtak legyetek és ez ügyben kimondott szavainkat megállapodottaknak és igazaknak tudjátok s ti is a barátság és szövetség

ösvényén erősen álljatok. A jelenlegi budai kormányzónak, Mehemed pasa dicső vezíremnek — Allah tegye tartóssá méltóságát — erős magas rendeletem küldetett, melyben megparancsoltam, hogy a budai, boszniai, temesvári, kanizsai és egri ejáleteknek és a hozzájuk tartozó részeknek katonasága s azokon kívül a rumiliai ejáletből odaküldött válogatott szandsákbégek katonaságukkal, kik jól őrzött birodalmunk seregeinek legvittezebbjei s mindegyike néhány ezer embert ér, valamennyien az említett vezírünk és szerdárunk — Allah tegye tartóssá méltóságát — mellé gyülekezzenek s a budai határban valamely alkalmasnak látszó helyen összegyűljenek, másrésről pedig Erdély fejedelme és Magyarország királya, Bethlen Gábor is saját katonaságát összegyűjtse s az említett vezírünkkel mindenkor értekezék és készen álljanak, hogy ha az említett Bethlen Gábor magyar király ellen vagy pedig Erdélyország és a hozzátartozó helyek ellen valamely oldalról ellenség támadna, annak visszaverésére, továbbá a vallás- és birodalmunkhoz méltó és a szultánságnak becsületével egyező ügyeknek elvégzésére minden gondot és igyekezetet fordítsanak. Insallah! a ti alkalmas és tekintélyes követeitek ide megérkezvén, a barátság ügyének megnagyobbítása után a ti őrzések, védelmetek és megsegítések dolgában rendkívüli padisáhi gondoskodásom intézése már elhatározottatott. Mostantól kezdve békeszerződéseinkből titeket, népeteket és országotokat nem zárjuk ki, hanem miként az említett Bethlen Gábor magyar királlyal fennálló szerződésünk van, ti is a mi szerződéseinkbe és szövetségünkbe belefoglaltattok s titeket is egyéb barátaink iránt tanusított szép bánásmódban részesítünk. Röviden összefoglalva, szíves jóindulatunk ez, ami a valóságnak megfelelően megíratott. Egyéb részletes ügyeket az említett Bethlen Gábor majd megír nektek és tudatja veletek s általa küldött híreknek és tudósításoknak hitelt adjatok s el ne mulassátok akár vele, akár Buda kormányzásában levő jeles vezírünk, Mehemed pasával — legyen tartós a méltósága — mindenkor értekezni. Amikor hozzátok érkezik eme császári levelünk, a valóság szerint megírájátok s insallah! magas Portánkra küldendő embereitek által jelentsétek és tudassátok és a barátság követelményeit kellőkép teljesítsétek. Az 1033 (?) évben* (1623. okt. 24. — 1624. okt. 13.)

* A kelet helyes voltát meg lehet állapítani abból, hogy a porta csak 1623 elején határozta el Bethlen Gábor újabb támadásának megsegítését és hogy a szövegben említett Mehemed pasa csak a Szofi Mehemed lehet, aki

252.

[1623. december.]*

IV. Murád szultán levele Bethlen Gáborhoz: Szofi Mohammed budai pasának szerdár rá való kinevezéséről értesíti.

Bethlen Gábor magyar királyhoz küldött császári levél.**

Régebbi barátainktól és mostanában barátságunkat kérelmező királyoktól és tőled részletes levelek érkeztek és császári jelenlétünkben elejétől végig felolvastatván, tartalmuk tudomásul vétett és a megírt jelentések mind kedvező fogadtatásban részesültek. Ezután a barátságban lenni kívánó királyi barátaink követei, ha Magas Portánkra érkeznek, épolyan megtiszteltetésben és oltalomban részesülnek, mint egyéb királyok követei s az ellátás is époly módon adatik meg nekik, mint a többieknek szokott megadatni.

Mivel pedig Buda kormányzásában levő jeles vezírem, Mehemmed pasa — Allah tegye tartóssá méltóságát! — Buda várában és azon vidéken levő jól őrzött tartományaim határainak oltalmazása végett győzelmes hadseregem szerdárjává neveztetett ki s kibocsátottam magas fermánomat, hogy Buda, Bosznia, Temesvár, Kanizsa és Eger ejáletjeiben levő szandsákbégek és az egész katonaság Buda őrizetére összegyülekezzenek és készen álljanak, azért te is, aki Bethlen Gábor vagy, az említett szerdárommal egy szív és egy lélek légy s vele értekezzél s mikor a rendelkezése alatt álló katonaságot összegyűjti és alkalmas helyre vezeti, ha szükség lesz, az említett vezíremmel te is egyesülj. Magas Portámmal barátságban lenni kívánó királyokkal, te is békében és barátságban légy s azokkal egy szív és egy lélek lévén, a szükség szerint cselekedjél. Minden ügy az említett vezíremre bízott, azért vele egyetértésben járj el, amiként célszerűnek látszik, hogy

negyedszer 1622 okt.—1623 szept. és ötödször 1623 okt.—1626 volt budai pasa, — vagy pedig Bebr Mohammed pasa, aki 1623 szept.—okt.-ben volt ugyanezen méltóságban.

* A budai pasának szerdár rá kinevezését Bethlen Gábor második támadása alkalmával többször kérte Bethlen Gábor (V. ö. Angyal Dávid a Mill. Történet VI. köt. 350. l.), de a porta Ibrahim pasát bízta meg a szerdársággal. 1623. dec. leveléből (kiadva Tört. Tár, 1882. 453. l.) úgy látszik, hogy ekkor már a budai pasa a szerdár.

** Szövegét Feridun is közli. (*Karácson jegyzete.*)

győzelmes határaink megoltalmaztassanak s ha az ellenség feltűnik, visszaveréséről gondoskodjatok. *(Keltezés hiányzik.)*

253.

1624. június 2.

IV. Murád szultán levele, mellyel Szofi Mohammed budai pasának a gyarmati béketárgyalásokra teljhatalmat ad.

Mohammed pasa budai vezirhez küldött magas rendelet a békekötés megújítása végett.*

Mivel hűséges és hírneves öreg vezírem vagy, akit a vezírek között teljes okosságod által ismernek és tekintélyed van, ez okból a magyarországi végeknek összes ügyei a te alapos véleményedre és helyes belátásodra bizattak. Mivel pedig a német császárral megújítandó békekötés alapjainak megszilárdítására, mind pedig a határok ügyeinek császári tekintélyemhez méltó módon való elrendezésére nézve boldogságos Portámra küldöttél és e tárgyban újabb császári parancsomat és a békekötés ügyében teljes hatalmú megbízatásodra nézve bizonyságul szolgáló magas fermánomat kérted, ezért tehát nagyvezírem, a seikh-ül-iszlám és káziászkerjeim tanácskozást tartottak s a dolgot egyértelműen császári trónom zsámolya elé terjesztették s közös megállapodásuk az volt, hogy a békekötés ügyének császári tekintélyemhez méltó módon való megerősítésére illő és megfelelő lesz, ha épúgy miként megboldogult atyám, Ahmed szultán khán — irgalom és bocsánat neki, — idejében a békekötés ügyeire nézve néhai Murád pasa megbízott, azonképen most is egy öreg, lelkiismeretes, okos megbízott választatik. Ennélfogva ez ügyben téged császári hatalmammal teljes hatalmú megbízottá nevezlek ki és magas fermánomat kibocsátottam, hogy a határszéli beglerbégek s a rumili szandságokban levő és melléd rendelt katonaság neked feltétlenül engedelmeskedjenek és császári szolgálatom teljesítésére teljes gondossággal készen álljanak. Megparancsolom, hogy ez ügyben kibocsátott eme magas fermánom szerint cselekedjél, a kirendelt összes beglerbégeket magad köré gyűjtsed s a végeken tartózkodó s a vallás és a birodalom ügyei iránt jóakaró, tapasztalt

* Egykorú fordítása (mely 1624. október 13-án ért Gyulafejérvárra) kiadva Tört. Tár, 1882. 465. l.

öregekkel tanácskozzál és értekezzél és mikor a német császár által kijelölt megbizottakkal izenetet váltasz, ugyanakkor tudósítást küldj Bethlen Gábor erdélyi fejedelem és magyar királyhoz, aki császári trónom iránt mindenkor őszintén és állhatatosan szolgált s miként annak idején Bocskay küldöttjeivel történt, az említettnek hasznavehető, megbizott embereit szintén magadhoz hívasd és szavaikat megfontold s azután a német nép tanácsosait hívd magadhoz és a béke ügyét szép egyetértéssel beszéljétek meg és ami magas birodalmam és szultánságom becsületével és tekintélyével megegyezik, azt megvalósítsd és jól végezvén, a felséges Allah kegyelmével törekedjél az ellenségeskedés és civódás megszüntetésére. Abba azonban semmikép bele nem egyezem, hogy a ténylegesen birtokomban levő helyek közül csak egy tenyérnyi földet is, különösen pedig, hogy Vác városát bármi módon is elvegyék. Ennek megfelelően gondod legyen arra is, hogy jól őrzött birodalmamhoz régtől fogva tartozó Erdélyország is belefoglaltassék a békébe s akár a tulajdonképi erdélyi vilájet, akár pedig az említett Bethlen Gábornak tényleg birtokában levő helyek legyenek, valamennyinek állapotát részletesen és világosan beszéljétek meg, hogy egyetlen ügyben kétségbevonható és későbbben egyenetlenségre okot adó zavaros és kétes szó ne legyen. A felek az okmányokat állítsák ki s azután az említett német császárnak tekintélyes megbizottja és a te alkalmas embereid által küldjed el boldogságos Portámra, hogy annak megfelelően császári felségem részéről is a császári ahdnáme újra kiadassék s mivel azon vidékek összes ügyei mind rád bizattak, minden dolgot külön-külön megírni és elmagyarázni nem szükséges. Mivel Buda-végvidék távol fekszik s minden ügyet boldogságos Portámra jelentve s a tudósítás megérkezéseig várakozva, csak az időt kellene mulasztani, ezért tehát ily ügyeket a határszéli öregekkel beszélj meg és gondod legyen arra, hogy minden szolgálatot magas birodalmamhoz méltó módon a maga helyén és idején végezz el.

Az 1033. évi Sábán hó végén. (1624. június 2.)

254.

1626. november.*

Bethlen Gábor levele a kajmakámhoz, melyben 1626. évi támadásáról s a megkezdett béketárgyalásokról értesíti.

Bethlen Gábor levele a kajmakámhoz.

Előbbi levelemben az itteni állapotot megírtam s tudattam, hogy a békére vonatkozó ügyekben a parancsolat szerint mind e barátotok, mind Murteza pasa teljes egyetértésben vagyunk. Ez alkalommal a béke nehézséggel sem jött létre, noha arra elég gondot fordítottunk, mivel hét-nyolc év óta a német sereggel néhányszor ütközetünk volt, de olyan viselkedésük és sokaságuk, mint ez alkalommal, még sohasem volt. Volt ötven-hatvanezer emberük s közülök harmincezer puskás, húszezer lovas, ezekenkívül volt még néhány ezer magyar és horvát katona is. Ezek a felséges padisáhunk jól őrzött országhaihoz tartozó Hatvan, Szolnok, Pest, Szeged szandságokban, a Tisza és Duna nevű folyók partjain telelvén, azon tartományt feldúlták és elpusztították, utána pedig még nagyobb gonoszsághoz kezdtek, csak hogy a felséges Isten meghiusította szándékukat, mert padisáhunk helyes intézkedése folytán seregünk győzött, az ellenség pedig legyőzetett és megszalasztatott. Kard, éhség és hidegség miatt majdnem fele elveszett, ezt ők maguk sem tagadhatják. Felséges padisáhunk oltalmával hadseregünket és országunkat semmi kár nem érte. Ezután ők néhány tervezettel és készülődéssel a békére sóvárogtak, hogy három hónap alatt a két fél megbizottjai összejöjjenek, a békekötés ügyét megbeszéljék és abban megállapodjanak. Ha valamely akadály miatt három hónapig a béke létre nem jönne, abban egyeztünk meg, hogy amíg a béke ügye sikerül, addig az időig a jelen megállapodásunk marad meg s a két fél részéről egyik se támadjon s katonaságot közbe ne hozzon. Murteza pasa visszatért s az ejáletjében levő Buda várába ment. A békére és a magas birodalomra nézve előnyös szolgálatban igyekezzünk s e dologban hiány nem lesz. A szükséges ügyek és dolgok jelentését és tudatását ezentúl nem mulasztjuk el, de ti se mulasszátok el a magas Portán levő ügyeink előbbrevitelét. A béke ügyére nézve ahogy

* A szövegben említett pozsonyi béketárgyalások 1626. novemberében kezdődtek. (V. ö. Angyal Dávid a Mill. Történet 6. kötete 394. l.)

a padisáh parancsa és utasítása lesz, aszerint cselekszünk és a szolgálatban szívvel-lélekkel iparkodunk. Kelt az 1036. évben. (1626.)

255.

1626. december 14.

Bethlen Gábor jelentése Háfiz Ahmed pasa nagyvezirhez az 1626. évi hadjáratról és a megkezdett béketárgyalásokról.

Bethlen Gábor magyar király levele a nagyvezirhez.*

Fenséges és kegyelmes vezir ő nagysága! A felséges Isten szultánom minden napját a felséges és dicső padisáh szolgálatában százezerré tegye és szerencsáját előre vigye! Előbb küldött leveleimben az itteni helyzetet megírtam és a valóság szerint tudattam, nem akarom tehát ismét ugyanazon üggyel untatni, csupán a jelenlegi ügyekről szándékozom értesíteni, mivel ennek előtte Murteza pasa ő nagyságához küldött levelében megparancsolta, hogy a némettel a békét újra hozza helyre és ez ügyben nagyon iparkodjék. Midőn Murteza pasa atyánkfia Szultánom kívánságát velünk tudatta, tanácskozást tartottunk s valóban mi is arra az ügyre vetettük magunkat és abban a szolgálatban jártunk, hogy a felséges és hatalmas padisáh tekintélyét és birodalmát semmi szégyen és kár ne érje. Ez a szolgálat nagyon kevés fáradtsággal létrejött, kezdetben azonban sokféle szenvedést álltunk ki, mert higgye el Szultánom! ez alkalommal a német ellenségnek olyan hadserege volt, aminő ellenséggel még nem találkoztunk, noha hét-nyolc éve már, hogy a némettel harcban állunk. Kardforgató válogatott serege ötven-hatvanezer emberből állott, szemenszedett puskása volt harmincezer, *fegeveres*** nevű lovassága húsz-ezer, magyar és horvát katonája is volt néhány ezer, továbbá volt harminc nagy ágyúja. Higgye el, Magasságod, hogy azzal a szándékkal jött, hogy a felséges padisáh jól őrzött birodalmához tartozó Hatvan, Szolnok, Pest és Szeged szandságokban, a Tisza és a Duna partjain és az ország belsejében teleljen és a felséges padisáhnak azon a vidéken, amennyi vára csak van, azokat elvegye s a tavasszal még nagyobb munkához kezdjen. Mindez megtörtént

* Hafiz Ahmed pasa nagyvezir utóda 1626. dec. 1-én lett Halil pasa. A szövegből látható, hogy Bethlen Gábor még nem tudott a nagyvezirváltásról.

** فکورش talán Fechgewehres? (*Karácson jegyzete.*) Fegyveres (armiger), nehéz lovas is lehetne.

volna, ha a felséges Isten minket Murteza pasával egy helyen nem egyesített volna s ha csak egy órát mulasztottunk volna is, kétségtelen, hogy az első nap az Oszmán-ház seregét szórta volna szét, a második és harmadik nap pedig minket semmisített volna meg, mivel egy hadsereget és egy tábornok könnyű szétverni. Ne mondja senki azt, hogy a német császár hadserege nem jött ellenséggé felséges padisáhunk országába, mert aki ezt mondja, Isten a bizonyosság rá, hogy a felséges padisáh ellenére és saját hite ellenére beszél és nem őszinte szolgája az, mert sok ember tanuskodik mellette, hogy ez így volt. Mikor a felséges padisáh hadserege a pesti mezőn állomásozott, ugyanakkor a német tábor Esztergomhoz egymérföldnyire közel jött és megállapodott s a felséges padisáhnak behódolt falvakat és városokat megtámadta, foglyokat vitt el, égette és rombolta. Mi akkor távol voltunk, de mihelyt meghallottuk, hogy az ellenség a jól őrzött birodalomba lépett, éjjel-nappal menve, a felséges padisáh hadseregének segítségére siettünk s Murteza pasa vezir ő nagyságával egyesülvén, a felséges Isten segélyével a német tábor ellen indultunk s mikor néhány ezer németet levágtunk, eléink jöttek. Azután sáncot ástak maguk körül s azokba mentek, de éjjel-nappal nyugtalanítván és szorongatván, annyira elgyöngítettük őket, hogy táborukból kijönni nem mertek s az éhségtől, hidegtől és kard által insallah! húszezer vagy talán fele elveszett. Ezt nem is tagadhatják. A felséges padisáh szerencséjének erejével várait semmi kár nem érte s úgy megvédelmeztük, hogy a jól őrzött birodalomból egyetlen tyukot sem engedtünk elvinni, minekünk pedig egész táborunkból, a muszulmánokat és a mieinket összevéve, száz ember sem veszett el. Ebből láthatja Magasságod, hogy felséges padisáhunknak egy év alatt ilyen szolgálatot, mint aminőt mi tettünk Murteza pasával, senki sem tett. Különösen pedig a padisáh kincstárából egyetlen ákcsét el nem költöttünk s a velünk levő janicsárok és kapu-kulok közül senki számára pénzt, élelmet vagy ágyút nem kértünk s mégis a felséges padisáh határszéli katonaságának egy részével elvégeztük ezt a szolgálatot. Azonban a Konstantinápolyban levők ezt a szolgálatunkat még sem fogadják szívesen. A felséges Isten segítségével az ellenséget így legyőztük és sok gondoskodással, sok vesződtséggel a békére hajlandóvá tettük és úgy beszéltük meg vele, hogy köztünk három hónapig fegyverszünet legyen s e három hónap alatt a két fél megbízottjai összejöven, tanácskozzanak és a békességet hozzák létre. Ha valami akadály miatt a béke három hónapon belül létre nem jönne, egymással

úgy egyezkedtünk, hogy a már megkezdett béke ügye bármire fordul is, egymásnak kárt ne okozzunk, Ha a béke tényleg nem létesülne, illő dolog, hogy Szultánom megértse annak elmaradása okát. Én részletesen elő nem adhatom, mert attól félek, hogy az általam megírt ügyeket a német megtudja és követeléseit az előbbinél is felebb emeli. Emberünk által sem izenhetem meg előszóval, mivel emberünket sok huza-vonával és mindenféle kéréssel akadékoskodva nem engedik szultánommal találkozni, ha pedig találkozik is, a Szultánom mellett levő sok ember miatt titokban nem beszélhet. Ha azonban e hasznos és nagyfontosságú dolgot Szultánom felséges padisáhunknak tudomására hozni kívánja, halasztás és késedelem nélkül sietve, gyorsfutár által hívassa magához Murteza pasa vezir ő nagyságát, hogy előszóval Szultánomnak mindent elmondjon és bejelentsen, mivel az említett vezir minden dolgot szemével látott, fülével hallott és minden ügyről velünk együtt értesült. Ha e szavunkat megfogadja, ezeket a titkos ügyeket mi kívülről senkivel sem tudatjuk, azonban benne és Szultánomban megbízom. Ebben a dologban Istenért legyen! semmit el nem mulasztottunk. Ha kívánja, Murteza pasának a mostani körülmények között odamenetele mindenkép könnyű, mivel elmenetelével a németek részéről semmi kár nem érheti, minthogy egymásnak kölcsönösen erős hitleveleket adtak s fegyverszünetünk ideje alatt lévén, a szükséghez képest öt-hat hónapra is meg lehet nyújtani e fegyverszünetet. Amit célszerűnek lát, kérjük, tudassa velünk. Iratott e levelünk Körmöcbányán az ezerharminchatodik évi Rebi-ül-evvel hó 25. napján. (1626. dec. 14.)

256.

[1626—1630.]*

IV. Murád szultán rendelete Murteza budai pasához a császáriakkal való béke megtartására és a határszéli portyázások megakadályozására.

Murteza pasa budai vezirhez küldött császári rendelet.

Tudva legyen előtted, hogy Buda határainak kellő módon való megőrzése, a rend fenntartása és a német császárral kötött

* Murteza budai pasa volt 1626. augusztus végétől 1630. februárig.

békeszerződés megtartása a fontos ügyek közé tartozik s hallo-
 másomra jutott, hogy a határszéliek közül némelyek magas akara-
 tommal és a békével ellenkezve, portyázásra mentek, a béke ügyét
 megzavarták és gonosztettek elkövetésére merészkedtek. Mivel
 pedig te jeles vezireim között hirneves vagy s mint dicső atyám
 növendéktársa, vele együtt nevelkedtél s őszinteséged és ragasz-
 kodásod ismeretes és köztudomású s magas birodalmam iránt
 jóindulatod, helyes eljárásod és körültekintő okosságod van s cél-
 szerű intézkedéseidbe, lelkiismeretességedbe és kitartásodba teljes
 bizodalmamat helyezem, ez okból azon határok rendbentartása, a
 béke ügyeinek teljes megőrzése a te okos belátásodra és helyes
 véleményedre bízott. Ezen ügyben bölcs eljárást és okos körül-
 tekintést tanusíts, a békeszerződés feltételeit, miként eddig, ezentúl
 is megtartsd és azon határszéleket kellőkép megőrizzed és magas
 akaratom ellenére a határszéliek közül senkit portyázásra ne küldj,
 a kimenni szándékozókat is tartsd vissza, e végett adatott ki magas
 császári levellemmel eme magas fermánom. Parancsolom tehát,
 hogy amint ez megérkezik, az említett ügyet jól megszívleld s
 kötelességed szerint az örökösre és a német császárral kötött
 béke feltételeinek megtartására gondot és figyelmet fordíts és
 akadályozd meg, hogy magas parancsolatom ellenére bárki is
 portyázásra menjen, akik pedig rendetlenségre és gonosztettek
 elkövetésére törekednének, azokat kellőkép büntesd meg és biro-
 dalmamhoz méltóan és szultánságom tekintélyével és becsületével
 egyező módon mutasd meg minden igyekezetedet. Az elhunyt
 Mohammed pasa vezir, ki azelőtt budai kormányzó volt,* mikor
 azon határszélekre küldetett, császári akaratommal megegyező
 helyes eljárásmódja és intézkedései folytán, azon vidékeket tel-
 jesen rendbehozta, a birodalmi ráják békében és nyugalomban
 lévén, a rendetlenségtől és zavargástól védve voltak. Szükséges,
 hogy ez ügyben te is azon módon okosan jársz el s azon vidé-
 keknek a rendetlenségtől és zavartól megoltalmazásával s a vilájet
 lakóai és rájai számára a nyugalom megszerzésével szívemet
 megörvendeztesd s jóindulatommal együtt magas kegyelmemben
 részesülj. S mivel tudva van előtted, hogy a portyázásramene-
 telbe és a béke ügyének bármi módon való megzavarásába magas
 beleegyezésemet nem adom, azért a rendetlenkedéstől és s béke
 megzavarására okot szolgáltató mindenféle cselekedettől nagyon

* Valószínűleg Vezir Szofi Mohammed budai pasa, Murteza elődje
 értendő.

tartózkodjál. Ezen magas parancsolatom megérkezése után azon végvidék állapotára vonatkozó egyéb tudósítással együtt részletesen és világosan megírt jelentést terjessz fel Magas Portámra, hogy mi módon jártál el s a béke feltételeinek megtartásával azon vidékek őrzéséről és oltalmazásáról mikép gondoskodtál.

(A keltezés hiányzik.)

257.

[1627. eleje.]

IV. Murád szultán levele Bethlen Gáborhoz, biztosítja kegyelméről s a szőnyi béketárgyalásokban Murteza budai pasával való együttműködésre utasítja.

Az erdélyi fejedelemhez küldött császári levél.

Te, aki magas Portánk őszinte szolgája vagy és mint a paradicsomban lakó néhai dicső atyánk, Ahmed szultán — irgalom és bocsánat neki — belső bizalmi embere, az ő dicső idejétől kezdve mostanáig erős oszlopú Portánk és szilárd épületű házunk iránt teljes őszinteséggel és állhatatossággal szolgáltál és mindenkor padisáhi beleegyezésünk szerint jártál el s a vallásnak, a birodalomnak és szultánságomnak tekintélyét megőrizted és cselekedeted és viselkedésed császári akaratunkkal minden ügyben egyező és minden dolgod magas birodalmamhoz méltó volt és birodalmamnak szívből-lélekből jóakarója s a szultánok menedékhelyéül szolgáló magas trónomnak szives és kétségtelen őszinteségű hive vagy, ezért minden ügyeidet és tetteidet elismeréssel jóváhagyom. Különösen pedig, mivel a Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, Ferdinánd német királlyal — legyen neki jó vége — a korábbi időben megkötött béke művének megújítása és a szerződés megerősítése szükséges s ezért Buda kormányzója, jeles vezírem, dicső műsirem, a világ rendje, hatalmas helytartóm, Murteza pasa — Allah tegye tartóssá méltóságát — véleménye és terve szerint a béke megújításához csakugyan hozzákezdettél és megvalósított figyelmességed, gondoskodásod és buzgó törekvésed jeles vezírem és dicső helytartóm által magas trónom zsámolyához bejelentetett és magas hallomásunkra hozatott, irányodban való szép bizalmunk okát ez megerősítette s irántad való magas kegyelmünk alapját megnövelte és meg-

szilárdította. Magas házunk iránt törekedjél őszinte hűséggel szolgálni, hogy örvendező tekintetünket lássad és különféle magas kegyelmeinkben részesülj s hogy így kartársaid között hirneves és más királyok között irigylésre méltó légy. Azok a királyok és fejedelmek, kik a felséges Isten kegyelmével a magas Oszmán birodalomhoz őszinte barátsággal voltak, régtől fogva szép kitüntetéssel és kegyelmekkel szoktak fölmagasztaltatni. Te is mindenkor meglátod ennek jeleit. Mostanában császári javunkra végzett tetszetős szolgálataid örvendező tekintetünk előtt feltűntek s viszonzásul hódító kardjaink közül egy győzelmes, drágaköves kardot és felséges ruháink közül két díszkafánt küldöttünk és ajándékoztunk. Mikor kegyelmes levelünkkel együtt azok megérkeznek, szükséges, hogy a különféle pompával küldött és ajándékozott kardot derekadra öved és a tisztelet jeleivel adományozott díszruhákat felöltsd s ezentúl is a természetedben rejlő nagy őszinteséged követelménye szerint az említett okos vezíremmel, Murteza pasával — Allah tegye tartóssá méltóságát — egy szív és egy lélek legyetek és magas birodalmamra hasznos módon, az említett német királlyal újra megkötetendő béke megerősítése és megszilárdítása ügyében illő módon törekedjetek, hogy szerencsés időnkben a birodalom rájai békét és nyugalmat nyerjenek és örökkétartó birodalmam fönnmaradásáért szívből imádkozzanak. Insallah! őszinte és állhatatos szolgálatod fejében irántad levő kegyelmünk ezután is napról-napra növekedik és megtudod többféle szép kedvezményre való érdemességedet.

(Keltezés hiányzik.)

258.

1627. február 6.

IV. Murád szultán fermánja, mellyel Murteza budai pasának a szőnyi béketárgyalásokra teljhatalmat ad.

Murteza pasa budai kormányzóhoz küldött császári levél.

Tudva legyen, hogy te, aki tiszteletreméltó udvaromban nőttél és nevelkedtél föl s dicső elődeimmal együtt nevelkedett nagy okosságú vezírem vagy és mindazon ejáletekben, melyekben mostanáig váli és kormányzó voltál, a valláshoz és a birodalomhoz illő és szultánságom tekintélyével és becsületével egyező módon jártál el és szerencsés fejedelmi beleegyezésem szerint

igyekeztél, azonkívül pedig mióta a budai ejálet rád bízott, azon határok őrzésében s az országnak és vilájetnek kormányzásában, a rájáknak és a katonáknak gondozásában, különösen pedig legújabban a Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, Ferdinánd német királlyal — legyen neki jó vége — magas birodalmamhoz méltó és hasznos módon a béke és egyezség létrehozásán fáradoztál s a német királlyal történendő béke megkötésére a felek részéről három hónapi határidő adatott, olykép, hogyha három hónap alatt a szolgálmányok teljesítésére és a béke megerősítésére hely és lehetőség nem lenne, a felek beleegyezése és szükséglete szerint, a béke ügyei bármikorra sikerülnek is, a két fél részéről katonaságot ne mozgósítsanak s a felek határait semmi kártétel ne érje s hallottam azt is, hogy míg a békekötés és rendezés meg nem lesz, addig a népnek biztonságban és nyugodtan létére intézkedéseket tettél. Szerencsén járj el ez ügyben. Mivel tehát szilárd tervezésedben és helyes véleményedben magas bizodalom van, azért Buda, Bosznia, Temesvár, Eger, Kanizsa és ezeken kívül a Rumili ejáletből is Szkodra, Prizrend, Vudsetrin, Dukakin, Aladsahiszár szandsákok bégjei és e szandsákokban levő összes ziámet- és timárbirtokok muteferrikái, csausai, kjatibjai és valamennyinek népei és egyéb katonái fölé téged szerdárrá és fővezérré nevezlek ki s mindenekelőtt azon végeknek összes ügyeit a te belátásodra bízom s az említett határok és vilájetek őrzésére; a béke megkötésének elintézésére és a fővezérségre vonatkozó összes ügyekben neked teljes hatalmat és szabadságot adok s mivel felséges személyem részéről korlátlan hatalmú helyettesem, magasrangú vezírem és megbízottam vagy, azért a tőled jövő nyilatkozatok felséges személyem drágaköveket árasztó nyelvétől származó bölcs beszéd gyanánt tekintessenek. Ez okból magas fermánomat kibocsátottam, hogy a vallás és birodalom és a magas szultánság tekintélyével egyezően járj el és megparancsolom, hogy e levél megérkezésekor a hajlamodban levő és természetedben rejlő nagy buzgóságod, őszinteséged és állhatatosságod szerint, azon határok összes ügyeire, miként eddig, ezentúl is gondot és igyekezetet fordíts s a békekötés ügyére nézve neked a megírt módon teljes hatalom adatván, a te szavad az én szavam legyen s helyes véleményed császári tetszésemet és jóváhagyásomat bírja. Ez ügyben bölcsen intézkedve és okosan rendelkezve, a békekötés a valláshoz és birodalomhoz méltó és a szultánság tekintélyével egyező módon történjék s amíg a béke ügye teljessé

válík, a megállapodás szerint a felek határait és tartományaira katonaság ne vonuljon s gondoskodjál, hogy semmi kártétel és károsodás ne történjék s az említett német királlyal a létesítendő béke megtartását és a barátság követelményeit kellő módon megőrizzed. Az 1036. évi Dsemázi-ül-evvel 20. (1627. febr. 6.)

259.

[1627. szeptember körül.]*

Bethlen Gábor levele Murteza budai pasához, panaszkodik, hogy a portáról megtiltották neki a további harcot; a békétárgyalásokról jelentést tesz.

Diván-i Humájun levéltára, kiadva Feridunnál.

Bethlen Gábor király levele Murteza budai pasához.

Nagyságos, Méltóságos Vezir! Igen tisztelt Barátunk!

A felséges Isten adjon Nagyságodnak sok esztendőket és a hatalmas padisah ő felségének fényes szolgálatában szerencsését napról-napra nagyobbítsa! Megbizott emberünk, Toldalagi Mihály által küldött levele megérkezett, amelyben tudatta, hogy megromlott egészsége ismét helyreállott, aminek mi nagyon örvendünk s a felséges Istentől azt kérjük, hogy életét ezentúl is sok esztendőig megtartsa. Tudatta, hogy a német császárral való békekötéshez kezdván, abba nem egyezik bele, hogy a hatalmas padisah ő felségének dicsőségén fogyatkozás történjék s mivel az általuk adott szerződéslevelet nem aszerint írták meg, amint azt óhajtottá, hanem abban hibát követtek el, azért azt visszaküldötte. Ezt nagyon okosan cselekedte, mivel így tudomásul veszik, hogy a hatalmas padisáh ő felségének Budán most okos vezire van, aki urának tekintélyét és becsületét kellőképp megőrzi. Azon levél hozzájuk érkezvén, megtudják a hiányt és beismerik hibájukat. Reményilem, hogy mostanáig már egészen óhajítás szerinti szerződéslevél érkezett. A felséges Istentől azt kérjük, hogy most egy áldott órában e jóságos béke megkötéséhez kezdván, azt bevégezni engedje. Ez ügyben most minden irányban csupa szem és fül vagyok s nem mulasztom el a helyzetet kémlelni. Bármiféle dologról értesülök, Nagyságodnak azonnal értésére adom.

* A szövegben említett Tholdalagi Mihály a szőnyi béke megkötése (1627. szeptember 13.) után tért vissza a budai pasától Bethlen Gáborhoz.

Mindenfelé izenetet küldöttünk, hogy katonaságunk fölszerelve készen álljon. Insallah! felséges padisáhunk szolgálatában mulasztást Nagyságod sem követ el. Megírta, hogy a császár szerződéslevelét visszaküldötte, s hogy a német császárnak és Magyarország nádorispánjának, Eszterházy Miklósnak is erős levelet írt.* Sőt ennél is többet írt. Azt is megírta, hogy mifelőlünk a magas Portára olyan híradás ment, hogy mi itt a némettel a felséges padisáh kárára egyezkedünk s felőlünk oly mende-monda keletkezett, hogy mi azt titokban tenni szándékozunk. E dolog fölött nagyon szomorkodtunk. Hogy mi volt az oka, azt Nagyságodnak tudomására adjuk. Először is a magas Portán levő miniszterek nem tudják, hogy mi kik vagyunk. A felséges padisáh iránt való őszinteségünket nehányszor bebizonyítottuk és ha most a némettől tíz tartományt elvéve a felséges padisáh birodalmához csatolnám, akkor sem mondanák, hogy Isten áldjon meg érte és tiszteletet, engedelmességet tanusítva őszinteségünk és annyi szolgálatunk fejében ismét nem biznának. Felséges padisáhunknak nincsen-e egy okos embere, aki az idő szükségletéhez képest a kellő dolgokat okosan fölfogja és meggondolja és kellőleg eljárjon? Különösen pedig nincs olyan embere, aki az idő körülményeihez képest a dolog elejét, végét megfontolva a vallás és a birodalomhoz méltó dolog után nézzen. Ez ügyben Nagyságodnak némely dolgot megírni szükséges volt.

Tudomására legyen tehát, hogy a némettel egyezkedésünk volt, mivel híret vettük, hogy a németnek a felséges padisáh országai ellen gonosz szándéka van. Nem titkoltuk ezt el, hanem azonnal megírtuk a Portára a valóság szerint és azt is tudattuk, hogy mikép kell e tervet megghiusítani. Abban az időben a Portáról azt ajánlották nekünk, hogy hadseregünkkel felkészülődve legyünk s ha az ellenség a mi országunkba, ti az iszlám katonasággal segítségünkre jöjjetek, ha pedig a felséges padisáh jól őrzött országaiba menne, akkor hadseregünkkel mi menjünk segítségül. Ez ügyben a gondatlanságot nem tartottuk célszerűnek, azért egész hadseregünkkel ezen szándékból oda mentünk. A jól őrzött birodalmat minő kár érte volna, hogyha ezt mi elmulasztottuk volna, — azt úgyis láttátok. Tudjátok azt is, hogy a némettel a békét egyedül a magam hasznáért meg nem bontottam, ez alkalommal pedig a némettel egyezkedni nem akartam, még csak

* Murteza pasa minden módon nehezítette az Eszterházy Miklóssal folytatott tárgyalásokat, míg a porta rá nem parancsolt, hogy kösse meg a békét.

gondolatomban sem volt. Ámde Konstantinápolyból Nagyságodhoz nehányszor parancs érkezett, amelyben a következő magas rendelet volt: A némettel való egyezséget megújítva, a hadakozást szüntesd be. Mikor ez nekünk tudomásunkra jutott, a zavarótól majdnem megőrültünk, mert nem tudhattuk az okát, hogy a Portát ebben az ügyben mi birta rá ilyen hirtelen változásra s láttuk azt is, hogy ezután féltetek a német ellen hadsereget vezetni és elkezdtetek egyezkedni. Mi is tehát eme magas parancsolatoknak engedelmeskedve minden gondolatunkat az egyezkedésre fordítottuk. Amint ti is a felséges padisáh császári tekintélyét megőrizve azon igyekeztek, hogy a jól őrzött tartományokat kár ne érje: mi is erősen állva helyünkön, ebben a szolgálatban fáradozunk. A felséges padisáh császári szerencséjéért mennyi fáradoalmakat állunk ki, azt csak az egy Isten tudja. Nagyságodnak tudomása van róla, hogy ez ügyben való fáradozásunk a felséges padisáhnak nem kárára, hanem a vallás és birodalom javára volt. S mégis egy cseppet sem ismerik el ezt és nem fogadják kedvesen. Lelkem! az ilyen híreket kigondoló rágalmazók szavai miatt nagyon elszomorodtunk. Hanem e kellemetlenséget valahogy majd elviseljük; mert mitevők legyünk, mást nem tehetünk. A felséges Istenre esküszünk azonban, hogy ezentúl senki dolgával ilyen őszinte szándékkal nem vessződünk és ha valami hírt hallunk, azt sem tudatjuk, hanem a magunk országában üldögélve, a felséges padisáh szolgálatában Erdély évi adóját mindenkor megadjuk s a felséges padisáh szultánságának tartósságáért imádkozunk. Insallah! őszinteségünk és Mohammed népe iránt való jó szándékunk legközelebb az egész világnak tudomására jut és akik ellenünk hazugságot szólnak, azok arca megszégyenül. Jelenleg tekintélyes embereink közül Horváth Lázár nevű emberünk által a német királynak egyezséglevelét, melyet sajátkezűleg írtunk le és pecsétünkkel megpecsételtünk, megküldjük. Valamely megbízható embere által azt fordíttassa le és tartalmát értesse meg. Szükséges azonban, hogy a fordító a deák nyelvet nagyon jól tudja, hogy az említett okmányt, az igazságnak megfelelően, helyesen fordíthassa le. Ezt azután elolvassán és megértvén, fontoljátok meg, hogy a felséges padisáhnak kárára vagy hasznára egyezkedtünk-e? E tekintetben bennünket semmi szégyen nem ér s fehér arccal, nyílt homlokkal állunk elő. A birodalom miniszterei ez ügyben ellenünk igazság szerint nem panaszkodhatnak, inkább mi panaszkodhatunk azok ellen, mivel felséges padisáhunknak árulkodva, Magyarországnak már kezünkben

levő koronáját visszaadták a németnek. Isten kegyelmével mi a némettől erőszakkal nem vettük el, de tőlünk erővel elvették és azoknak visszaadatták. Az említettekkel most másképp nem egyezkedhettünk. Hercegségünket, Elszteria tartományt, mely nekünk évente százezer gurus jövedelmet hozott, ezen egyezség miatt vissza kellett adnunk a németnek. Ezenkívül a német király nekünk évente ötvenezer gurust fizetett s mostantól kezdve azt sem adja meg. Azokat a ziámetokat és timárbirtokokat, melyeket nyolc év óta Magyarországon szolgálatot tevő szorgalmas embe-reimnek adtam, szintén vissza kellett adnom. Ez okból számos derék vitéznek szive elhidegült irántunk s annyi derék ember rám nézve elveszett. Ezenkívül Magyarországon hét vármegyéről, melyet Kassa városával együtt elfoglaltunk és nekünk meghódolt, a szerződési föltételek közé bele kellett foglalnunk, hogy azon országrész katonasága a németek ellen kardot nem húz. Mi a némettel az egyezség pontjait oly föltétel alatt tartjuk és úgy egyezkedtünk, hogy felséges padisáhunkkal szívvel-lélekkel őszintén és maradandóan egyezkedjenek. Ezen módon lehet egyezség, másképp nem lehetséges, mivel arra törekszünk, hogy a magas birodalom ügyeit erősen és hasznosan végezzük és császári Portájától elpártolni s szolgálatától eltérni nem akarunk. Tehát a némettel való egyezkedésünk tekintélyünk fogyatkozásával és ennyiféle kárunkkal történt. — Ez ügyeket mi nem mástól tudjuk, hanem a magas Portán levő miniszterek rossz szándékából ismertük meg, mivel midőn az alkalom kezünkben volt s a tér a mienk volt és a német fölött mindenkép győzedelmeskedtünk, egyszerre ezen magas parancs érkezett: «A háborút abbanhagyván, a némettel egyezkedjetek meg». Az Isztambulban levő ulema uraknak a dolga a vallás ügyeire vonatkozó dolgok után nézni; a katonaság és a háború ügyéhez ők nem értenek s mivel az ilyen ügyekbe is beleavatóztak, az ulema uraknak ezen káros beavatkozása ezt eredményezte. Ha a magas birodalom miniszterei erős parancsaikat nem küldik s az egyezkedésre nem törekesznek, most Cseh-Prága országában volnánk, amiből megszámlálhatatlan haszon származott volna s ohajtásunk szerint olyan békekötést csináltunk volna, hogy soha padisáh ellenségét úgy még le nem győzte. Most e dolognak az ellenkezője történt, a békekötés az ellenség kívánsága szerint lett. A kedvező alkalom most már elmúlt, mert a kilőtt nyíl vissza nem tér, az elmúlt esőnek nem kell köpönyeg. Nagyságodhoz ilyen részletesen írván, fejét elbusítottam, de ne vegye rossz néven, mert igen nagy szomorúságomban és zava-

romban alkalmatlankodtam. Minket őszinte hívének ismerjen; míg csak a világon élek, őszinteség szerint akarok élni. A felséges Isten adjon Nagyságodnak sok esztendőig tartó életet. Iratott ezen levelünk a mi Fehérvár várunkban Ramazán hó 19-ik napján.

260.

[1652. május 1.]*

Gurcsi Mohammed pasa nagyvezir levele II. Rákóczy Györgyhez: elismeri fiának, Rákóczy Ferencnek erdélyi fejedelemmé választatását.

Diván-i Humajun levéltára.

A nagyvezirtől az erdélyi fejedelemhez írt levél.

A keresztény nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek igazgatója, a fenség és dicsőség szegélyének birtokosa, a dicséret és dicsőség bizonyságainak tulajdonosa, őszinte és igazságos barátunk, Erdélyország fejedelme Rákóczi György — kinek legyen jó vége és jusson az igaz útra! — a barátsághoz illő üdvözlötünk és a szíves viszonynak megfelelő jóindulatú jelentésünk fölajánlása után barátságos tudósításunk és szíves értesítésünk a következő: Felséges, dicsőséges, hatalmas padisáhunk boldogságos udvarába és birodalmi magas Portájára küldött főkövetetek, a messiási nemzet nagyjainak dicsősége... keze által barátságos tartalmú leveletek, ajándékokkal együtt a padisáhi magas Portára megérkezett s a mostani ezerhatvanadik évre számítandó erdélyi adóból is tízezer arany az említett követ által megjött s ő azt a császári kincstárnak átadta s követi szolgálatát elvégezvén, régi szokás szerint a magas szultánság részéről királyi megtiszteltetésben részesült. Azonkívül az említett követetekkel együtt a három nemzet előkelőinek emberei is megjöttek a levelükkel, melynek kivonatos tartalma lefordíttatván, a boldogságos magas padisáhi trón elé terjesztetett s világot átfogó királyi tudomása lett róla, hogy mikép régóta, dicső őseinek szerencsés idejétől fogva szokás volt, azonképen felséges padisáhunk kormányzásának idejében is, teutánad fiad, a Messiás népe fejedelmeinek dicsősége Rákóczy Ferenc — legyen neki jó vége —

* V. ö. Boldvai Márton kapitihá jelentését, Erd. Országgy. Eml. 11, 23. l., ahonnan ezen elmosódott keltezésű irat kelte megállapítható.

Erdélyország fejedelme s mivel ti és a három nemzet előkelői a magas Portához őszinte szándékkal és szép engedelmisséggel voltak, ezért a sáhi kegyelem a szükségkép meglett számotokra s császári színe elé terjesztett kéréstek elfogadtatott és az engedélylevél kiadatott, hogy az említett módon, amíg Te életben lesz, miként eddig is voltál, fejedelem légy, utánad pedig fiad, az említett Rákóczi Ferenc legyen Erdélyország fejedelme s a dicső magas szultánság részéről neked és említett fiadnak díszruha, továbbá zászló és buzogány adatott s a dicsőséges császári levéllel együtt azoknak elküldése megparancsoltatott. Azok átadására a jelesek dicséretese*... — legyen tartós a méltósága — kirendeltetett. Tudósításul pedig ez őszinte levél iratott és küldetett el. Insallah! ha az adományozott és elküldött fejedelmi díszruha megérkezik, azt tisztelettel és becsüléssel fogadd, felöltse és fiaddal is felöltse s a padisáhi megtiszteltetéssel kitüntetve és megdicsőítve lesztek. Az 1060.** évi Szafar hó elején. (1650) (?) február eleje.)

261.

1657. május eleje.

IV. Mohammed szultán levele II. Rákóczy Györgyhöz; helytelenítí lengyelországi hadjáratát s igéri, hogy ügyét meg fogja vizsgáltatni.

Topkapu Szeráj irattára.

Az erdélyi fejedelemhez küldött császári levél.

Az egész földet és eget teremtő felséges Istennek és az összes próféták közül a legkedveltebbnek, a mi nagy prófétánknak — áldás és üdvözlés neki — csodálatos sok áldásával a nagy szultánok menedékhelyéül* és a dicső khágánok oltalomhelyéül szolgáló és boldogságot osztó udvarunkhoz futár által érkezett leveled oszmán szokás szerint dicső vezireink közvetítésével lefordíttatott és magas trónunk zsámolyához beterjesztetett s az előterjesztett tárgyak az alkalomra tekintő magas tudomásunkra jutottak s az általad megírt összes ügyekről tökéletes és alapos tudomásunk lett. Valamennyi közül egyik az, hogy a mi engedelmi és beleegyezésünk nélkül, amíg az meg nincs, bármerre elindulni és menni nem volt helyes; azért mentegetőztél és császári elnézé-

* Olvashatatlan név. (*Karácson jegyzete.*)

** Az évszámjelzés utolsó száma elmosódott, lehet 1063 is. (*Karácson jegyzete.*)

sünkét kérted, hogy — úgymond — Lengyelország üres volt és az országot idegen birtokolta s némely olyan események történtek, amelyek miatt hirtelen odamentél. Erdélyország a keresztény országok között a királyok által irigyelt ország volt s öröklött országaink közé tartozván, te ez országot megkaptad, Erdély kormányzása rád bízott és neked adatott. Hatalmas birodalmunkra támaszkodva a többi keresztény királyokat felülmultad s kortársaid között kiváló s az összes királyoknál jelesebb voltál, amit nem is szükséges magyarázni. Te azonban e birodalom értékét nem tudván, a mi szolgálatunkból kimentél és más országban király lenni óhajtottál, amibe épen nem egyezünk bele. Először ezt az ügyet kell tisztába hozni. A lengyel király a királyok között híres és nevezetes s apáink és elődeink idejétől fogva mostanáig az oszmán birodalommal békében és barátságban voltak, végre pedig mikor akaratumkkal ellenkező némely dolog volt észrevehető, tekintetünkből kiesett s a magas rangú khán százötvenezer főnyi szélgyorsaságú tatárral együtt vilájetje előkelőit mozgósította s néhány vár a kozák hetmánoknak adatott s a lengyel király részünkről fenyítésben részesült. Ha valamely király országából egy-két várat elvesznek, azért még nem esik ki királyságából és nincs ok arra, hogy a te véleményed szerint más ember azon tartományban vagy országban padisah legyen. Ezen ügynek, hogy valahára végére jussunk, magas Portám müteferrikái közül Juszuf aga kirendeltetett, hogy kellőkép kémlelje ki és vizsgálja meg mikép van a lengyel király s az ország minő helyzetbe jutott? az uralom változtatását igazoló körülmény van-e? az ország bojárjai, összes előkelői és rájai szívből akarják-e, hogy te Lengyelországba menj és király légy? Kiküldött emberünk által az ügy alaposan és gyökeresen megvizsgáltatván és megtudakoltatván, részünkről annak megfelelően majd kikérdeztetik. Más részről a lengyel vilájethez közel levő keresztény királyok állapota is megvizsgáltatik s amiként majd komoly határozatunk és helyes véleményünk lesz, annak megfelelően adatik ki engedélyünk s amiként majd császári engedélyünk kiadatik, aszerint cselekedjél. Kelt Edirnében az 1067. évi Sábán hóban. (1657. május elején.)

262.

1657. november első fele.

Köprili Mohammed pasa nagyvezir Mohammed Girai tatár khánhoz ; megbizza II. Rákóczy György megbüntetésével és a Hajduság elpusztításával.

Mohammed pasa nagyvezir levele a krimi khánhoz.

Fenséges, magas, jeles, hatalmas és hírneves khán ő fensége! Ak-Mirza szolgálukat kikérdeztük és az összes rábizott ügyeket mind tudomásul vettük. Magas fenségték e birodalom ügyeiben még parancsolás előtt minden lehető megtett s gondoskodása folytán annyi jeles dolog történt, hogy ő felsége fényes elméje előtt sem titok, hogy fenséged ügyeiben mulasztásról szólni lehetetlen. Mivel pedig az iszlám föltétele a vallás tiszteletben tartása s az atyák és fiúk jogainak megőrzése, de azonkívül mindenféle fölösleges mondást félretéve, azon ország a jól őrzött magas sehrijári országok közé tartozik, azért erős parancsolat van, hogy egyéb országokkal együtt annak megőrzésére is gondot kell fordítani. Jelenleg a Fekete-tengerre harminc darab gálya készült s insallah! elküldetvén, Krimia vidékét és a tengerparton levő egyéb helyeket megoltalmazza és megőrzi, mert a parancsolat szerint egyenesen odamennek. Az azóvi beglerbég is azon vidék katonaságával odarendeltetett s insallah! a napéjegylenlőség idején a khánhoz érkezik. Moldvából is sok katonaság rendeltetik ki. Fenségedhez annakelőtte küldött barátságos levelemben részletesen jeleztem, hogy Bosznia környékén az átkozott frengiek* megfenyítése terveztetett s ezen ügy végett elrendeltetett, hogy Anatóliából a lehető nagyszámú katonaság szereltessek föl s insallah! mihelyt a gyanítható számú katonaság összegyülekezett és Boszniába küldetett, Fenségedhez is temérdek katonaságot küldhetünk. Ha azonban a gyanítható számú katonaság össze nem jönne és szüksége lesz rá, akkor azon tervünket későbbre hagyjuk és minden gondunkat Fenségedre fordítjuk és a legjava beglerbégeket küldjük oda ejáletjeik katonaságával. A távolban levő ellenség visszaszorítása a közvetlen közelben levő ellenségnél könnyebb levén, a közelben levő veszedelem elhárítására kell minden igye-

* Velenceiek. (*Kardáson jegyzete.*) A boszniai és albániai pasák ezen időben eredmény nélkül ostromolták Zarát, Spalatót és Cattarót.

kezetünket fordítani. Legnagyobb mértékben szükséges Erdélyben az átkozott Rákóczynak mindenféle készülődései után nézni s ezen ügyre a határszéli seregek kirendeltettek. Megerősítésükre egy-két beglerbég is küldetik egy csapat kapukullal. Csak a Hajduság átkozottjai nem láttak még fenytéket s házuk és földjük elpusztítása és kellőképp leverésük szükséges, mivel Rákóczyra hallgatván, annyi gonoszság okozói lettek. Maga a rombolás és földulás nem a mi katonaságunk dolga levén, mint Fenséged tudja, okvetetlen a tatár sereg dolga lesz s miként a tatár seregben a mi katonaságunkból is szükséges néhány: épúgy a mi katonaságunk között is szükség van egy csapat tatárra s vajjon Jalu agája részéről vagy másfelől legyen-e az, de mindenkép reményljük, hogy egy csapat embert egyik jeles szolgájával kirendelni méltóztatik. Ezen ügyben erős véleménye és helyes elhatározása miképen lesz, minél előbb tudatni méltóztatnék. Dicsőséges, felséges urunk és ez őszinte barátja a feleletre várunk. Az 1068, Szafar hó elején. (1657. nov. első felében.)

263.

1658. március végén.

Köprili Mohammed I. Lipóthoz: biztosítja a szultán barátságáról, aminek érdekében szükséges II. Rákóczy György teljes megsemmisítése.

Diván-i Humájun.

A nagyvezir magas levele a német császárhoz.

Tisztelt és őszinte Barátom! Az iszlám dicsőséges, hatalmas padisáhja — Allah terjessze ki uralmát az összes emberekre — ő felsége iránt való barátsága atyjától öröklödvén, levelében tudatja, hogy a barátságot szintúgy óhajtja, mint atya. Az én felséges, dicsőséges uramnak császári akarata és szerencsés kívánsága is az, hogy a barátság megmaradjon s insallah! az a terv és szándék, hogy a felek szép eljárása folytán különféle jó eredmény származzék. A hűtelen Rákóczy tele van fondorkodással és gonoszsággal, azért szükséges, hogy az mindenkép megsemmisíttessék, mert tudva van, hogy amíg az életben lesz, nem szűnik meg fondorkodásával és gonoszságával a barátságot zavarni. Hatalmas és dicsőséges uram ő felségének császári haragjára már azzal okot szolgáltatott, hogy azelőtt az önök tartományára

nyújtotta ki kezét s ő felsége akaratát, a békeséget és a császári ahdnámét figyelembe sem vette. Hogy e részben mily figyelmetlen volt, azt tudják az ön birodalmának miniszterei. Annak e világból való eltávolítása, amely oldalról lehetséges, határozottan szükséges és mindkét fél birodalmára nézve hasznos és fontos, amit magyarázni nem is szükséges. Ezen ügy az ön követével* itt részletesen megbeszéltetett, ami követének jelentéséből insallah! már ismeretes. A barátságra és a két fél birodalmára nézve szükséges, hogy e gonosz ember bármi módon is megsemmisíttessék és elpusztuljon, ami által remélhető, hogy nemcsak a cselszövény és zavar lesz közülünk eltávolítva, hanem a köztünk levő barátság és jó viszony alapja is mindinkább erősebb lesz és meg nem zavartatik. Az 1068. évi Redseb hó elején. (1658. március végén.)

264.

1659. szeptember végén.

Köprili Mohammed nagyvezir Mohammed Girai tatár khánhoz: hűségét megköszönvén, kilátásba helyezi, hogy a moldvaiak megbüntetésére tatársereget fog hívni.

Diván-i Humájun.

A nagyvezir magas levele a krimi khánhoz.

Dicsőséges, hatalmas urunk, az Isten árnyéka, a paradísához ő felsége jól őrzött országaira vetvén dicsősége árnyékát, Drinápolyba menetele előtt két nappal Deszri-Erkene nevű helyen szállott meg s tiszteletteljes Fenséged embere is odajövén, a küldött barátságos jeles levél megérkezett s tartalma őszinte tudomásul vétetett s ez őszinte eljárása és szívélyes cselekedete határtalan örömet okozott. A teremtmény Isten adjon hosszú életet dicsőséges, fenséges fiam ő magasságának s mindkét világban tegye sikeressé akaratát! Nemrég különféle győzelmekkel visszatérvén, a diadalmas hadjáratról székhelyére való visszaérkezésének ideje még közel van s a hadjárat fáradalmai még alig multak el, azért nem bátorkodtam levelet küldeni, hanem vártam, hogy állapotának kedvező körülményeiről értesülök. Kiváló természetes tulajdonságának szorgoskodása folytán a vallás és a birodalom iránt tanusított szolgálata az örökké tartó Oszmán-házhoz való

* Reniger Simon konstantinápolyi residenssel.

hűségét és őszinteségét megerősítette s irányomban mint jóindulatú, őszinte atyjának személye iránt való barátságát megszilárdította és megújította. Őszinte, igazságos, fenséges fiam! dicső khán ő fensége! Az erdélyi és oláh átkozottaknak gonosz szokásukhoz méltó átkos cselekedetekre való vakmerősége tudva van Fenséged előtt is. Nyilvánvaló híres közmondás: A víz alszik, az ellenség nem alszik. A hitetlen hitetlenségét le nem teszi s a Teremtő egységét el nem ismerő, áruló, átkozott pogányoknak urukhoz való hűsége karddal való kényszerítés nélkül el nem képzelhető. A zshivány átkozottak a mult esztendőbeli tetteiket akaratauk szerint elvégezték s azonkívül gyanítható volt, hogy akár Oláhországgal, akár Erdéllyel, ha könyörületesen és emberségesen bánnak, az ilyen cselekedet csak fölébreszti őket. Ha a felséges Isten akarja, az a reményünk van, hogy ez alkalommal a szemük előtt levő sötétséget az iszlám harcosok kardjának fényével majd eloszlatjuk és majd meglátják, hogy miben áll a jámborok urának csodatétele és milyen a magas sehrijári hatalom ereje. Mindekelőtt fontos dolog az oláh vajda kinevezése. A moldvai vajda már jó ideje a magas Porta szolgálatában álló öreg megbízható ember,* ezért felséges, dicsőséges urunk őt oláh vajdává kinevezte és Musztafa aga istállómestert iszkemle agasággal és Muszli agát a kapudsik ketkhudáját elküldötte, hogy őt Dsán Arszlán pasa azovi beglerbéghhez hozzák. Amíg pedig Moldvába külön vajda fog kineveztetni, egy megbízható emberét hagyta ott, kire a kormányzást rábízta. Jelenleg Moldva számára egy okos, alkalmas embert keresünk. A Moldvából Oláhországba menő Gikának van ugyan fia, de khánságod előtt is ismeretes, hogy két országot egy emberre bízni a birodalomra nem hasznos. Lupunak is van fia, azt is megnézzük, hogy milyen. Isten engedje a vallásra és a birodalomra nézve hasznosat. Az anatóliai és rumiliai beglerbégek teljes csapataikkal kirendeltetvén, megerősítésükre való gondoskodásban mulasztás nem történik. Az oláh átkozottaknak megbüntetése szükséges,** hogy a győzelmes hitharcosok kardjának csattogása nekik és árulásra hajló gyermekeiknek is nemzedékről-nemzedékre fülükbe csengjen és a gonosztevők kísértéseire ne hallgassanak és a lázadás és ellenszegülés útján haladók nyomdokait ne kövessék. Ezen ügynek sikeres elvégzése és a rombolás és pusztítás meg-

* Ghika György, aki 1658-ban lett moldvai vajda.

** Az elűzött moldvai vajda, István György, II. Rákóczi György szövetségese volt.

valósítása végett, miként ez Magasságod előtt ismeretes, az ellenségtörő tatár seregre szükség lesz. Testvérének, Kalgai szultán ő fenségének Akkermanba küldetése igen nagyon okos dolog és e részre nagy szolgálat volt. Ha ezután most már az azovi beglerbégtől ember érkezik hozzá és hívják, ezen részről újabb tudósítást nem várva, sietve induljon. Rákóczynak letétele után az új fejedelem, Barcsay Ákos, Erdélyből a budai parancsnokhoz, Szidi Ahmed pasa ő méltóságához ment és segítséget kért, ezért azon határszélek katonái mind kirendeltettek és napról-napra gyülekezőben vannak. Insallah! mihelyt összegyűlnek, a zavar megszüntetésére elindulnak. Remélhető, hogy Isten segítségével működésük sikeres lesz és a bajt megszünteti. Ha ez nem történnék óhajtasunk szerint, insallah! a tavaszra az összes győzelmes hadsereg Drinápoly mezejére rendeltetett, ahol nagy sokaság lesz együtt. Fenséges fiammal újra leveleket váltván, a vallás- és birodalomhoz méltó módon törekszünk az ügyet elintézni. Szükséges azonban, hogy tudomásunk legyen róla, hogy Fenségednek ezen ügy sikeres elvégzésére a segítsége milyen mértékben érkezik és lehetőleg mekkora lesz, azért tudósításait várjuk. Reményilem, hogy magas levelével mielőbb értesít. Az 1070. évi Moharrem közepén. (1659. szept. végén.)

265.

[1659. második fele.]*

IV. Mohammed szultán I. Lipóthoz : tudomásul veszi III. Ferdinánd halálát és I. Lipót trónralépését.

A német császár levelére válaszul küldött császári levél.

Az eget és földet semmiből teremő Allahnak nagy kegyelméből s a két világ napjának, Mohammed-all-Musztafa prófétánknak — Allah áldja és üdvözlje őt — sok áldott csodájából és az ő társainak világos dicsőségéből az idő padisáhjainak menedékhelyéül, a századok királyainak refugiumául szolgáló, örökkétartó oszlopszatú magas Portánkhoz, erős épületű magas székhelyünkhöz tekintélyes embereitek közül a Jézus vallásán levő főurak dicsérete, a követi minőségben küldött Augusztinusz Dimitri*

* I. Lipót trónraléptét ünnepélyes követségben August v. Mayern jelentette a szultánnak ezen időben.

— legyen neki jó vége — megérkezett s a barátság folytán császári színünk elé hozatott s megengedett nekünk császári trónunk zsámolyához dörzsölni arcát s magas kegyelmünk folytán díszkaftánnal megajándékozta, a vele hozott levél a régi oszmán törvény és a megállapított császári szabály szerint méltóságos vekiljeink és tiszteletreméltó vezireink közvetítésével lefordítottatott s tartalmát hatalmas császári felségünk elé terjesztették s világot átfogó padisáhi tudomásunkkal annak békés tartalmát tudomásul vettük. Tudósítottatok, hogy atyátok, Ferdinánd német császár, ki magas Portánknak jó barátja volt, a felséges Isten rendeletéből e világból elköltözött s hogy helyébe az ország előkelőinek és egyéb lakóinak megegyezésével Ti, a mi barátunk, örökösödés folytán császárrá lettetek s kívánjátok, hogy a közöttünk megkötött béke és szerencsét eredményező jó viszony, miként eddig megőriztetett, ezután is megtartassék s magas házunk iránt teljes őszinteséggel még atyátoknál is nagyobb barátsággal lévén, kívánjátok, hogy a császári magas felségüktől kiadatni szokott ahdnámék követelménye szerint annak szerződési pontjai mindkét fél részéről megtartassanak. Ezért tehát, hogy a rájuk, kik az emberek Teremtőjétől ránk bizattak, békében és nyugalomban legyenek s az Örökkévaló magas tetszését megnyerjük, nekünk is császári akaratunk, hogy a béke és barátság megőriztessék és ezért a határokon lévő nagyvezireinkhez, dicső emirjeink és mirmiránjainkhoz, várőreinkhez és felügyelőinkhez és egész győzelmes hadseregünkhöz magas fermánunkat és császári parancsunkat adtuk, hogy a békét megbontó és császári szerződéslevelünkkel ellenkező cselekedeteket el ne kövessenek. Amíg tehát insallah! ti a békével ellenkező dolgot nem tesztek, addig magas felségünk részéről is a barátság állandó és a béke alapjai erősek lesznek. Mivel most császárrá lettetek, szerencsekívánat végett magas Portámról követekkel elküldetett az üdvözlés. Mikor császári levelünkkel az említett megérkezik, gondoskodjatok róla, hogy miként leveletekben írtátok, az örökkétartó és erős Oszmán házzal a barátság és szomszédság kötelességeit kellőképp, mint elődeitek tették, ti is őszintén és állandóan megőrizzétek és a szerencsét eszközöző béke feltételeit mind a két fél birodalmához méltó módon megtartsátok s a határaitokon levő parancsnokaitoknak, kapitányaitoknak megparancsoljátok, hogy a békével és barátsággal ellenkező dolgot ne tegyenek, hogy a köztünk levő barátság napról-napra növekedjék és jó eredmények szemlélhetők legyenek. Egyéb ügyek magasrangú nagyvezirünk, dicső szerdárunk, magas szultánságunk

helytartója, Mohammed pasának — a felséges Isten tegye állandóvá tekintélyét, rangját és szerencsáját — levelében foglaltatnak s midőn az megérkezik, tudomásul vegyék.

266.

[1659. második fele.]*

Köprili Mohammed nagyvezir I. Lipóthoz: értesíti, hogy a porta tudomásul vette trónralépését és a békét fenn fogja tartani, miután

II. Rákóczi György elnyerte büntetését.

A nagyvezir levele a német császárhoz.

Mostanában az idők szultánjai szultánjának, a korszak khágánjai kiválóságának, az emberi nemet teremő Isten khalifájának, a világot birtokló szerencsés sehinsáhnak, dicsőséges, felséges, hatalmas urannak, az iszlám padisáhjának — Allah nyujtsa khalifaságát az idők végezetéig — az emberek ajkai csókolási helyéül s az összes emberiség menedékhelyéül szolgáló és éig érő magas Portájához a barátság és jó viszony megerősítése és az egyezség szabályainak megszilárdítása végett küldött követetek megérkezvén, az áldott császári kengyelhez dörzsölte arcát és díszkaftánnal megörvendeztetvén, leveletek lefordíttatott és tartalma a boldogságos magas trón zsámolyához terjesztetett s nekem, barátotoknak küldött leveletek is lefordíttatott s tartalma barátságos tudomásul szolgált. Tudattad, hogy atyátok, Ferdinánd, az előbbi német császár Isten rendeletéből e világból elköltöztvén, az ország összes előkelőinek és lakóinak egyetértésével örökösödés folytán német császárrá lettetek s hogy dicsőséges és hatalmas urammal, a magas származású uralkodóval kötött békét és barátságot, amiként elődeitek idejétől fogva mostanáig megőriztetett, ti is épúgy meg akarjátok őrizni. Ez ügyben kérelmetek a padisáh által elfogadtatván, a béke megerősítésére és a barátság fenntartására különös gondját fordította s az ottani határon levő dicső vezireknek, jeles mirimiránoknak és emireknek s egyéb szolgálóinak császári parancsot adott s a béke feltételeinek megőrzésére vonatkozó rendeletei még erősebbek, mint dicső őseié voltak. Csak arról a részről ne történjék a szerződés megtörésére valamely cselekedet, insallah! innen nem történhetik. Azonban az öröklött birtokai közül levő

* L. a keltezés és a követ neve dolgában az előbbi darabot.

Erdélyországnak előbbi vajdája, Rákóczi György nevű áruló, mivel a császári fermán ellenére és a magas akarattal ellenkezve tett némely dolgot és gonoszságot követett el, ez okból megparancsolta, hogy Erdélyországból eltávolíttassék és helyébe egy alkalmas szolgáját tegyék fejedelemmé, az említett átkozottat pedig megbüntessék. Ámde ez a maga gonosz véleménye szerint azt mondvá, hogy országotok határán fejedelem, azért oda menekült s mikor a győzelmes hadsereg őt üldözni akarta, nem küldetett hadsereg ellene, mivel tudva volt, hogy az ország határán belépni, különösen a szélgyorsaságú tatár seregeknek nem lehet s mivel a közöttünk levő béke feltételei és a barátság is tiltották, nehogy országotok földje tapodtassék. Mostanában legfőbb császári óhaj-tása az, hogy annak az árulónak büntetését megadja. Tényleg a felek közt kölcsönösen adott szerződéslevél pontjainak egyike is az, hogy Erdély vajdái miatt a béke meg ne zavartassék. Amíg az az áruló ott tartózkodik, addig az iszlám hadseregnek utána küldése nem szűnik meg s talán az összes egyistenhívő csapatok mozgósításának okozója lesz, ami a barátságot okvetlen megzavarja. Így tehát, Tisztelt Barátom! a barátság- és jó viszonyhoz méltó az lesz, hogy az említett áruló helyzetével nem törődvén, a barátság feltételei és a jó viszony kellékei létrehozassanak, mert az urát eláruló olyan gonosz miatt a közöttünk levő barátság elhidegülése nem okos dolog, de még azonkívül a felek szerződéslevelében levő feltételek sem tartatnának meg. Jelenleg dicsőséges, felséges uram követetekkel együtt a császársághoz szerencsekívárat végett a magas Portat küldötte és ez ügy feleletére várakozik. Illő, hogy a magas Porta iránt levő barátságok s uralkodónkhoz való őszinteségtek követelménye szerint ez ügyben magas tetszése szerint járjatok el s miként atyátok a békét megőrizte, akként a két fél birodalmához méltó módon a barátságnak napról-napra növekedésére legyen gondotok, hogy a ráják és szegények békében és nyugodtan legyenek s jólét és jótétemények jöjjenek létre. Követetek a kellő módon teljesítvén a szolgálatot, a dicső uralkodótól a barátsághoz méltó módon megbecsültetett s azután visszatért.

(Keltezés hiányzik.)

267.

1660. szeptember elején.

*Köprili Mohammed nagyvezir Mohammed Girai tatár khánhoz :
értesíti Várad elfoglalásáról.*

Diván-i Humájun levéltára.

Köprili Mohammed pasa nagyvezirtől Várad elfoglalásakor ünnepély végett a tatár khánhoz küldött levél.

Tisztelt, vitéz, dicső Testvérem! Igazságos értelme és őszinte természete előtt ne legyen elrejtve és eltitkolva, hogy ennekelőtte az erdélyi hadjáratra küldött nagyhatalmú szerdár, a jeles vezir és kapudán Ali pasa, a rábizott és reáruházott szolgálat követelménye szerint Várad alá ment és a győzelmes iszlám sereg csapatonként ostromsáncokba és leshelyekre küldetett és rendeltetett, az ágyúk elhelyeztettek; az ostromsáncok és árkok kezdetéhez menvén, a várba való bejutás végett a várfalakhoz vezető aknautakat készítettek és kétfelől aknákat állítván, egy szerencsés órában az aknák felrobbantak és a győzelmes muszalmán csapatoknak két oldalról a várba menésére hasadékok nyitak. Az ostromlott ördögi ágyúkból fénysugarakhoz hasonlóan szóródott a tűz és a rémes jajgatás az ég csucsáig felhatott s harc és véres öldöklés történt. A felséges Isten kegyelmével egy szerencsés órában a muszalmán csapatok hallomására jutott az örömhír: «Ime megnyitjuk neked világosan a hódítást». Az a hasonlíthatatlan vár a hódítás és elfoglalás markolatába jutott és a pogányság piszkos helye, a pogányságtól megtisztulva, a császári iszlám birodalomhoz csatoltatott. Hogy tehát eme jeles isteni ajándékról uralkodó fenséged is értesüljön, ő felsége részéről is kegyelmes levél küldetik ugyan, de tőlem is, mint igaz és jóindulatú hívetől a szíveség és barátság épületének megszilárdítására és a kölcsönös vonzalom pecsétjének megerősítésére ez őszinte levél iratott és szolgája által magas és tisztelt személyéhez elküldetett. Insallah! elmenvén e levél, azon öröndetes és szerencsés idő elkövetkezésekor szerencsét kívánva reméljük sokszoros kegyességétől, hogy ezt, mivel tiszteletnyilvánításunkkal megbecsülve van, az emberek Teremtőjének adott határtalan magasztalás és hálaadás után, a kormányzása alá tartozó városok és vidékek lakóinak is tudomására hozni kegyeskedik s kivilágítás, örvendezés és vigalmak rendezéséről és a szövetség és dicséret ünne-

pélyeinek megtartásáról gondoskodik. Kelt az 1070. évi Zilhiddse hónap végén. (1660. szeptember elején.)

268.

1660. szeptember első fele.

IV. Mohammed szultán Mohammed Girai tatár khánhoz : érte-síti Várad elfoglalásáról.

Diván-i Humájun levéltára.

Várad várának elfoglalásakor ő császári felségétől kiválágítás végett a tatár khánhoz küldött levél.

Erdély fejedelemségében kegyelmünkkel és jóságunkkal elhalmozott Rákóczi György, boldogságtól ékes hatalmunkhoz és magas birodalmunkhoz ragaszkodva öröklött országunknak, a keresztény királyok által irigyelt Erdélynek fejedelemségére méltó volt és feltűnő nagy kegyelmünkkel az uralma alá tartozó Jézus vallású nép között kiválasztott és jeles lévén, erős oszlopú Portánk iránt tanusított engedelmessége folytán a körülötte levő szomszédos keresztény királyokkal szemben erős és hatalmas volt. Ámde a rossz természetű emberre nézve a jóság olyan, mint a kígyó szájában lévő méreg felizgatása. A kagylóban drága gyöngy, a kígyóban erős méreg van. Ez átkos rossz természetű iránt mutatott kegyességünk és jóságunk is csak gonosz hajlamát nagyobbította s az engedelmesség és igazság útjáról letérvén, az ellenkezés és engedetlenség útjára lépett, ezért szükségkép gondunk és uralkodói kötelességünk volt most már, hogy az emberek és szellemek teremője által erős házunknak adományozott és adott nagy hatalmat és erőt vele tudassuk. Mivel Jenő vára a felséges Isten kegyelmével, kardunk erejével és hatalmával már előbb elfoglaltatott és behódoltatott, azért ez áruló hitetlen, pokolra való félenk lelkével egy ideig a rejtőzködés szögletében járt, de azután átkos belsejében levő állandó gonoszságát és világos természetű vétkeességét nyilvánossá tette és egy csapat gonosztevővel a harc tüzeit kigyulasztotta; Magyarország határán levő győzelmes seregünk tehát ellene küldetett és Kolosvár nevű helyen az iszlám oroszlánsereg találkozott vele. A nyílzápor és puskaropogás a hitetlenek sorainak szűkké tette a síkságot s a csatatér öntözői, vagyis az önfeláldozók nyíllaitól és a vitézek kardjától megszámlálhatatlan sok hitetlen a megsemmisülés porába szóró-

dott és gonosz lelkük a pokolba költözött. Azon egész vidéknek ura, az átkos Rákóczi félholtan és megsebesülve Várad várába ment és ott vétkes lelke megérdemelt helyére jutott.

A kardtól megmenekült disznók abba az erős várba zárkóztak. Az említett várnak ereje köztudomású volt, mert az eget karcoló bástyái a Zodiakus csillagzatig nyulnak fel és hegymagaságú tornyainak az eget érintő csúcsa a Bika csillagzatig felmegy, mély árka pedig a Hal csillagig leér; terjedelme egy földöv szélességű, erősségben az összes kellékeket magában foglalja és hadi eszközeivel hétfejű sárkányhoz hasonló tüzet szóró vár, melynek elfoglalása teljes gondot és észet kíván. Kapudánomat, a Behrárn gondoskodású vezírt kirendeltem tehát és megszámlálhatatlan győzelmes sereggel elküldöttem s ezek a vágyakat teljesítő Istenhez imádkozva és felbuzdulva elmentek s az én ellenségverő, oroszlánfojtogató harcosaim ostromsáncokkal az árokfőhöz mentek és várfoglaló szokás szerint a várfalig menő aknautakat készítettek és kétfelől aknák lévén, egy szerencsés órában az aknák felrobbantak és a világot legyőző csapatoknak a várba menetelére két helyen nagy rések nyíltak, de mivel a benn levő sátánok az ágyúkból szikrázó csillagokat szórtak, azért 45 napig az ostromlással harc és csatározás folyt. A felséges Allah kegyelmével szerencsés időben a csapatoknak eszébe jutott a mondás: «Elfoglaljuk neked hódítva és szerencsésen és e világon hirdetik majd, hogy lemennek üdvözölve uraikat», — dicséret legyen Istennek, ez a mondás megerősítést nyert, mert a páratlan vár a hódítás és elfoglalás markolatába került és piszkos belseje a pogányoktól megtisztult és a többi birtokainkhoz csatoltatott. Hogy eme nagy isteni kegyelemről értesüljete, ezen híradó császári levalem megíratott és elküldetett; megérkezésekor az embereket teremő Istennek hálát, dicséretet és határtalan magasztalást adjatok, azután pedig az uralmunk alá tartozó lakósokat és azon vidék népeit értesítvén, a felséges Istennek hálát adva kivilágítást és örömet rendezetek s az öröm és vígság rendezésében, a hálaadás és magasztalás teljesítésében gondoskodást tanusítsatok. Kelt az 1070. évi Zilhidde hó végén. (1660. szept. első fele.)

1661. január 11.

Rendelet 400 rájának az új-arádi hid mellé való letelepítésére.

A Defterkháne levéltárából.

Hídtatarozás céljából a sátoros rájának a Maros partján való letelepítése végett lakóhelyet kijelölő okmány.

A jelenlegi nagyvezir, a világ rendje, a szegények menedéke, a gyengék oltalmazója, Mohammed pasa — a felséges Isten segítse őt szándékaiban — ő magassága által a Maros folyón ujonan épített nagy hídnak, Új-Arad palánkáinak, a szent dsáminak, a jeles iskolának s az utasok és jövevények számára épített s ájtatos alapítványul hagyott szerencsés helyzetű fogadónak s az említett palánkában fekvő összes vakufjai és kegyes alapítványainak szükséges javítására és tatarozására és egyéb szükségleteknél való szolgálatoknak elvégzésére és teljesítésére, elrendelte, hogy az említett hídnak két oldalára a defteren kívül álló, sátorozó ráják közül négyszáz család rája letelepíttessék oly módon, hogy fejadótól, földadótól és minden más törvényes adótól és követeléstől felmentve és kivéve legyenek és a mostani jenői beglerbéghez, a hatalmas és magas méltóságú Huszein pasa ő nagyságához és e rájához és Gyula és Világos kádijaihoz engedelmességet kívánó magas parancsa érkezett, melyben meghagyja, hogy a már említett hídnak és palánkáinak mindkét oldalára telepítendő négyszáz család rájának lakóhely, szérüskert, udvar, kert és valamennyi számára elegendő nagyságú föld világosan kijeleltessék, meghatároltassék és írásba foglaltassék. Az említett vezir ő magasságának a jól őrzött Jenő várában lévő vakufjai gondozásával megbízott kajmakámja, Mehemed aga ibn Szefer vezetésével az említett pasa ő nagysága és az okmány alá jegyzett muszulmánok a helyszínére menvén, azt megvizsgálták és a határokat így jelelték ki: Az említett Arad palánka Temesvári-kapuján kívül, az országuthoz közel, északra a tó partján levő földterületen hunkának nevezett határjelig, onnan ismét a tó partja és az említett országút közelében elhelyezett második hunkáig, onnan ismét a tó partján Ropenics-basi néven ismert helyen elhelyezett harmadik hunkáig, onnan délkeletre Armud-kőjki* néven ismert helyig,

* Körtélyes? (Karácson jegyzete.)

onnan ismét délkeletre a Fenlak várához vezető országút szélén elhelyezett negyedik hunkáig, onnan nyugotra elhelyezett ötödik hunkáig, onnan a temesvári uton elhelyezett hatodik hunkáig, onnan a fenlaki út közelében elhelyezett hetedik hunkáig, onnan a nyolcadik hunkáig, onnan a temesvári járáshoz tartozó Fuak (?) nevű falu határában lévő kilencedik hunkáig, onnan szintén nyugotra a tizedik hunkáig, onnan az árok partján levő tizenegyedik hunkáig, onnan Pelid-küteki nevű helyen lévő tizenkettedik hunkáig, onnan nyugotra fekvő tizenharmadik hunkáig, onnan az említett irányban elhelyezett tizenegyedik hunkáig, onnan a tizenötödik hunkáig, onnan a fenlaki út szélén lévő tizenhatodik hunkáig, onnan ismét nyugotra a tizenhetedik hunkáig, onnan a tizennyolcadik hunkáig, onnan a Kara-dikenlik néven ismert helyen elhelyezett tizenkilencedik hunkáig, onnan ismét nyugotra a huszadik hunkáig, onnan a huszonegyedik hunkáig, onnan a Maros folyónál végződő Básbu hunkáig. Eme hunkák által körülhatárolt föld az említett Arad palánka Temesvári-kapuján kívül fekszik s a magas fermán meghagyása szerint bejegyeztetett. Kelt az 1071. évi Dsemázi-ül-evvel hó 17-én. (1661. január 17.)

Hamza bég ibn Bekir, *Ata bég ibn Ibrahim,* *Huszein pasa,*
jenői mir-liva. gyulai mir-liva. Zülfikár agája.

Mehemed aga ibn Szulejman, *Mehemed aga ibn Redseb,*
a temesvári janicsárok szerdárja. a jenői csausok ketkhudája.

Elhádds Kenaán aga,
temesvári mir-aláj.

270.

1661. január közepe.

*Rendelet a 400 rájának az új aradi híd mellé való teleptetésére.**

A Defterkháne levéltárából.

Hídtatarozás céljából sátoros rájának a Maros partján való leteleptése végett lakóhelyet kijelölő okmány.

A jelenlegi nagyvezir, a világ rendje, a szegények menedéke, a gyengék oltalmazója, Mohammed pasa — a felséges Isten segítse őt szándékaiban — ő magassága által a Maros folyón ujonan épített nagy hídnak, Új-Arad palánkáinak, a szent dsáminak, a jeles iskolának s az utasok és jövevények számára épített

* A határ kijelölésében eltér az előbbtől.

s ájtatos alapítványul hagyott szerencsés helyzetű fogadónak s az említett palánkában fekvő összes vakufjai- és kegyes alapítványainak szükséges javítására és tatarozására és egyéb szükségleteknél való szolgálatoknak elvégzésére és teljesítésére elrendelte, hogy az említett hídnak két oldalára a defteren kívül álló, sátorozó ráják közül négyszáz család rája letelepíttessék oly módon, hogy fejadótól, földadótól és minden más törvényes adótól és követeléstől felmentve és kivéve legyenek és a mostani jenői mir-miránhoz, a hatalmas és magas méltóságú Huszein pasa ő nagyságához és e rájákhöz s Gyula és Jenő kádijaihoz engedelmességet kívánó magas parancsa érkezett, melyben meghagyja, hogy a már említett hídnak és palánkának mindkét oldalára telepítendő négyszáz család rájának lakóhely, szérüskert, udvar, kert és valamennyi számára elegendő nagyságú föld világosan kijelöltessék, meghatároltassék és írásba foglaltassék. Az említett vezir ő nagyságának vakufjai gondozásával megbízott kájmakámja, ezen iratot készítő Mehemed aga ibn Szefer vezetésével az említett pasa ő nagysága és az okmány alá jegyzett vilájetbeli előkelők a helyszínére menvén, azt megvizsgálták és a határokat így jelelték ki: Arad palánkának Jenői-kapuján kívül az országút mellett hunkának nevezett határjelig, onnan az említett út szélén elhelyezett második hunkáig, onnan a keletre elhelyezett harmadik hunkáig, onnan ugyanazon irányban elhelyezett negyedik hunkáig, onnan a császári khász falujának határában északra elhelyezett ötödik hunkáig, onnan ugyanazon irányban fekvő hatodik hunkáig, onnan a hetedik hunkáig, onnan Gyula irányában fekvő földterületen elhelyezett nyolcadik hunkáig, onnan szintén Gyula irányában levő árok szélén elhelyezett kilencedik hunkáig, onnan szintén az árok szélén elhelyezett tizedik hunkáig, onnan az említett irányban fekvő tizenegyedik és tizenkettedik hunkáig, onnan a palánkától a gyulai járáshoz tartozó Ségi nevű faluba vezető út szélén elhelyezett tizenharmadik hunkáig, onnan az említett útnál levő tizennegyedik hunkáig, onnan a tizenötödik hunkáig, mely Petig falu határánál végződik, onnan az említett határban levő tizenhatodik hunkáig, onnan a délkeletre elhelyezett tizenhetedik hunkáig, onnan szintén délkeletre a tizennyolcadik hunkáig, onnan az út szélén fekvő Kútek nevű helyig, onnan ismét délkeletre a tizenkilencedik hunkáig s onnan a huszadik hunkáig, onnan a huszonegyedik hunkáig, onnan szintén délkeletre a huszonkettedik és huszonharmadik hunkáig, mely azután a Maros folyónál végződik. Eme határjelek által körülhatárolt föld a fönnebb említett Arad palán-

kának Jenői-kapuján kívül fekszik s a magas fermán értelmében bejegyeztetett. Kelt az 1071. évi Dsemázi-ül-evvel hó közepén. (1661. január közepe táján.)

Hamza bég ibn Bekir,
jenői mir-i-liva.

Mehemed aga ibn Szulejmán,
szerdár a temesvári janicsároknál.

Mehemed aga ibn Redseb,
a jenői csausok ketkhudája.

Ata bég ibn Ibráhim,
gyulai mir-i-liva.

Huszein pasa
Zülfikár agája.

Elhádsi Kenaán aga,
temesvári mir-alaj.

271.

1663. március.

IV. Mohammed szultánnak rendelete Mohammed Géráj tatár khánhoz a német császár ellen való hadbaszállásra.

Topkapu Szeráj irattára.

Őfelségétől a tatár khánhoz küldött császári irat.

Te, aki Mohammed Géráj krimi khán vagy, királyi magas üdvözetemmel tisztellek meg. A német császár a velünk kötött békeséget már jó ideje megszegte és a békével ellenkező különféle dolgokat követett el s tőlünk várat és tartományt kívánt, azért elhatároztam ellene a hadjáratot s Ahmed pasa nagyveziremet az iszlám sereg szerdárjává tettem s ellenük küldöttem. Téged is, ki a magas rangú khán vagy, az ellenségvadászó tatár sereggel a győzelmes hadjáratra meghívlak s minél előbb császári hadseregemhez jöjj és vele találkozzál. Áldásom veletek lesz, hogy így a felséges Isten a nemtelen hitetleneken most bosszút állni segítsen. Kelt az 1073. évi Sábán hóban. (1663. március.)

272.

1664. április vége.

Köprili Mohammed nagyvezir hadbaszállási rendelete Apaffi Mihály erdélyi fejedelemhez Nyitra felmentése érdekében.

Topkapu Szeráj irattára.

A nagyvezirtől az erdélyi királyhoz küldött magas levél.

A Jézus vallású nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, a kereszténység társadalmi

ügyeinek rendezője, a hatalom és dicsőség szegélyének birtokosa, a dicséret és fenség.....* tulajdonosa, igazságos és őszinte erdélyi fejedelem Apafi Mihálynak — legyen neki jó vége — a barátsághoz illő üdvözlések után tudomására hozom ezeket: Szeretett Barátom! a hitetlenek eljövén, Nyitra várát megrohanták.** Segítség végett küldöttünk ugyan egy kevés katonaságot, de te is gyűjtsd össze az erdélyi hadsereget, mert szükséges, hogy teljes számmal minél előbb készen álljatok s arra a vidékre induljatok, ezért íratott és küldetett eme barátságos levél. Insallah! a megérkezésben ne késlekedjél, hanem az összes erdélyi katonasággal egy órával előbb meginduljatok s azon vidékre menjetek. Insallah! az innen kirendelt katonaság is megy már. Az ellenség mozgolódása idején nem okos dolog, hogy ti hiába üljete. A vitézség és védelmezés ideje van. Reményilem, hogy a magas birodalomnak némi szolgálatot téve, felséges és kegyelmes padisáhunk kedvezményeiben részesültök. Az 1074. évi Sevvál hó elején. (1664. április vége.)

273.

1664. szeptember 23.

IV. Mohammed szultán rendelete a pancsovai kádihoz egy kereskedőnek Erdély és Belgrád közt való vámmentessége dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a pancsovai kádihoz.

A kereskedők közül való Fanilo nevű rája császári táboromba előterjesztést nyújtott be, melyben tudatja a következőket: «Mi — úgymond — mindenkor Erdély tájékán kereskedtünk és hozott árucikkeinkről az előírt hivatalos vámot a jól őrzött Belgrádban fizettük meg, Pancsován és egyéb helyeken megállapodva nem kereskedtünk, csak mikor átmentünk, az átmeneti vámot megadtuk, azonban vámköveteléssel nem zaklattak sem Pancsován, sem Jenőn. Jelenleg azonban a pancsovai eminek a törvény ellenére egyenkint három gurust, a jenői eminek pedig összesen ezer ákcsét követelve, erőszakoskodnak és zsarnokoskodnak rajtunk». Magas rendeletemet kérte tehát arra nézve, hogy

* Olvashatatlan szó. (*Kardcsón jegyezte.*)

** Nyitra már ugyanezen hónapban Souches kezébe esett.

a régi törvényben megállapított összegnél nagyobb követeléssel ne zaklattassanak. Kívánsága szerint tehát elrendeltem, hogy ha Belgrádban a vámot megfizette és erről kezében tezkere van, akkor Pancsovához közel újra vám ne követeltessék tőle s parancsolom, hogy mihelyt e magas rendeletem megérkezik, azonnal nézd meg a deftert és ha a hozott árúcikkekről Belgrádban a vámot megfizette s erről tezkeréje van, Pancsován a régi törvény szerint járó átmeneti vámot megadva, egyéb követeléssel ne zaklassátok. Kelt a belgrádi állomáshelyen, az 1075. évi Rebi-ül-evvel 3-án. (1664. szept. 23.)

274.

1665. május 5.

IV. Mohammed szultán rendelete Belgrádból a Dunán Budára szállított árpa megmérésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai dszie defterdárhoz és a budai kádihoz.

A jól őrzött Belgrádon levő hajósok ketkhudája, Mahmud, a császári táborba bejelentette, hogy mostanában a Belgrádból Budára hajókon küldött árpát, odaérkezvén, megméri; az elküldött hatósági kile tizenennyolc okára megy s e hatóságilag hitelesített kilével, ha már megmérték, senkit amiatt ne támadjanak meg és senkivel ne civódjanak, mivel azt mondják, hogy másféle kilével nem mérik meg s kérte, hogy e célból magas rendelet adassék ki. Elrendelem tehát, hogy az előadott módon járatok el s megparancsolom, hogy a hajósoknak átadott s Budára küldött és megrostált árpát a hatóságilag hitelesített, tizenennyolc okás kilével mérjétek meg és senkit ne gáncsoljatok, senkivel ne civódjatok amiatt, mivel azt mondják, hogy másféle kilével nem mérjük meg. Kelt a belgrádi állomáshelyen az 1075. évi Sevvál hó 20-án. (1665. május 5.)

275.

1665. május 7.

IV. Mohammed szultán rendelete a temesvári vilájetben lévő szultáni birtokok megszökött rájáinak visszatelepítésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári defterdárhoz és a nevezett ejáletben levő kádikhoz.

Az említett ejálet rájai többnyire nyugodtan megvoltak, de miként császári táboromba hirül adták, ennek előtte a császári khászom faluiban évek óta lakó régi ráják közül némelyek régi faluikat odahagyván, megszöktek és a miri-mirán, ziámetbirtokosok és más hatalmas egyének faluiba mentek s ott letelepedtek, a visszamaradó rájáknak a fejadó megfizetésére sincs tehetségük s a meglevők szétszóródása miatt a földbérlet igen leszállt. Mivel másnak defteres rájai nincsenek, a császári khászomból három év óta elszökött rájáknak khászomhoz tartozó régi faluikba visszahozatala és visszatelepítése végett magas parancsokat adtam ki, de tudomásomra jutott, hogy némelyek, habár defteres rájaik nem voltak s így semmi igényük azokra nem lehet, mégis császári khászom régi rájáinak előbbi falvaikba visszahozatalát megakadályozzák, tehát megparancsolom, hogy mivel másnak defteres rájai nincsenek, császári khászomból három év óta elszökött rája bárkinek falujában volna, a törvényes módon, a tisztok közvetítésével régi falujába visszahozatván, letelepíttessék. Így adtam ki császári rendeletemet. Kelt Belgrád állomáshelyen, az 1075. évi Sevvál hó 22-én. (1665. május hó 7.)

276.

1665. május 9.

IV. Mohammed szultán rendelete hadfölszerelési raktár építésére Szigetvárott.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a szigetvári kádihoz és magas Portám csausai közül Szulejmán csaus-hoz, a szigetvári műteszellimhez és a szigetvári vár parancsnokához.

Szigetvár várának a lőpor és hadifölszerelés őrzésére alkalmas, erős szertára jelenleg nincs, azért a belső várban valamely

megbízható és védett helyen téглаépítkezésű szertárnak építése a várnak multhatatlan szükségletei közé tartozik, tehát Szigetvár belső várában a jelenlegi szertár helye és a topcsi-kal'a mellett levő állami földterületen téглаépület építtessék és mértékére nézve a felső hosszúsága 22 rőf, szélessége 10 rőf, magassága 5 rőf legyen és 8 rőf hosszúságban lőporraktárul szolgáló belső raktár legyen, a többi 14 rőf hosszúságban és 10 rőf szélességben a hadiszerek elhelyezésére külső raktárul szolgáljon s kettős vasajtós és vasablakos szertár levén, kívülről befelé szintén egy kapu nyílják, előtte pedig és körülötte kőfal legyen és udvarát körülvegye. Előtte a dsebedsik számára ülőhely legyen. Felső boltozatához az ólom és vas Belgrádból küldetnek, az építési és ács munkák költségei és egyéb szükségletek a kincstárból kiutalt pénzből egyenlíttessenek ki s a jogosultaknak igazaik megadásának s a mész és kő, amely helyről szállíthatók, onnan hozásának. Mihelyt e magas parancsom megérkezik, a kettős raktárnak az előadott módon való megépítéséhez azonnal fogjatok hozzá és az alapját erősen megtöltetvén, mindegyitek nagy gondot és szorgalmat fejtsen ki, hogy egy nappal előbb az befejeztessék s evégett magas fermánom kibocsáttatván parancsolom, hogy magas rendeletemet késlekedés nélkül teljesítsétek s Szigetvár belső várában az említett helyen és módon a megparancsolt téглаépítkezésű kettős raktárt, melynek belseje a lőpor, külseje a hadiszerek elhelyezésére szolgáljon, a fönnebb előadott módon megépíteni, mindegyitek nagyon iparkodjék és törekedjék és egy nappal előbb teljesen létrehozni iparkodjatok. Szóval ez a dolog a vár fontos ügye, azért ahhoz képest iparkodjatok azt nagyon jól elkészíteni s a késedelemtől és mulasztástól nagyon óvakodjatok. Kelt a belgrádi állomáshelyen az 1075. évi Sevvál hó 24-én. (1665. május 9.)

277.

1665. május 9.

IV. Mohammed szultán rendelete a Szegeden szedett marhabőradó ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a szegedi kádihoz.

Az egri kincstári hivataltól a szegedi kikötő és a hozzátartozók bérleti felügyelője, Mehemed, császári táboromba bejelen-

tette, hogy a kezében levő magas berát értelmében marhabőradó fejében mint fölirói díj a kereskedők eminjének bőrönkint tíz ákcse szokott adatni, jelenleg azonban a latin nép visszaélésre vetemedett s a régtől fogva mostanáig szedetni szokott adót nem adta meg, hanem hiányosan ajánlotta föl... a régtől fogva mostanáig, 15—20 év óta szedetni szokott módon, a régi törvény szerint kell fermánom értelmében eljárni, megparancsolom tehát, hogy e magas rendeletem megérkezésekor az említett ügyre figyelmet fordíts s ha az eset valóban úgy van, amiként bejelentett, akkor a kereskedőkhöz eladás végett hozott marhabőradót, amiként az emineknek régtől fogva megadatni szokott, a régi törvény szerint fizess meg s a latin népnek, ha azt mondja, hogy a régi törvény ellenére hiányosan fizetjük meg, halasztást és vonakodást ne engedj, a kincstár megkárosításától, valamint a törvény ellenére az erőszakoskodástól és zaklatástól nagyon őrizkedjete. Kelt az 1075. évi Sevvál hó 24-én, a belgrádi állomási helyen. (1665. május 9.)

278.

1665. október 2.

Az esztergomi várparancsnok kérvénye az esztergomi várkapunál használatos dobnak és a függőhídnak kijavítására — elintézésel együtt.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, jószágos Szultánom, egészséges legyen!

E szolgálja az Esztergom kapujánál levő zenekar dobjának megromlott felületét 350 ákcse összegben kijavíttatta, azután a függőkapu kijavítása végett a főkovács által 120 ákcse összegben egy ivezetet szerzett be s kérelmezi a magas bujuruldit, hogy a pénz a defterdár által kifizetessék. A további parancs Szultánomat illeti.

Szolgája Musztafa parancsnok.

A tisztelt defterdár efendi az előterjesztett módon 470 ákcset egészen fizessen ki.

Az 1076. évi Dsemázi-ül-ákhír 22-én. (1665. október 2.)

279.

1665. november második fele.

Köprüli Mohammed nagyvezir ájtatos alapítványainak összeírása a váradi livában: Bihar, Bihar-Püspöki, Nagy-Kereki, Kismarja, Diószeg, Komádi, Szalárd, Berettyó-Újfalu, Hegyköz-Szentimre, Margitta, Mikcse, Papfalva, Tóti, Mező-Telegd falukban.

Defterkháne levéltárából.

Váradi defterek 1665-ből.

Váradi liva.

Néhai boldogult Köprüli Mohammed pasa nagyvezirtől. — Allah világosítsa meg sírját!

Bihar alá tartozó *Bihar* város.

Rikan (?) major, ráják nincsenek benne. *Kon* (?) major, ráják nincsenek benne. *Nagy-Szántó* major, ráják nincsenek benne. *Karga-Ság* major, ráják nincsenek benne.

A jelzésül elhelyezett honkák a határon levő majorok és puszták.

Buza-tized 160 kila. — Kevert gabona-tized 160 kila. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 500 kila. — Must-tized 1700 medre. — Kender-, len- és széna-tized 1500 kila. — Kert-adó 400 ákcse. — Juh-adó 1700 ákcse. — Méhkas-tized 1650 ákcse. — Legelő-illeték 350 ákcse. — Sertés-adó 650 ákcse. — Hordó- és fa-adó 500 ákcse. — Sátorozók adója a sátorokkal 1600 ákcse. — Menyasszony-adó, földátíratás- és mezei kár-adó 1500 ákcse. — Hagyatéki, eltűnt egyének-, talált jószág-, szökevények-, vétség bírságpénz- és kihágási adó 1500 ákcse.

Malom 1 kerékre, 4 kőre, *Bihar* városban, egész évre meghatározott összegben 10.000 ákcse. *Rákóczi-oglu malma* néven ismeretes.

Pispek város, *Bihar* alá tartozik.

Lakosainak száma 235, ház 154.

Pispek város mellett *Miske* major van, ráják nincsenek. — *Szitlova* major, rájai nincsenek. — *Kis-Szántó* major, rájai nincsenek. — *Megir** major, rájai nincsenek. — *Iklód* major, rájai nincsenek. — *Kamocs* major, rájai nincsenek.

A jelzésül elhelyezett honkák a határon belül levő majorok és puszták.

* Megyer? (*Karácson jegyzete.*)

Buza-tized 154 kila. — Kevert gabona-tized 154 kila. — Must-tized 1500 medre. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 500 kila. — Kert-adó 500 ákcse. — Legelő-illeték 1500 ákcse. — Méhkas-tized 700 ákcse. — Juh-adó 1500 ákcse. — Hordó-, fa- és makk-adó 1450 ákcse. — Sertés-adó malacokkal együtt 500 ákcse. — Kender-, len- és széna-adó 1900 ákcse. — Sátorozók adója 1500 ákcse. — Menyasszony-adó, földátírás- és mezei kár-adó 1500 ákcse. — Hagyatéki-adó, eltűnt egyének-, talált jószág-, szőkevények-, vétség- és kihágási bírság adója 1500 ákcse.

Malom, 7 kerékre, 3 kőre *Pispek* városban, egész évre megállapított összegben 7500 ákcse. *Ardsin Mihál malma* néven ismeretes.

Bihar és Pispek határleírása.

Várad várán átmenő út északi oldalán fekvő hunka, azután a *Keres* folyónál *Pispek* falu felől elhelyezett hunka, azután *Várad* és *Pispek* határainak érintkezési helyénél, mely a *Keres* folyó partjánál elhelyezett hunka, azután a *Keres* közelében, a nagy tölgyfa tövében elhelyezett hunka, azután *Miske* nevű falu hídjától jövő út mellett elhelyezett hunka, azután *Ó-Miske* falu közelében levő diófa alatt elhelyezett hunka, azután *Kesmedvire* (?) nagy dombján a tuskéshely átellenében elhelyezett hunka, azután *Bígaló* nevű helyen elhelyezett hunka, azután *Mákos* nevű helyen elhelyezett hunka, azután *Tutikőj** néven ismert helyen levő hunka, azután *Eszki-Balos* nevű helyen levő hunka, azután *Ücs bin*** nyílásánál elhelyezett hunka, azután a tuskéshely kezdeténél *Keserize* (?) nevű helyen levő hunka, azután *Bákizi* nevű helyen levő hunka, azután *Kifarina* nevű helyen, a *Mursa* heggyel érintkező helyen levő hunka, azután *Kishalom* néven ismert helyen levő hunka, azután *Sárszeg* nevű helyen levő hunka, azután *Sárszeg* határában fekvő *Mászira* hunka fölé ujonan elhelyezett hunka, azután *Kis-Jenő* falu és *Szebira* falu és *Pispek* falu határában levő *Sárszeg* néven ismeretes helyen elhelyezett hunka, azután a *Büredük*(?) néven ismeretes helyen álló almafa közelében elhelyezett hunka, azután *Tetehalom* nevű helyen levő hunka, azután *Holiso-Szelik* (?) nevű helyen az út mentén elhelyezett hunka, azután a nádas közelében, a régi fűzfa tövében elhelyezett hunka, azután *Mamaszlo* hegy tövében elhelyezett hunka, azután a malom közelében az út mentén, *Bihar* és *Pispek* határainak

* Papagályfalu. (*Karácson jegyzete.*)

** Háromezer. (*Karácson jegyzete.*)

érintkezésénél elhelyezett hunka, azután *Szamó* hegynél *Nagy-halom* nevű helyen levő hunka, azután *Szászai Dsitar*, *Adan-út*, *Urdukarka* s *Jikal* nevű helyen levő hunka, azután az út és a fekete tuskénél elhelyezett hunkáktól, *Fok-hegyen* levő hunkától a *Tamási* úton elhelyezett hunka, azután *Újfalú* határában, *Szüriteri* (?) úton, *Szalárd* határán, *Durus* dombon, *Bihar* és *Látóhely* felé elhelyezett hunkák, azután *Dsatár* nevű helyen levő hunkák, azután *Buhum-Meszfut* (?) nevű helyen levő hunka, azután *Páli* nevű falu útja szélén elhelyezett hunka s attól alább elhelyezett hunka, azután *Batak*, azután nagy *Nagy-Kariko* hunkája, azután *Bihar* falu és *Pispek* falu határának érintkező helyén levő hunka, azután az út mentén, az árok parton elhelyezett hunka, azután *Macsehar* dombján elhelyezett hunka, azután *Bagorli* közelében, a diófa tövébe elhelyezett hunka, azután a váradi szőlőkhöz vezető kisúton és nagyúton elhelyezett hunka, mely azután a *Pispek* felé menő út jobboldalán elhelyezett hunkával érintkezik és *Szántó-hegy* is *Pispek* falu határához van csatolva, *Sághegy* nevű falu *Bihar* lakószámaihoz van csatolva és még is. (!)

Nagy-Kereki falu, másik *Kis-Kereki*, *Bihar* alá tartozik.

Lakószámai száma 91. Házak száma 54.

Keresztes major, rájái nincsenek, a hegyekkel együtt számítva van. — *Irtás major*, rájái nincsenek, a hegyekkel együtt számítva van. — *Szinél* (?) *major*, rájái nincsenek.

A jelzésül elhelyezett hunkák a határban levő majorok és puszták.

Nagy-Kereki a majorokkal együtt:

Buza-tized 54 kila. — Kevert gabona-tized 54 kila. — Len-, kender- és széna-tized 1750 kila. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 8060 kila. — Méhkas-tized 1500 ákcse, — Juh-tizedadó 1650 ákcse. — Legeltetési illeték 800 ákcse. — Sertés-adó malacokkal együtt 640 ákcse. — Hordó-, fa- és makk-adó 1500 ákcse. — Kert-adó 300 ákcse. — Sátorozók adója 500 ákcse. — Menyasszony-adó, átiratási illeték és mezei kártétel-adó 950 ákcse. — Hagyatéki adó, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, vétség- és apró kihágási bírság adója 1000 ákcse.

Malom, 1 kerékre, 2 kőre, mindegyik kőre 120 ákcse számítva, megállapított évi adó 240 ákcse.

Nagy-Kereki határleírása.

Kis-Zemlin nevű falu határa közelében, *Drága-Halom* nevű helyen egy hunka. *Herkocs* falu közelében elhelyezett hunka, *Nagy-Zemlin* falu határában *Kurucz* nevű helyen egy hunka,

Dere-i Szakadali erdő nevű helyen egy hunka, *Bika* nevű helyen egy hunka, *Bihar* határa közelében egy hunka, *Urduk-árka*, *Iva-halom* közelében egy hunka, *Dobracsin** felől jövő országút közelében egy hunka, *Kis-Keresen* túl *Bojtifalu* mögött egy hunka, *Kis-Bakjaros* hegy közelében egy hunka, *Pop-Tomás* nevű falu közelében *Gaisó* nevű helyen egy hunka, *Vajhora* (?) nevű falu határában egy *Urduk-árka* nevű helyen egy hunka, *Toldi* nevű falu határa közelében egy hunka, *Toldi* és *Bes-mak* között *Hansa-árik* (?) nevű helyen egy hunka, *Bes-mak* határa közelében *Hafto* (?) *Csikto* (?) nevű helyen egy hunka, *Papasz* határa szélén *Dióhalom* közelében elhelyezett hunka, azután *Tarján* nevű helyen levő hunka.

Kis-Marja város, *Bihar* alá tartozik.

Lakóinak száma 126. Házak száma 70.

Nagy-Marja major, rájái nincsenek. A heggyel együtt számítva. — *Ádám major*, rájái nincsenek. — *Kacsá* pusztá, rájái nincsenek.

A jelzésül elhelyezett hunkákon belül levő puszták és földek.

Kis-Marja a pusztákkal együtt:

Buza-tized 70 kile. — Kevert gabona-tized 70 kile. — Gyümölcs-, zöltség- és hagyma-tized 500 kile. — Kender-, len- és széna-tized 750 kile. — Kert-adó 500 ákcse. — Juh-adó 1300 ákcse. — Méhkas-tized 130 kile. — Legeltetési illeték 300 ákcse. — Hordó-, fa- és makk-adó 1420 ákcse. — Sátorozók fejadója 1100 ákcse. — Menyasszony-adó, átírási illeték, mezei kártétel-adó 1000 ákcse. — Sertés és malac-adó 1500 ákcse. — Hagyatéki-adó, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szökevények adója, vétség és apró kihágási bírság 1500 ákcse.

Malom, 1 kerékre, 2 köre, *Kis-Marja* lakóinak kezében van s megállapodás szerint egy évre 5000 ákcse.

Kis-Marja város határleírása.

Keletről *Pelbárhida* néven ismert helyen elhelyezett hunka, azután *Gyajola* (?)** nevű helyen levő hunka, azután *Nagy-Marja* nevű helyen *Erez-ér* néven ismeretes folyó partján elhelyezett hunka, azután *Pocsaj* pusztult vár határával érintkező helyen levő hunka, azután *Nagy-Marjánál* elhelyezett hunka, azután *Esztári* néven ismeretes helyen levő hunka, azután délkeletre *Kereki* néven ismert hunka, azután ismét délkeletre *Ádám-pusztá* nevű helyen levő hunka, azután ismét délkeletre a *Bal-szili* néven

* Debreczen. (*Karácson jegyzete.*)

** Gyapol pusztá. (*Lukinich Imre dr. szives közlése.*)

ismert helyen levő hunka, attól keletre az *Ekin* néven ismert helyen levő hunkával érintkezik.

Diószeg város, *Bihar* alá tartozik.

Lakóinak száma 293. Házak száma 163.

Egyed major, rájái nincsenek, a heggyel együtt számítva. — *Sarkad major*, rájái nincsenek. — *Kakad major*, rájái nincsenek. — *Érfaluhely*, rájái nincsenek. — *Hadkerek major*, rájái nincsenek.

A jelzésül elhelyezett hunkák a határon belül levő majorok és puszták.

Diószeg városban hatszor van vásár.

A *Szent-Jobb* városi hegy felét *Diószeg* lakói bírják, a másik felét pedig *Szent-Jobb* város lakói.

Diószeg város a majorokkal és pusztákkal:

Buza-tized 165 kile. — Kevert gabona-tized 165 kile. — Kender-, len- és széna-tized 1000 kile. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 1500 kile. — Méhkas-tized 2000 ákcse. — Juhadó 2000 ákcse. — Kert-adó 500 ákcse. — Must-adó 750 medre. — Sertés-adó, a malaczokkal 1200 ákcse. — Hordó-, fa- és makkadó 1300 ákcse. — Sátorozók fejadója 2000 ákcse. — Menyasszonyadó, átíratási illeték és mezei kártételek 2000 ákcse. — Hagyatéki adó, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szökevények-, vétség- és kisebb kihágási adó 2000 ákcse.

Malom, 1 kerékre, 2 kőre, egyenkint 120 ákcse, évenként összesen 240 ákcse; *Diószeg* város lakóinak kezén van.

Diószeg város határleírása.

Jankafalu irányában *Magyaros vuk* (?) néven ismeretes helyen levő hunka, attól keletre *Tölös vuk* néven ismert helyen levő hunka, azután *Szarvas-Semgyén* nevű helyen levő hunka, azután *Hódas* irányában *Sekir* közelében levő hunkák közül az említett falu végén *Csokali* néven ismeretes erdőben elhelyezett hunka, attól nyugatra *Kis-Almás* néven ismeretes tuskés helyen elhelyezett honka; azután *Raszfalu* néven ismert major ugyanazon nevű falu rájáinak birtokában van s határukhoz régen hozzácsatoltott, ami itt fölemlítettetik. *Léta* nevű falu határában levő honka, attól keletre *Hireg-rud* nevű helyen levő honka, attól nyugoti irányban *Hovadri dök* (?) néven ismert helyen levő honka, azután *Delosvár* nevű helyen levő honka, azután a régi malom közelében elhelyezett honka, attól napnyugotra *Panidsa szigete* közelében elhelyezett honka, attól délkeleti irányban *Derin-Erd* néven ismert helyen levő honka, ott a *Sárli* néven ismert major van,

ami fölemlítették, attól keletre *Almás* határa közelében elhelyezett honka, attól délkeletre *Alkeri* határa közelében elhelyezett honka, attól nyugatra *Fesko*(?) néven ismeretes helyen levő honka, mely alsószélén a *Kakadi tó* nevű helyen levő honkával érintkezik és *Kakadi major* földje és hegye az említett faluhoz van csatolva.

Komádi város, Bihar alá tartozik.

Lakóinak száma 276. Házak száma 97.

Csokmad major, rájái nincsenek. — *Peterdi major*, rájái nincsenek. — *Szakál major*, rájái nincsenek; a hegygel együtt számítva. — *Kis major*, rájái nincsenek. — *Nesta major*, rájái nincsenek. — *Ér major*, rájái nincsenek. — *Bozód major*, rájái nincsenek. — *Iráz major*, rájái nincsenek. — *Szőcskőd major*, rájái nincsenek. — *Hat*(?)* *major*, rájái nincsenek. — *Toti major*, rájái nincsenek.

A határjelzésül elhelyezett honkák a határon belül levő majorok és puszták.

Komádi város:

Buza-tized 97 kile. — Kever gabona-tized 97 kile. — Kender-, len- és széna-tized 1500 kile. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 1500 kile. — Kert-adó 1500 ákcse. — Juh-adó 2300 ákcse. — Méhkas-adó 1500 ákcse. — Legeltetési illeték 1300 ákcse. — Hordó-, fa- és makk-adó 1100 ákcse. — Sátorozók fejadója 1575 ákcse. — Menyasszony-adó, átírási illeték, mezei kártétel 1500 ákcse. — Sertés-adó, malacokkal 1500 ákcse. — Hagyatéki illeték, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szökevények, vétség- és kihágási adó 1500 ákcse.

Komádi város határleírása.

Peterdi határa közelében elhelyezett honka, *Asara* felől jövő út és *Kabadas* határa közelében elhelyezett honka, azután *Niste* határa közelében elhelyezett honka, azután az *Ormak* folyónak *Kutasér* néven ismert helyén elhelyezett honka, azután *Darvas* és *Gyarmat* határa érintkezésénél *Szikhaldsa*(?) nevű helyen levő honka, azután *Tur-tag* földjén elhelyezett honka, azután *Szakál-Ketes* határa közelében elhelyezett honka, azután a *Keres* folyó közelében *Peter* néven ismert helyen levő honka, azután *Okány* határa közelében a *Sebes-Keres* mellett elhelyezett honka, *Peterdi-tag* és *Komádi-tag* és pusztá az említett városhoz van csatolva.

Szalárd falu, *Bihar* alá tartozik.

Lakóinak száma 108. Házak száma 51.

Újfalú major, rájái nincsenek. — *Petke major*, rájái nincsenek. — *Akhirian*(?) *major*, rájái nincsenek.

* Csát? (*Karácson jegyzete.*)

A határjelzésül elhelyezett honkák a határon belül levő majorkák és puszták.

Szalárd falu:

Buza-tized 51 kile. — Kevert gabona-tized 51 kile. — Kender-, len- és széna-tized 1100 kile. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 1100 kile. — Méhkas-tized 1100 kile. — Juh-adó 1000 ákcse. — Kert-adó 400 ákcse. — Legeltetési illeték 1100 ákcse. — Sertés-adó, malacokkal 500 ákcse. — Hordó-, fa- és makk-adó 500 ákcse. — Sátorozók fejadója 500 ákcse. — Menyasszony-adó, átírási illeték, mezei kártételek adója 1000 ákcse. — Hagyatéki illeték, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szőkevények, vétség- és kihágás 750 ákcse.

Malom, 1 kerék, 2 kőre, a lakosság részéről egész évre meghatározott összegben 5000 ákcse. *Csáki István malma* néven ismeretes.

Szalárd falu határleírása.

Először a *Hodos* falu határa közelében elhelyezett honka, azután *Sós-édes* nevű pusztája egyik felől, a másik felől *Újfal* nevű pusztája érintkezésén túl egy honka, azután *Tót* nevű falu közelében egy honka, *Szedsar* nevű falu határához csatolt egy honka, azután *Faros-út* mellett folyó víznél elhelyezett honka.

Újfal város, *Bihar* alá tartozik.

Lakóinak száma 264. Házak száma 115.

Herbál major, rájái nincsenek. — *Andaház major*, rájái nincsenek. — *Szen-Kozma major*, rájái nincsenek. — *Mürüg (?) major*, rájái nincsenek. — *Szen-Martón major*, rájái nincsenek. — *Szen-János major*, rájái nincsenek. — *Han-janor major*, rájái nincsenek. — *Legeltető major*, rájái nincsenek.

A jelzésül elhelyezett honkák, a határon belül levő majorkák és puszták.

Újfal város, másik neve *Beretyó*.

Buza-tized 115 kile. — Kevert gabona-tized 115 kile. — Kender-, len-, széna-tized 1000 kile. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 1500 kile. — Méhkas-tized 2500 kile. — Kert-adó 500 ákcse. — Juh-adó 2000 ákcse. — Legeltetési illeték 2000 ákcse. — Sertés-adó, malacokkal 1200 ákcse. — Hordó-, fa- és makk-adó 1000 ákcse. — Sátorozók fejadója 200 ákcse. — Menyasszony-adó, átírási illeték és mezei kártétel 200 ákcse. — Hagyatéki illeték, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szőkevények, vétség- és kihágási adó 200 ákcse.

Malom, 1 kerék, 3 kőre, *Újfal* város lakóainál, éven-

kint meghatározott összegben 7500 ákcse. *Györe malma* néven ismeretes.

Újfalú város határleírása.

Herbál nevű helyen, napkeleti és napnyugoti határán elhelyezett honka, azután *Ház* nevű helyen levő honka, azután *Záka* határa és *Nuruki* (?) * határa érintkezésénél elhelyezett honka, azután *Szen-Péterszegi* földje és *Merbal*** földje érintkezési helyénél levő honka, azután *Tépe* határa és *Derecske* határa érintkezésénél elhelyezett honka, azután *Szemiklós* és *Házi* határa közelében elhelyezett honka, azután napnyugot felé *Fődes* határa és *Sápi* határa érintkezésénél levő honka, azután *Kovácsi* határa egyik oldalán levő honka, *Locsna* (?) határa és *Szedsar-Tola* (?) határa közelében levő honka, azután *Racsa* határa és *Szukulom* határa közelében levő honka, azután *Szen-Péterszegi* határa és *Legeltető* határa közelében levő honka.

Szent-Imre falu, *Bihar* alá tartozik. Lakóságának száma: 102.

Farnos major, rájái nincsenek.

A határjelzésül elhelyezett honkák a határon belül levő majorok és puszták.

Buza-tized 60 kile. — Kevert gabona-tized 60 kile. — Must-tized 108 medre. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 350 kile. — Kender-, len- és széna-tized 700 kile. — Kert-adó 400 ákcse. — Juh-tized 1100 ákcse. — Méhkas-tized 800 ákcse. — Legeltetési illeték 400 ákcse. — Sertés adó, a malacokkal 700 ákcse. — Hordó- és faadó 600 ákcse. — Makkoltatási adó 400 ákcse. — Sátorozók adója 700 ákcse. — Menyasszony-adó, átíratási illeték és mezei kártételek 500 ákcse. — Hagyatéki adó, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szőkevények-, vétség- és kihágási adó 1100 ákcse. Malom 1 kerékre, 2 kőre. *Edeki Ferendse* malma néven ismeretes.

Szent-Imre falu néhai Köprüli Mohammed pasa ájtatos alapítványához tartozik. Az említett faluban levő, egy kerékre, két kőre járó malom azelőtt néhai Ali pasa birtoka volt, utóbb, mikor a nevezett falu a boldogult Köprüli Mohammed pasa birtokába került, az említett malmot nem lehetett elkülöníteni, azért e szegényhez bejegyzés végett írásban azon rendelet érkezett, hogy annak évi háromezer ákcse jövedelméhez még háromezer ákcse csatoltassék s a hatezer ákcse néhai Ali pasa ájtatos alapítványához adassék, azonban Köprüli Mohammed pasa alapítványának

* Olvasható *Töröki*-nek is. (*Karácson jegyzete.*)

** *Herbál* (= *Herpály*)?

gondozója kezelje. A magas fermán értelmében ez bejegyeztetett az 1075. évi Zilhiddse hónap elején. (1665. június 15.)

Szent-Imre falu határleírása.

Szenkjob (!) határa közelében egy nagy szőlő ezen az oldalon maradván, a tulsó felől egy honka, *Farnos* nevű falu közelében *Baradso* nevű víz partján egy honka, azután *Adorján* nevű falu határában *Beregyo* nevű helyen egy honka és *Rajdani* (?) határa közelében *Ratundsa* nevű ez oldalon maradván, a tulsó szélén egy honka, *Balfunatuvan* (?) nevű falu közelében, *Bukta* nevű helyen a forrás partján egy honka.

Szen-Margita város, Bihar alá tartozik.

Lakóinak száma: 264. Házak száma: 135.

Rada major, rájái nincsenek. — *Gakor major*, rájái nincsenek. — *Kohan major*, rájái nincsenek. — *Genita major*, rájái nincsenek. — *Luki major*, rájái nincsenek. — *Szunogd major*, rájái nincsenek.

A jelzésül elhelyezett honkák a határon belül levő majorok és puszták.

Buza-tized 135 kile. — Kevert gabona-tized 135 kile. — Must-tized 2600 medre. — Kender-, len- és széna-tized 200 kile. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 2000 kile. — Kert-adó 2525 ákcse. — Juh-adó 2000 ákcse. — Méhkas-tized 2500 ákcse. — Legelő illeték 200 ákcse. — Sátorozók fejadója 2400 ákcse. — Hordó- és fa-adó 2000 ákcse. — Sertés adó, malacokkal együtt 2400 ákcse. — Menyasszony adó, átirási illeték, mezei kártételek 2500 ákcse. — Hagyatéki illeték, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szökevények, vétség és kihágási adó 3000 ákcse.

Margita város hídján keresztül menő sóból, harminc okából egy oka vám vétetik.

Jelenleg János András kezén levő malom 1 kerékre, 1 kőre, adója 120 ákcse. — Kokas András kezén levő malom 1 kerékre, 1 kőre, adója: 130 ákcse. — *Szen-Margita* város lakósainál levő malom 1 kerékre, 3 kőre, egész évre megállapított összegben az adója 7500 ákcse. *Csáki Pál malma* néven ismeretes.

Szen-Margita város határleírása.

Fandsikis hídja közelében elhelyezett honka, *Kis* nevű falu közelében *Almali-ads* helyen levő honka, *Genita* nevű falu közelében *Nomads-ora* nevű helyen levő honka, *Kisbads* határa közelében *Gergyé kut* nevű helyen levő honka, *Bajuk* nevű falu határán *Gödör* nevű helyen egy honka, *Szovárnik* nevű falu határában *Ogantaf* nevű helyen egy honka, *Berettyo* nevű folyó mellett

egy honka, *Ágas* nevű hegy tulsó oldalán levő honka, *Ábrám* nevű falu határa közelében *Sándor* mellett egy honka, *Szen-Bes* határából jövő *Bisztrita* nevű folyó mellett levő honka, *Petri* nevű falu határa közelében, *Buga* nevű helyen egy honka, *Petri* határában *Jak-vuk* nevű helyen egy honka, *Bogyoszlo* nevű falu határa közelében, *Fatus* nevű helyen levő honka, *Bogyoszlo* határában *Fekete-Halom* nevű helyen egy honka, *Kecs* nevű falu határa közelében *Cserhalom* nevű helyen egy honka, szintén *Kecs* határában, *Vásáros-Bala* közelében egy honka.

Micske, *Papfalva* és *Tóti* városok, *Bihar* alá tartoznak.

Lakósaik száma 450. — Házak száma 252.

Poklastelek major, rájái nincsenek. — *Kis-Lázár major*, rájái nincsenek. — *Szen-Lázár major*, rájái nincsenek. *Alsó-Darna major*, rájái nincsenek. — *Terje major*, rájái nincsenek. — *Sástelek major*, rájái nincsenek. — *Felső-Darna major*, rájái nincsenek. — *Samcsi (?) major*, rájái nincsenek. — *Csóka-falu major*, rájái nincsenek. — *Adifa-falu major*, rájái nincsenek. — *Várviz major*, rájái nincsenek. — *Közepes major*, rájái nincsenek. — *Csánfalva major*, más néven *Csönkes*, rájái nincsenek. *Kozma-falu major*, más néven *Kormosel*, rájái nincsenek. — *Szoga-falu ** major, rájái nincsenek. — *Alma-szeg major*, rájái nincsenek. — *Királyi major*, rájái nincsenek. — *Szen-Bes major*, rájái nincsenek. — *Borás** major*, rájái nincsenek. — *Belmező major*, rájái nincsenek. — *Csestelek major*, rájái nincsenek. — *Argas major*, rájái nincsenek.

A jelzésül elhelyezett honkák a határon belül levő majorok és puszták.

Buza-tized 252 kile. — Kevert gabona-tized 252 kile. — Must-tized 1410 medre. — Kender-, len- és széna-tized 4500 kile. — Kert-adó 1500 ákcse. — Juh-adó 3000 ákcse. — Méhkas-tized 1900 ákcse. — Legelő illeték 700 ákcse. — Menyasszony-adó, átírási illeték és mezei kártételek 3325 ákcse. — Gyümölcs-, zöldség- és hagyma-tized 2200 kile. — Sátorozók fejadója 3625 ákcse. — Hordó- és fa-adó 1850 ákcse. — Sertés-adó, a malacokkal együtt 2400 ákcse. — Hagyatéki illeték, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szőkevények-, vétség- és kihágási-adó 4000 ákcse. — Malom, 1 kerékre, a lakósnál, egész évi összegben 2500 ákcse; *Balog Miklós malma* néven ismeretes.

Malom, egy kerékre, a lakosság kezén, évi összegben 120 ákcse. — Malom, Ádám Mihály kezén, egész évi összegben 120

* Hagymafalu. (*Karácson jegyzete.*)

** Olvasható *Forrásnak* is. (*Karácson jegyzete.*)

ákcsé. — Malom, 1 kerékre, 2 kőre, a lakosságnál, egész évi összegben 5000 ákcsé; *Szalom-oglu malma* néven ismeretes.

Malom, jelenleg a lakósok kezén, 1 kerékre, egész évi összegben: 120 ákcsé. — Malom, 1 kerékre, 4 kőre, mindegyik kőre 120 ákcsét számítva, egész évi összegben 480 ákcsé; Kovács Mihály és Kovács Péter kezén.

Micske város határleírása.

Margita falu hídján a városba, onnan a *Berettyó* vizén át *Fundukliba*,* onnan *Ércsalába*, onnan a malomhoz és onnan *Szen-Lázár* földjén levő honkához megyünk, onnan *Kovács Mihály rétyén* levő honkához, onnan a *Fancsika* partján levő honkához s ismét *Fancsika* partján az ötödik honkához megyünk, onnan a fancsikai rétről a hatodik honkához, onnan *Olaszi* földje szélén a hetedik honkához és nyolcadik honkához s *Olaszi* földjéről a rét szélén a kilencedik és tizedik honkához jutunk. *Kabalkut* széléről *Micskére* menő uton a tizenegyedik honka; *Szen-Lázár rétye* szélén a tizenkettedik honka; onnan *Kabalkuton Pál Tamás rétyére*, onnan *Kecsi-dági*** és *Éracs-oglu* útján a réten levő honkákhoz megyünk; a tizenegyedik honka határszélén van *Bekítés* hídjá s a tizenötödik és tizenhatodik honka; *Kis-Bataklíknak* nevezett *Kus-tekne**** honka van, azután a tizennyolcadik honka; *Barlak* földjén a tizenkilencedik honka, *Béhalom* mellett *Csekján István földjén* a huszadik honka, azután *Sárszeg* földjén egy honka, azután *Kis-Batak* határán egy honka, azután *Sabat-Bataknál* honka, azután *Likashalomra* vezető uton egy honka, azután *Sárbatak* fölött egy honka, azután a *tatárosi* szőlők végénél egy honka, azután a *Belső-Falura* menő uton egy honka s szintén *Belső-Falunál* három honka, azután *Halas-hegyen* egy honka, azután *Sziplak és Baromlak* között egy honka s szintén *Sziplak* mocsaránál a huszonhatodik honka, azután *Sebido* (?) szélén egy honka, azután *Bádfalu* földjén egy honka, azután *Alsó-Ábrán* honkái közül egy honka s onnan *Margita* hídjáig menve, a határ befejeződik.

Kis-Várad város, más néven *Telegdi*, *Bihar* alá tartozik.

Lakósainak száma 139. — Házak száma 83.

Berkes major, rájái nincsenek. Régebben *Berkes-hegye* északról ezeké volt s lakosai birják. — *Szabolcs major*, rájái nincsenek.

Kis-Várad falu határában fekvő s attól el nem különíthető *Szabolcs major* annakelőtte néhai Ali pasának adományoztatott s

* Mogyorós. ** Kecsehegy. *** Madárteknő. (Mindhárom Karácson jegyzete.)

ő birtokolta, azonban még életében ájtatos alapítványul adta s az említett major régi határán belül levő helyekre a néhai Köprüli Mohammed pasa alapítványának kezelője be nem avatkozik, hanem azokat Ali pasa alapítványának gondozói kezelik, azért az említett major régi határain kívül a nevezett falu földjére és terményeire ezeknek sincs beleszólásuk s határaikon túl ne lépjenek.

Kis-Várad az említett majorokkal együtt:

Buza-tized 93 kile. — Kevert gabona-tized 93 kile. — Must-tized 300 medre. — Kender-, len- és széna-tized 1000 kile. — Kert-adó 500 ákcse. — Juh-adó 1000 ákcse. — Méhkas-tized 1500 ákcse. — Legelő illeték 1400 ákcse. — Hordó- és faadó 1500 ákcse. — Sátorozók fejadója 2000 ákcse. — Menyasszony-adó, átírási illeték, mezei kártétel 1000 ákcse. — Sertés-adó, malacokkal 623 ákcse. — Hagyatéki illeték, eltűnt egyének vagyona, talált jószág, szökevények-, vétség- és kihágási adó 1000 ákcse. — Malom, 1 kerékre, a lakosságnál egész évre meghatározott összegben 5000 ákcse; *Csáki István szatmári kapitány malma* néven ismeretes.

Kis-Várad városnak hetenkint két napon van vására: hétfőn és kedden s ezeknek jövedelmét az említett alapítványhoz való csatolás végett szolgáltatják be.

Kis-Várad város határleírása.

Poza-acsa és *Kis-Várad*, más néven *Telegdire* menő út szélén, az akasztófa tövében elhelyezett honka, azután *Tobias* néven ismeretes helyen levő honka, azután a *Kercs* partján, a fekete tüske közelében elhelyezett honka, azután a *Kercs* folyón túlmenő uton elhelyezett honka, azután *Ujlak* faluból *Telegdire* menő uton elhelyezett honka, azután a *Váradra* vivő alsó uton elhelyezett honka, azután a magyar időben levő határ közelében a forrásnál elhelyezett honka, azután *Ujlak* falu és *Telegdi* mellett *Lacsokodombon* elhelyezett honka, azután *Telegdi* és *Ujlak* között az átvágó domb határánál elhelyezett honka, azután *Szabolcs*, *Laksági-hegy* és *Telegdi* határainak összetalálkozásánál levő dombon elhelyezett honka, azután az almafa és nyárfa között elhelyezett honka, azután az *Ujlakról* jövő alsó uton elhelyezett honka, azután a diófa tövében elhelyezett honka, azután a kölesföldek mellett elhelyezett honka, azután *Genadai* (?) partján elhelyezett honka, azután az almafa tövében elhelyezett honka, azután *Kisfalu* és *Telegdi* között a *Keris* közelében elhelyezett honka, azután néven ismeretes hely tulsó oldalán elhelyezett honka, azután *Szalari* mocsarának felső földjénél elhelyezett honka, azután *Szakadat* vize partján elhelyezett honka, azután *Telegdi* falu

hegyén elhelyezett honka, mely azután *Szakadat* falu nagy hegyének közepén elhelyezett honkával érintkezik.

A hitetlenek idejében a kis-váradí lovasság által birt, *Diós* néven ismert hegy az említett faluhoz csatoltatott.

Kis-váradí malmok:

Rákóczi-oglu malma néven ismert malom, a *Jenői-kapu* közelében, 1 kerékre, 4 kőre s az említett malom mellett elpusztultan egy malom 1 kerékre, 1 kőre. A kettő egymással összefügg. Szentén *Rákóczi-oglu malma* néven ismeretes malom, a *Tasma kapu* mellett, 1 kerékre, 4 kőre.

Valamennyinek együtt az egész évre kiszabott összege: 65000 ákcse.

Ezen ájtatos alapítványi új defter megíratott az ezerhetvenhatodik évi Dsemázi-ül-evvel hó közepén. (1665. november hó második fele.)

280.

1665. december 23.

Köprüli Mohammed nagyvezir ájtatos alapítványainak összeírása a temesvári, jenői, lippai és gyulai livában.

Defterkháne levéltárából.

Evkáf (Ájtatos alapítvány).

Néhai boldogult Köprüli Mohammed pasa volt nagyvezir — Allah tegye fényessé sirját — rendelt evkáfja.

Khirlós (?) falu *Kirknik (?)* szántóföldekkel, *Csanád* alá tartozik, a *temesvári* livában.

Krusha (?) falu, *Csanád* alá tartozik, a *temesvári* livában.

Varjas falu, *Temesvár* alá tartozik, ugyanazon livában.

Korne Buras (?) szántóföld, *Csanád* alá tartozik, a *temesvári* livában.

Az említett falvak a megírt módon vakufba iktatva lettek s lakósaik elfogadták, hogy a régi időktől fogva fizetni szokott tizedet s házadó fejében három oka tiszta olajat, mézet, a szokásos bárányt, menyasszonypénz fejében negyven ákcset a vakuf számára megadják. Ezeken kívül régi szokásaik szerint adni szokott iszpendse fejében Khizir napján száz ákcset, Kászim napján szintén száz ákcset, hadiadó fejében száztíz ákcset, paszdirma fejében tizenhét ákcset, ház után új adó fejében négy ákcset adnak; a kharádsra nézve engedményt kértek, azért a fönnebbi tized, tiszta olaj, méz,

bárány-, menyasszony-adó, hordó-adónak a vakuf számára történő fizetésén kívül, a kharáds és egyéb követelések fejében meghatározott összegben minden háztól ötszáz ákcse fizetésében állapodtak meg s ez most az említett módon a császári defterkhánéba beiratott és szükség szerint másolata kiadatik.

*Szemiklos**, Buda alá tartozik, a *lippai* livában.

*Ság,*** *Fenlak* alá tartozik, a *temesvári* livában.

*Buak**** *Fenlak* alá tartozik, a *temesvári* livában.

Arad város Báds-bazárral együtt, *Arad* alá tartozik, a *gyulai* livában.

Gelira (?), *Arad* alá tartozik, a *temesvári* livában.

Nagy-Lak,† *Arad* alá tartozik, a *gyulai* livában.

A nevezett falvak lakossága ennek előtte szétszórva volt, miután azonban mostanában a vakufhoz irattak és soroltattak, régebbi lakóhelyükre visszatértek s a hidnak két oldalán a jövőmenőknek, a hidnak és a fogadónak tett szolgálatukon kívül a vakuf számára tizedet, méhkas adót, tiszta olajat, a szokásos juhot és 40 ákcse hordó-adót fizetnek s a fönnebb már említett módon a kharáds és egyéb adók fejében négyszáz ákcse fizetésébe beleegyeztek s az előadott módon a császári defterkhánéba a maga helyén beiktatva lőnek és szükség szerint a másolat kiadatik.

Ezen defter az, melyre nézve magas fermán adatott ki, hogy az előbbi nagyvezir, néhai boldogult Köprüli Mohammed pasa — legyen fényes a sírja és jusson a paradicsomba — ő magassága által a jenői ejáletben újra felépített és vakuffá tett *aradi híd*nek mindkét hídfőjénél és pedig a jenői oldalon *Ó-Arad, Gelire* és *Nagy-Lak*, a temesvári oldalon pedig *Szent-Miklós, Ság* és *Buak††* nevű falvaknak régi rájái ujólag összeirassanak és defter készíttessék és a magas rendelet értelmében a jelenlegi nagyvezir agái közül való Mehemed aga kezdeményezése és munkája folytán az említett evkáf-falvaknak régi rájái névszerint összeirattak és defterbe foglaltattak, miként névszerint felsoroltatnak. Kelt az áldott Ramazán hó elején az 1074-ik évben. (1664. márc. vége.)

A temesvári oldalon *Szent-Miklós* falu lakosai:

Apala fia Toma, Paulo rokona, Masa rokona, Dano fia Vehali

* Ma Kis-Szentmiklós, Temes megyében.

** Ugyanott.

*** Olvasható *Nuak*nak is. (*Karácson jegyzete.*) Ha *Buak* olvasás volna a helyes, talán a középkori Bak helység értendő, v. ö. Csánki id. m. 2. 25. l.

† Csanádmegyében.

†† *Nuak*? (*Karácson jegyzete.*)

Hala, Todor fia Toma, Mateszra unokatestvére, Ahoban Kuman nagybátyja, Aksa a vak, Ahutlen rokona, Milos fia Csanak, Csapolo unokatestvére, Bedo Atinik, Köro unokatestvére, Iván fia Meno, Milos unokatestvére, Okján Tádé, Todor unokatestvére, Borbo testvére, Marta fia Mikhalo, Aholo unokatestvére, Bedo unokatestvére, Aruban unokatestvére fia, Boro fia Paulo, Miho unokatestvére, Bedilkó unokatestvére fia, Bedo Bartik, Radoj pap, Arma fia Ulo, Javus fia Miho, Mató unokatestvére fia, Dino fia Jano, Sztepén fia Johan, Mihajlo unokatestvére, Kőrszeni unokatestvére, Szolnocs fia Bedilko, Mihajlo rokona, Buviszka fia, Petko unokatestvére, Vulo unokatestvére, Zordu fia Insán, Nikola unokatestvére, Gören Porintye, Porintye Ivánmonik, Putyisze rokona, Pelintye testvére Bedo, Hanak fia Miho, Szirdas unokatestvére, Malos unokatestvére, Poto rokona, Buak rokona, Ujko testvére Petko, Iván Csaluik, Milto unokatestvére, Piakan fia Radan, Aruban unokatestvére, David unokatestvére, Bután testvérük, Pavlo fia Esztum, Bedilko rokona, Herine rokona, Buk fia Szulo, Esztian unokatestvére, Alokoma unokatestvére, Petralo fia Aloko, Kolo fia Aloko, Toma unokatestvére.

Ság falu rájáí a következők:

Rabotó fia Mikhál, testvére Iván, testvére fia Isztepán, Radoj Rakova, testvére fia Nikola, Nikola testvére Radán, Danol fia Jován, Reszni fia Alaszal, Malos unokatestvére, Hanák Darintye Dakov, Isztepán Keráneszte, Feled rokona, Dano rokona, Korangyi rokona, Ahoko Milonek, Goszka rokona, Dániel rokona, Mirko fia Csanak, Szirdan unokatestvére, Adat unokatestvére, Radosan unokatestvére, Velinko unokatestvére, Jovan Peti, Poko unokatestvére, Petko unokatestvére, Szabosa fia Panak, Radván rokona, Poko rokona, Milos rokona, Pavlo fia Szimo, Patos unokatestvére, Toto unokatestvére, Buak unokatestvére, Akol fia Nikola, Rabak unokatestvére, Gorosztye unokatestvére, Radona Toto, Pataf rokona, Paval rokona, Radontye fia Szetaisza, Szimo fia Jován, Mihailo Szalil, másik Mihailo Csanak fia, Mihailo unokatestvére Korak, másik Mihailo testvére Osztopán, Kőringye Panat unokatestvére, Borko Csanak, Marko Szász, Radomir Korak Szobi, Raboko unokatestvére, unokatestvére fia Lázár, Korszah Petira unokatestvére, Mirko unokatestvére, Isztepan nagybátyja, Panak Sztanvil, Gorvan rokona, Goringye fia Oszkó, Osztona nagybátyja Maline, Komluk fia Zaka, Borman unokatestvére, Záni fia Vukosztak, Csanak pap, testvére fia Bogdán, Rada fia Iraszte, nagybátyja fia Laos, Razanda testvére Tahrina, Razanda testvére Pavo, Pator Szaladi, Pavlo unokatest-

vére, Ruszi fia Vuk, unokatestvére fia Korak, Kodsza Panidsa fia Pitó, Mihailo unokatestvére, Puati Razuja, Nikola unokatestvére, unokatestvére fia Urkunán, unokatestvére fia Papako, unokatestvére fia Korak, Jován fia Miladin, testvére fia Miknifa, unokatestvére Isztanszah, unokatestvére Marko, nagybátyja fia Vukona, Pelik testvére fia Szimo, Zako fia Vuk, Miseda unokatestvére, Vuk fia Rakovan, Rahota fia Szaiko, Rahota fia Kőrszids, Radan fia Kőrszids, Malos rokona Pokona fia Malta, Marko unokatestvére, Jován unokatestvére, Dolaszi unokatestvére, Bokacs fia Petsze, Raboko unokatestvére, Petko fia Szülü, Kőriszgye rokona, Isztepán rokona, Radoszoh rokona, Jovan fia Tódor, Panak unokatestvére, Tomán fia Csanak, Nikola unokatestvére, testvére fia Konita, nagybátyja fia Isztepán, Isztepán Vudila, Militra unokatestvére, Kőro Vodila, Nikola unokatestvére, Bermi fia Marko, Marmah unokatestvére, unokatestvére fia Kőro, Varos fia Szaota, Vuk rokona, Jovan fia Nikola, Ivanko unokatestvére, Györgyi unokatestvére, Nikola fia Isztaiko, Ivanko fia Todor, Melik Gagil, Iván rokona, Iván unokatestvére, Jovan unokatestvére, Domalos unokatestvére, Toma unokatestvére, Jován fia Pavla, Ahaiso rokona, Palko rokona, Vuk rokona, Berudan rokona, Aruszgye rokona, Vaszo rokona, Tatomir Radsan unokatestvére, Jován fia Pavlo, Ahaiszo rokona, Pajko rokona, Vuk rokona, Berdán rokona, Kőriszgye rokona, Vaszo rokona.

Buak falu rájáí a következők:

Atalia fia Markó, unokatestvére Diraz fia Radona, Milisan unokatestvére, Parudan unokatestvére fia, Osztoniak unokatestvére, Puszal unokatestvére, Vincse fia Urosz, Iszmingye unokatestvére fia, Iszmingye testvére Nikola, Virasz fia Osztonik, Radonia fia Szubar, Osztopán unokatestvére, Rakon fia Ratko, Sztakszat rokona, Radovicse rokona, Csanak rokona, Nikola unokatestvére, Memlik Parkalin, Romadia rokona, Oszik unokatestvérének fia, Dobil Kosztadin, Dragics rokona, Perisan rokona, Janko rokona, Ahotkobin Vulko, Portav unokatestvére, Apolo unokatestvére, Rodan fia Iszmingye, Povo rokona, Marko rokona, Misli Milalui Ardanlu unokatestvére, Nikola unokatestvére, Tatomir fia Vászó, Velisan rokona, Militra rokona, Korovit fia Petko, Raboko unokatestvére, Rako unokatestvére, Rako fia Isztepán, Povintye Orosznovi, Radomir unokatestvére, Lázár unokatestvére, Isztepán unokatestvére fia, Zobik Isztepán, Aruszgye Milis, Puak unokatestvére, Bardan fia Voszik, Jován rokona, Malos unokatestvére, Buák fia Milatko, Vania rokona, Rados rokona, Dagoszah unokatestvére fia, Osztojko

Milanvil, Povintye Petrili, Mihailo rokona, Osztepán rokona, Jován unokatestvére fia, Isztepán unokatestvére fia, Iszmingye fia Nagar, Milos unokatestvére, Mirko unokatestvére, Jován fia Bogdán, Korisgye rokona, Dano rokona, Isztempe rokona Petko, Milisze rokona, Kőro rokona, Petre fia Pavlo, Radosza rokona, Velime rokona, Vasta rokona, Nedelko Koszta, Aladi unokatestvére, Ratingye unokatestvére, Pingye fia Isztepán, Marko unokatestvére, Ahotso unokatestvére, Isztepán fia Rados, Jován unokatestvére, Olaszán unokatestvére, Vuk fia Petak, Petko rokona, nagybátyja fia Aloko, nagybátyja fia Isztepán, Milalko fia Malos, Boduk fia Nikola, Palutin unokatestvére fia, Bodo unokatestvére fia, Petkoj Nikola, Miladonics fia Korintye, Matava unokatestvére, Aratli Palutin, Panok, Jovan fia Nikola, Milos unokatestvére, Atali unokatestvére, Korintye unokatestvére, Tali Kőro, Tali Nikola, Tali Isztepán, Isztaka fia Nikola, Nikol unokatestvére, Isztagat fia Pavlo, Peto nagybátyja, Szitona unokatestvére, Petri fia Kirko, Pitoj unokatestvére, Pavlo unokatestvére, Anton unokatestvére fia, Szofa Andro, Jován unokatestvére, Miho unokatestvére, Tomanik Petko, Arano unokatestvére, Barto unokatestvére fia, Panicska Pavloil, Kőristye unokatestvére, Kőristye fia Mihailo, Lomadsa testvére Paika, Mihal unokatestvére fia, Szimon unokatestvére fia, Kőrme Pavloil, Aloko rokona, Mikmos fia Parteben, Toma rokona, Szimon rokona, Pata rokona, Kőro fia Papicsko, Milos fia Pota, Ando unokatestvére fia, Tomo fia Paiko, Uk rokona, Pilergula Martin, Jovan fia Mihal, Uk unokatestvére, Ivan unokatestvére, Atalio unokatestvére, Jovan fia, Andria Nikola, Jako rokona, Koristye Nikola, Nikola Berul, Apatka rokona, Nikola fia Balos, Janka fia Heszim, Perisav Jorlán, Malte unokatestvére, Aordin Milikir, Pata fia Nikola, Toma rokona, Jován unokatestvére, Jovan Eszládin, Csanak Esztomik, Szolo unokatestvére, Kalaidsi Tomo, Vutko unokatestvére, Nikola fia Iván, Diragics Bogdán, Rados unokatestvére, Vukla unokatestvére, Milok unokatestvére.

Nagylak falu rájái. — Lakósainak száma 61.

Gelitre (?) falu rájái. — Lakósainak száma 102.

Eme helyesbített könyv iratásának oka:

Arad várában a jelenlegi nagyvezir, a világ rendje, a szegények oltalmazója, a gyengék segítsége, Mohammed pasa az általa épített szent dsámi, iskola és szerencsés fekvésű szállóház, valamint az említett várban levő összes ájtatos alapítványai végett a lippai járásban fekvő *Szent-Miklós*, *Buak*, *Nagy-Lak*, *Harit* (?) és *Ság* nevű falvakat, melyek birtokában voltak, az említett ala-

pítványokhoz mint vakufot hozzácsatolni parancsolta és engedelmességet követelő magas rendeletét kibocsátotta, melyben meghagyja, hogy az említett falvak határai elkülöníttessenek és szabatosan leírassanak. E magas parancsnak engedelmeskedve, a jenői mir-i-mirán Huszein pasa ő nagyságával együtt az alulírt nevű szegény muszulmánok a helyszínére menvén, ezen jeleket állították fel: Először a Maros folyó partján, Lippa közelében elhelyezett hunka vétetett határjelül, onnan *Gergyász* meg *Potes* (?) nevű falun keresztül vezető út szélén elhelyezett második hunkáig, onnan *Kara-Csali* közelében levő harmadik hunkáig, onnan a negyedik hunkáig, onnan a *Kalb-kő* nevű helyen levő ötödik hunkáig, onnan a *Kisfaluba* vezető úton elhelyezett hatodik hunkáig, onnan a mir-i-miráni birtokhoz tartozó falvak közül *Haszanli* nevű falu és *Szentmiklós* határai között levő hetedik hunkáig, onnan a nyolcadik hunkáig, onnan az említett két falu közt levő kilencedik hunkáig, onnan a tizedik hunkáig, onnan a *Bahutin-tepeszi* néven ismeretes helyen elhelyezett hunkáig, onnan a *Haszanli* és *Ság* nevű falvak határaiban levő hunkáig, onnan a tizenharmadik és tizennegyedik hunkáig, onnan a *Khunkiár-tepeszi* néven ismert helyen elhelyezett hunkáig, onnan a *Kara-dikenlik* nevű helyen levő tizenhatodik hunkáig, onnan a *sági* határban levő tizenhetedik hunkáig, onnan a tizennyolcadik hunkáig, onnan az *Eji-szu** néven ismeretes helyen levő tizenkilencedik hunkáig, onnan a *Karandsa-kő* nevű helyen levő hunkáig, onnan a huszonegyedik hunkáig, onnan a *Babuk-kharmini* néven ismert huszonkettedik hunkáig, onnan a huszonharmadik hunkáig, onnan a *Keház-út* közelében levő hunkáig, onnan a *Szerát-út* szélén levő huszonötödik hunkáig, azután a *Delikli-hunka* néven híres helyen álló huszonhatodik hunkáig, azután *Ság* falu közelében levő huszonhetedik hunkáig, onnan a temesvári járásban fekvő *Meg-Szelveres* (?) nevű faluba vezető út szélén levő hunkáig, onnan az említett határon levő huszonkilencedik hunkáig, onnan a harmincadik hunkáig, onnan a *Kara-dikenlik* nevű helyen levő harmincegyedik hunkáig, onnan a *Kubala* nevű helyen levő harminckettedik hunkáig, onnan a harmincharmadik hunkáig, onnan a *Jován Mesádi* néven ismert helyig, onnan a harmincnegyedik hunkáig, onnan a dombon levő harmincötödik hunkáig, onnan a *Kara-Agacs*a nevű helyen levő harminchatodik hunkáig, onnan a *Kirbal* nevű helyen levő harminchetedik hun-

* Jóvíz. (Karácson jegyzete.)

káig, onnan *Haludes* (*Csaludes?*) falu útja szélén elhelyezett hunkáig, onnan a negyven-, negyvenegy-, negyvenkettedik hunkáig, onnan a *Maros*hoz közel a negyvenharmadik hunkáig, onnan a negyvennégy-, negyvenöt-, negyvenhatodik hunkáig, onnan a *fenlaki út* szélén levő negyvenhetedik hunkáig, onnan a negyvennyolcadik hunkáig, onnan pedig a már említett *Maros* folyónál végződik. Kelt az ezerhetvenegyedik évi Sevvál hó 23-ik napján. (1661. június 20.)

Ezen defter a jelenlegi nagyvezir ő magasságának Jenőben levő alapítványaihoz tartozó s a *csanádi* járásban, *Haloves* (?) nevű falu határán belül, *Kokonik* földbirtokon lakó és defteren kívüli rájáknak neveit foglalja magában; ezeknek összeírása végett a fermán értelmében *Temesvár* kajmakámja, Ahmed aga és az említett város és vilájet előkelői az említett határba mentek és ott írták azokat össze.

(Következik 53 név.)

Ezen irat megírásának oka a következő:

A csanádi járáshoz tartozó *Haloves** nevű falu a szultánok szultánja, az Isten földi árnyéka, a föld színe khalifája — tartson khalifasága az ítélet napjáig! — ő felsége jelenlegi nagyvezirének, a világ rendje, a szegények menedéke, a gyengék oltalmazója, Mohammed pasa ő magasságának birtoka s azt a jenői vakufjához hozzácsatolni parancsolta s az említett falu határainak megállapítása végett engedelmességet kívánó magas parancsát kibocsátotta. E parancsnak engedelmeskedve *Szent-Miklós* részéről megbizottul a hasonló rangnak dicsősége Murad aga, továbbá a helytartók dicsősége, Temesvár kajmakámja, Ahmed aga, ez irat alatt névleg megnevezett muszalmánokkal a helyszínére mentek s a határt így állapították meg: Az említett falu lakosai által megjelelt, keleti oldalon fekvő *Kokonik* hunkától az árok kezdetéig, onnan az árokig és *Prosztoján* nevű helyig, onnan *Buzáros-Szállás* nevű helyig, onnan *Tószeg*, *Holszeg* és *Buzáros* nevű faluk határainak találkozási helyéig, onnan az árok és a *becskereki* járáshoz tartozó *Csironka* nevű falu határával érintkező helyig és a keleti oldalon fekvő *Kebekende* (?) nevű falu határával érintkező *Eszlatina* nevű helyig, onnan *Okul* nevű helyig, onnan *Kebekende* hunkájáig, onnan *Pehlíván* által alapított *Percsula* határával érintkező hunkáig, onnan *Ahmed bég hunkájáig*, onnan

* Talán Komlós. (*Karácson jegyzete.*)

Okul hunkájáig, onnan *Fejérekházila* (?) nevű helyig, onnan *Szentös* nevű falu határával érintkező hunkáig, onnan a defterdár efendi és a delegatus aga által letett jelig, onnan a *Tormos* nevű egyén által elhelyezett határjelekig, onnan *Dederen-főig*, onnan *Pulek* nevű helyig, onnan az úton túl levő jelig, onnan az országút közelében elhelyezett hunkáig, onnan *Zecsva-város* nevű helyig, onnan *Bolseszte* nevű helyig, onnan *Bereki* nevű helyig, onnan *Cserna* és *Szeks* hunkáinál, a négy út kezdeténél levő *Rás-Keresztek* nevű helyig, onnan az országútnál levő jelig, onnan *Karamba* nevű falu határával érintkező halmok hunkájáig, onnan *Harmati* hunkájáig, onnan *Karamba*, *Haloves* és *Szölös* nevű faluk határának találkozó helyéig, onnan *Esztatina* nevű helyig, onnan *Bazina* hunkájáig, onnan pedig a fennebb említett *Kokonik* nevű helyig s ott elvégződik. Kelt az 1071. évi Sábán-el-muazzim hó 9-én. (1661. április 8.)

Mehemed aga, temesvári szerdár. Halil aga, temesvári kapitány. Ibráhim jenői defterdár. Juszuf aga, belgrádi muhasszil. Kurd efendi, a temesvári Enderun-dsámi szónoka.

Az említett *Szemiklós* nevű falu Mohammed pasa nagyvezir ő magasságának birtoka levén, ahhoz a defteren kívül maradt öt falut, melyek tizenöt ákcse adóval irattak össze, hozzácsatolták s magas rendeletre e kiigazítás megtörtént. [Az 1074. évi Sábán hó közepén.] * (1664. március 17. körül.)

Buza tized 360 kila. — Kevert gabona tized 140 kila.

Lencse tized 4 kila. — Kender tized 250 kila.

Méhkas adó 350 ákcse. — Sertés adó 365 ákcse.

Menyasszony adó 230 ákcse. — Hordó (bor) adó 300 ákcse.

Káposzta tized 300. — Malom adó 350 ákcse.

Fa- és szén adó 165 ákcse. — Bedava** adó 300 ákcse.

Hunkalak falu kertjei után gyümölcs tized fejében 300 ákcse.

Kelt az 1076. évi Dsemázi-ül ákhir hó közepén. (1665. november 23. körül.)

Ezen defter az, melyre nézve a néhai nagyvezir Köprüli Mohammed pasa részéről a temesvári ejáletben vakuffá tett *aradi híd* két hídfőjénél levő városokban lakó s névszerint feljegyzett ráják számára kétszáz-kétszáz ház összeírása végett a szerdári ekrem, Ali pasa vezir ő méltóságához magas fermán érkezett. Az összeírás ő méltósága részéről Abdi aga közvetítésével fogatosított is, de négyszáz ház nem találtatott, hanem csak

* Lapszéli jegyzet a defterben. Azt hiszem, téves. (*Karácson jegyzete.*)

** = különfélékre. (*Karácson jegyzete.*)

háromszáznegyvenegy. Az említett híd temesvári és gyulai oldalán fekvő városokban a magas fermán értelmében összeírt ráják száma 433.

*Varjas** nevű falu a Mohammed pasa nagyvezir által — tartsa a felséges Isten hatalmát — *Arad* nevű helyen ujonan épített hídnak birtoka volt, mivel azonban az említett hídnak elegendő birtoka van, a nevezett által *Jenőben* épített dsáminak vakufja pedig kevés, ezért magas parancs adatott ki arra nézve, hogy a mondott *Varjas* nevű falu az említett dsámi birtokába adassék mint vakuf. Kelt az 1071. évi Sevvál hó közepén. (1661. jún. 12. körül.)

A Maros folyón a magas fermán értelmében újraépített palánkának, hídnak, mecsetnek és fogadónak javítására és fentartására, továbbá az imámnak és egyéb szolgálknak fizetésére a császári khász falui közül, a temesvári járásban húsz adózó házból álló *Varjas* nevű falu törvényes tizedeivel és előírt adójával vakuffá tétetvén, az adók és mindenféle követelések alól kivételt s fermán adatott ki, hogy ezentúl a mir-i mirán, mir-i liva, eminek, adószedők bele ne avatkozzanak s a felmentéssel együtt a hídmester, palánka-, mecset és fogadó gondozója is kirendeltessék. A parancs értelmében az említett falunak törvényes tizede s előírt adója vakuffá lett, az adók és egyéb követelések alól kivételt s a hídmester, palánka-, mecset- és fogadó gondozója kirendeltetett és ez itt kiigazított. Kelt az 1071. évi Zilkádé hó elején. (1661. június végén.)

A temesvári járásba tartozó *Varjas* nevű falu előírt adója: 28965 ákcse.

A jenői livában az *almási* kerület: *Huh*** falu 6000 ákcse. — *Halma-Haszán* 7000 ákcse. — *Halmát* 6000 ákcse. — *Lása* 5000 ákcse. — *Hohaszta* (?) 2000 ákcse. — *Harszevri* (?) 2000 ákcse. — *Armevszene* (?) 4000 ákcse. — *Kil**** 5000 ákcse. — *Ucs*† 5000 ákcse. — Defteren kívül 40000 ákcse.

A császári khász falui közül *Varjas* nevű falu a magas császári irat értelmében Mohammed pasa nagyvezir ő magasságának vakufjához kapcsoltatott, annak fejében pedig az említett kilenc falu és a defteren kívül álló rész a császári khászhoz csatoltatott és magas rendelet adatott ki, hogy ezek a temesvári

* Aradmegyében. ** Vagy Csuh. *** Vagy Gyil. † Vagy Uh.
(E három utolsó Karácson jegyzete.)

katonaság birtokai legyenek s ez itt kiigazításul bejegyeztetett. Kelt az 1071. évi Ramazán hó elején. (1661. április végén.)

Az előírt módon az említett faluba mentek s a magas fermán értelmében ott vizsgálatot tartva, a lakósok neveit testvéreik, szüleik megjelelésével defterbe foglalták s a vakufba bejegyezvén, megőrzését elrendelték.

Varjas falu határleírása.

A temesvári járásban levő császári khászból *Varjas* nevű falut a népek és szultánok szultánja, Isten kegyelmével a föld oltalmazója, a világon az igazság terjesztője, az Isten földi árnyéka, a föld színének khalifája — tartson khalifasága az ítélet napjáig — ő felségének jelenlegi nagyvezire, a világ rendje, a szegények menedéke, a gyengék segítője Mohammed pasa a *Maros* folyón épített nagy hídnak és *Uj-Arad* palánkában épített dsáminak és szerencsés fekvésű szállóháznak fentartására és javítására rendelte, annak tizedét pedig az említett dsámi szolgálai számára vakuffá tette s az említett falu régi határainak felkutatása és körülírása végett engedelmességet kívánó magas parancsát kibocsátotta, ennek megfelelően a jenői ejálet mir-i-miránja, a méltóságosok dicsősége, a dicsőség és fény birtokosa, Huszein pasa ő méltósága, továbbá a szegény, továbbá az említett vezir ő magasságának a jól őrzött Jenőben levő ájtatos alapítványai előbbi kajmakámja, a hasonló rangúak dicséretese Mehemed aga ibn Szefer ez okmány alá névszerint írott muszulmánokkal a helyszínére mentek s megvizsgálván a határt, így állapították meg: Először az említett járásba tartozó *Kétfül* és *Kenézház* nevű falvak határainak érintkezési helyén fekvő és hunkának nevezett helytől *Pakasz* nevű faluba vezető út szélén fekvő hunkáig, onnan az említett út északi részén levő hunkáig, onnan *Karadikenlik* nevű helyen fekvő hunkáig, onnan a már említett *Kenézház* határában levő hunkáig, onnan ismét a pakászi út szélén levő hunkáig, onnan az említett határban elhelyezett hunkáig, onnan *Onluk kamarája* helynek baloldalán és *Karadikenlik* nevű helyen levő hunkáig, onnan *Pakasz* határával érintkező hunkáig, onnan *Csenkernek* nevű helyen s onnan az említett varjasi-út szélén levő hunkáig, onnan ismét a pakaszi út szélén levő hunkáig, onnan *Pakasz* és *Kalik* nevű falvak határainak érintkező pontján fekvő *Kamenis* nevű hunkáig, onnan az említett *Kalik* határával érintkező hunkáig, onnan *Konvileszte* néven ismert helyen s onnan a csanádi járáshoz tartozó *Perjámos* nevű falu határában fekvő hunkáig, onnan ismét a falu határát érintő hunkáig, onnan ismét a fenn-

említett *Perjámos* határában fekvő hunkáig, onnan *Csakohal* nevű helyen s onnan *Szirhamak* néven ismert hunkáig, onnan *Bulihar* (?) nevű helyig, onnan *Szuh-Eszlatna* nevű helyig, onnan ismét a csanádi járáshoz tartozó *Harmat* nevű falu határában fekvő hunkáig, onnan az említett határral érintkező *Karadikenlik* helyig, onnan *Pankrát* néven ismeretes helyig, onnan a *dsarmati út* szélén levő hunkáig, onnan az említett út baloldalán levő hunkáig, onnan ismét a temesvári járáshoz tartozó *Nagyfalu* nevű falu határát érintő szőlők mellett fekvő hunkáig, onnan eme hunkától nyugatra fekvő hunkáig, onnan ismét a temesvári járásba tartozó *Fenlak* várába vezető út szélén levő hunkáig, onnan *Rarvis* nevű helyig, onnan *Nagyfalu* határában levő hunkáig, onnan *Karadikenlik* nevű helyig, onnan *Nagyfalu* és *Kétfil* nevű falvak határainak érintkező pontján fekvő régi hunkáig, onnan az említett *Kétfil* határát érintő hunkáig, onnan említett határ és *Karadikenlik* nevű helyen levő hunkáig, onnan a már említett varjasi út szélén levő hunkáig, onnan ismét *Kétfil* határát érintő hunkáig, onnan az említett hunkának keleti oldalán fekvő hunkáig, onnan *Kara-csali* hunkáig, onnan az említett határban fekvő hunkáig, onnan *Csorvileste* (Konvileste) nevű helyig, onnan a tó partján fekvő hunkáig, onnan ismét a tó partjától északra levő hunkáig, onnan a fennemlített *Varjas* és *Kétfil* és *Kenézház* nevű falvak határainak érintkező pontjánál levő fennebb már említett nagy hunkáig s ott elvégeződik. Kelt az 1071. évi Dsemázi-ül-evvel hó 22-ik napján. (1661. január 22.)

Hamza bég lippai mir-i-liva. — Atallah bég gyulai mir-i-liva. — Bekir bég csanádi mir-i-liva. — Elhádds Kenaán temesvári mir-alaj. — Ibráhim lippai mir-alaj. — Csákir aga ibn Abdullah temesvári záim. — Musztafa ben Ahmed temesvári szipáhi. — Elhádds Juszuf lippai diván-csaus.

Mohammed pasa nagyvezir ő magasságának a jenői livában *Holos** faluban levő rájái.

Holos és *Karashab* nevű birtok lakossága a csanádi livához tartozó jól őrzött *Jenőhöz* iratott a magas fermán értelmében Murad aga által. Kelt az 1070. évi Sábán hó 11. (1660. ápril 22.)

A lakósok száma 288. — *Karashab* lakósainak száma 136.

* Hollós. (*Kardáson jegyezte.*) Az 1582. összeírásban csakugyan Hollós néven említve.

Mohammed pasa nagyvezirnek a gyulai livában *Aradon* levő alapítványa.

A kegyes vezir, a dicső müsir, Mohammed pasa nagyvezir ő magassága a hitharc háza, a gyulai járáshoz tartozó *Uj-Aradon* az általa épített jótékony intézeteknek alapítványul adott és birtokul rendelt falvak határainak újra összeírása végett a jelenlegi jenői válihoz, Huszein pasához magas parancsot intézett, minek folytán az említett mir-i-liva ő méltósága, továbbá e szegény és ez irat alá névszerint írott vilájetbeli előkelő emberek együtt a helyszínére mentek és a határt így állapították meg: Ó-Arad határának kezdetén a Maros folyótól az úton belül elhelyezett hunkáig, onnan a tó közepén és az ó-aradi szőlők végén elhelyezett hunkáig, onnan a Lippára vezető úton és *Eszlatanaban* elhelyezett hunkáig, onnan hosszában *Eszlatna* és a nagy hunkák átellenében fekvő domb alatt levő hunkáig, onnan a két szántóföld közepén elhelyezett hunkáig, onnan a lippai útát átmetsző és a régi nagy hunkákkal együtt levő hunkáig, onnan az ötödik régi hunka fölé helyezett hunkáig, onnan a *Karadiken* egyik végénél *Arad*, *Szenkölk* és *Szantoriak* nevű falvak határainak találkozási pontjánál, alacsony helyen elhelyezett hunkáig, onnan a *Benádra* vezető úton, a kis tölgyesnél elhelyezett hunkáig, onnan ismét a Lippára vezető úton és a *Dikenliken** levő hunkáig, onnan a *Jenőre* menő és *Földvár*ra menő úton, a *Diken* mellett elhelyezett hunkáig, onnan *Arad*, *Kirrház* és *Gelin* határainak érintkezésénél az aradi határnál végződő helyen elhelyezett hunkáig és *Gelin* határszélének útján *Kallandsi* nevű helyen levő hunkáig, onnan *Abdi-álámet* helyen levő hunkáig, onnan az úton *Otvos* és *Gelin* határszélén levő régi hunkáig, onnan a réten elhelyezett hunkáig, onnan *Ujfaluba*** menő árokúton levő hunkáig, onnan az árok szélén, a domb kezdetén alacsonyan fekvő *Szekház* nevű helyen levő hunkáig, onnan *Otvos*, *Gelin* és *Kolpa* szántóföldjei találkozási helyén elhelyezett hunkáig, onnan a *Tüskés* hunkáig, onnan az út szélén és az árok mentén levő hunkáig, onnan *Gelin* határszélén *Becsokvár* hunkája nevezetű helyen levő hunkáig, onnan *Daszka* falu határában a réten elhelyezett hunkáig, onnan *Otvos* felől levő hunkáig, *Otvos*, *Harimkil* és *Daszka* határainak érintkezési helyénél levő hunkáig, onnan *Daszka* határszélén a kölesföld mellett levő hunkáig, onnan *Harimkilbe* vezető út kezdeténél levő hunkáig, onnan a nagy szántóföldön elhelyezett hunkáig, onnan a nagy szántóföld***

* = Tüskés. ** Jenikőj. *** Böjük tarla. (*Karácson jegyzetei.*)

végén elhelyezett hunkáig, onnan a tó partján elhelyezett hunkáig, onnan *Daszka* és *Harim* határszéleinek érintkező pontján levő hunkáig, onnan hosszan egyenesen *Ság* nevű faluba vezető út alsó részén *Daszka* és felső részén *Pasa-Beli* út szétválásánál *Dsulna* nevű faluba vivő út végénél, ahol hosszában *Daszka* határa van, az út kezdeténél *Csali** aljában levő hunkának egyik oldala *Bel*, a másik oldala *Daszka* levén, a szántóföldön *Karadiken* hunkája van, egyik oldalról *Ság*, a másik oldalról *Daszka* és *Böjüktepe* fölött elhelyezett hunkáig, onnan *Kárpuz-bair*** fölött levő hunkáig, onnan a halom fölött ujonan elhelyezett hunkáig és a két út közül *Hárim-kilben* és ahhoz közel eső szántóföldön elhelyezett hunkáig és *Karacsáli* tövében levő új hunkáig, onnan *Daszka*, *Benkalak* és *Ság* határainak érintkező pontján, ahol *Daszka* határa végződik *Benkalak* határában az úton ujonan elhelyezett hunkáig, onnan az erdő szélén levő hunkáig, onnan a vizen átmenve a tó fejenél levő hunkáig, onnan *Ság*- és *Uj-Arada* vezető út mellett az erdőben levő új hunkáig, onnan az erdőben levő hunkáig, onnan az úton haladva az erdő belsejében levő hunkáig, onnan hosszában a Maros partján végződve *Benkalak* határa van. Kelt az 1071. évi Sevvál hó 24-én. (1661. június 21.)

Murteza bég; Musztafa záim; Huszein pasa embere, Murteza aga; Huszein pasa embere Mehemed aga; Haszán ketkhuda; Ali bölük-basi.

5612 ákcsével bejegyzett *Szent-Iván* és 5823 ákcsével bejegyzett *Bánvános* nevű falvak határainak megállapítása lehetetlen volt és szipáhijukkal civódás és pörlekedés történt s az említett falvakban az alapító által épített kegyes intézetek is vitás földterületen feküdtek s a néhai Köprüli Mehemed pasa nagyvezir fermánjának megfelelően az ő vakufjához csatoltattak. Kelt az 1075. évi Zilhiddse hó elején. (1665. jún. 14.)

A gyulai livában, Arad alá tartozó *Szent Iván* falu.

Lakóinak száma 26.

Buza tized 260 kila. — Kevert gabona tized 160 kila.

Kender, len és széna adó 60 ákcse. — Méhkas adó 350 ákcse.

Sertés adó 290 ákcse. — Hordó adó 30 ákcse.

Menyasszony adó 30 ákcse. — Híd adó 230 ákcse.

Fa adó 165 ákcse. — Bedáva 200 ákcse.

* = Tölgyes. ** = Dinnyedomb. (*Karácson jegyzetei.*)

A gyulai livában, Arad alá tartozó *Bánvános* falu.

Buza tized 289 kila. — Kevert gabona tized 160 kila.

Kender, len és széna adó 27 ákcse. — Méhkas adó 27 ákcse.

Sertés adó 110 ákcse. — Menyasszony adó 15 ákcse.

Hordó adó 15 ákcse. — Fa adó 300 ákcse. — Lencse tized 3 kila. — Malom adó 30 ákcse.

Ez a szultáni új defter másolatja, mely iratott az 1076. évi Dsemázi-ül-ákhir hó közepén. (1665. dec. 23.)

281.

1666. március 4.

IV. Mohammed szultán rendelete a nógrádi janicsár-őrség élelmezésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az esztergomi szandsákbéghez és kádihoz.

A Nógrád vára őrségében levő hatvankét janicsárnak, minden két katonára havonként egy kile buzát számítva, az 1076. évi Sevvál hó elejétől ugyanazon évi Zilhiddse hó végéig kilencven kile buza jár és megparancsoltam, hogy az Esztergomban magtárban levő állami buzából adassék meg az. A nevezett vár őrségében magas Portám janicsárjai számára három hónapi élelem végett kilencven kile buza szükséges s annak az állami magtárban levő élelmi készletből kiszolgáltatása végett e magas rendeletem iratott, melynek hátlapjára ezt vezessétek rá s hogy eljárástok okmánya legyen, őrizzétek ezt meg. Kelt az 1076. évi Sábán hó 18-án. (1666. március 4-én.)

282.

1666. október 21.

IV. Mohammed szultán rendelete a tolnai külváros lakóinak postaszolgálatáról.

Topkapu Szeráj levéltára.

Magas rendelet a budai beglerbéghez és a simontornyai kádihoz.

Te, aki a nevezett vezírem vagy, a császári táborba jelentést küldtél, hogy mikor az iszlám sereg a jól őrzött ujbári had-

járatra ment és felszerelte magát, fermán adatott ki, hogy a simontornyai szandsákhhoz tartozó Togna* állomáshelyen az iszlám katonaság két állomási hellyel vonuljon át s Togna külváros, mivel vagyonos, segítséget adjon, mely magas parancs folytán mostanáig előfogatokkal adott segítséget. Mivel pedig a város rájai most már, mint azelőtt, otthon vannak s Isten segítségével e vidék hadjáratai már elmúltak s a simontornyai szandsák Báticasék nevű helyig a postaszolgálatot régtől fogva teljesítette és Dsánkurtaran** állomáshelynek segítség végett évente 3000 ákcsét adott, ezért magas rendeletet kértek arra nézve, hogy Togna állomási helyre a katonaság ismételt menetele után két postaállomási hely követelésével ne zaklattassanak. Erre nézve a császári kincstárban őrzött deftereket megnéztem s ott az van bejegyezve, hogy Sárkir náhie salétrom adására rendeltetvén, a postaállomás szolgálatától felmentetett, Simontornya kaza két kocsit adjon, Togna város pedig, mivel vagyonos, segítséget adjon. Az előterjesztés folytán most felmentetett s e magas parancsom megírása végett adatott ki e magas fermán. Kelt az 1077. évi Rebi-ül-ákhir hó 23-án. (1666. okt. 21.)

283.

1667. június 26.

IV. Mohammed szultán rendelete az érsekújvári őrségnek a Bácskából és Szeged vidékéről való élelmezésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

A szegedi, zombori, bácskai, bajai és titeli kádiknak s a vilájet alkormányzójának, a katonák agáinak, a záimoknak és timárbirtokosoknak és a császári emineknek rendelet.

Fontos dolog, hogy a határszélek végén fekvő Ujvár vára őrsege számára, miként az előző években vásároltatott, a mostani áldott esztendőben is elegendő mennyiségű élelmiszer vásároltassék és még idejében helyére érjen, ezért a tartományi pénztárból kiutalt megfelelő összegű guruson, minden öt isztambuli kilét a bajai kikötőbe való szállítással együtt egy-egy riál guruson számítva, a szegedi kazából háromezer isztambuli kile

* Tolna. (*Karácson jegyzete.*)

** A törököktől alapított helység Duna-Adony közelében, Fejérmegyében.

buzát és minden tíz isztambuli kilét egy-egy guruson számítva, ezerötszáz kile árpát, a zombori járásból hatezer kile buzát és háromezer kile árpát, a bácskai járásból is hatezer kile buzát és háromezer kile árpát, a bajai járásból kétezerötszáz kile buzát és ezerkétszázötven kile árpát, a titeli járásból is kétezerötszáz kile buzát és ezerkétszázötven kile árpát, ami összesen húszezer isztambuli kile buzát és tízezer isztambuli kile árpát tesz ki, ismét összevásároljatok és előkészítvén, sietve a bajai kikötőbe szállítástok és azt az átvételre küldött meghatalmazottnak átadván, elraktározassák s miután mindegyik járás a megparancsolt élelmiszert teljesen átszolgáltatta, a fönnebb említett számítás szerint való árat a bajai kikötőben az átvételre küldött meghatalmazott egyéntől vegyék át és okmányt állítsanak ki róla. Eme szolgálat teljesítése végett e magas fermánom kibocsátattott. Kelt az 1078. évi Moharrem hó 5-én. (1667. június 26.)

284.

1667. augusztus 28.

IV. Mohammed szultán rendelete a Temesvárott készített lőpornak a krétai háborúban való felhasználására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Haszán pasa lippai béghez és a temesvári kádihoz.

Fermánom értelmében a szemendriai és vidini szandsákokra kirótt salétrommal Temesvárott készítendő fekete lőporból a mostanáig készletben levő lőpornak sürgősen Belgrádba szállítása fontos dolog, azért rendeletet adtam, hogy a temesvári járás lakóssai a már feldolgozott kész lőport sietve Belgrádba szállítsák és a parancsnoknak átadják. A fekete lőpor ügyét nem lehet egyéb ügyekhez hasonlítani, mivel annak a krétai hadjáratba való megérkezése igen fontos dolog, ezért egy napot, egy órát sem késlekedve, a lőpor Belgrádba szállíttassék és a parancsnoknak átadassék, e végett szigorúan iratott. Kelt az 1078. évi Rebi-ül-evvel hó 8-án. (1667. augusztus 28.)

285.

1667. december 8.

*IV. Mohammed szultán rendelete a temesvári löporműhely üzem-
költségei fedezésére.*

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári defterdárhoz.

Jelenleg a löporműhely dolgoztatásához a lippai szandsák műteszarifja Haszán pasa — legyen tartós a méltósága! — rendeltetett ki s a temesvári pénztárból évenként a löpor költségekre adott pénzen kívül, az említett megbízott kezébe a titeli járásban való vásárlás végett sietve ezer gurus szükséges, azért az odsák pénztárból sietve adj át neki ezer gurust. Ha a meghatalmazott elmegy a temesvári ejálet beszállásolási adójának behajtására, az említett ezer gurust a beszállásolási adóból vedd ki s az őrség zsoldja céljából tedd helyre. Mivel most sietve szükséges és hiány mutatkozik, azért az odsák pénztárból vedd ki s az a beszállásolási adó pénztárból tétessék helyre s így add meg a teljes ezer gurust, erről szól e fermánom. Kelt az 1078. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 23-án. (1667. dec. 8.)

286.

1668. október 16.

*IV. Mohammed szultán rendelete a szigetvári és pécsi lakósoktól
igaztalanul behajtott adóösszegek visszaadására.*

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a kanizsai beglerbéghez, a szigetvári és pécsi kádikhoz.

A szigetvári és pécsi lakósok a császári táborba jöven, kérelmet nyújtottak be, melyben azt mondják: «Mi a végeken többnyire szétszóródva és zaklatva vagyunk s a ránk kivetett elszállásolási adót* és élelmiszer adót** megadni sehogysem tudjuk. A mult évben, mikor helyzetünket a császári hadseregnek bejelentettük, megkönyörültek rajtunk és dsizie adóból bizonyos mennyiség leszállított s magas rendelet adatott ki s a mevkufát

* = nüzul. ** = szürszát. (Karácson jegyzetei.)

defterekbe is így vezetett be, hogy házak szerint vettessék az ki». Ezen állapot bejelentése végett menő emberek utiköltségére és egyéb kiadásokra a kanizsai ejáletben mintegy öt jük ákcset szedtek össze a szegény emberektől, azután pedig azt mondva: «a ti ügyeitek után járva a mevkufátnál és egyebütt több költségünk volt» s e szegényektől ismét négy-öt jük ákcset akarnak beszedni. Egyszer-kétszer a beglerbégeknél is szolgálatot tettek nekik s midőn egyszer már a költséget beszédtek tőlük, «*régi ákcse*» néven ismét négy-öt jük ákcse évi adózásra nézve kaptak bujuruldit és a zaklatások meg nem szűnván, a szegényeket méginkább gyötörték, mert e «*régi ákcse*» néven való követeléssel újra zaklatják őket s most magas rendeletet kértek arra nézve, hogy ha a beglerbégektől bujuruldit kapnak is, ily évi tartozással ne zaklattassanak: megparancsolom tehát, hogy mivel az említettekől ezen ügy végett beszédett pénznek semmi helye nem volt, hanem csupán megvesztegetési ajándék az, ezért Musztafának, aki a rájáktól ezen ürügy alatt azt összeszedte, amekkora volt az összeg, ugyanannyi a vagyonából elvétessék s a szegény rájáknak teljesen visszaadassék, ezentúl pedig ily beszédésektől eltiltatik. Az említett módon magas rendeletem megírására adatott ki e tezkere. Kelt az 1079. évi Dsemázi-ül-evvel 12-én. (1668. okt. 16.)

287.

[1670. körül.]

Köprülizáde Ahmed pasa nagyvezir rendelete Apaffy Mihályhoz a Jenőhöz összeírt Almás járás ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

A nagyvezir levele az erdélyi fejedelemhez.

A Jézus vallású nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek igazgatója, a dicsőség és hatalom szegélyének birtokosa, a dicsőség és dicséret bizonyítékainak tulajdonosa, őszinte barátunk, tényleg Erdély fejedelme Apafy Mihály — kinek legyen jó vége — a barátsághoz méltó őszinte üdvözlések után barátságosan tudatom a következőket: Jenő elfoglalása után azon tartomány összeíratott s a jenői szandsákhhoz tartozó Halmás* járás-

* Almás, Borosjenő mellett.

nak, mely negyvennyolc faluból áll, Jenőhöz való átíratása szükséges lévén, az említett falvaknak Jenőhöz való átíratása céljából hatalmas, felséges padisáhunk császári fermánja a defterrel együtt kiadatott. Ámde Te mostanáig ellenkeztél s azt mondtad, hogy azok a falvak, melyek mint Jenőhöz tartozók összeirattak, Erdélyhez tartoznak és ez ügybe beleavatkozva, nem engedted meg, hogy a császári fermán követelménye szerint Jenőhöz irassanak. A magas Portára e dolog bejelentetvén, felséges, hatalmas padisáhunknak császári tudomására jutott s nagyon megharagudott és felháborodott. A császári fermánnal e levél iratott hozzád s az említett járás defterjének másolata kiadatván, hozzád küldetett. Óvakodjál most már dacoskodni és ellenkezni s a felséges padisáhi fermán követelménye szerint cselekedjél s az említett falvak ügyeibe semmikép ne avatkozzál, mert aztán megbánod. Te tudod. Állandó üdvözet

288.

1671. december 1.

IV. Mohammed szultán rendelete Bajcsnál a Zsitva folyón híd építésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai válihoz és defterdárhoz.

Ujvár várából Esztergomba menet negyedórányi távolságban levő Bajcs * nevű falu közelében elterülő homokos helyen építészeti rőfökkel százhusz rőfnyi új híd építése szükséges, azért az Esztergomhoz tartozó falvak közül az említett híd közelébe eső falvak lakosai a szükséges deszkákat vágják meg és azokat az említett helyre szállítsák, a szükséges ácsokat pedig a budai emberek közül válogassátok ki és oda küldjétek. Ti, aki a pasa és a defterdár vagytok, nézzetek utána, hogy a híd erős legyen és azt egészen újonnan építsétek meg. Erre nézve magas rendeletem ügyében e tezkere adatott ki. Kelt az 1082. évi Dsemázi-ülákhír hó 28-án. (1671. december 1.)

* Komárommegyében, a Zsitva mellett.

289.

1671. december 25.

IV. Mohammed szultán rendelete az elpusztított gyulai járásban a császári konyha számára való vajvétel abbahagyása dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a gyulai kádihoz.

Te, aki a kádi vagy, magas udvaromba jelentést küldöttél és tudattad, hogy az 1082. évben az említett járásból parancsom szerint megvásárolandó olvasztott vajnak összeszedése lehetetlen, mivel az említett járás lakóinak legtöbb faluját a felsőmagyarországi rablók elpusztították. A császári kincstárban őrzött mevkufát deftereket megnéztem s ott az van bejegyezve, hogy az 1082. évben császári konyhám számára minden guruson három okát számítva, az elküldött pénzen összesen háromezer oka olvasztott vaj vásárlását parancsoltam meg. Elrendeltem tehát, hogy a pénz visszaadatván, a gyulai járásból ne követeltessék s az említett módon magas rendeletem megírása végett e tezkere kiadott. Kelt az 1082. évi Redseb hó 22-én. (1671. december 25.)

290.

1672. február 15.

IV. Mohammed szultán rendelete az egri Mohammed szultán-dsámi kijavítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az egri kádihoz.

Az említett várban levő imámok és mások Drinápolyban tartózkodó császári Divánomhoz folyamodtak, hogy Eger várában a néhai boldogult Mohammed szultán — legyen fényes a sírja! — szent dsámijának teteje elpusztult és padlózata is erősen megromlódott s Isten rendeléséből a villám beleütött, minek folytán mináretje egyik oldalon bedőlt és a műezsinek most félnek rajta a szolgálatukat elvégezni, ez okból annak kijavítása, a padlózatnak is megújítása és a mináre helyreállítása végett jelentést tettek. Ezen költségekre háromszáz gurus kiutalványoztatván, Ibráhim aga, a gönüllük ketkudája az említett pénzzel a szükséges helye-

ken a kellő javításokat végeztesse el. A kijavításra vonatkozó magas parancsom megírása végett e tezkere kiadatott. Kelt az 1082. évi Sevvál hó 18-án. (1672. február 15.)

291.

[1673.]

IV. Mohammed szultán rendelete a jenői járásból a pancsovai kikötőn át a hadsereg szükségletére élelmiszer szállítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a jenői kádihoz, az alajbéghez és a járás előkelőihez.

Jelenleg a hadjáratra küldött győzelmes hadseregem számára az élelmiszerek előkészítése fontos dolog s mivel az 1085. évre való beszámítással az említett vilájet elszállásolási összege 18222 gurus, ebből 8222 guruson, minden gurusért a pancsovai kikötőbe való szállítással tíz isztámbuli kile árpát, ami összesen 82220 kilére megy, vásároljatok és sietve a pancsovai kikötőbe szállíttassátok és a megbízottnak átadassátok, a fenmaradt 10000 guruson pedig, minden negyven gurusért egy három fogatú szerémi kocsit, ami összesen 250 szerémi kocsi lesz, fogadjatok és a járásokba küldött defter értelmében még a Nevruz előtt egy nappal császári táboromba küldjétek és mindegyik kocsinak, mikor az utat megtette, császári táborom pénztárából 35 gurus adassék. Magas rendeletem adására nézve e tezkere iratott. Kelt az 1084. évi (1673.)

292.

[1675. április—május.]

A Köprülizáde Ahmed pasa nagyvezirtől rendelt érsekújvári és nyitramegyei ájtatos alapítványok összeírása.

Evkáf-miniszterium levéltárából.

Az 1086. évi Szafar-ül-khajr hóban néhai Köprülizáde Fázil Ahmed pasa, néhai Mohammed pasa fia által rendelt és felhasználandó vakufnak felújítására s az előírt kötelezettségek és egyéb költségek fedezése végett a hagyatékához tartozó és örökösödés révén esedékes ingatlan birtokból *Ujvár* várában négyfelől közút

által határolt 130 rőf hosszú és 80 rőf széles területen fekvő téglalapírtkezesű boltokat és a szögleten alul két szobát s felül egy szobát, továbbá éléskamrát és istállót magában foglaló házát, azzal összefüggően két alsó szobát, két éléskamrát s egy pincét magában foglaló házát, mellette három szobát, egy sütőkemencét, két pincét s egy istállót magában foglaló boltozatos kapuval ellátott házát, mellette egy bolthajtásos boltot s alul három szobát, egy éléskamrát, egy pincét és a bolt fölött egy szobát magában foglaló házát és a piac sarkára néző, négyfelől közúttal határolt, tíz földszintes szobát magában foglaló házát s annak átellenében a dsámi-térre néző egy boltot, egy felső és egy alsó szobát, egy pincét és sütőkemencét magában foglaló házát, mellette két szobát, egy éléskamrát, istállót magában foglaló házát, mellette egy boltozott földszintes szobát, két kamrát, egy pincét, egy istállót és egy kutat magában foglaló házát s az említett ház mögött egy földszintes boltozott szobát, egy pincét, egy kemencét és egy felső szobát magában foglaló házát, s az említett házzal összefüggően egy földszintes szobát, egy éléskamrát, istállót s egy kertet magában foglaló házát s az említett térre néző pékműhelynél elhelyezett lisztraktár előtt 128 rőf hosszú és 88 rőf széles, négyfelől közúttal határolt téren épült s számos helyiséget magában foglaló öt házát, nyolc boltot, s a nagy dsámi baloldalán levő térre néző 130 rőf hosszú és 86 rőf széles téren épült tíz boltot s az említett dsámi jobb oldali sarkán fekvő tíz boltot, két szobát és mészárszéket, s a dsámi körül az Esztergomi-kapunak nevezett várkapu hídjánál a Nyitra hídjához menve az út jobb- és baloldalán hosszában fekvő és 15 rőf szélességű téren épült 130 boltot s a vár belsejében egyik utcában tíz kőre járó szárazmalmot és a váron kívül Esztergom irányában a Nyitra nevű folyótól övezett két utcában tizenkét kőre járó vizimalmot s azon a helyen négy oldalról víz által körített Sziget nevű teret vakuffá tette, továbbá magas császári irattal a néhai említett megboldogult által örökségül bírt s örökösödés folytán édes testvére, Musztafa bej efendire háramló s az esztergomi szandsákban, Nadhid (?)^{*} járásban, Surada nevű várost s szintén az említett

^{*} Talán a mai Nagyhind Nyitramegyében. A következő helynevek nagy része előjön az esztergomi szandsák deftereiben: Surán (?) 1576; Komjátváros (mai Komját) 1576; Tardoskedd 1576; Kisvárad 1552; Nagykeszü 1576. (Komárom megyében); Kiskér 1576. (Nyitramegyében); Gyoroka 1552. (Gyarak Nyitramegyében); Kiskesz 1576., Kiskesz 1631. (Komárommegyében); Nagy-Andod 1576., Nagy-Andor 1631; Nádszék 1552. (Nádszeg Pozsonymegyében);

járásban Kadihos (?) nevű falunak földjét s szintén az említett szandsákban, a nyitrai járásban Komját nevű várost, szintén az említett járásban Tardos nevű falut és Kis-Várad falut és Nagy-Kesző és Kis-Kérrel együtt Ajattófalú nevű falvaknak öröklött földjét és szintén az említett járásban Gyarak, Kis-Kesző, Nagy-Ander (?), Nadszeg, Alsó-Csornok, Felső-Csornok, Malomszeg, Mező-Kesző, Jatto és Taran nevű földeket s az Esztergomi-kapu közelében fekvő Sirin-Pak-Szeráj néven ismert palotát mint az utasok számára épített fogadót, továbbá egy oldalról az árokkal, más oldalról az országút által határolt számos szobát magában foglaló házát s az említett fogadó jobb oldalán fekvő pincét és tizenegy boltot s két szobát, s a fogadó átellenében hosszában-széltében négyszögű 200 rőf területet és a dár-ul-kurra keleti részén hosszában 130, szélességben 20 rőf kertjét és nyugot felől 59 rőf hosszú és 36 rőf széles kertjét vakuffá tette.

293.

1675. június 16.

IV. Mohammed szultán rendelete a simontornyai és koppáni járásokban hátralékos beszállásolási adó behajtására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai válihoz s a simontornyai és koppáni kádikhoz.

Ibráhim pasa — növekedjék a méltósága! — aki az 1086-ik évre való beszámítással az említett ejálet beszállásolási adójának átvételére kiküldetett, Magas Portámra bejelentette, hogy Simontornya- és Koppán-járások a beszállásolási adóval hátralékban vannak s a behajtásra nézve magas parancsom kibocsátását kérelmezte. Ezért tehát rendeletet adtam, hogy akik nem fizettek úgy, miként azt a korábban kibocsátott parancs és defter követeli, azoktól az behajtassék s e végett adatott ki magas parancsom megírására e tezkere. Kelt az 1086. évi Rebi-ül-evvel hó 23-án. (1675. június 16.)

Csornok, Csolnok 1552., Felső-Csornok 1631. (Nyitramegyében); Malomszeg 1576.; Mezőkeszi 1552.; Jakó-Verelnék (?) 1552. (ma Jattó Nyitramegyében); Marjas-Tarján, Kis-Tarján 1552. (Komárommegyében).

294.

1675. június 16.

IV. Mohammed szultán rendelete a budai és temesvári vilájetekből a jövő évi hadjáratra élelmiszer és szekerek szolgáltatására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a budai és temesvári ejáletekben levő kádikhoz.

A felséges Isten akaratából a szerencsés előjelű tavasszal megindítandó hadjáratom szükségletei végett elrendeltem az említett szandsákokban az élelmiszerek vásárlását s a szerémi kocsik és szállító hajók előállítását s az 1087. évre való beszámítással az említett szandsákok beszállásolási adójából a pénzt ezekre kiutaltványoztam. Nehogy tehát azt mondvá: «még nem érkezett el az ideje», valamit is késlekedjete, mivel az említett élelmiszerek és kocsik hadjáratomnak fontos szükségletei, azért amint magas parancsom megérkezik, az említett megbízottam kezébe adott defter követelménye szerint azt sürgősen beszédjete és neki átadjátok. Erre nézve szigorú parancsom gyanánt adatott ki e magas rendeletem. Kelt az 1086. évi Rebi-ül-evvel hó 23-án. (1675. június 16.)

295.

1677. április 16.

IV. Mohammed szultán rendelete a szentjobbi vár kijavítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a váradi beglerbéghez, kádihoz, alajbéghez, az ügyek intézőihez és a vilájet előkelőihez.

A váradi ejáletbe tartozó Szent-Jobb nevű vár kijavításra szorul s már ennek előtte megparancsoltatott annak kijavítása és kiigazítása. Jelenleg a mir-i-mirán és a kádi számítást tevén jelentték, hogy annak megvalósítása kétezernyolcvan gurusba kerül. A váradi lakosok közül a néhai Kodsza pasának Váradon levő vakufját kezelő Fakhruallah alajbég — legyen tartós a dicsősége! — megbízottul kirendeltetett s a pasa, a kádi és a kol-agák felügyelete alatt a lakosok segítségével kijavíttassék, a 2080 gurus költség pedig a temesvári szandsák elszállásolási pénzéből kiutaltványoztatott.

Megparancsolom tehát, hogy ez ügyben kibocsátott magas fermánom szerint cselekedjete s az elküldött utaltványozó ren-

delet értelmében a jelzett összeget teljesen átvegyétek. Te pedig aki a fennevezett megbizottam vagy, az említett várat az elébb megnevezettek felügyelete alatt, a lakosság közreműködésével kellőkép kijavíttasd, a költségeket pedig jegyzék szerint defterbe foglald és lepecsételvén, Konstantinápolyban a számadások átvizsgálása végett megőrizd. Ti, akik a vilájet előkelői vagytok, e dologban mindegyitek igyekezzék, a hanyagságtól és gondatlanságtól pedig tartózkodjatok. Magas parancsom megírása végett eme tezkere iratott. Kelt az 1088. évi Szafar hó 13-án. (1677. április 16.)

296.

1679. augusztus.

A jedikulei parancsnok az erdélyi foglyok tartásdíja kiutalványozását kéri.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, kegyelmes Szultánom egészséges legyen!

A Jedi-kuléban fogva levő hat erdélyi hitetlen * számára az 1090. évi Dsemázi-ül-ákhír havi élelmezési költség oldalt feljegyeztetvén,** erre vonatkozólag a tezkere kiadására magas parancsát kérem. A további rendelet Szultánom ő felségét illeti. Szolgája a jedikulei parancsnok. Az 1090. évi Dsemázi-ül-evvel hó. (1679. augusztus.)

297.

1680. február 10.

IV. Mohammed szultán rendelete Temesvár környékén vásárolt árpának a hadsereg számára a Dunán lefelé való szállítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a belgrádi várban, a Duna, Száva és Tisza folyók mindkét partján levő kádikhoz, alajbégekhez, ketkhudákhoz, janicsár szerdárokhöz, előkelőkhöz, a vilájet alkalmas embereihez, Temesvár környékén az élelmiszerek vásárlásával megbízott hoz — növekedjék a méltósága!

Mivel fontos dolog, hogy a császári hadjáratom céljaira Temesvár környékén ennekelőtte vásárolt és Pancsován elraktáro-

* Béldi Pál és társai. (*Karácson jegyzete.*)

** A költségösszegekről a feljegyzést nem találtam meg. (*Karácson jegyzete.*)

zott árpa hajókra rakassék és az iszakcsii kikötőbe vitessék, ezért tehát a rendelkezések alatt álló hajókból hetvenegyezer kile árpa elszállítására elegendő hajót, bármely kikötőkben vannak is azok, előkészítetek és a pancsovai kikötőbe küldjétek és minden isztámbuli kile után egy-egy para hajódíj a megbízott kezéből előre fizetessék, két-két para pedig Iszakcsiban adassék át. A Pancsovában levő árpának ily módon hajókra rakását és az iszakcsii kikötőbe küldetését elrendelem. Azonban ez ürügy alatt minden erőszakoskodástól s a hajósok pénzét elvévén, azok zaklatásától s egy-egy para szállítási díj elrejtésétől nagyon őrizkedjétek, ezzel a kikötéssel adatott ki e magas parancsom. Kelt az 1091. évi Moharrem hó 9-én. (1680. február 10.)

298.

1683. július 29.

IV. Mohammed szultán rendelete, hogy a szegedi szandsákban a hadsereg céljaira kivetett 9000 kocsi széna egyenletesen és igazságosan hajtassék be.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a szegedi, bácsi, titeli, zombori és bajai kádikhoz.

Ennek előtte magas rendeletemet adtam ki, hogy a szegedi szandsákba tartozó fennemlített járásokból császári hadseregem számára kilencezer kocsi széna vétessék és mindegyik kocsi két-százszor jövőn, a Belgrádba való szállításért minden kocsinak kilencven ákcse adassék. Ámde az említett kilencezer kocsi szénából a nevezett livában fekvő titeli járásra magára négyezer kocsi széna vettetett ki adóban, ötezer kocsival pedig Szeged, Bács, Zombor és Baja járásokra számíttatott. Eme négy járás lakóházaire egyenként négy és fél kocsi széna esett, a titeli járás minden házára pedig negyvenegy kocsival s ilyen módon lehetetlen azt nekik megadni, azért szükséges, hogy minden járásnak házaikhoz arányítva egyenletesen osztassék az ki. A nevezett livában összesen ezerhét-száz lakóház van, azért előterjesztés történt, hogy minden háztól hat kocsi széna vétessék egyenlően s erre nézve magas rendeletemet adjam ki.

Az előterjesztés értelmében való intézkedés végett tehát magas rendeletemet adtam ki és megparancsoltam, hogy eme

rendeletem megérkezésekor ennek értelmében járjanak el s mivel a szegedi szandsákból Belgrádba szállítás végett megparancsolt kilencezer kocsi szénából magára a titeli járásra négyezer kocsi széna vettetett ki adóban, a többi járásokra pedig ötezer kocsi-val esett s ezekből minden házra csak négy és fél kocsi széna került, míg a titeli járásban minden házra negyvenegy kocsi-val, amelynek megadására nincs erejük, hogy a titeli járás lakói se viseljenek több terhet, ezért minden járás lakóházától hat kocsi széna vétessék s a házakhoz képest egyenletesen szétosztván, az adó behajtassék. Magas rendeletemmel senki ne ellenkezzék. Szóval ez ügyre gondot fordítsatok s minden járás házaihoz arányítva egyenletesen osszátok el s más rendelet kiadására ne legyen szükség; az ellenkezéstől óvakodjatok. Így tudjátok. Kelt az 1094. évi Sábán hó 5-én. (1683. július 29.)

299.

1683. július 31.

IV. Mohammed szultán rendelete a szegedi szandsákból a belgrádi kaszárnýba szolgáltatandó élelmiszer dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a szegedi szandsákban levő kádikhoz és ügyvezetőkhoz.

Ez áldott esztendőben a belgrádi kaszárnýa számára több árpa szükséges és annak összerendelése fontos dolog, ezért megparancsoltam, hogy az árpa ára a tulajdonosoknak a megbízott által kifizetessék és anélkül, hogy a livába tartozó szegényeken erőszakoskodnának, az Belgrádba szállíttassék s minden isztambuli kile ára húsz ákcse legyen s összesen 30000 kile árpa vásároltassék s egy nappal előbb Belgrádba szállítván, az átvétellel megbízottnak átadassék. Eme magas rendeletem megérkezésekor tehát ez ügyben kibocsátott parancsom szerint cselekedjete s késedelem s halogatás nélkül minden isztambuli kilét Belgrádba szállítva, az említett járásokból harmincezer kile árpát vásároljatok egyenlő fizetés mellett és egy nappal előbb Belgrádba szállítva, az átvétellel megbízottnak átadassátok; a késedelemtől, hanyagságtól és a szegények zaklatásától nagyon óvakodjatok s a megvásárolt árpának árát az említett számítás szerint a megbízott kezéből átvegyétek és a jogosultnak átadassátok és senkinek egy

ákcséjét el ne fogjátok. Így tudjátok. Kelt az 1094. évi Sábán hó 7-én. (1683. július 31.)

300.

1683. augusztus 7.

IV. Mohammed szultán rendelete egy eszéki járásbeli hídnak az eszéki nagyhíd régi deszkáiból való kijavítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az eszéki híd felügyelőjéhez, Alihoz — legyen tartós a szerencséje! — és az eszéki kádihoz.

Az eszéki járás lakószai császári trónom elé egy embert és folyamodványt küldöttek, hogy az eszéki járás belsejében az országúton levő híd, melynek építése régtől fogva az eszéki járás lakóságának kötelessége volt, a mostani áldott esztendőben az iszlám csapatoknak gyakori átmenetele folytán igen megromlott és magas rendeletemet kérték arra nézve, hogy a nagy hídból kivett régi deszkák, miként szokás volt, megőriztessenek, ezekből tehát elrendeltem, hogy az említett hídból kivett régi deszkák a nevezett járás belsejében levő hídnak kijavítására egy védett helyen megőriztessenek és megparancsolom, hogy amint e magas rendeletem hozzátok érkezik, ezen rendeletem szerint cselekedjete s jelenleg a nagy hídból kivett régi deszkákat a járás belsejében levő hídnak kijavítása végett valamely védett helyen megőrizzétek s el ne veszítétek s el ne vesztegessétek. Így tudjátok. Kelt az 1094. évi Sábán hó 14-én. (1683. augusztus 7.)

301.

1683. október 6.

Rendelet a hadsereg budai állomáshelye számára élelmiszer vételére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az előadott módon a budai állomáshely számára a budai kereskedőktől az okmány értelmében egy kile 55 ákcsén adatván, 1650 kile árpa vásárlására a kincstár ezen tezkere kiadatott. Kelt az 1094. évi Sevvál hó 15-én. (1683. október 6.)

302.

1684. április 21.

IV. Mohammed szultán rendelete számadástételre a temesvári lőporgyártás vezetésében beállt személyi változás alkalmával.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Temesvárott a fekete lőpor gyártására jelenleg kirendelt Ibráhimhoz — növekedjék a méltósága! — és a fekete lőpor gyártására annakelőtte kirendelt Daudhoz — növekedjék a méltósága! — és a vilájet alkormányzójához és a szakértő emberekhez.

Temesvárott a fekete lőpor gyártására ennek előtte kirendelt Daudnak — növekedjék a méltósága! — számadásai átnézése végett magas Portámra jövele szükséges, azért a mostanáig gyártott és még nála levő fekete lőport, salétromot, szenet és ként, amennyi csak van, mind mérjétek meg és azt a gyártásra jelenleg kirendelt Ibráhimnak — növekedjék a méltósága! — adjátok át és tőle szabályszerű elismervényt vegyetek és vele számadást végezzetek. A fönnebb nevezett Daudnak megvételre küldött salétromból, amennyi salétrom a ráják kezében még visszamaradt, az említett Ibráhim agának adjátok át és számadásaikat a valóság szerint vizsgáljátok át s a számadásról az okmányokat állítsátok ki, amely után Daud a kezében levő okmányokkal számadása felülvizsgálása végett magas Portámra küldessék. Te pedig Ibráhim — növekedjék a méltóságod! — aki a fekete lőpor gyártására jelenleg kirendelve vagy, az előadott módon a nevezett Daudtól mostanáig gyártott lőport, a készletben levő salétromot, szenet, ként pontosan megmérjed és neki pecsétes elismervényt adj róla s azonkívül ha a korábban megrendelt salétromból a ráják kezében is még maradt, azt gondosan jegyzékbe vedd és helyéről elhozasd magadhoz s a rád bízott szolgálatban teljes gondosságot és tökéletes őszinteséget tanúsíts, a hanyagságtól és gondatlanságtól nagyon őrizkedjél. E magas parancsom végett adatott ki e magas fermánom. Kelt az 1095. évi Dsemázi-ül-evvel hó 6-án. (1684. április 21.)

303.

1690. június 8.

III. Szulejmán szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához, az Erdélybe induló Thököly Imre és az őt kísérő török és tatár csapatok támogatására.

Rendelet Konstantin oláh vajdához.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, Felső-Magyarország királya Thököly Imre — kinek legyen jó vége és az üdvösség útjára való jutása — mivel császári magas Portám iránt teljes őszinteségű, jóakaró és önfeláldozó volt, ezért öröklött birtokomnak, Erdélynek kormányzósága magas khoszrevi kegyelmemből jelenleg az említett királynak adatott és adományoztatott s megparancsoltam, hogy a dicső emírek emirje, Azov beglerbége Ahmed — legyen tartós a méltósága — az említett vilájet katonaságával és a dicső emírek nagyja, a nikápolyi szandsák müteszarrija, Szálih és Hamid szandsák müteszarrija, Kászim és Müntesa szandsák müteszarrija, Iszlám — legyen tartós a méltóságuk — és egyéb arról a vidékről kirendelt hadi nép és a nagy szultánok utódja Gázi Gэрáj szultán — legyen tartós a dicsősége — csillagsokaságú tatár sereggel az említett király kíséretében Oláhországon keresztülmenjenek s e tekintetben tőled is teljes szolgálatkésztséget reménylek. Ezért tehát te is, aki az említett vajda vagy, mihelyt magas parancsom, ha Isten akarja, hozzád érkezik, puskás katonasággal felkészülj s az említettthez csatlakozzál és mikor az oláh határon levő szorosokon átmennek és az erdélyi határokhoz érkeznek, szükséges ügyekben mindenkép segítséget adj nekik és a császári akaratommal megegyező szolgálatban kellőkép iparkodjál és gondoskodjál, az ellenszegüléstől pedig óvakodjál. Mikor Oláhországon átmennek, gondoskodjál, hogy katonaságod a környéken szétosztva legyen s a rájákat oltalmazza és őrizze, hogy a lakókat, gyermekeiket, egész családjukat és vagyonukat pusztítani, rabolni ne lehessen.

Az 1101. évi Ramazán hó elején. (1690. június 8.)

304.

1690. június 8.

III. Szulejmán szultán rendelete a tatár khánnak, hogy Thököly Imrének Erdélyországba behelyezésére a török sereghez csatlakozzék.

Rendelet Gázi Gэрáj Szultánhoz — legyen tartós a dicsősége!

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, Felső-Magyarország királya Thököly Imre — kinek legyen jó vége és jusson az üdvösség útjára — mivel rokonságban van Bethlen Gáborral, aki régebben Erdély fejedelme lévén, erős oszlopú és magas rangú házam irányában teljes őszinteséggel és odaadással szolgált s mivel a nagy Isten segítségével tőle is hasonló szolgálatot reménylek, ezért öröklött birtokomat, Erdélyországot az említettnek adtam és adományoztam s mivel császári akaratom szerint szükséges, hogy székébe behelyeztessék és abban megerősíttessék, azért a dicső emírek nagyjai közül Ahmed azovi beglerbéget, Szálih nikápolyi müteszarifot, Iszlám mentesei müteszarifot, Kászim hamidi müteszarifot — legyen tartós a méltóságuk — igen sok katonával és az azovi ejálet seregével az említett ügy végett kirendeltem és az azovi beglerbéget az említett mir-i miránok fölé básbuggá neveztem ki. Isten segítségével jöjj te is Nikápoly felé és az említett mir-i miránnal találkozáván, a nevezett királlyal szép egyetértésben, teljes egyezséggel és egyértelműséggel, amint alkalmasnak látszik, Erdélyországba menjetek és az említett királynak székébe való beiktatása és megerősítése ügyében a melletted levő mirzákkal és egyéb ellenségvadászó tatárokkal vitézséget és gondosságot tanusíts s az ország lakószai közül azoknak, kik az említett királynak meghódolnak és engedelmeskednek, kegyelem adassék, vagyonuk, gyermekeik, családjuk megoltalmaztassanak és megvédelmeztessenek, senkinek zaklatása, bántódása ne legyen; azoknak pedig, akik magas parancsokkal ellenkezve az említett királynak nem engedelmeskednek s a lázongásban és zavargásban makacsul megmaradnak, kegyelem ne adassék, hanem Isten segítségével maguk megölessenek, gyermekeik foglyok és rab-szolgák legyenek, vagyonuk és jószáguk pedig a hitharcosok zsákmányává és prédájává tétessék. Minden esetben az említettekkel megegyezés szerint járj el és császári akaratomnak megfelelő szolgálatot tanusíts és jószágos kegyelememre érdemessé lenni töre-

kedjél. Arra azonban legyen gondod, hogy mikor Oláhországon keresztülmentek, katonaságod a környéken szétoszolva a rájákat kimélje, azoknak családját, gyermekeit, vagyonát ne rabolja el s ne prédálja fel.

Az 1101. évi Ramazán hó elején. (1690. június 8.)

305.

1690. június 8.

III. Szulejmán szultán rendelete Ahmed azovi beglerbéghez, melyben az a Thököly Imrének Erdélyországba behelyezésére küldött sereg vezérévé neveztetik ki.

Rendelet Ahmed azovi beglerbéghez — legyen tartós a méltósága!

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzetében a dicső nagyok választottja, Felső-Magyarország királya, Thököly Imre — kinek legyen jó vége és jusson az üdvösség útjára — mivel rokonságban van Bethlen Gáborral, aki régebben Erdély fejedelme lévén, erős oszlopú és magasrangú házam irányában teljes őszinteséggel és odaadással szolgált s mivel a nagy Isten segítségével tőle is hasonló szolgálatot reménylek, ezért öröklött birtokomat, Erdélyországot az említettnek adtam és adományoztam s mivel császári akaratom szerint szükséges, hogy székébe behelyeztessék és abban megerősíttessék, ezen ügygel téged bizlak meg s a dicső emirek nagyjai, a nikápolyi szandsák müteszarifja Szálih, Hamid szandsák müteszarifja Kászim, Mentese szandsák müteszarifja Iszlám — legyen tartós a méltóságuk — rendes katonaságukkal, teljes fegyverzetű és tökéletes felszerelésű embereikkel s a szilisztriai, nikápolyi, kirkkiliszai, vizei, csermeni szandsákok ziámet- és timárbirtokosai, továbbá a piaszeli és beleki gyülekezetekből arra a vidékre küldött kétszáz lovas katona, háromszáz határőrvidéki lovas és négyszáz határőrvidéki gyalogos, száznolcvannégy lovas szerdengecsdi és kétszázhusz szilahdár szerdengecsdi húsz darab sáhi ágyúval kirendeltettek s téged azok basbugjává nevezlek ki. A nagy szultánok utódja, a dicső khágánok legdicsőbbje Gázi Gэрáj szultán — legyen tartós a dicsősége — ezen ügy végett szintén kirendeltetett s ha Isten engedi, Nikápoly átellenébe jön. Nehogy Gэzi Gэрáj szultán az említett helyre érkezvén, a reád való várakozással késleltessék, ha te, az említett mir-mirán, arra az időre oda nem érkeznél, azért eme

magas parancsom megérkezésekor az említett beglerbégeket s a veled együtt kirendelt más hadi népeket és bégeket magad mellé vevén, sietve és gyorsan Gázi Gэрáj szultánnal találkozzál s az említett királlyal szép egyetértésben, teljes egyezséggel és egyértelműséggel, amint alkalmasnak látszik, Erdélybe menjetek s az említett királynak székébe való beiktatása és megerősítése ügyében gondot és iparkodást tanusíts s az ország lakószai közül azoknak, akik az említett királynak meghódnak és engedelmeskednek, kegyelem adassék, életük, vagyonuk, gyermekeik, családjuk megoltalmaztassanak és megvédelmeztessenek, senkinek zaklatása, bántódása ne legyen; azoknak pedig, akik magas parancsoddal ellenkezve az említett királynak nem engedelmeskednek s a lázongásban és zavargásban makacsul megmaradnak, kegyelem ne adassék, hanem Isten segítségével megölessenek, gyermekeik pedig foglyok és rabszolgák legyenek, vagyonuk és jószáguk pedig a hitharcosok zsákmányává és prédájává tétessék. Minden esetben megegyezés szerint járj el és császári akaratomnak megfelelő szolgálatot tanusíts, jószágos kegyelmemre érdemessé légy s Isten segítségével a szolgálatot gondosan teljesítvén, az igazságot hiven megírd és fényes Portámra tudósítást és jelentést küldj s ezután is, amint magas parancsomat kibocsátom, annak megfelelően cselekedjél.

Az 1101. évi Ramazán hó elején. (1690. június 8.)

306.

1690. június 9.

Kérvény egy temesvári szandsákbeli ziámetbirtok adományozására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, kegyelmes Szultánom!

E szolgájának előterjesztése az, hogy a temesvári szandságban, a krassoviai járásban, Szás nevű faluban és környékén 21,275 ákcse jövödelmű ziámet, melynek birtokosa Kara Ibráhim ennek előtte elhalálozott s így ziámetje megüresedett, én szolgája pedig a végeken levő emberek közül az elhunynak rokonságából, a veteránok közül való vagyok s Felséged előtt ismeretes, hogy minden tekintetben érdemes vagyok, tehát azon kötelezettséggel, hogy sietve arra a vidékre menjek és a zászlóm alatt összegyűjtendő emberekkel császári szolgálatára fordíthassam igyekezete-

met,* kérem, hogy az említett ziámet eme szolgájára ruháztassék és átadassék. A parancs és fermán kegyes szultánom ő felségét illeti. Kelt az 1101. évi Ramazán hó 3-án. (1690. június 9.)

307.

1690. július 7.

III. Szulejmán szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához, hogy ez a Thököly Imrét kísérő török sereg számára a folyókon hidakról és hajókról gondoskodjék.

Rendelet az oláh vajdához.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, tényleg Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme Thököly Imre — kinek legyen jó vége — kíséretében Erdélybe rendelt győzelmes hadseregem, amelyik úton Isten segítségével küldetése helyére való menetelét elhatározta, fontos és szükséges dolog, hogy azokon az utakon az átmenetelt lehetetlenítő vizek és gázlók fölé a kellő hidak, a csónakokra szoruló helyeken pedig a hajók előkészíttessenek: ezért tehát neked, aki a fönnebb nevezett vajda vagy, megparancsolom, hogy midőn említett seregem Isten segítségével a nevezett helyre vonul, nehogy az utakon található vizek miatt, az átmenetel nehézségei folytán hátramaradjon, azokon a helyeken, hol hidakra van szükség, a legteljesebb gondoskodással a szükséges hidakat sietve megépíttessd, ahol pedig csónakokra és hajókra van szükség, ott a vizekre elegendő számú csónakot készíttess elő, hogy ilymódon útközben semmiféle folyó a késleltetésre és akadályozásra okot ne szolgáltatson s bármelyik úton készülődnek menni, teljes őszinteséggel és iparkodással minden lehető megtégy, hogy egy nappal és egy órával előbb juttasd őket oda.

Az 1101. évi Sevvál hó elsején. (1690. július 7.)

* A Bánság és Szerbia ekkor császári seregektől volt megszállva, ezért kellett oda katona. Ezen a nyáron Köprüllü Musztafa nagyvezir Szerbiát Belgráddal együtt visszafoglalta.

308.

1690. július 7.

III. Szulejmán szultán rendelete Ahmed azovi beglerbéghez a meghódolandó erdélyi lakosok kimelésére s az ellenállás kiirtására.

Rendelet Ahmed azovi beglerbéghez s a vele levő beglerbégekhez, alajbégekhez, ziámet- és timárbirtokosokhoz, katonákhoz s az összes hitharcosokhoz.

Öröklött országomnak, Erdélynek lakószai közül, akik szerződés-kötés nélkül magukat kegyelemre megadják és magas birodalmam iránt engedelmességgel és meghódolással viseltetve, az iszlám népnek magukat alávetik, azoknak vagyona, élete ellen bántódás, kártétel ne történjék, hanem vagyonuk, személyük és gyermekeik minden módon megoltalmaztassanak és megvédelmeztessenek. Akik azonban az engedelmességtől eltérve a lázadásban és pártütésben makacsul megmaradnak, azok számára semmi kegyelem ne adassék, hanem megölessenek, fogságba vettessenek s vagyonuk a hitharcosok zsákmánya és prédája legyen s szigorú megtorlás érje őket. Evéggett iratott e rendeletem.

Az 1101. évi Sevvál hó elsején. (1690. július 7.)

309.

1690. augusztus 3.

III. Szulejmán szultán rendelete Ahmed azovi beglerbéghez, hogy Thököly Imrének székhelyére bevezetésében serényen járjon el.

Rendelet Ahmed azovi beglerbéghez — legyen tartós a méltósága.

Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme, Thököly Imrének — kinek legyen jó vége — Isten segítségével székhelyére való beiktatása és behelyezése végett kirendelt dicső miri miránok, alajbégek és más hadinépek fölé téged neveztelek ki bábsuggá, ezért tehát a rád bizott ügynek Isten segítségével való elvégzésére minden erődet felhasználj, azok pedig, akik magas fermánommal ellenkezve, az ügy sikertelenségének netalán okozói lesznek, bűnhődjenek és őket szigorúan fenyítsd meg s gondod legyen, hogy szolgálatodat egy nappal és egy órával előbb teljesítsd.

Az 1101. évi Sevvál hó végén. (1690. augusztus 3.)

1690. augusztus 3.

III. Szulejmán szultán rendelete a Thököly Imrének Erdélybe bevezetésével megbízott török sereg főtisztjeihez, mellyel ezek Ahmed beglerbég főparancsnoksága alá helyeztetnek.

Rendelet a Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme, Thököly Imrével küldött beglerbégekhez, alajbégekhez, odsáktisztekhez és egyéb katonai főnökökhöz.

Legfelsőbb császári akaratom az, hogy Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme, Thököly Imre — kinek legyen jó vége — ha Isten engedi, székhelyére beiktattassék és behelyeztessék és öröklött birtokom, Erdélyország lakóai közül az iszlám népével ellenségeskedő, a háboruskodóknak segítséget nyújtó és parancsaimnak nem engedelmeskedő emberek tartománya és háza leromboltassék, maguk, feleségük, gyermekeik fogságba és rabságba jussanak, vagyonuk és jószáguk pedig felprédáltassék s mivel tőletek ebben az ügyben buzgó és készséges szolgálatot reménylek, azért ez ügy végett kirendeltelek benneteket és Ahmed azovi beglerbéget — legyen tartós a méltósága — főletek basbugnak neveztem ki és ez állami ügyet az említett mir-i mirán tapasztalt bölcsességére bízom: tehát mihelyt magas parancsolatom hozzátok érkezik, ti az említett mir-i miránt fölöttetek basbugnak ismerjétek el s az említett királyt székhelyére behelyeztétek és beiktassátok, a lakósok közül pedig, akik az iszlám néppel nyilván ellenségeskednek, a háboruskodóknak segítséget adnak és parancsaimnak nem engedelmeskednek, azoknak tartományuk, házuk elpusztíttassék, maguk megölessenek, feleségük, gyermekeik fogságba és rabságba vitessenek, vagyonuk és jószáguk pedig zsákmány és préda legyen s akár az említett mir-i mirán mellett vagytok a szükséges szolgálatok teljesítésében, akár pedig más helyre küld benneteket, parancsát kövessétek, soha az ő rendeletétől el ne térjete s ez ügyben félretéve minden aluszékonyt és kényelemszeretetet, a rátok bízott dolognak Isten segítségével mielőbbi megvalósítására valamennyien szép egyetértésben és egyezségben, ami tőletek telik, megtegyétek s amiként az említett mir-i mirán okosnak és célszerűnek látja, aszerint fejtsetek ki erőtöket. Vigyázzatok, hogy az említett mir-i mirán szándékától és tervétől el ne térjete s másképp ne cselekedjete; az említett ügynek létrehozásában pedig a tőletek remélt és kívánt

kitartás és gondosság helyett a semmibevevéstől és gondatlanságtól nagyon őrizkedjete, ezért is adatott ki eme magas fermánom.

Az 1101. évi Sevvál hó végén. (1690. augusztus 3.)

311.

1690. augusztus 5.

III. Szulejmán szultán rendelete Ahmed azovi beglerbéghez és az alája rendelt tisztekhez Thököly Imrének Erdélybe vezetésére és Erdély visszafoglalására.

Rendelet Ahmed azovi beglerbéghez, a vele küldött mir-i miránokhoz, alajbégekhez, az odsáktisztekhez és a többi katonai főnökökhöz.

Öröklött birtokomat, Erdélyországot egy-két év óta a németek elfoglalták, azért azoknak legyőzése, kiverése és kiűzése, valamint az említett országnak az ellenség kezéből való kiszabadítása fontos gondjaim között a legfontosabb és a szükséges dolgok között a legszükségesebb s mivel ti, akiket ennekelőtte hadsereggel az említett ügy végett kirendeltelek, miként császári hallo-másomra jutott, Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme Tököly Imrével — kinek legyen jó vége — mostanában a határokhöz közel jutottatok s mivel legfőbb császári kívánságom, hogy a felséges Isten segítségével az említett ország, miként azelőtt volt, meghódolás alá hajtván elfoglaltassék s ez ügyben semmiféle halogatáshoz és késedelmezéshez császári magas beleegyezésemet nem adom, hanem valamennyitektől teljes vitézséggel és bátorsággal végzett fényes hőstetteket reménylek és várok, azért tehát magas parancsom bármely helyen jut hozzátok, ott meg ne álljatok és ne késlekedjete, hanem kirendeltetétek szerint, insallah! ez ügyben mindnyájan serényen iparkodjatok s akarva, nem akarva, sietve Erdélyországba menjete és Tököly Imrét az erdélyi fejedelemségbe beiktassátok és behelyeztétek, a lakósok közül, akik az iszlám népnek meghódnak és magas parancsaimnak engedelmeskednek, azokat — vigyázzatok! — életükben, vagyonukban semmi bántódás ne érje, hanem kellő oltalomban és pártfogásban részesüljenek s helyükön megmaradva a védelem árnyékában biztosságban és nyugodtan legyenek. A rendtelenségben és lázongásban maradó gonoszoknak pedig, kik az iszlám néppel ellenkezve, a háboruskodóknak segítséget adnak,

magas parancsaimnak nem engedelmeskednek s azok előtt meg nem hajolnak, semmi kegyelmet ne adjatok, hanem őket kardra hányván, feleségüket, családjukat fogságba tegyétek, vagyonukat, jószágukat az igazhitű harcosok zsákmányává, prédájává engedjétek, lakóhelyüket feldulassátok s ily módon, Isten segítségével, öröklött birtokomat, Erdélyországot, az ellenség kezéből kiszabadítván és elfoglalván, a vallással és magas birodalmammal egyező dicsőséges szolgálat végzésében szép egyetértéssel és teljes egyértelműséggel törekedjétek és iparkodjatok valamennyien. Ebben az ügyben a gondatlanságtól és hanyagságtól, valamint az iszlám népnek meghódoló egyének élete és vagyona ellen való bántalmazásoktól, a makacsul nem engedelmeskedő gonoszok számára pedig a kegyelem adásától nagyon óvakodjatok s e dologban teljes őszinteséggel tegyétek meg mindent, ami tőletek kitelik.

Az 1101. évi Zilkáde hónap elején. (1690. augusztus 5.)

312.

1690. szeptember 4.

III. Szulejmán szultán rendelete Thököly Imréhez, hogy a császáriak ellenében saját személyének védelméről maga gondoskodjék.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, a messiási nemzet nagyjainak választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek igazgatója, a hősök leghősebbje, a bátrak legbátrabbja, Felső-Magyarország királya, Tököly Imre, kinek legyen jó vége és jusson az üdvösség útjára!

Te, aki az említett király vagy, mivel jelenlegi tartózkodási helyedhez az ellenség már közel van * s így szükséges és fontos dolog, hogy sok katona legyen melletted, kötelességed ennél fogva, hogy segítség, harcosok és élelmiszerek után nézz, ezért tehát a kardforgatásra alkalmas és használható embereket tartsd vissza magadnál és hogy fényes szolgálatomban hiven szolgálj, eme magas fermánomat kibocsátottam és megirattam.

Az 1101. évi Zilhiddse hó elején. (1690. szept. 4.)

* A zernyesti csata hírére a Bánságban és Észak-Szerbiában álló császári sereg nagy része Erdélybe sietett.

313.

1690. október 2.

III. Szulejmán szultán rendelete Thököly Imréhez, hogy a nála lévő török lovasságot bocsássa Ahmed szilisztriai beglerbég rendelkezésére.

Rendelet az említett királyhoz.

Te, aki az említett király vagy, a tőled annak előtte küldött lovas seregnek a dicső emirek emirje, Ahmed szilisztrai beglerbég — legyen tartós a méltósága — mellett való tartózkodása szükséges és a lovas seregnek te is csakugyan hasonló parancsot adtál, így ok nélkül küldötték azokat vissza hozzád. Mivel tehát a szilisztrai beglerbégnek, Ahmednek — legyen tartós a méltósága — a rá bízott fontos szolgálatban veled együtt működése szükséges, ezért sietve rendelj hozzá annyi felfegyverzett és hadakozásra alkalmas lovas sereget, amennyit azelőtt küldöttél s azok egy órával előbb az említett mir-i miránnál megjelenni el ne mulasztászák, ezért adatott ki eme magas fermánom.

Az 1101. évi Zilhiddse hó végén. (1690. október 2.)

314.

1690. november 2.

*III. Szulejmán szultán rendelete Musztafa azovi beglerbéghez az Erdély ellen küldött török csapatok megmustrálására.**

Rendelet az Erdély vidékén levő iszlám sereg básbugjához, Musztafa azovi beglerbéghez — legyen tartós a méltósága. —

Mostanában arra a vidékre küldött lovassági és szilahdár szerdengecsdiék főnökeinek, a dsebedsik és határszéli harcosoknak, a gyalogos és lovas katonáknak és az összes ott tartózkodó hadi népnek felülvizsgálása és a valóságnak megfelelően császári tudomásomra hozatala szükségessé vált; ezért tehát te, aki az említett mir-i mirán vagy, a határszéli katonákat, a szilahdárok seregét a tisztek közvetítésével és Fényes Portámnak arra a

* A Thököly bevezetésére küldött török sereg ekkor már Thökölyvel együtt kinn állt Oláhországban.

vidékre küldött kapudsi-basija Mehemed — legyen tartós a méltósága — eszközzésével saját jelenlétében felülvizsgáld, a meglevőket és hiányzókat névszerint, a valóságnak megfelelően jegyzékbe foglald s a dsebedsi és topcsi katonákat is az említett Mehemed — legyen tartós a méltósága — felügyelete alatt tisztjeiknek közvetítésével átvizsgáltasd, az igazságnak megfelelően névszerint jegyzékbe foglaltasd, valamint jegyzékbe vétesd azokat az embereket is, kik a veled oda küldött beglerbégek mellett vannak s a lepecsételt deftereket sietve császári táboromba küldjed.

Az 1102. évi Moharrem hó végén. (1690. november 2.)

315.

[1690. ősszel.]

III. Szulejmán szultán rendelete Musztafa azovi beglerbéghhez Thökölyi Imrének Erdélybe bevezetésére.

Rendelet az Erdély vidékén levő győzelmes hadsereg básbugjához, Musztafa azovi beglerbéghhez — legyen tartós a méltósága — s a többi mir-i miránokhoz, odsáktisztekhez és egyéb katonai főnökökhöz.

Erdélyország, amelynek most meghódítására és elfoglalására kiküldve vagytok, jól őrzött birodalmamhoz tartozik és a gonoszoknak, kik az elfoglalták, megtörése, leverése és kiirtása ügyében, miként császári hallomásomra jutott, mindegyitek férfiasan és vitézül működött, erejét kifejtette s megmutattátok bátorságokat és vitézségteket s ezért khoszrevi, bőven jövő kegyelmemben részesültök. Arcotok fehér, kardotok éles, a lázongó ellenség nyaka fölött tartós és fényes s ezért királyi fölséges kegyelmem mindegyitek számára szabadfolyású lett. Ha Isten engedi, az igaz vallás útján töletek ezentúl is mindenféle szolgálatot reménylek s irányotokban padisáhi magas kegyelmem most megnyilvánult s neked, ki az említett mir-i mirán vagy, továbbá a többi mir-i miránoknak, odsáktiszteknek és egyéb katonai főnököknek dicsőséges királyi kaftányaimból örömet szerző egy-egy öltözet díszruha adományoztatott és.....* által elküldetett. Megparancsolom tehát, hogy mihelyt megérkezik, a kegyes ajándéku küldött díszkaftánt a tiszteletadás mindenféle nyilvánításaival fogadd

* Olvashatatlan. (Karácson jegyzete.)

és te, a ki az említett mir-i mirán vagy, ezt a díszruhát felöltöd s a többi mir-i miránokkal, odsáktisztekkel s egyéb katonai főnökökkel is a számukra küldött díszruhát a defter szerint rangfokozatuknak megfelelő tiszteletnyilvánítások között felöltöd. Azután pedig a fölséges Isten segítségével az említett országnak felszabadítására és meghódoltatására nézve, továbbá a vallással és magas birodalmammal egyező másféle szolgálatokra nézve a Jézus vallásán levő nagy fejedelemnek dicsősége, tényleg Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme, Tököly Imrével — kinek legyen jó vége — tanácskozzál és szép egyetértéssel járjatok el. Ezen ügyben tanusítandó szorgos fáradozásod kárba nem vész, hanem tudd meg, hogy Insallah! padisáhi magas kegyelmeimben részesülsz. Ennek megfelelően tehát kitartással működjél, ezért iratott e rendeletem.

Az 1101. évi *(olvashatatlan)* hó végén. (1690.)

316.

1691. [május.]

III. Szulejmán szultán rendelete Thököly Imréhez, hogy az a török csapatokkal Várad környékét őrizze, míg a nagyvezir, Köprülizáde Musztafa pasa Belgrádba ér.

Császári levél Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme, Tököly Imréhez, kinek legyen jó vége és jusson az üdvösség útjára.

Dicsőséges vezírem, jeles műsirem, a világ rendje, a népek ügyeinek rendezője, nagyvezírem Musztafa pasa — a fölséges Isten tegye tartóssá méltóságát — Sábán-el-muazzam hónap tizenharmadikán* császári hadseregemmel a magas szultánság székhelyéről, a jól őrzött Konstantinápolyból Daud-pasa mezejére vonult s elhatározott dolog, hogy a fölséges Istenben bizva, legközelebb onnan is elindulnak. Magas parancsomat küldöttem, hogy dicsőséges vezírem, jeles műsirem, a világ rendje, Azov válija, Huszein pasa vezírem — a fölséges Isten tegye tartóssá méltóságát — továbbá a dicső emírek emírje, a nikápolyi szandsák műteszarifja, Szálih s a Kirkkilisze és Vize szandsákok műteszarifja, Iszlám — legyen tartós a méltóságuk — négy hadosztály népével és az azovi ejálet katonaságával, ha Isten engedi,

* 1691. május 11.

sietve meginduljanak s a Duna folyón alkalmas helyen keresztülmenvén, mielőtt győzelmes császári hadseregem Belgrádba érkeznek, veletek együtt Várat* környékére menjenek, annak a vidéknek őrzése és a szükségesnek mutakozó intézkedések megtétele végett. Tőled is igaz őszinteségű, odaadó szolgálatot reménylek és várok, ezért iratott és küldetett hozzád eme boldogságos császári levelem, amely mikor megérkezik, szükséges, hogy az említett veziremmel együtt te is megindulj s Várat környékére menj és ott készen légy. Az említett veziremmel együtt szép egyetértéssel őrizd meg azon környéket, a szükségnek megfelelően cselekedjél s minden igyekezeteddel rajta légy, hogy császári felségem iránt elismerésre érdemes szolgálatot teljesíts és az ellenség állapotát kikémlelvén, el ne mulaszd a tudósításra érdemes híreket az említett műsiremnek jelenteni. Így tudjad és magas jelvényemnek hitelt adj.

Az 1102. évi hó közepén. (1691.)

317.

1691. november 19.

II. Ahmed szultán rendelete, mellyel a belgrádi pasa a Tiszántúl védelmével megbízatik.

Pénzügyminiszteri levéltár.

Temesvár, Jenő, Várad és azon a környéken levő iszlám határszélnek gondozása szükséges és fontos, azért azon résznek ügyei Huszein pasa vezir, belgrádi parancsnok felügyeletére bíznak s az említett váraknak pénz és élelmiszerekben bármire van szükségük, a fennevezett vezir helyes véleménye szerint az őrségben levő egyistenhívő harcosoknak a szükséges kellékek megadásában hanyagságtól és mulasztástól óvakodjatok. A belgrádi defterdárhoz intézve e magas parancs kiadatott az 1103. évi Szafar hó 28-án. (1691. november 19.)

* Várat = Várad. (*Kardáson jegyzete.*)

318.

1692. január 19.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imréhez Szendrő és a Vaskapu környékének megőrzésére, hogy Belgrád könnyen élelmezhető legyen.

Rendelet Felső-Magyarország királya és Erdély fejedelme, Tököly Imre királyhoz.

Szemendria és Vaskapu környékének a rablók gonoszságaitól való megőrzése és megoltalmazása igen fontos és szükséges, ezért tehát te, aki az említett király vagy, mihelyt magas rendeletem hozzád érkezik, azon környéket a rablók gonoszságaitól kellőképp megőrizd és megoltalmazd és minden erődet ráfordítsd, hogy az élelmiszereket szállító hajóink békében és szerencsésen Belgrádba jussanak. Ez ügyben adatott ki eme magas fermánom. Kelt az 1103. évi Dsemázi-ül-evvel hó elején. (1692. jan. 19.)

319.

1692. március 7.

II. Ahmed szultán rendelete belgrádi végbeli katonaság fizetésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a belgrádi parancsnok, Huszein pasa vezirhez.

Belgrádban muháfiz szolgálatban levő katona, Musztafa pasának saját fizetésére egy jük ákcse, a vele levő végbeli katonaságnak két jük ákcse zsold gyanánt kiosztassék, hasonlóképp a szerémi szandsák műteszarrijfának, Piri Huszein bégnek saját fizetésére egy jük ákcse, a vele levő katonaságnak pedig zsold fejében a számítás szerint két jük ákcse fizetessék ki s hogy a jelenlegi belgrádi defterdár, a jelesek dicséretese, Sükri Huszein — legyen tartós a méltósága! — császári pénztárámból ezeket készpénzben kifizesse, azért az említett Huszeinnel küldött két-két jük ákcse az említett katona, Musztafa pasa és Piri Huszein bég végbeli katonáinak zsoldjára adassék s névszerinti defterjüket ide, Konstantinápolyba küldjétek. A küldött egy-egy jük ákcset is zsold gyanánt átadván, az illető emirektől nyugtát vegyetek és elküldjétek, ezért iratott e rendeletem. Kelt az 1103. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 18-án. (1692. márc. 7.)

320.

1692. március 19.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imréhez az almási kerület elpusztítására.

Rendelet Felső-Magyarország királyához, Tököly Imréhez.

Császári hallomásomra jutott az iszlám ház régi alattvalói közül való Halmás* járás rájáinak árulása, amennyiben az engedelmességtől eltértek és szövetkezvén, az ellenséget maguknál teleltették. Ezért tehát te, aki az említett király vagy, a nevezett járásban a meghódolást ne fogadd el, hanem mivel az iszlám népnek nem engedelmeskedtek s fellázkodtak és ellenszegültek, rabold ki és pusztítsd el őket s foglyokat vigy el közülök. Az 1103. évi Dsemázi-ül-ákhír hó végén. (1692. március 19.)

321.

1692. június 15.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imréhez, hogy ez a Temesvárba és Jenőbe élelmet vivő csapatok mellé ezer lovast adjon.

Császári levél Tököly Imre, királyhoz.

A dicső emírek emírje, Azov beglerbégje, Mahmud — legyen tartós a méltósága — ejáletjének katonaságával és a Belgrádban levő határszéliek és szerdengecsdi Belgrádból Temesvár és Jenő várakba élelmiszerek szállítására és más ügyek végett elküldettek, ezért te is helyettesedet Petrofdaoglut** ezer válogatott lovas katonával rendeld ki s az említett mir-i-miránhoz küldjed. E célból iratott eme császári levelem és. . . .*** által hozzád küldetett s mihelyt megérkezik, az említett helyettesedet a megírt módon ezer válogatott lovas katonával kirendelj és elküldjed s parancsold meg nekik, hogy a nevezett mir-i-mirán rendelete szerint járjanak el és cselekedjenek. Az 1103. évi Ramazán hó végén. (1692. jún. 15.)

* Valószínűleg a Jenőhöz tartozott Almás.

** Talán Petróczy István, Thököly egyik főtisztje.

*** Olvashatatlan név. (Karácson jegyzete.)

322.

1692. június 30.

II. Ahmed szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához a volt váradi beglerbég családjának fogságból kiváltása ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az oláh vajdához.

Az előbbi váradi beglerbég, Ali pasa, a hitetlen németeknél levő felesége és családja kiváltása végett seriat-kölcsönkép az állami vagyomból 2500 gurust kért s erről pecsétes kötelezvényt adván, Vodin Iflák fejadó pénztárból való kiutalványozását kérte. A kötelezvényt tehát megőrizvén, 2500 piászttert kölcsönkép az oláh fejadó pénztárból utalj ki; evégett adatott ki magas fermánom, mely fermán értelmében az utalvány irassék meg s az említett időtől számítva hat hónap alatt folyósíttassék. Az előadott módon a pénztárból való kiutalás végett adatott ki e tezkere. Kelt az 1103. évi Sevvál hó 15-én. (1692. jún. 30.)

323.

1692. augusztus 8.

II. Ahmed szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához Thököly Imre csapatainak élelmezése ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az oláh vajdához.

Azon a vidéken őrszolgálatra kirendelt Felső-Magyarország királya, Thököly király vitézeinek élelmezésére ökr és juh beszerzése szükséges. Tehát háromszáz darab levágásra alkalmas ökröt és ezer darab juhot szerezz be és siess azokat az említett királynak átadni és átadatni, azok árát pedig az 1103-ik évre számítva, Vodin Iflák fejadójában számold el s eme magas parancsomat őrizd meg, hogy az elszámolásnál tartozásodba az beszámíttassék. Magas fermánom megírása végett adatott ki e tezkere. Kelt az 1103. évi Zilkáde hónap 25-én. (1692. aug. 8.)

324.

1693. február 6.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imréhez Jenő és Gyula várak élelemmel való ellátása dolgában.

Rendelet Erdély fejedelméhez és Felső-Magyarország királyához, Thököly Imréhez.

Császári hallomásomra jutott, hogy Jánovi* és Guli** várak őrzésében levő győzelmes hadseregem nagy hiányt szenved az élelmiszerekben s ezért meg is parancsoltam, hogy a belgrádi magtárból az említett várakba a legnagyobb sietséggel küldjenek élelmiszereket s a legfőbb gondjaim közé tartozik, hogy az őrségi szolgálatban levő győzelmes hadseregemtől a nyomor és szükség eltávolíttassék s nagy reményem van hozzá, hogy ezen ügyben teljes őszinteséged szerint te is minden lehetőt megtesz, azért e fontos ügyet read bíztam. Mihelyt tehát magas parancsolatom hozzád érkezik, a nálad levő kocsik, lovas és gyalogos csapatok élére valamely megbízható egyént bászbuggá rendelj ki és sietve küldjed el Belgrádba s amiként majd jeles vezírem és dicső műsirem, a világ rendje, Belgrád őre, Dsáfer pasa — a felséges Isten tegye tartóssá méltóságát — célszerűnek találja, azon módon a belgrádi magtárból a megrendelt élelmiszereket kellőkép kocsi-
kon és lovas emberek által, akármilyen módon lesz lehetővé, sietve és gyorsan Temesvárra szállíttasd és gondoskodjál róla, hogy onnan Guli és Banovi várakba vitessenek s így az őrségi szolgálatban levő győzelmes hadseregemtől a szükség és nélkülözés eltávolíttassék. Mivel ezt az ügyet tőled elvárom, azért semmiféle kifogás és ürügy alatt hanyag ne légy, hanem ami módon csak lehetséges, ezen ügyet teljesíteni iparkodjál. Az 1104. évi Dsemázi-
ül-ákhír hó elején. (1693. febr. 6.)

* Valószínűleg Jánova vagyis Jenő. *(Karácson jegyzete.)*** Guli valószínűleg Gyula. *(Karácson jegyzete.)*

325.

1693. június 3.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imréhez Jenő vára felmentésére.

Rendelet Thököly Imre erdélyi királyhoz.

Hallottam, hogy a német nép Jenő vára felé gonosz szándékkal közeledik; mivel pedig annak megőrzése fontos gondjaim közé tartozik, ezért ha beigazolódik, hogy azon határok felé csakugyan gonosz szándékkal indul,* azonnal segítségére kell sietni s az ellenség kártételének és támadásának azon környékről való eltávolítása végett az azovi beglerbéget, Juszufot is — legyen tartós a méltósága — az azovi ejálet összes katonaságával mostanában sietve kirendeltem. Tehát te is, mivel azon vidékhez közel vagy, válogatott lovas katonaságodból négyszáz harcedzett katonát ketkhudád mellé adj és sietve küldjed őket Temesvár felé az említett mir-i-mirán mellé s amiként majd az célszerűnek tartja, magas szolgálatomban legyenek s az ellenség kártételét azon győzelmes határainról minden lehető módon eltávolítani iparkodjanak és törekedjenek. Ezen ügy végett bocsáttatott ki e magas jelvényű fermánom.

Az 1104. évi Ramazán hó végén. (1693. június 3.)

326.

1693. augusztus 20.

II. Ahmed szultán rendelete a jenővárbeli templomszolgák fizetésének a belgrádi fejadópénztárból való kiutalványozására.

Szeráj levéltára.

Rendelet Dsáfer pasa vezir, belgrádi parancsnokhoz és Sükri Huszein belgrádi kormányzóhoz — nagyobbodjék a dicsőségük!

Midőn ennekelőtte Temesvár, Jenő és Gyula várak őrségének zsoldja Belgrádból megküldetett, a jenői várban levő szent dsámik szolgálóinak, nyugdíjasainak és előimádkozóinak fizetése

* Jenő már május végén megadta magát Heisternek, de elestének híre a szultánhoz — a következő darab tanúsága szerint, még augusztus végén sem jutott el.

nem küldetett el s jelenleg annak megküldését kérelmezik. A császári kincstárban őrzött vár-deftereket megnéztem s abban az van mondva, hogy az említett jenői várban levő szent dsámik szolgálói, előimádkozói összesen negyvennégyen vannak, kiknek évi fizetése 1341 gurus összegre megy, amely összegnek a Belgrádon összegyűjtött fejadópénztárból egy nappal előbb az említett várba való küldését és a defter értelmében az átadásról készített nyugtatványnak átvételét megparancsoltam.

Parancsolom tehát, hogy a kibocsátott magas fermán szerint cselekedjete és az említett várban levő dsámik szolgálói számára a kirendelt 1341 gurus évi fizetést a Belgrádon levő fejadópénztárból egy nappal, egy órával előbb a nevezett várba elküldjéte és az átadásról a vár tisztjeitől pecsétes nyugtatványt hozzatok és az itt őrzött defterekbe való bejegyzés végett az okmányt Konstantinápolyba küldeni el ne mulasszátok. Eme magas fermán értelmében a legfelsőbb parancsolat megírása végett ez irat adatt ki. Kelt az 1104. évi Zilhiddse hó 19-én. (1693. augusztus 20.)

327.

1695. január 16.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imréhez a magyar menekült uraknak Oláhországban való ellátására.

Rendelet Felső-Magyarország királyához, Thököly Imréhez.

Ennek előtte a szófiai kaszárnyában levő erdélyi bojárok a te kezességeddel magas parancsom folytán hozzád Belgrádba küldettek, csakhogy mivel az említetteknek az élelmiszerek és más szükségleteik beszerzésében ott nehézségeik vannak, ezért parancsot adtam, hogy alkalmas helyen Oláhországban lakjanak és a belgrádi parancsnoknak, Dsáfer pasa vezíremnek magas rendeletemet küldöttem, hogy az említetteket Oláhországba küldje. S hogy mindez az előadott módon történjék és akadály ne legyen, e célból iratott meg eme magas rendeletem.

Az 1106. évi Dsemázi-ül-ákhír elején. (1695. január 16.)

328.

1695. január 16.

II. Ahmed szultán rendelete Thököly Imre háromszáz lovasa és ötszáz gyalogosa számára telelőhely dolgában.

Rendelet a belgrádi parancsnokhoz, Dsáfer pasa vezirhez.

Rendeletet adtam, hogy Felső-Magyarország királya, Thököly Imre, háromszáz lovas és ötszáz gyalogos katonájának hathónapi zsoldja kifizettség és Visnicsében házakat és gunyhókat készítsenek maguknak s ott teljenek. Mivel pedig nekik deszka és karó beszerzésére és ács fogadására tehetségük nincs, azért te, aki az említett vezirem vagy, a nevezetteknek Visnicsében való lakhatása céljából ház és gunyhó építésére, deszka és karó beszerzésében és ács fogadásában s egyéb ügyeikben segítséget adj és állapotuk elrendezéséről, oltalmazásukról és védelmükről gondoskodjál.

Az 1106. évi Dsemázi-ül-ákhír hó elején. (1695. január 16.)

329.

1695. május 29.

II. Musztafa szultán rendelete a temesvári őrség zsoldjának Belgrádból való kiutalására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Dsáfer pasa belgrádi parancsnokhoz.

Belgrádból Temesvárra parancsnok rendeltetvén, a korábban elküldött hatszáz katona zsoldját az utak veszélyessége és félelmissége miatt lehetetlen innen odaküldeni, azért az ott kezelt fejadópénztárból kell most az említett katonaság zsoldját kiegyenlíteni. Insallah! gondoskodjatok, hogy az minél előbb a nevezett várba küldessék és a katonáknak kézbesíttessék. Igen fontos dolog, hogy az említett zsold összege mielőbb elküldessék, de mivel az jelenleg innen nem történhetik, azért parancsolom, hogy az ott beszedett fejadóból adassék meg. Insallah! bármekkora lesz azon összeg által hozzátok küldetik. Ez ügyre gondot fordíts és egy órával előbb odajuttatni törekedjél. Magas parancsom megírása végett adatott ki e tezkere. Kelt az 1106. évi Sevvál 16-án. (1695 május 29.)

330.

1696. április 28.

II. Musztafa szultán rendelete a temesvári pasához a kezelése alatt álló jövedelmekből ezer piaszter kiutalására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Tugra. II. Musztafa szultán khán.

Jeles vezirem, dicső műsirem, a világ rendje, az állam ügyeinek éles elméjű rendezője, az emberek ügyeinek helyes véleményű intézője, a birodalom és szerencse épületének fenn tartója, a dicsőség és boldogság oszlopainak megerősítője, a magas birodalom tekintélyének őre, jelenleg Temesvár parancsnoka, vezirem, Haddsi Musztafa pasa! — a felséges Allah tegye tartóssá dicsőségét — mihelyest eme magas jelvényű rendeletem megérkezik, tudd meg, hogy a temesvári műteszarif, Dsáfer pasának a te felügyeleted alatt levő állami pénzből kölcsönkép ezer orozslános piasztert adj s tőle erről pecsétetes elismerő levelet végy s ennek bejegyzésére eme magas fermánomat kibocsáttottam. Megparancsolom tehát, hogy eme magas rendeletem megérkezésekor ennek értelmében cselekedjél és te, ki az említett vagy, a temesvári műteszarif, Dsáfer pasának a gondozásod alatt levő állami pénzből ezer orozslános piasztert adj és erről pecsétetes elismervényt vevén, azt megőrizzed. Kelt az 1107. évi Ramazán 24-én. (1696 április 28.)

331.

1696. augusztus 29.

II. Musztafa szultán rendelete a belgrádi pasához a szultáni seregnek és Temesvár várának élelmezésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ibráhím vezir-pasa, belgrádi parancsnokhoz és a belgrádi magtár felügyelőjéhez — növekedjék a méltósága!

Jelenleg császári hadsereggel Temesvár mezejére szállottam s insallah! ameddig császári tartózkodásom ott lesz, addig a győzelmes iszlám sereg élelmezésére s részben Temesvár őrzése

végett a várban elhelyezésre nézve fontos és szükséges, hogy 20.000 kile liszt, 8.000 kile búza, 12.000 kile árpa és 500 kantár kétszersült a belgrádi magtárban levő élelmikészletből kihozassék és sietve ide küldessék. Az elszállítás végett innen tevék és kocsik rendeltettek ki s insallah! mihelyt az említett tevék és kocsik odaérkeznek, az említett élelmiszereknek Belgrádból való elszállítása végett szükséges, hogy azon mennyiségű élelmiszer hajókra rakva készen álljon s mikorra a tevék és kocsik Pancsovára érkeznek, egy órával előbb az élelmiszereket hajókon Pancsovára átszállítsátok és insallah! ez oldalon lerakva átadjátok és elismervényt vegyetek róla és erre megbízható embereiteket rendeljétek ki és gondoskodjatok sietős elküldéséről. E magas parancsom végett adatott ki e tezkere. Kelt az 1108. évi Szafar hó elején. (1696. augusztus 29.)

332.

1696.

A Temesvárott szolgált Kászim pasa kérvénye fizetésének kiutalványozásáért.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, hatalmas szultánom! Egészségben legyen!

E szolgálja azelőtt Temesvár őrségében volt és fizetésül a janinai szandsákban levő s évente 355.320 ákcse jövedelmű kadovicsi bérleti birtok az 1107. évi Rebi-ül-ákhir hó 2-ik napjától kezdve e szolgájának adatott. Annak átvétele végett küldött emberem későn ment s a bérlet előbbi birtokosa, a jelenleg ergiri járásban lakó Ali nevű egyén az említett évi március elejétől kezdve a négyhónapi jövedelmet és vámot maga számára felvette és lefoglalta, midőn pedig követeltem tőle, vonakodott visszaadni. A rumiliai pasa és az ergiri kádi számára magas parancsot kértem, hogy az engem illető napi részt számítva azon összegnek megfelelőleg, a részemre esedékes mennyiség megbízottamnak átadassék, csak hogy ezen rendelet nem íratott meg, azért annak kifizetése végett ujólag magas fermánját kérem. Kelt az 1108. évi (1696.)

Szolgálja Kászim pasa.

333.

1697. április 22.

II. Musztafa szultán rendelete a temesvári őrségnek Belgrádból való élelmezésére.

Szeráj levéltára.

Rendelet a belgrádi parancsnokhoz.

A temesvári várőrség számára szükséges élelmiszereknek évenként Belgrádból való szállítása végett az a rendelet szokott adatni, hogy a tavaszi napokban kivonuló katonaság egy csapata szállítsa el a jelzett élelmiszereket. Ámde mivel bebizonyult, hogy az élelmiszerek szállításánál és a visszatérésnél sokféle nehézségre és akadályra találtak, azért insallah! a jelen évben az említett várőrség élelmiszerére, a bevásárlási felügyelő által beszerzett élelmiszerekből Mehemed kapudánpasa intézkedése folytán a belgrádi magtárból útnak indított élelmi készletből húszezer kile búza a Temesvártól tizenkét órányi távolban levő Újpalánkára küldessék s a nevezett vár parancsnokló pasájának átadassék s megparancsoltam, hogy az biztos helyen megőriztessék s ha erre a célra alkalmas hely nem volna, akkor egy nádfedelű magtár készíttessék és az említett búzát odahelyezzék és ott őrizték s mikor majd a téli napok megjönnek, az ottani vidéken levő ráják a maguk által eladott élelmiszerek gyanánt hátukon, lovakon, szamarakon azt elvigyék és a Temesvár várában levő magtárba átadják s mindegyik rája ahány kile búzát elszállít, minden kile után tíz para költséget számítva, az illető rájáknak insallah! az 1109-ik évben fizetendő fejadójukból az leszámíttassék. Insallah! te is a kapudánpasával és az említett palánka parancsnokával értekezzél s neked is gondod legyen rá, hogy a jelzett élelmiszer az említett módon a nevezett palánkába, onnan pedig a ráják által a várba elszállíttassék s evégett a dunai kapudánhoz és a nevezett palánka parancsnokához emberedet küldjed és a parancsolt 20.000 kile búzát palánkára szállíttatni és ott készen tartatni iparkodjál. A magas rendelet megiratása végett eme fermán kiadatott. Kelt az 1108. évi Sevvál hó elején. (1697. április 22.)

334.

1697. május 30.

II. Musztafa szultán rendelete az orsovai sziget őrségének fizetése dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet az előbbi dunai kapitány, Ali pasa ketkhudájához, Ibráhim agához.

Vaskapu örvényeihez kirendelt Ibráhim aga mellett, kirendeltetési helyén a kincstári vagyron őrzése végett készített sáncok védelmére Orsova közelében, a nagy sánc szigetén az ötödik gurebahadosztályból harminchat katona volt s ezek napi zsoldja 474 ákcse, miként ez a császári kincstáramban levő nagy defterekbe bejegyezve van. Huszein pasa vezir, belgrádi parancsnok levelében tudatta, hogy az említett agaság katonái közül a nagy sánc szigetén elhaltak helyébe azután Ibráhim aga által ujonnan készített sánc őrzésére katonák kirendeltetését kéri. A katonák kirendeltetése végett tett előterjesztés értelmében magas parancsom kibocsátása végett adatott ki e tezkere. Kelt az 1108. évi Zilkáde hó 10-én. (1697. május 30.)

335.

1698. március 28.

II. Musztafa szultán rendelete a Thököly Imre közbenjárására szabadonbocsátott husz kurucnak Belgrádba szállítása dolgában.

Rendelet a dunai hajóhad kapitányához — legyen tartós a méltósága.

A Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, Thököly Imre — kinek legyen jó vége — bejelentette és császári rendeletemet kérte arra nézve, hogy császári tengerészeti parancsnokságom börtönében fogva levő kurucok közül szabadon bocsátott husz kuruc katona, kik a belgrádi őrségben levő kurucokhoz akarnak csatlakozni, a dunai hajók kapitányai által Belgrádba menetelükben ne akadályoztassanak. Megíratott tehát e rendeletem, hogy az előbb szabadon bocsátott husz katonát a Belgrádban levő katonákhoz a hajókon való menetelükben ne akadályozzák. Az 1109. évi Ramazán hó közepén. (1698. március 28.)

336.

1698. június 8.

II. Musztafa szultán rendelete Thököly Imre emberei számára bor behozatalára.

Rendelet a konstantinápolyi kajmakámhoz, szegbán-basihoz és bosztáncsi-basihoz.

Thököly Imre — kinek legyen jó vége — jelentést küldött hozzám és rendeletemet kérte arra nézve, hogy a maga számára és mellette levő embereinek élelmezésére az Isztambul közelében levő kikötők- és nyaralókból háromezer metre bornak, amelyet az ezeregyszáztizedik esztendőre való beszámítás feltételével vásárolt, behozatalában ne akadályoztassék. Az említett esztendőre való beszámítással tehát háromezer bornak behozatalában ne akadályoztassék, ezért iratott e rendelet. Az 1109. évi Zilkáde hó végén. (1698. június 8.)

337.

1699. február 21.

II. Musztafa szultán rendelete a temesvári löporkészítő agai hivatal betöltésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári parancsnokságra kirendelt Ahmed pasához.

Haszán bejelentette, hogy az iszlám végeken fekvő Temesvár várában napi nyolcvan ákcse zsolddal díjazott löporkészítő agaság már két év óta üresedésben van és senkire nem ruháztatott s könyörgött, hogy az neki adományoztassék. A maga helyén az van feljegyezve, hogy a nevezett agaság napi nyolcvan ákcséval bizonyos Ibráhim nevű embernél volt, mivel pedig a nevezett Haszánnak is az agaságra való kineveztetéshez megvan az érdeme és rátermettsége, ezért magas rendelet iratott Ahmed pasa temesvári parancsnoknak a kineveztetésre való előterjesztés végett s jelentése folytán magas fermánom kibocsátására iratott e tezkere. Kelt az 1110. évi Sábán hó 21-én. (1699. február 21.)

338.

1699. április eleje.

*II. Musztafa szultán rendelete Thököly Imre egy kapitányának
belgrádi háza dolgában.*

Rendelet Ali pasa belgrádi válihoz és a mollához.

Thököly király alattvalói közül való Madás* nevű kapitány bejelentette, hogy Belgrádból a Dunán Nikápoly vidékére utazik s mivel Belgrádban a zsidó városrészben tulajdon lakása van, abba őrt állított, ezért császári rendeletemet kérte arra nézve, hogy lakásába senki be ne avatkozzék s követeléssel ne zaklassa. Ily módon történjék tehát, azért iratott e rendeletem. Az 1110. évi Sevvál hó elején. (1699. április elején.)

339.

1699. május 27.

Rendelet egy temesvári türbeőr és imádkozó kinevezése dolgában.

Az Evkáf miniszterium levéltárából.

Temesvárrott Baba Huszein türbéje alapítványából felveendő napi megállapított fizetéssel az említett türbében a türbeőr hivatala Szálih efendi temesvári kádinak előterjesztésére az 1110. évi Zilkáde hó 28-án (1699. május 27.) Dervis Huszeinra és a dzsüzhánlik hivatala napi három ákcse fizetéssel Ibráhim efendire bízott s ezekről a magas berát kiadatott.

340.

*Thököly Imre állítólagos török aláírása, melyet közöl Abdurrahman
Seref a دولت عثمانیه تاریخ könyvben:*

مطیع آل عثمانم اطاعت اوزره ایم امره
قرال اورته بحارم که نامم توکلی امره

Magyarul:

Az Oszmán-ház szolgálja vagyok, engedelmeskedem a parancsnak, Felső-Magyarország királya vagyok, nevem Thököly Imre.

* A kéziratban Madás van, ami nyilván Madács helyett iratott. Thökölynek Madács nevű kapitánya volt. (*Karácson jegyzete.*)

341.

1701. április 23.

Rendelet a temesvári prédikálói hivatal betöltésére.

Az Evkáf-miniszterium levéltárából.

Temesvárott a várban levő dsámi alapítványából felveendő napi harminczöt ákcse fizetéssel a nevezett dsámiban a prédikálói hivatal Áhmed pasa temesvári váli előterjesztésére az 1112. évi Zilkáde 16-án (1701. április 23.) Ahmed efendire bízott s erről a magas berát kiadatott.

342.

1701. május 21.

II. Musztafa szultán rendelete a német követet Nistől Belgrádig szállított kilencven ökörszékér költségeire.

Topkapu Szeráj levéltára.

A német követnek * Konstantinápolyból a maga országába való visszatérése alkalmával Nisből kilencven ökörszékér rendeltetett ki a hurcolkodásra és minden szekérnek napi tíz-tíz para költsége Belgrádba érkezésig számított kilenc nap alatt nyolcezer száz darab parát tesz ki s császári fermán bocsáttatott ki, hogy Juszuf aga aláírásával ellátott szolgálati tezkere értelmében az utalványlap kiadassék s eme nyolcezer száz para utalványozása végett iratott e jegyzék. Kelt az 1112. évi Zilhiddse hó 14-én. (1701. május 21.)

* Gróf Öttingen Farkas, az 1700. évi ünnepélyes követség vezetője, aki 1701. januárban ért vissza Bécsbe.

343.

1701. szeptember 9.

II. Musztafa szultán rendelete a temesvári végeknek a Dunától délre fekvő területekről való katonai betelepítésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Elhásd Ibráhím pasa temesvári beglerbéghez és a temesvári defterdárhoz.

A temesvári végeken levő Alibunár, Versecz város, Sebes város,* Mehádia állomás, Marga** állomás, Mardsina*** állomás, Lippa város, Csanád város, Becskerek város, Denta**** állomás nevű helyekre 220 lovas, 235 gyalogos állandó nefer elhelyezése elrendeltetett s erre a környékbeli szegény ráják és beráják is eljöttek s letelepültek s a győzelmes határnak idős emberei közül a végek ügyeiben teljes jártasságú vilájetbeli előkelők, katonák, agák hírt adtak, hogy a tartománynak napról-napra felvirágzása is bizonyos, mert mint látható, az említett helyekre az állandó helyi katonaság letelepítése a ráják odajövetelét és letelepítését is okozza. Te, aki az említett mir-i-mirán vagy, Magas Portámra küldött pecsétetes deftered és tudósításod szerint az említett helyekre elegendő 180 lovasnak és 190 gyalogosnak elhelyezése, kiknek napi zsoldjuk a számítás szerint 5340 ákcse s tudattad, hogy a régebbi kincstári jövedelem és kiadás megvizsgálásakor, ha ilyennemű költség kiegyenlítése felmerült, a jövedelemnek máshonnan való előkészítésére magas császári irat bocsáttatott ki. Ezek a katonák azonban nem ujonan irattak össze, hanem csak némely más várakból, hol fölöslegeseek voltak, áthelyeztettek. Vidin, Feth-iszlám, Belgrádsik, Nagy-Sebes, Poracsa, Galambócz és Duvín palánkákból az elbocsátandó 453 katona napi zsoldja 5340 ákcse s az említett katonák közül, akik saját beleegyezésükkel a nevezett helyekre letelepülni és őrségi szolgálatot tenni kívánnak, azok jönnek s akik ily szolgálatot nem kívánnak itt tenni, azok helyére iratnak össze az önkényt kínálkozóak. Az előterjesztés értelmében megirandó rendeletek végett adatott ki e magas parancsom. Kelt az 1113. évi Dsemázi-ül-ákhír hó 6-án. (1701. szept. 9.)

* Karánsebes. ** Marga, Krassó-Szörény megyében.

*** Márzsina, ugyanott. **** Temes megyében.

344.

1701. november 22.

II. Musztafa szultán rendelete az orsovai szigetbeli palánka helyreállítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ibráhím pasa temesvári beglerbéghez.

Orsova közelében a szigeten levő *nagy sánc palánkának* régente 380 neferje volt, de eme katonák közül 160 nefer magas fermánom értelmében a Temesvár vára körül fekvő városok őrzetére rendeltetett s jelenleg csak 220 nefer maradt ott. Az említett sánc-erődítmény a Duna kiáradása folytán elpusztult, bástyái és közfalai tömésföldből levén, lerombolódtak s a benne levő neferek, agák és tiszték számára semmiféle lakóhely nincs, más oldalról pedig Orsova régi vára is az elfoglalás alkalmával elpusztult s csupán árcai maradtak meg, ez okból a neferek, kik azon vidék védelmezése végett ott lakásra rendeltettek, az említett Orsova vára kijavítását kérelmezték, ezért tehát Te, a ki a fönnevezett mir-i-mirán vagy, belátásod szerint készítsess az említett várnál alkalmas helyet az orsovai szoros körül átmenő igazhivők oltalmazására és benyujtott jelentésednek megfelelően és annak feltételeivel való megtörténésre e tezkere kiadatott. Kelt az 1113. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 21-én. (1701. nov. 22.)

345.

1701. november.

A konstantinápolyi pátriárkha levele az orthodox hitből katholizált erdélyi Rácz Istvánhoz, hogy ez térjen vissza az orthodox hitre.

Phanar levéltára, codex A. M. 622. φ. 59.

Πατριαρχικη επιστολη αναφορικῶς τοῦ διενεργουμένου προσηλυτισμοῦ εἰς τὴν Οὐνίαν τῶν Ορθοδοξῶν Ρουμουνων.

Ἐντιμότητε κυρ' Στέφανε Ράτζη ὁ Θεὸς ὁ ἄγιος να σε φωτίσῃ εἰς τὸ καλόν. Από τόν καιρόν της Σταυρωσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄρχισε να κηρυττεται εἰς ὅλον τὸν κοσμον ἡ Ορθοδοξος πίστις

και ηλθον τοσοι αίρετικοί και βασιλείς και παπαι και πατριαρχαι και άλλοι πολλοί Ιερωμένοι και λαικοί και προσηγόμενοι από τούτους οί ειδωλολάτραι ησαν άντικείμενοι εις την Ορθόδοξον πιστιν και ολοι τους Ορθοδόξους τούς έθλιψαν και άλλα πολλα κακα τους έκαμαν καθώς διαλαμβάνουν τά μαρτυρολόγια και ολοι οί Ορθοδοξοι υπέφεραν και ταίς ανάγκαις και ταίς θλίψαις και ταίς ζημίαις και αυτον τον θάνατον μονον να φυλάξουν καθαράν και άσπιλον την Ορθοδοξον πίστιν. Τό ύστερον κακον εφερεν ο κοινός έχθρός εις την καθολον Εκκλησίαν τους Λατίνους, όπου έπλασαν και ειπαν πως ο παπας ειναι επιτροπος του Χριστου εις ολον του κοσμου και εκ τούτου εσονέβη να φερουν εις την Εκκλησίαν του Χριστου και άλλαις πελλές καινοτομίαις ταις οποίαις έγράψαμεν εις το κοινον γραμμα όπου εστειλामεν εις τα αυτοθι, όχι ολαις επεδή ειναι παρα πολλαις αλλά μερικαις. Και επειδή του πάπα ή μοναρχια ειναι του Αντιχριστου ή έξουσια, δεν κυνηγα αλλο εθνος παρα των Ορθοδοξων, τοσουτον ώστε δεν εθλιψαν το Ορθοδοξον γένος οί ειδωλολάτραι και παντες οί αίρετικοί δσον τους έθλιψε και τούς θλιβει ο πάπας και οί οπαδοι αυτου διоти ο έχθρός ειναι μεσα από το σπῆτι. Ήσαν αδελφοί και εγεννηκασιν οί παπισται προδότηι ειναι εξο της Εκκλησιας μας τοσον οπού η Ανατολική ειναι Ορθοδοξος, η Ρομαϊκή ειναι αίρετικη και ειτα οι φραγκοπαπαδες δια να γελάσουν τους απλους Ορθοδόξους λεγωσιν ότι η Εκκλησια ειναι μια. Το κακόν τουτο εφθασεν εις πολλα μέρη άμη τη να παραχωρησει Θεου εφθασεν αυτου και εις την Ερδελιαν και αληθως ειχον οί Ορθόδοξοι αυτου εις την Ερδελιαν πειρασμούς από τους Καλβινους άμή με το να λεγουν εκείνοι πως ειναι φανεροι έχθροι δεν υπετασσοντο οι ορθοδόξοι εις την διδαχην τους. Άμη οί φραγκοπαπαδες ειναι εκείνοι όπου λεγει ή άγία γραφή οτι εχουν δερμα προβάτου και λεγουν οτι ειναι χριστιανοι άμη η διδαχή τους ειναι Αντιχριστου και πολλούς απατῶσιν.

Απεκει εμαθαμεν πως και η έντιμότης σου εγινες συνεργος αυτοίς, δια να απατωσι τους Ορθοδόξους ήγουν εγίνηκες προδότης και έχθρός της αληθείας και της Ορθοδοξίας επιβουλος της άγίας πιστεως και άντικείμενος του Ιησου Χριστου και προς τουτοις οδηγός των εκθρών του σταυρου του Χριστου δια να άπατάς τους Ορθοδόξους προς άπωλειαν. "Οδεν αγαπῶντες την μετάνοιάν σου, σου γραφομεν το παρόν να λείψης από τους παπιστας ταυτόν ειπεῖν από την καινουργιαν πιστιν και να επανελθης παλιν εις την αγιαν Εκκλησιαν όπου σε εγέννησε και σε ανεθρεψε και σε ετοίμασε κληροναμίαν άμίαντον και αφθαρτον εν ουρανοίς. Και δσα ελεγεσ ειως τωρα εναντια της ευσεβειας να τα λεγής από του νυν εναντία των παπιστων και δια την πατρικήν και προπατρικήν σου πιστιν να λέγης ολα τα δσια και δικαια και πιστα. Και ει μεν καμης καθως σου γραφομεν, παρακαλούμεν τον Κύριον ημών Ιησουν Χριστόν να σου συγχωρήση την

μεγάλην αμαρτιαν αὐτήν οπου εκαμες και να καταταξη εις το πατρικον και προπατρικον σου σεβας το οποιον ειναι η ἀγια και Ορθόδοξος πιστις ει δε και σταθης εις τό πείσμα σου και θελησης να εἶσαι παπιστας και να κυνηγας την ἀγιαν τοῦ Χριστοῦ καθολικην Εκκλησιαν, ως εχθρον τοῦ Θεοῦ, ως ἀπειθήν του Χριστοῦ ως αντιδοξον τῶν ἀγίων Αποστόλων ως υβριστην των ἀγιων Πατερων ως προδοτην τῆς αγιας καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Εκκλησιας, και ὡς αἷτιον ψυχικῆς απωλειας πολλῶν Χριστιανῶν και ως τοῦ διαβολού φιλον και συνασπιστήν και προθυμον ὑπηρετήν σε εχομεν αφωρισμενον παρα Πατρος, Υιοῦ και ἀγίου Πνευματος, τοῦ ενος τῇ φυσει μονου Θεοῦ και κατηραμενον και ἀσυγχώρητον ἐν τῷ νυν αἰῶνι και ἐν τῷ μελλοντι και εσενα και τό σπῆτι σου και τα υπαρχοντα σου και την ψυχὴν σου και τήν ζωὴν σου εχομεν παλιν ἀφωρισμένους και παλιν κατηραμενους και υποδικους τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι. Να εχης τας ἀράς παντων τῶν ἀγίων Πατερων να ἐχῆς την αγανακτησιν παντων τῶν ἀγιων Αποστόλων, ἡμερις σου μετα του προδοτου Ιούδα και τῶν σταυρωσαντων τόν Κυριον, το μνημοσυνόν σας μετ' ἡχου, η ὀργή τοῦ Θεοῦ εἴη, ἐπι τας κεφαλὰς ἡμῶν να ευρετε τον Θεον μαχομενον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρισεως και τέλος πάντων ὁ Σατανας και οἱ διαβολοι αὐτοῦ μεθ' ὑμῶν ἐπειδὴ ὁ Κυριος μεθ' ἡμῶν.

αψα Νοεμβριου 1701.

346.

1704. november 5.

III. Ahmed szultán rendelete a Temesvárra szökött ipeki pátriárcha elfogatására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a belgrádi vezir pasához és a temesvári válihoz, Ali pasához.

Ennek előtte magas fermánomat adtam ki, hogy az ipeki pátriárka* és testvére Defio nevű alattvalóim elfogassanak és Konstantinápolyba küldessenek. Az említett Defio elfogatott és várfogságra vettetett, az ipeki pátriárka azonban, miként császári hallomásomra jutott, Belgrádba szökött, hogy onnan Temesvárra menjen. Tehát Te, a ki a fönnebb említett vezírem vagy, mihelyt e magas parancsom megérkezik, az említett pátriárkát azon a vidékén megkerestess és okvetetlenül megtalálván, fogasd el s

* V. ö. az 1705. február 10. rendelettel.

emberedet add melléje, nehogy útközben elveszék vagy elszök-
tessék s egy nappal előbb őt Konstantinápolyba küldjed, azért
iratott e magas fermánom. Kelt az 1116. évi Redseb hó 8-án.
(1704. november 5.)

347.

1704. november 14.

*Kérelem a Temesvár kijavítására szükséglett száz ökörszekérnek
Oláhországból való kirendelésére.*

Topkapu Szeráj levéltára.

Alázatos jelentésem a következő:

A temesvári vár kijavítása végett tölgyfa szállítására, a szük-
séges költségeknek a fejadóba való beszámításával Oláhországból
száz ökörszekérnek kirendelése és ötven szekérnek Kászim nap-
jáig szolgálatban maradása megparancsoltatott. A javítási mun-
kák végett jelenleg is szükség van szekerekre s azok kiren-
delése végett a parancsnok, Ali pasa vezír ő nagysága kérelmet
terjesztett elő. Az előző módon ismét százötven szekérnek a
tavasszal Oláhországból kiküldetése, a javítási munkálatoknál
jelenlétele s szolgálata és egy nappal előbb az említett helyre
érkezése végett magas parancsolat megírására magas rendeletet
adni kegyeskedjék. A parancs ő felségét illeti. Az 1116. évi
Redseb hó 17-én. (1704. nov. 14.)

348.

1704. november 15.

*III. Ahmed szultán rendelete a temesvári janicsárok számára
kaszárnya építésére.*

Pénzügyminiszterium levéltára.

Temesvár várában az őrségben levő janicsároknak külön
kaszárnyaik nem voltak, azért a várbeli lakósok házaiban laktak.
Ali pasa jelentette, hogy az említett katonák kaszárnyája végett
külön épületre van szükség s e kaszárnya-lakások kétezer piaszter
költséggel fognak megépíttetni, melyről az építkezés befejezése
után a defter elküldésével az említett összeg megküldésére magas

rendeletet adtam. Az említett őrségben levő janicsárok számára az egri odsák kaszárnyája rendeltetett, amelynek építése 2537 piaszterbe került s ebben a konyhával együtt negyvenegy lakásrész van. A temesvári kádi defterjével beküldött jelentés folytán a már elrendelt 2000 piaszteren kívül 537 piaszterre van szükség, mely összegnek beiktatása végett a tezkere kiadására nézve fermánomat kibocsátottam. Kelt az 1116. évi Redseb hó 18-án. (1704. nov. 15.)

349.

1704. november 26.

Felterjesztés a német követ kapu-ketkhudájának ellátása dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Alázatos előterjesztésem a következő:

A német követ* kapu-ketkhudájának régebben adatni szokott járandóságot a császári konyha számadásaiban megnéztem s az 1087. esztendőben ez adatott: naponként 15 ákcse árú kenyér, egy tyuk, 7 oka birkahús s havonként 7 kile rizs, 28 oka olaj, 28 oka méz és 4 oka viaszgyertya. Ezt felséged tudomására hozom a mostani ketkhudának is hasonló módon való kiszolgáltatás végett. A parancs felséges szultánomat illeti. Kelt az 1116. évi Redseb hó 29-én. (1704. november 26.)

350.

1705. február 10.

III. Ahmed szultán rendelete az ipeki pátriárkha Temesvárott bebörtönözött embereinek szabadonbocsátására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa temesvári válihoz.

Az ipeki pátriárkha, Kalinusz pap kérvényt nyújtott be s mivel ennek előtte a Diván elé idéztetett és bebörtönöztetett, számadásai átvizsgálása után azonban szabadon bocsátatott, Temesváron

* Ebben az évben Talmann Mihály volt a konstantinápolyi német császári követ.

pedig, hol maga nem volt jelen, emberei börtönöztettek be, most ezek szabadon bocsátása végett is rendelet adatott. Az említett pátriárkha itt a börtönből kibocsáttatott, tehát Temesvározt letartóztatott emberei is bocsáttassanak szabadon. Kelt az 1116. évi Sevvál hó 16-án. (1705. február 10.)

351.

1705. március 30.

III. Ahmed szultán rendelete ötven házépítő ácsnak Belgrádból Temesvárra kiküldésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

A belgrádi parancsnokhoz.

Temesvár várának lakócai házaikat többnyire javíttatni és kítataroztatni szándékoznak, azonban azt jelentették, hogy a nevezett várban hiány van az ácsokban, azért Belgrádból ötven ácsnak Temesvárra küldetését kívánják azon feltétel alatt, hogy a költségeket a házaikat javíttató egyének megadják. Haszán pasa vezír, belgrádi parancsnokhoz tehát magas rendelet küldetett, hogy az előadott feltétel alatt ötven ácsot küldjön. Kelt az 1116. évi Zilhiddse hónap 17-én. (1705. március 30.)

352.

1705. március 30.

III. Ahmed szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához, hogy Temesvár kijavítására ökrösszekereket küldjön.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az oláh vajdához.

Parancsolat adatott ki, hogy Temesvár várának javításához és építéséhez a tavasszal hozzákezdjenek s evégett fenyődeszkák vágása és odaszállítása fontos és szükséges, csak hogy a nevezett ejálet rájái annyira szegények és tehetetlenek, hogy ökrösszekereik nincsenek, ezért Oláhországból kell azokat kirendelni és az említett várba szállítani. Tehát te! aki a vajda vagy, az említett fenyőfák elszállítására és egyéb szükséges teendőkre Kászim napjáig való szolgálattétel végett Oláhországból négy ökrös, két béreses

ötven darab ökörszekeket e magas rendeletem megérkezésekor késedelem és haladék nélkül kirendelj és előkészíttess és föléjük egy bojárt rendelj és sietve az említett várba küldjed s minden egyes szekérnek havonként ezer ákcse költsége a fejadóból vétessek s erre vonatkozólag e magas rendeletemmel a pecsétes okmányt megkapván, beiktasd s a kirendelt bojárnak megparancsold, hogy a szolgálatra kellő gondot fordítson. Az oláh vajdához intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1116. évi Zilhiddse 17. (1705. március 30.)

353.

1705. június 28.

III. Ahmed szultán rendelete a temesvári (volt egri) lázadó janicsároknak más csapatokba való beosztására és a temesvári helyőrség fizetésének rendezésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári parancsnok, Ali pasa vezir ömértóságához.

Jelenleg Temesvár vára őrségében levő, de ennekelőtte a rendetlenkedés zászlóját felemelő egri janicsárezred felosztatása végett, hogy többé ki ne egészíttessék, az 1500 janicsárból 1000 helyére nefer irassék össze, 500 janicsár felosztatására pedig fermán adatott ki. Ennekelőtte a Duna innenső partján az iszlám határokon Várad, Eger, Ujvár ejáletjeiben az ország őrzése és az ellenség elűzése végett sok vár és palánka volt, Allah rendeletéből azonban valamennyi az ellenség kezébe került s a három ejálet várai és palánkái helyébe a Duna innenső partján az egyetlen Temesvár maradt. A mai nap meglevő csapatoknál még többre van szükség, de a temesvári tartományból származó jövedelem csupán 285 napi zsoldra elégséges és még 80 napi akcsére van szükség s a katonaság hiányának is ez az okozója. A határszélen a tartomány őrzése végett az átjáró helyeken a megfelelő számú lovas és gyalogos katonaságra s új agaságokra van szükség. Így tehát a várban levő csapatokhoz és a határszélen levő agaságokhoz hozzácsatolás végett szükséges katonákat névszerint irasd össze és deftert készítvén róluk, bejegyzés végett Magas Portámra küldjed; előterjesztésed folytán erre nézve magas parancsom megírására e tezkere adatott ki. Kelt az 1117. évi Rebi-ül-evvel hó 7-én. (1705. június 28.)

1705. november 3.

III. Ahmed szultán rendelete a Temesvároott fellázadt volt egri janicsárok szétosztatására és annak megakadályozására, hogy az ottani ráják Rákóczi seregébe hajdukként beálljanak.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa vezir, temesvári válihoz.

A temesvári helyőrségben levő egri janicsárezredek katonái régtől fogva a gonoszság forrásai, a rendetlenség menedékhelyei, a lázongás okozói voltak s megrögzött szokásuk szerint a múlt évben is megmutatták alávalóságukat, felemelték a rendetlenség zászlóját, csoportosulásokat szerveztek s a győzelmes határokon a szent törvény ellenére különféle gyilkolásokat és vérontásokat okoztak s a várnak se kicsinje, se nagyja meg nem menekülhetett gonoszságuktól s noha lázongásuk, rendetlenségük megfékezése végett a Maros és Tisza folyók partjainak és az erdélyi határoknak őrzésére rendeltettek ki, de semmivel sem lehetett őket megjavítani, mivel ott is megmutatták rabló természetüket s ezerféle cselfogással őrhelyükről eltávoztak s a rendezett falvak szegény rájait zaklatták s nem szüntek meg azokat üldözni s nyilvánvaló dolog, ha ezredek megtelepednének is, közelben és távolban újra csak zavart és rendetlenséget okoznának, amitől Allah óvjon meg! Az iszlám határok szegényein és védtelenjein könyörölni kell a zaklatások megszüntetése által s mivel az említett vár agái, egyéb tisztjei, cseri-basija, alajbégje, imámjai, khatibjai egyértelműen azt jelentették, hogy az egri helyi janicsárok teljesen javíthatatlanok, azért egészen el kell őket távolítani, hogy azután más ezredeknel ehhez hasonló rendetlenség és rablás ne mutakozzék. Habár az általuk jelentett ügy igen lényeges, ámde a Maros és a Tisza partjainak és Erdély határainak őrzésére igen nagy szükség van, mivel Rákóczinak ötven-hatvanezer főre menő katonasága és rabló hajduja az iszlám határokhoz közel van s ha az őrködésben — amitől Allah óvjon meg! — hanyagság lesz, a ráják legtöbbje kardot köt és hajduvá lesz, amikor aztán megfékezésük teljesen lehetetlenné válik, mert ismét szétszóródnak s nyilvánvaló, hogy így a határok állapota feldúlt és rendetlen lesz. Hogy tehát eltávolításukat megparancsoljam, helyükbe Temesvár környékéről és Boszniából hasznavehető és válogatott katonákat

kell összeírni s alkalmas lovasokat is kell zászlóikhoz hozzácsatolni s e katonákról új deftert kell készíteni és Konstantinápolyba küldeni s csak miután ezek beiktatva, helyeikre kirendelve és letelepítve lettek, az egri katonák akkor távolíttassanak el s közülök csupán a sejkhek, ulemák, némely tisztek, sebesült és világtalan-féle százötven veterán és öreg katona osztassanak szét az eddig élvezett napi fizetésükkal az említett zászlóaljak szerint. Temesvár jelenlegi parancsnoka, Ali pasa vezirem jelentette, hogy Temesvár várának eredetileg ezernyolcszáznegyvennyolc katonája volt és az egri katonaság, mikor Temesvárra jött, eredetileg csak kétszázötvenkét katonából állott, utóbb az 1112. évben Temesvár várabamég ujjabb 940 katona toboroztatott s akkor az egri janicsárokhoz is 1288 új katona iratott s ily módon az egri janicsárság is most 1500 főből áll s mivel Ali pasa vezir, temesvári parancsnok jelentése és tudósítása folytán az említetteknek eltávolítása fontos és szükséges, az említett vezir nézzen utána, hogy a helyükbe küldendő katonák arról a környékről vagy Bosznia vidékéről irassanak-e össze s mivel az előbbieket elbocsátása elhatározott dolog, helyükbe 1500 vagy ha annyi nincs, legalább 1000 katona irassék össze s célszerűnek találtam az ő véleményére bízni, hogy ezek akár a régi katonák közül, akár arról a környékről legyenek s hogy erről tett jelentése folytán eme magas rendeletem kiadott az 1117. évi Redseb hó 17-ik napján. (1705. nov. 3.)

355.

1706. június 28.

III. Ahmed szultán rendelete a Temesvárotti és a hozzá tartozó palánkákbán állomásozó katonaság kiegészítésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári váli vezir ő méltóságához.

A császári kincstárban őrzött nagy vár defterjeiben foglalt bejegyzés szerint jelenleg Temesvár várában a helyőrségi katonaság 4289 neferből áll, a körülfekvő külvárosokban 369 nefer, Pancsova palánkában 169 nefer, Moldava palánkában 32 nefer, Orsova palánkában 205 nefer, Uj-Palánkán 228 nefer van, ami összesen 5292 nefer. Az említett vár a határszélen van s a környező városok, palánkák is az iszlám végeken vannak, azért igen fontos dolog, hogy a helyőrségi katonaság együtt legyen és

szükséges, hogy sok katona őrizze azokat. Ennélfogva mind a vár, mind a város és palánkák hiányzó katonái helyébe, bármekkora legyen is a hiány, újra katonákat kell összeírni és a hiányt kiegészíteni s mindegyiknél, amennyi katona van a defterbe bejegyezve, ugyanannyinak kell együtt lenni és a felülvizsgálásra nézve fermánom kiadatott s magas Portám janicsárezredei részéről kijelölt meghatalmazott mindegyik század katonáit a tisztjeik igénybevételével felülvizsgálja s a meglevőket és hiányzókat névszerint összeírja s insallah! mihelyt defterjük megjön és a létszám tudva lesz, a hiányzók pótlása végett a temesvári parancsnokhoz, jeles veziremhez szóló magas rendeletem megiratott. Az 1118. évi Rebi-ül-evvel hó 17-én adatott ki magas fermánom, melynek értelmében eme tezkere a magas parancsolat megírása végett kibocsáttatott. 1118. Rebi-ül-evvel 17-én. (1706. június 28.)

356.

1706. szeptember 11.

Rendelet a Temesvárott várvédelmi okokból lerombolt házak tulajdonosainak kártalanítására.

Pénzügyminiszteri levéltár.

Temesvár várában a Véres bástyától a Kakas bástyáig menő árok és sorompó között a katonaságnak harcterül szolgáló hat rőf szélességű hely van, melyre gondatlanság folytán mintegy huszonöt házat építettek. A végvárakban azonban a bástya és sorompó közé házak építése tilos, ezért most, mikor az összes bástyák és sorompók megújítatnak és kijavítatnak, az említett házakat le kell rombolni, ámde mivel azok tulajdonosai a várhoz tartozó katonák és szegények, ez okból Temesvár parancsnoka, Ali pasa, azt a kérelmet terjesztette elő, hogy könyörületből házépítés végett egyenkint ezer gurus engedélyeztessék nekik a kincstári vagyomból, az előterjesztés folytán kielégítésül ötszáz gurus utalványoztatott s a magas fermán értelmében ötszáz gurusról a pénztárhoz a tezkere kiadatott. Kelt az 1118. évi Dsemázi-ül-ákhír 3-án. (1706. szept. 11.)

1706. szeptember 28.

II. Rákóczi Ferenc szerencsétkvánó levele Csorli-i Ali pasa új nagyvezirhez.

Rákóczitól a főmagasságú és fenséges nagyvezirhez érkezett levél fordítása.

A szokásos cimek után tiszteletteljesen és őszintén jelenti a következőket: A szomszédság kötelességeit és követelményeit a háboru alatt részemről a kellő módon tiszteletben tartottam s a két fél részére szükséges ügyeket ennek előtte küldött embereim szavai által őszintén előterjesztettem, melyekből a magas birodalom iránt való ragaszkodásom és tiszteletem is nyilván látható lett. Jelenleg örvendetes hire érkezett, hogy Fenséged a nagyveziri méltóságot szerencsésen elnyerte* s ez újra alkalmul szolgál őszinteségem és barátságom bemutatására, hogy a magas birodalom dicsőségéhez méltó jeles cselekedetek végzéséért és boldog, hosszú étellel vágyai eléréseért őszinte óhajtásaimat és szerencsekívánatomat fejezzem ki. Egyúttal e levelemben kérem, hogy a magas oszmán birodalom és a hírneves magyar nép között a korábbi időben teljes vonzódással megőrzött és fenntartott barátság elfeledve ne legyen s ennek előtte embereim által előterjesztett ügyek teljesítését kegyesen elrendelni méltóztassék és e naptól kezdve a magyar és erdélyi ügyekre vonatkozólag akár levélben, akár embereim által előterjesztett kérelmemet elfogadni s úgy magam, mint e hírneves nép irányában kegyelmét nyilvánítani s a ravaszsága és álnoksága által felülkerekedett ausztriai ház ellen viselt háborúnk tartama alatt a lehető módon segítséget nyújtani sziveskedjék. A szomszédság és barátságnak őszintén való megőrzésére és tiszteletben tartására igyekezetünk és gondunk lévén, magas tudomására legyen, hogy az illendő barátság kötelességeiben részünkről semmi hiány nem fog lenni. Állandó tisztelettel.

Az 1118. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 20. (1706. szept. 28.)

* Az új nagyvezir Csorli-i Ali pasa volt. Rákóczi 1706. és 1707. évi, már ismert követségeire v. ö. Hammer, 7., 121. s köv. ll.

358.

1706. október eleje.

III. Ahmed szultán rendelete a Temesvár kijavításával megbízott janinai szandsákbeli ziámet- és timárbirtokosoknak dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ali pasa temesvári parancsnokhoz.*

Az erős bástyájú Temesvár várának és más szükséges javítási munkálatok elvégzésére ennek előtte a-i és janinai szandsákok alajbégjei s az összes ziámet- és timárbirtokosok magas fermánommal kirendeltettek, tehát Te, aki a nevezett vezir vagy, e magas parancsom megérkezésekor, ha a korábbi fermánom szerint az említett vár javítási munkálatai még el nem végződtek, az elébb nevezett szandsákok alajbégjeit, ziámet- és timárbirtokosait Kászim napja után még egy hónapig használd fel a szolgálatra és csak azután adj nekik engedélyt. Ha a megrendelt javítási munkálatok már elvégződtek, akkor Kászim napján a visszatérésre és távozásra add meg az engedélyt. E végett adatott ki e magas fermánom. Így parancsolom. Kelt az 1118. évi Redseb hó elején. (1706. október elején.)

359.

1706. november 7.

Rendelet két, Pancsovához tartozó falu fejadójának a temesvári katonaság számára való felhasználására.

A belgrádi és temesvári válikhoz és kádikhoz intézve irassék!

Temesvár várának tisztjei és legénysége császári Divánomhoz kérvényt adtak be, mivel Pancsova járásának függelékéhez tartozó Ofdsa és Bordsa** falvaknak fejadója, mint a külön jegyzőkönyvben megnézték, a Belgrád várában levő katonaság zsoldjául rendeltetett és bejegyeztetett, hogy azok által kezeltessek s az említett falvak számára kiállított leveleket is megvizsgálták és ott is bejegyezve van, hogy annakelőtte a temesvári katonaság

* A rendelet fogalmazványa elejétől végig III. Ahmed szultán kézírása. (Karácson megjegyzése.)

** Borcsa, Torontálmegyében.

beleavatkozott ugyan, de az 1116. és 1117. években is a belgrádi katonaság által kezeltessék a belgrádi katonasághoz kiadott magas rendelet értelmében. Ámde a főszámadásban a temesvári katonaság számára kiadott fizetési berátokban Pancsova és Köprüli Mohammed pasa evkáfja, Becskerek és Csákova földadója, fejadója és egyéb ingatlanok utáni adó százezer gurus összegben a temesvári katonaság számára rendeltetett zsoldul a császári irat által; a defterkháneben pedig beiktatva van, hogy a temesvári szandsákban, a pancsovai kerületben Bordsa és Ofdsa nevű falvak is Mohammed pasa vakufjának falvai közé tartoznak. Ily módon tehát eredetileg az említett falvak is, mivel Pancsovához tartoznak, a temesváriaknak adott fizetési berát szerint pedig Pancsova azok jegyzékébe van felvéve, ennél fogva azok fejadója is a kerülettel együtt a temesvári katonaság által kezelendő. Előterjesztés történt tehát, hogy a régi eljárás szerint ezentúl a temesváriak állítsák ki az iratokat s ennek beiktatása végett a magas rendelet kiadassék. Az előterjesztés értelmében tehát kiadatott a magas fermán és a legfelsőbb rendelet megiratása végett eme tezkere kiállítottatott. Kelt az 1117. évi Sábán hó elején. (1706. november 7.)

360.

1707. január 24.

III. Ahmed szultán rendelete a temesvári löporkészítő műhely helyreállítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Ali pasa temesvári parancsnokhoz és Ibrahim számvevőhöz.

Temesvár várában régtől fogva löporműhely volt és löport készítettek; a történt ostrom alkalmával azonban a löporműhely elpusztult s jó ideje már löport nem készítenek s így az üresen áll. Úgy az említett vár, mint a környékbeli végvárak számára a löpor szükséges s jelenleg Konstantinápolyból és más löporműhelyekből a nagy távolság miatt a löpor elküldése nehézséggel jár, azért az említett műhelynek újraépítése és a régi mód szerint a löpor készítése szükséges. Az előbbi helyen való újraépítés végett Te, aki az említett vezir vagy és Te, Ibrahim, kincstári számvevő — nagyobbodjék a dicsőségték! — műszakilag felülvizsgálva részletes deftert készíttetek s azt küldjétek el és a

salétromot is az előbbi helyekről beszerezve, hozzáértő emberekkel és költséggel készíttessétek el és okája mennyibe kerül és egy év alatt mennyi salétromot lehet körülbelül beszerezni, jelentésétek be.

Ali pasa vezir, temesvári parancsnokhoz és Ibráhim kincstári számvevőhöz intézve e magas parancs adatott. Kelt az 1118. évi Sevvál hó 20-án. (1707. január 24.)

361.

1707. április 19.

III. Ahmed szultán rendelete az alibunári és újpalánkai helyőrség kiegészítésére.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári váli-vezirhez.

A temesvári ejäletben Alibunár állomáshely az országút mentén nagy sokaság átjáró helye s mivel ez állomáshely őrizetere kevés a katonaság, azért a tartomány védelme és felvirágoztatása végett több lovasságra van szükség. Szintén ugyanezen ejäletben Uj-Palánka lovasságából többen eltávoztak; az őrségből és a gurebák közül tiz katona, a lovasok közül is kettő nem kívánva élelmeztetést, elhagyták a szolgálatot. Összesen 130 ákcse napi zsoldból 50 ákcsevel egy aga, 20 ákcsevel két oda-basi, zászlótartó és csaus s az említett palánkában levő lovasságból 16 közkatona és tisztjeik összesen huszonegyen, 370 ákcse napi zsolddal vannak bejegyezve, miként erről a temesvári kincstári katonai számvevőség defterje kiadatott. Arra a kérelemre, hogy a jelzett állomáshelyen az említett összegű zsolddal második lovascsapat szerveztessék s a temesvári számvevő defterjébe ez bevezetessék, Ali pasa temesvári váli-vezir bejelentette, hogy a defterek szerint Alibunárban 35 lovas és 15 gyalogos van, Uj-Palánkában pedig 146 gyalogos és 82 lovas van, ezen elrendezés szerint tehát újabb katonaság bejegyzése nem lehetséges. Hogy a kincstár ne károsodjék, az említett vezir e jelentést küldötte a maga helyére való beiktatás végett. Tehát e jelentés folytán a maga helyére való bejegyzés végett az 1119. évi Mohárrem hó 17-ik napján kiadott fermánomnak megfelelően e tezkere megiratott. (1707. április 19.)

362.

1708. április 19.

Rendelet Pancsova és Uj-Palánka falainak kijavítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

A Duna folyó partján Pancsova várának nagyobb része idő folytán elpusztult, mivel pedig ez a Duna partján van és az ottani katonaságnak a feladata régtől fogva a környék őrzése és a hajóknak kirakodtatása, ezért annak kijavítása fontos dolog. A jelen évben pedig a Duna kiáradása folytán Uj-Palánkának a víz felől levő bástyái is teljesen ledőltek s a várban is néhány ház összedőlt, miként ezt a kádi jelentése alapján Ali pasa vezír, temesvári muháfiz hirül adta. Az előterjesztés értelmében Pancsova és Uj-Palánka kijavítása és kitatarozása szükséges, ezért az említett vezirpasához magas parancs küldetett, hogy vizsgálja felül, vajjon a javítás és tatarozás mekkora lesz és mekkora összegbe fog kerülni és erről a kimutatást és deftert a magas Portára küldje. Ali pasa vezír, temesvári parancsnokhoz a magas parancs megiratása végett adatott ki e tezkere. Kelt az 1120. évi Moharrem hó 25-én. (1708. április 19.)

363.

1708. július 17.

III. Ahmed szultán rendelete a temesvári vilájet földbérletéből való mecset- és hídépítésre.

Topkapu Szeráj levéltára.

Haszán pasa temesvári parancsnokhoz, a kádihoz és defterdárhoz.

A temesvári ejáletben Alibunár, Zenta, Lippa, Csanád és Becskerek városokban lakó iszlám népnek imádsága elvégzésére mecsetjei nincsenek s a temesvári ejálet földbérleteinek összeírására kirendelt Ibráhim — legyen tartós a dicsősége! — tudatta, hogy azoknak ujonan építése 420 gurusba kerül. Császári kincstáram defterjeibe beiktatva van, hogy az említett összegnek a temesvári földbérleti pénztárból a nevezett pénztár defterdárja által való kifizetésére és a vár főagája, Mehemed által az építke-

zés megtételére nézve az 1119. évben már magas rendeletem kiadatott. Az említett mecseteket a nevezett Mehemed megépítette és arra 1060 gurust költött el. Ezenkívül Lugos közelében Ordu-köprü fölött levő nagy hidat is ő javíttatta és tatározta ki s erre 207 gurust és így összesen 1267 gurust költött el s Te, aki a fennemlített vezir vagy, jelentetted, hogy a katonák agái kívánságára az említett összeg is a temesvári ejálet földbérletéből utalványoztassék ki és a defterdár által adassék át, Te pedig az okmányt Konstantinápolyba küldöd róla.

Az említett mecsetek költségeire ennekelőtte kiutalványozott 420 guruson kívül 847 gurus túlköltekezés volt; kívánságukra tehát az említett 847 gurus is a nevezett ejálet földbérletéből adassék meg, ennélfogva az előadott módon a 847 gurust a földbérleti pénztárból teljesen fizettesd ki s eme magas rendeletem megérkezésekor arról szabályszerű nyugtát végy és azt megőrizd.

A magas parancs kiadatott, hogy Haszán pasa temesvári parancsnokhoz, a kádihoz és a defterdárhoz intézve, ennek értelmében a magas fermán megírassék. Kelt az 1120. évi Dsemázi-ül-evvel elején. (1708. július 17.)

364.

1708. július 20.

Kérvény és rendelet a német császári követ ellátása ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, hatalmas Szultánom egészséges legyen!

Felséges, hatalmas Szultánom magas szine elé terjesztem, hogy a császári kincstárból járó ellátási díjam Rebi-ül-evvel hónaptól Rebi-ül-ákhír hónapig kiszámíttatván, arról a tezkere kiadását kérem. A parancs és rendelkezés hatalmas szultánom ő felségét illeti.

*Szolgája a német császár ügyvivője.**

Alázatos előterjesztésem a következő:

A német császár ügyvivőjének, Thalmannak, ellátási díjul minden napra öt gurus jár, amelyről az 1120-ik évi Szafar hó végéig a tezkere kiadatott s most Rebi-ül-evvel és Rebi-ül-ákhír hónapokra esedékes tartásdíját kéri, miként erről felségednek

* Talmann Mihály, mint már előbb is láttuk.

tudomása van. Ez ügyben a magas fermán kiadására nézve a parancs felséges és hatalmas szultánomat illeti.

(*Olvashatlan aláírás.*)

A tezkere kiadatott az 1120. évi Dsemázi-ül-evvel hó 4-én. (1708. július 20.)

365.

1710. október 3.

III. Ahmed szultán rendelete egy temesvári dsámi imámjának fizetése dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Elhádsi Musztafa pasa temesvári beglerbéghez.

Ibráhim vikárius kérelmet nyújtott be, hogy a győzelmes határon, Temesvár belsejében levő Szolak dsámi néven ismeretes dsámiban napi 45 ákcse fizetéssel imám és khatib minőségben van s e szolgálatban megöregült, nagy családja van s csupán fizetésre szorítkozik, amely azonban 20 ákcse hiánynyal adatott meg neki s könyörög, hogy az teljesen megadassék neki. A nagy várra vonatkozólag a császári kincstárban őrzött deftert megnézettem s ott a nyugdíjasok és ájtatos alapítványosok csoportjában az van bejegyezve, hogy a Szolak dsámi néven ismert dsámi szolgálatára imám és khatib minőségben 25 ákcse fizetéssel és ismét imám minőségben 20 ákcse fizetéssel Ibráhim vikárius neveztetett ki s mivel ketten ugyanazon néven nincsenek, azért a bejegyzés és berát értelmében a megérdemelt fizetés megadására nézve e magas fermánomat adtam ki, hogy az illető helyre ez bejegyeztessék. Kelt az 1122. évi Sábán hó 10-én. (1710. október 3.)

366.

1712. augusztus 7.

III. Ahmed szultán rendelete egy, a mekkai zarándoklatra induló temesvári agának helyettesítése dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a temesvári beglerbéghez.

Juszuf, aki a győzelmes végeken, Temesvár várában kumbardasi aga hivatalban van, császári divánom elé folyamodványt

nyújtott be, hogy ez áldott esztendőben a két szent városnak és a próféta sírjának meglátogatása végett szent zarándoklatra szándékozik menni s hogy azalatt, amíg a szent zarándoklatról visszaérkezik, fizetési járandóságát kár ne érje, az említett hadosztályszakasz ketkhudája, Huszein, az agasági szolgálatot helyetteskép elvégzi helyette s hogy más valaki a dologba bele ne avatkozzék, azt kérte, hogy az erre vonatkozó engedély beiktatására fermán adassék ki. A várnak a császári kincstárban őrzött defterje megnézetvén, Temesvár várában a kumbaradsi agaság az említett Jusuf nevére van napi 60 ákcse fizetéssel bejegyezve, ennél fogva részéről a helyettesnek a hivatal végzésére nézve a magas fermán értelmében a beiktatásra a rendelet kiadatott. Kelt az 1124. évi Redseb hó 4-én. (1712. augusztus 7.)

367.

1713.

*Kimutatás a XII. Károly svéd királynak Benderbe küldött pénzről.**

Topkapu Szeráj levéltára.

Az 1125-ik esztendő. (1713.)

Benderbe a svéd királynak küldött különféle pénzek:

A kincstár pénzből:

Tugrás arany:	Frengi arany:	Magyar arany:
1160 darab.	2080 darab.	5357 darab.

Régi zoltapénz:	Új zolta:
8000.	13.131.

A moldvai pénzből:

Kupiszka nevű ákcse:	Sáhi nevű ákcse:
2171.	400.

Khacs és poturak nevű ákcse:	Susták nevű ákcse:
323.	245.

Polia és fekete gurus:	Új zolta:	Magyar arany:
262 darab.	20.	520 darab.

* XII. Károly benderi tartózkodása alatt többször vett föl a portától, de magánosoktól is kölcsönt.

368.

1716. [május 23.]*

Ali pasa nagyvezir levele Szavojai Eugénhez, melyben a császáriaknak a török-velencei viszályba való közbelépése miatt hadat üzen.

Fogalmazvány.

Ali pasa nagyvezir levele a német császár főminiszteréhez.

A messiási nemzet főembereinek dicsősége, a Jézus vallású nép nagyjainak oszlopa, a római császár főminisztere, tisztelt és főméltóságú — kinek legyen jó vége! — illő jelentéssel és tiszteletteljes szóval értesítetik, hogy ez évben a velenceiek rossz szándéka következtében ellenük a magas birodalom valóban mozgósított, azonban a magas birodalom és a német császár között kötött béke feltételeit a magas birodalom mostanáig kellőképp megtartotta és a mozgósítás csupán Velence ellen történt. Itt tartózkodó ügyvivőknek is mindez értésére adatott. A németekkel Karlovicban kötött békeszerződés okmányában a velenceiekre vonatkozóan egyetlen betű sem íratott és részletezés nincs.

Noha tudtuk, hogy a keresztény királyok között szerződés-szegéseitekről híresek vagytok, mint ezt a történelmekben is megírva látjuk, mégis határozottan lehetetlennek tartottuk, hogy ilyen esetet, amelyhez semmi közötök nincs, ürügyül használjatok, és ily ravaszságot elkövetni merészeljete. A Nevruz-i Szultáni után harminckét nap múlva levélhozótok által hirtelenében egy levél érkezett fordításával együtt a Portára, amely kapuketkhudátok közvetítésével átadatott, amelyben dölyfösen és elbizakodottan néhány ilyen szó van: «Váratlanul megkezdett ellenségeskedéseket azonnal hagyjátok abban s amíg a velencei köztársaságnak a magas birodalom által mostanáig okozott kárát és veszteségeit meg nem fizetitek és kellőképp nem kárpótoljátok, addig a karlovici béke feltételei és pontjai nem állnak erősen és ha azt nem látjuk, hogy a magas birodalom ilyen módon jár el, akkor kapuketkhudánkat biztonságban küldjétek vissza». Ily módon a hozzátok nem tartozó velenceieket ürügyül használva, a szerződést megszegtétek és a magas birodalom iránt rossz szándéktokat kimu-

* A dátum és a címzett nevére l. Hammer 7, 200. l., ahol a levél egy része német fordításban is közöltetik.

tattatok. A legkülönösebb dolog pedig az, hogy midőn ezelőtt a velenceiek számos pontban a szerződést megszegték, a királyok között mostanáig fennálló szokás szerint két évvel ezelőtt bálisoszu-
kat elhozattuk azt mondva: «Néhány év óta a békét folyton meg-
bontó eljárást hagyjátok abba, máskülönben a jövő évben ellene-
tek háborút indítunk. Tehát készen legyetek». E figyelmeztetést
téve, a barátságra való tekintettel követünk által külön levélben
veletek is tudattuk ezt. S amit az egész világ előtt két éve foly-
ton hirdetünk, ezen győzelmes hadjáratunkra azt mondjátok, vá-
ratlanul történt. Vajjon a közöttetek levő értelmes emberek és
más nemzetek királyai mit mondanak ahhoz, hogy Nevruz-i Szul-
táni után harminckét nap múlva azt mondjátok: «Veletek nem
vagyunk békében; kapuketkhudánkat küldjétek vissza» s a Por-
tára ilyen levelet küldve, a határainkhoz közel eső helyekre kato-
nákat, hadiszereket és hadihajókat küldtetek. Lehet, hogy némelyik
szerződésnek alapjának hazug magyarázatára támaszkodva, elbiza-
kodottsággal a magas Portával szemben udvariatlanságot elkövetni
merészkedtek, de az előző időkben a magas Portával szemben
senki ily méltatlanul nem cselekedett. Ily ócsárlásra méltó eljárást
nem királyok, de még hercegek sem követnek el s ha a szomszéd
királyok és saját népetek okos emberei előtt nem szégyenlitek, a ma-
gas birodalom ellen való hirtelen intézkedések és ravasz eljárások
csak beigazolja a szerződésekben való megbízhatatlanságotok hírét.
Ezután azonban, ha majd szükség lesz rá, mikép tudtok szavatok
és szerződések iránt bizalmat kelteni! Jelenleg a szerződés meg-
szegése folytán császárotok kapuketkhudáját kívánságotok szerint,
a maga óhajításának megfelelően biztonságban és baj nélkül
elküldtük. Az előadott módon ravaszsággal elkövetett szerződés-
szegések gyalázata rátok háramlik vissza s Isten kegyelmétől
kérjük, hogy a magas birodalomra előnyös legyen, mivel ily
szerződésszegést és semmiféle birodalom által el nem követett
ilyen ocsmányságot csak ti követtetek el. Veletek véres háború
indul meg, de a kiontott vér- s a szegény rájákat és lakósokat
érő rablásért és pusztításért a felelősség rajtatok lesz. A magas
birodalom, mely szerződésszegéstől és elbizakodottságtól óvako-
dott, Isten segítségével győzelmes lesz, azt reméljük, a ti ily vét-
kes eljárások pedig nemcsak nektek, hanem másallah! még
gyermekeiteknek és unokáitoknak is szégyene s átok és szeren-
csétlenség okozója lesz. Isten veled. Kelt az 1128. évi.....
(1716.....)

369.

1716. június 16.

III. Ahmed szultán rendelete a dunai hajóhad parancsnokához a temesvári katonaság fenntartására való moldavai szandsák jövedelme és a hajóhad kiegészítése tárgyában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet Ibráhím pasa dunai hajóhadparancsnokhoz és Jerkőgi kadijához.

Te, aki a fönnevezett miri-mirán vagy, kinek azelőtt a moldavai szandsák jövedelme rendeltetett illetményül, de mivel az említett szandsák a temesvári katonaság és odsákok alá tartozó kikötőkkel van összekeverve, ennél fogva a civódások nem hiányoztak, ezeket levélben tudatva és kegyet kérve, kívántad, hogy vegyék át tőled azt a temesvári katonák, neked pedig más szandsák adassék helyette s miként a régebbi években a dunai kapudánoknak a Jerkőgi bérlet szokott illetményül rendeltetni azzal a kötelezettséggel, hogy öt hadihajót (sajka) előállítsanak és kellőleg felszerelve szolgálatra legyenek, szintűgy neked is illetményül rendeltessék az említett bérlet azzal a kötelezettséggel, hogy öt hajót felszerelvén s a személyzettel azokra felszállva, a császári hajóhadban azok jelen legyenek. A császári kincstárban őrzött bérleti illetmények deftereit megnéztem s ott az van bejegyezve, hogy a nikápolyi szandsákban levő Jerkőgi és a hozzátartozó részek bérlete 7000 gurussal régtől fogva a dunai kapudánoknak szokott illetményül rendeltetni, a lapszálon pedig az van bejegyezve, hogy az 1128. évtől kezdve a bérlet 3000 gurussal növekedett s most 10.000 gurussal másnak adományoztatott és erről berát is adatott. Mivel az esztendő fele már elmúlt, azért az 1129. évi március elejétől vétessék át tőled azzal a kikötéssel, hogy 3000 gurust évenként a császári kincstárba küldj, 7000 gurus pedig illetményed legyen s ebből öt hajót felszerelj s azok császári hajóhadunkban legyenek. A jelen évben is az öt hajó felszerelése és császári hajóhadunkban való jelenléte végett az említett 7000 gurusnak az 1128. évre is valamelyik pénztárból való kiutalása végett a rendeletet kiadtam s az illetmény kifizetése végett magas fermánomat kibocsátottam. Az 1129. március elejétől fogva pedig az illetmény birtoklása végett magas parancsom megírására e tezkere adatott. Kelt az 1128. Dsemázi-ülákhír 25-én. (1716. június 16.)

370.

[1717. február.]

Khalil pasa nagyvezir levele II. Rákóczi Ferenchez, mellyel feleletként Pápay Jánostól küldött levelére, meghívja Törökországba.

Topkapu Szeráj levéltára. Fogalmazvány kelet nélkül.*

A nagyvezir levele Rákóczihoz.

A Jézus vallású nagy fejedelmek dicsősége, a Messiás nemzete dicső nagyjainak választottja, a keresztény nép társadalmi ügyeinek intézője, a dicsőség és felség szegélyének birtokosa, a dicsőség és dicséret tulajdonosa, tisztelt, szeretett barátunk, Erdély fejedelme és az egész magyar nép kormányzója, Rákóczi Ferenc! — kinek legyen jó vége és jusson az üdvösség útjára!

A barátsághoz illő köszöntés és őszinte üdvözlét jelentésével tudatjuk, hogy habár az előző években is már egyszer-kétszer emberét és levelét a magas Portára küldötte és kérte, hogy valamint ősei és elődei ez erőoszlopú uralkodóházhoz régtől fogva őszintén és odaadással ragaszkodtak s különféle határtalan királyi kegyelmekben részesültek: a magas birodalomnak őseire kiírasztott kegyessége szintúgy nyilváníttassék Ön irányában is, mivel a németek ellenségeskedése és zsarnoksága meggyötörte. Legutóbb pedig titkos megbízottja és tanácsosa, Pápai Jáni közvetítésével a magas birodalom iránt őszinte ragaszkodását jelentette s írta és tudatta, hogy a német a szerződést megszegve, a magas birodalom ellen a háborút már elhatározta s hogy leverése és megsemmisítése végett mindenre kész; ámde a magas birodalom és a németek között fennálló béke folytán ezideig halogattuk emberének az érdemleges feleletet, nehogy a magas birodalom szolgáltatson okot a béke megbontására. Most azonban, mivel a Pápai Jani közvetítésével küldött tudósítása csakugyan igaz és a német a magas birodalommal kötött szerződést megszegte, a békét felbontotta, ellenségeskedését kimutatta s a jól őrzött birodalom iránt való rossz szándékú eljárását nyilvánvalóvá tette: ezért tehát megbízottja szívesen fogadtatott és az Ön minden ügye helyeseltetett s elérkezett az ideje, hogy Isten segítségével a németen bosszút álljunk. Ez okból felséges, hatalmas, kegyes

* Majdnem szószerint egyezik a szultán meghívólevelével, melynek francia fordítását kiadta Angyal Dávid: Tört. Tár. 1905., 124. l.

urunk, dicsőséges padisáhunk, nagyhatalmú sehrijárunk világgraszoló, terjedelmes birodalmának függeléke, Erdélyország iránt, mely azelőtt Apafi Mihály fejedelemnek adományoztatott, de a megőrzésében mutatkozó hiány és gondatlanság folytán a gonosz németek azt feldúlták, a bégeket, bégzádéket és egyéb nemeseit az alávaló katonák különféle gonoszsággal, ellenségeskedéssel és rablással megsanyargatták és nyomorították, a padisáhi irgalom és könyörületesség érzete megmozdult s a tartomány lakóinak a gonoszok kezéből való kiszabadítása és ügyeik rendezése világot átfogó császári kívánsága lett. Az Ön személyének őszinte szándékában, teljes jóságában, buzgalmában, okosságában, céltudatos gondolkodásában császári bizodalma van s miként ezen kegyes khágáni udvarral, magas Oszmán-házzal dicső összeköttetésben élt őseiről és elődeiről, szintűgy Önről is azon örvendetes természetű feltevésben van, hogy öröklött országának, Erdélynek megőrzéséről gondoskodik s az emirek, nemesek, bégzádék és egyéb előkelők és a többi lakósok ügyeinek rendbentartására szép egyetértéssel és ügyességgel minden kitelhető szolgálatot megtesz, ezért fényes sáhi tekintetét Önre vetette és elrendelte, hogy Erdély kormányzása Önnek adassék, Ön után pedig, akinek az ország lakói kívánják, akitől a magas birodalom iránt való őszinte szolgálat remélhető. S amíg Ön és alattvalói, katonasága s mind, akik uralma alá tartoznak, az ég által oltalmazott magas Portának engedelmeskednek s az összes magyar bégekkel, bégzádékkal a magas birodalom barátjának barátjai, ellenségének ellenségei lesznek, ügyüket ő is minden körülmények közt támogatja s ő padisáhi felsége oltalma alatt nyugodtan és békén lehetnek. Ennek jelentése végett iratott eme barátságos levél és Pápai Jáni közvetítésével e barátja részéről elküldetett. Insallah! mihelyt megérkezik, felséges, hatalmas, dicsőséges urunknak mind Ön iránt, mind pedig az egész magyar nép iránt bőven áradó kegyessége, teljes kegyelme és jóindulata nagyobb lesz, mint amennyit a magas Porta elődjei iránt tanusított.

Legközelebb értesítést kap, hogy a sáhi gondoskodásból a kellő támogatás minden ügyében szükségkép megadatik s mivel most már tudomása van róla, hogy ő sehinsáhi felsége legfőbb kívánsága az, hogy az ő oltalmának és védelmének szárnyai alatt legyen, ezért minél előbb induljon el jelenlegi tartózkodási helyéről s jöjjön a magas birodalomhoz közelebb. S hogy a padisáhi birodalomban Isten segítségével minden reményének óhajta szerint megvalósulásával dicsekedhessék, ezért sietve jöjjön s ide

érkezvén, az ország ügyeinek elrendezésére nézve a kegyelmes császári levél értelmében sehrijári kegyelemben részesül és bizonnyára elismerésre érdemes munkát fog végezni. Isten vele!

371.

1717. március 13.

III. Ahmed szultán rendelete a khotini pasához, hogy ez Eszterházy Antal, a moldvai vajda és a tatárok segítségével Erdélyre törjön.

Rendelet a khotini parancsnokhoz, Musztafa pasa vezirhez.

Az Erdélyországban tartózkodó ellenség megsemmisítése, elpusztítása, megosztása és szétszórása magas birodalmam fontos ügyei közé tartozik, mivel ez ország azelőtt jól őrzött birodalmam kiegészítőrészét képezte, de azután a magas birodalmam ellen támadó német nép ellenséges kezébe került. Ezért Te, aki az említett vezir vagy, mihelyt engedelmességet kívánó eme magas parancsolatom megérkezik, az ott levő ellenség megkárosítása, szétszórása, kiirtása és megsemmisítése végett, miként azelőtt tudomásul adatott, Maden felől vagy esetleg az idő és helyzet követelménye szerint más szoroson, egyszerűval, amelyik szoroson az említett országba bevonulni alkalmasnak és előnyösnek látszik, vonulj be s veled együtt a messiási nemzet nagyjainak hatalmása, Eszterházi Antal tábornok — legyen neki jó vége — az általa felkészített katonasággal s Kolcsak Eliász bég is a maga katonaságával és a khotini lovasságból is a nélkülözhető lovasság s a nagy szultánok helytartója, a Maitin-Dsudsura határában levő Azmet Gэрáj szultán — legyen tartós a méltósága — a mellette levő ellenségtörő tatár sereggel, az általatok szép módon, szép meggondoltsággal kiválasztott s alkalmasnak és célszerűnek látszó szoroson vonuljanak be s azokat, kik magas birodalmam iránt engedelmességre hajlanak, kiméltétek meg, a német pártján levő ellenségnek megtörése, megsemmisítése, szétszórása, kiirtása, házuk és országuk feldulása, lerombolása, kirablása és elpusztítása végett pedig Isten segítségével teljes igyekezetet fejtsetek ki s gondoskodjál róla, hogy egy nappal, egy órával előbb elinduljatok. Igen helyes dolog lesz, ha a messiási nemzet fejedelmeinek hatalmása, Moldva vajdája, Mikhál* vajda

* Rakovicza Mihály, az újonnan kinevezett moldvai vajda.

is társaságokban lesz katonaságával, de értekezzetek kitűnő vezírem, dicső műsirem, a világ rendje, Diarbekir válija, Redseb pasa vezíremmel is — a felséges Isten tegye tartóssá méltóságát — mint azon vidékre küldött hadinépek győzelmes szerdárjával s az ő alapos véleménye megfontolásával, a vallás és a magas birodalom méltóságával, a magas szultánság becsületével és tekintélyével egyező szolgálatok létrehozása ügyében, miként azelőtt, most is szorgoskodjál. Ezért adatott ki e magas fermánom.

Az 1129. évi Rebi-ül-evvel hó végén. (1717. márczius 13.)

372.

1717. május 15.

III. Ahmed szultán rendelete a boszniai parancsnokhoz, hogy a többi török seregek vezéreivel, Bercsényivel és a tatárokkal együtt a hadjáratra készen legyen.

Rendelet Numán pasához, előbbi nagyvezíremhez, mint Bosznia és Kibrisz ejáletok műteszarriájához és Bosznia oltalmazására küldött győzelmes iszlám csapatok vezéréhez.

Te, aki az említett vezírem vagy, mivel nagyvezíreim és jeles minisztereim között hasznavehető, buzgó, hírneves, az ügyek intézésében jártas és vitéz vagy, ezért az egész hit és győzelmes császári személyem javára tőled mindenféle szolgálatot és császári akaratommal megegyező tetteket remélni padisáhi örömem van: ennél fogva Isten segítségével a boszniai ejálet megoltalmazása és őrzése s a magas birodalmam ellen támadó német és velencei nép kártételeinek és rombolásainak megakadályozása s azon határszél mindenféle ügyeinek intézése és rendezése részletes magas parancsokkal a te fényes elmédre és helyes véleményedre bízott.

Jelenleg a királyok Istenében bizva az ellenségen való bosszúállás céljából ebben a szerencsés esztendőben khalifasággal ékes magas személyem is elindult és jól őrzött országaimban győzelmes csapatokat szereltem fel s mind Belgrádnak és a boszniai vilájetnek megőrzésére, mind pedig az oláhországi, moldvai és lengyel határok közelében fekvő helyekről Erdélybe való bevonulásra fényes gondoskodásomat fordítottam s ezen célból a hitharcban félelmes és győzelmes iszlám seregeim a győzelem és szerencse házánál, a jól őrzött Edirne mezején már

összegyülekeztek s a hitharc háza Belgrád felé, mint a hullámozó tenger már egymásután elküldettek s a Duna partján levő Orsova vára őrzésére is temérdek katonaság vonult. Azonkívül győzelmes vezirem, dicső műsirem, a világ rendje, Rumili válija, Ali pasa vezirem is — Allah tegye tartóssá méltóságát — a rumili ejálet katonaságával és a számszundsi-basi Magas Portám janicsár hadosztályai közül harminc oda janicsárral, tíz oda dsebedsivel és néhány oda tűzérséggel, háromezernél több szipáhival és szilahdár szerdengecsdivel és a rumili pasák közül Dukakin, Okhri és Elbászán szandsákok műteszarifjai kapukulijaikkal sietve elindultak és már Ihrám palánka mezejére érkeztek. S a nagy szultánok utódja, Halim Gэрáj szultán — legyen tartós a méltósága — is tízezer tatár katonával az említett rumili vezir mellé ment. Az említett rumilii váli vezirem segítségérc rendelt hadi nép básbugjává jeles vezirem, dicső műsirem, a világ rendje Diarbekir válija, Redseb pasa vezirem — Allah tegye tartóssá méltóságát — rendeltetett s ő húsz-harmincezer főnyi győzelmes katonasággal az őrségi szolgálatra készen áll s a környékre szemfülesen vigyázva, szükség esetén a Duna folyó két partján is őrködik, hogy magas birodalmam ellenségeinek kárt okozzon s ennek előtte az iszlám tartományokhoz tartozó Erdélyországot Isten kegyelmével elfoglalja s jól őrzött országaim közé visszakapcsolja. Az említett vezir jól rendezett kapukhalkjaival, válogatott összes katonaságaival, továbbá Diarbekir ejáletjének kormányzói, bégjei, alajbégjei, az összes ziámet- és timárbirtokosok és Magas Portám janicsárjainak dsebedsiei, topcsiai s a Balkán hegység tulsó oldalán tartózkodó összes szipáhiai, szilahdárjai, négy hadosztály katonaság; továbbá a hitnek fénye Ádilgэрáj szultán — legyen tartós a dicsősége — csillagsokaságu ellenségtörő tatárral, teljes hadifelszereléssel, ágyúkkal; továbbá a Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, Rákóczi Ferenc királynak — legyen neki jó vége — főminisztere, Bercsényi tábornok, ki jelenleg oltalmam alá menekült, az általa összegyűjtött muszlimán és magyar katonasággal; továbbá a nikápolyi szandsák összes önkénytesei, — mind kirendeltettek, hogy Tergovist-szoroson át Erdélybe menjenek és az említett diarbekiri váli e hangyasokaságú katonaság győzelmes szerdájává tétetett. A moldvai határhoz közel eső Tatros szoroson át és a lengyel határhoz közel eső.....* szoroson át Erdélybe való menetelre Khotin

* Olvashatatlan. (Karácson jegyzete.)

vár parancsnoka, jeles vezírem, dicső műsirem, a világ rendje Musztafa pasa vezírem, — Allah tegye tartóssá méltóságát — rendeltetett ki, mint szeraszker teljesen felszerelt kapukhalkjaival és vilájtje katonaságával s melléje rendeltettek Kipcákmező, Ulu-Nogáj és Cserkeszföld harcosainak megszámlálhatatlan vitézeivel a nagy szultánok utódja, Nedsetgéráj szultán — legyen tartós a dicsősége, — továbbá a Khotin vidéken tartózkodó s magas birodalmam szolgálatára készen álló magyarok, továbbá a Duna túlsó oldalán Akkermanból Ibrailába jövő katonaság és hadakozásra alkalmas más népek. Császári hadseregem is Edirne mezejéről legközelebb kiindul s rendeletet adtam, hogy ellenségtörő tatár csapatokkal egy vitéz szultán sietve menjen a boszniai határokra őrségi szolgálatra és az ellenség országainak pusztítása és feldulása végett s Isten segítségével ők legközelebb meg is érkeznek. Mivel pedig a boszniai harcosok régi időtől fogva az igaz vallás útján iszlám bátorsággal éjjel-nappal győzelmes vitézséggel harcoltak: ennél fogva az igaz vallásért, a szent szunnáért azokon a határokon levő győzelmes harcosaimtól, összes kapukulijaimtól és a hadakozásban jártas embereimről a boszniai határok közelében levő német és velencei tartományok megtámadásában, feldulásában és pusztításában oroszláni bátorságot és féelmetlen harciasságot méltán reménylek. Ezért Te, aki említett vezírem s győzelmes szerdárom vagy, mihelyest engedelmességet kívánó eme magas parancsolatom megérkezik, a boszniai ejálet harcosait, a hadviselésben jártas vitézeit, összes kapukulijaimat és a hadakozásra alkalmas egyéb népeit felbuzdítsd, fellelkesítsd és nagy sokasággal, erős felkészülődéssel teljes egyértelműséggel a német és velencei nép országait támadd meg, a férfiakat öljétek meg, az asszonyokat és gyermekeket fogjátok el, vagyonukat raboljátok és pusztítsátok el s a pusztításban és országaik rombolásában oroszlán módjára hősiezen mutassátok meg az iszlám vitézséget és a hitharcban szívből-lélekből fejtsétek ki erőfőket. Tőled különösen várom és reménylem, hogy ezen szolgálatban teljes igyekezetet és gondoskodásodat mutasd meg, ezért adott ki eme magas fermánom.

Az 1129. évi Dsemázi-ül-ákhír hó elején. (1717. május 15.)

373.

1718. szeptember 26.

III. Ahmed szultán rendelete Rakovicza Mihály moldvai vajdának, Máriássy Ádám Ruscsukba menő magyarjainak ellátása dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Tugra, III. Ahmed szultán.

A keresztény fejedelmek példányképe, a Jézus vallású nép nagyjainak oszlopa, Moldva vajdája — kinek legyen jó vége! — mihelyt e magas jelvényű császári iratom megérkezik, tudd meg, hogy a magyar tábornokok közül Máriássy* tábornoknak az ellenőrzési szemle defterje szerint jelenleg Ruscsukban levő százharmincöt magyar katonája oda megy és megparancsoltam, hogy míg Moldvában tartózkodnak, szokás szerint mindegyik katonának naponként fél oka kenyeret, fél oka marhahúst, fél adag árpát adass és ez a moldvai adóba beszámíttassék, azért Te, aki a nevezett vajda vagy, az említett magyar katonáknak, mikor Moldvába mennek, parancsom szerint azon mennyiségű ellátást naponként megadd és hogy annak az ára, ahány napig adod Moldva adójába beszámíttassék, evégett a tisztektől megpecsételt nyugtát végy és azt megőrizd. Az említett katonák közül azonban csupán a magyarok kapjanak ellátást, ha pedig közöttük ráják és muszulmánok is vannak, azoknak ellátást ne adj. Magas fermánom kiadatott, hogy eszerint cselekedjél és megparancsoltam, hogy amint magas rendeletem megérkezik, ezen engedelmességet kívánó dicsőséges fermánom világos értelme szerint cselekedjél, az ellenkező eljárástól és cselekedettől pedig nagyon őrizkedjél. Így tudjad és dicső jelvényemnek hitelt adj. Iratott az 1130-ik évi Zilkáde hónap 2-ik napján, a jól őrzött Isztámbulban. (1718. szept. 26.)

* Máriássy Ádám, Rákóczi volt ezredese.

374.

1718. szeptember vége.

III. Ahmed szultán rendelete a passzaroviczi békekötés folytán szabadon bocsátandó német foglyok ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Rendelet a konstantinápolyi kajmakámhoz és a császári tengerészet parancsnokához.

A felséges Isten akaratából örökkétartó magas birodalmam és a német császár között a folyó évi Sábán hó 22-ik napján (1718. július 21.) megkötött béke* és barátság folytán a felek részéről kölcsönösen adott okmányokban megállapított, hogy a mostani ütközetekben elfogott és bebörtönzött állami foglyok, kik ez áldott béke tiszteletére a szabadulás reményében vannak és ezen nap után a fogság nyomorúságában való maradásuk padisáhi kegyességgemmel és uralkodói szép szokásommal sem egyezik meg, azért a régi szokás szerint az okmány keltezése után egy nap alatt valamennyien szabadlábba helyeztessenek s az is megíratott, hogy a foglyok szabadon bocsátásának idejéig, azoknak jó bánásmódban való részesítéséről a felek meghatalmazott követei gondoskodjanak. Ezért tehát e megállapodásnak megfelelően parancsolom, hogy a most lefolyt harcokban a magas birodalmam részéről elvett foglyok közül jelenleg császári tengerészetem börtönében amennyi német fogoly csak van, azok neve és hivatala s bebörtönöztetésük ideje lajstromba foglaltassék és a békefeltétel követelménye szerint ezentúl szolgálatra ne alkalmaztassanak, hanem elbocsáttatásuk idejéig jó bánásmódban részesüljenek. E magas rendeletem megérkezésekor ez ügyeket megértsetek és a Magas Portámra érkező nagykövetek eljöveteleig e megállapodásnak megfelelően őket szolgálatra ne használjátok, azért adatott ki e magas fermánom.

Kelt az 1130. évi Zilkáde hónap elején. (1718. szept. végén.)

* A passzaroviczi békét ezen a napon írták alá a megbizottak.

375.

1719. [július eleje.]*

*Defterdári felterjesztés Eszterházy Antalnak a moldvai vajdától
hátralékos ételmezési díja ügyében.*

Topkapu Szeráj levéltára.

E hitvány szolgáló előterjesztése a következő:

Jelenleg Bender várában tartózkodó Eszterházy tábornok ételmezési díjául naponként 350 ákcsének s a mellette levő magyar katonák ételmezésére naponként a kenyér, árpa- és húsnak a moldvai adópénztárból a moldvai vajda** által való kiszolgáltatására nézve magas rendelet adatott ki, mint ez a főszámvevő által oldalt feljegyeztetett. A feljegyzés szerint az említett ellátásnak a moldvai vajda által kellett megadati s mégis mikor a nevezett tábornok Benderbe érkezett, ő az ellátást beszüntette s már a jelen év napjaira esedékes ételmezési összegből is nyolc kisze ákcsével maradt a vajda hátralékban, melynek meg nem fizetése folytán az említett tábornok nélkülözésbe és nyomorúságba jutott s mivel nagyon sanyarú helyzetben van, a benderi parancsnok, a jelesek kiválója Mehemed pasa ömértósága is levelet írt már az összegnek behajtása végett, miként Felségednek is tudomása van róla. A nevezett tábornok számára rendelt ételmezési díjat a kirendeléstől fogva mostanáig a nagytekintetű aga fizette és adta át, de most szigorú rendelet szükséges, hogy amekkora összegű pénz az említett vajdánál hátralékban van, az a benderi parancsnok, a jelesek kiválója, Mehemed pasa ömértósága közvetítésével az említett tábornoknak havonkénti számítás szerint átadassék és ezentúl a szükséges összeg megfizetésében rendetlenség és késlekedés ne történjék, hanem a vajda részéről az megadassék. A parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. Kelt az 1131. (1719.) hóban.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a magas parancs megirassék.

(Szultáni kézjegy.)

* A dátum abból a szultáni parancsból állapítható meg hozzávetőleg, amelyet kiadott Karácson, A Rákóczi emigráció 66. l.

** Rakovicza Mihály.

376.

1719. augusztus 20.

Kérvény és jelentés a császári követ podgyászáának Drinápolyból Konstantinápolyba szállítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Ezen tezkere iratott, hogy a jelen 1131. évben a német császártól a felséges császári udvarhoz jövő követ* Drinápolyban meg szállott és podgyászáának tovább szállítása végett szerémi kocsik szükségesek s a drinápolyi bosztándsi aga által összeírt huszonhat szerémi kocsi Drinápolyból Konstantinápolyba jövet tizenegy napig tesz szolgálatot, amelynek befejezése után a tizenegy napra esedékes költségeknek Konstantinápolyban a magas fermán értelmében való megadása végett eme pecsétetes tezkere kiállítatott.

Szolgája, a követ hivatalnoka.

Alázatos jelentésem a következő:

Jelenleg a dicsőséges császári udvarhoz érkező német követ podgyászáának elszállítása végett Drinápolyból Konstantinápolyba jövetelre huszonhat szerémi kocsit fogadtak fel, melyeknek fuvardíja megadását kérelmezik. Az említett 26 szerémi kocsi szokásos költsége kiszámíttatott s az összesen 216 és fél gurusra megy. Az említett összegről a tezkere kiadatására nézve a parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1131. évi Sevvál hó 5. (1719. augusztus 20.)

377.

1719. október 2. és 6.

Horváth Ferenc, Rákóczi Ferenc konstantinápolyi ügyvivőjének kérvénye, fizetése kiutalásáért, elintézésével együtt.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, kegyelmes Szultánom, egészséges legyen!

Ezen szolgáljának havonként kiutalványozott és engedélyezett élelmezési díjazása a főszámvevőtől oldalt kiszámíttatván, Zilkáde

* Virmond Damján Hugó gróf, az ünnepélyes követség vezetője a háború után.

hónapi járandósága végett a tezkereát kiadni kegyeskedjék. A parancs és rendelkezés felséges, kegyelmes szultánomat illeti.

Szolgája *Horváth Ferenc*,*
a magyarok kapu-ketkhudája.

Alázatos előterjesztésem a következő:

A magyarok kapu-ketkhudája Zilkáde havi élélmezési járandósága végett folyamodik. Sevvál hónapra 50 gurusról szóló tezkere kiadatása rendeltetett, azért az oldalt levő számításnak megfelelően az említett 50 gurus összegről a tezkere kiadása végett a parancs felséges, hatalmas szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentésnek megfelelően a tezkere kiadassék.

Kelt az 1131. Zilkáde 20-án. (1719. október 2.) *(Kézjegy.)*

A tezkere kiadatott az 1131. Zilkáde 24-én. (1719. október 6.)

(Oldalt.) Az előadott módon a Sevvál havi járandóság végett a kincstári tezkere kiadatása a defterbe bejegyeztetett. A parancs felséges Szultánomat illeti. Az 1131. Zilkáde 20-án. (1719. október 2.)

378.

1719. október 2. és 6.

A magyarok tolmácsának, Musztafának kérvénye, fizetése kiutalásáért, elintézésel együtt.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Ezen szolgálójának szolgálatom fejében a kincstárból kiutalt és engedélyezett járandóságom a főszámvevőtől Zilkáde hónapra kiszámíttatván, a kincstári tezkere kegyes kiadására nézve a parancs és rendelkezés felséges, kegyelmes Szultánomat illeti.

Szolgája *Musztafa*,
a magyarok tolmácsa.

Alázatos előterjesztésem a következő:

A magyarok tolmácsa, Musztafa aga a napi ellátására kiutalt járandóságnak Zilkáde hónapra esedékes összege megadásáért

* Horváth Ferenc, Rákóczinak portai ügyvivője volt, még ennek Törökországba érkezése előtt, s azután is.

folyamodik. Mivel Sevvál hónapi járandóságul 14 és 1/2 gurus fizetése parancsoltatott meg, az oldalvást levő számításnak megfelelően az említett összegről szóló tezkere kiadása ügyében a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

(*Aláírás kibetűzhetetlen.*)

A jelentésnek megfelelően a tezkere kiadassék.

(*Kéjegy.*) Kelt az 1131. évi Zilkáde 20-án. (1719. október 2.)

A tezkere kiadatott az 1131. Zilkáde 24-én. (1719. október 6.)

Az említett módon a Sevvál hónapi járandóság végett a jelzett összegről a tezkere kiadatott, mint ez a defterben bejegyezve van. A parancs felséges Szultánomat illeti.

Kelt az 1131. Zilkáde 20. (1719. október 20.)

379.

1720. január közepe.

*III. Ahmed szultán rendelete Maurocordato Miklós oláh vajdához a háborúban részt vett magyaroknak a végekről eltávolítására.**

Diván-i Humájun levéltára.

Rendelet az oláh vajdához.

Magas birodalmamba menekült Rákóczi Ferenc király — legyen neki jó vége — alá tartozó magyarok közül a jelenleg Oláhország vidékén tartózkodó Csáky generális és Bercsényi generális katonáinak és tisztjeinek, kik ennekelőtte a háború alatt szolgálatban voltak, az említett vidéken való tartózkodásuk nem célszerű, azért elrendeltem, hogy fejedelmi magas kegyelmemből ellátásuk ezentúl is megadassék és padisáhi oltalmam árnyékában nyugodtan és békében éljenek s Timur-hiszár járásban alkalmas helyeken lakjanak. Ezen ügyre nézve** — nagyobbodjék a méltósága — meghatalmazottul rendeltem ki, s Te, aki a fennemlített vagy, mihelyt eme magas parancsom megérkezik, Csáky generálisnak és Bercsényi generálisnak Oláhország vidékén tartózkodó katonáit tisztjeikkel együtt a parancsolt helyre való költöztetés végett az említett meghatalmazott közvetítésével elindítsad

* V. ö. a majdnem szó szerint egyező rendeletet a benderi parancsnokhoz: Karácson Imre, A Rákóczi-emigráció okmányai 72. l.

** Olvashatatlan név.

s hogy a megírt módon a számukra lakásul kijelelt helyre szállíttassanak, ezért adatott ki eme magas fermánom.

Az 1132. évi Szafar hó végén. (1720. január közepén.)

380.

1720. április—május.

Kérvény és rendelet a Rákóczi kísérete által lakott jeniköji házak bére ügyében.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, kegyelmes Szultánom! egészséges legyen!

Ezen szolgálja a Jenikőjben tartózkodó Rákóczi király kísérete által lakott házak szegény tulajdonosa, a megállapítottnál tovább egészen Dsemázi-ül-ákhír hó 15-ik (ápr. 24.) napjáig esedékes házbér végett, mely a főszámvevő által oldalt számfejtetett, a tezkere kiadatását kérelmezi. A rendelet és parancs felséges hatalmas Szultánomat illeti.

Alázatos szolgálja a szegény háztulajdonos.

Alázatos előterjesztésem ez:

A folyamodó rájának Jenikőjben levő házai a magyar katonák számára lakásul adattak s ezért az esedékes házbéreket kérelmezi. A kiszámítás szerint $21\frac{1}{2}$ gurusról a tezkere kiadatására nézve a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

(Olvashatlan aláírás.)

Az előterjesztés értelmében a tezkere kiadassék.

(Kézjegy.)

Kelt az 1132. évi Dsemázi-ül-ákhír 20-án. (1720. április 29.)

A tezkere kiadatott 1132. Dsemázi-ül-ákhír 23-án. (1720. máj. 2.)

(Oldalt.) Dsemázi-ül-ákhír hó 8-ik napjáig (1720. április 16.) a megparancsolt házbérek kiszámíttatván, csupán $21\frac{1}{2}$ gurusra mennek (1 para 1 ákcse) s a rendelkezés felséges Szultánomat illeti. Az 1132. évi Dsemázi-ül-ákhír 19-én. (1720. április 28.)

381.

1720. augusztus 1.

III. Ahmed szultán rendelete a Rákóczi mellett Rodostóban lévő csausoktól lefoglalt ház ügyében.

Magas Porta levéltára.

Rendelet a rodostói naibhoz.

Ahmed nevű rodostói lakos császári Divánomhoz folyamodott, mivel az említett városban levő tulajdon házát a jelenleg Rodostón lakó Rákóczival együtt magas udvarom csausai közül oda érkezett Ibráhim, Bajazid és Mehemed nevű csausok lefoglalták, azért azt kérte, hogy vagy a házának bére adassék meg a kincstár által, vagy pedig üresíttessék ki a háza.

A császári kincstáramban őrzött főszámadási deftert megnézettem s abból az tűnik ki, hogy császári Divánom által adatott ki magas rendeletem arra nézve, hogy az említett király Rodostón lakjék és számára lakás rendeltessék, ennélfogva törvényes módon felülvizsgáltatván, az említett Ahmednek a csausok számára lefoglalt háza után a méltányosan járó házbér, amennyi ákcsére megy, bejelentessék.

Erre vonatkozó magas rendeletem kiadására nézve az előterjesztés megtörtént s ennek megfelelően e magas fermánom kiadatott. Kelt az 1132. évi Ramazán hó 26-án. (1720. augusztus 1.)

382.

1724. január 18—22.

Kérvény és rendelet a Rákóczi mellett lévő csaus és tolmács fizetése dolgában.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges és hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

A magas fermán értelmében Rodostón lakó Rákóczi király mellé besztott Ibráhim műteferrika, diván-csaus és Musztafa tolmács szolgálai számára engedélyezettapidíj Rebi-ül-ákhir hó elejétől végéig a főszámvevőtől oldalt kiszámíttatván, a tezkere kiadására nézve a parancs felséges és hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgái a Magas Porta csausai.

Alázatos előterjesztésem a következő:

A Rákóczi mellé beosztott Ibráhim müteferrika csausnak és Musztafa tolmácsnak élelmezési díjául naponként összesen 200 ákcse rendeltetett s most az 1136. évi Rebi-ül-ákhir havi járandóságért folyamodnak, mely a számítás szerint 48 gurus és 13 parát tesz ki, melyre nézve a tezkere kiadatása ügyében a fermán felséges, hatalmas Szultánomat illeti. *(Olvashatlan aláírás.)*

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék.

(Szultáni kézjegy.)

1136. évi Rebi-ül-ákhir 23-án. (1724. január 18.)

A tezkere kiadatott

1136. évi Rebi-ül-ákhir 27-én. (1724. január 22.)

383.

1726. július—augusztus.

Nyugtatóvány a Rákóczi mellé beosztott nyolcvan janicsárnak kenyér- és húspénzéről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Ez okmány iratott, hogy a 34-ik bölük katonái közül jelenleg Rákóczi mellé rendelt nyolcvan janicsárnak a magas fermán értelmében a rodostói vámpénztárból kiutalványozott napi 240 ákcse kenyér- és húspénze ez évi Szafar hó elejétől az említett hó végeig 7200 ákcseré megy fel, mely összeget ez okmány felmutatója, Ahmed bég kezéből felvettünk s ezért neki ez a nyugtatóvány adatott kezébe. Kelt az 1138. évi Zilkáde hó elején. (1726. július 1.)

..... oglu Abdullah
a 34. bölük főnöke.

..... oglu Mehemed

Szafar hónapi kenyér és (hús)pénz kiszámíttatván, összesen 58 gurus, melyre nézve a parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1138. évi Zilhiddse elején. (1726. augusztus eleje.)

384.

1726. augusztus 11.

Elszámolás a Rákóczi mellé beosztott janicsároknak élmezési költségről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Alázatos előterjesztésem, hogy a Rodostón tartózkodó Rákóczi díszkiséretére kirendelt janicsároknak a rodostói vámpénztárból napi 240 ákcse élmezési költsége utalványoztatott, melynek az 1138. évi Szafar hónapra esedékes összege kiszámíttatván, 58 piaszterre megy s ennek az említett vámpénztárból való felvételét igazoló pecsétetes nyugtatvány $\frac{1}{2}$ csatolva.

Az említett összegnek a vámfelügyelő számadásába való beszámítása végett a jövedelem és kiadásról való tezkere kiadása ügyében a parancs felséges, kegyelmes Szultánomat illeti.

(Aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék.

Az 1138. évi Zilhiddse hó 13-án. (1726. augusztus 11.)

385.

[1740. második fele.]

Ahmed pasa nagyvezir előterjesztése I. Mahmud szultánhoz a német birodalmi zavaros helyzet miatt a végeken teendő intézkedésekről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Valószínűleg az 1740. évben kelt fogalmazvány. A khazinei humájunban az eredetije. A papírt több helyen szű rágta meg és nehezen olvasható. (Karácson jegyzete.)

Felséges, kegyelmes Uram!

Khoszrevi trónja áldott zsámolyához már azelőtt jelentettem, hogy a mostani zavaros helyzetben a német birodalomban történő változás és bonyodalom folytán az említett birodalommal határos végeken vezirei közül a hírt és nevet szerzett szolgálóinak jelenléte szükséges s a helyzetnek és az ügy állásának megfelelő,

ezért a volt nagyvezir, Mohammed pasa, khaneai muhafiznak* Boszniába helyezésére s az említett vejének, Huszein pasa szalonikii műteszarifnak Khaneába küldetésére, a jelenlegi boszniai váli Muhszinzáde Abdullah pasának pedig Nikápolyba való kinevezésére vonatkozólag fejedelmi magas rendelete már kiadatott. Ámde Vidin környéke is az említett birodalommal határos végek közé tartozik, ennél fogva ezen vidékre is a dolgokban jártas és tekintélyes vezir kinevezése és Belgrád katonai őrségének szaporítása is szükséges, ezért az említett Muhszinzáde Abdullah pasának a nikápolyi szandsákkal együtt Vidin őrzésére s a vidini muháfiz Musztafa pasának a szalonikii szandsák és Belgrád őrzésére való kirendelését célszerűnek vélem. Ha tehát az isteni sugalmazás fénysugari célpontjául szolgáló khoszrevi áldott elméje is jóváhagyja és helyesli, uralkodói magas rendeletével Abdullah pasa vidini muháfiz címmel a nikápolyi szandsákra, az említett Musztafa pasa pedig, azzal a kikötéssel, hogy Ahmed pasa belgrádi muháfiz mellett az őrködésben szolgálatot teljesítsen, a szalonikii szandsákra neveztetik ki s erre nézve császári rendeletét kegyesen méltóztassék kibocsátani. A további parancs és kegyelem pádisáhomé.

386.

1751. augusztus 11.

A boszniai pasa jelentésének kivonata a császáriaktól épített új őrház miatt teendő lépések dolgában.

A boszniai váli, Abdi pasa vezir ő kegyelmességétől érkezett levelek kivonata.

A boszniai ejáletben fekvő Behke átellenében a német határon belül Rakovicsa** nevű helyen levő őrházak közül a Csardak nevű őrház időjárástával elrongálódott s a németek a régi helyet elhagyva, az eredeti helytől bizonyos távolságra Iszvornak nevű magas helyen a határszélek szabályai ellenére új őrházat építettek, amely a khágáni birodalom határait nézve a betekintés miatt és egyéb okokból is káros. Mivel azon vidék lakosai a nevezett vezirnek ezt tudomására hozták, ő ezt az ügyet a karlo-

* Mohammed pasa 1740. júniusában volt kénytelen a nagyvezirséget a khaneai kormányzósággal felcserélni. Ez a tény és a szövegben említett «váltás» a német birodalomban adják meg az oklevél keltét.

** Valószínűleg a gradiskai határőrezred területén volt Rakovicsa kordonállomás.

vici generálisnak megírta és felhívta, hogy a jelzett őrházat újra a régi helyen építsék fel fából, azonkívül hogy a dolog mibenlétéről való értesülést szerezzen, Musztafa efendi boszniai defterdárt vizsgálat végett az említett helyre küldötte. A nevezett efendi jelentése szerint is az őrház régi helyétől bizonyos távolban emelkedett helyen van s ezért úgy a betekintetés miatt, mint egyéb okokból is az iszlám határookra káros, de kiváltkép a mende-monda megakadályozása végett újra a régi helyen való felépítése szükséges. Az említett tábornok azonban határozottan azt felelte: «A jelzett őrház építését nekem a császár parancsolta meg». A nevezett vezirnek ez ügyben és a határookra vonatkozó egyéb ügyekben küldött irata tehát ő felségéhez küldessék s mivel Musztafa efendi jelentése szerint az épület helyén igen sok kő, mész és nagy fák is már készen vannak s lehetséges, hogy palánka-féle épületet építenek, ami a szerződéslevél feltételeivel ellenkezik, ezért tehát amennyiben szükséges, a konstantinápolyi német bálionsznál parancsolattal akadályoztassék az meg.

Az 1164. évi Ramazán hó 20. (1751. augusztus 11.)

387.

1781. május 16.

A tuzlai török parancsnok jelentése a Magyarországra küldött kémjétől hozott hirekről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, hatalmas, kegyelmes, jóságos Uram, Szultánom!

Felséged lábaporához hajtva arcomat alázatosan jelentem, hogy kegyes parancsa folytán a németekhez küldött emberünk, hála Isten! e jelentésem írásának napján szerencsésen megérkezett s előadta, hogy két-három helyen is letartóztatták ugyan és zaklatták, de mivel engedélylevél volt kezében, azért Bród, Eszék, Pétervárad és Temesvár környékét, Bánátot s a Duna és Száva partjait amennyire csak lehetett szerencsésen bejárta s mind a határszáron, mind befelé világos módon látta, hogy a német a békét megtartja és barátságot tanusít s a Duna és a Száva partján sehol csapatösszpontosítás nincs, de mindenfelé egy-egy csapat lovas és gyalogos katona hadi gyakorlattal foglalkozik, mivel a muszka királyné fia a német király látogatására fog jönni s a határon és útközben a német katonaság fogadja. József király a

határokon begyakorlott szemtelen katonáit Pestre küldi és nagyon válogatott, szemenszedett néhány ezer katonával fogadja a muszkát s egy igen drága hintókocsit is készíttetett, amit ajándéku­ l fog adni s az összes tábornokokkal és főemberekkel is tanácsko­ zott, hogy a muszkának fogadtatása és kísérése alkalmával s pihenő helyén miféle ünnepélyességeket fognak rendezni. Azonban, hogy mikor jönnek, mily helyen fogadják s mily helyen lesz pihenő­ jük és tanácskozásuk, ez még ismeretlen. Allah tudja, hogy minő lesz ez a tanácskozás és mi lesz annak az eredménye. A felséges Isten engedje a legjobbat. Hogy ezekről magas tudomása legyen, e végett bátor­ kodtam ezeket jelenteni. A parancs és rendelkezés felséges, kegyelmes, irgalmas, jóságos Urunkat illeti. Kelt az 1195. évi Dsemázi-ül-evvel 23-án. (1781. május 16.)

Ahmed bég tuzlai kapitány.

388.

1784. november 24.

Szuczo Mihály oláh vajda jelentése I. Abdul Hamid szultánnak az erdélyi parasztlázadról.

Fényes Porta levéltára.

Az oláh vajdától.

Alázatos jelentésem a következő:

A német császár által a magyar és erdélyi parasztok hely­ zetének javítása végett kiadott rendelkezéssel szemben a bojá­ rok* ellenkezést tanusítottak s emiatt néhány ezer paraszt meg­ rohanta őket s közülök harminchatot megöltek, falvaikat, házai­ kat felégetni kezdték. Ez ügyre vonatkozólag én, igénytelen szolgálja elővigyázatom és körütekintésemnek megfelelően minden változást már előbb is részletesen bátor­ kodtam Felségednek be­ jelenteni. Mivel még nem tudni, hogy a német császár által a filemenkek** ellen vállalt háborúnak lesz-e, nem lesz-e elágazása, azzal a szándékkal, hogy a már létező balesethez újabb szeren­ csétlenség ne járuljon, a magyar és erdélyi bojárok iránt min­ denféle kedvezést mutat és a parasztokkal tudatta, hogy a magyar és erdélyi parasztok csoportosulása és mozgalma nem szükséges. Azt is tudatta velük, hogy ha a parasztok nem engedelmesked-

* = Nemesek. (*Karácson jegyzete.*) ** Flamandok.

nek, akkor a magyar és erdélyi őr-katonaságot rájuk fogja zudítani. Annak a közel kétezer főnyi bojárnak is, kik a parasztoktól való félelmükben Szeben várába zárkóztak, megparancsolta, hogy ezentúl a földjeiken levő parasztokat ne gyötörjék s hetenkint csak két napon tétessenek szolgálatot maguknak s napi költségükre egy-egy kenyér árát csak két parával emeljék s ilyen módon biztonságot hozva létre, haza menjenek. A magyar és erdélyi tábornoknak és tiszteknek ez alkalommal parancsoló levelet küldött s ilyen módon elsimulnak az összeütközések. Mindezekről a határookra küldött embereim jelentéseiből értesültem s midőn ezeket bejelenteni bátorkodom, szolgálatkészségem kimutatása végett teszem. Kelt az 1199. évi Moharrem 13-án. (1784. november 24.)

389.

[1787.]*

*Két, Magyarországra küldött kém jelentését kísérő felterjesztés
I. Abdul-Hamid szultánhoz, ennek elhatározásával együtt.*

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, kegyelmes, félelmes, hatalmas, kegyes Uram!

A németek eljárása és terveinek kikémlelése végett ennek-előtte Iszmáil pasa khotini parancsnokhoz levél iratott s az említett parancsnok kémkedés végett Ibráhím tolmácsot a németekhez küldötte. Visszatérése alkalmával hozott híreit, valamint a feth-iszlámi vojvoda Musztafa efendinek a németekre vonatkozó tudósításait átnéztem s azokból kivonatot készítettem s eme két kivonatot magas trónja elé terjeszttem, hogy azokat figyelemre méltatván, magas tudomása legyen róluk s fényes elméjében azok helyet foglaljanak, melyek után a parancs és rendelkezés felséges, kegyelmes, félelmes, hatalmas, kegyes uramat, padisáho-mat illeti.

(A szultán sajátkezűleg írt megjegyzése a levélen) :

Vezirem!

A khotini parancsnok iratait tudomásul véve, különösen kíváncs az azt tudni, hogy a német békére vagy háborúra fordul-e el.

*A keltezés nélküli levél valószínűleg 1787-ből való. (Kardcson jegyzete.)

390.

1788. május 28.

I. Abdul-Hamid szultán rendelete Mavrojeni Miklós oláh vajdához, hogy a német seregből jövő szökevényeket szívesen lássa és hogy főképp a magyarok és németek közt egyenetlenség szításával segítse elő a német seregben a zavart.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az oláh vajdához.

A németektől, akik önkényt és szabad elhatározásukból a jól őrzött birodalom hatáira szöktek, többnyire magyarok és franciák s mikor kikérdeztettek, azt vallották, hogy a németeknél éhség és szükség van és hogy ők a németeket megutálták s ha meggyőződnek róla, hogy a magas birodalom részéről őket bántódás és kár nem éri, valamennyien a magas szultánság felé fordítják menekülő tekintetüket, azonkívül ha a németektől az iszlám birodalom hatáira önkényt menekülők iránt a magas birodalom kedvezést és előzékenységet mutat, ezt a németeknél levő többi társaik is meghallják s igen sokan ez irányba fognak hajolni s némely hozzáértő emberek azt a hírt hozták, hogy ez a dolog a németek szedett-vedett csapatait egészen szétbontja és szétszórja. Ezután tehát ha a németektől ilyenfajta menekülők érkeznek hozzád, szíves előzékenységet mutass irántuk s körülmenyesen értesd meg velük, hogy a magas birodalom részéről mindenféle kedvezményben részesülnek és ahol akarnak ott lakhatnak s őket semmiféle zaklatás nem éri s közöttük némely megbízhatókkal titkon értesd meg, hogyha ezt a hírt a többi társaik között is elterjesztik és őket erre a részre áthozzák, még más kedvezményekben és elismerésben is részesülnek s ha némelyek a többiek áthozása végett ily értelemben levelet írnak, vegyék észre, hogy okvetetlen különféle haszon háramlik rájuk. E tekintetben okosan járv el s a németek és a magyarok közt a szétválás és szétbomlás okainak létrehozatalára törekedjél, e végett íratott e levél. Kelt az 1202. évi Sábán hó 22-én. (1788. május 28.)

391.

1788. július 11.

I. Abdul-Hamid szultán rendelete a fetizláni parancsnokhoz, a Mehádia megtámadására küldött török csapatoknak a Dunán való átszállítására.

Topkapu Szeráj levéltára.

Memes pasa feth-iszlámi parancsnokhoz.

Császári hadseregem jelenleg Feth-iszlám felé menőben van s ha Isten segítségével az említett helyre érkezik, onnan az átellenben levő német partra fog menni. Ámde szükséges megvizsgálni, hogy a császári hadseregnek a német határra való átmenetele Feth-iszlámnál vagy felebb vagy alább melyik helyen lehetséges s azután melyik irányban kell neki haladnia s a hitetleneknek Mehádiánál és másutt mely helyeken van csapatjuk? Azért a veled született ügyességed és őszinteséged követelménye szerint sietve megbízható kémeket küldj át s a tulsó oldalon mind az utakat, mind a helyzetet körülményesen kikémleltesd, hogy a császári hadseregnek Isten segítségével a német határon átmenetele mily helyen lehetséges és az átmenetel után merre kell mennie s a hitetleneknek Mehádiánál és más helyeken van-e seregük és Feth-iszlámnál átmenve, az ellenség az utat megakadályozhatja-e s más átvonuló és menekülő utak vannak-e? S mindezeket kellőképp megvizsgálva, a helyzetet a császári hadseregnek sietve tudomására hozd. Kelt az 1202. évi Sevvál 7-én. (1788. július 11.)

392.

1788. július 19.

I. Abdul-Hamid szultán rendelete Mavrojeni Miklós oláh és Ypsilanti Sándor moldvai vajdákhoz, hogy a magyarokat iparkodjanak a németektől való elpártolásra bírni.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az oláh és moldvai vajdákhoz.

A németek és az alájuk tartozó magyarok között egy idő óta egyenetlenség és elhidegülés történt s arról a vidékről érke-

zett levelekből, az elfogott és a szultáni hadseregbe érkezett nyelvek jelentéseiből s más megbízható beszédű egyének tudósításaiból az tűnik ki, hogy ha a magas birodalom részéről a magyar nép iránt előzékeny szivesség mutatkoznék, a németektől teljesen elfordulnának és a magas birodalom felé hajolnának. Mivel pedig nyilvánvaló, hogy az említett magyar népnek nyájas cirógatása folytán a magas birodalom pártjára való vonzása különféle hasznot hoz, ezért a Tőled várható buzgalom, iparkodás, ügyesség és őszinteség követelménye szerint azokkal, akikkel szükséges értekezzél, hogy az említett nép elhajlítása és a magas birodalom pártjára való megnyerése mily úton-módon történik és átcsábítására mit kell tenni? s rajta légy, hogy ez ügyet sietve megírd és tudasd. Kelt az 1202. Sevvál hó 15-én. (1788. július 19.)

393.

1788. augusztus 9.

I. Abdul Hamid szultán rendelete Mavrojeni Miklós oláh vajdához, hogy Szebent foglalja el, az erdélyieknek szabad királyválasztást engedjen, akik remélhetőleg a Bethlen-nemzetség egy tagját fogják királlyá választani s így a magyarok a németektől el fognak szakadni.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az oláh vajdához,

Mostanáig, akik a németektől szökevénykép ideérkeztek, azok jelentéseiből az tűnik ki, hogy a magyarok a németeket minden tekintetben gyűlölik és utálják és a legcsekélyebb alkalommal is kimutatják a magas birodalom iránt való hajlandóságukat s ezért ennekelőtte már Neked is írtunk a magyaroknak a magas birodalom pártjára való megnyerése és vonzása ügyében foganatosítandó tervről. Mivel némely jól értesült emberek is helyeselték és jelezték azt, eme hozzáértő emberek véleménye szerint az ügy sikere attól függ most, hogy Erdélybe elegendő számú katonaság vonuljon be és azoknak parancsnoka terjessze el a hírt, mondván: «A mi szándékunk csupán az, hogy titeket a németektől elválasztva, azok zsarnokságától és önkényétől megszabadítsunk és a magas birodalom oltalma alatt fölétek királyt rendeljünk, mint régente volt». A Vulkán és Kilán (?) felől, ahonnan

alkalmasabb, Erdély kormányzósági helyét, Szebent kell elfoglalni, mivel az erdélyi embereknek, bojároknak legkiválóbbjai az említett várnál érdekelve és azzal összeköttetésben vannak, mint-hogy hivatalaik mind ott vannak s akik kívül tartózkodnak is, az említett várba folyton jönnek-mennek. Ha tehát Isten segítségével e várat elfoglaljuk és a királyságot nekik felajánljuk, annak elfogadásában egymással versenyeznek s kétségtelen, hogy a közöttük tekintélyes és a magas birodalom iránt régtől fogva barátságos Bethlen nemzetségéből fogják valamelyiket királynak választani.

Mihelyt ilyen módon Erdélyben királyt állítottak, kétségtelen, hogy azok példája és irányítása szerint a magyar nép is maga közül királyt fog választani s ezáltal a németek külső biztonsági ereje megtörik s szándékuk és tervük alászáll s bizonyos, hogy rendetlenségbe és zavaros helyzetbe jutnak.

Eddigi jelentéseiből kitűnik, hogy Szeben vára elfoglalásának ügyében törekvést és gondoskodást tanusítottál s jelentésedet ezen igazolásunk megerősíti és őszintének találja s nem kételkedünk, hogy komoly törekvéssel és gondoskodással Isten kegyelméből ezen ügy sikerülni fog. Jelenleg az ellenség országára minden oldalról erős támadás és roham történt s mihielyt e napokban csekély fáradtsággal Szeben vára elfoglalása és Isten segítségével Iszlám kézbe jutása sikerül, bizonyos dolog, hogy a magyar és erdélyi nép teljes elszakasztásának kívánatos ügye hirtelen és könnyen megvalósul.

Tudomásunk van róla, hogy az említett vár elfoglalása végett Te is küldtél katonaságot arra a környékre, csakhogy mivel az együttlevő sereg kevesebb, mint amennyi elegendő volna, azért teljes felhatalmazást adok Neked arra, hogy ezer, kétezer, háromezer, sőt amennyi katona csak szükséges, a rendes katonasági tisztek igénybevételével, gyorsan annyi dálkilids katonát toboroztass és más módon is a készüléteket megtedd s a már meglevő katonaságon kívül gyalogos dálkilids csapatot is gyűjts össze, vagy akár más módon szerezz katonaságot. Szóval, határozottan kívánom tőled, hogy Szeben várát e napokban elfoglald és meghódítsd. Ezen ügy a hadseregnek is megíratott, azért olyanféle tanakodással, hogy «bizonyos dolgot így végezzünk, amúgy végezzünk», az időt ne vesztegeds, hanem a környezetedben levők közül, akiket alkalmasaknak látsz, gyűjtsd össze és a felkészült sereg fölé rendelj parancsnokot és a magad részéről is valamelyik megbízható emberedet add melléje s ágyút,

felszerelést és egyéb kellékeket megadván nekik, együttesen küldjed és indítsd őket Szeben vára ellen.

Mint már fönnebb előadtam, a básbugnak jól emlékezetébe vésd annak a hirdetését, hogy küldetésüknek célja csupán a magyaroknak és erdélyieknek a némettől való elszakasztása és a németek zsarnokságától való megmentése; másrészt Te is, ahová szükséges, küldj oda kémeket és az elfogott beteges nyelvek közül is néhányat bocsáss szabadon s azok közvetítésével a magyarok és erdélyiek között ugyanezt híreszteld és tudasd. Ha az említett várnak elfoglalása és meghódítása Isten segítségével e napokban sikerül, a magas birodalomra nézve ennél nagyobb szolgálat és ily időben ennél szebb dolog nem történhetik, és ha a magyarok a magas birodalomnak önkényt meghódolnak, akkor, mint azelőtt megírtam, az oláh vajdaságot Neked, gyermekeidnek és unokáidnak méltó sáhi jutalmul örökösen adományozom s azonkívül is tudod, hogy miben részesülsz.

Hadd lássam tehát, hogy a veled született és benned levő őszinteség, odaadás és egyeneslelkűség követelménye szerint idővesztegetés nélkül fogj hozzá a fennebb előterjesztett módon ezen tervnek e napokban megvalósításához és véghezviteléhez. Ezen dolgot minden egyéb ügyek elé tedd és e célt minden más célok fölé helyezd s az előadott rendelet elvégzésére törekedjél és a számodra adott teljes felhatalmazásunk értelmében a szükséges kellékeket beszerelve, Isten segítségével sietve és rögtön indulj az említett vár elfoglalására, bármikép és bármily módon lesz is az lehetséges s azután siess megírni és tudatni, hogy miféle tervet vittél végre. Kelt az 1202. évi Zilkáde hónap 7. (1788. augusztus 9.)

394.

1788. augusztus 15.

Jelentés I. Abdul Hamid szultánhoz a török seregnek a Duna balpartján, Orsovánál elért sikereiről.

Topkapu Szeráj irattára.

Felséges, kegyelmes, dicsőséges, hatalmas Uralkodóm!

Miként másik alázatos jelentésemben előadtam, a felséges Isten segítségével és kegyelmével Orsova és Lazareta* elfoglaltatott s a hitetlenektől elfogott nyelvek, az elvett ágyúk, hadi-

* Talán az orsovai egészségügyi határállomás.

szerek és más kellékek Haszán pasa vidini szeraszker által a szultáni táborba megérkeztek. Egy nap mulva a Belgrádba vivő folyami útnak erős biztosítékát tevő Inlik nevű erős várnak elfoglalása végett az említett szeraszker által küldött győzelmes csapatokkal Muhszin pasa mir-i mirán az említett várat megrohanta s Isten segítségével és az ő prófétájának útmutatásával a nevezett vár is elfoglaltatott s a benne levő pokolra való hitetlenek nagyrészt kardra hányták, az ágyúkat, hadiszereket elvették és számos nyelvet fogtak el. Hála Isten! a győzelmes hadsereg temérdek zsákmányhoz jutott s a Belgrádba vivő folyami út is megnyílt és az említett szeraszker e mostani Zilkáde hónap 10-ik napján kedden, a bas-csokadár által levelet írt, hogy Csádirdsi-záde Mohammed aga kapudsi-basi, a dunai hajóhad parancsnoka, a vele levő hajókkal Belgrádba menjen. E folytatólagos fényes győzelem létrejövétele kétségtelenül csak Isten kegyelmével és a padisáh szerencsésével történt. Ezen dolog mindenkinél nagy örömet okozott. A felséges Isten kegyelme és az ő dicső barátjának tekintélye folytán az iszlám sereg győzött, a pogány ellenség pedig legyőzetett. Legközelebb Mehádia,* Buda, Temesvár és ezekhez hasonló néhány vár elfoglalásával örvendeztesse meg Allah az ő összes szolgálót, főleg pedig felséges urunkat, Allah árnyékát! Amin. A szeraszkernek az említett Inlik vár elfoglalását bejelentő levele a kajmakám-pasához küldetett. Csádirdsi-záde a szeraszker pasa kívánsága szerint a vele levő hajóhaddal Vidinből Belgrád felé elindult. Az említett szerdár egyéb kívánságainak teljesítéséhez is hozzáfogtak. Minden tekintetben pedig nyilvánvalóan a sáhi jóindulatra és kegyelemre van szükségünk, amit császári tudomásul vevén, a rendelkezés és parancs felséges, kegyelmes, dicsőséges, hatalmas padisáhom őfelségét illeti.

Az említett Inlik várában a hitetleneknek sok ágyújuk volt s kétszeres legyőzetésük közeledtekor azok egy részét a Dunába dobálták. Az iszlám sereg öt-hatezer hitetlent kardra hányt s ötvennél több nyelvet fogott el, azután az említett várba menvén, az ott talált számos ágyút lefoglalta. Az említett nyelvek a táborba jöttek. Az Orsován, Lazarethben és Inlikben kardra hányt hitetlenek sokan voltak s tekintet nélkül többnyire a Dunába dobattak, a többi pedig a pusztulás porába tiportatott. Ezt magas tudomásul vevén, a rendelkezés felségedet illeti. Kelt az 1202. évi Zilkáde hó 13-án. (1788. augusztus hó 15.)

Aláírása kibetűzhetetlen.

* Mehádiánál a császári sereg augusztus 2-án csakugyan megveretett.

395.

1788. augusztus 28.

Rendelet a belgrádi parancsnokhoz, hogy Zimony megtámadásánál az ottani aknák miatt óvakodással legyenek.

Topkapu Szeráj levéltára.

Abdi pasa belgrádi muháfizhoz.

Beigazolódott, hogy Zimony környékén a németek szemtelen táborra helyén aknák vannak s bizonyára méltóságod is tudomást szerzett eddig már róla. Mivel Isten segítségével e napokban Belgrádból Zimonyba katonákat fog küldeni, hogy tehát az egyistenhívő csapatok az ellenség ravaszságától és csel-fogásától megőriztessenek és megmentessenek, azért iratott e levél, melynek tartalmát azonban óvakodni kell a katonák között elhíresztelni. E tekintetben gondja legyen, hogy okossága és elővigyázata követelménye szerint járjon el. Kelt az 1202. évi Zil-káde hó 26-án. (1788. augusztus 28.)

396.

[1788.]

Jelentés I. Abdul Hamid szultánhoz a magyaroknak megnyerése ügyében tett lépésekről.

Topkapu Szeráj irattára. A levél egy része elrothadt és hiányos. Az a zsák, melyben ezt egyéb elrothadt iratok közt találtam, szintén rothadóban volt, mivel nyirkos helyen tartották a khazine-i humájunban. *(Karácsón jegyzete.)*

Felséges, dicsőséges, kegyelmes, hatalmas Uram!

Mivel már régóta hallatszott, hogy a magyar nép a németet gyűlöli, azért már előbb az oláh alattvalók közé tartozó Csernesz bojár közvetítésével egy papi ember választatott ki és az ügy mibenlétének megtudása végett Magyarországra küldetett. Ezideig azonban még semmi hír nem jött róla. Mint már jelentettem, az oláh vajda és Ibráhim pasa krajövai parancsnok is megbízattak ezen ügygel s az oláh vajda kellő parancsot és utasítást kapott, hogy a mostani fényes hódítások után miként lehetne a magyarokat a magas birodalom pártjára megnyerni. Amint tudósítás

érkezik, az sáhi felséged elé fog terjesztetni. parancsnok igyekezetével az iszlám hódítás alá került Pancsova városa az időközben elpusztított és felégetett Sebes városához tizenhat órányi távolban van és Cserkesz pasa lovas seregével innen elindítván, Sebes és Pancsova közt a hitetlenek országát elfoglalta az iszlám csapatok összetalálkozására kijelölt Sebes és Pancsova közti terület nagyon termékeny és virágzó hely lévén, az ellenségnek helyzetben létele. Isten segítségével és felséged kedvező szerencsájével az említett földet a hadsereg fogja tiporni s a nevezett Cserkesz pasa szolgálja Pancsova azon vidéket még jobban feldúlja. A parancs paradisáhi felségedet illeti. Kelt az 1.....

397.

1789. január 9.

Szultáni rendelet az oláh vajdához, hogy ez a poroszoknak a császáriak ellen való támadásáról és a magyarok mozgalmáról biztos híreket küldjön.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az oláh vajdához.

Poroszországnak a német ellen mozgósítása folytán a németek zavarba jutását jelentő, valamint a magyarokra vonatkozó tudósításokat, melyek a rumiliai váli és Belgrád vidéki szeraszer Abdi pasa jeles vezirtől érkeztek, másolatban e levélhez csatolva hozzád küldöm. Hiteles értesülésed után siess megírni hozzánk, vajjon igaz-e Poroszország mozgósítása vagy sem? Ismételten is megiratott már Neked a magyaroknak a magas birodalom iránt való hajlandósága, de mostanáig semmi hír nem érkezett róla, hogy ez az ügy mily alakot öltött eddig. A természeteden levő őszinteséged és egyenességed követelménye szerint siess most már értesíteni és tudatni, hogy ez ügy sikerülése miként lehetséges? A magyarok jelenleg mily állapotban vannak? Kelt az 1203. évi Rebi-ül-ákhír 12-én. (1789. január 9.)

398.

1789. június 5.

Szultáni rendelet az oláh vajdához a magyarok elpártolását illetőleg.

Topkapu Szeráj levéltára.

Az oláh vajdához.

Ez alkalommal a tőled küldött hat nyelv itt kikérdezett. Az említettek magyarok s azt állítják, hogy saját akaratukból szöktek meg, mivel a németet gyűlölik és hogy a többi magyarok is készen állnak a szökésre. A lényeges dolog az, hogy saját akaratukból szöktek-e meg, vagy pedig a háborúban fogták el őket s az említettek állítása szerint való-e az, hogy a magyarok a szökésre készen állnak? Tehát az igazság és a dolog mibenlétének megírásáról gondoskodjál, azért iratott e levél.

Kelt az 1203. évi Ramazán 12-én. (1789. június 5.)

399.

1789. június 15.

Rendelet a belgrádi parancsnoknak, hogy a magyarok állítólagos elégedetlenségét felhasználva a zimonyi parton nyomuljon előre.

Topkapu Szeráj levéltára.

Ali pasa belgrádi szerászkernek.

Az oláh vajdától küldött magyar nyelvek egyikének jelentése szerint a német császár hírével, hogy Belgrádban csak négyezer iszlám katona van, annyi katonát rendelt oda, amennyi annak ellenállhat, a többit pedig más helyre küldötte. A császár betegségéről is hírt adott, azért az említett vajda írásba foglalt jelentését ez őszinte iratunk mellé csatolva betekintés végett Meltóságodhoz küldjük. Az említett nyelvnek és másoknak jelentése szerint a magyarok a németet gyűlölik és a szökésre hajlandók s ily módon Belgrád környékén a németek csekély száma kedvező alkalmul szolgál, ezért a felséges Isten segítségével vagy a műsir menjen nagy számú sereggel Belgrádból, vagy a vezír ő magassága menjen át a tulsó oldalra, vagy valamely más alkalmas főtiszt küldessék. Egyszóval ezen a részen ha erő és hatalom

van, Isten segítségével sok dolgot lehet végezni és reményen felüli hódításokat és győzelmeket érünk el, csak az alkalmat nem kell elmulasztani. Az ellenséget amíg csekély számban és gondatlanságban van, rohammal és hirtelen támadással meg kell törni és semmisíteni s evégett a műsir ő méltósága menjen el Belgrádból, vagy pedig amint helyesebbnek tartja, más alkalmas parancsnokot kell állítani az ellenséges haderővel szemben ellenállásra elegendő egyistenhívő csapatok élére. A műsir erőt és hatalmat mutasson s az ellenség kiirtására és megsemmisítésére törekedjék. Ez ügyben késedelem és halasztás ne legyen, az alkalmat nem kell elmulasztani, hanem az ellenségnek gondatlansága helyére menvén, szentelen uralmát meg kell semmisíteni, ami az emberek között jó emlékezetű kedves dolog lesz. Vizsgálj meg és tudasd azt is, hogy igaz-e, nem-e a császár betegsége s hogy a magyarok a németet gyűlölik-e? Ez ügyben sietve küldj tudósítást és jelentést. Kelt az 1203. évi Ramazán 22. (1789. június 15.)

400.

1789. szeptember 16.

Jelentés a szultánhoz a moldvai török sereg szorongatott helyzetéről.

Topkapu Szeráj levéltára.

Felséges, dicsőséges, hatalmas, kegyelmes Uram!

Zilhiddse hó 21-én (szept. 11.) szombati napon a császári hadsereggel Ibraila mezejéről elindultunk és 5 órányi távolra a Boza folyó partjához mentünk s az említett folyón hidat vevén, az őrizetére szükséges árkok és sáncok is megásattak és hat darab ágyú helyeztetett el. Mahmud pasa mir-i mirán elegendő számú katonával a hid őrizetére rendeltetett s az említett helyre való érkezésünk harmadik napján az előörsön levő Szejjid-ül-Hadds Abdi pasa karamániai váli néhány ezer lovassal a hidon átment és Foksánhoz két órányira közel menvén, a katonaságnak s az ágyuknak átvonulási útjait, sáncait, harcterét a hadviselésben jártas végbeli öregekkel és tisztekkel megvizsgálta és visszatért. A Foksánban elfogott nyelvek és némely ráják kikérdeztetvén, hírül adták, hogy Foksánban a németeknek Koburg herceg* nevű

* Kóburg Józsiás herceg, aki a törököket már előbb, augusztus 1-én, Foksáninál, s utána szeptember 22-én Martinesztinél megverte.

tábornoka alatt húszezer főnyi szemtelen gyalogos és lovas sereg van együtt, a többi pedig a magyar hegyekkel összefüggő erdőségben ütött tábornokot, de még nem sáncolták el magukat. A muszkának tizenötezer főnyi hitvány serege ezektől elvált, de nem tudják, hogy hol vannak, habár kérdezősködtek utána. A nyelvek és rájuk szavának azonban nem lehet hinni, a muszka alighanem ezeknek közelében van valahol, vagy pedig a Szereth folyó tulsó oldalán Berlát és Makszenan környékén. Széltében beszélnek, hogy a muszka Foksántól nem messze az említett Berlát környékén van. A hitetlen németek táborukból még nem mozdultak ki és ily sáncolatlan helyen való tartózkodásukból az a szándékuk tűnik ki, hogy majd mikor mi a császári sereggel ellenük megyünk, ők a hegyekbe húzódnak és az erdőben ágyúkkal és puskákkal támadnak meg és ha a muszkák Foksán körül vannak, az egyik oldalról ők is ellenünk jönnek. A világok ura adjon az egyistenhívő csapatoknak állhatatosságot és győzelmet! Amin! Minden tekintetben Felséged jóakarására és kegyelmére szorulunk.

Az említett hó 24-én kedden, az aga pasát, a csarkhadsi pasát, a táborban levő mir-i miránokat, odsák tisztet, binbasikat és az összes főembereket sátoromba hívtam, hogy Allah prófétájának, a mi urunknak — Allah áldja és üdvözölje őt — magas szünnetjét követve a hit ellenségével való összeütközésben állhatatosság, az ellenség elől vissza nem fordulás és Allah ígéért a harcban való kitartás legyen bennük s e végett a szent Koránt és kardot kivettem s Allahra való esküvessel mind ígéretet és fogadást tettek. Valamennyin oly megindulás vett erőt, hogy siránkozva Allahhoz könyörögtek és ígéretet tettek. Ez okból Istentől kérjük és reméljük, hogy nekünk irgalmaz és a győzelemmel valamennyiünket megörvendeztet. Mivel a németek hitvány tábor a Foksánban, a muszka pedig Berlátban és azon a környéken van, világos, hogy ravaszságot és csel fogást használnak. Ezentúl minden esetben lassan és megfontoltan kell eljárni, nehogy mikor mi Foksánba megyünk, a Szereth tulsó partján az alkalomra leselkedő hitetlen muszka — amitől Isten óvjon — a Szerethen hidat verjen és a mi megosztásunkhoz kezdve ellenünk támadjon, ami megeshetnék. Most tehát Mahmud pasa ibraeli parancsnokot, az ibraeli janicsár agát, a parancsnok kajmakámját kirendeltem és a hozzájuk küldött adanai ejáletbeli zaimokat, timárbirtokosokat, lovas és szilahdár szerdengecsdit melléjük adva a Szereth és Boza folyók egyesülésének helyén hét-

nyolc ágyúval táborformában felállítottam s így a muszka a Szerethen átmenni nem merészelhet s az említettnek oly irányú rendeletet irattam, hogy a hid őrzésére az ibrailai végek agáit és idősebbjeit is maga mellé vegye. Szükséges még, hogy az ezután érkező seregből is egy csapat melléje küldessék.

Allahban bízva és Allah prófétájában reménykedve Zilhiddse hó 26-án, pénteki napon a császári sereggel a Boza folyó hidján átmenve, Foksán felé indultunk azzal az elhatározással, hogy a hit ellenségével nyíltan megütközzünk, s a hidon való átmenetelünk után a másodig merhalénál insallah! szemben leszünk. Minden megállóhelyen a janicsárok és a többi ezred katonái a régi módon azonnal sáncot ásnak, az ágyúkat elhelyezik és a sáncok közé vonulnak. A csarkhadsi pasa, a jobb- és balszárny vezirpasái az összes lovassággal a sáncoktól előremennek és régi szabály szerint a sáncok mögött hátul a podgyászt őrzik. Ilyen módon fogunk eljárni. Az irgalmas Isten nagy nevéért és dicső barátjának tiszteletéért adjon győzelmet! Minden esetben a parancs felséges, dicsőséges, hatalmas, kegyelmes padisáhomat illeti. Kelt az 1203. évi Zilhiddse hó 26-án. (1789. szeptember 16.)

401.

1789. november 15.

*A Laudontól a nagyvezirhez levelet vivő belgrádi defterdár jelentése a béketárgyalásokról.**

Topkapu Szeráj levéltára.

Ahmed aga belgrádi defterdár jelentése.

Laudon német feldmarsal engem Belgrádból Zimony nevű helyre küldött, ő pedig Ada-Kálebe ment. Ada-Kálebe érkezése után sietve magához hivatott s így szólt hozzám: «Téged iratokkal a nagyvezir ő magasságához foglak küldeni, csakhogy az iratokat el tudod-e közvetlenül a nagyvezirhez juttatni és át tudod-e saját kezébe adni?» kérdé. Erre én így válaszoltam: «Az átadandó iratokat a magas birodalom törvénye szerint először a kehája bégnek adom át, ő pedig a nagyvezirnek adja át.» «Jól van — mondá ő — rajta! menj egyenesen a táborba s az iratokat add át a maga helyén.» Erre én ismét így szóltam: «Ezen a környé-

* Belgrád 1789. október 8-án került Laudon kezébe.

ken Juszuf pasa* a szerászker, azért küldetésemet neki is el kell mondanom s tőle kell megtudnom és engedélyt kérnem a császári táborba.» Erre válaszolá: «Juszuf pasához is irok levelet, hogy téged azonnal a nagyvezirhez küldjön.» Juszuf pasához is levelet írt s azt kezembe adván egy embert adott mellém kísérről s az említettet küldött. Beszélgetés közben a feldmarsal ilyenféle szókat is mondott: «A mult esztendőben Juszuf pasával a két birodalom közt a jó viszonyról tanácskozáván, bármennyire kértem is őt, kérésemet nem fogadta el, azért Juszuf pasával erről az ügyről többet nem tanácskozom. Hallomásom szerint a nagyvezir ő magassága** éltes, okos, igazságos, az ügyekhez értő, megbízható, becsületes ember, azért insallah! ebben a jó ügyben vele megállapodásra jutok, hogy se a felséges Szelim szultán urunk, se a király meg ne nehezteljen s mindkét fél rájáira nézve jó ügyet végezzünk. Te ez iratokat minél előbb vidd a nagyvezirhez. A birodalom szokása szerint én nem jelenthetem be, te jelentsd be a birodalom szokása szerint s a feleletet Szemendre környékén minél előbb juttasd hozzám.» Mivel kérelem alakjában mondta ezt, azért én egyenesen Juszuf pasához mentem s a neki szóló levelet átadtam. Elkérte a nagyvezirnek szóló levelet is és azt borítékba téve lepecsételte és kezembe adta s a császári tábor helyére küldött. Tábornokok, kereskedők és mások, akikkel csak találkoztam, valamennyien azt mondogatják: «Ha ez a háború még néhány évig tart, mire fordul el az állapotunk», s magas tudomására legyen, hogy e napokban a jóságos béke létrejövetelére ezer vágyódással kíváncsoznak. A parancs és rendelkezés Felségedet illeti. Kelt az 1204. évi Szafar hó 27-én. (1789. november 15.)

* Juszuf pasa, a Belgrád—Orsova körül operáló török sereg szerászkerje.

** A martinestii csata után meghalt Kucsuk-Hasszán pasa nagyvezir utóda, Hasszán pasa.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
ELŐSZÓ I., II., III.	3—28
OKLEVÉLTAR	29—369

1. 1533. június 24. Ibrahim nagyvezir levele V. Károly császárhoz a Ferdinánd királlyal való béketárgyalásokról.
2. [1538] augusztus 18. Szapolyai János levele I. Szulejmán szultánhoz, a moldvai hadjárat érdekében való intézkedésekről.
3. [1551. augusztus—szeptember.] I. Szulejmán szultán II. Henrik francia királyhoz : János Zsigmond Erdélyről való lemondásáról vár újabb híreket.
4. 1552. május 10. Ugyanaz II. Henrik francia király német birodalmi szövetségeseihez ; biztatja őket V. Károly császár és Ferdinánd király elleni küzdelemre.
5. 1555. április 12. Ugyanaz II. Henrik francia királyhoz. Értesíti Erdélyt illető rendelkezéseiről, melyekkel azt János király fia birtokába adta.
6. [1555. május—június.] Ugyanaz II. Henrik francia királyhoz : értesíti hajóhada elindulásáról és az erdélyi eseményekről.
7. 1559. január 6. Ugyanannak rendelete a budai beglerbéghez a Kenesénél harcolt katonák megjutalmazására.
8. 1559. augusztus 5. Ugyanannak rendelete János Zsigmondhoz a moldvai vajda kívánságait illetőleg.
9. 1560. január 11. Ugyanaz János Zsigmondhoz : Ferdinánd király ellen segítségét igéri.
10. 1560. május 8. Ugyanaz János Zsigmondhoz : küldje be véleményét Ferdinánd kívánságáról a köztük vitás területet illetőleg.
11. 1560. augusztus 15. Ugyanaz János Zsigmondhoz : a beküldött adót megkapta, a Ferdinánddal vitás határ ügyében támogatását és egy határ-megállapító egyén küldését igéri.
12. [1563. után.] Rusztem pasa kegyes alapítványa, pesti, esztergomi és egyéb ingatlanairól.
13. 1564. május 27. I. Szulejmán szultán rendelete füleki és mohácsi szandsákbéli timárokról.
14. 1564. május 30. Ugyanannak rendelete egy szolnoki timárbirtokos ügyében.
15. 1564. június 8. Ugyanannak rendelete egy mohácsi szandsákbéli timárbirtokos ügyében.
16. 1564. június 16. Ugyanannak rendelete Khalil budai defterdár testvére ügyében.

17. 1564. június 21. Ugyanannak rendelete egy váli timárbirtokos megjutalmazásáról.
18. 1564. július —. Ugyanannak rendelete egy görösgáli timárbirtokosról.
19. 1564. július 1. Ugyanannak rendelete a János Zsigmond segélyére indult budai pasa egyik katonája megjutalmazására.
20. 1564. július 13. Ugyanannak rendelete egy budai timárbirtok betöltésére.
21. 1564. július 23. Ugyanannak rendelete egy székesfehérvári szandsákbeli részeses timárbirtokos letételéről.
22. 1564. július 25. Ugyanannak rendelete egy koppányi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazásáról.
23. 1564. július 28. Ugyanannak rendelete Buda egyik külvárosa helyreállítására.
24. 1564. július 28. Ugyanannak rendelete egy mohácsi szandsákbeli ziámetbirtokosról.
25. 1564. augusztus 8. Ugyanannak rendelete egy erdélyi hadjáratban résztvevő timárbirtokos megjutalmazásáról.
26. 1564. augusztus 8. Ugyanannak rendelete egy budai szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazásáról.
27. 1564. augusztus 8. Ugyanannak rendelete egy szendrői szandsákbeli timárbirtokosról.
28. 1564. augusztus 11. Ugyanannak rendelete Fülek és Vác alá tartozó falvakról.
29. 1564. augusztus 11. Ugyanannak rendelete a volt székesfehérvári bég fiának a palotaiak ellen tanúsított vitézsége megjutalmazására.
30. 1564. augusztus 11. Ugyanannak rendelete veszprémi föllázadt lovasok ügyében.
31. 1564. augusztus 15. Ugyanannak rendelete a pápaiak ellen harcolt székesfehérvári lovasok megjutalmazására.
32. 1564. augusztus 18. Ugyanannak rendelete egy mohácsi szandsákbeli timár betöltéséről.
33. 1564. augusztus 20. Ugyanannak rendelete egy füleki szandsákbeli timárbirtokosról.
34. 1564. augusztus 23. Ugyanannak rendelete egy simontornyai lovas megjutalmazására.
35. 1564. augusztus 27. Ugyanannak rendelete egy, Kerecsényi László portyázói ellen harcolt budai janicsár megjutalmazására.
36. 1564. augusztus 27. Ugyanannak rendelete egy, Kerecsényi László ellen harcolt szolnoki szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
37. 1564. szeptember 3. Ugyanannak rendelete egy, Kerecsényi László ellen harcolt szécsényi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
38. 1564. szeptember 3. Ugyanannak rendelete egy Paksnál megsebesült budai defterdári csaus megjutalmazására.
39. 1564. szeptember 9. Ugyanannak rendelete egy koppányi vitéz megjutalmazására.
40. 1564. szeptember 9. Ugyanannak rendelete egy székesfehérvári timárbirtokos ügyében.
41. 1564. szeptember 13. Ugyanannak rendelete egy mohácsi szandsákbeli timár betöltésére.
42. 1564. szeptember 13. Ugyanannak rendelete a meghalt budai defterdár egyik szolgálja megjutalmazására.

43. 1564. október 1. Ugyanannak rendelete egy budai szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
44. 1564. október 1. Ugyanannak rendelete néhai Rusztem budai pasa egyik fia, füleki szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
45. 1564. október 1. Ugyanannak rendelete egy mohácsi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
46. 1564. október 10. Ugyanannak rendelete egy szerémi szandsákbeli ziámetbirtokos megjutalmazására.
47. 1564. október 15. Ugyanannak rendelete Tolna városában fürdő építésére.
48. 1564. október 18. Ugyanannak rendelete egy Vác alá tartozó timár betöltésére.
49. 1564. november 12. Ugyanannak rendelete egy esztergomi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
50. 1564. december 10. Ugyanannak rendelete egy Mágócsi Gáspár ellen harcolt hatvani bég megjutalmazására.
51. *Kelet nélkül. (I. Ferdinánd uralkodása alatt.)* Ugyanannak levele I. Ferdinándhoz, melyben értesíti, hogy követe Drinápolyban meghalván, küldjön új követet.
52. 1565. január 13. Ugyanannak rendelete János Zsigmondhoz egy tőle elfoglalt török falu visszaadása ügyében.
53. 1565. január 31. Ugyanannak rendelete egy János Zsigmond segítségére indult török seregbeli katona megjutalmazására.
54. 1565. február 5. Ugyanannak rendelete egy budai timár betöltésére.
55. 1565. február 6. Ugyanannak rendelete a belgrádi ketkhudai állás betöltésére.
56. 1565. február 9. Ugyanannak rendelete egy székesfehérvári szandsákbeli timár betöltésére.
57. 1565. február 17. Ugyanannak rendelete a simontornyai szandsákbég birtokai rendezésére.
58. 1565. február 18. Ugyanannak rendelete egy budai szandsákbeli timárbirtokról.
59. 1565. február 22. Ugyanannak rendelete egy gyulai portyázók ellen harcolt füleki szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
60. 1565. február 27. Ugyanannak rendelete az aradi szandsákbég megjutalmazására.
61. 1565. március 3. Ugyanannak rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török seregbeli vitéz megjutalmazására.
62. 1565. március 10. Ugyanannak rendelete János Zsigmondhoz egy török rab szabadon bocsátása dolgában.
63. 1565. március 10. Ugyanannak rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török seregbeli vitéz megjutalmazására.
64. 1565. március 10. Ugyanannak rendelete egy temesvári csaus megjutalmazására.
65. 1565. március 19. Ugyanannak rendelete egy szegedi timárbirtokos megjutalmazására.
66. 1565. március 26. Ugyanannak rendelete egy szendrői szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
67. 1565. március 26. Ugyanannak rendelete egy, a János Zsigmond segítségére indult török seregbeli vitéz megjutalmazására.

68. 1565. március 28. Ugyanannak rendelete egy lippai szandsákbeli ziámet-birtokos megjutalmazására.
69. 1565. május 12. Ugyanannak rendelete egy budai janicsárnak a gyulaiak fogságába került leánya kiszabadítására.
70. 1565. július 21. Ugyanannak rendelete a csanádi bég megjutalmazására.
71. 1565. augusztus 28. Ugyanannak rendelete a nógrádmegyei Nagy- és Kiskér timárbirtokra vonatkozólag.
72. 1565. szeptember 26. Ugyanannak rendelete egy budai szandsákbeli ziámet-birtokos megjutalmazására.
73. 1565. október 3. Ugyanannak rendelete egy szendrői szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.
74. 1565. október 4. Ugyanannak rendelete egy temesvári csaus megjutalmazására.
75. 1565. október 4. Ugyanannak rendelete egy, az erdélyi háborúban kitünt vitéz megjutalmazására.
76. 1565. október 4. Ugyanannak rendelete a János Zsigmond szolgálatában Erdődnél vitézkedett törökök megjutalmazására.
77. 1565. október 12. Ugyanannak rendelete a pécsi külső vár parancsnoksága betöltésére.
78. 1565. október 12. Ugyanannak rendelete a pécsi belső vár parancsnokságának betöltéséről.
79. 1565. november 7. Ugyanannak rendelete egy, a palotaiak és devecseriek ellen harcolt szécényi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
80. 1565. november 15. Ugyanannak rendelete egy, Kaposvárnál vitézkedett szendrői szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
81. 1565. november 27. Ugyanannak rendelete a pozsegai bég kérésére egy ziámetbirtokos megjutalmazására.
82. 1565. november 28. Ugyanannak rendelete a péterváradi várparancsnok letételére és új parancsnok kinevezésére.
83. 1565. december 28. Ugyanannak rendelete egy vidini szandsákbeli timár-birtokosnak János Zsigmond kérésére való megjutalmazásáról.
84. 1565. december 28. Ugyanannak rendelete egy budai rác rájának kivált-ságaiban való megvédésére.
85. 1565. december 29. Ugyanannak rendelete egy lippai szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.
86. 1565. december 29. Ugyanannak rendelete egy Koppán körüli portyázásban kitünt timárbirtokos megjutalmazására.
87. 1566. január 6. Ugyanannak rendelete egy, a János Zsigmond segítségére ment török hadbeli vitéz megjutalmazására.
88. 1566. január 6. Ugyanannak rendelete egy, az erdélyi háborúban kitünt timárbirtokosnak János Zsigmond kérésére való megjutalmazására.
89. 1566. január 9. Ugyanannak rendelete egy, János Zsigmondot szolgáló szolnoki szandsákbeli timárbirtokos ügyében.
90. 1566. január 15. Ugyanannak rendelete Temesvár közelében rájának egy kenéz vezetése alatt való letelepítésére.
91. 1566. január 18. Ugyanannak rendelete egy temesvári szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.
92. 1566. január 19. Ugyanannak rendelete egy temesvári szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.

93. 1566. január 19. Ugyanannak rendelete egy temesvári vilájetbeli timárbirtokos megjutalmazására.
94. 1566. január 21. Ugyanannak rendelete egy, a temesvári beglerbég mellett vítézkedett timárbirtokos megjutalmazására.
95. 1566. február 1. Ugyanannak rendelete egy Buda alatti portyázáskor kitünt timárbirtokos megjutalmazására.
96. 1566. február 11. Ugyanannak rendelete egy, a szigetváriak portyázásakor kitünt mohácsi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
97. 1567. február 5. II. Szelim szultán rendelete egy szendrői szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
98. 1567. február 20. Ugyanannak rendelete egy szolnoki lovas megjutalmazására.
99. 1567. február 20. Ugyanannak rendelete egy ziámetbirtokosnak János Zsigmond kérésére való megjutalmazására.
100. 1567. szeptember 28. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : igéri, hogy Erdély is bele fog foglaltatni a Miksa királlyal kötendő békébe.
101. 1567. november 3. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz, a Temesvár felé való határ kiigazítása dolgában.
102. 1568. március 14. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz, ennek az Erdélyben jövő-menő törökök ellen való panaszai dolgában.
103. 1568. március 14. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : értesíti a Miksa királlyal kötött békének az erdélyi határra vonatkozó pontjairól.
104. 1568. március 28. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : az oláh vajda konstantinápolyi útja idejére rábizza egész Oláhország rendbentartását.
105. 1568. április 12. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : értesíti a temesvári beglerbégységben történt változásról s igéri a határ kiigazítását.
106. 1568. június 19. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : két Erdélybe szökött török szolga és a velük vitt lovak visszaadásáról.
107. 1568. június 26. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz, ennek a magyar király és Ali gyulai bég ellen tett panaszairól.
108. 1568. július 13. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz, a határrendezésnél szükségessé vált erődítménylerombolások tárgyában.
109. 1568. augusztus 11. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : megparancsolja a Miksával kötött béke megtartását és hogy az elégedetlen magyar urakkal csak titokban érintkezzék.
110. 1568. szeptember 24. Ugyanannak rendelete a szigetvári belső várfal, mecset és palánka kiigazítására.
111. 1568. október 18. Ugyanannak rendelete a főnlaki hid kijavítása ügyében.
112. 1568. október 29. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz : készüljön arra az esetre, ha a császáriak nem tartanák meg a békét, de maga tartsa meg ; értesíti a nagybányai és csehi határ kiigazítását illető újabb intézkedéseiről.
113. 1568. november 17. Ugyanannak levele János Zsigmondhoz, két, Váradon elfogott gyulai mesterembernek szabadonbocsátása ügyében.
114. [1571. második fele.] Szokoli Mohammed nagyvezir Miksa királyhoz : értesíti a béke fentartása érdekében tett intézkedésekről s panaszt emel Thúry György támadásai miatt.
115. [1571—72.] II. Szelim szultán levele az erdélyi urakhoz, melyben Báthory Istvánra bizza Erdélyországot.

116. 1572. Ugyanaz Miksa királyhoz a moldvai vajdaságból letett és Szatmárba menekült Bogdán kiadatása ügyében.
117. 1572. április 19. Ugyanannak rendelete egy esztergomi lovasnak adandó fűleki szandzsákbeli timárbirtok tárgyában.
118. 1573. Szokoli Mohammed nagyvezirnek a temesvári vilájetben tett kegyes alapítványai.
119. 1573. január 9. II. Szelim szultán rendelete egy, a János Zsigmond segítségével ment török hadban kitűnt ziámet-birtokos megjutalmazására.
120. 1573. január 25. Ugyanannak rendelete Báthory István erdélyi fejedelemhez a Szalonta körül levő magyar katonák kiirtására.
121. 1573. május 13. Ugyanannak rendelete Báthory István erdélyi fejedelemhez : tudomásul veszi a váradi kapitánynak a török rabok és csaus védelmét illető intézkedéseit, jelentést vár Bogdán moldvai vajda hollétéről.
122. 1575. augusztus 23. III. Murád szultán rendelete Báthory István erdélyi fejedelemhez a portai adónak 5000 forinttal való felemeléséről.
123. 1575. szeptember eleje. Ugyanannak levele Miksa királyhoz : a békét hajlandó megtartani és meghosszabbítani ; a császári területre menekült Békés Gáspár és Bogdán volt moldvai vajda kiadatását követeli.
124. 1579. A bécsi király követének Konstantinápolyban történt halálakor a nagyvezirtől küldött levél.
125. 1581. február 24. III. Murád szultán rendelete egy baboccai lovasnak még Thury György ellen tanusított vitézsége megjutalmazására.
126. 1581. június 4. Ugyanannak rendelete a szendrői hajóskapitány ziámetjéről.
127. 1581. június 11. Ugyanannak rendelete egy simontornyai timárbirtokos megjutalmazására.
128. 1581. június 26. Ugyanannak rendelete egy székesfejérvári timárbirtok kiegészítéséről.
129. 1581. június 27. Ugyanannak rendelete egy székesfejérvári lovas megjutalmazására,
130. 1581. augusztus 9. Ugyanannak rendelete egy temesvári szandsákbeli timárbirtok betöltésére.
131. 1581. augusztus 9. Ugyanannak rendelete egy szegedi lovas megjutalmazására.
132. 1581. augusztus 13. Ugyanannak rendelete egy esztergomi lovas megjutalmazására.
133. 1581. augusztus 31. Ugyanannak rendelete egy szentmiklósi lovas megjutalmazására.
134. 1581. szeptember 4. Ugyanannak rendelete Ali gyulai szandsákbég hagyatéka ügyében.
135. 1581. szeptember 16. Ugyanannak rendelete egy, Thury György ellen vitézkedett baboccai lovas megjutalmazására.
136. 1581. szeptember 26. Ugyanannak rendelete egy szolnoki szandsákbeli vitéz megjutalmazására.
137. 1581. szeptember 30. Ugyanannak rendelete egy, Békés Gáspár ellen kitűnt lovas megjutalmazására.
138. 1581. szeptember vége. Ugyanannak rendelete egy, Békés Gáspár ellen kitűnt timárbirtokos megjutalmazására.
139. 1581. október 21. Ugyanannak rendelete egy nógrádi lovas megjutalmazására.

140. 1581. november 14. Ugyanannak rendelete egy budai önkéntes megjutalmazására.
141. 1581. december 20. Ugyanannak rendelete egy kaposvári lovas megjutalmazására.
142. 1582. január 4. Ugyanannak rendelete egy budai vitéz megjutalmazására.
143. 1582. január vége. Ugyanannak rendelete egy babocsa lovas megjutalmazására.
144. 1582. február 3. Ugyanannak rendelete egy, Békés Gáspár ellen harcolt lippai lovas megjutalmazására.
145. 1582. február 11. Ugyanannak rendelete egy szigetvári lovas megjutalmazására.
146. 1582. június 2. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez, hogy ez Mátyás főhercegnek hadi készületeiről jelentést tegyen.
147. 1582. július 2. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez, hogy ez a németeknek Kassa körüli készülődéseiről mielőbb jelentést tegyen.
148. 1583. február 12. Ugyanannak rendelete két temesvári szandsákbeli falunak adózása dolgában.
149. 1583. november 14. Ugyanannak rendelete egy budai medreszebeli tanár fizetése dolgában.
150. 1584. január. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez, Erdélybe szökött oláhországi adószedők kiadatása ügyében.
151. 1584. október 30. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a szolnoki szandsákhöz tartozó falvak megszökött lakosai ügyében.
152. 1585. február 3. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez egy Erdélybe szökött oláhországi adószedő kiadatása ügyében.
153. 1585. február 4. Ugyanannak rendelete egy szigetvári szandsákbeli timár betöltésére.
154. 1585. március 14. Ugyanannak rendelete egy gyulai timárbirtokos ügyében.
155. 1585. március 16. Ugyanannak rendelete egy esztergomi timárbirtok betöltésére.
156. 1585. március 25. Ugyanannak rendelete a koppányi ráják szolgáltatásai ügyében.
157. 1585. március 26. Ugyanannak rendelete a füleki bég kérésére egy szendrői szandsákbeli timárbirtokos ügyében.
158. 1585. április 3. Ugyanannak rendelete egy székesfehérvári szandsákbeli vitéz megjutalmazására.
159. 1585. május 1. Ugyanannak rendelete egy simontornyai timár ügyében.
160. 1585. június 4. Ugyanannak rendelete egy koppányi szandsákbeli timárbirtok betöltésére.
161. 1585. június 4. Ugyanannak rendelete egy pozsegai timárbirtok betöltésére.
162. 1585. június 8. Ugyanannak rendelete egy debreczeni náhiebeli timárbirtokról.
163. 1585. június 26. Ugyanannak rendelete egy szigetvári timárbirtokos megjutalmazására.
164. 1585. szeptember 7. Ugyanannak rendelete egy szegedi szandsákbeli timárbirtokos megjutalmazására.
165. 1585. november 30. Ugyanannak rendelete egy esztergomi harcos megjutalmazására.

166. 1585. december. Ugyanannak rendelete a régi és új budai janicsár aga dolgában.
167. 1585. december 2. Ugyanannak rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez az ellenség készülődései kikémlelésére.
168. 1586. szeptember 20. Ugyanannak rendelete egy füleki vitéz megjutalmazására.
169. 1586. december 12. Ugyanannak rendelete a szegedi bég egy embere ügyében.
170. 1586. december 13. Ugyanannak rendelete a szendrői bég egy embere ügyében.
171. 1586. december 19. Ugyanannak rendelete egy renegátnak adandó budai timárbirtok ügyében.
172. 1587. január 27. Ugyanannak rendelete Zvorník szandsák adományozásáról.
173. 1587. április 19. Ugyanannak rendelete egy drégelyi timár betöltésére.
174. 1587. május 5. Ugyanannak rendelete egy gyulai szandsákbeli ziámet-birtokos megjutalmazására.
175. 1587. augusztus 17. Ugyanannak rendelete egy szigetvári timárbirtokos megjutalmazására.
176. 1587. augusztus 29. Ugyanannak rendelete Báthory Zsigmond erdélyi vajdához a lengyelek mozgolódása kikémleléséről.
177. 1587. december 14. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez Torma Kristóf erdélyi követnek visszatérése alkalmából.
178. 1587. december 23—28. Rendeletek esztergomi egyházi alapítványok ügyében.
179. 1588. január 3. III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a lengyel királyválasztástól okozott lengyel-moldvai zavarok dolgában.
180. 1588. január vége. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez: tudomásul veszi a Miksa főherceg lengyel hadjáratáról írt híreket.
181. 1588. április 10. Ugyanannak rendelete a volt mohácsi bég timárja ügyében.
182. 1588. április 13. Ugyanannak rendelete egy gyulai szandsákbeli timár-birtokos ügyében.
183. 1588. április 18. Ugyanannak rendelete egy budai janicsárnak a szendrői szandsákban való megjutalmazására.
184. 1588. április 25. Ugyanannak rendelete egy esztergomi timárbirtokos megjutalmazására.
185. 1588. május 1. Ugyanannak rendelete egy esztergomi záim kapitány-sága ügyében.
186. 1588. május 3. Ugyanannak rendelete egy szolnoki szandsákbeli timárbirtokról.
187. 1588. május 15. Ugyanannak rendelete egy szendrői szandsákbeli timár-birtokos megjutalmazására.
188. 1588. május 23. Ugyanannak rendelete egy császári diváni irnoknak budai mirmiráni kineveztetése ügyében.
189. 1588. május 25. Ugyanannak rendelete egy babocsaí timárbirtokos ügyében.
190. 1588. június 20. Ugyanannak rendelete egy gyulai szandsákbeli ziámet ügyében.
191. 1588. június 20. Ugyanannak rendelete egy nógrádi szandsákbeli timárbirtokos ügyében.
192. 1588. június 20. Ugyanannak rendelete egy pécsi szandsákbeli timár ügyében.
193. 1588. június 26. Ugyanannak rendelete egy koppányi szandsákbeli timár ügyében.

194. 1588. július 8. Ugyanannak rendelete egy szolnoki szandsákbeli timár-birtokos ügyében.
195. 1588. július 25. Ugyanannak rendelete egy portai csausnak megjutalmazására, aki éveken át Magyarországon békében és háborúban szolgálatot tett.
196. 1588. július 28. Ugyanannak rendelete egy hatvani szandsákbeli timár-birtokos ügyében.
197. 1588. augusztus 4. Ugyanannak rendelete egy temesvári timár ügyében.
198. 1588. augusztus 6. Ugyanannak rendelete egy temesvári szandsákbeli volt timárbirtokos megjutalmazására.
199. 1588. augusztus 6. Ugyanannak rendelete egy pécsi szandsákbeli timár ügyében.
200. 1588. szeptember 7. Ugyanannak rendelete egy, a szigetvári szandsákban a bégtől kirabolt falu ügyében.
201. 1588. szeptember 30. Rendelet temesvári vakufgondnok kinevezésére.
202. 1589. április 4. Hivatalos följegyzés egy szolnoki szandsákbeli vitéz megjutalmazása ügyében.
203. 1589. május 29. Hivatalos följegyzés egy csongrádi timárbirtok ügyében.
204. 1589. május 29. Hivatalos följegyzés szolnoki szandsákbeli timárbirtokok ügyében.
205. 1589. november 10. Hivatalos följegyzés egy pécsi szandsákbeli timár ügyében.
206. 1589. november 11. Hivatalos följegyzés esztergomi szandsákbeli timárbirtokok betöltéséről.
207. 1589. november 13. Hivatalos följegyzés székesfejérvári szandsákbeli timárokról.
208. 1589. november 18. Rendelet esztergomi szandsákbeli timárokról.
209. 1589. november 20. Rendelet egy pesti náhiebeli timár ügyében.
210. 1589. december 2. Rendelet fejérvári szandsákbeli timárokat illetőleg.
211. 1590. március 17. Rendelet a koppáni szandsákbeli timárbirtokra vonatkozólag.
212. 1590. március 21. Rendelet koppáni szandsákbeli ziámetbirtokokról.
213. 1590. április 29. Rendelet a kaposvári beglerbégység betöltése ügyében.
214. 1590. május 8. Rendelet egy váci timárbirtok ügyében.
215. 1590. május 26. Rendelet egy budai timárbirtok betöltésére.
216. 1590. május 26. Rendelet egy pesti járásbeli ziámet ügyében.
217. 1590. május 28. Rendelet egy koppáni szandsákbeli timárbirtokosnak letétele ügyében.
218. 1590. június 9. Rendelet egy esztergomi szandsákbeli timár betöltése ügyében.
219. 1590. július 25. Rendelet esztergomi szandsákbeli timárbirtokok ügyében.
220. 1590. július 28. Rendelet esztergomi szandsákbeli timárbirtokok ügyében.
221. 1590. augusztus 10. Rendelet egy budai szandsákbeli timárbirtok ügyében.
222. 1590. augusztus 17. Rendelet egy koppáni szandsákbeli letett és elragalmazott timárbirtokos ügyében.
223. 1590. augusztus 17. Rendelet egy fejérvári szandsákbeli timárbirtokos ügyében.
224. 1590. augusztus 21. Rendelet esztergomi szandsákbeli timárbirtokok ügyében.
225. 1590. október 8. Rendelet fejérvári szandsákbeli timárbirtokok ügyében.
226. 1590. október 14. Rendelet koppáni szandsákbeli timárbirtokok ügyében.

227. 1591. június 2. III. Murád szultán rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez húsz sólyomszárnyból álló szokásos ajándék beküldése miatt.
228. 1591. június 8. Ugyanannak rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a bécsi király (Rudolf) terveinek és mozgolódásának kikémlelésére és bejelentésére.
229. 1591. december 6. Ugyanannak rendelete Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a temesvári vilájet határán vitás falvak és a moldvai és oláh vajdáknek a kozákok ellen adandó segítség ügyében.
230. 1592. október 5. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez az új moldvai vajdának behelyezése és a császáriaknak lengyelországi törekvései ügyében.
231. 1593. szeptember 30. Ugyanannak levele Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a moldvai vajdának a kozákok támadása esetén való megsegítésére.
232. 1593. november 26. Ugyanaz Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a török hajóhad számára hadikészlet tárgyában.
233. 1594. február 21. Ugyanaz Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a császáriak támadása ellen való intézkedések ügyében.
234. 1594. február 28. Ugyanaz Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez a császáriak ellen való hadikészülés ügyében.
235. 1594. április 25. Ugyanaz Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez. Biztatja a császáriak ellen való háborúban a török sereggel való együttműködésre.
236. 1594. június közepe. Ugyanaz Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemhez. Tudomásul veszi a császáriak ellenséges mozdulatairól küldött híreket panaszára a temesvári pasát elmozdította helyéről; segítségét kilátásba helyezi.
237. 1596. [október 13. körül.] III. Mohammed szultán levele Konstantinápolyba Eger elfoglalásáról.
238. 1597. szeptember-november. Mahmud győri beglerbég portára küldött leveleinek kivonata az öreg koppáni szandsákbég ellátása és két csaus ki-nevezése ügyében.
239. [XVI. század második fele.] Jelentés egy esztergomi szandsákbéli timár-birtok betöltéséről.
240. 1605. november. I. Ahmed szultán Bocskay Istvánt értesíti, hogy a győzelem öröme két diszruhát és egy kardot küld neki.
241. 1608. október 10. körül. Ugyanaz Rudolf királyhoz, általánosságban és kivonatatosan megerősíti a zsitvatoroki békét.
242. 1616. június közepe. Mohammed pasa nagyvezír II. Mátyáshoz az 1615. bécsi békepontok általánosságban való elfogadásáról.
243. [1616. vége.] I. Ahmed szultán II. Mátyáshoz a Czernin Hermann-féle követség megérkezéséről és a részletes tárgyalások végett Ahmed pasa és Gratiani Gáspár megbízásáról.
244. 1617. szeptember 28. Iszkender pasa levele III. (Vaza) Zsigmond lengyel királyhoz, melyben Erdély, Moldva és Oláhországnak a kozákok ellen való védelmére tett intézkedéseiről értesíti.
245. 1617. november 22. I. Musztafa szultán értesíti II. Mátyást trónra-lépéséről.
246. [1619. vége ?] II. Oszmán szultán levele a felsőmagyarországi urakhoz, melyben hódolatukat elfogadja és Bethlen Gábor uralma alatt való meg-védésüket megígéri.

247. [1621. december 9.] Ugyanannak rendelete, mellyel Kenán pasa -udai pasának neveztetik ki.
248. [1621. december—1622. január.] Kenán pasa tudatja Bethlen Gáborral a budai pasai méltóságra való kineveztetését.
249. 1623. IV. Murád szultán Bethlen Gáborhoz : helyesli a svédekkel és velencesekkel folytatott tárgyalásait és kegyelméről biztosítja.
250. 1623. április 16. Szultáni rendelet a budai beglerbéghhez : vizsgálatot rendel egy velencei nemesnek Buda közelében történt kirablása és meggyilkolása ügyében.
251. 1623. október—1624. október. IV. Murád szultán levele Bethlen Gáborhoz : elfogadja ennek és a magyar uraknak hódolását s igéri a háborúban megsegítésüket.
252. [1623. december.] Ugyanannak levele Bethlen Gáborhoz : Szofi Mohammed budai pasának szerdárúra való kinevezéséről értesíti.
253. 1624. június 2. Ugyanannak levele, mellyel Szofi Mohammed budai pasának a gyarmati békétárgyalásokra teljhatalmat ad.
254. 1626. november. Bethlen Gábor levele a kajmakámhoz, melyben 1626. évi támadásáról s a megkezdett békétárgyalásokról értesíti.
255. 1626. december 14. Ugyanannak jelentése Háfiz Ahmed pasa nagyvezirhez az 1626. évi hadjáratról és a megkezdett békétárgyalásokról.
256. [1626—1630.] IV. Murád szultán rendelete Murteza budai pasához a császáriakkal való béke megtartására és a határszéli portyázások megakadályozására.
257. [1627. eleje.] Ugyanannak levele Bethlen Gáborhoz, biztosítja kegyelméről s a szőnyi békétárgyalásokban Murteza budai pasával való együttműködésre utasítja.
258. 1627. február 6. Ugyanannak fermánja, mellyel Murteza budai pasának a szőnyi békétárgyalásokra teljhatalmat ad.
259. [1627. szeptember körül.] Bethlen Gábor levele Murteza budai pasához : panaszkodik, hogy a portáról megtiltották neki a további harcot; a békétárgyalásokról jelentést tesz.
260. [1652. május 1.] Gurcsi Mohammed pasa nagyvezir levele II. Rákóczy Györgyhöz : elismeri fiának, Rákóczy Ferencnek erdélyi fejedelemmé választatását.
261. 1657. május eleje. IV. Mohammed szultán levele II. Rákóczy Györgyhöz ; helyteleníti lengyelországi hadjáratát s igéri, hogy ügyét meg fogja vizsgáltatni.
262. 1657. november első fele. Köprili Mohammed pasa nagyvezir Mohammed Géráj tatár khánhoz ; megbizza II. Rákóczy György megbüntetésével és a Hajduság elpusztításával.
263. 1658. március végén. Köprili Mohammed I. Lipóthoz : biztosítja a szultán barátságáról, a minek érdekében szükséges II. Rákóczy György teljes megsemmisítése.
264. 1659. szeptember végén. Köprili Mohammed nagyvezir Mohammed Géráj tatár khánhoz : hűségét megköszönvén, kilátásba helyezi, hogy a moldvaiak megbüntetésére tatársereget fog hívni.
265. [1659. második fele.] IV. Mohammed szultán I. Lipóthoz : tudomásul veszi III. Ferdinánd halálát és I. Lipót trónralépését.
266. [1659. második fele.] Köprili Mohammed nagyvezir I. Lipóthoz : értesíti, hogy a porta tudomásul vette trónralépését és a békét fenn fogja tartani, miután II. Rákóczi György elnyerte büntetését.

267. 1660. szeptember elején. Köprili Mohammed nagyvezir Mohammed Gэрáj tatár khánhoz : értesíti Várad elfoglalásáról.
268. 1660. szeptember első fele. IV. Mohammed szultán Mohammed Gэрáj tatár khánhoz : értesíti Várad elfoglalásáról.
269. 1661. január 11. Rendelet 400 rájának az újaradi híd mellé való letelepítésére.
270. 1661. január közepe. Rendelet a 400 rájának az újaradi híd mellé való telepítésére.
271. 1663. március. IV. Mohammed szultánnak rendelete Mohammed Gэрáj tatár khánhoz a német császár ellen való hadbaszállásra.
272. 1664. április vége. Köprili Mohammed nagyvezir hadbaszállási rendelete Apaffi Mihály erdélyi fejedelemhez Nyitra felmentése érdekében.
273. 1664. szeptember 23. IV. Mohammed szultán rendelete a pancsovai kadihoz egy kereskedőnek Erdély és Belgrád közt való vámmentessége dolgában.
274. 1665. május 5. Ugyanannak rendelete Belgrádból a Dunán Budára szállított árpa megmérésére.
275. 1665. május 7. Ugyanannak rendelete a temesvári vilájetben levő szultáni birtokok megszökött rájainak visszatelepítésére.
276. 1665. május 9. Ugyanannak rendelete hadfőlszerelési raktár építésére Szigetvárott.
277. 1665. május 9. Ugyanannak rendelete a Szegeden szedett marhabőradó ügyében.
278. 1665. október 2. Az esztergomi várparancsnok kérvénye az esztergomi várkapúnál használatos dobnak és a függőhídnak kijavítására, elintézésével együtt.
279. 1665. november második fele. Köprili Mohammed nagyvezir ájtatos alapítványainak összeírása a várad livában : Bihar, Biarpüspöki, Nagykereki, Kismarja, Diószeg, Komádi, Szalárd, Berettyóújfalu, Hegyköz-Szentimre, Margitta, Mikse, Papfalva, Tóti, Mezőtelegd falukban.
280. 1665. december 23. Köprili Mohammed nagyvezir ájtatos alapítványainak összeírása a temesvári, jenői, lippai és gyulai livában.
281. 1666. március 4. IV. Mohammed szultán rendelete a nógrádi janicsárőrség élelmezésére.
282. 1666. október 21. Ugyanannak rendelete a tolnai külváros lakóinak postaszolgálatáról.
283. 1667. június 26. Ugyanannak rendelete az érsekújvári őrségnek a Bácskából és Szeged vidékéről való élelmezésére.
284. 1667. augusztus 28. Ugyanannak rendelete a Temesvárott készített löpornak a krétai háborúban való felhasználására.
285. 1667. december 8. Ugyanannak rendelete a temesvári löporműhely üzemköltségei fedezésére.
286. 1668. október 16. Ugyanannak rendelete a szigetvári és pécsi lakosoktól igaztalanul behajtott adóösszegek visszaadására.
287. [1670. körül.] Köprilizáde Ahmed pasa nagyvezir rendelete Apaffi Mihályhoz a Jenőhöz összeírt Almás járás ügyében.
288. 1671. december 1. IV. Mohammed szultán rendelete Bajcsnál a Zsitva folyón híd építésére.
289. 1671. december 25. Ugyanannak rendelete az elpusztított gyulai járásban a császári konyha számára való vajvétel abbahagyása dolgában.

290. 1672. február 15. Ugyanannak rendelete az egri Mohammed szultán dsámi kijavításáról.
291. [1673.] Ugyanannak rendelete a jenői járásból a pancsovai kikötőn át a hadsereg szükségletére élelmiszer szállítására.
292. [1675. április—május.] A Köprilizáde Ahmed pasa nagyvezirtől rendelt érsekújvári és nyitramegyei ájtatos alapítványok összeírása.
293. 1675. június 16. IV. Mohammed szultán rendelete a simontornyai és koppáni járásokban hátralékos beszállásolási adó behajtására.
294. 1675. június 16. Ugyannannak rendelete a budai és temesvári vilájetekből a jövő évi hadjáratra élelmiszer és szekerek szolgáltatására.
295. 1677. április 16. Ugyanannak rendelete a szentjobbi vár kijavítására.
296. 1679. augusztus. A jedikulei parancsnok az erdélyi foglyok tartásdíja kiutalványozását kéri.
297. 1680. február 10. IV. Mohammed szultán rendelete Temesvár környéken vásárolt árpának a hadsereg számára a Dunán lefelé való szállítására.
298. 1683. július 29. Ugyanannak rendelete, hogy a szegedi szandságban a hadsereg céljaira kivetett 9000 kocsi széna egyenletesen és igazságosan hajtassék be.
299. 1683. július 31. Ugyanannak rendelete a szegedi szandsákból a belgrádi kaszárnyába szolgáltatandó élelmiszer dolgában.
300. 1683. augusztus 7. Ugyanannak rendelete egy eszéki járásbeli hídnak az eszéki nagyhíd régi deszkáiból való kijavítására.
301. 1683. október 6. Rendelet a hadsereg budai állomáshelye számára élelmiszer vételére.
302. 1684. április 21. IV. Mohammed szultán rendelete számadástételre a temesvári löporgyártás vezetésében beállt személyi változás alkalmával.
303. 1690. június 8. III. Szulejmán szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához, az Erdélybe induló Thököly Imre és az őt kísérő török és tatár csapatok támogatására.
304. 1690. június 8. Ugyanannak rendelete a tatár khánnak, hogy Thököly Imrének Erdélyországba behelyezésére a török sereghez csatlakozzék.
305. 1690. június 8. Ugyanannak rendelete Ahmed azovi beglerbéghez, melyben az a Thököly Imrének Erdélyországba behelyezésére küldött sereg vezérévé nevezetik ki.
306. 1690. június 9. Kérvény egy temesvári szandsákbeli ziámetbirtok adományozására.
307. 1690. július 7. III. Szulejmán szultán rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához, hogy ez a Thököly Imrét kísérő török sereg számára a folyókon hidakról és hajókról gondoskodjék.
308. 1690. július 7. Ugyanannak rendelete Ahmed azovi beglerbéghez a meghódolandó erdélyi lakosok kimélésére és az ellenállás kiirtására.
309. 1690. augusztus 3. Ugyanannak rendelete Ahmed azovi beglerbéghez, hogy Thököly Imrének székhelyére bevezetésében serényen járjon el.
310. 1690. augusztus 3. Ugyanannak rendelete a Thököly Imrének Erdélybe bevezetésével megbízott török sereg főtisztjeihez, mellyel ezek Ahmed beglerbég főparancsnoksága alá helyeztetnek.
311. 1690. augusztus 5. Ugyanannak rendelete Ahmed azovi beglerbéghez és az alája rendelt tisztetekhez Thököly Imrének Erdélybe vezetésére és Erdély visszafoglalására.

312. 1690. szeptember 4. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez, hogy a császáriak ellenében saját személyének védelméről maga gondoskodik.
313. 1690. október 2. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez, hogy a nála lévő török lovasságot bocsássa Ahmed szilisztriai beglerbég rendelkezésére.
314. 1690. november 2. Ugyanannak rendelete Musztafa azovi beglerbéghez az Erdély ellen küldött török csapatok megmustrálására.
315. [1690. ősszel.] Ugyanannak rendelete Musztafa azovi beglerbéghez Thököly Imrének Erdélybe bevezetésére.
316. 1691. [május.] Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez, hogy az a török csapatokkal Várad környékét őrizze, míg a nagyvezir, Köprilizáde Musztafa pasa, Belgrádba ér.
317. 1691. november 19. II. Ahmed szultán rendelete, mellyel a belgrádi pasa a Tiszántúl védelmével megbízatik.
318. 1692. január 19. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez Szendrő és a Vaskapu környékének megőrzésére, hogy Belgrád könnyen élelmezhető legyen.
319. 1692. március 7. Ugyanannak rendelete belgrádi végbeli katonaság fizetésére.
320. 1692. március 19. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez az almási kerület elpusztítására.
321. 1692. június 15. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez, hogy ez a Temesvárhoz és Jenőbe élelmet vivő csapatok mellé ezer lovat adjon.
322. 1692. június 30. Ugyanannak rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához a volt váradi beglerbég családjának fogságból kiváltása ügyében.
323. 1692. augusztus 8. Ugyanannak rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához Thököly Imre csapatainak élelmezése ügyében.
324. 1693. február 6. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez Jenő és Gyula várak élelemmel való ellátása dolgában.
325. 1693. június 3. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez Jenő vára felmentésére.
326. 1693. augusztus 20. Ugyanannak rendelete a jenővárbeli templomszolgák fizetésének a belgrádi fejadópénztárból való kiutalványozására.
327. 1695. január 16. Ugyanannak rendelete Thököly Imréhez a magyar menekült uraknak Oláhországban való ellátására.
328. 1695. január 16. Ugyanannak rendelete Thököly Imre háromszáz lovasa és ötszáz gyalogosa számára telelőhely dolgában.
329. 1695. május 29. II. Musztafa szultán rendelete a temesvári őrségnek Belgrádból való élelmezésére.
330. 1696. április 28. Ugyanannak rendelete a temesvári pasához a kezelése alatt álló jövedelmekből ezer piaszter kiutalására.
331. 1696. augusztus 29. Ugyanannak rendelete a belgrádi pasához a szultáni seregnek és Temesvár várának élelmezésére.
332. 1696. A Temesvárott szolgált Kászim pasa kérvénye fizetésének kiutalványozásáért.
333. 1697. április 22. II. Musztafa szultán rendelete a temesvári őrségnek Belgrádból való élelmezésére.
334. 1697. május 30. Ugyanannak rendelete az orsovai sziget őrségének fizetése dolgában.
335. 1698. március 28. Ugyanannak rendelete a Thököly Imre közbenjárására szabadonbocsátott husz kurucnak Belgrádba szállítása dolgában.

336. 1698. június 8. Ugyanannak rendelete Thököly Imre emberei számára bor behozására.
337. 1699. február 21. Ugyanannak rendelete a temesvári löporkészítő agai hivatal betöltésére.
338. 1699. április eleje. Ugyanannak rendelete Thököly Imre egy kapitányának belgrádi háza dolgában.
339. 1699. május 27. Rendelet egy temesvári türbeőr és imádkozó kinevezése dolgában.
340. Thököly Imre állítólagos török aláírása.
341. 1701. április 23. Rendelet a temesvári prédikálói hivatal betöltésére.
342. 1701. május 21. II. Musztafa szultán rendelete a német követet Nistől Belgrádig szállított kilencven ökörszekér költségeire.
343. 1701. szeptember 9. Ugyanannak rendelete a temesvári végeknek a Dunától délre fekvő területekről való katonai betelepítésére.
344. 1701. november 22. Ugyanannak rendelete az orsovai szigetbeli palánka helyreállítására.
345. 1701. november. A konstantinápolyi patriarcha levele az orthodox hitből katholizált erdélyi Rácz Istvánhoz, hogy ez térjen vissza az orthodox hitre.
346. 1704. november 5. III. Ahmed szultán rendelete a Temesvárra szökött ipeki patriarcha elfogatására.
347. 1704. november 14. Kérelem a Temesvár kijavítására szükséglett száz ökörszekérnek Oláhországból való kirendelésére.
348. 1704. november 15. III. Ahmed szultán rendelete a temesvári janicsárok számára kaszárnya építésére.
349. 1704. november 26. Felterjesztés a német követ kapuketkhudájának ellátása dolgában.
350. 1705. február 10. III. Ahmed szultán rendelete az ipeki patriarcha Temesvárott bebörtönözött embereinek szabadonbocsátására.
351. 1705. március 30. Ugyanannak rendelete ötven házépítő ácsnak Belgrádból Temesvárra kiküldésére.
352. 1705. március 30. Ugyanannak rendelete Brankován Konstantin oláh vajdához, hogy Temesvár kijavítására ökrösszekereket küldjön.
353. 1705. június 28. Ugyanannak rendelete a temesvári (volt egri) lázadó janicsároknak más csapatokba való beosztására és a temesvári helyőrség fizetésének rendezésére.
354. 1705. november 3. Ugyanannak rendelete a Temesvárott fellázadt volt egri janicsárok szétozlatására és annak megakadályozására, hogy az ottani ráják Rákóczi seregébe hajdukként beálljanak.
355. 1706. június 28. Ugyanannak rendelete a Temesvárott és a hozzá tartozó palánkákbán állomásozó katonaság kiegészítésére.
356. 1706. szeptember 11. Rendelet a Temesvárott várvédelmi okokból lerombolt házak tulajdonosainak kártalanítására.
357. 1706. szeptember 28. II. Rákóczi Ferenc szerencsétkvívó levele Csorli-i Ali pasa új nagyvezirhez.
358. 1706. október eleje. III. Ahmed szultán rendelete a Temesvár kijavításával megbízott janinai szandsákbeli ziámet- és timárbirtokosoknak dolgában.
359. 1706. november 7. Rendelet két, Pancsovához tartozó falú fejadójának a temesvári katonaság számára való felhasználására.

360. 1707. január 24. III. Ahmed szultán rendelete a temesvári löporkészítő-műhely helyreállítására.
361. 1707. április 19. Ugyanannak rendelete az alibunári és ujsalánkai helyőrség kiegészítésére.
362. 1708. április 19. Rendelet Pancsova és Ujsalánka falainak kijavítására.
363. 1708. július 17. III. Ahmed szultán rendelete a temesvári vilájet földbérletből való mecset és híd építésére.
364. 1708. július 20. Kérvény és rendelet a német császári követ ellátása ügyében.
365. 1710. október 3. III. Ahmed szultán rendelete egy temesvári dsámi imámjának fizetése dolgában.
366. 1712. augusztus 7. Ugyanannak rendelete egy, a mekkai zarándoklatra induló temesvári agának helyettesítése dolgában.
367. 1713. Kimutatás a XII. Károly svéd királynak Benderbe küldött pénzről.
368. 1716. [május 23.] Ali pasa nagyvezir levele Savoyai Eugénhez, melyben a császáriaknak a török-velencei viszályba való közbelépése miatt hadat üzen.
369. 1716. június 16. III. Ahmed szultán rendelete a dunai hajóhad parancsnokához a temesvári katonaság fenntartására való moldvai szandsák jövedelme és a hajóhad kiegészítése tárgyában.
370. [1717. február.] Khalil pasa nagyvezir levele II. Rákóczi Ferenchez, mellyel, feleletként Pápay Jánostól küldött levelére, meghívja Törökországba.
371. 1717. március 13. III. Ahmed szultán rendelete a khotini pasához, hogy ez Eszterházy Antal, a moldvai vajda és a tatárok segítségével Erdélybe törjön.
372. 1717. május 15. Ugyanannak rendelete a boszniai parancsnokhoz, hogy a többi török seregek vezéreivel, Bercsényivel és a tatárokkal együtt a hadjáratra készen legyen.
373. 1718. szeptember 26. Ugyanannak rendelete Rakovicza Mihály moldvai vajdának, Máriássy Ádám Ruscukba menő magyarjainak ellátása dolgában.
374. 1718. szeptember vége. Ugyanannak rendelete a passzaroviczi békekötés folytán szabadon bocsátandó német foglyok ügyében.
375. 1719. [július eleje.] Defterdári felterjesztés Eszterházy Antalnak a moldvai vajdától hátralékos élmezési díja ügyében.
376. 1719. augusztus 20. Kérvény és jelentés a császári követ podgyásának Drinápolyból Konstantinápolyba szállítására.
377. 1719. október 2. és 6. Horváth Ferenc, Rákóczi Ferenc konstantinápolyi ügyvivőjének kérvénye fizetése kiutalásáért, elintézésel együtt.
378. 1719. október 2. és 6. A magyarok tolmácsának, Musztafának kérvénye fizetése kiutalásáért, elintézésel együtt.
379. 1720. január közepe. III. Ahmed szultán rendelete Maurocordato Miklós oláh vajdához a háborúban résztvevő magyaroknak a végekről eltávolítására.
380. 1720. április—május. Kérvény és rendelet a Rákóczi kísérete által lakott jenikőji házak bére ügyében.
381. 1720. augusztus 1. III. Ahmed szultán rendelete a Rákóczi mellett Rodostóban lévő csausoktól lefoglalt ház ügyében.
382. 1724. január 18—22. Kérvény és rendelet a Rákóczi mellett lévő csaus és tolmács fizetése dolgában.
383. 1726. július—augusztus. Nyugtatóvány a Rákóczi mellé beosztott nyolcvan janicsárnak kenyér- és húspénzéről.
384. 1726. augusztus 11. Elszámolás a Rákóczi mellé beosztott janicsároknak élmezési költségeről.

385. [1740. második fele.] Ahmed pasa nagyvezir előterjesztése I. Mahmud szultánhoz a német birodalmi zavaros helyzet miatt a végeken teendő intézkedésekről.
386. 1751. augusztus 11. A boszniai pasa jelentésének kivonata a császáriaktól épített új őrház miatt teendő lépések dolgában.
387. 1781. május 16. A tuzlai török parancsnok jelentése a Magyarországra küldött kémjétől kapott hírekről.
388. 1784. november 24. Szuczo Mihály oláh vajda jelentése I. Abdul Hamid szultánnak az erdélyi parasztlázadásáról.
389. [1787.] Két, Magyarországra küldött kém jelentését kísérő felterjesztés I. Abdul Hamid szultánhoz, ennek elhatározásával együtt.
390. 1788. május 28. I. Abdul Hamid szultán rendelete Mavrojeni Miklós oláh vajdához, hogy a német seregből jövő szökevényeket szívesen lássa és hogy főképp a magyarok és németek között egyenetlenség szításával segítse elő a német seregben a zavart.
391. 1788. július 11. Ugyanannak rendelete a fetizláni parancsnokhoz a Mehádia megtámadására küldött török csapatoknak a Dunán való átszállítására.
392. 1788. július 19. Ugyanannak rendelete Mavrojeni Miklós oláh és Ypsilanti Sándor moldvai vajdákhoz, hogy a magyarokat iparkodjanak a németektől való elpártolásra bírni.
393. 1788. augusztus 9. Ugyanannak rendelete Mavrojeni Miklós oláh vajdához, hogy Szebent foglalja el, az erdélyieknek szabad királyválasztást engedjen, akik remélhetőleg a Bethlen-nemzetség egy tagját fogják királlyá választani s így a magyarok a németektől elszakadnak.
394. 1788. augusztus 15. Jelentés I. Abdul Hamid szultánhoz a török seregnek a Duna balpartján, Orsovánál elért sikereiről.
395. 1788. augusztus 28. Rendelet a belgrádi parancsnokhoz, hogy Zimony megtámadásánál az ottani aknák miatt óvakodással legyenek.
396. [1788.] Jelentés I. Abdul Hamid szultánhoz a magyaroknak megnyerése ügyében tett lépésekről.
397. 1789. január 9. Szultáni rendelet az oláh vajdához, hogy ez a poroszoknak a császáriak ellen való támadásáról és a magyarok mozgalmáról biztos híreket küldjön.
398. 1789. június 5. Szultáni rendelet az oláh vajdához a magyarok elpártolását illetőleg.
399. 1789. június 15. Rendelet a belgrádi parancsnoknak, hogy a magyarok állítólagos elégedetlenségét felhasználva, a zimonyi parton nyomuljon előre.
400. 1789. szeptember 16. Jelentés a szultánhoz a moldvai török sereg szorongatott helyzetéről.
401. 1789. november 15. A Laudontól a nagyvezirhez levelet vivő belgrádi defterdár jelentése a béketárgyalásokról.

TARTALOMJEGYZÉK... ..371—387

A TÖRÖK SZAVAK BETÜRENDES JEGYZÉKE 388—390

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ... .. 391—416

A szövegben előforduló török szavak jegyzéke.*

ahdnáme, szultáni hitlevél, a melyben főkép más államok javára bizonyos közjogi kedvezmények biztosítatnak; szerződési okmány.

akce, kis ezüstpénz, oszpora. Értéke az idők folyamán sokat változott.

alájbég, a szandsák hűbéres haderejének a szandsákbég alatt álló főtisztje.

asa, est; esti vagy a lefekvés előtti éjjeli imádság.

Aszaß, Salamon királynak bölcsesége miatt híres vezére.

azeb, a zsoldos katonaság egy neme, a mely nőtlen emberekből állott.

basbug, főnök, parancsnok.

bas-csokaddár, komornik.

beglerbég, (mir-i-mirán) tartományi főkormányzó.

berát, kinevezést vagy adományozást tartalmazó szultáni rendelet.

beslü, öt akce zsolddal ellátott katonaság. A csapatoknál utmutatási szolgálatot végzett.

böyük, szakasz, csapat.

böyük bası, szakasz-parancsnok.

bujuruldi, főhatóságoktól (nagyvezir, tartományfő) kiadott rendelet.

csarhadasi, az előcsapathoz tartozó katona.

csasnigir, asztalnok.

csaus, futár, hírnök.

cseri, sereg; *cseri bası*, csapatfőnök, kapitány.

dái, az, aki valakiért imádkozik; kérényező.

dalkilids, egy neme az önkéntes katonának.

dár-ul-kurrá, a koránolvasók háza.

defter, számadási könyv, lajstrom, jegyzőkönyv.

* Dr. Karácson a magyar szövegben sokszor a technikai terminusokat is magyarul adja vissza. Ennek az az előnye, hogy a lefordított iratok olvasását nem zavarja a sok idegen szó. Tényleg nincs is sok török kifejezés a közölt okmányokban. De persze e mellett előfordulhat, hogy az olvasó esetleg kétségben marad egyes szavak szabatos értelme iránt. Így a magyar szövegben sűrűn fordul elő ez a kifejezés: «hadi vár», törökül: *harbi kal'a*. A *harbi* szó (arabul *harb* annyi mint: harcz, háború) seriatjogi műszó s ellentéte a muzulmánnak. A szó ugyanis arra utal, hogy az illető vár nem muzulmán (török), hanem ellenséges vár, ami a «hadi» szóból nem vehető ki elég tisztán. Vagy pl. a *zimmi* szó (a nem muzulmán hódolt polgárt, tehát keresztényt, zsidót stb. jogi műnyelven *zimmi*-nek nevezik) sokszor a magyarban ismeretesebb *rájá*-val van visszaadva, bárha a két kifejezés nem egyértelmű.

A török szavakat Dr. K. fonetikus módon írta át. Így vannak e jegyzékben is. Az egyes szavaknak itt minden hosszadalmas, az okmányok megértéséhez szükségtelen magyarítás elkerülésével csupán rövid szótári jelentését adtuk.

Olyan általánosan ismert szavak, mint pl. aga, bég, efendi stb. nincsenek e jegyzékbe fölve.

defterdár, pénzügyigazgató.
defterkháne, országos birtoknyilvántartási hivatal.

dirlik, ellátás; az, a miből valaki él.
diván, főhatósági gyűlés; *diván-i-humájun*, császári tanács.

dsámi, főmecset, a melyben a pén-teki isteni tisztelet végezhető.

dsebedsi, vértés, műszaki katona.

dsizje, fejadó, a mely a seriatjog alapján csupán nem muzulmánokra vetetett ki.

ejálet, tartomány.

emin, biztos, kommisszárius, számos közhivatalnál használatos cím, pl. *gömrük emini*, vámbiztos; *defter-i khákáni emini*, a császári defter biz-tosa stb.

emir, főnök, fejedelem, parancsnok.
evkáf, l. vakuf.

fermán, szultáni rendelet.

gureba, a lovas katonaság egy neme.

gurus, garas.

gönüllü, önkéntes.

humájun, szultáni, császári, péld.
diván-i humájun, császári tanács.

imám, hitközségi előljáró, előimád-kozó.

insallah, arab kifejezés, annyi mint: ha Isten engedi, Isten segítségével.

iszpendse, általános fejadó, a melyet muzulmán és nemmuzulmán egyaránt fizetni tartozott.

janicsár aga, (jenicseri agaszi) az összes janicsár csapatok parancsnoka.

jászín, a korán 36-ik szúrája van így elnevezve a J. (arabul já) és Sz. (ar. szín) kezdőbetűk után.

jük, súly, teher; 100.000 ákcse.

kádi, bíró.

kajmakám, helyettes, helytartó.

kal'a, vár.

káziaszker, a hadsereg bírása.

kethhuda, rövidebben: *kiája*, *kehája*, valamely tisztségnél, udvartartásnál, vagy más e fajta szolgálatban alkalmazott megbízható személy; helyettes.

khássz, 100.000 ákcsnél több jövedelmet hajtó állami birtok, a melynek

haszonélvezete vagy a szultánt magát, (khássz-i humájun), vagy valamely más főhatóságot illeti.

khoszrev, uralkodó, király.

kile, súlymérték, mely a vidékek szerint különböző volt. Átlagosan 18—22 oka közt váltakozott. A 274. sz. okmány 18 okás kiléről beszél. Heidbronn szerint (*Droit public ottoman*. I. köt. 199. l.) a kile súlya Konstantinápolyban mintegy 45 kg.

kilids, kard; a hűbérjövedelemnek az az összege, a mely után a hűbéresnek nem kellett katonát állítania. (Anatóliában 3000, Ruméliában 5000 ákcse).

kánun, állami törvény, ellentétben az Iszlám vallási törvényével, a seriattal.

kapu, kapu; hivatal.

kapudán pasa, a tengerészet főpa-rancsnoka.

kapudsi, ajtónálló; *kapudsik kethhuda*, a császári udvar ajtónállóinak és főajtónállóinak parancsnoka.

kapu-kethuda, vagy másképp *kapu-kehája*, a tartományfőknek, vagy egyes hatóságoknak a Magas Portánál levő ügyeit nyilvántartó és előmozdító szé-mély.

kapu khalki, a pasák környezetéhez tartozó katonaság.

kapu kulu, a szultán zsoldos had-serege.

Kászim napja, október hó 26-ika, a régi naptár szerint.

kharáds, a muzulmán vallásjogon alapuló földadó: sokszor fejadót is jelent.

khákán, uralkodó, császár; *khákáni*, császári.

Khizir napja, április hó 23-ika, a régi naptár szerint.

kisze, erszény; 500 piaszternyi összeg.

kol aga, katonatiszti rang, alörnagy.

kumbaradsi, pattantyús.

liva, zászló, több járásból álló ke-rület, szandsák.

másallah, indulatszó s csodálatot, tetszést jelent.

medre, görögül μετρητής, folyadék mérésére szolgáló mérték. (Zenker török szótára.)

merhale, egy napi út, állomás.

mevkufât, muzulmán kegyes alapítványi birtokok, s ezeknek a kincstárba folyó jövedelmi feleslege.

mir, rövidítése az *emir*-nek (l. ezt).

mir-i-liva, cím, l. szandsákbég alatt.

mir-i-mirân, cím, l. beglerbég alatt.

mirza, fejedelem fia; polgári tisztviselő; irlnok, titkár, tudós.

moharrir, lajstromozó, összeíró; az a főleg a hűbérügyeknél alkalmazott tisztviselő, kinek kötelessége volt a defterek írása s ellenőrzése.

muhâfiz, várparancsnok.

müsir, államtanácsos, tábornagy.

müteferrika, előkelő hűbéres lovas. A szultán kíséretéhez tartozott s futárszolgálatokat végzett.

müteszarîf, tartományi kormányzó, megyefőnök.

*müteszelli*m, valamely közigazgatási járás jövedelmének behajtása végett a szandsák főnöke által kiküldött tisztviselő.

nâhije, közigazgatási kör. A járás (kaza) több nâhijére oszlik.

nefer, közkatona.

oda, szoba, kamra; a zsoldos katonaság alosztálya, szakasza.

oda basi, szakaszvezető, a zsoldos haderő egyik tisztsége.

odsâk, tűzhely; hadcsapat, pl. a janicsárok odsâkja, hadcsapatja.

oglu, fia, pl. *Haszân oglu*, Haszân fia.

oka, 1'28 kilogr.

paszdirma, szárított, füstölt hús.

râja, alattvaló, eredetileg vallási különbség nélkül.

sejkh, aggastyán, törzsfő; vallási méltóság.

sejkh-ul-iszlâm, Törökország legfőbb vallási méltósága.

sehriâr, uralkodó, császár.

seriat, az Iszlâm vallási törvénye.

szâmszun, vadászkutya, melyet a harcban az ellenségre uszítottak; *szâmszundsi*, az ilyen kutyákkal harczoló janicsár katona; *szâmszundsi basi*, a szâmszundsik parancsnoka.

szandsâk, zászló; kerület, megye. A tartomány több szandsákra, a szandsák több járásra (kaza) s a járás több körre (nâhije) oszlik.

szandsâkbég (mir-i-liva) a szandsák polgári és katonai kormányzója.

szeraszer, főhadparancsnok.

szerdâr, vagy *szerdâr-i-ekrem*, főparancsnok a hadjáratban.

szerden gecsdî, egy neme az önkéntes zsoldos csapatoknak.

szilahdâr, a szultán vagy egy főbb úr fegyverhordozója, csatlósa.

szipâhi vagy *szpâhi*, lovas katona.

szunna, lásd *szünnet*.

szünnet (szunna) a próféta hagyományai.

szûra, koránfejezet.

tezkere, czédula, igazolvány.

timâr, 20.000 âkcséig terjedő jövedelmű hűbérbirtok.

ulema, teológus s jogtudós.

vakuf, (többes szám *evkâf*), muzulmán kegyes alapítvány.

vâlî, tartományi kormányzó.

vilâjet, tartomány.

zaim, a legelőkelőbb osztályhoz tartozó hűbéres, kinek 20.000-től 100.000 âkcséig terjedő hűbérjövedelme volt.

ziâmet, 20.000-től 100.000 âkcséig terjedő jövedelmű hűbérbirtok.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.*

Abdallah I. Abdallah.

Abdi aga 1665, 266.

Abdi pasa vezir, boszniai váli 1751, 353.

Abdi pasa, belgrádi parancsnok 1788, 363, 1789, 364.

Abdi, székesfejérvári timárbirtokos 1564, 47.

Abdi-álámet hely (gyulai liva) 270.

Abdi-oglu Haszán, esztergomi timárbirtokos 1590, 165.

I. Abdul Hamid mecset 29.

I. Abdul Hamid szultán 1784–1789, 355–365.

II. Abdul Hamid, szultán 3, 17.

— trónvesztése 11, 12.

Abdullah, rodostói janicsár 1726, 351.

Abdullah-oglu Ahmed, temesvári timárbirtokos 1588, 150.

Abdullah-oglu Dervis, pécsi timárbirtokos 1589, 154.

Abdullah-oglu Ferhád, görögáli timárbirtokos 1564, 53.

Abdullah-oglu Huszein, budai szandsákbéli timárbirtokos 1564, 50.

Abdullah-oglu Ibráhim, lippai lovas 1582, 120.

Abdullah-oglu Juszuף, füleki timárbirtokos 1588, 148.

Abdullah-oglu Juszuף, szigetvári lovas 1582, 120.

Abdullah-oglu Kenán, szigetvári timárbirtokos 1585, 126.

Abdullah-oglu Magyar Ferhád, budai defterdári szolga 1564, 58.

Abdullah-oglu Mehemed, békési timárbirtokos 1588, 142.

Abdullah-oglu Mehemed, szolnoki timárbirtokos 1589, 153.

Abdullah-oglu Murat 1586, 134.

Abdullah-oglu Musztafa, szigetvári katona 1585, 130.

Abdullah-oglu Oszmán, gyulai timárbirtokos 1585, 127.

Abdullah-oglu Oszmán, szontikai lovas 1581, 117.

Abdullah-oglu Ömer, pécsi timárbirtokos 1588, 147.

Abdullah-oglu Perváne, szemendrei timárbirtokos 1581, 113.

Abdullah-oglu Rizván, budai katona 1590, 165.

Abdullah-oglu Rizván, esztergomi timárbirtokos 1590, 169.

Abdullah-oglu Semsz, temesvári vitéz 1565, 63.

Abdullah-oglu Szelim, budai timárbirtokos 1590, 166.

Abdurrahmán, esztergomi kapitány 1588, 143.

Abdurrahmán, székesfejérvári timárbirtokos 1564, 57.

Abdurrahmán, volt közoktatásügyi miniszter 1909, 17, 19.

Abdurrahmán Seref könyve 313.

Ábrám falu, (Bihar vm.) 256.

Acsád, (= Aszad) helység 169.

ácsok 277.

ácsmunkás 245.

Adadvár I. Hadad.

Ada-Káde 368.

Ádám major (Bihar vm.) 250.

Ádám, pusztá (Bihar vm.) 250.

Ádám Mihály, micskei (?) lakos 1665, 256.

Adan-út, hely (Bihar vm.) 249.

Adat rája 261.

Áden 99, 185.

Adifalu, major (Bihar vm.) 256.

Ádilgeráj, tatár szultán 1717, 341.

adó, I. Ferdinándé a töröknek, 37. — 30 ezer arany, Miksa királytól 1568,

87. — portai 137. — *mentesség* Bu-

dán 77. — *szedők* 267. — *zás*, rájáké

* A különböző, egyező nevű török személyeknek egymástól való megkülönböztetése céljából a személyneveknél a lapszám *előtt* feljegyeztük azt az évszámot is, a mely évből okmányban az illetőnek neve előfordul. Ezen évszámok tehát nem az illető egyének életidejét, hanem az okmányokban való előfordulását mutatják.

80. *adó* 1. *árpa*-, *bárány*-, *bedáva*-, *beszállásolási*-, *bírságpénz*-, *bor*-, *dsi*-
zie-, *élelmiszer*-, *eltűnt egyének*-, *erdélyi*-, *fa*-, *fej*-, *földátíratási*-, *hadi*-,
hagyatéki-, *hordó*-, *illeték*-, *juh*-, *khar*-
rás-, *kert*-, *kihágási*-, *makk*-, *malom*-,
marhabőr-, *menyasszony*-, *méhkas*-,
méz-, *mezeikár*-, *olaj*-, *paszdirma*-,
régi ákcse-, *sátorozók*-, *sértés*-, *sólyom*-
szárny-, *ajándék*-, *szén*-, *szipáhi*-, *sző*-
kevények-, *talált jószág*-, *tized*-, *vét*-
ség-adó.
- Adorján*, falu (Bihar vm.) 255.
Adsem 29, 31, 184.
Ágas hegy (Bihar vm.) 256.
Ágó (Ago), helység Bars megyében 165.
Agyari, helység 159.
ágyu, *kenovicsa* (= kanóc ?) 175.
Ahaiso, rája 262.
Ahmed aga, belgrádi defterdár 1789, 368.
Ahmed aga, temesvári kajmakám 1661, 265.
Ahmed, azovi beglerbég 1690, 288, 289, 290, 293, 294.
Ahmed bég 1726, 351.
Ahmed bég hunkája (csanádi járás) 265.
Ahmed bég, tuzlai kapitány 1781, 355.
Ahmed belgrádi várparancsnok 1740, 353.
Ahmed, budai janicsár 1588, 142.
Ahmed efendi temesvári prédikáló 1701, 314.
Ahmed, füleki timárbirtokos 1565, 66.
Ahmed pasa, kanizsai beglerbég 1616, 190, 192, 193, 1617, 197.
Ahmed pasa, nagyvezir 1575, 109; — 1663, 241; — 1740, 352.
Ahmed pasa, temesvári parancsnok 1699, 312, 1701, 314.
Ahmed, rodostói lakos 1720, 350.
Ahmed, székesfejérvári timárbirtokos 1589, 156.
Ahmed, szemendrei timárbirtokos 1588, 144.
Ahmed, szilisztrai beglerbég 1690, 297.
I. *Ahmed* szultán 1605–1617, 183–193, 197, 203, 210, 217.
II. *Ahmed* szultán 1691–1695, 300–307.
Ahmed, veszprémi szipáhi 1564, 52.
Ahmed vojvoda, vidíni timárbirtokos 1565, 77.
Ahmed, volt székesfejérvári szandsák-bég 1585, 129.
Ahmed ben Eliász, győri katona 1597, 182.
Ahmed Levend, kaposvári lovas 1585, 130.
Ahmed-oglu Huszein, váli lovas 1564, 45.
- Ahmed-oglu Nászu*h, debreceni timárbirtokos 1585, 131.
Ahmed Száib bej, levéltárrendező bizottsági elnök 1909, 18, 20.
Ahoban, rája 261.
Ahoko Milonek, rája 261.
Aholo, rája 261.
Ahotkobin Vulko, rája 262.
Ahotso, rája 263.
Ahutlen, rája 261.
*Ajattófal*u, falu (nyitrai járás) 281.
Akhirian (?), major (Bihar vm.) 252.
Akkerman 231, 342.
Aksa, rája 261.
Aladi, rája 263.
aladsa-hiszári, szandsák 66, 67, 69, 79, 82, 219.
Alaszal, Reszni fia, rája 261.
Albert, brandenburgi örgróf 1552, 33.
Ali, bölük-basi 1661, 271.
Ali, budai beglerbég 1588, 149, 1590, 163; — 1608, 186, 189; — 1616, 191.
Ali, budai timárbirtokos 1564, 58.
Ali, csaus, szemendrei ziámetbirtokos, 1588, 144.
Ali, ergiri birtokos 1696, 309.
Ali, eszéki hídfelügyelő 1683, 286.
Ali, gyulai szandsákbég 1568, 90, 96; — 1581, 115.
Ali, mohácsi lovas 1564, 50.
Ali, mohácsi timárbirtokos 1564, 49.
Ali, nógrádi bég 1588, 146.
Ali, pasa, belgrádi szerászkérő 1789, 365.
Ali, pasa, belgrádi váli 1699, 313.
Ali, pasa, budai vezir 1585, 133, 1586, 134, 135.
Ali, pasa, nagyvezir 1716, 334.
Ali pasa, néhai 1665, 254, 257.
Ali pasa, rumili-i váli 1717, 341.
Ali pasa, szerdár 1660, 235.
Ali pasa, szerdári ekrem 1665, 266.
Ali pasa, temesvári váli 1704, 318, 319; — 1705, 322–324; — 1706, 325–328; — 1707, 329; — 1708, 330.
Ali pasa, volt dunai kapitány 1697, 311.
Ali pasa, volt váradi beglerbég 1692, 303.
Ali, a pécsi külső vár parancsnoka, 1565, 74.
Ali, pécsi timárbirtokos 1588, 147.
Ali, pesti járási ziámetbirtokos 1589, 157.
Ali, portai csaus Erdélyben 1568, 88, 89, 91.
Ali, szegedi timárbirtokos 1565, 68.
Ali, szemendrei bég 1586, 134.
Ali, I. *Csorli-i Ali*.
Ali bin Musztafa kalocsai timárbirtokos 1588, 148. — koppányi ziámetbirtokos 1590, 159.

Alibunár 315, 330. — *i* helyőrség 1707, 329.
Ali-oglu Bekir, aladsahiszári ziámetbirtokos 1565, 66. — *Hakki* hatvani timárbirtokos 1588, 149. — *Haszán*, aladsahiszári timárbirtokos 1566, 82. — *Kászim*, gyulai ziámetbirtokos 1587, 136. — *Mehemed*, esztergomi timárbirtokos 1588, 143. — *Szefer* szolnoki timárbirtokos 1588, 147. — *Timur*, füleki vitéz 1586, 134.
Alkeri, falu (Bihar vm.) 252.
Államszerződések, török 5. — *tanács*, török császári 142.
Almalí-ads, hely (Bihar vm.) 255.
Almás, falu (Bihar vm.) 252. — (Halmás) kerület 86, 267, 276, 302. — *i* kapitány 1567, 86.
Almaszeg, major (Bihar vm.) 256.
Aloko, rája 263. — Kolo fia, rája 261. — Petralo fia, rája 261.
Alokoma, rája 261.
Alsó-Ábrán, falu (Bihar vm.) 257. — *Csornok*, falu (Nyitra vm.) 281. — *Darna*, major (Bihar vm.) 256. — *Dömölk* 168.
Althan Adolf l. *Edvarin Althan*.
Anatolia 29, 31, 45, 99, 227. — *i* bég 1588, 145. — *i* beglerbég 1659, 230. — *i* vilájet 185.
Andaház major (Bihar vm.) 253.
Ando rája 263.
Andria Nikola rája 263.
Anton rája 263.
Aordin Millikír rája 263.
Apafi Mihály 16, 242, 276, 338.
Apatka rája 263.
Apolo rája 262.
Arabia 29, 31, 184.
Arad 238, 239; 260–272, — temesvári kapuja 238, 239. — *jenői* kapuja 240, 241. — *i* híd 260, 266 s köv. — szandsákbég 1565, 66.
Arano rája 263.
Aratli Palutin rája 263.
Ardanlu rája 262.
Árdsád (?) náhie 113.
Ardsin Mihál malma 247.
Argas major (Bihar vm.) 256.
Armevszenc falu (jenői liva) 267.
Armud-köjki, hely, Aradnál 238.
Aron (Erub) moldvai vajda 173.
árpaadó 80. — *szállítás* 243, 284, 285, 286, 309.
Árpád (Nagy-Árpád) helység 147.
Arszlán, Ahmed vojvoda vidíni timárbirtokos fia 1565, 77. — bég 1564, 58, 1565, 70. — szemendrei szandsákbég 1564, 47.
Aruban rája 261.
Aruszgye rája 262. — *Millis* rája 262.

Asara hely (Bihar vm.) 252.
Aszad l. Acsád.
Ászár, helység 112.
Ata bég ibn Ibráhim gyulai mir-i-liva 1661, 241.
Atali rája 263.
Atalio rája 263.
Atallah bég gyulai mir-i-liva 1661, 269.
Átiratási illeték l. földátiratási adó.
Átmejdán-tér 9.
átmeneti vám 243.
Avaz-oglu Mahmud, aladsahiszári timárbirtokos 1566, 79.
Augustinusz Dimitri (August v. Maryern) 231.
Azerbeidsán 29.
Azha székesfejérvári aga 1564, 52.
Azmet Gerdj tatár szultán 1717, 339.
Azov 288, 289, 299, 302, 305. — *i* beglerbég 1657, 227; 1659, 230.
Azovi tenger 196.
Baba Huszein türbéje Temesvárott 1699, 313.
Babocsa, vár, 111, 116, 119. — *i* járás 145.
Babuk-Kharmini hely (lippai liva) 264.
bács, járás 152, 284. — *kádi* 1683, 284.
bácskai, járás 274.
Bád-falu, hely (Bihar vm.) 257.
Báds-bazár, helység (gyulai liva) 260.
Bagdád 31, 99, 185.
Bagorli, hely (Bihar vm.) 249.
Bahrám pécsi timárbirtokos 1566, 83.
Bahutin-tepeszi hely (lippai liva) 264.
bajai járás 274. — *kádi* 1667, 273, 1683, 284. — *kikötő* 273, 274.
Bajazid, rodostói csaus 1720, 350. — *mecset* 11.
Bajcs, falu (Komárom vm.) 277. — *hid* 277.
Bajrád bég 1565, 63. — *bin Mehemed* koppányi timárbirtokos 1590, 159. — *oglu Haszán* szolnoki timárbirtokos 1566, 80.
Bajuk, falu (Bihar vm.) 255.
Bákizi, hely (Bihar vm.) 248.
Bakon, helység 169.
Balassa Ferenc l. *Balazi Zsigmond*. — *János* l. *Berar János*.
Balaszeckamház (?) helység 1585, 131.
Balaton 43. — *szentgyörgy*, vár 120.
Balazi Zsigmond (Balassa Ferenc?) 198.
Baldzs Diák 1566, 83. — *oglu* háborúja 1589, 156, 1590, 159.
Balfumatuvan (?) falu (Bihar vm.) 255.
Báli kaposvári beglerbég 1590, 160. — *kjatib*, szécsényi timárbirtokos 1565, 75. — *koppáni* timárbirtokos 1564, 48. — *oglu Sehbán* csongrádi timár-

- birtokos 1589, 153. — *pasa-medresze* 124.
- Balkán*, hegység 341.
- Balog Miklós* malma 256.
- Balos*, Nikola fia, rája 263.
- Bal-szili* hely (Bihar vm.) 250.
- Bálváros*, helység 130.
- Bana* I. Nagybánya.
- Bándt* 354.
- Báni*, helység (koppáni szandsák) 170.
- Banovi* I. Jenő.
- Bánváros*, falu (gyulai liva) 272.
- Bánya* I. Nagybánya.
- Baradso* víz (Bihar vm.) 255.
- bárány*-adó 259.
- Barbacs* (Barbas) helység 182.
- Barbas* I. Barbacs.
- Barbert* (Neuberg ?) vár 187.
- Barcsa*, víz 80.
- Barcsay* Ákos 231.
- Bardak*, hely (Bihar vm.) 257.
- bardani* (?) járás 159.
- Barombak*, hely (Bihar vm.) 257.
- Barto*, rája 263.
- Basbu-hunka* (Arad mell.) 239.
- Baszora* 185.
- Batak*, hely (Bihar vm.) 249.
- Bátaszék* 273.
- Báthory István* erdélyi fejedelem 99, 104, 105, 106. — *Zsigmond* erdélyi fejedelem 121—125, 133, 137, 139, 171—178.
- Batthyányi Ferenc* 186. — *Pál* (tévesen, Nyáry Pál helyett) 186.
- Bazin* 187.
- Bazina*, hely (csanádi járás) 266.
- Bebek-oglu* 1564, 50, 1568, 87, 92.
- Bécs* 174. — *i* király I. I. Ferdinánd. *Miksa*, *Rudolf*.
- Becskerek* 103, 315, 328, 330. — *i* járás 43, 265.
- Becsokvár*, hely (gyulai liva) 270.
- bedava*, adó 266, 271.
- Bedilko* rája 261. — *Szolnocs* fia, rája 261.
- Bedo* rája 261. — *Atinik* rája 261. — *Bartik* rája 261.
- Béga*, folyó 103.
- Béhalom*, hely (Bihar vm.) 257.
- Behke* (Boszniában) 353.
- bejlikdzsi* 5.
- béke*, magyar-török 1567, 85. — magyar-török, okmánya 1568, 88. — török - magyar, meghosszabbítása 1575, 107.
- Békés* (? *Nekes*) helység 104. — *Gáspár* 1581, 1582, 108, 109, 117, 120.
- békési* járás 142, 146.
- Bekir* bég csanádi mir-i-liva 1661, 269.
- Bekítás* hídja (Bihar vm.) 257.
- Beküs*, helység a pécsi náhiében 149.
- Béldi Pál* 283.
- Beled*, helység (szemendrei szandsák) 51.
- beleki* gyűlekezet 290.
- Belgrád* 64, 70, 194, 242—245, 274, 283 s köv., 300—314, 318, 321, 340—341, 353, 362—369. — *i* bölükbasi 1565, 64. — *defterdár* 1691, 300, 1692, 301, 1789, 368. — *fejadópénztár* 306. — *hajósok* 243. — *kaszárnya* 285. — *ketkhuda* 1565, 64. — *magtár* 306, 310. — *magtárfelügyelő* 1696, 306. — *muhaszil* 1661, 266. — *zsidó városrész* 313.
- Belgrádsik* 315.
- Belmező*, major (Bihar vm.) 256.
- Belső-Falu* (Bihar vm.) 257.
- Benád*, falu (gyulai liva) 270.
- Bender* 185, 345.
- Benkalak*, hely (gyulai liva) 271.
- Berar János* (= Balassa János) 1562 50.
- Bercsényi*, tábornok 341, 348.
- Berdán*, rája 262.
- Beregyo*, hely (Bihar vm.) 255.
- Bereki*, hely (csanádi járás) 266.
- Berettyó*, folyó 255, 257. — *Ujfalu*, helység 247, 253.
- Berkés*, major (Bihar vm.) 257. — *hegye* (Bihar vm.) 257.
- Berlát* 367.
- Berudan* rája 262.
- Bes-mak*, hely (Bihar vm.) 250.
- beszállásolás* Budán 77. — *i* adó 275, 281, 282.
- Bethlen-nemzettség* 360.
- Bethlen Gábor* 25, 195, 198, 199, 201, 202, 203, 206, 207, 208, 209, 211, 212—220, 289, 290.
- Betlen*, *Gerdsek* és *Karos* (Iszkender renegát), 1573, 104.
- Bigaló*, hely (Bihar vm.) 248.
- Bihar*, helység 247. s köv. II.
- Biharmegye* 90.
- Bihar-Püspöki*, helység 247.
- Bika-csillag* 180.
- Bika*, hely (Bihar vm.) 250.
- bírságpénz* 247—258.
- Bisztrica*, folyó (Bihar vm.) 256.
- bizánci codexek* 8.
- Bocskay István* 25, 183, 184, 188, 198, 211.
- Bodo*, rája 263.
- Bodruk*, helység 94.
- Bogdán*, Jován fia, rája 263.
- Bogdán*, moldvai vajda 1572, 100 sk., 1575, 108, 109.
- Bogdán*, rája 261.
- Bogdán*, I. *Moldvaország*.
- Bogyoszló*, falu (Bihar vm.) 256.

- Bojtifalu*, hely (Bihar vm.) 250.
Bőjüktepe, hely (gyulai liva) 271.
Bolondvár 191, 193.
Bolseszte, hely (csanádi járás) 266.
Bomai, vár 41.
Bonia, helység 57.
bor-adó 266. — szállítás Thököly szá-
 mára 312.
Borabos I. Szentborbás.
Borás, major (Bihar vm.) 256.
Borbo rája 261.
Borcsa (Bordsa) falu (Torontál vm.)
 327.
Bordsa I. *Borcsa*.
Borjad (= Borjád) helység 49.
Borjád I. *Borjad*.
Borko Csanak, rája 261.
Borman rája 261.
Bosznia 97, 127, 150, 185, 188, 192,
 195, 227, 323, 324, 340, 342, 353.
 —i bég 1571, 97; 1579, 109, 110,
 1585, 127, 132; 1588, 150; 1589,
 153. —i ejálet és vilájet 97, 200,
 208, 209, 219, 353.
Boza, folyó 366–368.
Bozód, major (Bihar vm.) 252.
Brankován Konstantin oláh vajda 1690,
 288, 292; 1692, 303; 1705, 321.
Bród 354.
Buak, helység (temesvári liva) 260,
 262, 263.
Buak, rája 261.
Buda 70, 85, 102, 118, 120, 125, 144,
 145, 146, 150, 161, 162, 165, 170,
 189, 191, 193, 194, 200, 205, 209,
 212, 215, 243, 362. —i beglerbég
 s pasa 1551, 33; 1559, 38; 1560, 39;
 1563, 42; 1564, 46–62; 1565, 63–
 72; 74–78, 1566, 80, 83; 1567, 84,
 91; 1568, 91, 93, 95; 1572, 102,
 1573, 104, 106; 1575, 107; 1581,
 113–116, 118–119, 1582, 119–
 120; 1584–1587, 125–136; 1588,
 141; 1589, 153–158; 1590, 160–
 163, 169, 170; 1591, 172; 1608, 186,
 189; 1616, 191, 193, 194, 200;
 1621–22, 200–201, 1623–1630,
 204, 205, 208, 209, 210, 217–220;
 1659, 231; 1666, 272; 1675, 281.
 —i birtoktized 77. —i csasok
 1573, 106. —i defterdár 1564, 45,
 51, 56, 58; 1588, 149; 1671, 277.
 —i defterek átvizsgálása 1565, 71.
 —i diván 168. —i gönüllük 169.
 —i harc 1566, 83. —i janicsár agai
 kinevezés 133. —i janicsárok 1564,
 54; 1565, 70; 1573, 105; 1590, 160.
 —i kádi 1565, 77; 1608, 186. —i
 kereskedők 286. —i külváros 48, 77.
 —i medresze 124. —i önkéntesek
 1581, 118. —i rájak 48. —i váli
 1671, 277. —i vilájet és szandsák
 42, 46, 48, 50, 58, 60, 64, 65, 72,
 157, 161, 162, 166, 195, 200 sk. 208,
 219, 282. —i vilájet deftere 1584,
 125. —i vilájet íródeákja 1585, 129.
Budila, palánka 195.
Budsák, helység 178.
Buga, hely (Bihar vm.) 256.
Buhum-Meszjut (?), hely (Bihar vm.)
 249.
Bukta, hely (Bihar vm.) 255.
Bulihar hely (temesvári járás) 269.
Bures, helység a szigetvári szandsák-
 ban 1588, 151.
Busbeque Au. Ghislen 1560, 40.
Bután rája 261.
Buviszka rája 261.
buza, állami, Esztergomban 272. —*adó*
 80. —szállitás 309. —tized 247–
 251.
Buzáros falu (csanádi járás) 265.
Buzáros-Szállás hely (csanádi járás)
 265.
Büredük hely (Bihar vm.) 248.
- Copia dei Commemoriali* 4.
Corvinák 8.
Csádirsi-záde Mohammed aga ka-
 pudi basi, a dunai hajóhad parancs-
 noka 1788, 362.
Csáki István szatmári kapitány malma
 253, 258.
 — Mihály kuruc tábornok 12, 348.
 — Pál malma 255.
Csákir aga ibn-Abdullah temesvári
 záim 1661, 269.
Csakohal hely (temesvári járás) 269.
Csákova 328. —i járás 82, 113.
Csaludes I. *Haludes*.
Csanád 259, 315, 330. —i bég 1565, 70.
 —i járás 265. —i szandsák 103.
Csanak Esztomik rája 263. — Milos
 fia, rája 261. — Mirko fia, rája 261.
 — pap, rája 261. — Tomán fia, rája,
 262.
Csánfalu major (Bihar vm.) 256.
Csánki Dezső 27.
Csapolo, rája 261.
Csardak (B. Gradiska) 353.
Csasnigir Jusuf nógrádi szipáhi 1565,
 71.
Csat (?) major (Bihar vm.) 252.
Csaus, bán 1565, 73.
Cseba, helység 156.
Csehország 178.
Cseh—Prága I. *Prága*.
Csehtelek, major (Bihar vm.) 256.
Csehvár 87, 95.
Csekján István földje 257.
Csender (?) helység 182.

Csenkernek, hely (temesvári járás) 268.
Cserdi (Dserden) helység 154.
Cserhalom, hely (Bihar vm.) 256.
Cserini, járás 81.
Cserkesz, pasa 1788, 364.
*Csermen*i szandsák 290.
Cserna, hely (csanádi járás) 266.
*Csernes*z, oláh bojár 1788, 363.
Cserni Herman I. Czernin.
Cseszta (Csizta ?) helység 159.
Csikó (?) hely (Bihar vm.) 250.
Csin 185.
Csironka, falu (becskereki járás) 265.
Csókafalu, major (Bihar vm.) 256.
Csokali, erdő (Bihar vm.) 251.
Csokmad, major (Bihar vm.) 252.
Csolnok I. Csornok.
csongrádi járás 144, 153.
Csorli-i Ali pasa nagyvezir 1706, 326.
Csornok (Csolnok) falu (Nyitra vm.)
Csorvileste I. Konvileste.
Csönkes, major (Bihar vm.) 256.
Csuh I. Huh.
Czernin (Cserni) Hermann 190, sköv.
 194.
Czíprus 99, 185. I. Kibrisz.

Dagorszak, rája 262.
Damaszkusz 31, 185.
Dániel, rája 261.
Dano, rája 261, 263.
Darvas, hely (Bihar vm.) 252.
Daszka, falu (gyulai liva) 270.
Daud, a temesvári löporgyártás fel-
 ügyelője 287. — *pasa-mezeje* 299.
David rája 261.
Debrecen (Dobracsín) 250. — i náhie
 114, 131.
Debucsacsik helység 71.
Dederen-fő hely (csanádi járás) 266.
Defio, az ipeki patriárkha testvére
 1704, 318.
defterdárók levéltára 9.
defterek kötetei az Eszki Szerájban 4.
defteres ráják 244.
Deftherkáne irattára 10, 12.
Delikli-hunka hely (lippi liva) 264.
Delosvár, hely (Bihar vm.) 251.
Delpokhids, járás 69.
Demavend, hegy 180.
Denta, helység (Temes vm.) 315.
Derecske, falu (Bihar vm.) 254.
Dere-i Szakadall, erdő (Bihar vm.) 250.
Deri asszony alapítványa Esztergom-
 ban 138.
Derin-Erd, hely (Bihar vm.) 251.
Dernik, helység 71.
Dervis aga pozsegai vitéz 1565, 76. —
 bég, a nógrádi szandsák összeírója,
 1565, 71. — koppányi szandsákbég

1597, 182. — koppányi timárbirtokos
 1590, 163. — portái csaus Erdély-
 ben 1585, 133. — *Huszein* temesvári
 türbeór 1699, 313. — *Musztafa* szé-
 kesfejevári timárbirtokos 1565, 64.
 — *bin Ali* koppányi timárbirtokos
 1590, 167. — *oglu Szofer* budai lovas
 1589, 155.
deszpár I. oldh adószedő.
Devecser, vár 75.
Dévény, vár 114.
Diarbekir 29, 99, 185. — i váli 340, 341.
Diken, hely (gyulai liva) 270.
Dikenlik (Tüskés) hely (gyulai liva)
 270.
Dilem 185.
Dióhalom (Bihar vm.) 250.
Diós, hegy (Bihar vm.) 259. — vár 161.
Diószeg, helység, 247, 251.
Diragics Bogdán rája 263.
díszruha, ajándék Bocskaynak 184.
Diváne Ali koppányi timárbirtokos
 1590, 163, 167. — *Bali* esztergomi lovas
 1572, 102. — *Ferhad* székesfehérvári
 timárbirtokos 1564, 53. — *Ibrahim*,
 hamzabégi odabasi 1590, 170. — sze-
 mendrei vitéz 1565, 69. — *Juszuf*
 szekcsői timárbirtokos 1564, 57. —
Kurd koppányi vitéz 1564, 56. *Mehe-*
med szegedi timárbirtokos 1585, 132.
 — *Musztafa* füleki katona 1590, 161.
 — *Szálihi* szekcsői timárbirtokos
 1564, 57.
diváni (császári) irnok, 145.
Diván-i Humájún 8, 104, 129, 135.
 — levéltára 10. —
Dnyeszter (Turla) 195.
dob, zenekarbéli 246.
Doba, helység, Veszprém megyében 158.
Dobil Kosztadin rája 262.
Dobracsín I. Debrecen.
Dobron, helység 156.
Doktor effendi, Káracson I. neve a
 törököknél 17.
Dolacz (Dolancs) helység 113.
Dolaszi, rája 262.
Domalos, rája 262.
Drága - Halom, hely (Bihar vm.) 249.
Drágics rája 262.
Drávaszentmárton I. Szent-Márton.
Drégely, helység 136.
Drinápoly 62, 185, 229, 231, 340, 342,
 346.
Dsáfer alajbég, budai timárbirtokos
 1567, 84. — belgrádi pasa 1693, 304,
 305; 1695, 306, 307; 1696, 308. —
 görögáli timárbirtokos 1564, 46.
 — kaffai, majd temesvári bég 1568,
 89. — temesvári beglerbég 1589, 153.
 — volt temesvári beglerbég 1581,
 117.

Dsáfer-oglu Mehemed simontornyai lovas, 1564, 54. — simontornyai timárbirtokos 1581, 112.
Dsán Arszlán pasa, azóvi beglerbég 1659, 230.
Dsanik, csongrádi timárbirtokos 1588, 144.
Dsánkurtaran falu (Fejér vm.) 273.
dsarmati-út (temesvári járás) 268.
Dsatár, hely (Bihar vm.) 249.
Dserden l. *Cserdi*.
Dseszri — *Erkene* 229.
Dsezar Gal l. *Gallo Cesare*.
dsizie adó 275.
Duka Gáspár l. *Gratiani Gáspár*.
Dukakin szandsák 219, 341.
Duna, folyó 176, 178, 212, 213, 283, 300, 313, 316, 322, 330, 341, 354, 362. — i hajós 311. — i hajóhad 362.
Durák, esztergomi timárbirtokos 1564, 61.
Durgud bin Haszán, drégelyi timárbirtokos 1587, 136.
Durmus, budai kincstári defterdár 1564, 51. — somlói timárbirtokos 1590, 168.
Durus, domb (Bihar vm.) 249.
Duvin, palánka 315.
Ecsedvár 150.
Edeki Ferendse malma 254.
Edirne l. *Drinápoly*.
Edvarin Althan (Althan Adolf) 186.
Eger, vár, 118, 126, 131, 135, 148, 150, 155, 156, 159, 180, 185, 188, 189, 191, 278. — i ejálet 322. — i imámok 278. — i janicsárezred Temesvárott 322—324. — i kádi 1672, 278. — i kapitány 1567, 85. — i katonák 1573, 104. — i kincstári hivatal 245. — i Mohammed szultán-dsámi 278. — i odsák kaszárnyája 320. — i török emlékirat 1596, 11. — i vilájet 200, 208, 209, 219.
Egerálja (Egervár), helység a szigetvári szandsákban 141.
Egervár l. *Egerálja*.
Egrös-Káta, helység 162.
Egyed, major (Bihar vm.) 251.
Egyiptom 29, 31, 99, 185.
Eji-szu (Jóviz), hely (lippai liva) 264.
Ejjub, budai defterdári csaus 1564, 56.
Ekin hely (Bihar vm.) 250.
Elbászán, szandsák 341.
Elburz, hegység 180.
élelmiszer adó 275.
Elemér, helység (Torontál vm.) 103.
Elháds, Ibráhím pasa temesvári beglerbég 1701, 315, 316. — *Juszuf* lippai

diván-csaus 1661, 269. — *Kenádn* temesvári mir-alaj 1661, 241, 269.
Elhaszán 185.
Ellász l. *Haszán testvére*, *Ellász*.
Ellász-oglu székesfejervári vitéz 1564, 57.
elszállásolási pénz 282.
Elszteria 223.
eltűnt egyének — adó 247—258.
Elvend hegység 180.
Enderik (?) járás 129.
Enderun-dsámi Temesvárott 266.
ÉR, major (Bihar vm.) 252.
Éracsa-oglu útja (Bihar vm.) 257.
Ércsaba, hely (Bihar vm.) 257.
Erdély 32, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 46, 63, 85—96, 99, 101, 104, 117, 120—126, 137, 138, 141, 153, 171—177, 179, 187, 196, 199, 204, 206, 211, 224, 225, 226, 228, 230, 231, 234, 242, 277, 288—291, 292—299, 323, 337—342, 355, 359. — náhie, a szemendrei szandsákban 15, 88, 142. — i adó 222, 224. — i adó felemelése 1575, 106. — i bégek (= urak) 99, 108. — i bojárok 306, 355, 360. — i foglyok a Jedikulében 1679, 283. — i háború 1565, 78, 79; 1566, 84, 85. — i három nemzet 224. — i királyválasztás 1788, 360. — i parasztlázadás 1784, 355. — i portai adó 137. — i szorosok 288. — i vajdaság betöltése 99.
Erdőd, vár 70, 74, 87.
Erdődy Kristóf 186.
Eresz-ér, folyó 250.
Érfaluhely (Bihar vm.) 251.
ergiri járás 309. — i kádi 309.
Érsekujvár 273, 277, 279—281. — ejálet 322. — házainak leírása 280.
Erub l. *Áron*.
Erzengidn Timur veszprémi szipáhi 1564, 52.
Erzerum 99, 185.
Eszék 354. — i híd 286. — i járás 286.
Eszki-Balos hely (Bihar vm.) 248.
Eszki Szeráj 4.
Eszlatana (Eszlatna) (gyulai liva) 270.
Eszlatina, hely (csanádi járás) 265, 266.
Esztári, hely (Bihar vm.) 250.
Esztergom 155, 163, 178, 189, 214, 246, 272, 277. — i Deri asszony-féle alapítvány 138. — i egyházi alapítványok 138. — i függőkapu 246. — i fürdő 43. — i Jilvirim-Szofi alapítvány 138. — i kádi 1587, 138; 1666, 272. — i kapitány 1588, 143. — i kapu Érsekujvárt 280. — i liva 127. — i lovasok 1572, 102. — i mecset 42. — i nagy külváros 138. — i Rusztem pasa-dsámi 138. — i Sábán-aga alapítvány 138. — i Sábán-aga-mecset

138. —i szandsák, 61, 70, 71, 117, 154, 157, 164, 165, 169, 183, 280. —i szandsákbég 1564, 50, 51; 1581, 118, 1585, 127, 132; 1588, 143, 147; 1590, 164; 1666, 272. —i Szulejmán-aga-alapítvány 138. —i vakufok 42. —i várparancsnok 1665, 246. —i záimok 1588, 143. —i zenekar 246. *Eszterházy* Antal kuruc tábornok 339, 345. — Miklós nádor 221. *Esztián*, rája 261. *Esztum*, Pavlo fia 261. *Eugén* I. Szavojai. *Evkáf*, miniszterium 9, 10, 12. *Ezsil*, helység a füleki szandsákban 51.

Fa-adó 247—258, 271—272. *Fakhrullah*, váradi alajbég 1677, 282. *Falva* (?) helység a pancsovai járásban 111. *Fancsika*, folyó 257. *Fandsikis* hídja 255. *Fanilo* rája, kereskedő 1664, 242. *Farkas*, gyulai iparos 1568, 96. *Farnos* falu (Bihar vm.) 255. — major (Bihar vm.) 254. *Faros-út* (Bihar vm.) 253. *Fatma*, Veli budai janicsár leánya 1565, 70. *Fatus* hely (Bihar vm.) 256. *fegeveres* lovasság (fegyveres) 213. *fegyveres* l. *fegeveres*. *Fehértenger* 29, 99. *Fehérvár* (Gyulafejejevár) 224. *fejadó* 167, 244, 319, 321, 327. *Fejérekházila* (?) hely (csanádi járás) 266. *Fejérpataky* László 8, 22. *fekete* gurus 333. *Fekete-Halom* falu (Bihar vm.) 256. *Fekete-tenger* 29, 99, 195, 196, 227. *Feled* rája 261. *Felső-Csornok* falu (Nyitra vm.) 281. *Felső-Darna* major (Bihar vm.) 256. *Felső-Dömölk* 168. *Felső-Magyarország* bégjei 198. —i rablók 1671, 278. *Felső-Magyarország* királya l. *Thököly Imre*. *Felukása*, helység a rimaszombati járásban 102. *Fenlak* (Fönlak) vár 94, 239, 260, 269. —i járás 81. —i út 265. I. *Ferdinánd* magyar király (Ferdinandusz, Ferrendus) 29, 34, 37, 39, 40, 41, 62. — német király 1627, 217, 218. — császár, III. 232, 233. *Ferdinandusz* l. *Ferdinánd*. *Ferendus*. *Ferendus* l. I. *Ferdinánd*

Ferhád, budai beglerbég 1590, 160. — csausz 1567, 85. — solymosi topcsi 1581, 113. — *Ali* esztergomi katona 1590, 164. — *Ibráhim* pécsi timárbirtokos 1589, 154. *Ferid* nagyvezir 1906—7, 1909, 4, 7, 10, 16. *Fertő* helység. *Fesko* (?) hely (Bihar vm.) 252. *Feth-iszlám* 315. —i vojvoda 1787, 356; 1788, 358. *Fezula* város 140. *filemenkek* l. *flamandok*. *flamandok* (filemenkek) 1784, 355. *fogadógonozó* 267. *Fok-hegy* (Bihar vm.) 249. *Foksán* 366—368. *Fonyód* (Fonód) vár 130. *Forgách* Zsigmond 186. *Födes* falu (Bihar vm.) 254. *földdtíratás-adó* 247—248. *földbérlet* 244. —i pénztár 330. *Földvár* 270. *föltről* díj 246. *Fönlak* l. *Fenlak*. *Fraknoi* Vilmos 22. *franczia* követség iratai 10. — szökevények 1788, 357. *Franciaország* 30. *frengi* arany 333. *frengiek* l. *velenczések*. *Frengisztán* 178. *Fuak* falu (temesvári járás) 239. *Fundukli* (Mogyorós) hely (Bihar vm.) 257. *függőkapu*, esztergomi 246. *Fülek* 189. —i szandsák 43, 51, 59, 65, 102, 148. —i szandsákbég 1564, 53; 1585, 128; 1586, 134; 1588, 149; 1590, 161. *Fülöp* (spanyol) király 178.

gabona-tized 247—258. *Gáborfok*, helység 159. *Gaisó* hely (Bihar vm.) 250. *Gakor*, major (Bihar vm.) 255. *Galambóc* 315. *Galata* 181. *Gallo Cesare* (Dsezar Gal, Tanads Dsezar Gal) 190 s köv. *Garam-Mikola*, helység 164. *Garsztoi* (Gutenhag ?) 187. *Gáspár* l. *Gratiani Gáspár*. *Gavril* effendi gyűjteménye a török államszerződésekről 5. *Gazanfer* debreczeni timárbirtokos 1585, 131. — pécsi szandsákbég 1585, 131. — veszprémi lovastizedes 1564, 52. *Gdži Gerdi* tatár szultán 1690, 288—

Gelin falu (gyulai liva) 270.
Gelira (Gellire, Gelitre) helység (temesvári liva) 260.
Gellire l. *Gelira*.
Gelitre l. *Gelira*.
Geline, helység 165.
Genadai (?) folyó (Bihar vm.) 258.
Genita major (Bihar vm.) 255.
Genova 178.
georgiai (gürdsi) hadjárat 145.
Gerend (?) helység 32.
Gerezgál l. *Görösgál*.
Gergyász, falu (lippai liva) 264.
Gergye-kút, hely (Bihar vm.) 255.
Ghika György, moldvai vajda 1659, 230.
Gigyí (Gyügy ?) helység 163.
Gorosztve, rája 261.
Gorvan, rája 261.
Goszka, rája 261.
Göddör, hely (Bihar vm.) 255.
Gög, helység 165.
Göröcsön l. *Görgin*.
Gören Porintye, rája 261.
Görge-Milos, helység 80.
Görgin (= *Göröcsön* ?), helység 53.
görösgáli járás 53, 83. — szandsák 46.
Grabofcsa, helység 72.
Gracsian Gasbar l. *Gratiani Gáspár*.
Gratiani Gáspár (Gracsian Gasbar, Horvát Gáspár, Duka Gáspár) 190 s köv. 193, 194, 197.
Guleszer, helység 86.
Guli l. *Gyula*.
Gurcsi Mohammed pasa nagyvezír 1652, 224.
gurus, pénznem 333.
Gutenhag l. *Garsztol*.
Gürdísztán (Gürdisztán) 185.
gürdsi l. *georgiai*.
Gyajola l. *Gyapol*.
Gyapol (Gyajola) pusztá (Bihar vm.) 250.
Gyarak (Gyoroka) falu (Nyitra vm.) 280, 281.
Gyarmat hely (Bihar vm.) 252.
gyarmati béketárgyalás 210.
gyarmati út l. *dsarmati út*.
Gyil l. *Kil*.
Gyoma (Joma) helység 146.
Gyoroka l. *Gyarak*.
Győr 22, 44, 126, 131, 135.
 — *i* beglerbég 1597, 182. — kapitány 1608, 188.
Györe malma 254.
Györgyi rája 262.
 III. *Gyula* római pápa 36.
Gyula (Guli) vár 63, 66, 68, 70, 90, 96, 105, 127, 238, 240, 304, 305.
 — *i* iparosok 1568, 96. — *i* járás 278.
 — *i* kádi 1671, 278. — *i* kapitány l. *Kerecsin*. — *i* liva 259, 270. — *i* szan-

dsák 86, 104, 136, 146. — *i* szandsák-bég 1568, 90, 91, 96; 1573, 104; 1581, 115; 1585, 132; 1588, 142; 1591, 172. — *i* szerdár 1585, 127.
 — *i* topcsik 1573, 105.
Gyulafejervár l. *Fehérvár*.
Gyulai János háborúja 1589, 152.
 — Mihály erdélyi követ Konstantinápolyban 1560, 41.
Gyügy l. *Gigyí*.
gyümölcs-tized 247—258.
Hadad (Adadvár) vár 67, 84.
Haddsi hatvani bég 1589, 156. — Ibráhim nógrádi lovas 1581, 118. — Juszf aga 1621, 202; mütefferika 1623, 203. — Mehemed volt pétervárad várparancsnok 1565, 76. — Musztafa temesvári pasa 1696, 308.
hadiadó 259.
Hadkerek major (Bihar vm.) 251.
Háfiz Ahmed pasa, nagyvezír 1626, 213.
Hafto (?) hely (Bihar vm.) 250.
hagyatéki adó 247—258.
Hagymafalu l. *Szogaľalu*.
hagyma-tized 247—258.
Hajdar szemendrei timárbirtokos 1565, 75.
hajdúk 120, 323.
Hajduság 228.
Hal-csillag 180.
Halas-hegy (Bihar vm.) 257.
Haleb 29, 31, 99, 185.
Halil l. *Khalil*.
Halim Geráj tatár szultán 1717, 341.
Halma-Haszán falu (jenői liva) 267.
Halmái falu (jenői liva) 267.
Halmás l. *Almás*.
Haloves (Komlós) helység (csanádi járás) 265 s köv.
Haludes (Csaludes) falu (lippai liva) 265.
Hamid szandsák 288—290.
Hamza bég lippai mir-i-liva 1661, 269.
 — mohácsi bég 1565, 74; 1566, 83.
 — pécsi (ezelőtt székesfejevári) bég 1566, 83. — pécsi szandsák-bég 1564, 57. — portai csas 1579, 110. — székesfejevári bég 1559, 38; 1564, 53.
 — bég ibn Bekir jenői mir-i-liva 1661, 241. — oğlu Haszán szentmártoni timárbirtokos 1589, 158.
 — oğlu Mehemed fenlaki timárbirtokos 1566, 81.
Hamzabég helység 170.
Hanák Darintye Dakov rája 261.
Han-Janor major (Bihar vm.) 253.
Hanza-drik (?) hely (Bihar vm.) 250.
haramidák 104.

Harim l. *Harimkil*.
Harimkil (Harim) falu (gyulai liva) 270, 271.
Harit helység 263.
Harmat falu (csanádi járás) 269.
Harmati falu (csanádi járás) 266.
Harszevri (?) falu (jenői liva) 267.
Haszán pasa boszniai, majd szemendrei szandsákbég 1571, 97. — budai pasa 1616, 191, 194; 1617, 197. — csákovai timárbirtokos 1566, 82. — esztergomi szandsákbég 1564, 51. — ketkhuda 1661, 271. — ketkhuda fia, Durmus 1590, 168. — koppanyi szandságbég 1590, 160. — pasa lip-pai bég 1667, 274, 275. — nógrádi szandsákbég 1590, 170. — pasa, nagyvezír 1789, 369. — pasa, vezír, belgrádi parancsnok 1705, 321. — rumilii ketkhuda 1568, 90. — szegedi bég 1586, 134. — szegedi szandsákbég 1589, 155. — szolnoki bég 1567, 84. — temesvári beglerbég 1568, 89. — pasa, temesvári beglerbég 1594, 178, 179. — temesvári löporkészítő aga 1699, 312. — pasa, temesvári parancsnok 1708, 330. — testvére, Éliasz, koppanyi timárbirtokos 1590, 170. — pasa, vidini szeraszer 1788, 362. — l. *Szulejmán fia*. — bin Abdullah váczai lovas 1590, 159. — ben Ahmed, váczai timárbirtokos 1564, 60.
Haszanli falu (lippai liva) 264.
Haszán-oglu Dervis, esztergomi timárbirtokos 1590, 165. — Ferhád, szolnoki odabasi 1567, 84. — Huszein, babocsai lovas 1581, 111, 116. — Huszein kjaib 1565, 71. — Ibrahim, esztergomi timárbirtokos 1589, 157; 1590, 165. — Ibrahim, szentmiklósi odabasi 1581, 115. — Mehemmed, szemendrei timárbirtokos 1564, 50.
Hat (?) major (Bihar vm.) 252.
Hatvan 175, 176, 178, 189, 212, 213. — i bég 1564, 61; 1587, 135; 1589, 155, 156, 157, 159, 162. — szandsák 149, 212, 213.
Ház (Házi) hely (Bihar vm.) 254.
házdó 259.
Házi l. *Ház*.
Hegyesalom helység 182.
Hegyköz-Szentimre helység 247, 254.
Hekman (?) komáromi kapitány 1585, 132.
Hemnanai-oglu l. *Homonnay*.
II. Henrik francia király 32, 33, 35, 36.
Herbdl (Merbal) hely (Bihar vm.) 254. — major (Bihar vm.) 253.

Herberstein Ádám 187.
Herczegovina 192. — i Huszein belgrádi bölükbasi 1565, 64. — Mehemmed, lovas 1581, 119.
Herine rája 261.
Herkocs falu (Bihar vm.) 249.
Herman l. Czernin Hermann.
Heszim, Janka fia, rája 263.
hidéptítés 330.
hídmaster 267.
Hilmi pasa nagyvezír 1909, 15.
Hireg-rud hely (Bihar vm.) 251.
hitbér, török asszonyé 115.
Hódas hely (Bihar vm.) 251.
Hodos, falu (Bihar vm.) 253.
Hoffmann György l. *Mokof*.
Hohasza (?) falu (jenői liva.) 267.
Holiso -Szelik (?) hely (Bihar vm.) 248.
Hollós l. *Holos*.
Holos (Hollós) falu (jenői liva) 269.
Holszeg falu (csanádi járás.) 265.
Homonnay (Hemnanai-oglu) 196.
honkák (hunkák) 247 s. köv. II.
horvát bán 188. — katonák 212.
Horváth Ferenc 1719, 346. — Gáspár l. Gratiani Gáspár. — Lázár erdélyi követ, 1627, 222. — Mihály háborúja 1581, 118; 1590, 163. — Miklós háborúja 1582, 119. — háborúja 1590, 165.
Horvátkimle (Tusó-Kimle) 182.
Horvátország 31, 109.
hordó-adó 247—258, 260, 266—272.
Hovadri-dök, hely (Bihar vm.) 251.
Huh (Csu) falu (jenői liva) 267.
hunka l. *honka*.
Hunkalak falu (lippai liva) 266.
Huszein pasa azovi váli 1691, 299. — belgrádi bölükbasi 1565, 64. — pasa belgrádi parancsnok 1691, 300, 1692, 301, 1697, 311. — budai lovas 1582, 119. — emin 1575, 108. — hatvani aga 1587, 135. — pasa jenői beglerbég és váli 1661, 238, 240, 241, 264, 268, 270. — koppanyi timárbirtokos 1585, 130. — pankotai alajbég 1573, 104. — pasa 1661, 271. — portai csau Erdélyben 1588, 139. — rimaszombati timárbirtokos 1572, 102. — pasa szalonikii műteszarif 1740, 353. — székesfehérvári timárbirtokos 1564, 47. — szentlőrinci timárbirtokos 1588, 151. — temesvári ketkhuda 1712, 333. — temesvári vakuf-gondnok 1588, 152.
Huszein-oglu Khalil szemendrei timárbirtokos 1585, 128. — Mehemmed volt mohácsi bég 1588, 141. — Redseb esztergomi timárbirtokos 1585, 127.

- Jako* rája 263.
Jakó-Verelnék l. *Jattó*.
Jak-vuk, hely (Bihar vm.) 256.
Jalu agája 228.
Janaki, oláh adószedő 1585, 125.
Janicsárok Rodostóban 1726, 351, 352.
janinai szandzsák 309, 327.
Jankafalu (Bihar vm.) 251.
Janko rája 262.
Jankó Miklós cs. és kir. főkonzul 4, 5.
Jano, Dino fia, rája 261.
János András margittai lakos 1665, 255.
 — *Zsigmond* (István) vál. magyar király 14, 25, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 46, 62–64, 66–70, 73, 77, 79–82, 84–96.
Jánosháza, helység Vasvárm. 158.
Jánovi l. *Jenő*.
Jattó (Jakó—Verelnék ?) falu (Nyitra vm.) 281.
Javán, rája 263.
Jazuđa, helynév 195.
Ibráhim aga 1575, 108. — aga, gönülük ketkhudája 1672, 278. — aga, Vaskapu körüli ketkhuda 1697, 311. — vezir-pasa belgrádi parancsnok 1696, 308. — pasa dunai hajóhadparancsnok 1716, 336. — l. *Elhádds* Ibráhim. — esztergomi alapítványgondviselő 1587, 138. — az esztergomi szandzsákbég fia 1564, 51. — jenői defterdár 1661, 266. — pasa, krajovai parancsnok 1788, 363. — lippai mir-alaj 1661, 269. — pasa nagyvezir 1533, 29. — nagyveziri kapudsi ketkhuda 1588, 151. — pasa 1586, 135; 1675, 281. — rodostói csaus 1720, 350; 1724, 350, 351. — volt simontornyai bég 1587, 135. — szekcsői ziámet birtokos 1564, 43. — efendi temesvári imádkozó 1699, 313. — temesvári imám-helyettes, Temesvárott 1710, 332. — a temesvári löporgyártás felügyelője 1684, 287. — temesvári számvevő, 1707, 328; 1708, 330. — tolmács 1787, 356.
Ibráhim-oglu Ahmed, aladsa-hiszári timár-birtokos 1565, 67. — Ahmed esztergomi katona 1585, 127. —. Dsáfer székesfejérvári odabasi 1581, 113. — Haszán aladsa-hiszári timár-birtokos 1565, 69. — hukhtár hatvani katona 1589, 157.
Ibraila 342, 366, 367.
jedikulei parancsnok 1679, 283.
Jemen 29. —i vilájet 185.
Jenikőj (Ujfaluj), (gyulai liva) 270. —i (Konstantinápoly mellett) magyar házak 349.
Jenő (Jánovi, Banovi) 236, 238, 240, 242, 270, 276, 277, 300, 302, 304, 305. —i bég 1581, 117. —i beglerbég 1661, 238. —i csausok 1661, 241. —i defterdár 1661, 266. —i dsámi 267. —i ejálet 268. —i járás 279. —i kádi 1673, 279. —i kapu, Kis-Váradon, 259. — liva 259, 267, 269. —i palánka 91. —i szandzsákbég, 1591, 172. —i templomszolgák 306.
Jerkögi (nikápolyi szandzsák) 336.
Jeruzsálem 29, 31.
Jharos-Keszi, helység 169.
Ihrám palánka-mezeje 341.
Jikal, hely (Bihar vm.) 249.
Jildirim Szufi-alapítvány Esztergomban 138.
Jildiz-könyvtár 17.
Iklód major (Bihar vm.) 247.
Ilie, kerület 86.
Illésházy István 186. — Miklós 186. *illeték* l. *átírádsi illeték*, *legelő-illeték*, *imperium* 178.
Injil, kerület 86.
Inlik, vár 362.
Institut Hongrois terve 17.
Johan, Sztepen fia, rája 261.
Joma l. Gyoma.
Jován, moldovai vajda 1572, 101. — rája 262. — Danol fia, rája, 261. — Eszládin rája 263. — Mesádi, hely (lippai liva) 264. — Peti rája 261. — Szimo fia, rája 261.
Jóviz l. *Eji-szu*.
J. József császár 12, 25, 354, 365.
ipeki patriárkha 1704, 1705, 318, 320.
Irán 185.
Iraszte, Rada fia, rája 261.
Irdz, major (Bihar vm.) 252.
Iri-oglu Mohammed, temesvári timár-birtokos 1588, 146.
iródeák, budai vilájetben 1585, 129.
Irtás major (Bihar vm.) 249.
Isa (?) l. *Sia*.
Isbuszán, helység a csongrádi járásban, 1589, 153.
István l. *János Zsigmond*.
iszakessii kikötő 284.
Iszhák, futár 1565, 73. — székesfejérvári szandzsákbég 1585, 129.
Iszkender pasa, budai beglerbég 1565, 64, 71. — (*Betlen Karos*) gyulai szandzsákbéli renegát 1573, 104. — komádi timár-birtokos, XVI. sz. második fele, 183. — lippai ziámet-birtokos 1565, 70. — pasa 1617, 195. — portai csaus 1560, 41. — szigetvári szandzsákbég, 1582, 120. — bin Abdullah pécsi timár-birtokos 1588, 149.
Iszkenderiai szandzsákbég 1564, 47.
Iszlám, Múntesa szandzsák műteszarrijfe 1690, 288–290.

Ismáil pasa khotini parancsnok 1787, 356.
Izmingye rája 262. — Rodan fia, rája 262.
Izspánia l. *Spanyolország*.
Iztaiko, Nikola fia, rája 262.
Iztambul 185.
Iztanszah rája 262.
Iztempe rája 263.
Iztepán rája 261, 262. — Keráneszte rája 261. — Prigye fia, rája 263. — Vudila rája 262.
Izsvornak (Gradiska) 353.
Juasku, oláh adószedő 1584, 124.
juh-adó 247—258.
Jusán, Zordu fia, rája 261.
Juszuf aga 1701, 314. — azovi beglerbég 1693, 305. — aga belgrádi muhasszil 1661, 266. — volt budai beglerbég, 1590, 167, 170. — egy csaus apródja 1560, 40. — füleki timárbirtokos 1564, 43. — görögáli timárbirtokos 1566, 83. — pasa 1789, 369. — pasa vezír, 1589, 158. — portai csaus, pécsi timárbirtokos 1588, 148. — portai aga 1657, 226. — temesvári kumbaradsi aga 1712, 332. — temesvári timárbirtokos 1566, 81. — veszprémi aga 1564, 52. — bin Abdullah szolnoki timárbirtokos 1589, 153.
Juszuf-oglu Ahmed székesfejérvári lovas 1564, 52. — Dervis szigetvári timárbirtokos 1587, 136. — Gázi esztergomi lovas 1581, 114. — Musztafa temesvári timárbirtokos 1581, 117.
Iván rája 261, 262. — Csalnik rája 261.
Nikola fia, rája 263.
Ivanko rája 262.
Izabella királyné Erdélyben 35.
Izbornik l. *Zvornik*.
Izeddin bej, török áll. levéltári aligazgató 1906, 4.

Kabadas, hely (Bihar vm.) 252.
Kabalkut, hely (Bihar vm.) 257.
Kaban, járás a szigetvári szandsákban 141.
Kacsa pusztá (Bihar vm.) 250.
Kadihos ? falu (esztergomi szandsák) 281.
kadovicsi bérlet (janinai szandsák) 309.
Kaj, hegy 180.
Kajfa 185. —i bég 1568, 89.
kaftán, Bethlen Gábornak, IV. Murádtól, 218.
Kakad, major (Bihar vm.) 251.
Kakadi major (Bihar vm.) 252.
Kakadi tó, hely (Bihar vm.) 252.

Kakas-bástya Temesvárott, 325.
Kalaidsi Tomo, rája 263.
Kalb-Kőj, hely (lippai liva) 264.
Kalgai (tatár) szultán 1659, 231.
Kalik falu (temesvári járás) 268.
Kalinusz, ipeki patriárkha 1705, 320.
Kallandsi, hely (gyulai liva) 270.
Kálló 131, 132, 148, 152, 153. —i járás 153.
kalocsai náhie 148.
Kamenis, hely (temesvári járás) 268.
Kammerer l. *Velics*.
Kamocs, major (Bihar vm.) 247.
Kanizsa 112, 130, 167, 185, 188, 189, 191. —i beglerbég 1616, 190, 192, 193; 1667, 275. — i villájet 195, 200, 208, 209, 218, 219, 276.
Kanta (Kánya ?), helység 43.
Kánya l. *Kanta*.
Kaposvár 75, 119. —i lovasok 1585, 130. —i várparancsnok 1590, 160.
Káposzta-tized 266.
Kara-Agacsa, hely (lippai liva) 264.
Kara-Csali, hely (lippai liva) 264. — hely (gyulai liva) 271. — hely (temesvári járás) 269.
Karád helység 163.
Karadiken, hely (gyulai járás 270.
Kara-dikenlik, hely (Arad mellett) 239. — hely (lippai liva) 264. — hely (temesvári járás) 268, 269.
Kara Ibráhim, temesvári ziámetbirtokos 1690, 291.
Karamanország (Karamán) 29, 31, 185. —i váli 1789, 366.
Karamba, falu (csanádi járás) 266.
Karandsa-Kőj, hely (lippai liva) 264.
Karánsebes (Sebes) 315.
Karashab, birtok (jenői liva) 269.
kard, Bethlen Gábornak IV. Murádtól, 218. — Bocskaynak, 184.
Karga-Ság (Bihar vm.), major 247.
Kári (Kara ?) helység 159.
karloviczi béke 334. —generális 1751, 353.
V. Károly császár 29. 33. s köv.
XII. Károly svéd király 333.
Kárpusz-bair (Tölgyes), hely (lippai liva) 271.
Karsenonder (?) Kálmán, váradi kapitány 1568, 96.
Kassa 106, 121, 122, 131, 148, 155, 178, 223. —i katonák 1573, 104.
Kászim budai csaus 1564, 53. — Hamid szandsák műteszarifje 1690, 288—290. — mohácsi ziámetbirtokos 1564, 49. — pasa Temesvárott 1696, 309. — székesfejérvári vagyonösszeíró, előbb szegedi bég 1581, 112. — záim 1564, 48.
Kászim-oglu Haszán, somlói timárbirtokos 1590, 168.

II. Katalin (muszka királyné) 354.
katholizálás 316.
Kebekende (?) falu (csanádi járás) 265.
Kecs, falu (Bihar vm.) 256.
Kecsi-Dági (Kecskehegy) (Bihar vm.) 257.
Kecskehegy 1. *Kecsi-Dági*.
kecskeméti járás 166.
Keház-út (lippai liva) 264.
Kejván, szolnoki lovas 1581, 116.
Kejván-oglu Dervis, esztergomi timár-birtokos 1589, 155. — *Haszán kékkői topcsi-aga* 1589, 156.
Kékkő, vár 114, 156.
Kelimen, komáromi kapitány 1589, 154.
Kenád, vár 156.
Kenán, budai pasa 1621—22, 200—201.
kender-tized 247—258, 266—272.
Kenese (Kenes), helység 38.
Kenéz, Temesvár vidékén 80.
Kenézház, falu (temesvári járás) 268.
Kerecsen háborúja 1590, 160.
Kerecsényi László 1. *Kerecsin*.
Kerecsin (Kerecsényi László), gyulai kapitány 1564, 54, 55.
Kereki, határjelző (Bihar vm.) 250.
Keres 1. *Kőrös*.
kereskedők eminje 246.
Keresztes major (Bihar vm.) 249.
Keris 1. *Kőrös*.
kertadó 247—258.
Keserize, hely (Bihar vm.) 248.
Kesmedvire (?) hely (Bihar vm.) 248.
Kétfil, falu (temesvári járás) 268, 269.
kétszerszültszállítás 309.
khacs, pénznem 333.
Khalil (Halil) aga, temesvári kapitány 1661, 266. — *bég összeírása* (defttere) 71, 86, 88, 89, 100, 172, 179. — *budai defterdár* 1564, 45. — *pasa nagyvezir* 1717, 337.
Khánea 353.
kharáds, adó 77, 259 s köv.
Kharba, helység (Váradhoz tartozik) 90.
Khatha 185.
Khazine-i evrak 5, 8.
Khirlos (?) falu (temesvári liva) 259.
Khizir császári irnok, simontornyai és szegszárdi timárbirtokos 1588, 145. — *török harcos* 1565, 67.
khotini, magyarok 342. — *i parancsnok* 1787, 356. — *i pasa* 1717, 339, 342.
Khudaverdi, esztergomi alapítvány-gondviselő 1587, 138.
Khunklár-tepeszi, hely (lippai liva) 264.
Kjámil pasa nagyvezir 1908, 10, 15.
Kibrisz (Ciprus) ejálet 340.
Kafarina, hely (Bihar vm.) 248.
kihágási adó 247—258.
kikkő, Szegeden 245.

Kil (Gyil) falu (jenői járás) 267.
Kipcsák 99, 185, 342.
Királyi, major (Bihar vm.) 256.
Kirbal, hely (lippai liva) 264.
Kirkház, falu (gyulai liva) 270.
kirkkiltisai szandsák 290, 299.
Kirknik (?) hely (temesvári liva) 259.
Kirko, Petri fia, rája 263.
Kis, falu (Bihar vm.) 255. — *major* (Bihar vm.) 252.
Kis-Almás, hely (Bihar vm.) 251.
Kisbads, hely (Bihar vm.) 255.
Kis-Bakjaros, hegy (Bihar vm.) 250.
Kis-Batak, hely (Bihar vm.) 257.
Kis-Bataklik, hely (Bihar vm.) 257.
Kiscserdi (Kisdserden), helység 154.
Kisdserden 1. *Kiscserdi*.
Kisfalu (Bihar vm.) 258. — (lippai liva) 264.
Kishalom, hely (Bihar vm.) 248.
Kis-Jenő, falu (Bihar vm.) 248.
Kiskapoly, helység 159.
Kiskarád, helység 163.
Kiskér, helység 71. — *falu* (Nyitra vm.) 280, 281.
Kis-Kereki, falu (Bihar vm.) 249.
Kis-Keres, hely (Bihar vm.) 250.
Kiskeszi (Kiskesző, Kiskeszű), falu (Komárom vm.) 280, 281.
Kis-Kő, helység 169.
Kis-Kő 1. *Kőkeszi*.
Kis-Lázár, major (Bihar vm.) 256.
Kismarja, helység 247, 250.
Kis-Reszi, helység 158.
Kis-Szántó, major (Bihar vm.) 247.
Kis-Szentmiklós (Szemiklos) (lippai liva) 260, 263, 264, 265.
Kis-Tab (Kis-Taba ?) helység 159.
Kis-Tarján (Taran) falu (Komárom vm.) 281.
Kisvárad (Kisvárdá) 67. — helység 155. — *falu* (nyitrai járás) 280, 281.
Kis-Várad 1. *Mező-Telegd*.
Kis-Zemlin, falu (Bihar vm.) 249.
Kizilbas, a perzsa sah neve 37.
kliszaí bég 1579, 109; 1587, 136.
Koburg József herceg 366.
Kodsa pasa, néhai, váradai vakufja 282.
Kodsa Panidsa, rája 261.
Kohan, major (Bihar vm.) 255.
Kokas András margittai lakos 1665, 255.
Kokonik, birtok (csanádi járás) 265 266.
Kolcsak Eliász bég 1717, 339.
Kolozsvár 236.
Kolpa, hely (gyulai liva) 270.
Komádi, helység 183, 247, 252.
Komádi-tag (Bihar vm.) 252.
Komár, helység 163.
Komárom 102, 127, 132, 154.

Komját (Komjátváros) (nyitrai járás) 280, 281.
Komjátváros 1. *Komját*.
Kon ? (Bihar vm.), major 247.
Konita, rája 262.
Konstantinápoly 37, 56, 115, 299, 301, 306, 314, 318 s köv. 324, 331, 346.
 — *i* kajmakám 1698, 312 ; 1718, 344.
 — *i* patriárkha 9, 1701, 316. — *i* politikai zavarok 9 s köv.
Korvileste (Csorvileste), hely (temesvári járás) 268, 269.
koppányi kadi 1585, 128. — *i* járás 281.
 — *i* ráják kérvénye 1585, 128. — *i* szandsák 48, 130, 147, 151, 159, 163, 167, 169, 170. — *i* szandsákbég 1564, 56 ; 1565, 78 ; 1571, 98 ; 1590, 160 ; 1597, 182.
Korak, rája 261, 262.
Korangi, rája 261.
Korintye, rája 263. — Mladenics fia, rája 263.
Korisgye, rája 263.
Koristye Nikola, rája 263.
Korkud, füleki bég 1585, 128 ; 1586, 134 ; 1590, 161.
Kórmad, szemendrei timárbirtokos 1564, 51.
Kormosel 1. *Kozmajalu*.
Korne Buras (?) hely (temesvári liva) 259.
Korpona 128.
Korszah, rája 261.
Kos, helység 157.
Kosest, helység 62.
kovács, magyar rabszolga 1568, 90.
Kovács Péter, micskei lakos 1665, 257.
 — Mihály, micskei lakos 1665, 257.
 — Mihály rétje 257.
Kovácsi, falu (Bihar vm.) 254.
kozakok 173, 174, 195, 196, 226. — rablásai 1588, 139.
Kozmajalu (Kormosel) major (Bihar vm.) 256.
kő, építkezésre 245.
Kőkeszi (Kis-Kő) helység 165.
Köprülü (Köprili) Mohammed pasa, nagyvezir 1657–1660, 227–235 ; 1661–1664, 238–241, 247 s köv. 263 s köv. — vakufjai (ájtatos alapítványai) 238, 247 s köv. 263 s köv. 328. — temesvári defterei 9.
Köprülizade, Fázil Ahmed pasa ájtatos alapítványai 279. — Musztafa pasa nagyvezir 1691, 299.
Köringye, Panat rája 261.
Köristye, rája 263.
Köriszgye, rája 262.
Körme, Pavloil rája 263.
Körmöczbánya 215.
Kőro, rája 261, 263.

Kőro Vodila rája 262.
Körös (Keris, Keres), folyó 248, 252, 258.
Körös náhie 130.
Körösi Csoma Sándor 5.
Körözeni rája 261.
Körzsids, Rahota fia, rája 262. — Radan fia, rája 262.
Közepes, major (Bihar vm.) 256.
Krajova 363.
Krakó, vár 140.
krassoviai járás 291.
Krcsmárik János 22.
krétai hadjárat 274.
Krimia 227.
krimi khán 1. *tatár khán*.
Krusha (?) falu (temesvári liva) 259.
Kubala, hely (lippai liva) 264.
Kubbe-alti 11.
Kucsuk-Haszán pasa nagyvezir 1789, 369.
Kulb vár 63.
Kuman, rája 261.
kupiszka, pénznem 333.
Kurd efendi, temesvári templomi szónok 1661, 266.
Kurdisztán (Kürdisztán) 29, 99, 185.
Kurubeg, helység a szerémi szandsákban 59.
Kurucz, hely (Bihar vm.) 249.
kuruczok 311.
Kus-tekne (Madárteknő), hely (Bihar vm.) 257.
Kutasér, hely (Bihar vm.) 252.
Kuvin (= Ráczkeve) 48.
Küllábi-oglu Musztafa, budai timárbirtokos 1588, 144.
Kürdisztán 1. *Kürdisztán*.
Kütek, falu (Arad mellett) 240.
Lacsko-domb (Bihar vm.) 258.
Laksági-hegy (Bihar vm.) 258.
Lanovi, helység (füleki szandsák) 51.
Laos rája 261.
Lása, falu (jenői liva) 267.
latin nép, Szegeden 246.
Látóhely, helység (Bihar vm.) 249.
Laudon 368.
Lázár, rája 261.
Lazareta (Orsovánál) 361–362.
legelő-illeték 247–258.
Legeltető major (Bihar vm.) 253, 254.
len-tized 247–258, 271–272.
lencse-tized 266–272.
lengyel kereskedők 196. — király 101, 174, 195, 226. — királyválasztás 1588, 139. — országgyűlés 137.
Lengyelország 173, 195, 226.
Léta falu (Bihar vm.) 251.
Léva, vár 164.

levéltárrendezés Konstantinápolyban 17 s köv.

likai szandsák 104.

Likashalom, hely (Bihar vm.) 257.

Lipót császár, I., 228, 231, 233.

Lippa 264, 270, 315, 330. — *i* bég 1667, 274, 275. — *i* fürdő és boltok 43. — *i* liva 259. — *i* lovasok 1582, 120 — *i* szandsák 70, 78, 113.

Lipszky, helynévjegyzéke 27.

lisztraktár 280.

lisztszállítás 309.

Locsna (?) falu (Bihar vm.) 254.

Lokusház (Lökösháza) 43.

Lomadsa, rája 263.

Lotarovin Ramen, velencei nemes 1623, 205.

Lökösháza I. *Lokusház*.

lőporgyártás 287. — készítés, Temesvárott 274. — raktár Szigetvárott 245.

Lucs, helység 165.

Lugos 331.

Luki major (Bihar vm.) 255.

Lupu, oláh vajda 230.

Luzacs 31.

Macsehar, domb (Bihar vm.) 249.

Madács (Madás) kapitány 1699, 313.

Madárteknő I. *Kustekne*.

Madás I. *Madács*.

Maden 339.

Mágócsi Gáspár I. *Magofdsi*.

Magofdsi (Mágócsi Gáspár) 1564, 61.

magyar arany 333. — korona 223.

— idő 258. — szökevények 1788, 357. — urak 1623, 206.

Magyar Bálint 1565, 78. — *Ferhád* I. *Abdallah-oglu*, Magyar *Ferhád*.

Magyarország a szultáni címben 31. — 1688. évi török leírása 14. — mint meghódított határszéli rész 30.

Magyaros vuk (?) hely (Bihar vm.) 251.

Mahmud, azovi beglerbég 1692, 302. — belgrádi hajósok ketkhudája 1665, 243. — budai beglerbég 1564, 54, 55, 58. — pasa győri beglerbég 1597, 182. — pasa ibrailai parancsnok 1789, 366, 367. — aga szegedi bég 1564, 43; 1565, 68. — székesfejervári bég 1565, 65, 72. — I. szultán 8, 352.

Maitin-Dsudsura 339.

makk-adó 248—258.

makkoltatási adó I. *makk-adó*.

Máros, hely (Bihar vm.) 248.

Makrids, vár 76.

Makszenán 367.

Makszilmidtán I. *Miksa*.

Maline, rája 261.

Malkocs, mohácsi timárbirtokos 1564, 44.

malkocsi járás 75.

malmok 247—259, 280.

malom-adó 266—272.

Malomszeg, falu (nyitrai járás) 281.

Malos, rája, 261, 262. — *Milalko* fia, rája 263.

Malta, Pokona fia, rája 262.

Malte, rája 263.

Mamaszlo, hegy (Bihar vm.) 248.

Márga (Marga), helység (Krassó-Szörény vm.) 315.

Margitta (Szent-Margita), falu (Bihar vm.) 247, 255—257.

marhabőr-adó 246.

Máridssy Ádám 343.

Marias-Tarján, falu (Komárom vm.) 281.

Marklab 31.

Marko, rája 262, 263. — *Atalia* fia, rája 262. — *Bermi* fia, rája 262. — *Szász*, rája 261.

Marmah, rája 262.

Maros folyó 238, 239, 264 s köv. II. 323. — *i* járás (hatvani liva) 136.

Marosfalu (Marosfalva), helység (Bars vm.) 157.

Márszira, hunka (Bihar vm.) 248.

Marszu, kerület (temesvári szandsák) 1583, 123.

Márszina (Mardsina), helység (Krassó-Szörény vm.) 315.

Masa, rája 260.

Matava, rája 263.

Mateszra, rája 261.

Mató, rája 261.

Mátyás főherczeg 121, 122 178. — császár és király 190, 193, 197.

Maurocordato Miklós, oláh vajda 1720, 348.

Mavrogeni Miklós, oláh vajda 357—361.

Mayern, *August v.*, konstantinápolyi császári követl. *Augusztinusz Dimitri*. *mecsetépfítés* 330. — gondozó 267.

Medina 29, 31.

Megir (?) major (Bihar vm.) 247.

Meg-Szelveres (?) falu (lippai liva) 264.

Mehádía 358, 362.

Mehemed aga 1661, 271. — ászári timárbirtokos 1581, 112. — babocsai lovas 1582, 119. — bég, Szufi *Mehemed* pasa fia 1581, 115. — pasa benderi parancsnok 1719, 345. — budai janicsár aga 1585, 133. — budai timárbirtokos 1566, 83. — csákovai timárbirtokos 1581, 113. — esztergomi jászolvasó 138. — hatvani bég 1564, 61; 1589, 155. — herczegovinai, kaposvári lovas 1581, 119.

— kapudánpasa 1697, 310. — likai záim 1573, 104. — nagyvezíri aga 1664, 260. — Ömer fia, aradi szandsákbég 1565, 66. — pasa, a Diván-i-Humájunban 1585, 129. — csaus, pesti timárbirtokos 1590, 162. — portai csasnigir 1585, 133. — portai kapudsibasi 1690, 298. — pozsegai bég 1585, 130. — rodostói csaus 1720, 350. — rodostói janicsár 1726, 351. — szegedi bérleti felügyelő 1665, 245. — szemendrei timárbirtokos 1564, 47; 1565, 72.; 1567, 84. — szerémi ziámetbirtokos 1564, 59. — szolnoki bég 1564, 44. — szolnoki szandsákbég 1589, 152. — szolnoki timárbirtokos 1564, 55. — temesvári csaus 1565, 68. — temesvári csaus fia, Sábán 1565, 73. — temesvári főaga 1708, 330. — aga, temesvári szerdár 1661, 266.

Mehemed aga ibn Redseb, jenői csausok ketkhuájája 1661, 241. — Szefer, jenői kajmakám 1661, 268. — Szefer, a nagyvezír kajmakámja 1661, 238, 240. — Szulejmán, temesvári janicsár-szerdár 1661, 241.

Mehemed fia Ali, koppáni timárbirtokos 1590, 169. — Ali, pápai timárbirtokos 1590, 169.

Mehemed oglu, Ali koppányi timárbirtokos 1588, 151. — Haddsi Baba esztergomi záim 1588, 143. — Huszein szigetvári timárbirtokos 1588, 141. — Murad, esztergomi timárbirtokos 1590, 164. — Musztafa, székesfejevári timárbirtokos 1589, 158.

mékhás-tized 247—258, 260, 266—272.

Mekka 29, 31. —*i* zarándoklat 332.

Melik Gagil, rája 262.

Memes pasa, feth-iszlámi parancsnok 1788, 358.

Memi, veszprémi aga 1564, 52. — bin Ferhád bácsi timárbirtokos 1589, 152.

Memis Veli, szigetvári timárbirtokos 1585, 131.

Memlik Parkalin, rája 262.

Meno, Iván fia, rája 261.

Mentes l. **Müntesa**.

menyasszony-adó 247—258, 260, 266—272.

Merbal l. **Herbál**.

Merza l. **Mihnye**.

mész, építkezésre 245.

Meszárját, helység 86.

Mevlana Ahmed, budai dái 1583, 124. — Ala-eddin, budai dái 1583, 124. — Hábil, budai kádi 1608, 186.

méz-adó 259.

mezei kár-adó 247—258.

Mezlegáds, vár 41.

Mezopotamia 99.

Mezőkeszi l. **Mező-Kesző**.

Mező-Kesző (Mezőkeszi), falu (nyitrai járás) 281.

Mező-Telegd (Telegdi, Kis-Várad), helység 247, 257, 258.

Mihailo (Mikhalo), rája 261, 262, 263. — Csanak fia, rája 261. — Kőristye fia, rája 263. — Marta fia, rája 261. — Szalil, rája 261.

Mihal (Mikhál) rája 263. — Rabotó fia, rája 261.

Mihály vajda 1582, 120.

Mihnye (Merza), volt oláh vajda 1584, 124.

Miho, rája 261, 263. — Hanak fia, rája 261. — Javus fia, rája 261.

Mikcse, helység 247, 256, 257.

Mikhál l. **Mihál**.

Mikhalo l. **Mihailo**.

Mikiz-oglu Musztafa, temesvári timárbirtokos 1588, 150.

Miknija, rája 262.

Miksa (Makszilmán) főherczeg 1588, 139, 140. — magyar király 85, 90—92, 97, 100, 106.

Miladin, Jován fia, rája 262.

Milatko, Buák fia, rája 262.

Milisan, rája 262.

Milisza, rája 263.

Militra, rája 262.

Milok, rája 263.

Milos, rája 261, 263.

Milto, rája 261.

Mirko, rája 261, 263.

Miske, major (Bihar vm.) 247, 248.

Misleđa, rája 262.

Misli Milalui, rája 262.

Mitilene 185.

Mogyorós l. **Fundukli**.

mohácsi párkány 50. —*i* szandsák 43, 44, 48, 49, 53, 56, 57, 58, 83. —*i* szandsákbég 1564, 56; 1565, 74, 75; 1566, 83; 1588, 141.

Mohammed budai basa 1616, 194. — (Szofi) budai pasa 1623, 204, 208, 209; 1624, 210, 216. — pasa, kaneai muhafiz 1740, 353. — pasa, nagyvezír 1605, 183; 1616, 190. — Tor Ali, székesfejevári szandsákbég fia, 1564, 51. — III., szultán 1596, 180. — IV., szultán 1657—1684, 225—245, 272—288. — szultán mecsetje 21. — szultán dsámi Egerben 278.

Mohammed l. **Gurcsi**, **Köprüli**, **Szokoli** **Mohammed**.

Mohammed Géráj, tatár khán 1657—1663, 227—241.

Mohammed-oglu Juszuf tepedeleni katona XVI. száz. második fele, 183.

Mohárrem, temesvári defterdár 1567, 86.

Mokof (Hoffmann) György 186.
Molard l. *Molardin*.
Molardin (Molard) János 186.
Moldava, palánka 324.
moldvai (bogdáni) adó 343. — adó-pénztár 345. — pénz 333. — vajda 31, 35, 38, 39, 100, 106, 108, 139, 174, 195, 199, 230, 339, 343, 345, 358. — vilájet 139.
Moldvaország (= Bogdán) 39, 106, 173, 174, 185, 187, 195, 196, 227, 230, 343, 366.
Móricz, szász herceg 1552, 33.
Morva 31.
Moszul 185.
Mudsi pjspek l. *Pawłowsky*.
Muhszin pasa 1788, 362.
Muhszina, Ali gyulai szandsákbég felesége 1581, 115.
Muhszinzáde, *Abdullah* pasa boszniai váli, majd vidini muháfiz 1740, 353.
Murad aga 1660, 269. — budai janicsár 1590, 160. — kaposvári várparancsnok 1590, 160. — kisszentmiklósi aga 1661, 265. — pasa 210. — III., szultán 1575—1594, 106—151, 171—178. — IV., szultán 1623—1627, 203—218.
Murád-oglu, Juszuf budai önkéntes 1581, 118.
Murány, vár 161.
Mursa, hegy (Bihar vm.) 248.
Murteza, aga 1661, 271. — bég 1661, 271. — budai pasa 1626—1630, 212, 213, 214, 215—220.
must-tized 247—258.
Musza-oglu Veli, esztergomi lovas 1590, 165.
muszka királyné l. *Katalin*.
muszka sereg 1789, 367.
Muszli aga 1659, 230.
Musztafa, adószedő 1668, 276. — aga istállómester 1659, 230. — aladsahiszári timárbirtokos 1566, 79. — államtanácsi kjátib 1588, 142. — azovi beglerbég 1690, 297, 298. — bég összeírása Nógrádról 71. — bejefendi 1675, 280. — békési timárbirtokos 1588, 146. — pasa belgrádi muháfiz 1692, 301. — beslii aga 1559, 38. — bol-i (?) beglerbég 1565, 78. — efendi boszniai defterdár 1751, 354. — pasa budai beglerbég 1568, 93; 1573, 104. — Szokolli, budai pasa 1581, 118. — volt budai pasa 1585, 130; 1589, 153. — budai defterdár 1564, 58. — budai timárbirtokos 1564, 45. — Naszuh, budai timárbirtokos fia 1565, 72. — esztergomi timárbirtokos 1581, 117. — esztergomi várparancsnok 1665, 246. —

efendi feth-iszlámi vojvoda 1787, 356. — pasa vezir khotini parancsnok 1717, 339, 342. — magyarok tolmácsa 1719, 317; 1724, 350, 351. — mohácsi timárbirtokos 1564, 49. — nógrádi timárbirtokos 1588, 146. — Haszán, a pécsi belső vár parancsnoka 1565, 74. — portai csaus 1584, 124. — portai csaus Szigetváron 1588, 152. — szegedi lovas 1581, 114. — a székesfejevári beslik odabasija 1565, 67. — szemendrei timárbirtokos 1564, 47. — szolnoki emin 1575, 108. — I., szultán 1617, 197. — II., szultán 1695—1701, 307—316. — pasa temesvári beglerbég 1565, 65, 73. — záim 1661, 271.

Musztafa l. *Köprilizáde Musztafa*.
Musztafa ben Ahmed temesvári szipáhi 1661, 269. — Mehemed, koppányi ziámetbirtokos 1590, 159. — Mohammed győri záim 1597, 182.
Musztafa-oglu Ali, budai katona 1590, 161. — Huszein, székesfejevári timárbirtokos 1564, 60.
Musztel, vár 41.
Muzla (Muzsla), helység 157.
Müntesa (Mentese), szandsák 63, 45, 288—290.
Mürüg (?) major (Bihar vm.) 253.

nád 104.
Nádasdi Ferencz (Nádazsdi-oglu) 1590 161, 165, 166, 170.
Nádazs János 1564, 57.
Nádazsd (=Nádasd), helység 56.
Nádazsdi-oglu l. *Nádasdy Ferenc*.
Nadhid l. *Nagyhind*.
nádorispán 221.
Nádszeg (Nádszék, Nadszeg), falu (Pozsony vm.) 280, 281.
Nádszék l. *Nádszeg*.
Nagar, Iszmingye fia, rája 263.
Nagy Benedek háborúja 1581, 114.
 — Imre, Pápan 1564, 52.
Nagy-Ander (?) l. *Nagyandód*.
Nagy-Andód (Nagy-Andor, Nagy-Ander), falu (nyitrai járás) 280, 281.
Nagy Andor l. *Nagy-Andód*.
Nagy-Árpád l. *Árpád*.
Nagybánya (Bana) 84, 87. 95.
Nagy-Berin, helység 129.
Nagyfa (?) helység 158.
Nagyfalu (temesvári járás) 269. — járás 116.
Nagy-Gud, helység 116.
Nagyhalom, hely (Bihar vm.) 249.
Nagyhind (Nadhid ?) helység (Nyitra vm.) 280.
Nagykálló l. *Kálló*.

Nagykapoly, helység 159.
Nagy-Kariko, hely (Bihar vm.) 249.
Nagykér, helység 70, 71.
Nagy-Kereki, helység 247, 249.
Nagykesző (Nagykeszü) falu (Komárom vm.) 280, 281.
Nagykeszü 1. *Nagykesző*.
Nagy-Lak (gyulai liva) 260, 263.
Nagy-Marja, major (Bihar vm.) 250.
Nagy-Sebes, palánka 315.
Nagy-Szántó (Bihar vm.), major 247.
Nagyszeben (Szeben) 356, 359–361.
Nagy-Szek, helység az esztergomisand-sáokban 61.
Nagy-Szelek (?) helység 127.
Nagyvárad 1. *Várad*.
Nagy-Zemlin, falu (Bihar vm.) 249.
Naksa-Para-sziget (Naxos és Paros) 190.
Nászu, belgrádi parancsnok 1565, 64.
 — budai timárbirtokos 1565, 72. —
 esztergomi jászinolvásó 1587, 138.
 — pozsegi bég 1565, 76.
Nászu-oglu, Mehemed kecskeméti timárbirtokos 1590, 166.
Naxos 1. *Naksa-Para*.
Nedelko, Koszta rája 263.
Nedsetgeráj, tatár szultán 1717, 342.
Nedsib Aszim, levéltárrendező 1909, 20.
Nedsmeddin bej, levéltárrendező 1909, 20.
Nekes 1. *Békés*.
német birodalmi zavarok 1740, 352. —
 császár 210, 211, 214, 215, 216,
 218, 220, 241. — foglyok 344. —
 katonaság 38, 105. — király 1. Ru-
 dolf, Miksa, Ferdinánd. — követ 1.
 Mayern, Öttingen, Talmann, Vir-
 mond. — római birodalom 1. impe-
 rium. — sereg 1582, 121. — szöke-
 vények 1788, 357.
Németország 29, 178.
Nesta (Niste), major (Bihar vm.) 252.
Neuberg 1. *Barbert*.
Nif (Nik), szandsák 122.
Nik 1. *Nif*.
Nikápoly 289, 290, 313, 353. — szand-
 sák 288–290, 299.
Nikol, rája 263.
Nikola rája 261, 262. — Akol fia, rája
 261. — Berul rája 263. — Boduk fia,
 rája 263. — Jován fia, rája 262. —
 Isztaka fia, rája 263. — Pata fia,
 rája 263.
Nimeti (Németi), helység 51.
Nis 314.
Niste 1. *Nesta*.
Nogáj 1. *Ulu-Nogáj*.
Nógrád 71, 189, 272. — *i* lovasság 1581,
 118. — szandsák 71. — *i* szandsák-
 bég 1588, 146; 1590, 170.
Nóráp, helység 168.

Novi, vár 110.
Numán pasa, boszniai műteszarif 1717,
 340.
Nuruki (?) falu (Bihar vm.) 254.
Nyáry Pál 1. *Battyány Pál*.
Nyitra, folyó hidja Érsekújvárt 280.
 — vár 242.
Ó-Arad 260, 270 s köv. — *i* szállók
 270.
Ofatelek (?) helység (csákovai járás) 113.
Ofdsa, falu (pancsovai járás) 327.
Ogantaf, hely (Bihar vm.) 255.
Okány, falu (Bihar vm.) 252.
Okhri, szandsák 341.
Okján Tádé, rája 261.
Okul, hely (csanádi járás) 265, 266.
oldh adószedők (deszpárok) 1584, 124;
 1585, 125. számadása 124. — vajda
 35, 39, 88, 124, 125, 195, 199, 230,
 288, 292, 303, 321, 348, 357–361,
 363–365.
Oláhország 173, 185, 187, 196, 230,
 288, 290, 306, 319, 321, 348.
olaj-adó 259, 260.
Olak, helység 71.
Olaszan, rája 263.
Olaszi, hely (Bihar vm.) 257.
ólom, építkezésre 245.
Ömer bej, nagyvezíri irodaigazgató,
 1909, 15 s köv. — esztergomi össze-
 író 1585, 132.
Ömer-oglu, Mehemed szigetvári timár-
 birtokos 1585, 126.
omilsi, kerület 84.
Ó-Miske, falu (Bihar vm.) 248.
Omroglu, helység a szemendrei szand-
 sáokban 113.
Onluk kamarája, hely (temesvári járás)
 268.
Őnód 135.
Ó-Palota vár 58.
Orbán, helység 163.
Ördögárka 1. *Urduárka*.
Ordu-Köprü (Zugomál) 331.
örkübi, járás 79.
Orlöhát 1. *Orlovát*.
Orlovát (Orlöhát) helység Torontál-
 megyében) 103.
Ormak folyó (Bihar m.) 252.
orosz 1. *muszka*.
Orsova 3, 311, 316, 324, 341, 361, 362,
 369.
orthodox, hit 316.
Oszik rája 262.
Oszkó, Goringye fia, rája 261.
Oszmán, esztergomi bég 1588, 143, 147,
 — szemendrei timárbirtokos 1588,
 143. — váci timárbirtokos 1590, 161.
 — II., szultán 1619–1621, 198–200.

Osztepán (Osztopán) rája 261, 262, 263.
Osztojka Milanvil, rája 262.
Osztona, rája 261.
Osztoniak, rája 262.
Osztonik, Virasz fia, rája 262.
Osztopán l. *Osztepan*.
Otovin, helység 66.
Öttingen gróf, konstantinápolyi császári követ 1701, 304.
Otvos, hely (gyulai liva) 270.
Ovejsz (Vejsz), volt budai beglerbég 1588, 149.
Ovejsz-oglu, Szulejmán budai timár-birtokos 1565, 63.
Ozi (?) vár 139.
Ozora, vár 43.

Paika, rája 263.
Pajko, rája 262. — Tomo fia, rája 263.
Pakasz falu (temesvári járás) 268.
Paks, helység 56.
Pál, gyulai iparos 1568, 96. — Tamás rétje 257.
palánkagondozó 267.
Páli, falu (Bihar vm.) 249.
Palko, rája 262.
Palota, vár 52, 75.
Palutin, rája 263.
Panak rája 262. — Szabosa fia, rája 261. — Sztanvil rája 261.
Pancsova 242, 283, 284, 309, 324, 327, 330, 364. —i eminek 1664, 242. —i járás 111. —i kádi 1664, 242. —i kikötő 279, 284.
Pander l. *Pandorf*.
Pandorf (Pander), helység 182.
Panicska, Pavloil rája 263.
Panidsa szigete (Bihar vm.) 251.
pankotai alajbég 1573, 104.
Pankrát, hely (temesvári járás) 269.
Panok rája 263.
pápa 178.
Pápa, vár 45, 52, 156, 168. —i kerület 169.
Papako, rája 262.
Papasz, hely (Bihar vm.) 250.
Papaszkulok 43.
Pápay János 337, 338.
Papfalva, helység 247, 256.
Papicsko, Kőro fia, rája 263.
papirgyár Törökországban 17.
parasztlázadás 1784, 355.
Parka (?) vár 135.
párkány 104.
Paros l. *Naksa-Para*.
Parteben, Mikmos fia, rája 263.
Parudan, rája 262.
passzaroviczi béke 344.
paszdirma 259.
Pata, rája 263.

Pataf, rája. 261.
Patak 127.
Páskahíd, helység (becskereki járás) 43.
patkoló kovács 1568, 90.
Pator, Szaladi rája 261.
Patos, rája 261.
pátriárka l. *konstantinápolyi patriarkha*
Paulo, rája 260. — Boro fia 261.
Paval, rája 261.
Pavla, Jován fia, rája 262.
Pavlo, rája 261, 263. — Isztagat fia, rája 263. — Petre fia, rája 263.
Pavo, rája 261.
Pawlowsky Szaniszló olmützi püspök (=Mudsi pispek) 173.
Pécs 98. —i császári palota 148. —i járás 83. —i kádi 152, 275. —i külső vár 74. —i szandsák, liva és náhie 147, 148, 149, 151, 154, 160. —i szandsákbég 1564, 57; 1566, 83; 1585, 131.
Pehlivan 265.
Pelar-Ander háborúja 1581, 119.
Pelbárhida hely, (Bihar vm.) 250.
Pelenkian 185.
Pelid-Küteki, hely (Arad mellett) 239.
Pelik, rája 262.
Pelintye, rája 261.
pénzmemek 333.
Percsula, falu (csanádi járás) 265.
Perjámos, falu (temesvári járás) 268, 269.
Perisan, rája 262.
Perisav, Jorlán rája 263.
Perremehulet (?) helység 123.
Perreszadurint (?) helység 122.
Perváne (Pervana) babocsai timárbirtokos 1588, 145. — budai timárbirtokos 1590, 162. — Ibráhim babocsai timárbirtokos 1588, 146.
Pest 191, 212, 213, 354. —i járás 162. —i kettős fürdő 43. —i mező 214. —i náhie 157. —i szandsák 212, 213, —i vakufok 42.
Peszprem l. *Veszprém*.
Petak, Vuk fia, rája 263.
Peter, hely (Bihar vm.) 252.
Péter (Petre), moldvai vajda 173, 1588, 139. — oláh vajda 1560, 39; 1584, 124.
Peterdi, major (Bihar vm.) 252.
Peterdi-tag (Bihar vm.) 252.
Pétervárad 354. —i várparancsnok 1565, 76.
Petig, falu (Arad mellett) 240.
Petira, rája 261.
Petke, major (Bihar vm.) 252.
Petko, rája 261, 263. — Korovit fia, rája 262. — fia, Radoszav, budai külvárosi rája 1565, 77.
Petkoj, Nikola rája 263.

- Peto*, rája 263.
Petre, oláh adószedő 1584, 124; 1585, 125.
Petre I. *Péter*.
Petri, falu (Bihar vm.) 256.
Petróczy István (Petrofcsa-oglu) 1692, 302.
Petrofcsa-oglu I. *Petróczy István*.
Petrovics Péter 1551, 32.
Petsze, Bokacs fia, rája 262.
Phanár 9.
Phebus, francia követségi titkár 1551, 32.
piaszeli gyülekezet 290.
Pilergula Martin, rája 263.
Piri, szatmári bég 1567, 84. — Huszein bég szerémi műteszarraf 1692, 301.
Pispek I. *Bihar-Püspöki*.
Pító, rája 262.
Pitój, rája 263.
Pocsaj, vármegye (Bihar vm.) 250.
Pokhastelek, major (Bihar vm.) 256.
Poko, rája 261.
Pól rája, kenéz 1566, 80.
polia, pénznem 333.
Pölöske, vár 167.
Ponvad, járás 153.
Pop-Tomás, falu (Bihar vm.) 250.
Poracsa, palánka 315.
Porintye, Ivánmonik rája 261.
Poroszország 364.
portai adó, Erdélyben 137.
Portav, rája 262.
Portugália királya 62.
postaszolgálat 273.
Pota, Milos fia, rája 263.
Potes (?) falu (lippai liva) 264.
Poto, rája 261.
poturak, pénznem 333.
Povintye, Orosznovi rája 262. — Petrili rája 263.
Povo, rája 262.
Poza-acsa, falu (Bihar vm.) 258.
pozsegi bég 1565, 76; 1585, 130. — végek 148.
Pozsony 90, 119.
Prága (Cseh-Prága) 190, 193, 223.
Prizrend, szandság 219.
Prosztoján, hely (csanádi járás) 265.
Puak, rája 262.
Puati, Razuja rája 262.
Pulek, hely (csanádi járás) 266.
Puszał, rája 262.
Putysze, rája 261.
Rabah, rája 261.
Raboko, rája 216, 262.
Racsa, falu (Bihar vm.) 254.
Rácz István 1701, 9, 316.
Ráczkeve I. *Kuvin*.
Rada, major (Bihar vm.) 255.
Radan, Piakan fia 261. — rája 261.
Radoj, pap, rája 261. — Rakova rája 261.
Radomir rája 262. — Korah Szobi, rája 261.
Radona, Diraz fia, rája 262. — Toto rája 261.
Radonia fia Szubar, rája 262.
Rados rája 262. — Isztepán fia, rája 263.
Radosan, rája 261.
Radosza, rája 263.
Radoszav budai rája I. *Petko* fia.
Radoszoh, rája 262.
Radovicse, rája 262.
Radsan, rája 262.
Radu Serbán, oláh vajda 196.
Radván, rája 261.
Radván-oglu Sábán, koppányi timár-birtokos 1588, 147.
rájék 32. — adózása Temesvár vidékén 80. — eladása Szigetváron 152. — telepítése 80, 238, 239. — üldözése (koppányi szandságban) 163, 167. — I. *defteres rájék*.
Rajdani (?) falu (Bihar vm.) 255.
Rako, rája 262.
Rákóczi György II., erdélyi fejedelem 25, 224–237. — Ferenc, I., 224, 225. — Ferencz II., 3, 10, 323, 326, 337, 341, 346, 348–352. — emigráció 3. — emigráció okmányai 12 s köv., 20.
Rákóczi-oglu malma 247, 259.
Rakovan, Vuk fia, rája 262.
Rakovicza (Rakovicsa), helység (Grádiska) 353.
Rakovicza Mihály, moldvai vajda 339, 343.
Rares Péter, moldvai vajda 1538, 31.
Rarvis, hely (temesvári járás) 269.
Rás-Keresztek, hely (csanádi járás) 266.
Raszfalu, major (Bihar vm.) 251.
Ratingye, rája 263.
Ratko, Rakon fia, rája 262.
Ratundsa, hely (Bihar vm.) 255.
Rázanda, rája 261.
Rázia, Szufi Mehemed pasa leánya 1581, 115.
Redseb pasa, diárbekiri váli 1717, 340, 341. — esztergomi bég 1590, 164. — jení bég 1581, 117. — szemendrei hajókapitány 1581, 111.
régi ákcse, adó 276.
Reguly Antal 5.
retsz effendi 4, 8.
Rékás I. *Temesrékás*.
Rendsik (?) helység 142.

- Reniger Simon*, konstantinápolyi császár követ 229.
- Renuk*, oláh adószedő 1584, 124.
- Reszt-nikk* (lengyel) bég 1588, 140.
- Revha* 185.
- Rikan* (?) major (Bihar vm.) 247.
- Rimai János* 187.
- rimaszombai* járás 102.
- Rodostó* 10, 350–352. — *i* naib 1720, 350. — *i* vámpénztár 351, 352.
- Rodosz* 185.
- Romadia* rája 262.
- Ropenics-bási*, hely Arad mellett 238.
- Rudna* helység 113.
- Rudolf* (bécsi király) 121, 171, 174, 178, 180, 184.
- Rum* (Rumország, Rumili, Rumilia) 29, 31, 99, 184, 185, 341. — *i* beglerbég 1659, 230. — *i* ejálet 195, 219. — szandsákok 210. — *i* pasa 1696, 309. — *i* váli 1789, 364.
- Ruscuk* 343.
- Ruszem* pasa, budai beglerbég 1563, 42, 46, 48, 49, 54 — *i* fia 1564, 58. — *i* pasa dsámija Esztergomban 138.
- Sábdn* aga alapítványa 138. — *i* aga mecsetje Esztergomban 138. — *i* belgrádi ketkhuda 1565, 64. — *i* mohácsi timárbirtokos 1564, 59. — *i* Mehemmed temesvári csaus.
- Sabat-Batak*, hely (Bihar vm.) 257.
- Ság*, falu (gyulai liva) 271. — helység (temesvári liva) 260, 263.
- Sághegy*, falu (Bihar vm.) 249.
- sáhi*, pénznem 333.
- Sahszuvár* Juszu, szécseni timárbirtokos 1564, 55.
- Salamon Ferencz* 26.
- salétrom* 273.
- Samcsi* (?) major (Bihar vm.) 256.
- Sándor*, hely (Bihar vm.) 256.
- Sápi*, falu (Bihar vm.) 254.
- Sárbatak*, hely (Bihar vm.) 257.
- Sarkad* (? Seraka, Zaka) helység 104. — *i* major (Bihar vm.) 251.
- Sarkaszi* (?) Mihály háborúja 1588, 150.
- Sárkir*, náhie 273.
- Sárli*, major (Bihar vm.) 251.
- Sárospatak* *i*. *Patak*.
- Sárszeg*, hely (Bihar vm.) 248, 257.
- Sárszentmiklós* (Szentmiklós) 156.
- Sárvár* 156.
- Sástelek*, major (Bihar vm.) 256.
- sátorok* 247.
- sátorozók-adója* 247–258.
- Schepper Kornél* 1533, 29.
- Sebes* 364.
- Sebes* *i*. *Karánsebes*.
- Sebes-Körös* (Keres) folyó 252.
- Sebido* (?) hely (Bihar vm.) 257.
- Sedsaa*, portai csaus 1560, 40.
- Ségi* falu (Arad mellett) 240.
- Sehmdn bin Piri*, szolnoki timárbirtokos 1589, 153.
- Sehszuvár*, volt boszniai beglerbég 1589, 153. — budai timárbirtokos 1565, 65. — lippai timárbirtokos 1565, 78. — *i* pasa útköze 1590, 167. — szolnoki szandsákbék 1590, 170.
- Sekir*, hely (Bihar vm.) 251.
- Seraka* *i*. *Sarkad*.
- seriát-kölcsön* 303.
- sertés-adó* 247–258, 266–272.
- Sia*, járás a budai szandsákban (= Isa?) 72.
- siklósi* kadi 1588, 152.
- Simontornya* 112, 142. — *i* birtokösszeíró 1581, 112. — *i* járás 281. — *i* kádi 1666, 272. — *i* lovasok 1564, 54. — *i* szandsák 43, 129, 145, 273. — *i* szandsákbék 1565, 65, 72.
- Sirbán* *i*. *Radu Serbán*.
- Sirin-Pak-Szeráj*, palota Érsekújvárt 281.
- Sir-Merd* testvére Ahmed, budai jani-csár 1588, 142.
- Siurina* (?) vár 140.
- Solyms*, vár 113.
- solyomszárnny-ajándék* Erdélyben 92, 171.
- Somberek*, helység 57.
- somló* terület 158, 168.
- Somogysszentmiklós* (Szentmiklós) 159.
- Somoskő* (Somoska) vár 114.
- Sós-édes* pusztá (Bihar vm.) 253.
- sóvám* 255.
- sövényéptkezés* 104.
- Spanyolország* (Iszpania) 29, 34, 35, 36.
- Sütkri Huszein*, belgrádi defterdár 1692, 301. — belgrádi kormányzó, 1693, 305.
- Surada* *i*. *Surán*.
- Surán* (Surada) (esztergomi szandsák) 280.
- susták*, pénznem 333.
- svéd király* fia 1588, 140.
- Svédország* 203.
- Szabadka* (Szoboszka) vár 161.
- Szabolcs*, major (Bihar vm.) 257, 258.
- Szafar*, füleki timárbirtokos 1564, 59.
- Szaid* pasa nagyvezír 1908, 10. — szolnoki timárbirtokos 1564, 44.
- Szaka* *i*. *Zaka*.
- Szakadat*, falu (Bihar vm.) 259. — *i* vize (Bihar vm.) 258.
- Szakál*, major (Bihar vm.) 252.
- Szakál-Ketes*, hely (Bihar vm.) 252.
- Szakádos*, helység 164.
- Szakiszlo* (Szaniszló ?) helység 153.

Szakmár 1. *Szatmár*.
Szalárd helység (Bihar vm.) 247, 249, 252, 253.
Szalári, mocsár (Bihar vm.) 258.
Szalavár, helység 163.
Szalezio (?) helység (csongrádi járás) 144.
Szdlík, a nikápoli szandsák műteszariffja 1690, 288—290; 1691, 299.
 — efendi, temesvári kádi 1699, 313.
szállítási díj 284.
szalonikii szandsák 353.
Salonta 104, 105.
Számó, hegy (Bihar vm.) 249.
Szamosz 185.
Szanán 185.
Szaniszló 1. *Szakiszlo*.
Szántóhegy (Bihar vm.) 249.
Szantorlak, falu (gyulai liva) 270.
Szaota, Varos fia, rája 262.
Szapolyai János 30, 31, 33, 36.
Szarvas palánka 154. —i katonák 1581, 114.
Szarvas-Semgyén, hely (Bihar vm.) 251.
Szds, falu (temesvári szandsák) 291.
Szasa (?) helység 153.
Szászai-Dsitar, hely (Bihar vm.) 249.
Szatmár (Szakmár) 77, 127, 132, 150.
 —i bég 1567, 84. —i hadjárat 104.
 —i kapitány 1572, 101. —i kapitány 1. Csáki István. —i katonák 1573, 104.
Szatun (?) vár 37.
Száva, folyó 283, 354.
Szavfet bej, levéltárrendező 1909, 20.
Szavojai Eugén 334.
Századok, folyóirat 11.
Szeben 1. *Nagyszeben*.
Szeben 1. *Zeviu*.
Szebesz (Szeben ?) vár 126.
Szebira, falu (Bihar vm.) 248.
Szécseny (Szécsenvár) 50, 189. —i szandsák 55, 75. — szandsákbég 1588, 144.
Szedsar, falu (Bihar vm.) 253.
Szedsar-Tolas (?) falu (Bihar vm.) 254.
Szefer beslii aga, 1559, 38.
Szeged 68, 97, 245. —i bég 1564, 43; 1565, 68; 1581, 112. —i járás 284, 273. —i kádi 1665, 245; 1667, 273. 1683, 284. — kikötő 245. — latin nép 246. — liva 152. — szandsák 132, 212, 213, 284, 285. — szandsákbég 1586, 134; 1589, 155.
szegszárdi bég 1565, 65. —i szandsák 60, 145.
Szejid-ül-Hadds, Abdi pasa karamániai váli 1789, 366.
szekcsői járás 43, 57, 74.
Székely Antal 1. *Széköl*.
Szekeres, vár 160.

Székesfejérvár 191. —i bég 1559, 38, —i főrdő 43. —i szandsák 53, 56, 60, 64, 128, 129, 156, 158, 168, 169.
 —i szandsákbég 1564, 45, 47, 51—53; 1565, 65, 72; 1585, 129. —i vagyonösszeíró 1581, 112.
Szekház, hely (gyulai liva) 270.
Szeköl (Szekely) Antal 1565, 63.
Szeks, hely (csanádi járás) 266.
Szelámet Geráj khán 1608, 189.
Széleskút (Szileskut), helység 182.
II. Szelim szultán 1567—73, 84—105.
Szelim, szultán 1780, 369.
Szemendre (Szemendria, Szendrő) 301, 369. —i hajókapitány 1581, 111. — szandsák 47, 50, 51, 69, 72, 75, 84, 113, 128, 142, 144, 274. — szandsákbég 1564, 47; 1571, 97; 1586, 134.
Szemiklós, falu (Bihar vm.) 254.
Szemiklós 1. *Kis-Szentmiklós*.
szén-adó 266.
szénaszállítás 284.
széna-tized 247—258, 271—72.
Szendrő 1. *Szemendria*.
Szenki, boszniai vár 192.
Szenkjob 1. *Szent-Jobb*.
Szenkölk, falu (gyulai liva) 270.
Szent (Szen) *Bes*, major (Bihar vm.) 256.
 — *Bes* falu (Bihar vm.) 256. — *borbás* (Borabos) helység 145. — *grót*, helység 158. — *györgy* 1. *Balatonszentgyörgy*. — *János* major (Bihar vm.) 253. — *imre* 1. *Hegyköz-szentimre*. — *Jobb* (Szenkjob) (Bihar vm.) 251, 255, 282. — *István-Társulat* 14. — *Iván* falu (gyulai liva) 271. — *iván* helység 182. — *Kozma*, helység 114. — *Kozma*, major (Bihar vm.) 253. — *lőrincz* (Szenlőrinds) náhie 151. — *lőrinczi* járás 154. — *Lázár* földje (Bihar vm.) 257. — *Lázár* major (Bihar vm.) 256. — *Lázár* rétje (Bihar vm.) 257. — *Margita* 1. *Margitta*. — *Márton* (= Dráva-szentmárton), helység 59. — *Marton* major (Bihar vm.) 253. — *mártoni* kerület 160. — *mártoni* járás 158. — *Mihály* helység, a becskeréki járásban 43. — *Miklós* palánka 44. — *miklós* (Tápszentmiklós ?) 169. — *miklósi* lovasság 1581, 115. — *miklós* 1. *Sárszentmiklós*. — *miklós* 1. *Somogy-szentmiklós*. — *péter* 182. — *Péterszegi* falu (Bihar vm.) 254. — *Tamáshely* 1. *Tepedelen*.
Szente (Szenti) náhie, 50.
Szentős, falu (csanádi járás) 266.
Szeráj nagy levéltára 11. sk.
Szerát-út (lippai liva) 264.
szerémi kocsi 279, 282, 346. —i szandsák 51, 59, 301.

Szeret folyó 366—368.
Szetaisza, Radontye fia, rája 261.
Sziarlu (?) György háborúja 1585, 129.
Szidvusz pasa nagyvezír kapudsi ket-
 khudája 1588, 151.
Szidi Ahmed, budai pasa 1659, 231.
Sziget, tér Érsekújvárt 280.
Szigetvár 48, 54, 56, 69, 83, 93, 95,
 98, 120, 128, 131, 160, 185, 244—5.
 — *i* belső vár, lóporraktár, szertár
 245. — *i* kádi 244, 275. — *i* mecset
 és külső palánka 93. — *i* műteszelli
 1665, 244. — *i* szandsák bég 1571,
 98; 1582, 120; 1585, 130; 1587, 136;
 1588, 148, 151. — *i* szandsák 126,
 128, 141, 145, 151, 167. — *i* várpa-
 rancsnok 1665, 244.
Szikhaldsa (?) hely (Bihar vm.) 252.
Szilágyi Sándor 25.
Szileskut l. *Széleskút*.
szilisztriai beglerbég 1690, 297. — *i*
 szandsák 290.
Szimo, rája 262. — Pavlo fia, rája 261.
Simon, rája 263.
Szinán, esztergomi bég 1581, 118. —
 gyulai szandsákbég 1588, 142. —
 koppányi bég 1564, 56, 1565, 78. —
 temesvári beglerbég 1590, 162.
Szinán-oglu Musztafa portai csaus,
 budai timárbirtokos 1590, 162.
Szinél (?) major (Bihar vm.) 249.
szipdhi-adó 167.
Sziplak, hely (Bihar vm.) 257.
Szirdan, rája 261.
Szirdas, rája 261.
Szirhamak hely (temesvári járás) 269.
Sziria 29.
Szitlova, major (Bihar vm.) 247.
Szitona, rája 263.
Szkodra szandsák 219.
Szlavonia 109.
Szoboszka l. *Szabadka*.
Szőcskőd, major (Bihar vm.) 252.
Szoja Andro rája 263.
Szofi i. *Rózia*. *Mehemed* pasa leánya.
Szofi Mohammed l. *Mohammed*.
szofiai kaszárnya 306.
Szogaľalu (Hagymafalu) (Biharvm.) 256.
szőkevények adója 247—258.
Szokoli Sehíd Mohammed nagyvezír
 1571, 97; 1573, 103; 1579, 109.
Szolak dsámi Temesvárott 332.
szőlők, Ó-Aradon 270. — tatárosi 257.
 — váradi 249.
Szöllős, helység (Torontálmegeye) 103.
 — falu (csanádi járás) 266.
Szolnok 116, 175, 176, 191, 212, 213. — *i*
 bég 1564, 44. — *i* emin 1575, 108. — *i*
 liva 44. — *i* lovasok 1567, 84. — *i*
 szandsák és liva 55, 80, 114, 116,
 125, 144, 153, 212, 213. — *i* szandsák-

bég 1564, 61; 1566, 80; 1567, 84;
 1581, 115; 1585, 131; 1588, 144,
 147; 1589, 152, 153; 1590, 170;
 1591, 172. — *i* végek 147.
Szolo, rája 263.
Szolom-oglu malma 257.
Szontika, vár 117.
szőnyi béketárgyalások 1627, 218.
Szopu Mikhd (Czobor Mihály) 186.
Szovárnik, falu (Bihar vm.) 255.
Sztaiko, Rahota fia, rája 262.
Sztakszat rája 262.
sztámbuli mecsetek kéziratai 11.
Szuczo Mihály, oláh vajda 1784, 355.
Szufi l. *Szofí*.
Szuh-Eszlatna, hely (temesvári járás)
 269.
Szukulom, falu (Bihar vm.) 254.
Szulejmán aga 1575, 108. — aga
 alapítványa Esztergomban 138. — fia
 Mehemed budai gönüllő 1590, 169.
 — budai timárbirtokos 1564, 58. —
 portai csaus 1665, 244. — I. szultán
 1533, 29; 1538, 31; 1551, 32; 1552
 33; 1555, 35, 36; 1559, 38; 1560, 39,
 40, 41; 1564, 43—62; 1565, 62—78;
 1566, 79—83. — I. szultán ahná-
 méja az erdélyi fejedelemlennek 198. —
 I. levéltár szervezése 1519, 4. — II.
 szultán 4. — III. szultán 1690—1691
 288—299. — fia Haszán, vidini zá-
 metbirtokos 1573, 103.
Szulejmán-oglu Ahmed székesfejérvári
 timárbirtokos 1585, 129. — Huszein
 kinevezése pécsi külsővár parancs-
 nokságra 1565, 74. — Kurd bácsi
 timárbirtokos 1589, 152.
Szulo, Buk fia, rája 261.
Szüllü, Petko fia, rája 262.
Szunogd, major (Bihar vm.) 255.
Szűrítteri (?) út (Bihar vm.) 249.

Tab 1. Todváros.

Tahmasp, perzsa sah 1555, 37.
Tahrina, rája 261.
Takdepuh (Teufenbach), kassai kapi-
 tány 1594, 178.
talált jószág, adó 247—258.
Tali Isztepán, rája 263. — Kőro rája
 263. — Nikola rája 263.
Talmann Mihály konstantinápolyi csá-
 szári követ 1704, 320; 1708, 331.
Talnas l. *Talpas*.
Talpas (Talnas), helység 104.
Tamásda (? Tomas-Mamik), helység 104
Tamási, út (Bihar vm.) 249.
Tanads Dsezar Gal l. *Gallo Cesaré*.
Tanin, konstantinápolyi hírlap, a
 levéltárrendezésről 18.
Tápszentmiklós l. *Szentmiklós*

Taran l. Kis-Tarján.

Tardos (Tardoskedd), falu (nyitrai járás) 281.

Tardoskéd l. **Tardos**.

Tarján, hely (Bihar vm.) 250.

Tárkánmező (Tárkány ?), helység 159.

Tárkány l. **Tárkánmező**.

Tarnóca l. **Tura-nobsza**.

Tasma-kapu (Kis-Váradon) 259.

tatárkhán (krimi khán) 97, 196, 226, 229.

tatárok 97, 196, 288—291, 339—342.

Tatárország 185.

tatárosi szőlők (Bihar vm.) 257.

Tatár-Szent-György, helység 166.

Tatomir, rája 262.

Tatros, szoros 341.

Teberdár, **Frenk Mehemed** pasa 1589, 157.

Telegdi l. **Mező-Telegd**.

telepítés, **Temesvár** vidékén 80. — l. **ráják telepítése**.

Telki, helység 163.

Temes, folyó 103.

Temesrékás (Rékas) helység 103.

Temesvár 46, 80, 85, 103, 150, 185, 188, 283, sköv., 300, 302, 304, 305, 307 sköv., 316, 318 sköv., 354, 362.

— i bástyák 325. — i beglerbég 1560,

39, 1565, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70,

73, 77, 78, 1566, 79—82, 1567, 85,

1568, 89, 94, 1571, 97, 1581, 113,

117, 1587, 136, 1588, 142, 146,

1589, 153, 1590, 162, 1591, 172,

1594, 178, 179, 1696—1712, 308—

333. — i csausok 1565, 73. — i def-

terek 9. — i defterdár 1566, 80,

1665, 244, 1701, 315. — i dsámi 332.

— élelmézése 306, 308. — i Ende-

run-dsámi 266. — i házak kijavítása

321. — i janicsárok 1661, 241. — i

janicsár-kaszárnya 319. — i janicsá-

rok lázadása 322—324. — i járás

94, 267, 274. — i Kabatas-aga-város-

rész 152. — i Kabatas-aga-vakuf

152. — i kádi 1568, 94, 274, 1699,

313, 1704, 320. — i kajmakám 1661,

265. — i kapitány 1661, 266. — i

katonaság birtokai 268. — i katona-

ság fentartása 336. — i liva 259. — i

lőporgyártás 287, 312, 328. — i mo-

harrir 1591, 172. — i pénztár 275. — i

ráják 244. — i szandsák 43, 111, 113,

122, 146, 150, 282, 291. — i szerdár

1661, 266. — i timárbirtokok defter-

dárja 1567, 86. — i türbeór 1699,

313. — i vakuf-gondnok 152. — i vár

kijavítása 319, 321, 327. — i vidéki

helységalapítás 80. — i vilájet 103,

117, 172, 200, 208, 209, 219, 244,

282. — i vilájet földbérlete 330. — i

vilájet összeírása 1567, 86.

Temo (?) l. **Ferdinánd** konstantinápolyi követe 62.

tengerész, császári 311, 344.

Tépe, falu (Bihar vm.) 254.

Tepedelen (Szent-Tamáshegy) 183.

Terhde-oglu, budai gönüllő 1564, 50.

Terje, major (Bihar vm.) 256.

Tetehalom, hely (Bihar vm.) 248.

Teufenbach l. **Takdepuh**.

tevék 309.

Tevfik bej, levéltárrendező 1909, 20.

Thallóczy Lajos 13.

Thököly Imre (Felső Magyarország ki-

rállya, Erdély fejedelme) 288—297,

301—307, 311—313.

Thökölyi-emigráció 3.

Thury György halála 1571, 98, 111, 116.

Thurzó György 186.

Timur-hiszár-járás 348.

Tisza folyó 212, 213, 283, 323.

títeli járás 274, 275, 284. — i kádi

1667, 273, 1683, 284.

tized l. **buzá**-, **gabona**-, **gyümölcs**-, **hagy-**

ma-, **lencse**-, **káposzta**-, **kender**, **méh-**

kas-, **must**-, **széna**-, **zöldség**-tized.

Tobids, hely (Bihar vm.) 258.

Todor, rája 261. — **Jovan** fia, rája 262.

— **Ivanka** fia, rája 262.

Todváros (Tab ?), helység 46.

Togna l. **Tolna**.

Tokaj 148, 155. — i katonák 1573, 104.

Tokod, helység 157.

Toldalagi Mihály 203, 220.

Toldi, falu (Bihar vm.) 250.

Tölgyes l. **Kárpuz-bair**.

Tolna (Togna), város 60, 273. — i

szállóház és fürdő 1564, 60.

Tölös vuk, hely (Bihar vm.) 251.

Toma, rája 261—263. — **Apala** fia,

rája 260. — **Todor** fia, rája 261.

Tomanik Petko, rája 263.

Tomas-Mamik l. **Tamásda**.

Topkapu Szeráj 9, 10 sköv.

Tor Ali, iszkenderiai bég 1564, 52. —

székesfejérvári szandsákbég 1564,

45, 47, 51, 59, 60.

Torma Kristóf (Krisztóni), erdélyi por-

tai követ 1587, 137.

Tormos, egyén 1661, 266.

Torna, helység Veszprémmegyében

168.

török hajóhad 36, 175.

Töröki (?) falu (Bihar vm.) 254.

Torvaj, helység Somogy megyében 163.

Tószeg, falu (csanádi járás) 265.

Tót, falu (Bihar vm.) 253.

Tóti, helység 247, 256. — i major (Bi-

har vm.) 252.

Toto, rája 261.

Tripolisz 185.

tugrás arany 333.

- Tunisz* 185.
Tur, város 149, 155.
Tura, helység (Pestmegye) 1589, 157.
Tura-nobsza (Tarnócza ?) helység 126.
Turk 185.
Turkhán, török harcos 1565, 63.
Turla l. *Dnyeszter*.
Tur-tag, hely (Bihar vm.) 252.
Tüskés l. *Dikenlik*.
Tusó-Kimle l. *Horvátkimle* 182.
Tutikőj, hely (Bihar vm.) 248.
tuzlai kapitány 1781, 355.

Ucs (Uh) falu (jenői liva) 267.
Úcs bin, hely (Bihar vm.) 248.
Udvard, helység 155.
Uh l. *Ucs*.
Uj-Arad 268 sköv. II. — *i* hid 238, 239.
Ujfalú, helység 182. — (Bihar vm.) 249. — major (Bihar vm.) 252. — puszta (Bihar vm.) 253.
Ujfalú l. *Berettyó-Ujfalú*.
Ujfalú l. *Jenikőj*.
Ujko, rája 261.
Ujtlak, falu (Bihar vm.) 258.
Uj-Palánka 310, 324. — kijavítása 330. — *i* helyőrség 1707, 329.
Uj-Pécs, helység 80.
Ujvár 102.
Ujvár l. *Érsekujvár*.
Uk, rája 263.
Ulu-Nogáj.
Ulo, Arma fia, rája 261.
Ungnád Dávid császári követ Konstantinápolyban 1575, 107.
Urdu-árka (Ördögárka), hely (Bihar vm.) 249, 250.
Urkunán, rája 262.
Urosz, Vincse fia, rája 262.
Uszulali Ahmed budai janicsár 1564, 54.
uszkokok 192.
Uzice, járás 51.

Vác 51, 159, 188, 211. — *i* járás 60, 161.
vaj, a császári konyhára 278.
vajda, Kenese faluban 38.
Vajhora (?) falu (Bihar vm.) 250.
Vál, helység 45.
vám, belgrádi 242.
Vámos-Mikola, helység 165, 169.
Ván, 99, 185.
Vania rája 262.
Várad (Varat, Nagyvárad) 77, 86, 90, 96, 106, 235, 237, 248, 258, 299, 300. — *i* beglerbég 1677, 282, 1692, 303. — *i* defterek 247. — *i* ejálet 322. — *i* kapitány 1573, 105. — *i* liva 247. — *i* szőlők 249. — *i* vakuf 282.
Varat l. *Várad*.
Varjas, falu (Arad vm.) 259, 267.
Várkonyi János 1589, 153.
vármegyék 223.
Varsány l. *Varsón*.
Varsó 173.
Varsón (Varsány), helység 60.
Várvíz, major (Bihar vm.) 256.
vas, építkezésre 245.
Vasa, l. III. Zsigmond.
vásár 251.
Vásáros-Bala, falu (Bihar vm.) 256.
Vaskapu 301, 311.
Vasta, rája 263.
Vaszo, rája 262. — *Tatomir* fia 262.
Vehali Hala, Dano fia, rája 260.
Vejsz l. *Ovejsz*.
Vejszi csas 1538, 31.
Velence 203, 205. — *i* nemes Budán 205. — *i* bailosz 205.
velenceiek (frengiek) 227, 334, 342.
Veli, aga kapudsi-basi 1592, 173. — budai janicsár 1565, 70. — lovas aga 1559, 38. — simontornyai szandsák-bég 1565, 65, 72.
Velics-Kammerer, defterkiadás 27.
Velime, rája 263.
Velinko rája 261.
Velisan, rája 262.
Véres-bástya Temesvárott 325.
Verind (?) palánka 149.
Versecz 315.
Veszprém (Peszprem), vár 113, 158. — *i* bég 1564, 52. — *i* lovasok lázadása 1564, 52.
vétség bírságpénz-adó 247–258.
Vidin 315, 353, 362. — *i* szandsák 77, 103, 274.
Világos 238.
Vilos, helység (szemendrei szandsák) 69.
Virmond gróf, konstantinápolyi császári követ 346.
Visnicse 307.
vizei szandsák 147, 290, 299.
vízimalom l. *malom*.
Vlankos, vár 187.
Vodin Ifjók, fejadó-pénztár 303.
Vozsik, Bardan fia, rája 262.
Vudsetrin szandsák 219.
Vujosztak, Záni fia, rája 261.
Vuk, rája 262. — *Ruszi* fia, rája 262. — *Zako* fia, rája 262.
Vukla, rája 263.
Vukona rája 262.
Vulo, rája 261.
Vutko, rája 263.
Wekerle Sándor 3.

Ypsilanti Sándor moldvai vajda 358.

Zaka, Komluk fia, rája 261.

Záka, falu (Bihar vm.) 254.

Zaka (Szaka), helység 92.

Zaka i. *Sarkad*.

Zárat Vespasianus és Jeromos 1533, 29.

Zecsua-város, hely (csanádi járás) 266.

zenekar, esztergomi 246.

Zenta 330.

Zeviu, vár (Szeben ?) 40.

Zia bej, nagyvezíri államtitkár 1909, 15.

Zimony 363, 368.

Zobik Istjepán, rája 262.

zöldség-tized 247–258.

zoltapénz 333.

Zombori járás 274, 284. —-i kádi 1667 273; 1683, 284.

zsidó városrész Belgrádban 313.

III. Zsigmond (Vasa) lengyel király 140, 195.

Zsitkovszki Isztaniszláv 195.

Zsitva folyó 277.

Zsitvatorok 186, s köv., 190, 193.

Zültikár aga 1661, 241.

Zülkadrija (Zulkadrije) 29, 185.

Zvornik (Izvornik) szandsák 1587, 135.

ÉRTELEMZAVARÓ SAJTÓHIBÁK.

91. lap alulról 1. sorban *يانو* helyett olv. *يانو*

91. lap alulról 2. sorban *يايو* helyett olv. *يايو*

124. lap felülről 3. sorban *medreszbeti* helyett olv. *medreszebeli*.

138. lap alulról 17. sorban *az aszin* helyett olv. *a Jászin*.

181. lap alulról 3. sorban a helyes

török szöveg ez: *مجموعه منشآت السلاطين*

198. lap alulról 1. sorban a helyes

török szöveg ez: *منشآت السلاطين*